BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
33 H
28

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Bibliothecæ Secretæ Coll. Rom. Soc. Iesu

MEDVLLA THEOLOGICA.

EX SACRIS SCRIPTVRIS, CONCILIORVM PONTIFICVMQVE DECRETIS, AC SANCTORVM PATRVM ET DOCTORVM PLACITIS, EXPRESSA.

In qua quidquid tum ad fidei myſteria ſanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibuſuis ſecernenda, tum ad Sacramenta debitè conficienda & miniſtranda, tum ad actiones humanas iuxta diuinæ legis normam dirigendas, ſpectare poteſt, facili ac compendiariâ methodo explicatur.

Auctore Magiſtro LVDOVICO ABELLY Pariſino, in Sacra Theologiæ Facultate Doctore, & Eccleſiæ Parrochialis S. Iudoci in vrbe Pariſienſi Paſtore.

EDITIO II.

PARS SECVNDA.

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

14-33 H 28

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,
Apud GEORGIVM IOSSE, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Coronæ Spineæ.

M. DC. LIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO

In poſteriorem Medullæ Theologicæ partem.

POST explicatas in priori huius operis parte veritates illas quæ myſteriorum fidei notitiam præſertim ſpectant, reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt, hac poſteriori exhibentur: atque in primis ea quæ ad Sacramentorum rationem ac diſciplinam pertinent; quæ cum ſint media quædam ad Chriſti Domini gratiam in nos vberrimè deriuandam diuinitus inſtituta, conuenienter poſt ipſius gratiæ doctrinam vltimo prioris partis tractatu traditam, ſubjungi-

tur Theologiæ Sacramentalis explicatio, in qua de ipſis Sacramentis tum generatim, tum ſpeciatim, diſſeritur: vt nouerint illi quibus myſteriorum tantorum diſpenſatio credita eſt; quomodo ſe in ſacra illa œconomia gerere debeant, & qua ratione populus fidelis dignè iiſdem participare, plenioreſque ac vberiores illorum fructus in ſe percipere poſſit.

Quoniam vero terra ſuper ſe
Heb. 6 venientem bibens imbrem, profe-
rens autem ſpinas ac tribulos, maledicto proxima eſt, (vt teſtatur
2. Cor. 6. Apoſtolus) qui propterea monet ne in vacuum gratiam Dei recipiamus; hortaturque vt exhibeamus nos ſicut Dei Miniſtros in omni opere bono fructificantes; idcirco in ſecundo poſterioris huius partis tractatu, agitur de ipſis actibus humanis, quibus vnuſquiſque Deo vel morti fructificare poteſt (vt loquitur idem Apoſtolus) inueſtigaturque ex quibus fontibus bonitas

eorum vel malitia profluat, ac præſertim prima & præcipua illorum actuum regula, lex ſcilicet diuina Decalogi præceptis contenta paulo attentius conſideratur: cui ſubjungitur notitia Eccleſiaſticarum legum ac cenſurarum, ac demum pro totius operis veluti coronide apponitur breuis quædam Appendix eorum quæ ad ſtatum Clericalem & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ diſciplinam ſpectant, quæ in aliis tractatibus explicari commodè non potuerunt.

Cum autem vniuerſa hæc Theologia Moralis & practica duobus præſertim fundamentis innitatur, ratione ſcilicet ac authoritate, rationem quidem optimam ducem author huius operis arbitratus eſt, ſed in tanta rerum caligine quæ nos vndique circumdat, ſolam haud ſatis tutam; ideoque authoritatem tanquam certiorem, & fidei magis amicam illi adiunxit, imò plerumque ſolam ſequutus eſt; ac in primis diuinam ſacræ

Scripturæ facem vbicumque Deus illam allucere voluit tanquam certum & infaillibile medium ad dignoſcendum verum à falſo, & prauum à recto, in iis quæ ad Sacramenta & mores pertinent, adhibuit iuxta Propheticum dictum,
Pſal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Exinde Conciliorum ſummorumque Pontificum decreta, nec non Sanctorum Patrum effata, tum in propriis fontibus, tum in ipſo iure canonico ſolerter inquiſiuit, denique Doctorum maximè probatorum reſponſa conſuluit, ac præ ceteris ipſum ſanctum Thomam Theologiæ totius apicem obſeruauit eiuſque doctrinæ ſemper adhæſit.

Et in iis quidem quæ nullam aut perexiguam difficultatem recipiunt, vnius tantum aut alterius probati Doctoris calculum adjecit: in grauioribus vero difficultatibus maximorum & nominatiſſimorum Theologorum ſenſa

euoluit, eorumque authoritate ſtabiliuit ea, quæ probabiliſſima & quoad praxim tutiſſima ipſi viſa ſunt: hæcque omnia quanta potuit breuitate, facilitate ac perſpicuitate præſtitit aut certè præſta re voluit.

Ceterum ſi quid in hac Theologiæ moralis & practicæ Synopſi lectori minus arrideat hoc ab illo ſuppliciter poſtulatur, vt apud ſe perpendat difficillimum eſſe, imò vix poſſibile vniuſcuiuſque mentem aſſequi aut votis obſecundare, in tanta rerum adeo implexarum & arduarum varietate ac multitudine quæ in hoc opuſculo tractari debuerunt, eiuſque anguſtis limitibus arctari: præterea conſideret authorem nihil ex proprio ingenio, cui maximè diffidere debuit, ſed omnia & ſingula vel ex Scripturis ſanctis, vel ex ipſo iure canonico, vel ex probatiſſimis authoribus protuliſſe, eaque inſuper non niſi doctiſſimorum virorum iudicio examinata &

probata in lucem edidiſſe, ac demum ſanctæ Catholicæ, Apoſtolicæ ac Romanæ Eccleſiæ arbitrio & cenſuræ, quanta poteſt animi demiſſione ſubmittere.

INDEX TRACTATVVM, CAPITVM & Sectionum huius poſterioris partis.

TRACTATVS I.

De Sacramentis.

CAPVT I.

De Sacramentis in genere.

Sect. I. *QVid ſit Sacramentum.* fol. 2
II. *Vtrum Sacramenta nouæ legis conſtent rebus & verbis tanquam materia & forma.* 4
III. *Vtrum ad conficienda Sacramenta determinata res, ac determinata verba requirantur.* 6
IV. *Vtrum, & qua ratione Sacramenta nouæ legis gratiam conferant.* 10
V. *Quam gratiam Sacramenta nouæ legis conferant.* 13
VI. *Vtrum per Sacramenta imprimatur character.* 17
VII. *Quis ſit numerus, & quæ neceſſitas Sacra-*

mentorum nouæ legis. 19
VIII. *Quis ſit miniſter Sacramentorum nouæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.* 21

CAPVT II.

De Sacramento Baptiſmi.

Sect. I. *Qvid ſit Baptiſmus, & quæ eius neceſſitas.* fol. 28
II. *Quæ ſit materia Baptiſmi.* 31
III. *Quæ ſit forma Baptiſmi.* 34
IV. *Quis poßit Baptiſmum conferre.* 36
V. *Quis Baptiſmum ſuſcipere poßit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.* 39
VI. *Quinam ſint effectus Baptiſmi.* 43
VII. *Quænam ſint ceremoniæ in collatione Baptiſmi ſeruandæ.* 46

CAPVT III.

De Sacramento Confirmarionis.

Sect. I. *Vtrum Confirmatio ſit Sacramentum.* fol. 52
II. *Quænam ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis.* 53
III. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus.* 57
IV. *Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuoſè recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio.* 58
V. *Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poßit, & quo ritu miniſtrari debeat.* 60

CAPVT IV.

De ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

Sect. I. QVo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur. fol. 64

II. In quo propriè conſiſtat Euchariſtia Sacramentum. 65

III. Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ. 67

IV. Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus & proprius verborum illius ſenſus. 72

V. Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur. 77

§. De vera & reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ. 78

§. 2. De tranſubſtantiatione ſeu conuerſione totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini. 83

§. 3. Explicantur quædam difficultates circa tranſubſtantiationem panis & vini in Chriſti Domini Corpus & Sanguinem. 86

VI. Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ. 91

VII. De diſpoſitionibus ad huius Sacramenti dignam perceptionem neceſſariis. 97

§. 1. Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ. ibid.

§. 2. Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis. 101

§. 3. An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, vt quis pœnitentiam ſeu ſatisfactionem ſibi à Sacerdote iniunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat. 105

§. 4. An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem,

mentorum nouæ legis. 19
VIII. Quis ſit miniſter Sacramentorum nouæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem. 21

CAPVT II.

De Sacramento Baptiſmi.

Sect. I. QVid ſit Baptiſmus, & quæ eius neceſſitas. fol. 28
II. Quæ ſit materia Baptiſmi. 31
III. Quæ ſit forma Baptiſmi. 34
IV. Quis poſſit Baptiſmum conferre. 36
V. Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur. 39
VI. Quinam ſint effectus Baptiſmi. 43
VII. Quænam ſint ceremoniæ in collatione Baptiſmi ſeruandæ. 46

CAPVT III.

De Sacramento Confirmarionis.

Sect. I. VTrum Confirmatio ſit Sacramentum, fol. 52
II. Quænam ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis. 53
III. Quinam ſint huius Sacramenti effectus. 57
IV. Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio. 58
V. Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrari debeat. 60

CAPVT IV.

De ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

Sect. I. *Qvo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur.* fol. 64
II. *In quo propriè conſiſtat Euchariſtia Sacramentum.* 65
III. *Quænam ſit materia Euchariſtia conficiendæ.* 67
IV. *Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus & proprius verborum illius ſenſus.* 72
V. *Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.* 77
§. *De vera & reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ.* 78
§. 2. *De tranſubſtantiatione ſeu conuerſione totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini.* 83
§. 3. *Explicantur quædam difficultates circa tranſubſtantiationem panis & vini in Chriſti Domini Corpus & Sanguinem.* 86
VI. *Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ.* 91
VII. *De diſpoſitionibus ad huius Sacramenti dignam perceptionem neceſſariis.* 97
§. 1. *Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ.* ibid.
§. 2. *Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis.* 101
§. 3. *An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, vt quis pœnitentiam ſeu ſatisfactionem ſibi à Sacerdote iniunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat.* 105
§. 4. *An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem,*

mentorum nouæ legis. 19

VIII. *Quis ſit miniſter Sacramentorum nouæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.* 21

CAPVT II.

De Sacramento Baptiſmi.

Sect. I. *QVid ſit Baptiſmus, & quæ eius neceſſitas.* fol. 28

II. *Quæ ſit materia Baptiſmi.* 31

III. *Quæ ſit forma Baptiſmi.* 34

IV. *Quis poſſit Baptiſmum conferre.* 36

V. *Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.* 39

VI. *Quinam ſint effectus Baptiſmi.* 43

VII. *Quænam ſint ceremoniæ in collatione Baptiſmi ſeruandæ.* 46

CAPVT III.

De Sacramento Confirmarionis.

Sect. I. *VTrum Confirmatio ſit Sacramentum.* fol. 52

II. *Quænam ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis.* 53

III. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus.* 57

IV. *Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio.* 58

V. *Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrari debeat.* 60

CAPVT IV.

De ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

Sect. I. Quo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur. fol. 64
II. In quo propriè conſiſtat Euchariſtia Sacramentum. 65
III. Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ. 67
IV. Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus & proprius verborum illius ſenſus. 72
V. Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur. 77
§. De vera & reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ. 78
§. 2. De tranſubſtantiatione ſeu conuerſione totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini. 83
§. 3. Explicantur quædam difficultates circa tranſubſtantiationem panis & vini in Chriſti Domini Corpus & Sanguinem. 86
VI. Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ. 91
VII. De diſpoſitionibus ad huius Sacramenti ... quam perceptionem neceſſariis. 97
§. 1. Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ. ibid.
§. 2. Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis. 101
§. 3. An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, ut quis pœnitentiam ſeu ſatisfactionem ſibi à Sacerdote iniunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat. 105
§. 4. An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem,

mentorum noua legis. 19
VIII. *Quis ſit miniſter Sacramentorum noua legis. & qua in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.* 21

CAPVT II.

De Sacramento Baptiſmi.

Sect. I. *QVid ſit Baptiſmus, & qua eius neceſſitas.* fol. 28
II. *Qua ſit materia Baptiſmi.* 31
III. *Qua ſit forma Baptiſmi.* 34
IV. *Quis poſſit Baptiſmum conferre.* 36
V. *Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & qua diſpoſitiones ad id requirantur.* 39
VI. *Quinam ſint effectus Baptiſmi.* 43
VII. *Quanam ſint ceremonia in collatione Baptiſmi ſeruanda.* 46

CAPVT III.

De Sacramento Confirmationis.

Sect. I. *VTrum Confirmatio ſit Sacramentum,* fol. 52
II. *Quanam ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis.* 53
III. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus.* 57
IV. *Quanam diſpoſitiones neceſſaria ſint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum, & qua ſit illius recipiendi obligatio.* 58
V. *Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrari debeat.* 60

CAPVT IV.

De ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

Sect. I. *Qvo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur.* fol. 64
II. *In quo propriè conſiſtat Euchariſtia Sacramentum.* 65
III. *Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ.* 67
IV. *Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus & proprius verborum illius ſenſus.* 72
V. *Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.* 77
§. *De vera & reali præſentia Corporis & Sanguinis Christi Domini in Sacramento Euchariſtiæ.* 78
§. 2. *De tranſubſtantiatione ſeu converſione totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini.* 83
§. 3. *Explicantur quædam difficultates circa tranſubſtantiationem panis & vini in Chriſti Domini Corpus & Sanguinem.* 86
VI. *Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ.* 91
VII. *De diſpoſitionibus ad huius Sacramenti dignam perceptionem neceſſariis.* 97
§. 1. *Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ.* ibid.
§. 2. *Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis.* 101
§. 3. *An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, vt quis pœnitentiam ſeu ſatisfactionem ſibi à Sacerdote iniunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat.* 105
§. 4. *An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem,*

probata in lucem edidiſſe, ac demum ſanctæ Catholicæ, Apoſtolicæ ac Romanæ Eccleſiæ arbitrio & cenſuræ, quanta poteſt animi demiſſione ſubmittere.

INDEX
TRACTATVVM, CAPITVM
& Sectionum huius poſterioris partis.

TRACTATVS I.

De Sacramentis.

CAPVT I.

De Sacramentis in genere.

Sect. I. QVid ſit Sacramentum. fol. 2
II. Vtrum Sacramenta nouæ legis conſtent rebus & verbis tanquam materia & forma. 4
III. Vtrum ad conſicienda Sacramenta determinata res, ac determinata verba requirantur. 6
IV. Vtrum, & qua ratione Sacramenta nouæ legis gratiam conferant. 10
V. Quam gratiam Sacramenta nouæ legis conſerant. 13
VI. Vtrum per Sacramenta imprimatur character. 17
VII. Quis ſit numerus, & quæ neceſſitas Sacra-

mentorum nouæ legis. 19
VIII. *Quis ſit miniſter Sacramentorum nouæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.* 21

CAPVT II.

De Sacramento Baptiſmi.

Sect. I. *QVid ſit Baptiſmus, & quæ eius neceſſitas.* fol. 28
II. *Quæ ſit materia Baptiſmi.* 31
III. *Quæ ſit forma Baptiſmi.* 34
IV. *Quis poſſit Baptiſmum conferre.* 36
V. *Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.* 39
VI. *Quinam ſint effectus Baptiſmi.* 43
VII. *Quænam ſint ceremoniæ in collatione Baptiſmi ſeruandæ.* 46

CAPVT III.

De Sacramento Confirmationis.

Sect. I. *VTrum Confirmatio ſit Sacramentum,* fol. 52
II. *Quænam ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis.* 53
III. *Quinam ſint huius Sacramenti effectus.* 57
IV. *Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio.* 58
V. *Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrari debeat.* 60

CAPVT IV.

De ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

Sect. I. Quo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur. fol. 64

II. In quo propriè conſiſtat Euchariſtia Sacramentum. 65

III. Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ. 67

IV. Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus & proprius verborum illius ſenſus. 72

V. Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur. 77

§. De vera & reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ. 78

§. 2. De tranſubſtantiatione ſeu conuerſione totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini. 83

§. 3. Explicantur quædam difficultates circa tranſubſtantiationem panis & vini in Chriſti Domini Corpus & Sanguinem. 86

VI. Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ. 91

VII. De diſpoſitionibus ad huius Sacramenti dignam perceptionem neceſſariis. 97

§. 1. Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ. ibid.

§. 2. Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis. 101

§. 3. An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, vt quis pœnitentiam ſeu ſatisfactionem ſibi à Sacerdote iniunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat. 103

§. 4. An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem,

requiratur excellens aliquis puritatis ac ſancti-
tatis gradus. 106
VIII. Quæ ſit huius Sacramenti percipiendi ne-
ceſſitas. 109
IX. Soluuntur quædam dubia circa doctrinam præ-
cedenti ſectione traditam. 114
X. Quis ſit legitimus huius Sacramenti mini-
ſter. 116
XI. De ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio. 119
§. 1. Vtrum in Miſſa verum & propriè dictum ſa-
crificium offeratur. ibid.
§. 2. Quænam partes Miſſæ, ad rationem ſacrificij
pertineant. 123
§. 3. Quinam ſint huius ſacrificij effectus. 127
§. 4. Quibus perſonis proſit Miſſæ ſacrificium, ſeu
pro quibus licitè & validè offerri poſſit. 131
§. 5. Quænam applicatio requiratur ex parte Sa-
cerdotis celebrantis vt Miſſæ fructus in alios de-
riuetur. 135
§. 6 An Miſſæ ſacrificium pro pluribus oblatum,
tantum ſingulis proſit, quantum ſi pro vno ſo-
lum offerretur. 139
§. 7. Applicationis à Sacerdote celebrante fa-
ciendæ facilis & optima praxis proponitur.
143
§. 8. Explicantur reliqua quæ ad debitam huius ſa-
crificij celebrationem requiruntur. 146

CAPVT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Sect. I. Quid nomine pænitentiæ intelligatur,
156
II. Pænitentiam eſſe verum & propriè di-
ctum nouæ legis Sacramentum contra hæreti-
cos demonſtratur. 158
III. Quæ ſit materia Sacramenti pænitentiæ,
161.

IV. *Quæ ſit forma ſacramenti pœnitentiæ.* 164.
V. *Quinam ſint effectus huius ſacramenti.* 169.
VI. *Vtrum per pœnitentiæ ſacramentum merita bonorum operum reuiniſcant.* 173.
VII. *Quid ſit contritio in genere.* 175.
VIII. *Quid ſit contritio perfecta, & quo pacto ab attritione diſtinguatur.* 178.
IX. *Vtrum contritio perfecta neceſſaria ſit ad ſacramentum pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum? an verò attritio ad id ſufficiat.* 182.
X. *Qualis debeat eſſe attritio illa quæ ad ſacramentum pœnitentiæ debitè ſuſcipiendum neceſſaria eſt.* 187.
XI. *Vtrum Confeſſio ſacramentalis ad peccatorum remiſſionem conſequendam ex Chriſti Domini inſtitutione ſit neceſſaria.* 195.
XII. *Quæ perſonæ, & quo tempore obligentur ad confeſſionem ſacramentalem faciendam.* 198
XIII. *Quænam ſint conditiones ad confeſſionem debitè faciendam requiſitæ.* 201.
XIV. *Quæ ſit integritas confeſſionis ad validitatem & fructuum eius neceſſaria.* 203.
XV. *An integritas confeſſionis ita neceſſaria ſit, vt in nullo caſu licitum ſit peccatum aliquod mortale in confeſſione reticere.* 207.
XVI. *Quis ſit legitimus ſacramenti pœnitentiæ miniſter.* 212.
XVII. *De Caſuum reſeruatione.* 216.
XVIII. *Quænam conditiones requirantur in confeſſario, vt debite miniſterio ſuo fungatur.* 219.
XIX. *Quæ ſit prudentia in confeſſario requiſita.* 221.
XX. *Quæ ſit obligatio ſigilli ſeu ſecreti in confeſſione ſeruandi.* 225.
XXI. *In quibus caſibus confeſſio nulla ſit & ideo iteranda.* 230.
XXII. *Quid ſit ſatisfactio ſacramentalis.* 232.
XXIII. *Quibus operibus Deo ſatisfieri poſſit.* 236.

XIV. *Quomodo ſe gerere debeat confeſſarius in imponenda ſatisfactione.* 238.

XXV. *Quæ ſit obligatio pœnitentis circa pœnitentiam acceptandam & adimplendam.* 242

APPENDIX.

De Indulgentiis & Purgatorio.

§. I. Q*Vid ſit, & quotuplex indulgentia.* fol. 245.

§. 2. *Quis poßit concedere indulgentias, & quænam cauſæ ad id requirantur.* 249.

§. 3. *Quænam conditiones requirantur in eo qui indulgentiarum fructum percipere intendit.* 254.

§. 4. *Quid de purgatorio ſentiendum ſit.* 257.

CAPUT VI.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

Sect. I. V*Trum extrema unctio ſit ſacramentum, & quis ſit eius miniſter,* fol. 262.

II. *Quæ ſit materia & forma huius ſacramenti.* 265.

III. *Quinam ſint huius ſacramenti effectus.* 269.

IV. *Quis ſuſcipere poßit aut debeat ſacramentum extremæ unctionis, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur.* 271.

H

CAPVT VII.

De Sacramento Ordinis.

Sect. I. V*Trum ordo ſit ſacramentum.* fol. 275.
II. *Quæ ſit materia & forma ſacramenti Ordinis.* 281.
III. *Quis ſacramentum Ordinis conferre, qui item illud ſuſcipere poſſit.* 284.
IV. *Quænam qualitates ſeu diſpoſitiones requirantur in illis qui ad Ordines ſunt promouendi.* 289.
V. *Quinam ſint huius ſacramenti effectus.* 295.

CAPVT VIII.

De Sacramento Matrimonii.

Sect. I. V*Trum matrimonium ſit Sacramentum.* 299.
II. *Quænam requirantur ad hoc vt matrimonium validè contrahatur.* 304.
III. *Quænam requirantur vt matrimonium non modo validè ſed etiam licitè contrahatur.* 308.
IV. *Quinam ſint matrimonij effectus.* 310.
V. *Quænam ſint matrimonij impedimenta.* 314.
VI. *De ſponſalibus.* 323.

TRACTATVS SECVNDVS.

De actibus humanis iuxta diuinæ legis normam dirigendis.

CAPVT I.

De actibus humanis in genere.

Sect. I. *QVis ſit actus humanus propriè dictus.* fol. 328.
II. *Quis actus verè & propriè ſit liber.* 331.
III. *Vndenam actus humanus bonitatem ſuam vel malitiam deſumat.* 334.
IV. *An detur aliquis actus indifferens ſeu qui nec bonus nec malus ſit.* 337.
V. *Vtrum ad hoc vt quis bene operetur teneatur ſequi conſcientiæ dictamen.* 340.
§ 1. *Quid ſit conſcientia & quotuplex.* 341.
§. 2. *Quæ ſit obligatio conſcientiæ rectæ.* 342.
§. 3. *Quæ ſit obligatio conſcientiæ errantis.* 343.
§. 4. *Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.* 345.
§. 5. *Quid ſit conſcientia dubia, & in dubijs quid agendum.* 347.
VI. *Vtrum quis in operando poſſit ſequi ſententiam probabilem omiſſa probabiliori.* 351.

CAPVT II.

De Peccatis.

Sect. I. QVid ſit peccatum. fol. 354.
II. Vtrum dentur quædam peccata mortalia & venialia. 356.
III. Qua ratione peccata mortalia & venialia inter ſe dignoſci poſſint. 358.
IV. Vndenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit 363.
V. De peccatis commiſſionis & omiſſionis eorumque varijs gradibus. 366.
VI. Quænam ſint cauſæ peccatorum. 369.
VII. Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet. 372.
VIII. Quinam ſint effectus peccati. 376.
Diſgreſſio. De loco inferni, & damnatorum ſupplicijs. 379.

CAPVT III.

De Legibus.

Sect. I. QVid nomine legis intelligatur, & quotuplex ſit lex. fol. 383.
II. Quid ſit lex humana, & circa quam materiam verſari poſſit. 387.
III. Vtrum lex humana in conſcientia obliget. 391.
IV. Vndenam dignoſci poſſit utrum lex humana ſub mortali culpa obliget. 396.
V. In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas. 400.
§. 1. De Romano Pontifice. 402.
§. 2. De Concilijs. 404.

§. 3. *De Epiſcopis aliiſque Eccleſiæ Prelatis.* 407.
VI. *Quibus modis ceſſare poſſit obiligatio ſeruanda legis humanæ.* 409.
VII. *An, & qua ratione conſuetudo vim legis obtineat.* 425.
VIII. *De lege diuina poſitiua.* 416.

CAPVT IV.
De Legis diuinæ ſeu Decalogi præceptis.

Sect. I. Explicatur primum Decalogi præceptum. fol. 421.
§. 1. *Quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto præcipiatur aut prohibeatur.* 422.
§. 2. *De virtute ſpei, & peccatis illi oppoſitis.* 425.
§. 3. *De virtute Charitatis, peccatiſque illi oppoſitis.* 428.
§. 4. *De virtute Religionis, peccatiſque illi oppoſitis.* 434.
§. 5. *Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.* 445.
II. *Explicatur ſecundum decalogi præceptum* 447.
§. 1. *De Iuramento.* 448.
§. 2. *De Blaſpemia.* 451.
§. 3. *De Voto.* 453.
§. 4. *Quanta ſit voti obligatio & quibus modis ceſſare poſſit.* 457.
§. 5. *Quot modis peccetur in ſecundum decalogi præceptum.* 464.
III. *Explicatur tertium decalogi præceptum.* 464.
§. 1. *Quænam requirantur ad feſtorum dierum ſanctificationem.* 466.
§. 2. *Quot modis peccetur in tertium decalogi præceptum.* 472.

IV. *Explicatur quartum decalogi præceptum.* 473.
§. 1. *Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ.* 474.
§. 2. *Quis ordo in charitate ſeruandus ſit.* 476.
§. 3. *De actibus charitatis erga proximum ac præſertim de eleemoſyna corporali.* 479.
§. 4. *De eleemoſyna ſpirituali & correctione fraterna.* 483.
§. 5. *Quænam peccata charitati aduerſentur.* 489.
§. 6. *Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes & parentum erga filios.* 494.
§. 7. *Quot modis peccetur in quartum decalogi præceptum.* 498.
V. *Explicatur quintum decalogi præceptum.* 500.
§. 1. *Quomodo hoc quintum decalogi præceptum intelligi debeat.* 501.
§. 2. *De homicidio & mutilatione ſui ipſius.* 502.
§. 2. *De homicidio & mutilatione alterius.* 505.
§. 3. *Quot modis peccetur in quintum decalogi præceptum.* 509.
§. 5. *De reſtitutione ob alterius occiſionem vel mutilationem facienda.* 511.
VI. *Explicatur ſextum decalogi præceptum.* 513.
§. 1. *Quid hoc ſexto præcepto prohibeatur.* 514.
§. 2. *Quot modis peccetur in ſextum decalogi præceptum.* 519.
§. 3. *Quænam reſtitutiones ob huius præcepti transgreſſionem faciendæ ſint.* 521.
VII. *Explicatur ſeptimum decalogi præceptum:* 523.
§. 1. *Quid iuris, quid iuſtitiæ nomine intelligendum ſit.* 524.
§. 2. *Quid ſit ius ad rem, & ius in re.* 525.
§. 3. *Quid ſit dominium & quibus perſonis competat.* 526.
§. 4. *Quibus modis dominium proprietatis ac-*

quiratur. 528.
§. 5. *De præſcriptione.* 530.
§. 6. *De contractibus in genere.* 532.
§. 7. *De promiſſionibus, donationibus & teſtamentis.* 534.
§. 8. *De emptione & venditione.* 538.
§. 9. *De mutuo, commodato, depoſito, & locato.* 541.
§. 10. *Quid hoc ſeptimo decalogi præcepto prohibeatur.* 543.
§. 11. *Quot modis peccetur contra hoc ſeptimum decalogi præceptum.* 547.
§. 12. *Quibus modis vſura peccatum committatur.* 549.
§. 13. *Soluuntur quædam dubia circa vſuræ materiam frequentius occurrentia.* 554.
§. 14. *De reſtitutione ob violationem huius ſeptimi præcepti facienda.* 559.
Quæſtiuncula 1. *Quiſnam reſtituere teneatur.* 560.
Quæſt. 2. *Cui ſit reſtituendum.* 562.
Quæſt. 3. *Quid, quando & quo ordine ſit reſtituendum.* 563.
Quæſt. 4. *Quænam cauſæ à reſtitutione excuſent.* 565.
VIII. *Explicatur octauum decalogi præceptum,* 567.
§. 1. *De mendacio.* ibid.
§. 2. *De ijs quæ ad proceſſum iudicialem ſpectant ac primò de iudice.* 569.
§. 3. *De Accuſatore.* 573.
§. 4. *De Teſtibus.* 576.
§. 5. *De Reo.* 579.
§. 6. *De Aduocato & Procuratore.* 581.
§. 7. *De iniurijs honoris & famæ per detractionem & contumeliam.* 582.
§. 8. *Soluuntur dubia quædam circa peccatum detractionis.* 584.
§. 9. *De iudicio temerario.* 584.
§. 10. *Quot modis peccetur in octauum hoc decalogi præceptum.* 592.
§. 11. *De reſtitutione ob huius octaui præcepti violationem facienda.* 594.

IX. *Explicantur nonum & decimum decalogi præceptum.* 597.

CAPVT V.

De præceptis Eccleſiæ.

SECTIO VNICA.

Explicatur tertium Eccleſiæ præceptum quod eſt de ieiunio.

§. 1. *Quid ad debitam ieiunij obſeruationem requiratur.* 600.
§. 2. *Quæ ſit obligatio ieiunij.* 604.
§. 3. *Quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præceptum.* 608.

CAPVT VI.

De Cenſuris Eccleſiaſticis & Irregularitate.

Sect. I. *De cenſuris in communi.* 610.
§. 1. *In quibus perſonis reſideat ferendarum cenſurarum poteſtas.* 611.
§. 2. *In quaſnam perſonas cenſuræ ferri poſſint.* 612.
§. 3. *Ob quam cauſam cenſuræ infligantur.* 613.
§. 4. *Quæ forma in ferendis cenſuris obſeruanda.* 614.
§. 5. *Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent.* 616.
§. 6. *Quis abſoluere poſſit à cenſura, & quæ requirantur diſpoſitiones in eo qui abſoluitur.* 618.
§. 7. *Quotuplex ſit cenſura Eccleſiaſtica.* 619.
Sect. II. *De cenſuris in particulari.* 620.
§. 1. *De Excommunicatione.* 621.

§. 1. *De ſuſpenſione.* 628.
§. 3. *De Interdicto.* 632.
Sect. III. *De Irregularitate.* 635.
§. 1. *De irregularitate quæ oritur ex defectu.* 636.
§. 2. *De irregularitate quæ oritur ex delicto,* 639.
§. 3. *Qua ratione tollatur irregularitas.* 640.

APPENDIX.

De ſtatu Clericali, & Eccleſiaſticæ hierarchiæ diſciplina.

Art. I. *De primo ad ſtatum clericalem ingreſſu.* 643.
II. *De habitu & tonſura clericali.* 646.
III. *De beneficijs Eccleſiaſticis.* 649.
Quæſtiuncula 1. *Quot modis beneficia Eccleſiaſtica licite obtineri poſſint.* 650.
Quæſt. 2. *Quibus modis ſimonia, tum in alijs caſibus, tum præſertim in obtinendis beneficijs committi poſſit.* 652.
Quæſt 3. *Quænam ſint pœnæ contra ſimoniacos conſtitutæ.* 658.
Quæſt. 4. *Utrum licitum ſit plura ſimul beneficia poſſidere.* 660.
Quæſt. 5. *Qualiter ſe beneficiarij gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum reditibus.* 664.
Quæſt. 6. *Quæ ſit obligatio beneficiariorum ad reſidentiam.* 667.
Quæſt. 7. *Quænam requirantur diſpoſitiones, ut quis cenſeatur idoneus ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum.* 669.
IV. *De horarum canonicarum recitatione.* 671.
Quæſtiuncula 1. *Quænam perſonæ obligentur ad recitandas horas canonicas.* 672.

Quaeſt. 2. Quomodo canonicæ horæ recitari debeant. 674
Quaeſt. 3. Quibus pœnis ſubiaceant ij qui horas canonicas recitare omittunt. 680.
Quaeſt. 4. Quænam cauſæ ab horarum canonicarum recitatione excuſent. 686.
V. Explicantur reliqua iuxta canonicas ſanctiones ad clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia. 668.

Approbatio Doctorum.

NOs in ſacrâ Theologiæ facultate Pariſienſi Doctores Sorbonici fidem facimus lectum eſſe examinatumque à nobis librum, cui titulus eſt, *Medulla Theologica, &c. pars altera Authore Magiſtro* LVDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo, & Sancti Iudoci Pariſiis Rectore*, nihilque repertum in eo quod ſit Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ fidei, ac Doctrinæ boniſque moribus contrarium. Datum Pariſiis die trigeſima Septembris anno Domini 1651.

R. DVVAL.

M. GRANDIN.

MEDVLLÆ THEOLOGICÆ PARS POSTERIOR,

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

TRACTATVS PRIMVS.

DE SACRAMENTIS.

QVOD olim per Prophetam pollicitus fuerat Deus, effuſurum ſe ſuper ſeruos ſuos & ancillas ſuas aquam mundam, quâ emundarentur ab omnibus inquinamentis ſuis, hoc præſertim in Sacramentis à Chriſto Domino poſtmodùm inſtitutis adimpleuit: hæc ſiquidem ſunt veluti vaſa quædam ſacra, quæ (vt declarat Concilium Tridentinum) diuinum illum gratiæ ſanantis & ſanctificantis liquorem in ſe continent, & ex ſe diffundunt: hi ſunt fontes illi Saluatoris, ex quibus haurire poſſumus in gaudio aquam viuam, quæ fiat in nobis fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Certè ſi bonorum illorum, quæ deſursùm ſunt, quæque à Patre luminum deſcendunt, iuſti ſumus æſtimatores, inter alia innu-

Ezech. 36. Seſſ. 7 can. 6 *Iſa. 12.* *S. Ioa. 4.*

TRACTATVS SECVNDUS.

De actibus humanis iuxta diuinæ legis normam dirigendis.

CAPVT I.

De actibus humanis in genere.

Sect. I. Q*Vis ſit actus humanus propriè dictus.* fol. 328.

II. *Quis actus verè & propriè ſit liber.* 331.

III. *Vndenam actus humanus bonitatem ſuam vel malitiam deſumat.* 334.

IV. *An detur aliquis actus indifferens ſeu qui nec bonus nec malus ſit.* 337.

V. *Vtrum ad hoc vt quis bene operetur teneatur ſequi conſcientiæ dictamen.* 340.

§ 1. *Quid ſit conſcientia & quotuplex.* 341.

§. 2. *Quæ ſit obligatio conſcientiæ rectæ.* 342.

§. 3. *Quæ ſit obligatio conſcientiæ errantis.* 343.

§. 4. *Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.* 345.

§. 5. *Quid ſit conſcientia dubia, & in dubijs quid agendum.* 347.

VI. *Vtrum quis in operando poſſit ſequi ſententiam probabilem omiſſa probabiliori.* 351.

I

CAPVT II.

De Peccatis.

Sect. I. *QVid ſit peccatum.* fol. 354.
II. *Vtrum dentur quædam peccata mortalia & venialia.* 356.
III. *Qua ratione peccata mortalia & venialia inter ſe dignoſci poſſint.* 358.
IV. *Vndenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit* 363.
V. *De peccatis commiſsionis & omiſsionis eorumque varijs gradibus.* 366.
VI. *Quænam ſint cauſæ peccatorum.* 369.
VII. *Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.* 372.
VIII. *Quinam ſint effectus peccati.* 376.
Diſgreſſio. *De loco inferni, & damnatorum ſupplicijs.* 379.

CAPVT III.

De Legibus.

Sect. I. *QVid nomine legis intelligatur, & quotuplex ſit lex.* fol. 383.
II. *Quid ſit lex humana, & circa quam materiam verſari poſſit.* 387.
III. *Vtrum lex humana in conſcientia obliget.* 391.
IV. *Vndenam dignoſci poſsit vtrum lex humana ſub mortali culpa obliget.* 396.
V. *In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas.* 400.
§. 1. *De Romano Pontifice.* 402.
§. 2. *De Conciliis.* 404.

§. 3. *De Epiſcopis aliiſque Eccleſiæ Prelatis.* 407.
VI. *Quibus modis ceſſare poſſit obiligatio ſeruandæ legis humanæ.* 409.
VII. *An, & qua ratione conſuetudo vim legis obtineat.* 423.
VIII. *De lege diuina poſitiua.* 416.

CAPVT IV.

De Legis diuinæ ſeu Decalogi præceptis.

Sect. I. *Explicatur primum Decalogi praceptum.* fol. 421.
§. 1. *Quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto præcipiatur aut prohibeatur.* 422.
§. 2. *De virtute ſpei, & peccatis illi oppoſitis.* 425.
§. 3. *De virtute Charitatis, peccatiſque illi oppoſitis.* 428.
§. 4. *De virtute Religionis, peccatiſque illi oppoſitis.* 434.
§. 5. *Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.* 445.
II. *Explicatur ſecundum decalogi præceptum* 447.
§. 1. *De Iuramento.* 448.
§. 2. *De Blaſpemia.* 451.
§. 3. *De Voto.* 453.
§. 4. *Quanta ſit voti obligatio & quibus modis ceſſare poſſit.* 457.
§. 5. *Quot modis peccetur in ſecundum decalogi præceptum.* 464.
III. *Explicatur tertium decalogi præceptum.* 464.
§. 1. *Quænam requirantur ad feſtorum dierum ſanctificationem.* 466.
§. 2. *Quot modis peccetur in tertium decalogi præceptum.* 472.

IV. Explicatur quartum decalogi præceptum. 473.
§. 1. Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ. 474.
§. 2. Quis ordo in charitate ſeruandus ſit. 476.
§. 3. De actibus charitatis erga proximum ac præſertim de eleemoſyna corporali. 479.
§. 4. De eleemoſyna ſpirituali & correctione fraterna. 483.
§. 5. Quænam peccata charitati aduerſentur. 489.
§. 6. Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes & parentum erga filios. 494.
§. 7. Quot modis peccetur in quartum decalogi præceptum. 498.
V. Explicatur quintum decalogi præceptum. 500.
§. 1. Quomodo hoc quintum decalogi præceptum intelligi debeat. 501.
§. 2. De homicidio & mutilatione ſui ipſius. 502.
§. 2. De homicidio & mutilatione alterius. 505.
§. 3. Quot modis peccetur in quintum decalogi præceptum. 509.
§. 5. De reſtitutione ob alterius occiſionem vel mutilationem facienda. 511.
VI. Explicatur ſextum decalogi præceptum. 513.
§. 1. Quid hoc ſexto præcepto prohibeatur. 514.
§. 2. Quot modis peccetur in ſextum decalogi præceptum. 519.
§. 3. Quænam reſtitutiones ob huius præcepti tranſgreſſionem faciendæ ſint. 521.
VII. Explicatur ſeptimum decalogi præceptum: 523.
§. 1. Quid iuris, quid iuſtitiæ nomine intelligendum ſit. 524.
§. 2. Quid ſit ius ad rem, & ius in re. 525.
§. 3. Quid ſit dominium & quibus perſonis competat. 526.
§. 4. Quibus modis dominium proprietatis ac-

quiratur. 528.
§. 5. De praſcriptione. 530.
§. 6. De contractibus in genere. 532.
§. 7. De promiſſionibus, donationibus & teſtamentis. 534.
§. 8. De emptione & venditione. 538.
§. 9. De mutuo, commodato, depoſito, & locato. 541.
§. 10. Quid hoc ſeptimo decalogi pracepto prohibeatur. 543.
§. 11. Quot modis peccetur contra hoc ſeptimum decalogi praceptum. 547.
§. 12. Quibus modis vſura peccatum committatur. 549.
§. 13. Soluuntur quadam dubia circa vſura materiam frequentius occurrentia. 554.
§. 14. De reſtitutione ob violationem huius ſeptimi pracepti facienda. 559.
Quaſtiuncula 1. Quiſnam reſtituere teneatur. 560.
Quaſt. 2. Cui ſit reſtituendum. 562.
Quaſt. 3. Quid, quando & quo ordine ſit reſtituendum. 563.
Quaſt. 4. Quanam cauſa à reſtitutione excuſent. 565.
VIII. Explicatur octauum decalogi praceptum, 567.
§. 1. De mendacio. ibid.
§. 2. De ijs qua ad proceſſum iudicialem ſpectant ac primò de iudice. 569.
§. 3. De Accuſatore. 573.
§. 4. De Teſtibus. 576.
§. 5. De Reo. 579.
§. 6. De Aduocato & Procuratore. 581.
§. 7. De iniurijs honoru & fama per detractionem & contumeliam. 582.
§. 8. Soluuntur dubia quadam circa peccatum detractionis. 584.
§. 9. De iudicio temerario. 584.
§. 10. Quot modis peccetur in octauum hoc decalogi praceptum. 592.
§. 11. De reſtitutione ob huius octaui pracepti violationem facienda. 594.

IX. *Explicantur nonum & decimum decalogi praeceptum.* 597.

CAPVT V.

De præceptis Eccleſiæ.

SECTIO VNICA.

Explicatur tertium Eccleſiæ præceptum quod eſt de ieiunio.

§. 1. *Quid ad debitam ieiunij obſeruationem requiratur.* 600.
§. 2. *Quæ ſit obligatio ieiunij.* 604.
§. 3. *Quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præceptum.* 608.

CAPVT VI.

De Cenſuris Eccleſiaſticis & Irregularitate.

Sect. I. *De cenſuris in communi.* 610.
§. 1. *In quibus perſonis reſideat ferendarum cenſurarum poteſtas.* 611.
§. 2. *In quaſnam perſonas cenſuræ ferri poßint.* 612.
§. 3. *Ob quam cauſam cenſuræ infligantur.* 613.
§. 4. *Quæ forma in ferendis cenſuris obſeruanda.* 614.
§. 5. *Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent.* 616.
§. 6. *Quis abſoluere poßit à cenſura, & quæ requirantur diſpoſitiones in eo qui abſoluitur.* 618.
§. 7. *Quotuplex ſit cenſura Eccleſiaſtica.* 619.
Sect. II. *De cenſuris in particulari.* 620.
§. 1. *De Excommunicatione.* 621.

§. 1. *De ſuſpenſione.* 628.
§. 3. *De Interdicto.* 632.
Sect. III. *De Irregularitate.* 635.
§. 1. *De irregularitate quæ oritur ex defectu.* 636.
§. 2. *De irregularitate quæ oritur ex delicto,* 639.
§. 3. *Qua ratione tollatur irregularitas.* 640.

APPENDIX.

De ſtatu Clericali, & Eccleſiaſticæ hierarchiæ diſciplina.

Art. I. D*E primo ad ſtatum clericalem ingreſſu.* 643.
II. *De habitu & tonſura clericali.* 646.
III. *De beneficijs Eccleſiaſticis.* 649.
Quæſtiuncula 1. *Quot modis beneficia Eccleſiaſtica licite obtineri poſſint.* 650.
Quæſt. 2. *Quibus modis ſimonia, tum in alijs caſibus, tum præſertim in obtinendis beneficijs committi poſſit.* 652.
Quæſt. 3. *Quænam ſint pœnæ contra ſimoniacos conſtitutæ.* 658.
Quæſt. 4. *Vtrum licitum ſit plura ſimul beneficia poſſidere.* 660.
Quæſt. 5. *Qualiter ſe beneficiarij gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum reditibus.* 664.
Quæſt. 6. *Quæ ſit obligatio beneficiariorum ad reſidentiam.* 667.
Quæſt. 7. *Quænam requirantur diſpoſitiones, vt quis cenſeatur idoneus ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum.* 669.
IV. *De horarum canonicarum recitatione.* 671.
Quæſtiuncula 1. *Quænam perſonæ obligentur ad recitandas horas canonicas.* 672.

Quaeſt. 2. Quomodo canonicæ horæ recitari debeant, 674

Quaeſt. 3. Quibus pœnis ſubiaceant ij qui horas canonicas recitare omittunt. 680.

Quaeſt. 4. Quænam cauſæ ab horarum canonicarum recitatione excuſent. 686.

V. Explicantur reliqua iuxta canonicas ſanctiones ad clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia. 668.

Approbatio Doctorum.

NOs in ſacrâ Theologiæ facultate Pariſienſi Doctores Sorbonici fidem facimus lectum eſſe examinatumque à nobis librum, cui titulus eſt, *Medulla Theologica, &c. pars altera Authore Magiſtro* LVDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo, & Sancti Iudoci Pariſiis Rectore*, nihilque repertum in eo quod ſit Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ fidei, ac Doctrinæ boniſque moribus contrarium. Datum Pariſiis die trigeſima Septembris anno Domini 1651.

R. DVVAL.

M. GRANDIN.

MEDVLLÆ THEOLOGICÆ PARS POSTERIOR,

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

TRACTATVS PRIMVS.

DE SACRAMENTIS.

QVOD olim per Prophetam pollicitus fuerat Deus, effuſurum ſe ſuper ſeruos ſuos & ancillas ſuas aquam mundam, quâ emundarentur ab omnibus inquinamentis ſuis, hoc præſertim in Sacramentis à Chriſto Domino poſtmodùm inſtitutis adimpleuit: hæc ſiquidem ſunt veluti vaſa quædam ſacra, quæ (vt declarat Concilium Tridentinum) diuinum illum gratiæ ſanantis & ſanctificantis liquorem in ſe continent, & ex ſe diffundunt: hi ſunt fontes il i Saluatoris, ex quibus haurire poſſumus in gaudio aquam viuam, quæ fiat in nobis fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Certè ſi bonorum illorum, quæ deſursùm ſunt, quæque à Patre luminum deſcendunt, iuſti ſumus æſtimatores, inter alia innu-

Ezech. 36. Seſſ. 7 can. 6 *Iſa. 12.* *S. Ioa. 4.*

meta nobis cælitùs collata, Sacramentorum illorum inſtitutionem, & in ipſis Sacramentis diuinæ charitatis exuberantiam, religioſo in primis cultu ſuſpicere, & grato quantùm poſſumus animo ſuſcipere debemus, nec non peculiari ſtudio, diligentia & affectu perdiſcendæ huic cæleſti de Sacramentis doctrinæ incumbere, vt eos decet, quos miniſtros ſuos ac myſteriorum diſpenſatores Chriſtus Dominus conſtituere voluit, & à quibus diſpenſationis illic rationem ſe aliquandò exacturum eſſe conteſtatus eſt.

De ipſis igitur Sacramentis primùm in genere, tùm poſteà in particulari, ſecundùm ordinem à Sancto Doctore præſcriptum, nobis deinceps agendum eſt.

CAPVT PRIMVM.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

SECTIO I.

Quid ſit Sacramentum.

NOMEN Sacramenti duobus præſertim modis apud ſacros ſcriptores acceptum reperitur. 1. pro re occultâ & latente; quo ſenſu Epheſ.2. dicitur, *Vt notum nobis faceret Sacramentum voluntatis ſuæ*; & Sap. 2. *Neſcierunt Sacramenta Dei*: 2. pro ipſius rei latentis & occultæ ſigno, vt Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſiâ*: vbi matrimonium ab Apoſtolo Sacramentum magnum appellatur, quia eſt ſignum magnæ alicuius rei latentis & occultæ, nempe coniunctionis Chriſti cum Eccleſiâ.

In hac autem poſteriori acceptione nomen Sacramenti communiter à SS. Patribus & ab ipſa Eccleſiâ vſurpatum eſt, ad exprimendas ſacras quaſdam ceremonias ad noſtram ſanctificationem diuinitùs inſtitutas, vt ex infrà dicendis patebit.

Hoc igitur ſenſu Sacramentum in Catechiſmo Concilij Trid. definitur: *Res ſenſibus ſubiecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis & iuſtitiæ, tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.* Part. 2. cap. 1.

Dicitur 1. *Res ſenſibus ſubiecta*, ſeu, vt loquitur S. Doctor, *ſignum ſenſibile:* quia hoc ad ſuauem Dei prouidentiam pertinuit, vt per res exteriores, & ſigna quædam ſenſibilia ad cognitionem & perceptionem rerum ſpiritualium & diuinarum veluti manu duceremur: *Si enim incorporeus eſſes*, (vt ait S. Chryſoſt.) *nude ipſa dona incorporea tibi tradidiſſet; ſed quia corpori commiſta eſt anima tua, ideò rebus ſenſibilibus tibi intelligenda traduntur.* q. 60. art. 2. ad 4. Hom. 83. in ſanct. Matt.

Dicitur 2. *Ex Dei inſtitutione:* Sacramentum enim non eſt ſignum naturale aut phyſicum, ſed ex ſola Dei voluntate & inſtitutione, cuius ſolius eſt inſtituere ſigna illa, quæ iuſtitiam & ſanctitatem ſignificare & conferre poſſint; ſicut illius ſolius eſt ſanctitatem ipſam & iuſtitiam efficere, vt docet S. Thomas: quod tamen non obſtat, quin (vt idem S. Doctor aſſerit) Chriſtus Dominus etiam, in quantùm homo, fuerit cauſa miniſterialis principalis ipſorum Sacramentorum, ad eorumque interiores effectus non ſolùm meritoriè, ſed etiam efficienter in ratione cauſæ inſtrumentalis operetur. p. 3. q. 64. a. 2. art. 3.

Dicitur denique, *Sanctitatis & iuſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habere:* quibus verbis indicatur Sacramentum eſſe ſignum quoddam practicum, cuius vſu ſeu applicatione fideles interiùs ex opere operato ſanctificentur, & exteriùs veluti Symbolo, ſeu notâ quadam ab aliis Gentibus diſcernantur: quæ omnia ex dicendis pleniùs & faciliùs poterunt intelligi.

Eſt autem obſeruandum hâc vltimâ definitionis particulâ Sacramenta legis gratiæ præſertim diſtingui à Sacramentis legis naturæ & Moſaïcæ: quamuis enim eſſent ſigna quædam ſenſibilia ad ſanctitatem & iuſtitiam ſignificandam diuinitùs inſtituta, vnde Apoſtolus dicit, Circumciſionem fuiſſe *Signaculum iuſtitiæ fidei*; non ta- Rom. 4.

mera nobis cælitùs collata, Sacramentorum illorum inſtitutionem, & in ipſis Sacramentis diuinæ charitatis exuberantiam, religioſo in primis cultu ſuſpicere, & grato quantùm poſſumus animo ſuſcipere debemus, nec non peculiari ſtudio, diligentia & affectu perdiſcendæ huic cæleſti de Sacramentis doctrinæ incumbere, vt eos decet, quos miniſtros ſuos ac myſteriorum diſpenſatores Chriſtus Dominus conſtituere voluit, & à quibus diſpenſationis illius rationem ſe aliquandò exacturum eſſe conteſtatus eſt.

De ipſis igitur Sacramentis primùm in genere, tùm poſteà in particulari, ſecundùm ordinem à Sancto Doctore præſcriptum, nobis deinceps agendum eſt.

CAPVT PRIMVM.

De Sacramentis in genere.

SECTIO I.

Quid ſit Sacramentum.

NOMEN Sacramenti duobus præſertim modis apud ſacros ſcriptores acceptum reperitur. 1. pro re occultâ & latente; quo ſenſu Epheſ. 2. dicitur, *Vt notum nobis faceret Sacramentum voluntatis ſuæ*; & Sap. 2. *Neſcierunt Sacramenta Dei*: 2. pro ipſius rei latentis & occultæ ſigno, vt Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſiâ*: vbi matrimonium ab Apoſtolo Sacramentum magnum appellatur, quia eſt ſignum magnæ alicuius rei latentis & occultæ, nempe coniunctionis Chriſti cum Eccleſiâ.

In hac autem poſteriori acceptione nomen Sacramenti communiter à SS. Patribus & ab ipſa Eccleſiâ vſurpatum eſt, ad exprimendas ſacras quaſdam ceremonias ad noſtram ſanctificationem diuinitùs inſtitutas, vt ex infrà dicendis patebit.

Hoc igitur ſenſu Sacramentum in Catechiſmo Concilij Trid. definitur: *Res ſenſibus ſubiecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis & iuſtitiæ, tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.* Part. 2. cap. 1.

Dicitur 1. *Res ſenſibus ſubiecta*, ſeu, vt loquitur S. Doctor, *ſignum ſenſibile:* quia hoc ad ſuauem Dei prouidentiam pertinuit, vt per res exteriores, & ſigna quædam ſenſibilia ad cognitionem & perceptionem rerum ſpiritualium & diuinarum veluti manu duceremur: *Si enim incorporeus eſſes*, (vt ait S. Chryſoſt.) *nude ipſa dona incorporea tibi tradidiſſet; ſed quia corpori commiſta eſt anima tua, ideò rebus ſenſibilibus tibi intelligenda traduntur.* q. 60. art. 2. ad 4. Hom. 83. in ſanct. Matt.

Dicitur 2. *Ex Dei inſtitutione:* Sacramentum enim non eſt ſignum naturale aut phyſicum, ſed ex ſola Dei voluntate & inſtitutione, cuius ſolius eſt inſtituere ſigna illa, quæ iuſtitiam & ſanctitatem ſignificare & conferre poſſint; ſicut illius ſolius eſt ſanctitatem ipſam & iuſtitiam efficere, vt docet S. Thomas: quod tamen non obſtat, quin (vt idem S. Doctor aſſerit) Chriſtus Dominus etiam, in quantùm homo, fuerit cauſa miniſterialis principalis ipſorum Sacramentorum, ad eorumque interiores effectus non ſolùm meritoriè, ſed etiam efficienter in ratione cauſæ inſtrumentalis operetur. p. 3. q. 64. a. 2. art. 3.

Dicitur denique, *Sanctitatis & iuſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habere:* quibus verbis indicatur Sacramentum eſſe ſignum quoddam practicum, cuius vſu ſeu applicatione fideles interiùs ex opere operato ſanctificentur, & exteriùs veluti Symbolo, ſeu notâ quadam ab aliis Gentibus diſcernantur: quæ omnia ex dicendis pleniùs & faciliùs poterunt intelligi.

Eſt autem obſeruandum hâc vltimâ definitionis particulâ Sacramenta legis gratiæ præſertim diſtingui à Sacramentis legis naturæ & Moſaïcæ: quamuis enim eſſent ſigna quædam ſenſibilia ad ſanctitatem & iuſtitiam ſignificandam diuinitùs inſtituta, vnde Apoſtolus dicit, Circumciſionem fuiſſe *Signaculum iuſtitiæ fidei*; non ta- Rom. 4.

quiratur. 528.
§. 5. De praſcriptione. 530.
§. 6. De contractibus in genere. 532.
§. 7. De promiſsionibus, donationibus & teſtamentis. 534.
§. 8. De emptione & venditione. 538.
§. 9. De mutuo, commodato, depoſito, & locato. 541.
§. 10. Quid hoc ſeptimo decalogi pracepto prohibeatur. 543.
§. 11. Quot modis peccetur contra hoc ſeptimum decalogi praceptum. 547.
§. 12. Quibus modis vſura peccatum committatur. 549.
§. 13. Soluuntur quadam dubia circa vſura materiam frequentius occurrentia. 554.
§. 14. De reſtitutione ob violationem huius ſeptimi pracepti facienda. 559.
Quaſtiuncula 1. Quiſnam reſtituere teneatur. 560.
Quaſt. 2. Cui ſit reſtituendum. 562.
Quaſt. 3. Quid, quando & quo ordine ſit reſtituendum. 563.
Quaſt. 4. Quanam cauſa à reſtitutione excuſent. 565.
VIII. Explicatur octauum decalogi praceptum, 567.
§. 1. De mendacio. ibid.
§. 2. De ijs qua ad proceſſum iudicialem ſpectant ac primò de iudice. 569.
§. 3. De Accuſatore. 573.
§. 4. De Teſtibus. 576.
§. 5. De Reo. 579.
§. 6. De Aduocato & Procuratore. 581.
§. 7. De iniurijs honoris & fama per detractionem & contumeliam. 582.
§. 8. Soluuntur dubia quadam circa peccatum detractionis. 584.
§. 9. De iudicio temerario. 584.
§. 10. Quot modis peccetur in octauum hoc decalogi praceptum. 592.
§. 11. De reſtitutione ob huius octaui pracepti violationem facienda. 594.

IX. *Explicantur nonum & decimum decalogi præceptum.* 597.

CAPVT V.

De præceptis Eccleſiæ.

SECTIO VNICA.

Explicatur tertium Eccleſiæ præceptum quod eſt de ieiunio.

§. 1. *Quid ad debitam ieiunij obſeruationem requiratur.* 600.
§. 2. *Quæ ſit obligatio ieiunij.* 604.
§. 3. *Quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præceptum.* 608.

CAPVT VI.

De Cenſuris Eccleſiaſticis & Irregularitate.

Sect. I. *De cenſuris in communi.* 610.
§. 1. *In quibus perſonis reſideat ferendarum cenſurarum poteſtas.* 6 1.
§. 2. *In quaſnam perſonas cenſuræ ferri poſſint.* 612.
§. 3. *Ob quam cauſam cenſuræ infligantur.* 613.
§. 4. *Quæ forma in ferendis cenſuris obſeruanda.* 614.
§. 5. *Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent.* 616.
§. 6. *Quis abſoluere poſſit à cenſura, & quæ requirantur diſpoſitiones in eo qui abſoluitur.* 618.
§. 7. *Quotuplex ſit cenſura Eccleſiaſtica.* 619.
Sect. II. *De cenſuris in particulari.* 620.
§. 1. *De Excommunicatione.* 621.

§. 1. *De ſuſpenſione.* 628.
§. 3. *De Interdicto.* 632.
Sect. III. *De Irregularitate.* 635.
§. 1. *De irregularitate quæ oritur ex defectu.* 636.
§. 2. *De irregularitate quæ oritur ex delicto*, 639.
§. 3. *Qua ratione tollatur irregularitas.* 640.

APPENDIX.

De ſtatu Clericali, & Eccleſiaſticæ hierarchiæ diſciplina.

Art. I. De *primo ad ſtatum clericalem ingreſſu.* 643.
II. *De habitu & tonſura clericali.* 646.
III. *De beneficijs Eccleſiaſticis.* 649.
Quæſtiuncula 1. *Quot modis beneficia Eccleſiaſtica licite obtineri poſſint.* 650.
Quæſt. 2. *Quibus modis ſimonia, tum in alijs caſibus, tum præſertim in obtinendis beneficijs committi poſſit.* 652.
Quæſt. 3. *Quænam ſint pœnæ contra ſimoniacos conſtitutæ.* 658.
Quæſt. 4. *Utrum licitum ſit plura ſimul beneficia poſſidere.* 660.
Quæſt. 5. *Qualiter ſe beneficiarij gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum reditibus.* 664.
Quæſt. 6. *Quæ ſit obligatio beneficiariorum ad reſidentiam.* 667.
Quæſt. 7. *Quænam requirantur diſpoſitiones, ut quis cenſeatur idoneus ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum.* 669.
IV. *De horarum canonicarum recitatione.* 671.
Quæſtiuncula 1. *Quænam perſonæ obligentur ad recitandas horas canonicas.* 672.

Quæſt. 2. Quomodo canonicæ horæ recitari debeant, 674

Quæſt. 3. Quibus pœnis ſubiaceant ij qui horas canonicas recitare omittunt. 680.

Quæſt. 4. Quænam cauſæ ab horarum canonicarum recitatione excuſent. 686.

V. Explicantur reliqua iuxta canonicas ſanctiones ad clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia. 668.

Approbatio Doctorum.

NOs in ſacrâ Theologiæ facultate Pariſienſi Doctores Sorbonici fidem facimus lectum eſſe examinatumque à nobis librum, cui titulus eſt, *Medulla Theologica, &c. pars altera Authore Magiſtro* LVDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo, & Sancti Iudoci Pariſiis Rectore*, nihilque repertum in eo quod ſit Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ fidei, ac Doctrinæ boniſque moribus contrarium. Datum Pariſiis die trigeſima Septembris anno Domini 1651.

R. DVVAL.

M. GRANDIN.

MEDVLLÆ THEOLOGICÆ PARS POSTERIOR,

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent.

TRACTATVS PRIMVS.

DE SACRAMENTIS.

QVOD olim per Prophetam pollicitus fuerat Deus, effuſurum ſe ſuper ſeruos ſuos & ancillas ſuas aquam mundam, quâ emundarentur ab omnibus inquinamentis ſuis, hoc præſertim in Sacramentis à Chriſto Domino poſtmodùm inſtitutis adimpleuit: hæc ſiquidem ſunt veluti vaſa quædam ſacra, quæ (vt declarat Concilium Tridentinum) diuinum illum gratiæ ſanantis & ſanctificantis liquorem in ſe continent, & ex ſe diffundunt: hi ſunt fontes il.i Saluatoris, ex quibus haurire poſſumus in gaudio aquam viuam, quæ fiat in nobis fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Certè ſi bonorum illorum, quæ deſurſùm ſunt, quæque à Patre luminum deſcendunt, iuſti ſumus æſtimatores, inter alia innu-

Ezech. 36.

Seſſ. 7 can. 6

Iſa. 12.

S. Ioa. 4.

mera nobis cælitùs collata, Sacramentorum illorum inſtitutionem, & in ipſis Sacramentis diuinæ charitatis exuberantiam, religioſo in primis cultu ſuſpicere, & grato quantùm poſſumus animo ſuſcipere debemus, nec non peculiari ſtudio, diligentia & affectu perdiſcendæ huic cæleſti de Sacramentis doctrinæ incumbere, vt eos decet, quos miniſtros ſuos ac myſteriorum diſpenſatores Chriſtus Dominus conſtituere voluit, & à quibus diſpenſationis illius rationem ſe aliquandò exacturum eſſe conteſtatus eſt.

De ipſis igitur Sacramentis primùm in genere, tùm poſteà in particulari, ſecundùm ordinem à Sancto Doctore præſcriptum, nobis deinceps agendum eſt.

CAPVT PRIMVM.

De Sacramentis in genere.

SECTIO I.

Quid ſit Sacramentum.

NOMEN Sacramenti duobus præſertim modis apud ſacros ſcriptores acceptum reperitur. 1. pro re occultâ & latente; quo ſenſu Epheſ.2. dicitur, *Vt notum nobis faceret Sacramentum voluntatis ſuæ*; & Sap. 2. *Neſcierunt Sacramenta Dei:* 2. pro ipſius rei latentis & occultæ ſigno, vt Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſiâ:* vbi matrimonium ab Apoſtolo Sacramentum magnum appellatur, quia eſt ſignum magnæ alicuius rei latentis & occultæ, nempe coniunctionis Chriſti cum Eccleſiâ.

In hac autem poſteriori acceptione nomen Sacramenti communiter à SS. Patribus & ab ipſa Eccleſiâ vſurpatum eſt, ad exprimendas ſacras quaſdam ceremonias ad noſtram ſanctificationem diuinitus inſtitutas, vt ex infrà dicendis patebit.

Hoc igitur ſenſu Sacramentum in Catechiſmo Concilij Trid. definitur: *Res ſenſibus ſubiecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis & iuſtitiæ, tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet.* Part. 2. cap. 1.

Dicitur 1. *Res ſenſibus ſubiecta,* ſeu, vt loquitur S. Doctor, *ſignum ſenſibile:* quia hoc ad ſuauem Dei prouidentiam pertinuit, vt per res exteriores, & ſigna quædam ſenſibilia ad cognitionem & perceptionem rerum ſpiritualium & diuinarum veluti manu duceremur: *Si enim incorporeus eſſes,* (vt ait S. Chryſoſt.) *nudè ipſa dona incorporea tibi tradidiſſet; ſed quia corpori coniuncta eſt anima tua, ideò rebus ſenſibilibus tibi intelligenda traduntur.* q. 60. art. 2. ad 4. Hom. 83. in ſanct. Matt.

Dicitur 2. *Ex Dei inſtitutione:* Sacramentum enim non eſt ſignum naturale aut phyſicum, ſed ex ſola Dei voluntate & inſtitutione, cuius ſolius eſt inſtituere ſigna illa, quæ iuſtitiam & ſanctitatem ſignificare & conferre poſſint; ſicut illius ſolius eſt ſanctitatem ipſam & iuſtitiam efficere, vt docet S. Thomas: quod tamen non obſtat, quin (vt idem S. Doctor aſſerit) Chriſtus Dominus etiam, in quantùm homo, fuerit cauſa miniſterialis principalis ipſorum Sacramentorum, ad eorumque interiores effectus non ſolùm meritoriè, ſed etiam efficienter in ratione cauſæ inſtrumentalis operetur. p. 3. q. 64. a. 2. art. 3.

Dicitur denique, *Sanctitatis & iuſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habere:* quibus verbis indicatur Sacramentum eſſe ſignum quoddam practicum, cuius vſu ſeu applicatione fideles interiùs ex opere operato ſanctificentur, & exteriùs veluti Symbolo, ſeu notâ quadam ab aliis Gentibus diſcernantur: quæ omnia ex dicendis pleniùs & faciliùs poterunt intelligi.

Eſt autem obſeruandum hâc vltimâ definitionis particulâ Sacramenta legis gratiæ præſertim diſtingui à Sacramentis legis naturæ & Moſaïcæ: quamuis enim eſſent ſigna quædam ſenſibilia ad ſanctitatem & iuſtitiam ſignificandam diuinitùs inſtituta, vnde Apoſtolus dicit, Circumciſionem fuiſſe *Signaculum iuſtitiæ fidei*; non ta- Rom. 4.

q.62. a. 6. men illius efficiendæ & ex opere operato conferendæ vim habebant, vt docet S. Thomas: vnde idem Apoſtolus illa vocat *Infirma & egena elementa*: & S. Auguſtinus, *vetera* (inquit) *Sacramenta promittebant gratiam, noſtra verò eam exhibent.*

Gal. 4. Li. 19. cõtra Fauſt. c. 18.

SECTIO II.

Vtrum Sacramenta nouæ legis conſtent rebus & verbis tanquàm materiâ & formâ.

AD iuuandam humanæ mentis imbecillitatem in percipiendis iis, quæ ad Sacramentorum rationem ſpectant, Eccleſia diuinitùs inſpirata certos loquendi modos adinuenit, & ex rerum naturalium ſimilitudine deduxit, per quos ideam quamdam, licet aliquatenùs imperfectam, veram tamen & certam myſteriorum illorum ſupernaturalium conciperemus. Sicut igitur cernimus ſubſtantias omnes corporeas conſtare duobus principiis componentibus, materiâ ſcilicet & formâ; ſic ad percipiendam naturam Sacramentorum, duas veluti partes in vnoquoque illorum diſtinguendas eſſe docuit: vnam quæ materiæ, alteram quæ formæ rationem obtineret. Ita expreſsè declaratur in Concil. Florent. in Decreto Eugenij Papæ, vbi poſt enumerationem ſeptem Sacramentorum nouæ legis, hæc verba ſubjunguntur: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquàm materiâ, verbis tanquam formâ, & perſonâ miniſtri.*

Eſt autẽ obſeruandũ nomine rerũ, quæ dicuntur eſſe inſtar materiæ, intelligi id omne, quod in Sacramentis indeterminatam habet ſignificationem; nomine verò verborum id, per quod illud determinatur: exempli gratiâ in Baptiſmo

q. 60. aqua naturalis ſe habet inſtar materiæ; quia (vt
a. 6. docet S. Thomas) *Significare poteſt & ablutionem*

propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem: ſed cùm dicitur (ego te baptizo) manifeſtatur, quòd aqua vtimur in Baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.

Quæres an materia formæ coniungi debeat, & ſimul tempore cum illâ exiſtere, vt Sacramẽtum validè conficiatur. Reſpondetur id ex cuiuſque Sacramenti naturâ eſſe dignoſcendum. Nam in confectione Sacramenti Euchariſtiæ requiritur, vt eo ipſo tempore, quo verba formæ proferuntur, materia præſens ſit; hanc enim vt præſentem ſignificat pronomen demonſtratiuum (*hoc* vel *hic*) quod in forma ponitur. In Sacramento autem Pœnitentiæ, cùm forma non ſignificet applicationem materiæ, ſed proferatur per modum iudicij, nec in iudicio requiratur vt ſententia iudicis cum rei accuſatione tempore coniuncta ſit; hinc fit, vt in hoc Sacramento non requiratur, vt abſolutionis forma cũ confeſſione & aliis actibus pœnitentis, qui materiæ locum tenent, tempore coniungatur. In aliis verò Sacramentis quæ in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, & quorum forma applicationem ipſius materiæ ſignificat; quamuis aliqui doctores arbitrentur ad illorum validitatem ſatis eſſe, vt moralis aliqua coniunctio inter materiam & formam reperiatur, adeòque validum, verbi gratiâ, fore Baptiſmum, ſi ſtatim poſt ablutionem verba formæ proferantur, aut poſt formæ prolationem ablutio ſequatur; certior tamen & tutior in praxi eſt aliorum omnium doctorum ſententia, qui aſſerunt materiam ac formam ſimul reipſa debere coniungi, ita vt ſimul tempore, materia Sacramenti applicetur & verba formæ proferantur; aut ſaltem priuſquàm materiæ applicatio finiatur, formæ prolatio inchoetur; vel vice verſâ. Ita gloſſa in cap. (*detrahet,*) cauſa 1. quæſt. 1. Ioan. Maior. Richardus, Scotus, Paludanus, Syluester, Nauarrus, & alij quos citat, & quibus ſubſcribit Viualdus in Candelabro aureo 1. part. tit. 1. num. 15.

Cæterùm ad faciliorem intelligentiam eo-

rum, quæ de vnoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt, Theologi communiter duplicem diſtinguere ſolent materiam in Sacramentis,ſaltem in iis quæ in vſu ſeu actione tranſeunte conſiſtunt (qualia ſunt omnia nouæ legis Sacramenta præter ſanctiſſimam Euchariſtiam, vt ſuo loco explicabitur) remotam ſcilicet & propinquam. Materia remota dicitur res illa, circa quam actio Sacramenti exercetur, vt aqua naturalis in Baptiſmo, oleum balſamo mixtum in Confirmatione, &c. Materia verò propinqua dicitur ipſe actus, ſeu vſus illius rei ſenſibilis, putà ablutio, vnctio, &c.

SECTIO III.

Vtrum ad conficienda Sacramenta determinata res ac determinata verba requirantur.

AD propoſitam quæſtionem communis Theologorum reſponſio eſt affirmatiua; nimirùm, ſuppoſita inſtitutione Sacramentorũ nouæ legis diuinitùs facta, ad validam illorum confectionem res eaſdem & eadem verba requiri determinatè ſecũdùm ipſius Chriſti Domini inſtituentis voluntatem. Ratio eſt; quia, cùm Sacramentum confici nequeat niſi in rebus illis & verbis, quæ ex inſtituto Dei gratiam ſanctificantem ſignificare ac efficere poſſunt (vt conſtat ex dictis ſectione prima) ſi Deus ſignificationem illam & efficaciam certis tantùm & determinatis rebus, certis item & determinatis verbis impoſuit; ſequitur quòd nonniſi rebus & verbis illis à Deo determinatis Sacramentum confici poſſit. Ita argumentatur S. Doctor q.60. a. 5. & 7.

Seſſ. 21. cap.2. Quod cõfirmari poteſt ex eo quòd concilium Trid. declarat Eccleſiam poſſe circa Sacramentorum diſpenſationẽ ſtatuere vel mutare ea, quæ ſuſcipientium vtilitati & ipſorum Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum ac locorum varietate magis expedire iudicauerit; *Sal-*

uâ tamen illorum ſubſtantiâ. Quibus verbis ſignificat non eſſe in Eccleſia poteſtatem immutandi ea, quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam pertinent; ſed eſſe prorsùs neceſſarium retinere omnia illa, quæ ex diuina inſtitutione determinata ſunt: vnde etiam S. Auguſtinus, *Certa ſunt* inquit *verba euangelica, ſine quibus non poteſt Baptiſmus conſecrari:* & lib. 20. cont. Fauſt. cap. 13. *Noſter calix & panis certâ conſecratione myſticus, fit nobis Corpus Chriſti.* Li. 6. cont. Don. c. 25.

Eſt autem obſeruandum determinationē illam materiæ & formæ, ſeu rerum & verborū, non eſſe æqualem & eiuſdem rationis in omnibus Sacramētis nouæ legis. Quod enim ſpectat ad materiā, determinatio illius petenda eſt præſertim ex aptitudine ad vſum ipſius Sacramenti ſecundùm inſtitutionem diuinam; vnde fit, vt aqua congelata, quamuis eiuſdem ſpeciei ſit cum liquidâ; non eſt tamen materia Baptiſmi ſufficiens: quia non eſt apta ad corporalem ablutionem. E contrario in Sacramento Pœnitentiæ, quilibet dolor de peccatis ex ſupernaturali aliquo motiuo elicitus, licet non eiuſdem ſpeciei, ſufficit ad illius Sacramenti validitatem; quia ſcilicet dolor ille quocunque ex motiuo ſupernaturali elicitus, ac proinde cuiuſcunque ſit ſpeciei, eſt diſpoſitio ſufficiens ex parte pœnitentis confitentis ad abſolutionem peccatorum recipiendam, vt infrà ſuo loco explicabitur.

Quod verò ſpectat ad formam; cùm in reliquis ſex Sacramentis certa quædam & determinata verba ore prolata requirantur, in Matrimonio ſigna & nutus ad conſenſum de præſenti exprimendum verborum loco ſubſtitui poſſunt, vt ſuo loco dicetur.

In aliis etiam Sacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum deſumenda non eſt ex qualitate ſoni ſyllabarumque quibus illa conſtant, ſed ex ſignificatione; ita vt eadem determinatè verba cenſeantur, quorum eadem eſt ſignificatio, vt docet S. Thomas citato art. 7. in reſp. ad 1.

Quæres 1. Vnde nam ſcire poſſimus, quænam ſint res illæ determinatæ, verba item determinata, quæ ad validam Sacramentorum confectionem ex diuina inſtitutione neceſſariò requiruntur. Reſpondetur id conſtare, partim ex ſacris ſcripturis, partim ex traditione diuinâ, quam ex ipſius Eccleſiæ vel expreſſa declaratione, vel continua praxi diſcimus: Vnde S. Dionyſius ſic loquitur: *Primi duces Sacerdotalis muneris viſibilibus ſignis cæleſtia Sacramenta texuerunt, & partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus nobis tradiderunt.* Quid autem ſcriptura vel traditio de propria ipſorum Sacramentorum materiâ & formâ doceat, explicabitur, cùm de vnoquoque illorum in particulari agetur.

Li. de Eccle. Hier. c. 1.

Quæres 2. quænam mutatio in rebus illis & verbis diuinitùs determinatis Sacramentorum validitatem impediat. Reſpondetur mutationem quamcunque in rebus illis aut verbis, ſeu in materiâ aut formâ, ſi ſubſtantialis ſit, Sacramentum irritum & inualidum reddere; ſin verò tantùm accidentalis, validè quidem, ſed tamen illicitè confici Sacramentum, niſi neceſſitas aut alia legitima cauſa excuſet. Ita S. Tho. citata q. 60. art. 8. & communiter alij.

Tunc autem materiæ Sacramentorum mutatio ſubſtantialis cenſetur, quando tanta eſt, vt ſecundùm communem vſum & æſtimationem hominum differat ratione & appellatione à materia, quam Chriſtus præſcripſit & Eccleſia vſurpat; ſiue differentia illa ſit ſpecifica, ſiue non ſit, vt rectè docet Suares: exempli gratiâ, farinacea maſſa nondùm piſta & igne cocta, non eſt apta materia ad conficiendum Euchariſtiæ Sacramentum; quia ſecundùm communem vſum & æſtimationem hominum non eſt panis, ſiue eandem ſpecie formam phyſicam cum ipſo pane habeat, ſiue non.

diſp. 2. de Sacra. ſer. 4.

Contraria ratione mutatio illa materiæ cenſetur accidentalis, ſi materia ſecundùm communem vſum & æſtimationem eadem ſit, licet qualitas fortaſſe aliqua illi deſit, quæ ex præce-

pti Eccleſiaſtici neceſſitate aliàs requiratur; putà ſi panis ille ſit ater, fermentatus, &c.

Similiter formæ Sacramentorum mutatio illa ſubſtantialis cenſeri debet, cùm tanta eſt, vt communi hominum iudicio non retineat eum ſenſum, quem habet forma à Chriſto præſcripta: quòd ſi ſenſum illum retineat, qualiſcunque mutatio fiat, accidentalis tantùm eſt. Ita S Th. citato art. 8.

Ex quo intelligitur mutationem formæ fore tantùm accidentalem: exempli gratiâ, Si ſit ſolius idiomatis; vt ſi quis Baptizet vel conſecret lingua vulgari vel græca: Si fiat aliqua verborum tranſpoſitio oratione eundem ſenſum retinente: Si vox aliqua detrahatur, quæ non pertineat ad ſubſtantiam formæ: Aut ſi verbum aliquod addatur, quod tamen illius ſenſum non euertat: Item ſi conſueta formæ verba mutentur in alia ſynonyma; dicuntur autem ſynonyma, quæ idem, non quomodocunque, ſed eodem modo, id eſt tam explicitè & diſtinctè ſignificant: ſi denique verba formæ corruptè proferantur, ita nihilominùs vt tota illa oratio corruptis dictionibus conſtans, habitâ ratione materiæ cui applicatur & aliarum circumſtantiarum, iuxta communem hominum concipiendi modum, eundem in audientium animis ſenſum generet. In his omnibus & ſimilibus caſibus mutatio formæ conſetur eſſe tantummodò accidentalis, vt docet S. Th. & poſt illum Paludanus, Sotus & alij, quos citat & ſequitur Laymanus tract. 1. de Sacra. in communi, cap. 4. Hæc autem mutatio accidentalis, quamuis ſi aduertenter & ſine vlla rationabili cauſa fiat, miniſtrum peccati reum efficiat, ipſius tamen Sacramenti validitatem non impedit.

q. 60. a. 7. ad. 3.

SECTIO IV.

Vtrum, & qua ratione Sacramenta noua legis gratiam conferant.

QVod ſpectat ad primam quæſtionis propoſitæ partem, certum eſt ex fide nouæ legis Sacramenta gratiam conferre, quocunque modo illam conferant. Huic veritati oppoſitus olim fuit error Meſſalianorum, qui teſte S. Damaſceno vim ſanctificandi non tribuebant Sacramentis, ſed ſolis precibus: à quo errore non longè abſunt noſtri temporis Hæretici, qui (vt obſeruat Bellarminus) gratiam, quæ in Sacramentorum ſuſceptione recipitur, non eorum efficaciæ aut virtuti, ſed ſoli ſuſcipientium fidei aſcribunt.

lib.5. de hæres. — tom.3 lib.2. c.2.

Refellitur hic error, & veritas noſtræ fidei probatur 1. ex ſcriptura, cuius teſtimoniis variis expreſſè conſtat Baptiſmum, Pœnitentiam, Euchariſtiam, Ordinem, & extremam Vnctionem gratiam conferre: Vnde ſequitur & alia Sacramenta eundem effectum habere, cùm horum & illorum ſit par ratio.

De Baptiſmo conſtat ex his verbis S. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, &c.* quibus regeneratio ſpiritualis, quæ per gratiam fit, aquæ Baptiſmali tanquam cauſæ tribuitur.

De Pœnitentia S. Ioan. 20. *quorum remiſeritis peccata, remittentur eis:* quibus ſignificatur (vt declarat Concil. Trid.) Sacerdotes in Sacramento Pœnitentiæ per abſolutionem verè peccata remittere, ac proinde gratiam conferre.

Seſſ. 14. c. 3. & 9.

De Euchariſtia S. Ioan. 6. *qui manducat me, & ipſe viuet propter me*, vita ſcilicet gratiæ.

De Ordine 2. ad Timoth. 1. *Admoneo te vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.*

De Extrema Vnctione denique S. Iacob. 5. *vngentes eum oleo in nomine Domini, &c. & ſi in peccatis ſit, remittentur ei:* Vbi declaratur vis

huius Sacramenti ad peccata remittenda, proindeque ad gratiam conferendam.

Probatur 2. ex Concil. Florent. in decreto Eugenij, & Tridentino Seſſ. 7. cap. 6. & 7. vbi expreſsè definitur *Gratiam conferri per noua legis Sacramenta ſemper & omnibus quantum eſt ex parte Dei, ſi ritè ea ſuſcipiant.*

Probatur. 3. ex S. Aug. expreſsè aſſerente *Sacramenta noui teſtamenti dare ſalutem*: Et S. Chryſoſtomo dicente *Deum per viſibilia ſigna* (Sacramenta ſcilicet) *inuiſibilem largiri virtutem.* In Pſ. 73. Hom. 60. ad pop.

Quod ſpectat ad ſecundam partem propoſitæ quæſtionis, certum eſt etiam ex fide Sacramenta nouæ legis gratiam producere & conferre, non ſolùm in quantùm ſuſcipientes ad aliquem actum fidei aut alium pium affectum obiectiuè excitant, vt dicunt Hæretici; ſed propria virtute & efficaciâ; non quidem principaliter (quod ſolius Dei proprium eſt) ſed inſtrumentaliter, & (vt loquuntur Doctores) ex opere operato.

Vt hæc veritas faciliùs intelligatur, obſeruandum eſt gratiam conferri ex opere operantis in aliquo Sacramento idem eſſe, atque conferri intuitu meriti ipſius operantis, ſeu illius qui eſt conficiens, vel adminiſtrans Sacramentum, aut illud ſuſcipiens. Ex opere autem operato gratiam conferri idem eſſe, ac conferri gratiam præcisè vi ipſius operis operati, id eſt facti, prout iuxtà diuinam inſtitutionem faciendum eſt.

His obſeruatis veritas noſtræ aſſertionis probatur, & error oppoſitus refellitur 1. authoritate ſcripturarum quæ ſuprà relatæ ſunt, ex quibus ſatis apertè colligitur Sacramenta efficaciâ aliquâ & virtute ſibi propriâ, proindeque ex opere operato remiſſionem peccatorum & gratiam conferre.

Probatur 2. authoritate Concilij Trid. *Si quis dixerit per noua legis Sacramenta non conferri gratiam ex opere operato, anathema ſit.* Seſſ. 7 can. 8.

Probatur 3. authoritate S. Auguſtini lib. 19. cont. Fauſt vbi dicit vim Sacramentorum eſſe *inenarrabilem*; & cap. 16. *Sacramenta noua legis* c. 11.

plurimùm à legalibus diſtare, & eſſe virtute maiora, vtilitate potiora: Atqui virtus Sacramentorum, nouæ legis nec eſſet inenarrabilis, nec maior aut potior virtute Sacramentorum antiquæ legis, ſi eo tantùm modo gratiam conferrent, quo aſſerunt Hæretici. Item S. Cypriani Ser. de Cœna Dom. vbi dicit: *Sacramentis ineſſe æternæ vitæ effectum:* Et S. Bernardi in Ser. de eadem Cœna Dom. *Si quis veſtrum* (inquit) *non tam ſæpe modò, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiuſmodi; gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo.*

Addimus Innocentium III. ſummum Pontificem, qui lib. 3. de myſteriis Miſſæ dicit *Miſſæ* c. 5. *ſacrificium conferre gratiam, licet per malos miniſtros; quia, etiamſi opus operans fortaſſe ſit immundum ex parte miniſtri, attamen opus operatum eſt ſemper mundum reſpectu Dei.*

Quærunt Theologi, vtrum Sacramenta nouæ legis moraliter tantùm, an etiam phyſicè gratiam producant?

Reſpondetur 1. certum eſſe Sacramenta nouæ legis ſemper eſſe cauſas morales gratiæ, quæ ex opere operato confertur dignè ſuſcipientibus; ſiquidem ad gratiam illam producendam & ſuſcipientibus largiendam mouent ipſum Deum gratiæ omnis authorem & largitorem, qui ideò gratiam illam tunc vult conferre, quia Sacramentum rectè perfectum & debitè ſuſceptum eſt. Sunt autem cauſæ morales non quidem principales, ſed tantùm inſtrumentales; tùm
Seſſ. 6 quia ſic vocantur à Concil. Trid. tùm quia cau-
cap. 7. ſa moralis principalis ipſius gratiæ eſt Paſſio Chriſti Domini (vt ibidem dicitur) in cuius ſolummodò virtute Sacramenta hunc ſuum effectum attingunt.

Reſpondetur 2. probabiliſſimum eſſe Sacra-
diſp. menta nouæ legis non tantùm moraliter, ſed
9. de etiam phyſicè gratiam producere. Ita Caietanus,
Sacr. Alanus Cardinalis, & plures alij, quos citat &
Sec. 2. ſequitur Suares; Quibus etiam fauere videtur S.

Doctor: Et SS. Patres id ſatis apertè innuere videntur, cùm modum illum, quo Sacramenta gratiam producunt, admirabilem aut inexplicabilem eſſe dicunt: vt S. Cyrillus Alexand. lib. 4. in S. Ioan. vbi de Sacramentorum effectu loquens, *Quomodò autem* (inquit) *id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere poſſumus, ſed ſilentio atque firma fide ſuſcipimus*: Et S. Auguſt. tract. 80. in S. Ioan. *Vnde* (inquit) *tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat?* Atqui virtus illa Sacramentorum nec tanta eſſet, nec ineffabilis aut incomprehenſibilis dici deberet, ſi moraliter tantùm gratiam produceret; cùm hæc moralis efficientia facilè intelligi & explicari poſſet. S. Item Leo Papa Serm. 5. de Natiuit. aſſerit *Virtutem Altiſſimi, quæ fecit vt Maria pareret Saluatorem, facere quoque vt regeneret vnda credentem:* Atqui Beatiſſima virgo non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè ad Incarnationem Christi Domini concurrit: Ergo, &c.

q. 62. a. 1. 2. & 3.

ca. 24

Hinc obiter colliges quanta ſit Sacramentorum nouæ legis excellentia & dignitas, quanta virtus & efficacia illis inſit; proindéque quanti à nobis illa æſtimari, qua reuerentia tractari & ſuſcipi oporteat, & quantæ Deo optimo maximo illorum authori & largitori gratiæ debeantur.

SECTIO V.

Quam gratiam Sacramenta nouæ legis conferant.

DIcendum 1. certum eſſe, vt ex ante dictis patet, Sacramenta omnia nouæ legis conferre gratiam ſanctificantem, ſiue primam vt Baptiſmus & Pœnitentia, ſiue illius augmentum vt reliqua Sacramenta; de quibus ſuis locis fuſiùs agetur.

Dicendum 2. Sacramenta nouæ legis præter gratiam ſanctificantem, conferre quoque virtutum ſupernaturalium habitus & dona Spiritus ſancti, ſiue illorum habituum & donorum au-

Seſſ. 6 cap. 7. gmentum. Id conſtat tùm ex Concil. Trid. aſſeréte iuſtificationem non eſſe ſolam peccatorum remiſſionem, ſed ſanctificationem & renouationem interioris hominis per ſuſceptionem gratiæ & donorum; & in ipſa iuſtificatione cum remiſſione peccatorum ſimul infundi fidem, ſpem & Charitatem; cuius quidem iuſtificationis cauſam inſtrumentalem dicit eſſe Baptiſmi Sacramentum: tùm etiam ex eo quòd iuxta communem & certam Theologorum doctrinam, gratiæ ſanctificantis infuſionem perpetuò comitatur habituum illorum & donorum infuſio, vt in priori huius operis parte, tractatu de gratia explicatum eſt.

Dicendum 3. præter gratiam ſanctificantem, dona, & virtutes, Sacramenta nouæ legis conferre quædam actualis gratiæ auxilia conducentia ad conſequendos proprios fines, ob quos ipſa Sacramenta inſtituta ſunt. Ita S. Tho. q. 62.
a. 2. vbi expreſſis verbis dicit, *Gratiam Sacramentalem addere ſupra gratiam communiter dictam, & ſuper virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad conſequendum Sacramenti finem.*

Et certè niſi hoc verum eſſet, fruſtrà tot Sacramenta inſtituta forent; eumdem ſiquidem effectum haberent, ad quem vnum illorum abundè ſufficeret.

Quæres 1. quænam ſint illa ſpecialia gratiæ auxilia, quæ à Sacramentis nouæ legis conferuntur.

Seſſ. 7 can. 7. Reſpondetur illa eſſe, quæ in Concilio Flor. in decreto Eugenij Papæ enumerantur his verbis: *Per Baptiſmum ſpiritualiter renaſcimur: Per Confirmationem augemur in gratia & roboramur in fide: renati autem & roborati nutrimur diuinâ Euchariſtiæ alimoniâ: Quod ſi per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam ſpiritualiter ſanamur: ſpiritualiter & corporaliter prout animæ expedit per Extremam Vnctionem: per Ordinem verò Eccleſia gubernatur & multiplicatur ſpiritualiter: per Matrimonium augetur corporaliter.* Quæ quidem omnia diſtinctiùs & faciliùs intelligentur ex iis, quæ

infrà de vnoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt.

Quæres 2. vtrum Sacramenta gratiam ſanctificantem & prædicta auxilia conferant omnibus ſuſcipientibus.

Reſpondetur certum eſſe ex fide, ac in Concil. Trid. definitum, gratiam ſanctificantem per Sacramenta nouæ legis, quantùm eſt ex parte Dei, ſemper & omnibus ea dignè ſuſcipientibus conferri. Quod autem ſpectat ad illa ſpecialia auxilia, dicendum eſt illa tribui omnibus, qui gratiam ipſam ſanctificantem ex Sacramentis dignè ſuſceptis recipiunt; diſpoſitio enim illa quæ ſufficit ad recipiendum primarium Sacramenti effectum, qui eſt gratia ipſa ſanctificans, ſufficit etiam ad ſecundarium, qui in illis actualibus auxiliis conſiſtit. Tribuuntur autem illa ſpecialia auxilia non ſtatim atque Sacramentum recipitur, ſed iis temporibus & occaſionibus quibus aptum & conueniens videtur illi, qui eſt (vt ait Propheta.) *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione,* vt fuſiùs explicat Gammachæus. Ex qua doctrina ſequitur (quod valdè notandum eſt) nulla eiuſmodi auxilia ex opere operato vnquam illis tribui, qui ob defectum diſpoſitionis ex Sacramento indignè ſuſcepto gratiam ſanctificantem nunquam recipiunt; cùm gratia illa ſit primarius Sacramenti effectus, in quo reliqui veluti radicantur.

Seſſ. 7 can. 7.

Pſal. 9

ad q. 62. c. 1.

Quæres 3. vtrum Sacramenta nouæ legis æqualem ſemper gratiam conferant.

Reſpondetur quæſtionem illam in duplici ſenſu accipi poſſe: 1. an diuerſa Sacramenta, verbi gratia Baptiſmus & Euchariſtia, æqualem conferant gratiam: & dicendum eſt conferre inæqualem; cùm probabiliſſimum ſit Deum voluiſſe per Sacramenta perfectiora & digniora cæteris paribus maiorem & vberiorem gratiam cõferre: eſt autem de fide, & in Concilio Trid. definitum, Sacramenta omnia non eſſe inter ſe æqualia, ſed alia aliis digniora eſſe & excellentiora: Vnde infertur Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum

Seſſ. 7 can. 3.

maiorem & vberiorem præ aliis Sacramentis conferre gratiam, cùm omnium digniſſimum & præſtantiſſimum ſit, vt ſatis indicat Concilium
Seſ.13 cap. 1. & ſeq. Trid. & multiplici ratione probat S. Doctor q. 65. a. 3. Vbi etiam ſecundum dignitatis locum tribuit Ordini, tertium Confirmationi, quartum Baptiſmo, quintum Extremæ-Vnctioni, ſextum Pœnitentiæ, & ſeptimum Matrimonio.

2. Propoſita quæſtio intelligi poteſt, vtrum vnum & idem Sacramentum æqualem omnibus illud ſuſcipientibus conferat gratiam: Et dicendum eſt eò maiorem conferre, non modò ex opere operãtis ſed etiam ex opere operato, quò
cap. 7. perfectiùs ad illud diſponuntur. Quod conſtat tùm ex Concilio Trid. ſeſſ. 6. Vbi loquens de adultorum iuſtificatione, cuius inſtrumentalem cauſam dicit eſſe Baptiſmum, expreſsè aſſerit illos iuſtitiam recipere *Secundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem & cooperationem*: tum ex authoritate S. Doctoris, S. Bonauenturæ, & aliorum quos
ad q. 62. c. 2. citat & quibus ſubſcribit Gammachæus: Tum etiam ex eo quòd ad ſuauem Dei prouidentiam pertinere videatur, vt meliùs & perfectiùs diſpoſitis maiora & vberiora gratiæ ſuæ munera largiatur.

Hæc autem melior & perfectior diſpoſitio conſiſtit præſertim in maiori perfectione, intentione, continuatione, & multiplicatione actuum fidei, ſpei, charitatis, religionis, &c. qui in ordine ad Sacramenti ſuſceptionem eliciuntur; ſiue tunc eliciantur cùm Sacramentum ſuſcipitur; ſiue anteà in ordine ad illud eliciti fuerint: Ex quibus tamen videntur cæteris paribus meliùs diſponere actus illi, qui eo tempore exercentur, quo Sacramentum actu ſuſcipitur.

Dices inde ſequi gratiam illam vberiorem, quæ meliùs diſpoſitis tribuitur, fore ex opere operantis, cùm detur intuitu meriti ipſius ſuſcipientis.

Reſpondetur actus illos, per quos homo ad Sacramentum aliquod ſuſcipiendum diſponitur, ſpectari poſſe duobus modis: 1. prout ſunt ex

ſe alicuius gratiæ meritorij: 2. provt paſſiuè diſponunt ſubiectum ſuum, & magis aptum reddunt ad effectum Sacramenti recipiendum. Et ſic duplex illis reſpondet gratia: ſi ſpectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis; ſi poſteriori, reddunt hominem aptum ad maiorem gratiam ſacramentalem ex opere operato recipiendam.

Inſtabis, ſacramenta agere neceſſariò, ergò æqualiter.

Reſpondetur verum eſſe, ſi ſubiecta ſint æqualiter diſpoſita; falſum verò, ſi inæqualiter: ſicut ſol æqualiter vndequaque lumen ſuum diffundit, quod tamen maximè inæqualiter in corporibus inferioribus recipitur; aliter ſiquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in ſtellis, aliter in luto & lapidibus impolitis.

SECTIO VI.

Vtrum per aliqua Sacramenta imprimatur character.

NOmine characteris intelligitur ſignum quoddam ſpirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimitur, de quo

Dicendum 1. eiuſmodi characterem verè imprimi animæ per ſuſceptionem quorumdam Sacramentorum. Ita S. Tho. & communiter omnes, eſtque de fide, vt in Concilio Florent. & Trid. definitum, vt infrà dicetur.

Probatur 1. ex cap. 1. ad Epheſ. *In quo & credentes ſignati eſtis:* vbi Apoſtolus loquitur de ſignaculo ſpirituali quod accipitur in Baptiſmo, provt hunc locum exponunt SS. Chryſoſt. Hieron. & alij apud Bellarminum. Item 2. Corinth. tom. 3
1. vbi Apoſtolus de Confirmationis Sacra- l. 2. c.
mento loquens, Vnctioni illius ſignaculum con- 20.
iungit: *Vnxit nos Deus, & ſignauit nos.*

Probatur 2. ex S. Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto: *Spiritu ſignamur,* inquit, *vt ſplendorem atque imaginem eius tenere poſſimus, quod eſt vtique*

ſpirituale ſignaculum : & S. Aug. Serm. de geſtis
c. 6. cum Emerito; vbi loquens de Baptiſmo: *Iſte*, inquit, *eſt character imperatoris mei; de iſto charactere militibus ſuis, vel potiùs comitibus ſuis, vt hunc imprimerent eis quos congregabant caſtris eius, præcepit dicens: Ite baptiſate omnes gentes in nomine Patris, &c.*

Dicendum 2. Characterem illum eſſe indelebilem, nec vllis peccatis poſſe oblitterari; ac proinde Sacramenta quæ illum imprimunt, ite-
a. 5. rari non poſſe. Ita S. Tho. Et expreſsè definitum eſt in Concilio Florent. in decreto Eugenij, & in Tridentino ſeſſ. 7. can. 9. Et ante præfata Concilia id ipſum docuerunt SS. Patres, Vt S. Cyril. Hieroſol. præfat. in catecheſes, vbi Baptiſmi Sacramentum per effectus definiens dicit eſſe *ſignaculum ſanctum & indelebile* : & S.
c. 13. Aug. lib. 2. cont. Epiſt. Parmeniani loquens de Baptiſmo & Ordine, dicit Sacramenta illa non minùs inhærere apoſtatis quàm corporalem notam imperatoris militibus fugitiuis; ideoque illa non eſſe iteranda, dum apoſtatæ redeunt ad Eccleſiam.

in reſ. ab. 3. Docet autem S. Thomas characterem illum manere etiam poſt hanc vitam, non ſolùm in animabus beatorum, ſed etiam damnatorum; in illis quidem ad maiorem ornatum & ſplendorem, in iſtis verò ad maiorem ignominiam & confuſionem.

a. 6. Dicendum 3. tria tantùm Sacramenta imprimere characterem; Baptiſmum ſcilicet, Confirmationem, & Ordinem. Ita S. Doctor; & conſtat ex Concil. Florent. in citato decret. Eug. & Tridentino ſeſſ. 7. can. 9. & etiam ex praxi continua totius Eccleſiæ, quæ tria illa Sacramenta iterari non poſſe, alia verò quatuor iterari poſſe apertè demonſtrat: cuius quidem diſcriminis alia ſufficiens cauſa afferri non poteſt, niſi quòd tria illa imprimant characterem, reliqua
Lib. 2. verò non imprimant, vt fusè probat Bellar-
de Sa. minus.
c. 22. Quærunt Theologi quid ſit propriè character.

ille Sacramentalis? Omiſſis variis ſuper hac re doctorum ſententiis, omnium probabiliſſimè loquuntur illi, qui iuxta doctrinam S. Thomæ aſſerũt characterem illum eſſe qualitatem quandam ſpiritualem ſupernaturalem, quæ tria præſertim efficit in anima, cui imprimitur. Primum eſt, quòd conferat quandam poteſtatem ſpiritualem ad ea peragenda quæ ad cultum diuinum ſpectant: quæquidem poteſtas eſt vel paſſiua vt in Baptiſmo, per cuius characterem redditur homo idoneus ad alia Sacramenta licitè & validè ſuſcipienda; vel actiua vt in Ordine & Confirmatione: per Ordinem enim efficitur homo idoneus ad Sacramenta aliis miniſtranda; per Confirmationem verò ad fidem profitendam. Secundum eſt, quòd hominem Chriſto Domino configuret, à quo tamquam ſummo ſacerdote deriuatur omnis poteſtas ſpiritualis; & ideò, qui charactere aliquo Sacramentali inſigniti ſunt, Chriſto Domino ſimiliores efficiuntur præ aliis, qui ſimili charactere non ſunt inſigniti. Tertium denique eſt, quòd conſignet hominem, eumque ab aliis ſecernat, qui eiuſmodi characterem non receperunt; ita vt (verbi gratia) illi qui charactere ſacerdotali præditi ſunt, quouis in loco vel ſtatu reperiantur, per totam æternitatem vt tales agnoſci poterunt & ab aliis diſtingui: quæ omnia fuſiùs explicata apud eumdem Bellarminum videri poſſunt.

q. 63. a. 2. & 3.

c. 19.

SECTIO VII.

Quis ſit numerus, & quæ neceſſitas Sacramentorum nouæ legis.

CERTVM eſt ex fide ſeptem eſſe Sacramenta nouæ legis, nec plura, nec pauciora; ſcilicet Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam-Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium. Ita expreſsè definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 1.

Plura nullus vnquam hæreticus agnouit, pau-

ciora multi, præſertim recentiores, qui, cùm in eo ſolummodò inter ſe conueniant quòd veritati aduerſentur, circa ipſorum tamen Sacramentorum numerum maximè ab inuicem diſcrepãt, & diſtrahuntur in varios & multiplices errores: Alij ſiquidem vnum tantummodò Sacramentum eſſe contendunt: alij duo; alij tria recipiunt, nec tamen eodem modo: Quidam enim Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam inter Sacramenta ſolummodò numerant. Alij Pœnitentiæ loco Matrimonium, alij Ordinationem ſubſtituunt: quæ omnia fuſiùs apud Bellarminum explicata reperiuntur. Verùm falſitas iſtorum dogmatum hæreticorum, & noſtræ fidei veritas conſtat ex ſupradictorum Conciliorum, adeoque totius Eccleſiæ authoritate, quæ hunc ſeptenarium Sacramentorum numerum definiuit, erroreſque omnes oppoſitos proſcripſit: & pleniùs adhuc conſtabit ex iis quæ dicenda ſunt, cùm de vnoquoque Sacramento in particulari agetur.

Lib. 2 de Sa. c. 23.

Quod ſpectat ad neceſſitatem Sacramentorum nouæ legis, certum eſt abſolutè loquendo, illorum inſtitutionem ad ſalutem hominum non fuiſſe neceſſariam; cùm Deus ſine vllis Sacramentis, ſiue in ſtatu naturæ lapſæ, ſiue in quocunque alio potuerit per alia media homines ad ſalutem conſequendam efficaciter iuuare: At verò ſuppoſita inſtitutione Sacramentorum in ſtatu naturæ lapſæ diuinitùs factâ, dicendum eſt quædam Sacramenta neceſſaria eſſe neceſſitate medij; quædam ſolummodò neceſſitate præcepti; in quibuſdam neutram reperiri neceſſitatem; in aliis vtramque.

In primis enim Baptiſmi Sacramentũ reſpectu infantium ſola neceſſitate medij neceſſarium eſt, cùm nullum aliud ad ſalutem conſequendam medium ipſis ſuppetat: Idē etiam Baptiſmi ſicut & Pœnitentiæ Sacramentum in re vel in voto ſuſceptum, neceſſitate tùm medij tum præcepti neceſſarium eſt reſpectu adultorum, qui vel peccatum originale contraxerunt, vel poſt illud

in Baptiſmo remiſſum, mortale aliquod actuale peccatum commiſerunt.

Euchariſtia quoad realem ſuſceptionem, ſolius præcepti neceſſitate neceſſaria eſt. Ordo & Matrimonium, quamuis ad bonum commune totius Eccleſiæ maximè requirantur, ad ſalutem tamen vniuſcuiuſque fidelium nullam neq; medij, neque præcepti neceſſitatem inferunt.

Quomodò autem iſta intelligi debeant, & quæ ſit etiam Confirmationis & Extremæ-Vnctionis neceſſitas, infrà ſuis locis explicabitur.

SECTIO VIII.

Quis ſit miniſter Sacramentorum nouæ legis, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.

SVpponimus ex S. Doctore Chriſtum Dominum in Sacramentis dupliciter operari; 1. quatenùs Deus eſt, per poteſtatem ſupremæ & omnimodæ authoritatis. 2. quatenùs homo eſt, per poteſtatem miniſterij principalis, ratione cuius Sacramenta ipſa inſtituit, & ad eorum effectus concurrit, tùm vt cauſa moralis & meritoria principalis, tùm vt cauſa inſtrumentalis diuinitati per vnionem hypoſtaticam coniuncta: ſicque primarius & præcipuus cuiuſque Sacramenti miniſter eſt ipſe Chriſtus Dominus; vnde ſancti Ioannis cap. 1 de illo dicitur: *hic eſt qui baptizat.* Hoc præſuppoſito q. 64. a. 3.

Dicendum 1. Chriſtum Dominum alios ſub ſe Sacramentorum ſuorum miniſtros inſtituiſſe, qui quidem ſecundùm legem ordinariam debent eſſe homines viatores. Ita S. Thomas; a. 7. Et conſtat ex variis ſcripturæ teſtimoniis: 1. Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum, &c.* Epheſ. 4. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, quoſdam paſtores & doctores, &c.* Hebræ. 10. *Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ*

ſunt ad Deum, &c. qui condolere poſſit ijs, qui ignorant & errant; quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate.

Diximus ſecundùm legem ordinariam, fatemur enim cum S. Doctore ſuprà, Angelos poſſe extraordinariè Sacramenta miniſtrare: Vnde S. Auguſtinus lib. 2. contra Parmenianum: *Quod*
C. 15. *attinet*, inquit, *ad Baptiſmum, adeſt Deus qui dat, ſiue per ſeipſum, ſiue per hominem, ſiue per Angelum.*

Dicendum 2. in miniſtro, ad hoc vt validè Sacramentum aliquod adminiſtret, duo præſertim requiri.

Primum eſt ſufficiens & legitima poteſtas: cùm enim Sacramenta nonniſi ſupernaturali modo agant, nec validè confici poſſint niſi iuxta præſcriptum diuinæ inſtitutionis; hinc apertè conſtat neminem ad illa conficienda eſſe idoneum, qui ſecundum rationem inſtitutionis cuiuſque Sacramenti ſufficientem à Deo non acceperit poteſtatem.

Hæc autem poteſtas reſpectu Baptiſmi ſecũdùm diuinam inſtitutionem in omnibus quibuſcunq; viatoribus etiam infidelibus ſufficiens reperitur; reſpectu Matrimonij, in omnibus fidelibus baptizatis nullo impedimento canonico obſtrictis; reſpectu aliorum quinque Sacramentorum, in iis ſolummodò qui ſacerdotali aut epiſcopali charactere ſunt præditi: quæ omnia ſuis locis fuſiùs explicabuntur.

Secundum eſt intentio conficiendi Sacramentum & ad eius effectum cooperandi, vel ſaltem in genere faciendi id, quod Chriſtus faciendum inſtituit, vel quod ipſa Eccleſia facit. Ita S.
q. 64. Thomas, & expreſsè definitum habetur in Con-
art. 8. cil. Florent. in decret. Eug. & in Trid. ſeſſ. 7. can. 11. Vbi anathema profertur in eum qui dixerit, *In miniſtro, dum Sacramentum conficit, non requiri intentionem faciendi quod facit Eccleſia.* Ratio peti debet ex inſtitutione ipſius Chriſti, qui miniſtros Sacramentorum ſuorum humano & rationabili modo ea conficere & miniſtrare vo-

luit; Vnde & Apoſtolus vocat illos diſpenſatores, vt ſignificet conſideratè & cum certa intentione illos operari debere: aliàs diſſipatores potiùs dicendi eſſent.

Eſt autem obſeruandum intentionem illam triplicem eſſe poſſe, habitualem ſcilicet, actualem, & virtualem. Habitualis intentio nihil aliud eſt quàm propenſio illa & facilitas concipiendi aliquam actualem intentionem: quæ quidem propenſio & facilitas ex iterata ſæpiùs Sacramentorum adminiſtratione oritur: Et hæc habitualis intentio eſt inſufficiens ad Sacramentum validè cõficiendum, vt docent Scotus, Gabriel, Richardus & alij apud Suarem; eſtque cõmunis Doctorum ſentẽtia, & in praxi tenenda. diſ. 13. ſect. 2

Actualis intentio ea eſt, quà aliquis Sacramentum conficiens, actu & de facto intendit conficere ſeu facere quod facit Eccleſia; eſtque optima, & ad Sacramenti validitatem ſufficientiſſima, non tamen abſolutè neceſſaria; quia ſufficere poteſt virtualis, ea ſcilicet, quæ cùm paulò antè actu extiterit, nec reuocata fuerit, ex illius vi miniſter actionem Sacramenti perficit: exempli gratia, cùm quis ex intentione actuali celebrandi Miſſam & conficiendi Sacramentum Euchariſtiæ, ſumit veſtes ſacras, & ad altare accedit; quòd ſi poſteà in ipſo conſecrationis actu ex humana fragilitate diſtrahatur, dummodò verba conſecrationis ſuper materiam aptam debitè proferat, nec primam illam intentionem reuocet, validè conficit Sacramentum: quia id facere cenſetur vi actualis illius intentionis quæ præceſſit, & quæ cauſa extitit, cur ſumpſerit veſtes ſacras, ad altare acceſſerit, & alia egerit cum quibus conſecratio habuit connexionem. Ita expreſsè S. Doctor art. 8. vbi dicit quòd *ſi in ipſo exercitio actus, cogitatio miniſtri ad alia rapiatur, virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum:* in reſ. ad 3. cui ſubſcribunt Scotus, Durandus, Paludacius, Gabriel & alij communiter omnes apud eundem Suarem ſuprà ſect. 3. ad qu. 64. c. 3.

Obſeruat autem rectè Gammachæus non re-

quiri in miniſtro ex neceſſitate abſoluta explicitam & formalem intentionem faciendi, quod Chriſtus inſtituit, vel quod facit Eccleſia; ſed ſufficere quamcunque aliam æquiualentem: exempli gratia, vt miniſter apud ſe velit hic & nunc fungi officio ſuo, vel quod ſolent alij ſacerdotes & quod aliquis ab illo petit, ſcilicet vt Sacramentaliter abſoluat; &c. omnia enim iſta & alia ſimilia æquipollenter includunt intentionem Chriſti & Eccleſiæ, vt per ſe liquet.

Dices, ſi Sacramentorum validitas pendet ab intentione miniſtri, inde cõſequens fore vt nullus ſecuro & tranquillo animo eſſe poſſit, nec certò ſcire vtrum verè abſolutionem Sacramentalem receperit, vel Baptiſmi Sacramento fuerit initiatus; cùm certò ſcire non poſſit, an miniſter ſufficientem intentionem habuerit. Reſpondetur ad ſecuritatem illam & trãquillitatem animi ſufficere debere, quòd ſpectatis omnibus circumſtantiis nulla occurrat rationabilis cauſa dubitandi de Sacramenti ſuſcepti validitate: imò rectè monet Gammachęus ſuprà, quòd, ſicut ex præcepto charitatis vnuſquiſque iudicia omnia temeraria & ſuſpiciones contra proximum, ac proinde contra quemcunque Sacramentorum miniſtrum abiicere debet; ſic etiam dubitationes omnes, quæ de illius legitima & ſufficienti intentione ſuboriri poſſent, repudiare tenetur: Vbi etiam ſubjungit probabilem eſſe Alexandri Alenſis, Durandi, Gabrielis & aliorum Doctorum ſententiam, qui exiſtimant in eo caſú, in quo ex malitiâ vel ignorantiâ aut inaduertentiâ miniſtri, intentio ſufficiens in collatione Sacramenti alicuius non eſſet adhibita, Chriſtum Dominum tanquam ſummum ſacerdotem, qui nuſquam deeſt in neceſſariis, defectum illius Sacramenti ſuppleturum eſſe eo modo, qui infinitæ eius in nos charitati magis congruit; quod etiam docet S. Thomas. a. 8. in reſp. ad 2.

Quæres vtrum in miniſtro, præter legitimam poteſtatem & ſufficientem intentionem, requiratur inſuper fides & gratia ſanctificans.

Reſpondetur

Reſpondetur 1. neutram requiri ad Sacramenti validitatem, vt expreſsè definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 12. de Sacramentis in genere & can. 4. de Baptiſmo, & olim definitum fuerat in Concilio Niceno 1. can. 19. Carthagin. 1. can. 1. & à ſummis Pontificibus Leone magno Epiſt. 77. ad Nicetam, & Gregorio magno lib. 9. regiſtri Epiſt. 61.

Reſpondetur 2. ad hoc vt miniſter non modo validè, ſed etiam licitè Sacramentum conficiat, fidem & gratiæ ſanctificantis ſtatum in eo requiri. Ita S. Doctor, & conſtat ex S. Dionyſio cap. 1. de Eccleſ. Hierarch. Vbi dicit quòd *Malu non eſt fas nec tangere Symbola*, id eſt Sacramenta: & ex S. Aug. lib. 2. cont. Parmenianum; *Omnia Sacramenta, cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.* c. 10.

Id ipſum confirmat S. Doctor ex Sanctitate Chriſti Domini principalis Sacramentorum Miniſtri, cui in actione Sacramentali, ſicut inferiores miniſtri per cooperationem ſuam vniuntur, ſic & per ſanctitatem conformari debent, juxta illud: *Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* *Leuit.* 19.

Ex dictis colliges, quotieſcunque aliquod Sacramentum conficiendum eſt, illius miniſtrum ante omnia inſpicere debere, an peccati alicuius mortalis ſibi conſcius ſit; & ſi ita eſſe deprehendat vel dubitet, illud priùs Sacramentali confeſſione, ſi fieri poſſit, ſin minùs ſaltem perfectæ contritionis actu expiare; aliàs graue ſacrilegium committeret, ſi lethalis alicuius culpæ reus ſacra illa myſteria tractaret.

Excipitur tamen caſus neceſſitatis vrgentis, Verbi gratia Baptiſmi puero moribundo conferendi; tunc enim quam primùm illius ſaluti omiſſis quibuſcunque aliis conſulendum eſt; nec peccaret qui Baptiſmum tunc licet in peccato mortali miniſtraret, ſi contritionis eliciẽdi tempus non ſuppeteret, vt docet S. Thomas & poſt illum Iſambertus ad quæſt. 64. diſp. 4. a. 7. Vbi etiam addit non eſſe peccatum mortale ex ſe & ex genere ſuo, ſi quis in ſtatu peccati mor- q. 64. a. 6. ad 3.

talis Euchariſtiam alteri ſumendam porrigat; ſicut nec ſi parochus vel alius ſacerdos ab eo delegatus in tali ſtatu adſiſtat celebrationi Matrimonij: in illa ſiquidem actione non miniſtri, ſed teſtis honorarij perſonam ſuſtinet, vt infrà ſuo loco dicetur: nec etiam ſi Diaconus vel Subdiaconus in ſtatu peccati mortalis ſolemniter miniſtrent; quod etiam ante illum docuit Sotus, Valentia, Suares, Henriquez, Vaſques, & alij apud Laymannum cap. 5 de Sacram. Quamuis Angelus Sylueſter, Victoria, Nauarrus & alij apud eundem exiſtiment Diaconum & Subdiaconum tunc mortaliter peccare; quod confirmari poſſe videtur ex eo quòd dixit S. Doctor, quòd *quicumque in peccato mortali exiſtens exhibet ſe miniſtrum Eccleſiæ in quocunque ſpirituali, peccat.* Quamuis autem prior ſententia ſit maximè probabilis; in praxi tamen tutius eſt, vt ante quamlibet functionem ſolemnem cuiuſcunque ordinis ſacri, miniſter, ſi noxæ alicuius lethalis conſcius ſibi ſit, actum perfectæ contritionis ſemper præmittat.

In 4. diſt. 5. q. 2. a. 2.

Quæres, vtrum à malis miniſtris liceat Sacramenta recipere. Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim miniſtri illi ſunt ij, quibus incumbit ex officio Sacramenta miniſtrare, vt Parochus, Epiſcopus; aut ij, quibus id nō ex officio, ſed ex delegatione tantùm incumbit. Rursùs hi vel ſunt expoſiti ad Sacramenta miniſtranda, vt quando confeſſarius aliquis ſedet in loco vbi audire ſolet confeſſiones: vel non ſunt expoſiti. Hac diſtinctione ſuppoſitâ, Dicimus 1. nullum Sacramentum, ſolo Baptiſmo excepto, licitè recipi poſſe ab iis miniſtris, qui ab Eccleſia non tolerantur, quales ſunt nominatim excommunicati, degradati, &c. addunt aliqui etiam in articulo mortis abſolutionem Sacramentalem licitè recipi poſſe à Sacerdotibus etiam non toleratis. Ita Canus in relect. de Pœnit. p. 5. Azor inſtit. moral. part. 1. lib. 8. c. 11. q. 12. & habetur in declaratione Cardinalium ex collect. Ioan. Gallemar in cap. 7. ſeſſ. 14. Concil. Trid.

Dicimus 2. ab iis, quibus ex officio Sacramenta miniſtrare incumbit, quamuis mali ſint, quamdiu tamen ab Eccleſia tolerantur, licitum eſt etiam nulla vrgente neceſſitate Sacramenta petere ac recipere: neque enim ſubditus, qui tale ius habet, ob Superioris malitiam illud amittere cenſetur.

Dicimus 3. ab iis, quibus ex officio Sacramenta miniſtrare non incumbit, ſi ſint expoſiti & ab Eccleſia tolerentur, licitum eſſe Sacramenta recipere, & ipſi adminiſtrantes illa ſibi ſolis nocent, vt habetur can. *ſuſcitantibus*, 15. quæſt. 8.

Dicimus 4. à malis miniſtris, qui nec expoſiti ſunt, nec Sacramenta ex officio miniſtrare tenentur, non licere illa petere, ſi nulla vrgeat neceſſitas: nomine autem malorum miniſtrorum intelliguntur illi, qui notoriè in peccato aliquo mortali exiſtunt, Verbi gratia concubinarij publici: de peccatis enim occultis nemo iudicare debet. Ratio huius dicti eſt, quia hoc eſſet verè ad peccandum eos inducere. Videri poteſt Toletus lib. 1. cap. 92.

CAPVT SECVNDVM.

De Sacramento Baptiſmi.

SECTIO I.

Quid ſit Baptiſmus, & quæ eius neceſſitas.

BAPTISMI nomen, quod á græca voce deriuatum eſt, ſignificatque ablutionem ſeu immerſionem, ex Chriſti Domini inſtituto ab Apoſtolis & deinceps ab
Part.2 vniuerſa Eccleſia vſurpatum eſt,
cap.11 (vt declarat Catechiſmus Conc. Trid.) ad ſignificandum illud Sacramentum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aqua naturali factam ſub præſcriptâ verborum formâ, confertur gratia.

Q.66 a.2. Docet autem S. Thomas inſtitutum fuiſſe hoc Sacramentum á Chriſto Domino eo tempore, quo á S. Ioanne in Iordane baptizatus eſt: quod etiam docet S. Ambroſius lib. 2 in Luc. *Baptizatus*, inquit, *Dominus non mundari volens, ſed mundare aquas; vt abluta per Chriſti carnem, quæ peccatum non cognouit, Baptiſmatis ius haberent.*

Eſt autem hîc obiter obſeruãdum, Baptiſmum illum á S. Ioanne collatum, à Sacramento Baptiſmi longè diuerſum eſſe, vt expreſsè definitum
Seſſ.7 eſt in Concil. Trid. quod vel ex ipſis S. Ioannis
can.1. verbis ſatis liquet: *Ego baptizo vos in aqua in pæ-*
de ba. *nitentiam; qui autem poſt me venturus eſt, & ipſe*
S.Ma. *vos baptizabit in Spiritu ſancto:* Vbi manifeſtam
3. exprimit differentiam inter ſuum & Chriſti

Baptiſmum; quòd ipſe in aqua ſolùm, id eſt in ceremoniâ quadam externâ ad pœnitentiam exteriùs diſponente; Chriſtus verò in Spiritu ſancto baptiſaret; id eſt quòd per exteriorem ablutionem quam inſtituit, Spiritum ſanctum ſeu gratiam ſanctificantem conferret. Huic veritati ſubſcribunt vnanimiter SS. Patres, quos fusè refert Coccius tom 2. Theſauri cathol. lib. 5. de Baptiſmo art. 5.

Iam quod ſpectat ad ipſius Baptiſmi neceſſitatem, certum eſt ex fide Sacramentum Baptiſmi omnibus cuiuſcunq; ætatis, ſexus & conditionis hominibus, non tantùm præcepti, ſed etiam medii neceſſitate neceſſarium eſſe.

Probatur 1. ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*: quæ verba S. Ambroſius explicans, *Vtique*, inquit, *nullum excepit, non infantem, non aliqua præuentum neceſſitate, &c.* Lib. 2. de Apr. c. vlt.

Probatur 2. authoritate Conciliorum Cartag. & Mileuit. in quibus proſcriptus eſt error Pelagianorum, qui cenſebant paruulos ſine Baptiſmo ſalutem poſſe conſequi: & Concilij Conſtantienſis, vbi denuò condemnatus eſt idem error à Wiclefo renouatus: & denique Tridentini ſeſſ. 7. can 5. de Bapt. vbi anathema profertur in eum, qui dixerit Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium non eſſe. Apud *S. Au.* ep. 90 & 92.

Probatur 3. ex S. Auguſt. lib. 3. de orig. animæ cap. 9. & lib. 1. de peccat. meritis & remiſſ. cap. 18. & ex S. Hieronymo lib. 3. cont. Pelag. & aliis SS. Patribus à Bellarmino fusè relatis; ex quibus conſtat Baptiſmum ita eſſe omnibus ſiue paruulis, ſiue adultis neceſſarium, vt ſine illo nullus ab originali peccato mundari, æternamque ſalutem conſequi poſſit. Lib. 1 de ba. cap. 4

Hæc eſt tamen differentia inter paruulos & adultos; quòd illis ad ſalutem neceſſarius ſit Baptiſmus reipſa ſuſceptus, his verò vel in re vel in voto: quod expreſsè declarauit Concilium Trid. ſeſſ. 6. vbi dicit iuſtificationem à c. 4.

peccatis, *poſt Euangelium promulgatum ſine lauacri regenerationis aut eius voto fieri non poſſe.*

Per votum autem Baptiſmi intelligitur illius ſuſcipiendi deſiderium & propoſitum, non nudum aut ſimplex, ſed fidei & perfectæ contritioni coniunctum; quia ſine illis virtutibus nullus adultus extra Sacramentum iuſtificari poteſt, vt conſtat ex iis quæ in priori huius operis parte diximus. Quod confirmari poteſt ex eo quòd dixit S. Auguſtinus *fidem conuerſionemque cordis, id, quod ex Baptiſmo deerit, poſſe ſupplere: ſi fortè ad celebrandum Myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt*: quod oſtendit exemplo Cornelij Centurionis ante realem Baptiſmi ſuſceptionem iuſtificati.

Tract. 6. cap. 4. Sect. 5. l. 4. cōtra dona. c. 22.

Neque dicas ſuperfluam fore poſteà realem Baptiſmi ſuſceptionem; Vt enim idem S. Pater cap. 21. de eodem Cornelio dixerat (quod & de quolibet alio dici poteſt) *Si etiam Spiritu ſancto iam accepto Baptizari noluiſſet, contempti tanti Sacramenti reus extitiſſet.*

Docet etiam S. Thomas Martyrium pro Chriſto perpeſſum poſſe vicem Baptiſmi ſupplere & ad ſalutem conſequendam ſufficere: quod etiam conſtat ex eo quòd Chriſtus Dominus dixit: *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.* quibus verbis S. Auguſtinus aſſerit *Martyres, quibus contigerit antè pro Chriſti nomine occidi quàm Chriſti Baptiſmate dilui, exceptos eſſe ab hac ſententia: niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* & lib. 3. de Symb. ad Catechumenos dicit ſanctos Innocentes *Ab Originali peccato fuiſſe ſuo ſanguine dilutos*: Vnde ſequitur ſecundùm eius mentem (quod & plurimi Theologi aſſerunt) martyrium ſingulari Dei diſpenſatione, non modo ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, gratiam conferre.

q. 66. a. 11. & 12. S. Mat. 16. Lib. 2. de orig. an. c. 12. c. 4.

Ex his facilè eſt intelligere quid S. Doctor & cum eo cōmuniter Theologi ſignificare velint; cùm triplicem Baptiſmum, fluminis, flaminis, & ſanguinis diſtinguunt: Baptiſmus enim fluminis, eſt Baptiſmus in re ſuſceptus: Baptiſmus

art. 11.

flaminis, eſt Baptiſmus in voto: Baptiſmus denique ſanguinis, eſt martyrium quod morte pro Chriſto perpeſſa conſummatum eſt.

SECTIO II.

Quæ ſit materia Baptiſmi.

DIcendum 1. aquam naturalem eſſe remotam Baptiſmi materiam. Id conſtat ex his Chriſti Domini verbis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* quæ de Sacramento Baptiſmi per aquam naturalem conferendo intelligenda eſſe declarauit Concilium Trid. ſeſſ. 7. Vbi & aquam naturalem materiam Baptiſmi eſſe definiuit: quod & in Concilio Florent. in Decret. Eug. & in Concil. Lateran. cap. *Firmiter* de ſumma Trinitate anteà definitum fuerat. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa quæ eſt elementaris & ſimplex, ſiue ſit ex mari, ſiue ex flumine, aut fonte, aut palude, aut etiam ex pluuia, vt docet S. Thomas q. 66. a. 3. & 4. In quo ſingularis prorſus elucet diuinæ in homines miſericordiæ benignitas, quod ad Sacramentum tantæ neceſſitatis & vtilitatis conficiendum, (vt obſeruat Catech. Trid.) materiam illam delegerit, quæ ſemper præſto eſt, atque ab omnibus vbique facilè parari poteſt.

S. Ioa. 3. can. 2. de Bapt. p. 2. c. 2.

Hinc colliges aquas omnes artificiales & alios humores mixtos, exempli gratia aquam quæ ex roſis aut aliis floribus vel herbis elicitur, item quæ ex ſale reſoluitur, lachrymas etiam, ſaliuam, & ſimiles liquores qui ab aqua naturali ſpecie differunt, non eſſe idoneam & ſufficientem Baptiſmi materiam: è contra verò Baptiſmum validè confici poſſe ex quacunque aqua naturali quamuis accidentaliter immutata, dummodò veram aquæ naturalis formam ſecundùm communem hominum æſtimationem retineat; nihilque proinde ad huius Sacramenti validitatem conferre, ſi aqua calida ſit aut frigida, pura vel impura, vel ex glacie, niue, grandine expreſſa, aut aliquo liquore alieno in mo-

dicâ quantitate permixta; omni enim eiuſmodi
a. 4. aquâ communis eſt Theologorum ſenſus, & expreſſa S. Thomæ Doctrina, poſſe Baptiſmi Sacramentum validè confici: validè inquam; nam vt licitè adminiſtretur, aqua pura quantum fieri poterit adhibenda eſt.

Dicendum 2. materiam proximam Baptiſmi
S. Ma. eſſe ablutionem ex aqua naturali, vt conſtat ex
cap. vlt illis Chriſti Domini verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* & ex communi Doctrina & praxi totius Eccleſiæ: cùm enim aqua ſit materia remota Baptiſmi, oportet materiam eiuſdem proximam in applicatione ipſius materiæ remotæ, quæ per ablutionem fit, conſiſtere, vt con-
q. 66. ſtat ex dictis capite præcedenti: Vnde S. Doctor
a. 1. ad dicit fieri Sacramentum non in ipſo elemento,
3. ſed in homine cui adhibetur elementum per vſum ablutionis.

Quæres 1. qualis ablutio ad Baptiſmum requiratur. Reſpondetur quod, quamuis olim Baptiſmus vt plurimùm fieret per immerſionem; certum eſt tamen per effuſionem quoque aut aſperſionem aquæ validè conferri poſſe, vt docet
a. 7. S. Thomas; Et vſus communis Eccleſiæ declarat, qui & ab ipſis Apoſtolis incepit; Act. 2. & 4. Vbi dicuntur vno die tria hominum millia baptizaſſe, quod nonniſi per aſperſionem factum
diſp. 2 fuiſſe probat Iſambertus ad cit. quæſt.
a. 1. Cæterùm nihil ad validitatem Sacramenti refert, vtrùm vnica vel trina ablutio aut immerſio
p. 2. fiat, vt obſeruat Catech. Trid. & olim declara-
c. 2. uit S. Gregorius lib. 1. ep. 41. ad Leandrum: Retinendus eſt tamen vſus, qui in vna-quaque Eccleſia particulari receptus eſt, ſicut monet idem Catechiſmus.

Quæres 2. quanta ablutio ſit ad Baptiſmum neceſſaria. Reſpondetur tantam requiri quæ ſecundùm communem loquendi morē verè ablutio dici poſſit, ad quod vnica gutta ſufficere non cenſetur; ſed ea quantitate aquæ opus eſt, vt is qui baptizatur, verè dicatur ablui. Ita docent Sotus, Suares, & alij apud Laymannum cap. 3. de

Baptiſmo. Obſeruat tamen rectè Iſambertus ad Baptiſmi validitatem ſufficere poſſe guttas aliquot, quæ corpus tangant cum aliqua ſui diuiſione & partium ſucceſſione; quod ad ſcrupulos tantum amouendos hic adnotamus, non verò vt ex aliquo humano reſpectu Sacramenti huius miniſter in illius collatione aliquot tantùm guttas adhibeat, ne verbi gratia infantuli alicuius nobilis corpus ex aquæ frigore tantillum lædatur; cùm in Sacramento tantæ neceſſitatis ea ſemper aquæ quantitas adhibenda ſit, quæ ad eius validitatem citra quodcunque dubium ſufficere poſſit.

Quæres 3. quænam corporis pars ablui debeat vt validus ſit Baptiſmus. Reſpondetur Baptiſmum haud dubiè validum fore, ſi caput hominis abluatur: quod docet S. Thomas, & Eccleſiæ præcepto faciendum eſſe conſtat ex cap. *Poſtquam vos*, de conſecrat. diſt. 4. & ex Catech. Trid. part. 2. cap. 2. Validum quoque fore exiſtimant Sotus, Suares, & alij apud Laymannum cit. cap. 3. & etiam Iſambertus ad quæſt. 66. diſp. 3. art. vlt. Si ſcapulæ, pectus, & alia eiuſmodi notabilis pars abluatur. q. 68. a. 11. ad 4.

Cæterùm ſi alia pars minùs notabilis, verbi gratia manus, pes, &c. tantummodò ablueretur; vt ſi infans in egreſſu ex vtero materno manum vel pedem proferret; tunc, ſi immineat aliquod vitæ periculum, baptizandus quidem eſſet; ſed cum diſſentiant inter ſe Doctores, vtrum valeat eiuſmodi Baptiſmus, docet S. Thomas loco citato & poſt illum Alexander Alenſis & alij communiter, remoto poſteà infantis periculo Baptiſmum eſſe ſub conditione repetendum. Addit Laymannus ſuprà, ſentiendum idem eſſe, ſi infans pelle adhuc illa, quam vocant ſecundinam, circundatus, propter periculum baptizetur; cùm à quibuſdam dubitetur an ſit pars infantis: quod etiam ſimiliter dici debet, ſi ſoli capilli aqua perfunderétur: quamuis enim Sotus, Henriquez, Toletus, Vaſques & alij apud eundem Laymannum ſuprà exiſtiment ad Baptiſmi va- p. 4. q. 17. mēb. 3.

quiri in miniſtro ex neceſſitate abſoluta explicitam & formalem intentionem faciendi, quod Chriſtus inſtituit, vel quod facit Eccleſia; ſed ſufficere quamcunque aliam æquiualentem: exempli gratia, vt miniſter apud ſe velit hîc & nunc fungi officio ſuo, vel quod ſolent alij ſacerdotes & quod aliquis ab illo petit, ſcilicet vt Sacramentaliter abſoluat; &c. omnia enim iſta & alia ſimilia æquipollenter includunt intentionem Chriſti & Eccleſiæ, vt per ſe liquet.

Dices, ſi Sacramentorum validitas pendet ab intentione miniſtri, inde cõſequens fore vt nullus ſecuro & tranquillo animo eſſe poſſit, nec certò ſcire vtrum verè abſolutionem Sacramentalem receperit, vel Baptiſmi Sacramento fuerit initiatus; cùm certò ſcire non poſſit, an miniſter ſufficientem intentionem habuerit. Reſpondetur ad ſecuritatem illam & trãquillitatem animi ſufficere debere, quòd ſpectatis omnibus circumſtantiis nulla occurrat rationabilis cauſa dubitandi de Sacramenti ſuſcepti validitate: imò rectè monet Gammachęus ſuprà, quòd, ſicut ex præcepto charitatis vnuſquiſque iudicia omnia temeraria & ſuſpiciones contra proximum, ac proinde contra quemcunque Sacramentorum miniſtrum abiicere debet; ſic etiam dubitationes omnes, quæ de illius legitima & ſufficienti intentione ſuboriri poſſent, repudiare tenetur: Vbi etiam ſubjungit probabilem eſſe Alexandri Alenſis, Durandi, Gabrielis & aliorum Doctorum ſententiam, qui exiſtimant in eo caſú, in quo ex malitiá vel ignorantiá aut inaduertentiá miniſtri, intentio ſufficiens in collatione Sacramenti alicuius non eſſet adhibita, Chriſtum Dominum tanquam ſummum ſacerdotem, qui nuſquam deeſt in neceſſariis, defectum illius Sacramenti ſuppleturum eſſe eo modo, qui infinitæ eius in nos charitati magis congruit; quod etiam docet S. Thomas. a. 8. in reſp. ad 2.

Quæres vtrum in miniſtro, præter legitimam poteſtatem & ſufficientem intentionem, requiratur inſuper fides & gratia ſanctificans.

Reſpondetur

Reſpondetur 1. neutram requiri ad Sacramenti validitatem, vt expreſsè definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 12. de Sacramentis in genere & can. 4. de Baptiſmo, & olim definitum fuerat in Concilio Niceno 1. cap. 19. Carthagin. 1. can. 1. & à ſummis Pontificibus Leone magno Epiſt. 77. ad Nicetam, & Gregorio magno lib. 9. regiſtri Epiſt. 61.

Reſpondetur 2. ad hoc vt miniſter non modo validè, ſed etiam licitè Sacramentum conficiat, fidem & gratiæ ſanctificantis ſtatum in eo requiri. Ita S. Doctor, & conſtat ex S. Dionyſio cap. 1. de Eccleſ. Hierarch. Vbi dicit quòd *Malis non eſt fas nec tangere Symbola,* id eſt Sacramenta: & ex S. Aug. lib. 2. cont. Parmenianum; *Omnia Sacramenta, cùm obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.* c. 10.

Id ipſum confirmat S. Doctor ex Sanctitate Chriſti Domini principalis Sacramentorum Miniſtri, cui in actione Sacramentali, ſicut inferiores miniſtri per cooperationem ſuam vniuntur, ſic & per ſanctitatem conformari debent, juxta illud: *Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* Levit. 19.

Ex dictis colliges, quotieſcunque aliquod Sacramentum conficiendum eſt, illius miniſtrum ante omnia inſpicere debere, an peccati alicuius mortalis ſibi conſcius ſit; & ſi ita eſſe deprehendat vel dubitet, illud priùs Sacramentali confeſſione, ſi fieri poſſit, ſin minùs ſaltem perfectæ contritionis actu expiare; aliàs graue ſacrilegium committeret, ſi lethalis alicuius culpæ reus ſacra illa myſteria tractaret.

Excipitur tamen caſus neceſſitatis vrgentis, Verbi gratia Baptiſmi puero moribundo conferendi; tunc enim quam primùm illius ſaluti omiſſis quibuſcunque aliis conſulendum eſt; nec peccaret qui Baptiſmum tunc licet in peccato mortali miniſtraret, ſi contritionis eliciẽdi tempus non ſuppeteret, vt docet S. Thomas & poſt illum Iſambertus ad quæſt. 64. diſp. 4. a. 7. Vbi etiam addit non eſſe peccatum mortale ex ſe & ex genere ſuo; ſi quis in ſtatu peccati mor- q. 64. a. 6. ad 3.

talis Euchariſtiam alteri ſumendam porrigat; ſicut nec ſi parochus vel alius ſacerdos ab eo delegatus in tali ſtatu adſiſtat celebrationi Matrimonij: in illa ſiquidem actione non miniſtri, ſed teſtis honorarij perſonam ſuſtinet, vt infrà ſuo loco dicetur: nec etiam ſi Diaconus vel Subdiaconus in ſtatu peccati mortalis ſolemniter miniſtrent; quod etiam ante illum docuit Sotus, Valentia, Suares, Henriquez, Vaſques, & alij apud Laymannum cap. 5 de Sacram. Quamuis Angelus Syluester, Victoria, Nauarrus & alij apud eundem exiſtiment Diaconum & Subdiaconum tunc mortaliter peccare; quod confirma-
In 4. ri poſſe videtur ex eo quòd dixit S. Doctor,
diſt. 5. quòd *quicumque in peccato mortali exiſtens exhibet ſe*
q. 1. a. *miniſtrum Eccleſiæ in quocunque ſpirituali, peccat.*
2. Quamuis autem prior ſententia ſit maximè probabilis; in praxi tamen tutius eſt, vt ante quamlibet functionem ſolemnem cuiuſcunque ordinis ſacri, miniſter, ſi noxæ alicuius lethalis conſcius ſibi ſit, actum perfectæ contritionis ſemper præmittat.

Quæres, vtrum à malis miniſtris liceat Sacramenta recipere. Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim miniſtri illi ſunt ij, quibus incumbit ex officio Sacramenta miniſtrare, vt Parochus, Epiſcopus; aut ij, quibus id nō ex officio, ſed ex delegatione tantùm incumbit. Rursùs hi vel ſunt expoſiti ad Sacramenta miniſtranda, vt quando confeſſarius aliquis ſedet in loco vbi audire ſolet confeſſiones: vel non ſunt expoſiti. Hac diſtinctione ſuppoſitâ, Dicimus 1. nullum Sacramentum, ſolo Baptiſmo excepto, licitè recipi poſſe ab iis miniſtris, qui ab Eccleſia non tolerantur, quales ſunt nominatim excommunicati, degradati, &c. addunt aliqui etiam in articulo mortis abſolutionem Sacramentalem licitè recipi poſſe à Sacerdotibus etiam non toleratis. Ita Canus in relect. de Pœnit. p. 5. Azor inſtit. moral. part. 1. lib. 8. c. 11. q. 12. & habetur in declaratione Cardinalium ex collect. Ioan. Gallemar in cap. 7. ſeſſ. 14. Concil. Trid.

Dicimus 2. ab iis, quibus ex officio Sacramenta miniſtrare incumbit, quamuis mali ſint, quamdiu tamen ab Eccleſia tolerantur, licitum eſt etiam nulla vrgente neceſſitate Sacramenta petere ac recipere: neque enim ſubditus, qui tale ius habet, ob Superioris malitiam illud amittere cenſetur.

Dicimus 3. ab iis, quibus ex officio Sacramenta miniſtrare non incumbit, ſi ſint expoſiti & ab Eccleſia tolerentur, licitum eſſe Sacramenta recipere, & ipſi adminiſtrantes illa ſibi ſolis nocent, vt habetur can. *ſuſcitantibus*, 15. quæſt. 8.

Dicimus 4. à malis miniſtris, qui nec expoſiti ſunt, nec Sacramenta ex officio miniſtrare tenentur, non licere illa petere, ſi nulla vrgeat neceſſitas: nomine autem malorum miniſtrorum intelliguntur illi, qui notoriè in peccato aliquo mortali exiſtunt, Verbi gratia concubinarij publici: de peccatis enim occultis nemo iudicare debet. Ratio huius dicti eſt, quia hoc eſſet verè ad peccandum eos inducere. Videri poteſt Toletus lib. 1. cap. 92.

CAPVT SECVNDVM.

De Sacramento Baptiſmi.

SECTIO I.

Quid ſit Baptiſmus, & quæ eius neceſsitas.

BAPTISMI nomen, quod á grȩca voce deriuatum eſt, ſignificatque ablutionem ſeu immerſionem, ex Christi Domini inſtituto ab Apoſtolis & deinceps ab vniuerſa Eccleſia vſurpatum eſt, (vt declarat Catechiſmus Conc. Trid.) ad ſignificandum illud Sacramentum, in quo per exteriorem corporis ablutionem aqua naturali factam ſub præſcriptâ verborum formá, confertur gratia.

Part.2 cap.11

Docet autem S. Thomas inſtitutum fuiſſe hoc Sacramentum á Chriſto Domino eo tempore, quo á S. Ioanne in Iordane baptizatus eſt: quod etiam docet S. Ambroſius lib. 2 in Luc. *Baptizatus*, inquit, *Dominus non mundari volens, ſed mundare aquas; vt abluta per Chriſti carnem, quæ peccatum non cognouit, Baptiſmatis ius haberent.*

Q.66 a. 2.

Eſt autem hîc obiter obſeruãdum, Baptiſmum illum á S. Ioanne collatum, á Sacramento Baptiſmi longè diuerſum eſſe, vt expreſsè definitum eſt in Concil. Trid. quod vel ex ipſis S. Ioannis verbis ſatis liquet: *Ego baptizo vos in aqua in pœnitentiam; qui autem poſt me venturus eſt, & ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto:* Vbi manifeſtam exprimit differentiam inter ſuum & Chriſti

Seſſ.7 can.1. de ba. S.Ma. 3.

Baptiſmum; quòd ipſe in aqua ſolùm, id eſt in ceremoniâ quadam externâ ad pœnitentiam exteriùs diſponente; Chriſtus verò in Spiritu ſancto baptiſaret; id eſt quòd per exteriorem ablutionem quam inſtituit, Spiritum ſanctum ſeu gratiam ſanctificantem conferret. Huic veritati ſubſcribunt vnanimiter SS. Patres, quos fusè refert Coccius tom. 2. Theſauri cathol. lib. 5. de Baptiſmo art. 5.

Iam quod ſpectat ad ipſius Baptiſmi neceſſitatem, certum eſt ex fide Sacramentum Baptiſmi omnibus cuiuſcunq; ætatis, ſexus & conditionis hominibus, non tantùm præcepti, ſed etiam medij neceſſitate neceſſarium eſſe.

Probatur 1. ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei:* quæ verba S. Ambroſius explicans, *Vtique*, inquit, *nullum excepit, non infantem, non aliqua præuentum neceſſitate, &c.* Libr. 2. de Apr. c. vlt.

Probatur 2. authoritate Conciliorum Cartag. & Mileuit. in quibus proſcriptus eſt error Pelagianorum, qui cenſebant paruulos ſine Baptiſmo ſalutem poſſe conſequi: & Concilij Conſtantienſis, vbi denuò condemnatus eſt idem error à Wiclefo renouatus: & denique Tridentini ſeſſ. 7. can 5. de Bapt. vbi anathema profertur in eum, qui dixerit Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium non eſſe. Apud *S. Au.* ep. 90 & 92.

Probatur 3. ex S. Auguſt. lib. 3. de orig. animæ cap. 9. & lib. 1. de peccat. meritis & remiſſ. cap. 18. & ex S. Hieronymo lib. 3. cont. Pelag. & aliis SS. Patribus à Bellarmino fusè relatis; ex quibus conſtat Baptiſmum ita eſſe omnibus ſiue paruulis, ſiue adultis neceſſarium, vt ſine illo nullus ab originali peccato mundari, æternamque ſalutem conſequi poſſit. Lib. 1 de ba. cap. 4.

Hæc eſt tamen differentia inter paruulos & adultos; quòd illis ad ſalutem neceſſarius ſit Baptiſmus reipſa ſuſceptus, his verò vel in re vel in voto: quod expreſsè declarauit Concilium Trid. ſeſſ. 6. vbi dicit iuſtificationem à c. 4.

peccatis, *poſt Euangelium promulgatum ſine lauacro regenerationis aut eius voto fieri non poſſe.*

Per votum autem Baptiſmi intelligitur illius ſuſcipiendi deſiderium & propoſitum, non nudum aut ſimplex, ſed fidei & perfectæ contritioni coniunctum; quia ſine illis virtutibus nullus adultus extra Sacramentum iuſtificari poteſt, vt conſtat ex iis quæ in priori huius operis parte diximus. Quod confirmari poteſt ex eo quòd dixit S. Auguſtinus *fidem conuerſionemque cordis, id, quod ex Baptiſmo deerit, poſſe ſupplere: ſi fortè ad celebrandum Myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt:* quod oſtendit exemplo Cornelij Centurionis ante realem Baptiſmi ſuſceptionem iuſtificati.

Tract. 6. cap. 4. Sect. 5

l. 4. cõtra dona. c. 22.

Neque dicas ſuperfluam fore poſteà realem Baptiſmi ſuſceptionem; Vt enim idem S. Pater cap. 21. de eodem Cornelio dixerat (quod & de quolibet alio dici poteſt) *Si etiam Spiritu ſancto iam accepto Baptizari noluiſſet, contempti tanti Sacramenti reus extitiſſet.*

q. 66. a. 11. & 12.

S. Mat. 16.

Lib. 2. de orig. an. c. 12.

c. 4.

Docet etiam S. Thomas Martyrium pro Chriſto perpeſſum poſſe vicem Baptiſmi ſupplere & ad ſalutem conſequendam ſufficere: quod etiam conſtat ex eo quòd Chriſtus Dominus dixit: *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.* quibus verbis S. Auguſtinus aſſerit *Martyres, quibus contigerit antè pro Chriſti nomine occidi quàm Chriſti Baptiſmate dilui, exceptos eſſe ab hac ſententia: niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.* & lib. 3. de Symb. ad Catechumenos dicit ſanctos Innocentes *Ab Originali peccato fuiſſe ſuo ſanguine dilutos:* Vnde ſequitur ſecundùm eius mentem (quod & plurimi Theologi aſſerunt) martyrium ſingulari Dei diſpenſatione, non modo ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, gratiam conferre.

art. 11.

Ex his facilè eſt intelligere quid S. Doctor & cum eo cõmuniter Theologi ſignificare velint; cùm triplicem Baptiſmum, fluminis, flaminis, & ſanguinis diſtinguunt: Baptiſmus enim fluminis, eſt Baptiſmus in re ſuſceptus: Baptiſmus

flaminis, eſt Baptiſmus in voto: Baptiſmus denique ſanguinis, eſt martyrium quod morte pro Chriſto perpeſſa conſummatum eſt.

SECTIO II.

Quæ ſit materia Baptiſmi.

DIcendum 1. aquam naturalem eſſe remotam Baptiſmi materiam. Id conſtat ex his Chriſti Domini verbis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* quæ de Sacramento Baptiſmi per aquam naturalem conferendo intelligenda eſſe declarauit Concilium Trid. ſeſſ. 7. Vbi & aquam naturalem materiam Baptiſmi eſſe definiuit: quod & in Concilio Florent. in Decret. Eug. & in Concil. Lateran. cap. *Firmiter* de ſumma Trinitate anteà definitum fuerat. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa quæ eſt elementaris & ſimplex, ſiue ſit ex mari, ſiue ex flumine, aut fonte, aut palude, aut etiam ex pluuia, vt docet S. Thomas q. 66. a. 3. & 4. In quo ſingularis prorſus elucet diuinæ in homines miſericordiæ benignitas, quod ad Sacramentum tantæ neceſſitatis & vtilitatis conficiendum, (vt obſeruat Catech. Trid.) materiam illam delegerit, quæ ſemper præſto eſt, atque ab omnibus vbique facilè parari poteſt.

S. Ioa. 3.
can. 2. de Bapt.
p. 2. c. 2.

Hinc colliges aquas omnes artificiales & alios humores mixtos, exempli gratia aquam quæ ex roſis aut aliis floribus vel herbis elicitur, item quæ ex ſale reſoluitur, lachrymas etiam, ſaliuam, & ſimiles liquores qui ab aqua naturali ſpecie differunt, non eſſe idoneam & ſufficientem Baptiſmi materiam: è contra verò Baptiſmum validè confici poſſe ex quacunque aqua naturali quamuis accidentaliter immutata, dummodò veram aquæ naturalis formam ſecundùm communem hominum æſtimationem retineat; nihilque proinde ad huius Sacramenti validitatem conferre, ſi aqua calida ſit aut frigida, pura vel impura, vel ex glacie, niue, grandine expreſſa, aut aliquo liquore alieno in mo-

dicâ quantitate permixta; omni enim eiuſmodi
a. 4. aquâ communis eſt Theologorum ſenſus, & expreſſa S. Thomæ Doctrina, poſſe Baptiſmi Sacramentum validè confici: validè inquam; nam vt licitè adminiſtretur, aqua pura quantum fieri poterit adhibenda eſt.

S. Ma. cap. vlt Dicendum 2. materiam proximam Baptiſmi eſſe ablutionem ex aqua naturali, vt conſtat ex illis Chriſti Domini verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* & ex communi Doctrina & praxi totius Eccleſiæ: cùm enim aqua ſit materia remota Baptiſmi, oportet materiam eiuſdem proximam in applicatione ipſius materiæ remotæ, quæ per ablutionem fit, conſiſtere, vt con-

q. 66. a. 1. ad 3. ſtat ex dictis capite præcedenti: Vnde S. Doctor dicit fieri Sacramentum non in ipſo elemento, ſed in homine cui adhibetur elementum per vſum ablutionis.

Quæres 1. qualis ablutio ad Baptiſmum requiratur. Reſpondetur quòd, quamuis olim Baptiſmus vt plurimùm fieret per immerſionem; certum eſt tamen per effuſionem quoque aut aſperſionem aquæ validè conferri poſſe, vt docet

a. 7. S. Thomas; Et vſus communis Eccleſiæ declarat, qui & ab ipſis Apoſtolis incepit; Act. 2. & 4. Vbi dicuntur vno die tria hominum millia baptizaſſe, quod nonniſi per aſperſionem factum

diſp. 2 a. 1. fuiſſe probat Iſambertus ad cit. quæſt.

Cæterùm nihil ad validitatem Sacramenti refert, vtrum vnica vel trina ablutio aut immerſio

p. 2. c. 2. fiat, vt obſeruat Catech. Trid. & olim declarauit S. Gregorius lib. 1. ep. 41. ad Leandrum: Retinendus eſt tamen vſus, qui in vna-quaque Eccleſia particulari receptus eſt, ſicut monet idem Catechiſmus.

Quæres 2. quanta ablutio ſit ad Baptiſmum neceſſaria. Reſpondetur tantam requiri quæ ſecundùm communem loquendi morē verè ablutio dici poſſit, ad quod vnica gutta ſufficere non cenſetur; ſed ea quantitate aquæ opus eſt, vt is qui baptizatur, verè dicatur ablui. Ita docent Sotus, Suares, & alij apud Laymannum cap. 3. de

Baptiſmo. Obſeruat tamen rectè Iſambertus ad Baptiſmi validitatem ſufficere poſſe guttas aliquot, quæ corpus tangant cum aliqua ſui diuiſione & partium ſucceſſione; quod ad ſcrupulos tantum amouendos hic adnotamus, non verò vt ex aliquo humano reſpectu Sacramenti huius miniſter in illius collatione aliquot tantùm guttas adhibeat, ne verbi gratia infantuli alicuius nobilis, corpus ex aquæ frigore tantillum lædatur; cùm in Sacramento tantæ neceſſitatis ea ſemper aquæ quantitas adhibenda ſit, quæ ad eius validitatem citra quodcunque dubium ſufficere poſſit.

Quæres 3. quænam corporis pars ablui debeat vt validus ſit Baptiſmus. Reſpondetur Baptiſmum haud dubiè validum fore, ſi caput hominis abluatur: quod docet S. Thomas, & Eccleſiæ præcepto faciendum eſſe conſtat ex cap. *Poſtquam vos*, de conſecrat. diſt. 4. & ex Catech. Trid. part. 2. cap. 2. Validum quoque fore exiſtimant Sotus, Suares, & alij apud Laymannum cit. cap. 3. & etiam Iſambertus ad quæſt. 66. diſp. 3. art. vlt. Si ſcapulæ, pectus, & alia eiuſmodi notabilis pars abluatur. q. 68. a. 11. ad 4.

Cæterùm ſi alia pars minùs notabilis, verbi gratia manus, pes, &c. tantummodò ablueretur; vt ſi infans in egreſſu ex vtero materno manum vel pedem proferret; tunc, ſi immineat aliquod vitæ periculum, baptizandus quidem eſſet; ſed cum diſſentiant inter ſe Doctores, vtrum valeat eiuſmodi Baptiſmus, docet S. Thomas loco citato & poſt illum Alexander Alenſis & alij communiter, remoto poſteà infantis periculo Baptiſmum eſſe ſub conditione repetendum. Addit Laymannus ſuprà, ſentiendum idem eſſe, ſi infans pelle adhuc illa, quam vocant ſecundinam, circundatus, propter periculum baptizetur; cùm à quibuſdam dubitetur an ſit pars infantis: quod etiam ſimiliter dici debet, ſi ſoli capilli aqua perfunderétur: quamuis enim Sotus, Henriquez, Toletus, Vaſques & alij apud eundem Laymanuum ſuprà exiſtiment ad Baptiſmi va- p. 4. q. 17. mẽb. 3.

liditatem id ſufficere: quia tamen id certum non eſt, & alij Doctores contrarium ſentiunt, idcirco tutius eſt in re tanti momenti Baptiſmum ſub conditione repetere: cùm nunquam ſatis tutò æternæ animarum ſaluti, quæ ex hoc Sacramento pendet, conſuli poſſit.

SECTIO III.

Quæ ſit forma Baptiſmi.

BAptiſmi forma hæc eſt: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Quod conſtat ex Conciliis Lateranenſi cap. *firmiter* de ſumma Trinit. Florentino in decret. Eug. & Tridentino ſeſſ. 7. can. 4. de Baptiſmo;
Parte additurque in Romano Catechiſmo formam il-
2. c. 2. lam à Christo Domino Apoſtolis ac toti Eccleſiæ traditam fuiſſe S. Matth. 28. his verbis; *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

In qua quidem forma exprimi debet primò
66. actio ipſius miniſtri, vt docet S. Thomas: Vnde
a. 5. Alexander tertius cap. 1. de Baptiſmo & eius effectu dicit quòd, *ſi quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & non dixerit (Ego te baptizo) non eſt puer Baptizatus*: Et in decreto ſæpius citato Eugenij poſt relatam formam, qua Græci in Baptiſmi collatione vtuntur quæ eſt eiuſmodi: *Baptizetur* vel *Baptizatur ſeruus Chriſti N. in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti*: Dicitur Baptiſmum ſub tali forma collatum, eſſe validum; quoniam in illa, *Exprimitur actus qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum inuocatione Sanctæ Trinitatis.*

Exprimi 2. debet perſona baptizanda, vt ſignificat idem S. Doctor ſuprà: & conſtat tum ex citato cap. *ſi quis*, tum ex præfato Catechiſmo Tridentino, & etiam ex ipſo vſu & praxi totius Eccleſiæ, quæ in forma Baptiſmi perſonam baptizandam ſemper exprimere ſolet: tum denique vt oſtendatur inter baptizantem & baptizatum eſſe debere diſtinctionem, aliumque eſſe qui ba-

ptizatur & alium qui baptizat, vt habetur cap. *Debitum* extra de Bapt. & eius effectu: proindeque neminem poſſe ſeipſum baptizare:

Exprimi 3. debet vnitas diuinitatis vt aſſerit S. Doctor ſuprà; Vnde S. Hieronymus ſuper cap. 4. ad Epheſ. *Non baptizamur*, inquit, *in nominibus Patris, &c. ſed in vno nomine, quo intelligitur Deus:* & S. Auguſtinus dicit conferri Baptiſmum *In nomine, non in nominibus: quia hi tres vnum ſunt.* In reſ. ad 6. Lib. 3. cōtra Maxi. Arr. cap. 32. art. 6.

Exprimi denique debet explicita & diſtincta prolatio & inuocatio trium perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt docet S. Thomas: Et conſtat tum ex citatis Christi Domini verbis, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*; tum ex Concilio Lateranenſi cap. *firmiter*, tum ex epiſtola Zachariæ ad Bonifacium Epiſcopum quæ refertur cap. *in Synodo* de conſecr. diſt. 4. vbi dicitur quòd *ſi lotus in fonte Baptiſmatis quis fuerit ſine inuocatione Trinitatis, perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti fuerit baptizatus:* Quod ſimiliter ante illum docuerant S. Cyprianus Epiſt. 63. ad Iubaianum, ſanctus Leo Epiſt. 4. ſanctus Auguſtinus loco proximè citato contra Maximinum, & plures alij.

Obſeruat autem S. Doctor expreſſam Patris & Filij & Spiritus ſancti mentionem & inuocationem in forma Baptiſmi eſſe ita neceſſariam, vt, ſi quis alias voces quamuis idem ſignificantes adhiberet; vt ſi diceret in nomine Genitoris, & Geniti, & ab vtroque procedentis, Baptiſmum tamen minimè perficeret: quod etiam poſt illum docent plures alij quos citat Suares. a. 5. ad 7. diſp. 21. Sect. 4.

Dices Act. 8. referri quod in nomine Chriſti baptizabantur viri ac mulieres, non ergo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Reſpondetur 1. probabile eſſe (quod docet S Thomas) Apoſtolos id ex ſpeciali reuelatione & diſpenſatione initio naſcentis Eccleſiæ aliquando feciſſe; vt nomen Chriſti, quod erat a. 6. ad 1.

odioſum Iudæis atque gentilibus, honorabile redderetur.

Reſpondetur 2. probabilius adhuc videri Apoſtolos nunquam in ſolius Christi nomine baptizaſſe, cùm nullus antiquorum Patrum (vt obſeruat Vaſques) qui Apoſtolis aut eorum diſcipulis contemporanei fuerunt, illius reuelationis aut diſpenſationis mentionem fecerit: imò S. Clemens lib. 2. conſt. Apoſt. cap. 23. S. Dionyſius cap. 3. Eccleſ. Hierar. S. Iuſtinus apolog. 2. pro forma Baptiſmi, trium perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis expreſſionem diuino præcepto ſeruandam eſſe declarant: quod etiam in can. 48. & 49. Apoſtolorum præſcribitur.

disp. 143. c. 2.

Quarè, quod dicitur Apoſtolos baptizaſſe in nomine Chriſti, intelligendum eſt baptizaſſe authoritate ac poteſtate ipſius Chriſti: quo ſenſu de credentibus in ſe dixit idem Chriſtus: *In nomine meo dæmonia eiicient.* Vel baptizaſſe in nomine Chriſti; quia baptizantes exprimebant nomen Filij ſimul cum nomine Patris & Spiritus ſancti, vt intelligit S. Cypria. epiſt. 73. vbi explicans S. Petri verba Actor. 2. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu*; ſic ait: *Ieſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed vt Patri quoque Filius adiungeretur.*

S. Ma. vlt.

SECTIO IV.

Quis poſſit Baptiſmum conferre.

DIcendum 1. quemlibet hominem viatorem, ſiue virum ſiue mulierem, ſiue fidelem, ſiue infidelem poſſe validè baptiſmum conferre. Id conſtat ex Conciliis Lateranenſi & Florentino ſectione præcedente citatis, & etiam ex cap. *Ad limina* 30. q. 1. & cap. *Romanus* de conſecr. diſt. 4. idque ita inſtitutum à Chriſto Domino fuiſſe docet S. Tho. vt Sacramentum ad ſalutem neceſſarium à quocunque homine in caſu neceſſitatis validè conferri poſſet.

q. 67. a. 3.

Dicendum 2. quemlibet hominem non modò validè, ſed etiam licitè Baptiſmum abſque ſo-

lemnitate (in ſolo tamen caſu neceſſitatis) conferre poſſe Id conſtat tum ex Conciliis & canonibus ſuprà citatis, tum ex antiquis Patribus qui id expreſsè docent, vt Tertullianus lib. de Bapt. cap. 16. Vbi dicit in caſu neceſſitatis *Laicis eſſe ius baptizandi* : quod etiam docet S. Hieron. dialog. cont. Luciferianos paulò ante medium, idque affirmat ſuo tempore vbique receptum & vſitatum fuiſſe. Diximus (abſque ſolemnitate) id eſt abſque ceremoniis illis quæ in collatione Baptiſmi ex Eccleſiæ præcepto adhibentur; nam ſi laïcus ceremonias illas vſurparet, peccaret mortaliter, fieretque irregularis, vt habetur cap. *ſi quis* extra de non ordinato miniſtrante.

Obſeruat autem S. Doctor, & poſt illum Paludanus, Sotus, Syluester, Nauarrus, & alij apud Laymannum cap. 7. de Bapt. in caſu neceſſitatis hunc ordinem eſſe ſeruandum; vt præſente proprio paſtore non baptizet diaconus, præſente item Diacono non baptizet Clericus inferior aut laicus, imò etiam præſente clerico non eſſe conueniens laicum baptizare, ſicut nec præsẽte viro mulierem: Additque idem author fore peccatum mortale, ſi præſente ſacerdote laicus aut inferior clericus baptizare præſumeret; veniale verò ſolummodò, ſi inter alios clericos inferiores & laicos, vel inter virum ac mulierem præfatus ordo inuertatur; imò nullam fore culpam, ſi ordinis illius inuertendi cauſa aliqua ſubſit, vt quia obſtetrix meliùs & certiùs nouit modum baptizandi; vel quia virum non decet accedere ad baptizandum puerum nondum omninò ex vtero matris editum. q. 67. a. 4.

Dicendum 3. Epiſcopum in diœceſi, preſbyterum curatum in parœcia ſua eſſe ordinarium Baptiſmi miniſtrum. De Epiſcopo apertè conſtat, cùm ſit in diœceſi ſua primus & ordinarius paſtor; Vnde Tertullianus lib. de Bapt. *Dandi Baptiſmum*, inquit, *habet ius ſummus ſacerdos qui eſt Epiſcopus, dehinc presbiteri, &c.* c. 17.

De ſacerdote curato etiam ſimiliter conſtat

ex vſu & praxi totius Eccleſiæ, & ex Rituali
Opuſ. Romano tit. de Bapt. Vbi dicitur quòd *Legiti-*
de Pa- *mus Baptiſmi miniſter eſt Parochus, vel alius ſacer-*
rœc. *dos à Parocho vel ab Ordinario loci delegatus*; Vnde
& Pa- etiam (vt obſeruat Ioan. Fileſacus) Eccleſiæ Pa-
rœc. rœciales olim vocabantur *Eccleſiæ baptiſmales.*
orig. Id præterea confirmat Iſambertus ex eo quòd
c. 7. actus baptizandi ſolemniter (vt ibidem probat)
ad q. ſit actus paſtoris ordinarij proprius: Vbi etiam
67. addit Parœcum præſente Epiſcopo ſuo citra il-
diſ. 1. lius conſenſum (quem honoris & reuerentiæ
a. 5. cauſa poſtulare debet) licitè baptizare non poſſe:
quod colligit ex epiſt. 80. S. Leonis ad Epiſco-
pos Galliæ.

Dicendum 4. quemlibet alium ſacerdotem, qui nec Epiſcopus eſt nec parœcus, non niſi ex huius vel illius delegatione ſeu licentia Sacramentum Baptiſmi poſſe licitè adminiſtrare. Ita
q. 67. S. Thomas, cui ſubſcribunt Suares diſp. 31. ſect.
a. 4. 4. Vaſques, à Valentia, Henriques, & alij apud
ad 2. Laymannum cap. 7. de Bapt. Vnde ſequitur
ſacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui abſque proprij Sacerdotis licentia expreſſa aut ſaltem rationabiliter præſumpta, ſolemniter baptizaret; quod etiam docet Gammachæus ad citatam quæſt. 67. cap. 1. & Iſambertus ad eandem quæſt. diſp. 1. a. 5.

Eſt autem obſeruandum non modò ſacerdotes ſed etiam Diaconos ex Epiſcopi vel Parœci commiſſione poſſe ſolemniter baptizare, vt Doctores ſuprà citati aſſerunt, cum hac tamen differentia: quòd ſacerdoti tanquam legitimo miniſtro committi poſſit pro libito proprij ſacerdotis, Diacono vero non niſi vrgente aliqua neceſſitate: & præterea Diaconus abſque Ordinarij licentia ſolemniter baptizans non modo peccet mortaliter, ſed etiam fiat irregularis, vt habetur cap. *Si quis* extra de non ordinato miniſtrante; Sacerdos verò idem faciens peccat quidem, ſed nullam irregularitatem contrahit.

SECTIO V.

Quis Baptiſmum ſuſcipere poßit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.

CErtum eſt quemlibet hominem in ſtatu viæ capacem eſſe baptiſmi percipiendi, cùm Chriſtus Dominus dixerit: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* Et de adultis quidem nulla eſt difficultas; cùm ſicut ad doctrinam Euangelicam audiendam, ſic etiam ad percipiendum Baptiſmum ſint idonei: De infantibus verò rationis vſum nondum aſſecutis negāt huius temporis Anabaptiſtæ, qui (vt refert Bellarminus) contendunt non niſi adultis conferendum eſſe Baptiſmum; ideoque infantes iam baptizatos, cùm ad ætatem adultam peruenerunt, iterùm rebaptizant; Vnde & Anabaptiſtarum nomen ſortiti ſunt: contra quos fides catholica docet paruulos etiam nondum rationis vſum aſſecutos, ſiue à parentibus catholicis, ſiue ab hæreticis aut infidelibus prognati ſint, Baptiſmi ſuſcipiendi eſſe capaces. *S.Mat. vlt.* Lib. I. de Bapt. c. 8.

Probatur hæc veritas & error oppoſitus refellitur, tum ex his Chriſti Domini verbis; *Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cælorum:* tum ex Concilio Mileuitano can. 2. Vbi hæc habentur: *Placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, anathema ſit:* tum etiam ex Concilio Viennenſi ſub Clemente V. Clementina I. de ſumm. Trinit. & fide Cathol. & Concilio Trid. ſeſſ. 5. can. 4. vbi eadem veritas definita eſt; denique ex S. Auguſtino qui lib. 10. de Gen. ad litt. dicit hanc baptizandorum puerorum in Eccleſia conſuetudinem eſſe traditionem Apoſtolicam. *Matth. 19.* cap. 23.

Cùm igitur hoc certum ſit ex fide, quæritur an infantes illi ſint inuitis parentibus baptizandi.

Reſpondetur I. infantes infidelium nondùm rationis vſum aſſecutos inuitis eorum parenti-

bus non eſſe baptizandos, ſi ſub illorum cura & poteſtate remaneant, aut periculum ſit, ne ad eorum curam & poteſtatem redeant & ab illis peruertantur; Si autem ab illorum cura & poteſtate iuſtè abſtrahi poſſint, ita vt nullum ſit periculum ne ad illos redeant aut ab illis peruertantur, tunc licet infantes illos etiam inuitis parentibus baptizare; quod ſimiliter licitum eſt, in præſenti periculo mortis ipſorum infantium, imò etiam inuitis eorum parentibus fieri debet: quæ omnia fusè explicat & probat Gregorius à Valentia.

Reſpondetur 2. licitum eſſe inuitis parentibus Hæreticis filios illorum, ſecundùm ritum Eccleſiæ baptizare. Ita habetur cap. *in Iudæis* diſt. 45. cùm enim hæretici, vt pote & ipſi baptizati, Eccleſiæ ſint ſubditi, iuſtè ab illa compelli poſſunt, vt filios ſuos Baptiſmi Sacramento ſecundùm ritum Catholicum initiandos & in vera fide ac religione inſtruendos deferant; & ſi præſtare id recûſant, etiam inuitis illis id fieri poteſt.

diſp. 4 q. de Bapt. p. 3.

Iam quod ſpectat ad diſpoſitiones in ſuſcipientibus Baptiſmum neceſſarias, de adultis ſolum quæſtio intelligenda eſt: in paruulis enim fidem, intentionem, aut aliam ſimilem diſpoſitionem requirere, aliud non eſt (vt dicit S. Auguſtinus) quàm ipſis ſenſibus & euidentiſſimæ veritati velle contradicere.

Epiſt. 57. ad Dard.

Prima igitur diſpoſitio ad Baptiſmum in adulto requiſita, eſt eius conſenſus. Ita S. Doctor q. 68. a. 7. & conſtat ex cap. *Maiores* extra de Baptiſm. & eius effectu & cap. *ægrotantes* de conſecr. diſt. 4. & etiam ex ipſo vſu & praxi Eccleſiæ, quæ ante ipſius baptiſmi collationem interrogat baptizandum vtrum velit baptizari. Non requiritur autem conſenſus actualis expreſſus, ſed ſufficit virtualis aut interpretatiuus, ſeu vt adultus actualem ſuſcipiendi baptiſmi aliquando habuerit voluntatem, eamque minimè retractauerit.

Secunda diſpoſitio ad ſuſcipiendum baptiſmum neceſſaria, eſt fides, ſufficienſque doctrinæ

Catholicæ notitia. Id conſtat tum ex ſcript. S. Marc. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit:* Et Act. 8. Eunucho baptiſmum poſtulanti S. Philippus reſpondit: *ſi credis ex toto corde, licet:* Vnde Eccleſia baptizandum ſuper præcipuis fidei noſtræ articulis interrogat, illiuſque publicam profeſſionem ab eo exigit.

Tertia diſpoſitio eſt dolor de peccatis cum propoſito ſeruandæ legis diuinæ. Id etiam conſtat ex his S. Petri verbis: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum:* & ex Concilio Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. act. 1. cap. 2.

Qualis verò eſſe debeat ille dolor, & ex quo motiuo elicitus, quale item ſeruandæ legis propoſitum, pleniùs conſtabit ex iis quæ dicentur infrà cap. 5. de Sacramento Pœnitentiæ: Vt enim rectè docet & probat Iſambertus, dolor qui ad Sacramentum Pœnitentiæ ſufficit, ad ſacramentum etiam baptiſmi ſufficiens eſſe cenſetur. ad q. 68. diſp. 6 a. 4.

Porro cùm hæ tres diſpoſitiones ad baptiſmum fructuosè recipiendum in adulto requirantur, ad illius tamen validitatem ſolummodò prima neceſſaria eſt, vt conſtat ex cap. *Maiores* & cap. *de Iudæis* diſt. 54. & ex S. Auguſt. lib. 2. cont. Petilianum cap. 35. & lib. de Catechiſ. rud. cap. 17. Vnde quando quis ſeriò vult Baptiſmum percipere, quamuis neque fidem, neque de peccatis dolorem habeat, verè ipſius baptiſmi characterem recipit, non tamen gratiam ſanctificantem neque alios effectus qui ab ipſa pendent, de quibus agetur ſect. ſequenti.

Quæres 1. vtrum infans in vtero materno baptizari poſſit. Reſpondet S. Doctor non poſſe; cùm eius corpus in eo ſtatu aqua tingi & ablui non poſſit; proindeque (vt ibidem docet) ad Baptiſmum conferendum expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex vtero: ſi tamen periculum aliquod immineat, caputque primò egrediatur, in eo baptizari debet, nec eſt poſteà rebaptizandus, ſi eum perfectè naſci contigerit; quod ſi manum vel pedem aut aliam ſimilem partem ex- ibid. ad 4. a. 11.

erat,in illa ſimiliter, periculo imminente,debet baptizari; quia tamen incertum eſt an eiuſmodi Baptiſmus validus ſit, erit poſteà ſub conditione iterum baptizandus.

Quæres 2. vtrum monſtra baptizari debeant. Reſpondetur monſtra illa, de quibus dubitatur vtrum animam rationalem habeant, ſi nihil certi dignoſci poſſit, immineatque mortis periculum, ſub hac conditione baptizari debere: *Si tu es capax Baptiſmi, ego te baptizo, &c.* Si verò nullum ſit in mora periculum, conſuli poterunt medici & alij experti; imò tutius erit rem ad Epiſcopum deferre, ordinemque ab illo præſcriptum ſequi, vt declaratur in Rituali Romano titulo de Baptiſmo.

Quod ſi monſtrum tale ſit, de quo dubitetur an ſit vnus homo vel plures; baptizari non debet donec id diſcernatur: diſcerni autem poterit, ſi vnum vel plura capita, vnum vel plura pectora in eo ſint; tunc enim totidem erunt corda & animæ homineſque diſtincti; & in eo caſu ſeorſim ſinguli erunt baptizandi: ſi verò diſtinctio illa perſonarum non poſſit certò deprehendi, vt ſi duo quidem capita, non verò duo pectora habeat; tunc in vno abſolutè baptizari debet, in altero ſub conditione, vt in eodem Rituali præſcribitur.

Quæres 3. an adulti amentes ſint baptizandi, Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim fuerunt perpetuò amentes, nec ſperatur eos rationis compotes aliquando futuros eſſe; & talibus Baptiſmus conferri debet ſicut & aliis infantibus: vel aliquando vſum rationis habuerunt, & poſtea in amentiam lapſi ſunt; & ſiquidem conſtet illos, dum mentis compotes eſſent, Baptiſmum petiiſſe aut exoptaſſe, nec voluntatem illam mutaſſe, Baptiſmus illis erit conferendus; ſi verò id non conſtet, à Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt. Ita habetur in Catechiſmo. Trid. par. 2. c. 2.

Dices videri tutius eſſe illos baptizare, cùm in illis interpretatiua Baptiſmi ſuſcipiendi vo-

luntas præſumi poſſit ; id eſt illos eſſe ita diſpoſitos, vt ſi ſtatum ſuum agnoſcerent, & Baptiſmi neceſſitatem ſcirent, haud dubiè illum ſuſcipere vellent.

Reſpondetur voluntatem illam interpretatiuam ad Baptiſmum minimè ſufficere, vt docet & probat Iſambertus ad citatam quæſt. 68. diſp. 6. art. 2. additque art. 3. quòd ſi quis Baptiſmum adulto conferret, in quo diſpoſitiones ad Baptiſmum neceſſariò requiſitas non deprehenderet, peccati mortalis reatum incurreret.

SECTIO VI.

Quinam ſint effectus Baptiſmi.

QVinque ſunt præcipui huius Sacramenti effectus. Primus eſt remiſſio quoad culpam peccati originalis, & peccatorum omnium actualium ſi quæ ante Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa ſunt. Ita S. Doctor; & expreſſè definitum habetur in Concil. Florent. in decret. Eug. & in Trid. ſeſſ. 5. can. 5. & longè anteà in Concil. Carthag. 4. can. 1. inter præcipua fidei dogmata, quæ Epiſcopus conſecrandus profiteri debeat, reponitur iſtud de remiſſione peccatorum per Baptiſmum : & S. Greg. Epiſt. 39. infideles illos vocat, *Qui dicunt peccata in Baptiſmate non verè, ſed ſuperficie tenus dimitti.* q. 66. a. 1.

Secundus effectus, eſt remiſſio totius pœnæ peccatis debitæ. Ita S. Doctor; & conſtat ex eodem Eugenij decreto, & ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap 14. Vbi dicitur in Sacramento Pœnitentiæ temporalem pœnam non totam ſemper, *vt in Baptiſmo fit,* dimitti. art. 2.

Id etiam confirmari poteſt ex vniuerſali Eccleſiæ praxi, quæ nulla vnquam ſatisfactionis opera imponere ſolet baptizatis, ſicut imponit ſacramentaliter confeſſis : imò Catechiſmus Trid. ſuprà docet *Id ſine maximâ Sacramenti injuriâ fieri non poſſe.*

Tertius effectus, eſt gratia ſanctificans ſimul

cum donis & virtutibus infuſis quæ illam comitantur; *Huius ſiquidem Sacramenti virtute* (vt loquitur Catech. Trid. ſuprà) *non ſolùm à malis, quæ verè mala dicenda ſunt, liberamur; verùm etiam eximiis donis & muneribus augemur: animus enim noſter diuina gratia repletur, qua iuſti & filij Dei effecti æternæ quoque ſalutis hæredes inſtituimur, &c. eſt autem gratia, non ſolùm per quam peccatorum fit remiſſio, ſed diuina qualitas in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam & lux, quæ animas noſtras pulchriores & ſplendidiores reddat: huic verò gratiæ additur nobiliſſimus virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitùs infunduntur.*

Quartus, eſt ipſa gratia Sacramentalis Baptiſmi, quæ quidem (vt docet idem Catechiſmus) procedit ex arctiſſima illa vnione, qua per Baptiſmum Chriſto Domino baptizati tanquam capiti ſuo membra copulantur & connectuntur; quæque illos ſpeciali modo ad ſeruandam diuinam legem, Sacramenta dignè ſuſcipienda, aliaque religionis & pietatis officia debitè exequenda habiles reddit.

Quintus denique, eſt character qui per Baptiſmum indelebiliter animæ imprimitur, vt definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 9. vnde (vt ibidem declarat) hoc Sacramentum iterari non poteſt.

Ex his & aliis Baptiſmi effectibus, quos S. Doctor quæſt. 69. & alij SS. Patres paſſim enumerant, colligi poteſt quanta ſit huius Sacramenti excellentia & dignitas, quanta etiam eiuſdem vtilitas & neceſſitas, ac proinde quàm iuſta ratione præceperit Eccleſia, vt paruuli recenter nati quam primùm ad Eccleſiam Baptiſmi ſuſcipiendi causâ deferantur; & quàm grauiter peccent parentes, qui ob inanes cauſas & vanos quoſdam reſpectus per plures dies huius Sacramenti ſubſidio infantes priuant, eoſque beatitudinis æternæ amittendæ periculo exponunt.

In rit. Rom. tit. de Bapt.

Eſt autem obſeruandum quòd, quamuis adul-

tus qui ficté Baptiſmum recipit, id eſt ſine fide aut ſine vllo dolore de peccatis, characterem quidem illius, non verò gratiam recipiat; ſi tamen poſteà fictionem illam per pœnitentiam remoueat, tunc Baptiſmus omnem effectum ſuum conſequetur, vt docet S. Thomas a. 9. & 10. & ante illum docuit S. Cyprianus Serm. de Paſſ. Dom. paulò ante finem; & S. Auguſtinus lib. 1. de bapt. cont. Donat. cap. 12.

Quærunt hîc Theologi an Circumciſio, quæ olim apud populum Iudaïcum diuinitùs inſtituta fuerat, peccatorum remiſſionem & gratiam ſanctificantem ex opere operato contulerit.

Reſpondetur negatiuè cum S. Doctore: Et conſtat ex Concilio Florentino in decreto Eugenij, vbi dicitur *Sacramenta legis antiqua non cauſaſſe gratiam, ſed eam ſolùm per Paſſionem Chriſti dandam figuraſſe.* q. 70. a. 4.

Quamuis autem per Circũciſionem non conferretur ex opere operato gratia & remiſſio peccatorum, conferebatur tamen ex opere operantis; in adultis quidem per actum perfectæ contritionis, quo ſolo iuſtificari poſſe peccatores extra Sacramenta nouæ legis ſupponimus ex dicendis infrà c. 5. In paruulis auté per applicationem fidei parentum vel aliorum, cuius quidem fidei ſignum erat Circunciſio; idque in virtute futuræ Paſſionis ipſius Chriſti Domini. At verò ante inſtitutionem Circumciſionis docet idem S. Thomas in reſp. ad 2. *Probabile eſſe, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo exiſtentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam ſignaculum fidei,) ſicut adulti pro ſeipſis preces & ſacrificia offerebant:* qua ratione ex ſpeciali Dei miſericordia virtus Paſſionis Chriſti ipſis paruulis applicabatur, ſicque à peccato originali emundabantur: Quod & ſimiliter poſt Circumciſionem inſtitutam de fœminis quæ illius capaces non erant, & de maribus ante octauum diem (quo tantùm eos circumcidere licitũ erat) decedentibus dici debet.

SECTIO VII.

Quanam ſint ceremoniæ in collatione Baptiſmi ſeruandæ.

CErtum eſt ceremonias quaſdam religioſas ab Eccleſia in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione ad maiorem Chriſtiani populi deuotionem excitandam ſaluâ illorum ſubſtantiâ inſtitui potuiſſe, & de facto piè ac ſanctè inſtitutas eſſe: proindeque ſine peccato contemni, aut ab ipſorum Sacramentorum miniſtris omiti non poſſe, vt expreſsè definitum eſt in Conc. Trid.

Seſſ.7 can.13

Quòd igitur ſpectat ad ipſius Baptiſmi ceremonias, docet Catechiſmus Romanus eas ad tria capita reuocari poſſe: quædam enim Baptiſmi collationem antecedunt; quædam comitantur: quædam ſubſequuntur. Præcipuas hîc eo ordine, quo ab Eccleſia adhibentur, diſcutiemus.

Ac in primis ante Baptiſmi collationem aqua præparari debet, qua ſola in illius adminiſtratione vti licitum eſt. Conſecratur autem baptiſmalis fons variis precibus & exorciſmis ab Eccleſia inſtitutis addito Catechumenorũ oleo & ſacro Chriſmate iuxta priſcum Eccleſiæ morem, cuius teſtis eſt S. Cyprianus Epiſt. 70. & S. Baſilius lib. de Spiritu Sancto cap. 27. quam benedictionem ſeu conſecrationem aquę baptiſmalis in vigiliis duntaxat Paſchæ ac Pentecoſtes faciendam eſſe docet Catechiſmus Rom. & habetur cap. *in Sabbato* de conſecr. diſt. 4.

Hac benedictione aquæ ſuppoſitâ, qui Baptiſmo initiandi ſunt, adducuntur ad Eccleſiæ fores, atque ab eius introitu tanquam indigni, vt pote qui adhuc poteſtati dæmonis per peccatum mancipati ſunt, excluduntur.

Et primò ſacerdos trinam inſufflationem & varios exorciſmos adhibet ad expellendum dæmonem, eoque ritu (qui in Eccleſia antiquiſ-

ſimus eſt) *Non exorciſatur aut exſufflatur creatura Dei in infantibus* (vt ait S. Auguſtinus) *ſed ille ſub quo ſunt omnes qui cum peccato naſcuntur.*

Lib. 1. de Symb ad Catech. c. 1.

Eadem etiam ratione ſignum crucis efformatur in baptizandi fronte aliiſque partibus, vt per illud dæmon compeſcatur, omneſque eius machinæ diſſoluantur: quod obſeruat S. Auguſt. lib. de Catech. rud. cap. 20. & S. Athanaſius lib. de Incar.

Fit prætereà impoſitio manus à ſacerdote, variæque ſuper baptizandum orationes ab ipſo proferuntur: huius ceremoniæ meminit Conc. Carthag. 5. can. 85. & S. Aug. lib. de pecc. merit. & remiſſ. cap. 26. *Catechumenos*, inquit, *ſecundum quemdam modum, per ſignum Chriſti, & orationem manus impoſitionis puto ſanctificari.*

Exindè ſacerdos ſalem priùs à ſe benedictum in os baptizandi imponit ad ſignificandam Baptiſmi gratiam, per quam homo à peccatorum putredine liberatur, & cœleſti quadam ac ſupernaturali prudentia donatur. Huius ceremoniæ mentio fit in Conc. Carthag. 3. can. 11. & apud S. Aug. lib. 1. Confeſſ. cap. 11.

Poſteà idem ſacerdos ſaliua aures & nares baptizandi tingit: aures quidem, vt eas ad Chriſti ſermones percipiendos aperiat: nares verò, vt virtutis ac pietatis bonum odorem hauriat, vt explicatur cap. poſtea. de conſecr. diſt. 4. & docet etiam S. Ambroſius lib. 1. de Sacrament. cap. 1.

Sequitur abrenunciatio qua ad interrogationem ſacerdotis baptizandus diabolo & omnibus operibus & pompis eius abrenunciat: cuius ceremoniæ mentionem facit S. Dionyſius lib. de Eccleſ. Hierar. cap. 2. & S. Ambr. lib. 1. de Sacram. cap. 2. vbi hunc ritum expendens ſic loquitur: *Quando te ſacerdos interrogauit: abrenuncias diabolo & pompis eius? quid reſpondiſti? abrenuncio. Abrenuncias ſæculo & voluptatibus eius? quid reſpondiſti? abrenuncio. Memor eſto ſermonis tui, & nunquam tibi excidat ſeries cautionis tuæ,*

&c. Chirographum tuum tenetur non in terra ſed in cælo, &c.

Per illam abrenunciationem bello veluti dæmonibus indicto baptizandus in ſcapulis & in pectore inungitur, *Quaſi athleta Chriſti* (inquit S. Ambr. ſuprà) *quaſi luctamen huius ſæculi luctaturus*, & (vt loquitur S. Chryſoſt. Hom. 6. in Epiſt. ad Colloſſ.) *ſtadium iamiam ingreſſurus.*

Poſt primam illam vnctionem baptizãdus iterùm à ſacerdote interrogatus ſuper præcipuis fidei articulis, illius publicam profeſſionem emittit: & de hac fidei profeſſione loquitur S. Ambr. lib. de Sacram. cap. vlt. & S. Aug. lib. 8. Confeſſ. cap. 2. vbi dicit hanc fidei profeſſionem *Verbis certis conceptis retentiſque memoriter de loco eminentiore in conſpectu populi fidelis reddi ſolere ab iis, qui ad gratiam Baptiſmi acceſſuri ſunt.* Hæc autem profeſſio fidei ſupponebat ipſius baptizandi inſtructionem per Catechiſmum iam factam; vnde adulti qui Baptiſmum olim petebant, priuſquam ad illum admitterentur, notabili aliquo temporis ſpatio recenſebantur inter Catechumenos, de quorum inſtructione per Catechiſmum frequens habetur mentio apud SS. Patres, præſertim apud S. Auguſt. lib. de fide & operibus cap. 8. & alibi paſſim.

Tandem iterum elicito libero & publico baptizandi conſenſu, confertur illi Baptiſmus, ſiue per immerſionem, ſiue per aquæ infuſionem trinam vel vnam; in quo Eccleſiæ cuiuſque approbata conſuetudo ſeruanda eſt.

Poſteà baptizatus in vertice capitis ſacro Chriſmate vngitur, vt habetur cap. *Si quis de alio* de conſecr. diſt. 4. vbi dicitur Chriſma recens eſſe oportere, id eſt eodem anno in die Cœnæ Domini ab Epiſcopo conſecratum. Quamuis autem primis Eccleſiæ ſeculis omnis Vnctio Chriſmatis à ſolis Epiſcopis fieri ſoleret; poſteà tamen conceſſum fuit, vt hæc baptiſmalis Vnctio in vertice à Preſbyteris fieri ſoleret;

ſoleret; poſteà tamen conceſſum fuit, vt hæc Baptiſmalis vnctio in vertice à Preſbyteris fieri poſſet, vt conſtat ex Concil. Carthaginenſ. 4. can. 36. & Tolet. 1. can. 20. Quæ autem in fronte fit, & propria eſt Sacramenti Confirmationis, ſolis Epiſcopis ſemper reſeruata fuit, vt ſuo loco dicetur. Significat autem hæc Chriſmatio Baptiſmalis in vertice Baptizati illum *ab eo die Chriſto capiti* (vt loquitur Catech. Rom. ſuprà) *tanquam membrum coniunctum eſſe, atque eius corpori inſitum; & ea re Chriſtianum à Chriſto, Chriſtum verò à Chriſmate appellari.*

Veſtis deinde candida, ſeu album ſudariolum profertur, & Baptizato imponitur, tùm in Symbolum innocentiæ per Baptiſmum reſtitutæ, & per totam vitam ſeruandæ, tùm etiam in ſignum futuræ reſurrectionis & gloriæ, ad cuius ſpem baptizatus renaſcitur, vt explicat Catech. Rom. ſuprà. De hac veſte candida Baptizatis imponi ſolita loquitur S. Ambr. lib. de Initiandis cap. 7. & S. Auguſt. Serm. 157. de Temp.

Demùm traditur baptizato cereus accenſus; vt oſtendatur illum tranſlatum eſſe à poteſtate tenebrarum in lucem & ſortem Sanctorum, fidemque illam charitate ardentem, quam per baptiſmum accepit, vſque ad finem vitæ ſeruandam eſſe, ac ſtudio bonorum operum augendam, vt in eodem Catechiſmo Rom. dicitur. Meminit huius ceremoniæ S. Greg. Nazian. Orat. 40. in Sanctum lauacrum, & S. Auguſt. enarrat. in Pſal. 65.

Præter ſuprà dictas ceremonias duo ſunt adhuc ritus in Baptiſmo ſeruandi. Primus eſt vt hoc Sacramentum extra caſum neceſſitatis non in domibus vel in locis priuatis, ſed in Eccleſia in qua ſacri Fontes huic miniſterio deſtinati ſunt, conferatur, vt habetur Clementina vnica de Baptiſmo: vbi ab hac lege tantummodò excipiuntur regum & principum filij, qui tamen non in loco profano, ſed in Oratorio aut Sacello baptizari debent.

Secundus eſt, vt patrinus vnus pro puero è ſacro Fonte ſuſcipiendo, & matrina vna pro puella, aut ad ſummum vnus & vna pro hac vel illo adhibeantur. Ita conſtitutum eſt cap. *Non plures* de Conſecr. diſt. 4. & cap. *quamuis* de cognatione ſpirit. in 6. & nouiſſimè in Concil. Trident. Seſſ. 24. cap. 2. De reform. Matrim. inter quos & baptizantem ex vna parte, & baptizatum patremque ac matrem illius ex altera, contrahitur cognatio ſpiritualis, non ſolùm matrimonium contrahendum impediens, ſed & contractum dirimens, vt ſuo loco dicetur.

Quando autem Baptiſmus confertur ſine ſolemnitate in caſu neceſſitatis, obſeruat Laymannus poſt Sotum, Suarem & alios quos citat, nullum extare præceptum Eccleſiæ, vt in tali caſu patrinus vel matrina adhibeatur. (capit. 9. de Bapt.)

Qualis verò ſit obligatio patrini & matrinæ erga infantem quem de ſacro Fonte ſuſceperunt, declaratur cap. *Vos autem* de Conſecr. diſt. 4. vbi dicitur eos eſſe fideiuſſores apud Deum pro illis, quos proinde monere tenentur, vt promiſſiones ſuo nomine factas ſeruent; & ad hunc finem obligantur Symbolum, Orationemque Dominicam, & Decalogum, aliaque Chriſtianæ fidei rudimenta eos docere aut doceri curare; à qua tamen obligatione S. Doctor docet patrinum & matrinam vt plurimùm liberari, quando illi quos de Fonte ſuſceperunt, inter fideles educantur, in iis præſertim locis, in quibus Paſtores de inſtructione animarum ſibi commiſſarum ſunt ſolliciti. (q. 67. a. 8.)

Porrò ex praxi Eccleſiæ conſtat, quando aliquis in caſu neceſſitatis Baptiſmum ſuſcepit ſine ſolemnitate, ceremonias illius eſſe ſupplendas eo modo qui præſcribitur in Rituali: excipitur tamen quando aliquis adultus ab hæreticis in infantia baptizatus ad fidem Catholicam reuertitur; in illo enim ca-

ſu (vt obſeruat Laymann. loco citat.) plurimis in locis & præſertim in Gallia & Germania non ſolent Baptiſmi ceremoniæ ſuppleri (niſi ex deuotione ij qui ab hæreticis baptizati ſunt, id poſtulent) fortaſsè ne rudis populus opinetur nos Baptiſmum hæreticorum improbare, & ab illis baptizatos iterùm baptizare.

CAPVT TERTIVM.

De Sacramento Confirmationis.

SECTIO I.

Vtrum Confirmatio ſit Sacramentum.

CONFIRMATIONIS nomine intelligitur ritus ille, quo Epiſcopus baptizati frontem ſub certâ verborum formâ ſacro Chriſmate vngit: qui ritus à S. Clemente Epi. 4. vocatur *Conſignatio*; à S. Cypriano Epiſt. 73. ad Iubaianum, *ſignaculum Dominicum*; à S. Auguſtino lib 2. cont. Petilianum cap. 104. *Sacramentum Chriſmatis*; & aliter ab aliis: communi tamen nomine & magis vſitato in Eccleſia vocari ſolet *Confirmatio*; quod nomen ante 1200. annos vſurpatum reperitur à S. Melchiade Pontifice in Epiſt. ſua Decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ, vbi ait quòd *Confirmatio a[illegible]at & inſtruit nos ad agonem vitæ iſtius.*

Verùm quidquid ſit de nomine, certum eſt Confirmationem eſſe Sacramentum nouæ legis à Chriſto Domino inſtitutum. Hanc veritatem, quæ de fide eſt, negant hæretici huius temporis, & olim negauit etiam Nouatus, vt refert Euſebius. Contra quos

lib. 6. cap. 35.

Probamus illam primò ex Script. Act. 8. vbi dicitur Samaritanos quoſdam poſt Baptiſmum ſuſceptum accepiſſe Spiritum ſanctum per manuum impoſitionem ſanctorum Petri & Ioannis: ex quo quidem loco conſtat Spiritum ſanctum, id eſt gratiam, collatam fuiſſe per ritum quemdam externum, *qui* (vt dicitur in Conc. Senon. Decreto 10.) *tunc impoſitionis ma-*

nuum, nunc Confirmationis appellatum eſt Sacramentum: & eodem ſenſu hunc locum explicat S. Cyprianus Epiſt. 73. ad Iubaianum, & S. Hieronymus in Dialogo aduerſus Luciferianos.

Probatur 2. ex Concil. Conſtantinop. 1. can. 7. vbi dicitur eos, qui ab Hæreticis baptizati ad Eccleſiam veniunt, *Signandos eſſe ſignaculo Spiritus ſancti:* & ex Conc. Florent. in decret. Eug. & Trid. Seſſ. 7. can. 1. de Confirm. in quibus definitum eſt Confirmationem eſſe verum nouæ legis Sacramentum.

Probatur 3. ex S. Dionyſio cap. 4. de Eccl. Hier. vbi dicit quòd *illi, qui diuina regenerationis Sacramento initiatus eſt, diuini Spiritus aduentum largitur vnguenti conſummatrix vnctio:* & S. Auguſt. lib. 2. cont. litt. Petil. c. 104. *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus.*

Quæres quo tempore hoc Sacramentum à Chriſto Domino fuit inſtitutum. Reſpondetur probabiliſſimũ eſſe (ſicut docet Suares diſp. 32. ſect. 2.) præcipuè & perfectè fuiſſe inſtitutũ poſt Chriſti Domini reſurrectionem; cùm Apoſtolis plenitudinem Epiſcopalis poteſtatis in corpus myſticum Eccleſiæ ſuæ contulit, dicens illis, *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos:* (S. Ioa. 29.) quod tamen non obſtat, quin verum ſit, quod S. Fabianus Papa Epiſt. 2. dixit, ipſum Chriſtum in vltimâ Cœnâ Diſcipulos ſuos Chriſmatis conficiendi rationem docuiſſe; vnde promanauit conſuetudo ſacrum Chriſma conficiendi in die Cœnæ Domini; quæ quidem ſemper in Eccleſia ſeruata eſt, & adhuc ſeruatur.

SECTIO II.

Quænam ſit materia & forma Sacramenti Confirmationis.

MAteria remota huius Sacramenti eſt Chriſma ex oleo oliuarum & balſamo cõfectum, & ab Epiſcopo benedictum;

proxima verò eſt ipſius Chriſmatis vnctio in fronte ſuſcipientis ab Epiſcopo in crucis figuram facta. Forma autem conſiſtit in his verbis, quæ ab Epiſcopo proferuntur: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Ita S. Doctor: &
q. 72. conſtat tùm ex Conc. Florent. in Decr. Eug.
a. 2. & tùm ex Catechiſmo Rom. part. 2. cap. 3. tùm
4. etiam ex ipſo vſu & praxi Eccleſiæ.

Sunt autem quędam hîc obſeruanda ad clariorem & certiorem huius veritatis intelligentiam.

Primum eſt, ad ſubſtãtiam huius Sacramenti neceſſariò requiri Chriſma compoſitum ex oleo oliuarum & balſamo. Ita docet S. Th. ſup. nec ſatis probabilis videtur ſententia Cajetani & quorumdam aliorum, qui dixerunt ad validitatem Confirmationis ſolum oleum poſſe ſufficere, nec mixtionem balſami requiri niſi ex Eccleſiæ præcepto: cùm (vt habetur in Cath. Rom. ſuprà) Concilia & Patres perpetuò docuerint hoc Sacramentum per Chriſma ſeu vnguentum ex oleo & balſamo confici oportere; quod expreſſis verbis declarauit Concil. Florentinum.

Secundùm eſt, ad ſubſtantiam quoque huius Sacramenti requiri, vt Chriſma ſit ab Epiſcopo
a. 3. benedictum, vt docet S. Thomas: & conſtat tùm ex citato Decr. Eug. tùm ex Innocentio I. Epiſt. 19. ad Decentium, tùm etiam ex vniuerſali & perpetua Eccleſiæ praxi.

Ratio autem, cur materia huius Sacramenti ſicut & Extremæ-Vnctionis debeat neceſſariò eſſe benedicta, vt Sacramentum validè conficiatur, cùm ad validitatem Baptiſmi quæuis aqua naturalis ſufficiat; eſt quia (vt docet S. Th. ſup.) Sacramentorum illorum, quibus Chriſtus Dominus vſus eſt, vt Baptiſmi & Euchariſtiæ, materia per ipſummet Chriſti vſum accepit aptitudinem ad perfectionem Sacramenti; vnde dicitur cap. *nunquam* de Conſecr. diſt. 4. *Quòd aquæ Baptiſmi purgare credentium peccata nunquam poſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſ-*

ſent: quare non eſt de illorum Sacramentorum neceſſitate, vt illorum materia benedicatur; & ſi quæ benedictio ex Eccleſiæ inſtitutione adhibetur, non ad neceſſitatem, ſed ad majorem reuerentiam Sacramenti pertinet: cùm verò neque ex Script. neque ex Traditione cõſtet Chriſtum Dominum vnctionibus viſibilibus, quæ in Sacramento Confirmationis & Extremæ-Vnctionis adhibentur, aliquando vſum fuiſſe; ea de cauſa benedictio Epiſcopi, qui Chriſtum in Eccleſia ſua perfectiſſimè repræſentat, neceſſariò requiritur, vt materia illa idonea & apta efficiatur.

Obſeruat autem Iſambertus nullam certam benedictionis formulam à Chriſto Domino fuiſſe determinatam, illumque ſolummodò decreuiſſe vt Chriſma benediceretur, modum verò benedicendi Eccleſiæ arbitrio reliquiſſe: vnde quælibet ipſius Chriſmatis benedictio ab Epiſcopo facta cum debita intentione & inuocatione Spiritus ſancti, ad validitatem Confirmationis ſufficere poteſt; quamuis graue alioquin eſſet peccatum formam benedictionis ab Eccleſia præſcriptam omittere aut immutare. ad qu. 72. diſp. 2. a. 5.

Tertium eſt, vnctionem Chriſmatis in fronte confirmandi eſſe faciendam in Crucis figuram, vt conſtat ex Conc. Hiſpal. 2. can. 7. & ex Decr. Eug. vbi dicitur *Confirmandum ideò in fronte, vbi verecundia ſedes eſt, inungi; ne Chriſti nomen confiteri erubeſcat, & præcipuè crucem eius, quæ Iudæis eſt ſcandalum, gentibus autem ſtultitia, propter quod ſigno Crucis ſignatur:* vnde S. Ambroſius de ipſius Confirmationis Sacramento ſic loquitur: *Vnxit te Deus, ſignauit te Chriſtus. Quomodo? Quia Crucis ipſius ſignatus es formâ.* lib. 3. de Sacram. c. 2.

Docet autem Iſambertus de neceſſitate huius Sacramenti eſſe, quòd vnctio Chriſmatis manu ſeu digito Epiſcopi, non verò mediante vllo alio inſtrumento fiat: quòd verò fiat pollice dexteræ manus, id non niſi ex præcepto Eccleſiæ eſſe ad majorem decentiam & commoditatem. ſup. a. 6.

Quartum denique eſt, formam huius Sacramenti à Chriſto Domino, ſicut & materiam

eius inſtitutam eſſe; quod tamen non aliunde quàm ex traditione & perpetua totius Eccleſiæ praxi probari poteſt.

Nec obſtat quòd apud quoſdam antiquos authores eadem verba non reperiantur: ſatis eſt enim, vt ait Bellarminus, quòd habeatur idem ſenſus; cùm vis formæ Sacramentalis poſita ſit, non in ſono, aut numero ſyllabarum, ſed in verborum ſenſu: vbi etiam rectè monet nemini mirum videri debere, quòd apud SS. Patres neque huius neque aliorum Sacramentorum formas expreſſas legamus; quia ſcilicet noſtræ Religionis myſteria infidelibus patefacere nolebant, ne illis blaſphemiæ alicuius aut impietatis occaſionem præberent; vnde Innocentius I. de hoc Confirmationis Sacramento loquens, *verba*, inquit, *dicere non poſſum, ne magis prodere videar quam ad conſultationem reſpondere.*

lib. 2. ca. 10.

Ep. 1. ad Decentium.

Obiiciet aliquis Apoſtolos hoc Sacramentum adminiſtrantes neque Chriſmate, neque vnctione vſos fuiſſe, ſed tantummodò manus impoſuiſſe; vnde ſequitur neque Chriſma, neque vnctionem ad Sacramenti huius rationem pertinere. Reſpondet S. Doctor Apoſtolos ex ſingulari Chriſti priuilegio ſola manuum impoſitione Sacramentum hoc extraordinariè aliquando adminiſtraſſe, Spiritu ſancto tunc viſibilibus & miraculoſis quibuſdam ſignis ſuper fideles deſcendente, & plenitudinem gratiæ conferente; communiter tamen in exhibitione huius Sacram. Chriſmate vſos fuiſſe.

Act. 8.

Sup.

Aliam affert reſponſionẽ Bellarminus ex Th. Valdenſi, Hugone & aliis, qui dicunt impoſitionem manuum, cuius in Actis Apoſtolorũ mẽtio fit, aliam non fuiſſe quàm vnctionem Chriſmalem, cùm Apoſtoli non vngerẽt niſi imponendo manus; & S. Lucam (vt ſæpè fit in aliis Script. locis) ex parte vna rem totã ſignificare voluiſſe; quod etiam frequẽs eſt apud SS. Patres quoties de hoc Sacramento loquuntur, vt apud S. Cypr. qui Epiſt. vlt. lib. 1. ſolius vnctionis meminit; & Ep. 1. lib. 2. ſolius manuũ impoſitionis; & Epiſt.

libro 2. de Cõfir. cap. 9.

71. ad Iubaianum, impoſitionis manuum ſimul & ſignaculi Dominici in fronte mentionẽ facit.

SECTIO III.

Quinam ſint huius Sacramenti effectus.

TRes ſunt Confirmationis effectus: Primus illi cum aliis Sacramentis communis eſt, nempe augmentum gratiæ ſanctificantis: quod ſatis conſtat ex iis quæ cap. 1. dicta ſunt.

Secundus effectus huius Sacramenti proprius & peculiaris, eſt complementum & perfectio gratiæ Baptiſmalis, & auxilium quoddam ſpeciale actualis gratiæ tempore opportuno conferendum, ad Chriſti fidem interius fideliter contra quaſlibet tentationes retinendam, & exteriùs in quibuſuis caſibus etiam cum diſcrimine vitæ (ſi ita neceſſarium ſit,) fortiter profitendam. Ita S. Th. & conſtat tùm ex decreto Eug. tùm ex Catechiſmo Rom. ſuprà: quod etiam explicauit S. Melchiades Papa in Epiſt. ſuprà citata ad Epiſc. Hiſpaniæ, vbi ſic loquitur: *Spiritus ſanctus ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu: in Fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam: & quia in hoc mundo ætate tota victuris inter hoſtes & pericula gradiendum eſt, in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam; in Baptiſmo abluimur; poſt Baptiſmum roboramur.* a. 1. & 7.

Eſt autem obſeruatione dignum id quod habetur in Epiſt. S. Cornelij Papæ ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, quæ exſtat apud Euſeb. vbi S. ille Pontifex ideò Nouatum in hæreſim lapſum eſſe dicit, *quia poſt Baptiſmum ſigillo Domini ab Epiſcopo obſignatus non fuit.* Lib. 6 Hiſt. Eccl. c. 35.

Tertius denique effectus, eſt character ſpiritualis qui per hoc Sacramentum indelebiliter animæ imprimitur, vt expreſsè definitum eſt in decr. Eug. & in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 9. & anteà definitum fuerat in Conc. Tolet. 8. can. 7. in quo habetur, *Sanctum chriſma collatum & alta-*

rius honorem euelli non poſſe; id eſt Confirmationis & Ordinis characterem non poſſe deleri: ex quo ſequitur Sacramentũ hoc ſemel ſuſceptum nunquam poſſe iterari, vt in iiſdem Conciliis declaratur, & etiam in Conc. Cabilonenſi 2. can. 27.

Hinc colligitur quanta reuerentia, & animi deuotione Sacramentum iſtud recipi debeat, & quæ cura ſit adhibenda, ne præparationis defectu obex aliquis ponatur eius gratiæ, inter tot pericula & hoſtes adeò neceſſariæ, quæ tamen nunquam fortaſſis recuperari poterit. Certè Dominicus Sotus in 4. diſt. 6. quæſt. 1. art. 8. & poſt illum Vaſques diſp. 161. cap. 2. & plures alij Theologi docent ſolius Baptiſmi id proprium eſſe, vt fictè id eſt indignè ſuſceptus, ſublatâ poſteà per veram pœnitentiam fictione, Sacramentalem nihilominùs gratiam conferre poſſit; de aliis verò Sacramentis id negant: neque vlla authoritate aut ratione euinci poteſt, Sacramẽtum Confirmationis aut quodcunque aliud (ſolo Baptiſmo excepto) indignè receptum vllam vnquam gratiam ex opere operato producere in eo qui indignè recepit, quantumcunque de indigna illa receptione pœniteat.

SECTIO IV.

Quænam diſpoſitiones neceſſariæ ſint ad Sacramentum Confirmationis validè & fructuosè recipiendum, & quæ ſit illius recipiendi obligatio.

CErtum eſt in primis Confirmationis Sacramentum ſolis baptizatis validè conferri poſſe. Ita S. Th. qui dicit characterẽ Con- (3. 72. a. 6.) firmationis ita ſupponere Baptiſmi characterem vt, ſi quis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet: & hæc eſt communiſſima & indubitata Theologorum omnium Doctrina, nõ modò Confirmationem ſed & alia nouæ legis Sacramenta ſolis baptizatis validè conferri poſſe.

Certùm eſt prætereà omnibus baptizatis Confirmationem validè conferri poſſe. Ita S. Doctor

ſuprà: & conſtat ex praxi Eccleſiæ primitiuæ, in qua etiam infantibus ſimul cum Baptiſmo conferebatur, vt habetur ex S. Dionyſio cap. 2. Eccl. Hier. ex S. Auguſtino tract. 6. in Epiſt. 1. S. Ioan. & ex lib. de Eccl. dogm. cap. 52. Quod quamuis verum ſit, monet tamen Catechiſmus Rom. *minùs expedire vt hoc fiat, antequam pueri vſum rationis habeant; quare, ſi duodecimus annus expectandus non videtur, vſque ad ſeptimum certè hoc Sacramentum differre maximè conuenit: neque enim Confirmatio ad ſalutis neceſſitatem inſtituta eſt, ſed vt eius virtute optimè inſtructi & parati inueniremur, cùm nobis pro Chriſti fide pugnandum eſſet; ad quod ſanè pugnæ genus pueros, qui adhuc vſu rationis carent, nemo aptos iudicabit.* part. 2 cap. 3.

Cùm hæc certa ſint, quæritur quænam diſpoſitiones in adultis baptizatis neceſſariæ ſint, vt Confirmationis Sacramentum dignè ac fructuosè recipiant. Reſpondetur duas præſertim requiri, fidem ſcilicet & charitatem ſeu gratiæ ſanctificantis ſtatum. Ita S. Doctor a. 7. ad 2. & conſtat ex Catechiſmo Rom. ſup. vbi dicitur *Debere adultos, qui huius Sacramenti gratiam & dona conſequi cupiunt, non ſolùm fidem & pietatem afferre: ſed etiam grauiora peccata quæ admiſerunt ex animo delere, imò elaborandum eſſe vt peccata priùs confiteantur, & paſtorum cohortatione ad ieiunia & alia pietatis opera ſuſcipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem renouandam eſſe, vt non niſi ieiuni hoc Sacramentum ſuſcipiant:* quod & ſimiliter edicitur in Conc. Aurelian. cap. *vt ieiuni* de conſecr. diſt. 5. diſp. 5 a. 2.

Monet autem Iſambertus illi, qui peccati alicuius mortalis ſibi conſcius eſſet, ad Sacramentum hoc dignè ſuſcipiendum præmittendam eſſe confeſſionem Sacramentalem, aut ſaltem perfectam de tali peccato contritionem eſſe concipiendam, nec attritionem aut quemuis alium dolorem charitate minimè informatum ſufficere.

Quod ſpectat ad obligationem huius Sacramenti ſuſcipiẽdi, certum eſt, (ſicut docet S. Th.) art. 8. ad 4.

grauiſſimum fore peccatum, ſi quis ex contemtu illud recipere nollet: imò Toletus lib. 2. c. 24. Syluester verbo (Confirmatio) & alij quos citat Laymannus cap. 5. de Confirm. exiſtimant proximè ad contemptum accedere, ſi quis non curaret ſuſcipere hoc Sacramentum oblatâ illius ſuſcipiendi oportunitate, quam in poſterum non adfuturam præuideret: equidem Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacram. part. 7. cap. 3. dicit omninò periculoſum eſſe, ſi quem ab hac vita migrare cōtingat Sacramento Confirmationis minimè ſuſcepto, quod culpabiliter ſuſcipere neglexit: & Iſambertus aſſerit in iis locis, vbi viget aut imminet perſecutio contra Eccleſiam, teneri quemlibet adultum, ſi Epiſcopum commodè adire poſſit, hoc Sacramentum ſuſcipere, vt ex illo robur & vires ad fidem conſtanter profitendam hauriat; ſicut & illum, qui graues contra fidem experiretur tentationes, quas per huius Sacramenti virtutem ſe poſſe tantummodò ſuperare exiſtimaret.

disp. 7 a. 1.

Optimè Catechiſmus Rom. ſuprà monet, *In hoc Sacramento ſuſcipiendo neque præpropera feſtinatione, neque diſſoluta negligentia & cunctatione vtendum eſſe, &c. & quamuis eiuſmodi neceſſitatem non habeat, vt ſine eo ſaluus quis eſſe non poſſit, illud tamen à nemine prætermitti debere; ſed potiùs maxime cauendum eſſe, ne in re ſanctitatis plena, per quam nobis diuina munera tam largè impertiuntur, aliqua negligentia committatur: quod enim omnibus communiter ad ſanctificationem Deus propoſuit, ab omnibus etiam ſummo ſtudio expetendum eſt.*

SECTIO V.

Quis Sacramentum Confirmationis miniſtrare poſſit, & quo ritu miniſtrari debeat.

CErtum eſt ex fide ordinarium Confirmationis miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum. Ita expreſsè definitum eſt in decr. Eug. &

in Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 3. de Confirmatione; & iam anteà in Conc. Conſtantienſi ſeſſ. 8. error huic veritati oppoſitus inter Wiclefi articulos damnatus eſt: & confirmari poteſt ex c. 8. Actor. vbi dicitur ſanctos Petrum & Ioannem Samariam veniſſe, vt baptizatis manus imponerent: quo ex loco Innocentius I. Epiſt. 29. ad Decentium infert non ab alio quàm ab Epiſcopo Confirmationis Sacramentum eſſe conferendum.

Docet tamen S. Th. ex commiſſione ſeu delegatione ſummi Pontificis, Confirmationis Sacramentum poſſe à ſimplici ſacerdote miniſtrari: quod etiam probat ex facto S. Gregorij magni, qui cùm accepiſſet Sardiniæ Preſbyteros ſolere baptizatis dare Confirmationem, id eos in poſterum facere prohibuit, vt habetur lib. 3. regiſtri Epiſt. 9. at cùm ex hac prohibitione ſua comperiſſet ſcandalum aliquod in populo exortum fuiſſe, vt id facerent poſteà conceſſit, vt conſtat ex Epiſt. 27. eiuſdem libri: & in decr. Eug. expreſsè dicitur, *Per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili & vrgente admodùm cauſâ ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto hoc Sacramentum Confirmationis aliquando adminiſtraſſe.* art. 11. ad 1.

Ex quibus Concilij verbis colligitur quòd, quamuis ſimplex ſacerdos ex diſpenſatione ſummi Pontificis poſſit extraordinariè Confirmationis Sacramentum conferre, non poteſt tamen ſacrum Chriſma conficere, ſed hoc ſemper ex perpetua Eccleſiæ praxi Epiſcopo ſoli reſeruatum fuit, vt docet & probat Iſambertus. diſp. 2. art. 6.

Quod ſpectat ad ritum huius Sacramenti; præter ea quæ illi ex inſtitutione diuina eſſentialia ſunt, Eccleſia ad maiorem ſuſcipientium deuotionem excitandam quaſdam præſcripſit ceremonias in eius adminiſtratione ac ſuſceptione obſeruandas.

Prima eſt, vt adſit ſuſceptor ſeu patrinus, qui confirmandum offerat Epiſcopo; ratione cuius ſuſceptionis contrahitur ſpiritualis affinitas ſimilis illi, de qua in Baptiſmo dictum eſt. Eſt au-

tem hæc ceremonia antiquiſſima, vt conſtat ex variis Cõciliorum Pontificumque decretis quæ citantur à Gratiano, ac præſertim ex can. *Si quis* diſt. 30. q. 1. in quo præcipitur vt viri, qui filios proprios in Cõfirmatione tenuerint, quoad vſum thori ſeparentur ab vxoribus propter affinitatem ſcilicet ſpiritualem quam contraxerant: & diuerſa ratione can. *Dictum eſt* ibid. quibuſdam fæminis, quæ fraudulenter filios proprios in Confirmatione tenuerant; vt eo prætextu à viris ſepararentur, iniungitur quidem pœnitentia; prohibetur tamen ne à viris ſeparentur.

Secunda ceremonia eſt, vt preces quædam ſolemnes ab Epiſcopo ſuper confirmandis recitentur, idque vt Diuinum auxilium in actione tanti momenti tùm pro ſe, tùm pro illis inuocet, eoſque ad mentem in Deum eleuandam, pietatiſque ac deuotionis ſenſum aliquèm concipiendum excitet.

Tertia eſt, vt Epiſcopus genam cuiuſque confirmati percutiat, eique alapam leuiter infligat; vt is intelligat ſe ad probra, verbera & quæcunque alia pro Chriſto patienter perferenda paratum eſſe debere, & ad hoc ſpecialem gratiam vi & efficacia huius Sacramenti accepiſſe.

Quarta in eo conſiſtit, quòd Confirmato pax ab Epiſcopo detur: vt agnoſcat hunc eſſe Chriſtianæ patientiæ fructum; & poſt fidem in bellis ac certaminibus huius vitæ ſeruatam, æternam illi ac beatam pacem in cælo eſſe repoſitam.

Quinta denique in eo conſiſtit, vt confirmati frons faſcia ligetur; tùm ne ſacrum Chriſma caſu aliquo profanetur; tùm etiam vt ſignificetur gratiam in Confirmatione acceptam ſollicitè ac ſedulo affectu eſſe cuſtodiendam.

Lib. 2. de Confirm. c. 13. Monet autem Bellarminus morem cuiuſque Eccleſiæ in hac ceremonia ſeruandum eſſe; quibuſdam enim in locis ad ſeptem dies faſcia illa in fronte retinetur; in aliis ad tres tantum; aliquando etiam frons confirmati confeſtim poſt

ſuſceptam Confirmationem à ſacerdotibus extergitur.

Obſeruat etiam Gammachæus quòd, ſi quis capit.
nomen prophanum aut ridiculum gerat, poſſit 10. de
illud mutare in Confirmatione, quæ ſcilicet eſt Con-
complementum & perfectio Baptiſmi. Addit firm.
etiam Epiſcopos non debere alienis diœceſanis abſque proprij Epiſcopi conſenſu Confirmationis Sacramentum adminiſtrare; niſi ferè inualuerit contraria conſuetudo, de qua nullus Epiſcopus conqueratur.

CAPVT QVARTVM.

De SS. Euchariſtiæ Sacramento.

SECTIO I.

Quo nomine ſanctiſſimum hoc Sacramentum nuncupetur.

CVM in ſanctiſſimo hoc Sacramento mirabilium ſuorum memoriam fecerit Dominus (vt olim pronunciauit Propheta regius) illicque non modò ſapientiæ ac ſcientiæ, ſed & poteſtatis, miſericordiæ, charitatis, ac reliquarum diuinarum perfectionum theſauros omnes recondiderit; minimè mirum eſt, ſi nullum ſingulare nomen excogitari potuit, quod excellentiam illius infinitam exprimeret; ſed varia & diuerſa vocabula paſſim à SS. Patribus adhibita reperiantur, quibus tanti myſterij dignitas vtcumque adumbraretur. *Pſalm. 110.*

Aliquando enim vocatur *Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti.* ex S. Auguſt. lib. 3. de Trinit. c. 4. ab ipſa re quam in ſe continet: aliquando *Sacramentum altaris*, à loco in quo conficitur *ex eodem* S. Auguſt. Epiſt. 30. Aliquando *Sacramentum fidelium*, ab iis quorum gratia inſtitutum eſt, ex S. Auguſt. Serm. 2. de verb. Apoſtoli c. 1. Aliquando *Panis ſuperſubſtantialis*, ex S. Cypr. lib. de Cœna Domini; *Panis*, ob accidentia exteriora quibus tegitur; *ſuperſubſtantialis*, propter Diuinam viuificamque virtutem quæ ipſi ineſt: Aliquádo *Communio*, propter vnionem perfectam & ineffabilem, quam inter Chriſtum Dominum vt caput, & Eccleſiæ fideles vt eius membra, efficit, ex S. Damaſc. lib. 4. Orthod. fidei. cap. 14 Aliquando *Sacra ſynaxis*, propter religioſum fidelium conuentum in ſolemni huius Sacraméti celebratio.

ne fieri ſolitum *ex eodem* S. Damaſ. ibid. Aliquando *viaticum*, eo quòd illius virtute in huius vitæ peregrinatione, & præſertim in vltimo ad æternitatem tranſitu ſuſtentamur, vt in Concil. Niceno 1. can. 13.

Sed præ cæteris vſitatiſſimum in Eccleſia eſt nomen *Euchariſtia*, quod ſignificat bonam gratiam vel gratiarum actionem, idque aptiſſimè ad deſignandum nos in hoc Sacramento gratias vberrimas, imò ipſarum gratiarum fontem in nobis recipere, & per idem Sacramentum acceptiſſimas Deo gratias poſſe referre, vt dicitur in Catechiſmo Rom. p. 2. ca. 4.

Siue igitur Euchariſtię, ſiue quovis alio nomine ex iis quæ ſuprà explicata ſunt, appelletur, intelligitur Sacramẽtum illud, quod à Chriſto Dono in cœna vltima inſtitutum eſt, in quo ſub ſpeciebus panis & vini verè, realiter, ac ſubſtantialiter eiuſdem Chriſti corpus & ſanguis continetur, vt in Conc. Trid. expreſsè definitum eſt, quod pleniùs conſtabit ex iis quæ ſectionibus ſequentibus dicenda ſunt. Seſſ. 13. cap. 1. & 2.

SECTIO II.

In quo propriè conſiſtat Euchariſtia Sacramentum.

SVpponimus tanquam certum ex fide, Euchariſtiam eſſe verè & propriè dictum Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum: quod nullus negauit Hæreticorum, qui Sacramenta aliqua nouæ legis agnouerunt. Et hæc veritas non modo in Concil. Trid. ſup. ſed etiam in Concil. Carthag. 3. can. 29. in Concil. Lateran. cap. *firmiter* de Sum. Trin. & in Concil. Florent. in decr. Eug. definita eſt.

Hoc præſuppoſito, quæritur in quo propriè conſiſtat hoc Euchariſtiæ Sacramentum? Cùm verò quatuor præſertim in illo ſpectari poſſint, ſcilicet conſecratio, corpus & ſanguis Chriſti, ſpecies conſecratæ, & vſus ſiue ſumptio Sacramenti; ex quibus primum, & quartum in actio-

ne aliqua tranſeunte conſiſtunt; ſecundum verò & tertium in re permanente: hæretici huius temporis contendunt hoc Sacramentum non in re permanente, ſed in actione tranſeunte conſiſtere; Caluinus quidem in ſolo illius vſu & ſumptione; Kemnititius autem tùm in ſumptione
Lib. 4. de Euch. tùm etiam in conſecratione ipſius, vt videri poteſt apud Bellarminum

Huic errori oppoſita eſt Catholicæ fidei veritas, quæ docet Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum in re aliqua permanenti conſiſtere; & ſic corpus Chriſti Domini poſt verba conſecrationis prolata realiter exiſtens ſub ſpeciebus panis, eſſe verè & propriè Sacramentum; ſiue ſumatur; ſiue in ſacrario ſeruetur; ſiue ad ægros aut alia de cauſa publicè deferatur. Ita expreſsè definitum eſt in Concil. Trid. & probatur fusè à Bellarmino lib. 4. de Euch. cap. 4. ex antiquiſſimo ritu ſeruandi Sacram Euchariſtiam, eamque cum honore & reuerentia ad
Seſſ. 13. ca. 5. & 6 & cá. 4. & 7 ægrotos deferendi, qui ſemper in Eccleſia fuit religioſiſſimè obſeruatus.

Cùm igitur ex fide conſtet Sacramentum hoc in re permanenti conſiſtere; dubitatur inter doctores num in ſolo Chriſti corpore ſub ſpeciebus contento, num in ſolis ſpeciebus, num in vtroque ſimul Sacramenti huius ratio propriè conſiſtat.

Vera & ab omnibus communiter recepta eſt illorum ſententia, qui dicunt conſiſtere, tàm in ſpeciebus conſecratis, quàm in Chriſti corpore ſub iis exiſtente; proindeque Sacramentum Euchariſtiæ eſſe veluti quid compoſitum ex ſpeciebus conſecratis & corpore ac ſanguine Chriſti
In 4. d. 8. q. 1. a. 1. quæſt. a. 1. ad 2. Domini. Ita S. Doctor, cui communiter alij Theologi ſubſcribunt: & probatur ex cap. *Hoc eſt* de conſec. diſt. 2. vbi dicitur hoc Sacramentum, *conſtare duobus: viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Chriſti carne & ſanguine; veluti perſona Chriſti conſtat ex Deo & homine.* Deinde ex eo quòd
Seſ. 13 cap. 1. Concil. Trid. dicit in Euchariſtiæ Sacramento verè contineri Corpus & Sanguinem Chriſti;

Vnde infertur aliquid aliud ab ipſo Chriſti corpore & ſanguine ad rationem Sacramenti pertinere, nimirùm ſpecies & accidentia ſub quibus continetur.

Ex dictis colligitur Sacramentum Euchariſtiæ ab aliis ſex Sacramentis in eo præſertim differre; quòd alia Sacramenta in actione aliqua tranſeunte conſiſtant, ſcilicet in applicatione formæ ad materiam; nec proinde exiſtant niſi cùm actu conferuntur & ſuſcipiuntur: at verò Sacramentum Euchariſtiæ in re aliqua permanenti conſiſtit, vt explicatum eſt.

Sunt & aliæ inter Euchariſtiam & alia Sacramenta differentiæ, quæ ex infrà dicendis faciliùs intelligentur, inter quas hæc minimè prætermittenda eſt, quòd Euchariſtiæ Sacramentum ſit omnium aliorum Sacramentorum Nobiliſſimum & Excellentiſſimum; Vnde S. Dionyſius dicit, *Ad hoc Sacramentum tanquam ad ſuum finem Sacramenta omnia alia ordinari*: & in Catech. Rom. aſſeritur *Hoc Sacramentum, quantùm ad bonorum affluentiam, ſe habere ad reliqua, ſicut ſe habet fons ad riuulos.* cap. 3. de Eccleſ. Hier.

SECTIO III.

Quænam ſit materia Euchariſtiæ conficiendæ.

NOmine materiæ in Sacramento Euchariſtiæ intelligitur id, ex quo ſecundùm Chriſti Domini inſtitutionem conficitur ipſum Sacramentum; ſeu res illa quæ per verba Conſecrationis in ipſius Chriſti Domini corpus conuertenda eſt.

Eſt autem certum ex fide ſolum verum panem & ſolum verum vinum ex vite eſſe aptam & idoneam huius Sacraméti materiam. Id conſtat ex Sanctis Euangeliſtis, qui vnanimiter dicunt Chriſtum Dominum in inſtituendo hoc Sacramento verum panem & verum vinum adhibuiſſe, & poſteà præcepiſſe diſcipulis ſuis, vt hoc *S. Mat. 26. S. Marc. 14. S. Luc. 22.*

facerent quod ipſe fecerat, proinde vt verum panem & verum vinum de vite ad Sacramentum hoc conficiendum aſſumerent. Id præterea definitum hábetur in Concil. Lateran. cap. *firmiter*, Concil. Florent. in decr. Eug. & in pluribus aliis Conciliis, quorum canones fusè citantur á Gratiano diſt. 2. de Conſecr.

Cùm igitur id certum ſit, ad maiorem tamen huius veritatis elucidationem obſeruationes hîc aliquæ faciendæ ſunt.

q.74. a. 3. Prima eſt, ſolum panem ex frumento ſeu tritico confectum, eſſe ſufficientem & aptam huius Sacramenti materiam. Ita S. Doctor: & conſtat ex decr. Eug. in quo expreſſis verbis habetur, *Eucharistiæ materiam eſſe panem triticeum & vinum de vite*: Ex quo ſequitur panem ex hordeo, ad b. 74. diſp.1. a. 4. auena, aut aliis ſimilibus granis á tritico ſpecie diuerſis, non eſſe idoneam huius Sacramenti materiam: imò rectè monet Iſambertus panem ex ſiligine confectum (vulgò *pain de ſegle*) non eſſe adhibendum ad conficiendam Euchariſtiam; quamuis enim aliqui exiſtiment ſiliginem ſpecie non differre á tritico, quia tamen alij contrarium ſentiunt aut ſaltem de ea re dubitant, rectè docet pro confectione huius Sacramenti aſſumendam non eſſe materiam dubiam, ſed tantùm certam, qualis eſt panis purè triticeus.

Quód ſi panis fiat partim ex tritico partim ex ſiligine, hordeo, vel aliis eiuſmodi granis, tunc videndum erit an grana illa ſpecie á tritico diuerſa in tam modica quantitate adhibita ſint, vt panis ſecundùm communem æſtimationem triticeus cenſeri poſſit; vel in tam magna, vt talis minimè cenſeatur: in primo caſu erit materia ſufficiens conſecrationis, in ſecundo non erit: eſt tamen ſemper optimum & reuerentiæ huic Sacramento debitæ conuenientiſſimum, vt panis conſecrandus ex puro tritico ſine vlla granorum quorumvis admixtione conficiatur.

Secunda eſt, ad conſecrationis validitatem requiri, vt panis ille triticeus ſit coagmentatus

ex aqua elementari, & calore ignis concoctus, non vero frixus aut elixus; Vnde neque maſſa farinæ nondum igne cocta, neque panis ille qui ex melle aut butyro eſſet coagmentatus, aut frixus, vel elixus (qui non iam panis ſed potiùs placenta dici deberet) ſufficiens huius Sacramenti materia eſſe cenſetur, vt pluribus probat Iſambertus a. 6.

Tertia eſt, panem fermentatum ad validitatem huius Sacramenti ſufficere, in decreto tamen Eugenij conſtitutum fuiſſe, vt quilibet ſacerdos Euchariſtiam in pane ſiue fermentato ſiue azimo conficiat, juxta conſuetudinem Eccleſiæ ſuæ: vnde ſequitur ſacerdotem Græcum in Græca Eccleſia pane fermentato, Latinum verò in Eccleſia latina non niſi azimo vti debere: quod quidem præceptum de pane azimo tantummodò ad conficiendam Euchariſtiam in tota Eccleſia latina adhibendo adeò ſtrictè obligare aſſerit idem Iſambertus, vt ne quidem in caſu neceſſitatis exiſtimet ſacerdotem latinum in pane fermentato conſecrare licitè poſſe; quod probat ex cap. finali extra. de celebrat. Miſſarum, vbi ſacerdos, qui in pane fermentato conſecrauerat, punitur officij depoſitione & amiſſione beneficij, quamuis excuſationem neceſſitatis prætexeret. a. 5.

Quarta eſt, in vino adhuc contento in vuis, aut in vino ſeu liquore ex vuis nondum maturis expreſſo (quod agreſta ſeu omphacium vocatur) conſecrationem dominici ſanguinis validè fieri non poſſe, ſicut nec in aceto, aut vino decocto quod defrutum dicitur. Ita S. Th. & ratio eſt, quia hæc omnia propriam vini rationem non habent, vt per ſe patet, & expreſsè declaratur in rubricis Miſſalis: vbi etiam dicitur quòd, quamuis conſecratio validè fiat in muſto ſeu vino recenter ex vuis cum fæcibus expreſſo, aut in vino aceſcente non tamen penitùs acido; id tamen reuerentiæ Sanctiſſimo huic Sacramento debitæ repugnare, proindeque ſine graui peccato fieri non poſſe; quod etiam affirmat S. Doctor loco citato. a. 5. ad 2. & 3.

De vino autem congelato, quamuis quidam Theologi exiſtiment quamdiu congelatum remanet, non eſſe idoneam conſecrationis materiam; Syluester tamen, Sotus, & alij, quos citat & ſequitur Suares, affirmant eiuſmodi vinum congelatum validè conſecrari poſſe; quamuis ad maiorem decentiam & ſcrupulos euitandos ſit conſultius (vt ibidem monet Suares) vel aliud vinum adhibere, vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis aut admoto igne liquefacere, vt ſic conuenientiùs poſſit conſecrari; quod quidem rubricæ Miſſalis faciendum eſſe præſcribunt, ſi poſt conſecrationem vinum congeletur, vt à Sacerdote celebrante ſumi poſſit.

Diſp. 45. ſect. 1.

Quinta eſt, aquam vino permiſcendam eſſe ante conſecrationem; quod ſemper in Eccleſia obſeruatum fuiſſe teſtantur SS. Patres qui fusè à Gratiano citantur diſt. 2. de conſecr. idque ex profeſſo probat S. Cyprianus Epiſt. 63. ad Cæcilium: & præterea definitum habetur in decret. Eug. & in Concil. Trid. ſeſſ. 22. can. 9.

a. vlt. Monet autem S. Doctor aquam illam in modica quantitate vino permiſcendam eſſe, ita vt ſpecies vini non ſoluatur, ſed potiùs vt ipſa aqua in vinum conuertatur, & ſic in vinum conuerſa conſecretur.

Quæres an hæc permixtio aquæ ſit de eſſentia conſecrationis. Reſpondetur non eſſe, ſicut docet expreſsè Catechiſmus Rom. cap. 4. vbi dicit ſine tali permixtione Sacramentum conſtare poſſe: & in Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 7. dicitur id ab Eccleſia præceptum eſſe Sacerdotibus; Vnde ſequitur non eſſe ex inſtitutione diuina neceſſarium.

Sexta denique eſt, materiam illam ſiue panis, ſiue vini Sacerdoti celebranti moraliter debere eſſe præſentem, ita vt aliquo ſenſu, puta viſu vel tactu deprehendi poſſit, vt validè ab ipſo conſecretur. Ita ex communi Theologorum conſenſu Iſambertus: & conſtat ex verbis ipſius conſecrationis, quæ materiam illam Sacerdoti conſe-

ad q. 74. diſp. 5 a. 1.

crantí præſentem eſſe ſignificant, vt ex dicendis ſequenti ſectione faciliùs intelligetur.

Hinc ſequitur (vt idem Iſambertus obſeruat) quòd, quando cumulus aliquis formularum ſeu hoſtiarum coram ſacerdote in altari exponitur, poſſint omnes ab illo validè conſecrari, quamuis nec videat nec tangat ſingulas: quia ſingulæ cenſentur illi moraliter præſentes eo ipſo, quo continentur in cumulo illo quem videt aut tangit: & ſimiliter dicendum ſi formulæ illæ conſecrandæ, ſint quidem ſacerdoti proximæ, ſed velo aliquo coopertæ, aut pixide incluſæ; quia ratione ſui continentis moraliter cenſentur eſſe præſentes.

Requiritur præterea vt materia non ſolùm ſit moraliter præſens, ſed etiam vt per intentionem conſecrantis ſit determinata; id eſt vt formam conſecrationis proferendo intendat facere quod facit Eccleſia circa hanc determinatam materiam. Ita ex communi Doctorum conſenſu docet Iſambertus: ex quo ſequitur vt, ſi ſacerdos coram ſe centum formulas habens, intendat ſolùm conſecrare quinquaginta, eas nullatenùs deſignando aut determinando, tunc nullam illarum conſecrare cenſeatur; ſecus eſt ſi putans ſolummodò eſſe quinquaginta, ſuper cumulum illarum verba conſecrationis proferat; tunc enim cùm nullas excludat, cenſetur omnes velle conſecrare: & quamuis in æſtimatione numeri decipiatur, non tamen in intentione, quæ (vt ſupponimus) ſuper cumulum illum ſibi præſentem fertur. a. 2.

Quare ad ſcrupulos deuitandos tutius eſt, vt ſemper ſacerdos conſecrare intendat formulas omnes ſibi appoſitas, quamuis earum numerum neſciat, illius enim primæ intentionis virtute conſecrantur omnes, etiamſi quando ipſius formæ verba profert, de illis actu non cogitet, ſed ad eam quam præ manibus habet, ſolummodò attendat, vt monet idem Iſambertus ſuprà,

De vino autem congelato, quamuis quidam Theologi exiſtiment quamdiu congelatum remanet, non eſſe idoneam conſecrationis materiam; Syluester tamen, Sotus, & alij, quos citat & ſequitur Suares, affirmant eiuſmodi vinum congelatum validè conſecrari poſſe; quamuis ad maiorem decentiam & ſcrupulos euitandos ſit conſultius (vt ibidem monet Suares) vel aliud vinum adhibere, vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis aut admoto igne liquefacere, vt ſic conuenientiùs poſſit conſecrari; quod quidem rubricæ Miſſalis faciendum eſſe præſcribunt, ſi poſt conſecrationem vinum congeletur, vt à Sacerdote celebrante ſumi poſſit.

Disp. 45. ſect. 1.

Quinta eſt, aquam vino permiſcendam eſſe ante conſecrationem; quod ſemper in Eccleſia obſeruatum fuiſſe teſtantur SS. Patres qui fusè à Gratiano citantur diſt. 2. de conſecr. idque ex profeſſo probat S. Cyprianus Epiſt. 63. ad Cæcilium: & præterea definitum habetur in decret. Eug. & in Concil. Trid. ſeſſ. 22. can. 9.

a. vlt. Monet autem S. Doctor aquam illam in modica quantitate vino permiſcendam eſſe, ita vt ſpecies vini non ſoluatur, ſed potiùs vt ipſa aqua in vinum conuertatur, & ſic in vinum conuerſa conſecretur.

Quæres an hæc permixtio aquæ ſit de eſſentia conſecrationis. Reſpondetur non eſſe, ſicut docet expreſsè Catechiſmus Rom. cap. 4. vbi dicit ſine tali permixtione Sacramentum conſtare poſſe: & in Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 7. dicitur id ab Eccleſia præceptum eſſe Sacerdotibus; Vnde ſequitur non eſſe ex inſtitutione diuina neceſſarium.

Sexta denique eſt, materiam illam ſiue panis, ſiue vini Sacerdoti celebranti moraliter debere eſſe preſentem, ita vt aliquo ſenſu, puta viſu vel tactu deprehendi poſſit, vt validè ab ipſo conſecretur. Ita ex communi Theologorum conſenſu Iſambertus: & conſtat ex verbis ipſius conſecrationis, quæ materiam illam Sacerdoti conſe-

ad q. 74. diſp. 5 a. 1.

ſtanti præſentem eſſe ſignificant, vt ex dicendis ſequenti ſectione faciliùs intelligetur.

Hinc ſequitur (vt idem Iſambertus obſeruat) quòd, quando cumulus aliquis formularum ſeu hoſtiarum coram ſacerdote in altari exponitur, poſſint omnes ab illo validè conſecrari, quamuis nec videat nec tangat ſingulas: quia ſingulæ cenſentur illi moraliter præſentes eo ipſo, quo continentur in cumulo illo quem videt aut tangit: & ſimiliter dicendum ſi formulæ illæ conſecrandæ, ſint quidem ſacerdoti proximæ, ſed velo aliquo coopertæ, aut pixide incluſæ; quia ratione ſui continentis moraliter cenſentur eſſe præſentes.

Requiritur prætereà vt materia non ſolùm ſit moraliter præſens, ſed etiam vt per intentionem conſecrantis ſit determinata; id eſt vt formam conſecrationis proferendo intendat facere quod facit Eccleſia circa hanc determinatam materiam. Ita ex communi Doctorum conſenſu docet Iſambertus: ex quo ſequitur vt, ſi ſacerdos coram ſe centum formulas habens, intendat ſolùm conſecrare quinquaginta, eas nullatenùs deſignando aut determinando, tunc nullam illarum conſecrare cenſeatur; ſecus eſt ſi putans ſolummodò eſſe quinquaginta, ſuper cumulum illarum verba conſecrationis proferat; tunc enim cùm nullas excludat, cenſetur omnes velle conſecrare: & quamuis in æſtimatione numeri decipiatur, non tamen in intentione, quæ (vt ſupponimus) ſuper cumulum illum ſibi præſentem fertur. a. 2.

Quare ad ſcrupulos deuitandos tutius eſt, vt ſemper ſacerdos conſecrare intendat formulas omnes ſibi appoſitas, quamuis earum numerum neſciat, illius enim primæ intentionis virtute conſecrantur omnes, etiamſi quando ipſius formæ verba profert, de illis actu non cogitet, ſed ad eam quam præ manibus habet, ſolummodò attendat, vt monet idem Iſambertus ſuprà.

SECTIO IV.

Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita, & quis verus & proprius verborum illius ſenſus.

DOcet S. Thomas formam ad Sacramen-
q.78. tum hoc conficiendum requiſitam in eo
a. 1. conſiſtere, vt ſacerdos eadem verba ſuper materia panis ac vini proferat, quæ à Chriſto Domino illud inſtituente, panemq; in corpus ſuum ac vinum in ſanguinem conuertente prolata ſunt; nimirum ſuper pane: *Hoc eſt corpus meum*; & ſuper vino: *Hic eſt calix ſanguinis mei, &c.* Quibus verbis, ex Eccleſiæ Romanæ conſuetudine à S. Petro Apoſtolo deriuata, (vt obſeruat
a.2.ad idem S. Doctor) interſeritur hæc coniunctio
5. *enim*, quæ non eſt de formæ huius neceſſitate, ſed tantùm vt verba ipſius conſecrationis faciliori ſenſu cum antecedentibus cohereant.

Hæc autem doctrina expreſſis verbis traditur in decr. Eug. & in Catechiſmo Rom. & huic
part.2 etiam ſubſcripſerunt vnanimiter SS. Patres, vt
cap.4 S. Greg. Nicen. orat. Catechet. cap. 37. vbi dicit quod *Panis ſanctificatur à verbo (ſicut dictum eſt) tranſmutatus nempe ab iſto; hoc eſt corpus meum:* Tertul. lib. 4. cont. Marcionem, *Panem*, inquit, *acceptum Chriſtus fecit corpus ſuum, dicendo; Hoc eſt corpus meum:* Et S. Ambroſius lib. 4. de Sacram. cap. 4. *Conſecratio*, inquit, *fit verbis Domini: & vbi ventum eſt vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos ſed Chriſti ſermonibus vtitur.*

Confirmari poteſt eadem doctrina ex antiqua & vniuerſali Eccleſiæ praxi, quæ ſtatim poſt prolationem ſupradictorum verborum oſtendit
ad q. venerabile Sacramentum populo adorandum, vt
78. videre eſt in Canone Miſſæ, quem multis ante
cap.1. ſæculis ab ipſa Eccleſia inſtitutum eſſe declarat

Concil.

Concil. Trid. Seſſ. 22. cap. 4. Vnde ſequi docet Gammachæus hanc doctrinam eſſe de fide, nec ſine hæreſi negari poſſe; qui etiam capite 2. obſeruat non omnia verba, quæ in conſecratione ſanguinis proferri ſolent, ad formæ ſubſtantiam pertinere, ſed tantummodo iſta: *hic eſt calix ſanguinis mei*; alia verò quæ ſequuntur, eſſe tantùm de neceſſitate præcepti; proindeque abſque graui peccato omitti non poſſe; quamuis ſi omitterentur, nihilominùs conſecratio ipſius ſanguinis validè conficeretur: quod etiam ante illum docuerunt Magiſter ſentent. S. Bonauentura, Albertus, Alenſis, Ioannes Major, & alij quos ibidem citat.

Quod ſpectat ad verum & proprium illorum conſecrationis verborum ſenſum; Quæres 1. an debeant intelligi recitatiuè tantùm ſeu materialiter, an verò ſignificatiuè ſeu formaliter; ſeu an ſacerdos verba illa proferat animo ſolùm referendi verba ab ipſo Chriſto in huius Sacramenti inſtitutione vſurpata; an etiam animo exercendi ſignificationem illorum, & conſecrandi ſeu conuertendi panem & vinum in corpus & ſanguinem eiuſdem Chriſti.

Reſpondetur cum S. Doctore vtroque modo proferri: recitatione quidem, vt conſtat ex his verbis canonis: *Qui pridie quàm pateretur accepit, &c.* quibus ſacerdos narrat quid Chriſtus Dominus in huius Sacramenti inſtitutione fecerit & dixerit: Proferri verò etiam ſignificatiuè præter S. Thomam docent Alenſis, S. Bonauentura, Scotus & alij apud Suarem: & colligitur ex diſp.
eo quod in Decr. Eug. declaratur ſacerdotem in 58.
perſona Chriſti loquentem hoc conficere Sa- Sect.
cramentum; non loqueretur autem in perſona 4.
Chriſti, ſi tantùm narraret & recitaret id quod dixit Chriſtus.

Quæres 2. quid in illis verbis conſecrationis propriè ſignificet pronomen: *Hoc & hic.*

Longum & ſuperfluum eſſet referre omnes hereticorum opiniones de ſignificatione pronominis illius; nam (vt obſeruat Gregorius à Valen-

tia octoginta & ampliùs interpretationes abſurdiſſimæ & falſiſſimæ in eorum libris reperiuntur: Variæ quoque ſunt Doctorum Catholicorum explicationes, qui tamen in eo ab hæreticis differunt, quòd hi licet inter ſe diuiſi & male cohærentes, conueniant nihilominùs in reiicienda & deneganda tranſſubſtantiatione panis & vini in Chriſti corpus & ſanguinem; illi verò eam conſtanter aſſerant, imò tanquàm fide credendam ſupponant. Omiſſis igitur etiam variis illis Catholicorum interpretationibus, omnium certiſſima videtur eſſe illa quam affert S. Doctor, nimirùm per pronomen, *Hoc* vel *hic*, nihil demonſtrari quod ſit eo tempore quo profertur, ſed id quod eſt in fine prolationis ipſius formæ, *prædictamque locutionem intelligendam eſſe ſecundùm vltimum inſtans prolationis verborum.*

Hæc autem S. Doctoris explicatio duplici modo intelligi poteſt: prior eſt, vt pronomen illud accipiatur ſubſtantiuè ſaltem in forma conſecrationis panis, & per illud ſignificetur ſubſtantia corporis Chriſti (quæ erit ſub ſpeciebus panis in fine prolationis formæ) confusè tamen eo pronomine deſignata; & per prædicatum huius enunciationis diſtinctiùs expreſſa. Poſterior modus, quem tuentur Ioannes Major in 4. diſt. 8. q. vnica & Maldonatus in cap. 26. S. Matth. eſt, vt prædictum pronomen ſumatur adiectiuè, ac proinde vt eodem modo hæc Chriſti verba intelligantur: *Hoc eſt corpus meum*; atque ſi quis diceret: *Hic eſt Theſaurus meus*; & ſicut etiam Pater cæleſtis de eodem Chriſto Domino dixit: *Hic eſt filius meus dilectus*: quo poſteriori ſenſu præſertim intelligi debet forma conſecrationis ſanguinis, cuius verba tranſtulit interpres noſter per nomen adiectiuum demonſtratiuum: *Hic eſt calix ſanguinis mei.*

Quæres 3. quo ſenſu in verbis illis conſecrationis accipienda ſit copula, *eſt*; hæretici enim contendunt eo loco accipiendam eſſe pro *ſignificat*; quam ad rem varia ex ſcripturis exempla proferunt, in quibus eo ſenſu accipi videtur, vt

1. Corinth. 10. *Petra erat Chriſtus*, id eſt (vt inquiunt) petra ſignificabat Chriſtum.

Reſpondetur 1. quamuis verum eſſet aliquando in ſcripturis verbum ſubſtantiuum ſic accipi; inde tamen nullomodo ſequi, illud in verbis conſecrationis eo ſenſu eſſe accipiendum : cùm neque á SS. Patribus, neque ab Eccleſia vniuerſa vnquam ſic acceptum fuerit, vt conſtabit ex iis quæ ſectione ſequenti dicentur.

Reſpondetur 2. falſum eſſe, illud verbum ſubſtantiuum, *eſt*, in ſacris aut etiam prophanis litteris vnquam accipi pro verbo, *ſignificat*: in omnibus enim allegoricis aut metaphoricis locutionibus quæ afferri poſſunt (vt recte obſeruat & probat Maldonatus ſuprà) ſi quæ figura eſt, non hæret in verbo, *eſt*, ſed vel in ſubiecto enunciationis, vel in prædicato; verbum enim, *eſt*, ſemper aut ſubſtantiam, aut ſolam extremorum vnionem ſignificat, vt docuit Ariſtoteles lib. de interpret. cap. 3. a. 5.

Quæres 4. quomodo hæc conſecrationis forma vera eſſe poſſit; priùs enim requiritur rem aliquam eſſe, quàm veram eſſe propoſitionem quæ affirmat illam eſſe; forma autem conſecrationis, cùm efficiat illam rem quam enunciat, eſt illâ prior, & ex conſequenti falſa; cùm ſignificet id eſſe quod nondum eſt.

Reſpondetur ex S. Doctore hanc eſſe differentiam locutionum quæ vim ſignificatiuam ſolummodò habent, & earum quæ habent vim effectiuam; quòd illæ ſupponant rem quam enunciant iam eſſe; hæ verò illam efficiant: vnde ad veritatem formæ conſecrationis, per quam verbi gratia corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus panis, ſufficit quòd eadem duratione reali qua ſignificatio eius completur, res per eam ſignificata & enunciata talis à parte rei ſit, qualis eſſe ſignificatur & enunciatur: quod cùm in forma illa reperiatur (vt conſtabit ex dicendis Sectione ſequenti) hinc ſequitur illam veram eſſe.

Quæres 5. & vltimò quo ſenſu intelligi de-

beant verba, quæ ad conſecrationem ſanguinis Chriſti Domini adhibentur: *Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

Iam diximus non omnia illa verba eſſe de eſſentia conſecrationis, ſed hæc tantùm, (*Hic eſt calix ſanguinis mei*) ea verò quæ ſequuntur, per traditionem à S. Petro Apoſtolo (qui Romanæ liturgiæ author fuit) accepta eſſe docet Leo 9. in Epiſt. ad Michaëlem Imperatorem cap. 9. & S. Thomas a. 3. fuiſſeque addita verbis eſſentialibus formæ ad expreſſiùs ſignificandam virtutem ipſius ſanguinis Chriſti, qui quidem (vt explicat S. Doctor) pro nobis effuſus eſt, primò ad conferendum nobis ius hæreditatis, iuxta illud Hebræ. 10. *Habentes fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti*; & ad hoc exprimendum, dicitur *noui & æterni teſtamenti*; Ius enim ad hæreditatem per teſtamentum acquiritur. Secundò ad iuſtificationem & ſanctitatem conferendam, cuius initium, fundamentum, & radix eſt
Seſſ. 6 fides (vt loquitur Concil. Trid.) & ideò ſubdi-
cap. 8. tur. *Myſterium fidei.* Tertiò ad amouenda ipſius gloriæ & iuſtificationis impedimenta, ſcilicet peccata, iuxta illud Hebr. 9. *Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis:* & quantùm ad hoc ſubiungitur: *qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum: Pro multis*, id eſt pro omnibus quantum eſt ex parte ipſius Chriſti, vt explicant Euthymius & Theophilactus apud Maldonatum ſuprà; vel, *Pro multis*, id eſt pro ſolis prædeſtinatis quantùm ad fructum & efficaciam, prout à nobis explicatum eſt priori huius operis parte tract. 5. capite 6. Sect. 5. *Effundetur*, vox Græca, in tribus Euangeliſtis Matthæo, Luca, & Marco eſt præſentis temporis, ſignificatque effundi ſanguinem, id eſt, offerri ſeu libari in ipſo Miſſæ Sacrificio; verſio tamen communis quæ eſt futuri temporis, refertur ad effuſionem illam ſanguinis quæ in cruce futura erat, quando hæc

verba Chriſtus protulit & hanc Eccleſia retinuit, vt ſignificaret Sacrificium iſtud quod in altari offertur, & illud quod in cruce oblatum eſt, vnum & idem eſſe, *Solâ* (vt loquitur Concil. Trid.) *offerendi ratione diuersâ.* Seſſ. 22. cap. 2.

SECTIO V.

Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.

TRia ſunt præſertim, eaque maximè admiranda atque ſuſpicienda (vt loquitur Catechiſmus Rom.) quæ per verba conſecrationis efficiuntur. Primum eſt, quòd verum & proprium Chriſti Domini corpus, & illud idem quod ex ſanctiſſima Virgine natum ad dexteram Patris ſedet; & verus ac proprius eiuſdem ſanguis qui pro nobis effuſus eſt, in hoc Sacramento realiter & ſubſtantialiter continetur. p. 2. ca. 4.

Secundum eſt, quòd nulla in Sacramento illo remanet panis aut vini ſubſtantia, quantumuis id á ſenſibus maximè alienùm videatur: ſed tota ipſius panis ac vini ſubſtantia conuertitur in ſubſtantiam corporis ac ſanguinis Chriſti Domini.

Tertium denique eſt, quòd in eo Sacramento accidentia panis ac vini, quæ oculis aliiſque ſenſibus percipiuntur, ſine vllo ſubiecto mirabili quadam atque inexplicabili ratione remanent & operantur: de quibus in Paragraphis ſequentibus agendum erit.

PARAGRAPHVS I.

De vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti Domini in Sacramento Euchariſtiæ.

NON hoc tempore ſolùm, ſed iam olim à primis Eccleſiæ ſæculis hæc veritas (nimirùm Chriſti Domini corpus & ſanguinem verè ac realiter in Euchariſtiæ Sacramento adeſſe) quæ inter reliqua fidei Catholicæ dogmata quaſi principem locum obtinet, ab hæreticis impugnata eſt, quorum anteſignanus fuit Iudas Iſcariotes, qui primus huic veritati incredulus fuit, vt habetur S. Ioan. 6. quem poſteà ſecuti ſunt Simoniani & Menandriani, vt refert Bellarminus, qui realem corporis Chriſti Domini præſentiam in Euchariſtia negauerunt. Poſt illos Iconomachi (vt conſtat ex 6. Synodo generali act. 6.) dixerunt Euchariſtiam eſſe tantùm figuram ſeu imaginem corporis Chriſti. Secutus eſt deinde Berengarius qui eamdem veritatem circa annum 1050. impugnauit, quam tamen contumaciâ omni depoſita in Conc. Rom. ſub Greg. 7. poſtea profeſſus eſt. Exorti ſunt poſt modùm Albigenſes, qui (vt teſtatur S. Antoninus) in Sacramento Euchariſtiæ Chriſti Domini corpus verè & realiter eſſe negauerunt: quibus aliquot poſt annis ſubſcripſerunt hæretici illi qui Flagellantes dicti ſunt, vt refert Bernardus Luxemburgenſis in Catalogo hæreticorum. Demum Ioannes Zuinglius, Oecolampadius, Bullingerus, aliique recentiores Sectarij, quorum agmen clauſit Caluinus cum ſuis aſſeclis; qui omnes, licet inter ſe maximè diſcordes, in eo tamen conueniunt, quòd Chriſti Domini corpus realiter in Euchariſtiæ Sacramento eſſe negent.

Libr. 1. de Sacra. Euch. c. 1.

p. 4. tit. 11. c. 7. §. 5.

Probatur igitur noſtræ fidei veritas, & ſimul errores oppoſiti refelluntur 1. authoritate ſcript.

S. Ioan. 6. vbi Chriſtus Dominus de inſtitutione huius Sacramenti à ſe facienda ſic loquitur: *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita:* Deinde SS. Matth. 26. Mar. 14. & Luc. 22. Chriſtus Dominus hoc Sacramétum inſtituens, apertis & expreſſis verbis dixit: *Hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus.* Vnde ſic argumentari poſſumus: Chriſtus Dominus Euchariſtiæ Sacramentum inſtituens dedit in cibum id quod ſe daturum antè promiſerat: Atqui in citato S. Ioannis loco promiſerat, ſe daturum in cibum, non figuram corporis ſui, ſed ipſummet corpus: Ergo dicendum eſt verè corpus ſuum dediſſe, proindeque ipſum Chriſti Domini corpus verè & realiter in Sacramento Euchariſtiæ exiſtere. Quòd autem verba illa ex S. Ioanne relata, de corpore Chriſti non figuratè, ſed verè ac realiter in cibum dando intelligenda ſint, conſtat ex vnanimi SS. Patrum conſenſu: ita enim hunc locum de vera & reali corporis Chriſti Domini ſumptione in Sacramento Euchariſtiæ interpretati ſunt SS. Baſilius, Gregorius Niſſen. Chryſoſtomus, Cyrillus, Epiphanius, Cyprianus, Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Proſper, Leo, Damaſcenus, Bernardus, & alij quorum teſtimonia fusè refert Maldonatus in cap. 6. S. Ioannis.

Probatur 2. Auth. duorum Conciliorum generalium, primi ſcilicet & vltimi; Nicæni & Tridentini; in illius ſiquidem actis (vt refert Bellarm. lib. 2. de Euch. cap. 10.) hæc habentur: *Fide intelligamus ſitum in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à ſacerdotibus immolatum; & precioſum ipſius corpus & ſanguinem verè nos ſumentes credere hæc eſſe noſtræ reſurrectionis Symbola.* In Tridentino autem Seſſ. 13. cap. 1. *Docet ſancta Synodus, & apertè ac ſimpliciter profitetur in almo ſanctæ Euchariſtiæ Sacramento, poſt panis & vini conſecrationem, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum atque hominem, verè, realiter ac ſubſtantialiter ſub ſpecie illarum rerum ſenſibilium contineri: nec enim hæc*

inter ſe pugnant, vt ipſe Saluator noſter ſemper ad dexteram Patris in cœlis aſſideat, iuxta modum exiſtendi naturalem, & vt multis nihilominus aliis in locis Sacramentaliter præſens, ſuâ ſubſtantiâ nobis adſit ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo cogitatione per fidem illuſtrata aſſequi poſſumus, & conſtantiſſimè credere debemus.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui fusè citantur à Bellarmino toto lib. 2. de Euch. vbi conſentientem illorum per omnes Eccleſiæ ætates doctrinam oſtendit: illuſtriora aliquot teſtimonia hîc proferemus.

S. Cyprianus Serm. de Cœna Dom. *Panis iſte,* inquit, *non effigie ſed natura, mutatus omnipotentiâ verbi factus eſt caro.*

S. Hilarius lib. 8. de Trinit. *De veritate,* inquit, *carnis & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus; nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt, &c. an hoc veritas non eſt? contingat planè his verum non eſſe, qui Chriſtum Ieſum verum eſſe Deum negant.*

S. Ambroſius lib. 4 de Sacram. cap. 4. *Panis iſte,* inquit, *panis eſt ante verba Sacramentorum; vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.*

Probatur 4. ex antiqua & perpetua Eccleſiæ praxi adorandi hoc Sacramentum, quod teſtatur S. Ambroſius lib. 3. de Spiritu ſancto cap. 12. *Per terram,* inquit, *intelligitur caro Chriſti, quam hodie quoque in myſteriis adoramus:* & S. Auguſtinus in Pſal. 98. *Nemo,* inquit, *carnem Chriſti manducat, quin priùs adoret;* adorati autem in hoc Sacramento Chriſti caro non poſſet, ſi in eo verè ac realiter non exiſteret.

Obiiciunt hæretici 1. hæc Chriſti Domini verba S. Ioannis 6. *Spiritus eſt qui viuificat: caro non prodeſt quidquam;* Vnde inferunt carnem Chriſti realiter in ſumptione Euchariſtiæ non comedi, cùm ex ſe nihil profutura ſit.

Reſpondet S. Auguſtinus tract. 27. in Ioan. *Caro non prodeſt quidquam: ſed quomodo illi* (Capharnaïtæ ſcilicet) *intellexerunt, carnem quippe*

ſic intellexerunt quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur: Vnde S.Chryſoſt. Hom. 46. in S. Ioan. S. Cyrillus Catecheſi. 4. Myſtag. & alij SS. Patres per hæc Chriſti Domini verba & alia ſubſequentia dicunt admoneri fideles, vt huius Sacramenti veritatem non carnaliter, id eſt ſecundùm ſenſum humanum, qui nihil prodeſt, imò in percipiendis myſteriis diuinis multùm obeſt; ſed ſpiritaliter, id eſt ſecundùm veræ fidei ſpiritum intelligant, ſecundùm quem caro Chriſti Domini in hoc Sacramento non vt ſimplex & nuda caro conſideratur, qua ratione nihil prodeſt; ſed vt caro diuino ſpiritu plena & diuino verbo perſonaliter vnita; quo pacto viuificare & maximè prodeſſe poteſt.

Obiiciunt 2. S. Auguſtinum lib. cont. Adimantium cap. 12. ſic loquentem: *Non dubitauit Chriſtus dicere: hoc eſt corpus meum, dum ſignum daret corporis ſui:* Vnde inferunt hoc Sacramentum non continere corpus Chriſti realiter, cùm illius ſignum ſit. Item tract. 25. in S. Ioan. *Vt quid paras ventrem & dentes: crede & manducaſti:* Vnde ſequitur non ore, ſed fide percipi corpus Chriſti, proindeque in hoc Sacramento realiter non exiſtere.

Reſpondetur ad primum locum, falsò ab hæreticis inferri corpus Chriſti realiter in hoc Sacramento non exiſtere, ex eo quòd dicatur eſſe *Heb.1.* ſignum corporis Chriſti ſicut ex eo quòd idem Chriſtus vocatur ab Apoſtolo figura ſubſtantiæ Patris, falsò inferretur ſubſtantiam Patris in illo realiter non eſſe: quare dicendum eſt ideò Euchariſtiam vocari ſignum corporis Chriſti; non quòd Chriſti corpus ibi realiter non ſit; ſed quia ibi modo quodã inuiſibili ſub ſpeciebus tamen sẽſibilibus panis tanquã ſub ſigno viſibili exiſtit.

Ad ſecundum reſpõdetur S.Auguſtinũ verbis in obiectione citatis metaphoricè loqui de mãducatione ſpirituali doctrinę Diuinæ quæ fit per fidem, vt ex toto eius contextu facilè colligi poteſt: vel ſi de huius Sacramenti manducatione loquatur, docere tantùm illum voluiſſe realem

D v

corporis Chriſti in hoc Sacramento manducationem tunc ſolummodò eſſe fructuoſam, quando ſpiritali per fidẽ manducationi coniuncta eſt.

Obiiciunt 3. poſſibile non eſſe Chriſtum totum in tam parua hoſtia, imò in illius minutiſſima particula realiter contineri: ſimul in cœlo & in tot locis ſuper terram realiter adeſſe: eius maieſtatem dedecere dẽtibus manducantium frangi & conteri, imò à beſtiis poſſe deuorari, ab igne comburi, pedibus conculcari, &c.

Ad hæc & ſimilia argumenta breuiter reſpondetur, iſta videri poſſe impoſſibilia & indecentia iis, qui Dei poteſtatem incomprehenſibilem, & inexhauſtam bonitatem, ac (vt Apoſtoli verbis vtamur) *nimiam charitatem* ignorant: Fideles
Eph. 2. verò, qui firmiter credunt, *non eſſe impoſſibile apud*
S.Luc. *Deum omne verbum*, vt teſtatus eſt Angelus, firmiſſimè etiam ſibi perſuadent realem illam Chriſti præſentiam in hoc Sacramento tam expreſſis Diuinæ veritatis teſtimoniis aſſertam, Deo poſſibilem eſſe, licet poſſibilitatis illius modum ignorent: Credunt etiam nihil in illo Sacramento infinitam eius bonitatem dedecere, neque manducatione aut quauis alia huius Sacramenti attrectatione corpus Chriſti glorioſum dehoneſtari; ſicut nec ſolis radius inficitur ex cœno in quod illabitur, nec ex ſpeculi aut criſtalli ab eo illuſtrati fractione violatur.

Porrò ad has & ſimiles hæreticorum obiectiones ſoluendas, obſeruãdum eſt huius Sacramenti veritatem, non ratione humana, ſed ſola Dei authoritate inniti; proindeque, vt certò cognoſcatur, non ratiocinium humanum, ſed Diuinum oraculum eſſe tantummodo conſulendum: videndum quid afferat Sacra ſcriptura, non vt ab hæreticis in contrarias & falſas interpretationes diſtorquetur, ſed vt ab Eccleſia vniuerſa & à SS. Patribus vnanimi conſenſu intelligitur. Præterea notandum eſt. SS. Patres aliquando non apertè & clarè, ſed ambiguè & obſcurè de hoc Sacramento locutos fuiſſe, ac religioſa quadam præcautione illius notitiam occultare voluiſſe.

tùm catechumenis, ne ex ea ſcandalum aliquod paterentur; tùm infidelibus inter quos degebant, ne tam precioſam margaritam ante porcos proiicerent; præſertim cùm inter fideles nulla tunc circa huius myſterij veritatem difficultas aut dubitatio ſuborta eſſet: vnde S. Athanaſius in 1. Apolog. de fuga ſua, *Non eſt*, inquit, *fas myſteria non initiatis prodere; ne Ethnici non intelligentes derideant, aut Catechumeni curioſiores facti ſcandalizentur.*

PARAGRAPHVS II.

De tranſſubſtantiatione, ſeu conuerſione totius ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti Domini.

FIdes Catholica docet non modo corpus & ſanguinem Chriſti Domini realiter in Sacramento Euchariſtiæ ſub ſpeciebus panis & vini exiſtere, vt ſuprà probatum eſt; ſed prætereà nihil ſubſtantiæ panis aut vini in eo remanere, totamque panis ac vini ſubſtantiam tranſmutari & conuerti in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti Domini: quod Conc. Trid. explicauit ſimul & definiuit his verbis: *Perſuaſum ſemper in Eccl.ſia Dei fuit, idque nunc denuò ſancta hac ſynodus declarat, per conſecrationem panis & vini conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius: quæ conuerſio conuenienter & propriè a ſancta Catholica Eccleſia tranſſubſtantiatio eſt appellata.*

Huic veritati multiplices opponuntur errores, quos hic breuiter recenſere non erit inutile, vt euidentius fiat, quid in hoc myſterio credi quidve repudiari debeat.

Quidam igitur (vt refert Bellarm.) attendentes ad modum tranſmutationum ſubſtantialium quæ naturaliter fiunt, in quibus vna tantùm pars ſubſtantialis compoſiti nempe forma Lib. 3 de Euch. cap. 11

tranſmutatur, materiâ primâ immutabili permanente; ſimiliter opinati ſunt in hoc Sacramento ſolam panis ſubſtantialem formam per conſecrationis verba mutari, materiã verò panis remanere, & ab anima Chriſti informari. Alij è contrario exiſtimauerunt ſolam panis materiam mutari in corpus Chriſti, remanente formâ ſubſtantiali eiuſdem panis. Alij arbitrati ſunt panem in Euchariſtia hypoſtaticè aſſumi à verbo diuino, eodem prorsùs modo quo natura humana ab illo aſſumpta eſt. Alij cenſuerunt ſubſtantiam corporis Chriſti & ſubſtantiam panis ſimul in Euchariſtia commiſceri. Lutherus denique lib. de captiuit. Babyl. cap. de Euchariſtia, docuit non eſſe articulum fidei, quòd ſubſtantia panis maneat vel non maneat ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia, ac vtrumque ſine hæreſis periculo poſſe defendi: ſibi tamen videri probabilius & ſcripturis conformius, quòd in hoc Sacramento panis ſubſtantia maneat ſimul cum ipſo Chriſti corpore.

Refelluntur hi errores, & Catholicæ fidei veritas de tranſſubſtantiatione panis & vini in Chriſti Domini corpus & ſanguinem probatur 1. ex authoritate Eccleſiæ, quæ id expreſsè & apertè declarauit tùm in Concil. Trid. ſuprà relato, tùm etiam anteà in Concil. Lateran. ſub Innoc. III. cap. *Firmiter,* de ſum. Trinit. vbi definitum habetur, *In Sacramento altaris corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini veraciter contineri, tranſſubſtantiatis pane & vino in corpus & ſanguinem:* Et in Concil. Rom. ſub Nicolao 2. vbi Berengarius iterùm hæreſim ſuam abjurans, profitenſque fidem Catholicam ſic loquitur: *Corde credo & ore confiteor panem & vinum &c. ſubſtantialiter conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem & ſanguinem Chriſti Domini.*

Probatur 2. ex SS. Patribus qui id vnanimi conſenſu aſſerunt: vt S. Greg. Niſſen. orat. Catech. cap. 37. *Dei verbo,* inquit, *ſanctificatum panem in Dei verbi corpus credo tranſmutari:* ibidemque ſubdit naturam panis & vini *tranſelementari*

in corpus & ſanguinem Chriſti : S. Cyrill. Alexand. Epiſt. ad Caloſyrium dicit panem in altari oblatum *In veritatem propria carnis à Chriſto conuerti:* S. Damaſc. lib. 4. de fide cap. 14 aſſerit in hoc Sacramento panem & vinum *modo mirabili in Chriſti corpus & ſanguinem conuerti* : S. denique Ambr. lib. de initiandis cap. 9. ipſam panis & vini tranſmutationem in corpus & ſanguinem Chriſti Domini fusè explicat, & variis tùm rationibus tùm exemplis probat, quæ apud illum vtiliter legi poſſunt.

Obiiciunt 1. hæretici Euchariſtiam vocari in ſcripturis panem, vt 1 Corinth. 10. vnde inferunt panis ſubſtantiam ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia remanere, aliàs falsò panis diceretur.

Reſpondetur vocari panem; vel quia exteriorem figuram & alia panis accidentia retinet: ſicut Gen. 18. Angeli vocantur viri, quia exteriùs tales eſſe videbantur, licet realiter tales non eſſent; vel quia ante conſecrationem verè panis fuit, ideoque panis dicitur quamuis ampliùs non ſit; ſicut in ſcripturis res quædam poſt mutationem in ipſis factam eodem plerumque nomine vocantur, quo anteà vocabantur, vt Exod. 7. virga Moyſis in ſerpentem ſubſtantialiter mutata, adhuc tamen appellatur virga.

Obiiciunt 2. verbum (tranſſubſtantiationis) non reperiri in ſcriptura.

Reſpondetur neque etiam in illa reperiri verbum *Conſubſtantialis*, quòd Concilium Nicæn. 1. ad Chriſti Domini naturam diuinam explicandam vſurpauit; neque vllum tamen Catholicum de veritate per verbum illud ſignificatâ dubitare: ſi igitur Eccleſia in Concilio illo ſanctiſſimè ac ſumma cùm ratione id fecit, cur eadem Eccleſia in Concilio Lateranen. Florent. & Trident. ad Euchariſtiæ veritatem expreſſiùs ſignificandam & ab erroribus vindicandam, idem præſtare non potuit?

PARAGRAPHVS III.

Explicantur quædam difficultates circa tranſſubſtantiationem panis & vini in Chriſti Domini corpus & ſanguinem.

PRima eſt, quid ſit propriè illa tranſubſtantiatio, & quomodo intelligi debeat. Omiſſis variis & prolixis ſuper hac difficultate Theologorũ diſputationibus, breuiter dicimus tranſſubſtantiationem panis in corpus Chriſti, non eſſe ipſius corporis Chriſti ſubſtantialem productionem aut mutationem; id eſt, Chriſti Dñi corpus per illam tranſſubſtantiationem de nouo nō produci, nec ſubſtantialiter mutari, aut localiter moueri; ſed per vim & efficaciam conſecrationis fieri, vt deſinente totâ panis ſubſtantiâ, corpus Chriſti, quod eſt in cœlo, ſine vllo motu locali, aut mutatione ſui ſubſtantiali, iam eſſe incipiat ſub ſpeciebus ipſius panis; neq; ſolùm ſub illis ſit per ſimplicem præſentiam ſiue coexiſtentiã, ſed etiam per vnionem quamdam, qualis erat inter ſubſtantiam panis & accidentia eiuſdem panis, ſublatâ tamen inhærentiâ.

cap. 4 part. 2 Quod ſi cui explicatio iſta minimè ſatisfaciat, meminerit SS. Patres (vt teſtatur Catechiſmus Rom.) ſæpè admonere fideles, *Ne curioſius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri poſſit*; nec enim à nobis percipi poteſt, nec in naturalibus mutationibus aut in ipſa rerum creatione huius rei exemplum aliquod habemus: verùm quod ſola fide percipi debet, id quomodo fiat, non eſt curioſiùs inquirendum.

Secunda difficultas eſt, quid in illa tranſſubſtantiatione ponatur ſub ſpeciebus panis & vini tàm vi verborum conſecrationis quàm per naturalem concomitantiam. Nihil aptius ad huius difficultatis ſolutionem afferri poteſt, quàm id c. 3. quod habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 13. vbi dicitur, *verum Chriſti corpus verumque eius ſanguinem ſub panis & vini ſpecie, vnà cum ipſius anima & diui-*

nitate exiſtere; ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub ſpecie vini ex vi verborum: ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamque ſub vtraque vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui iam ex mortuis reſurrexit non amplius moriturus, inter ſe copulantur: diuinitatem quoque propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam vnionem: quapropter veriſſimum eſt tantumdem ſub alterutra ſpecie, atque ſub vtraque contineri; totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quauis eius ſpeciei parte, totus item ſub vini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit.

Ex quibus Concilij verbis colligitur 1. quòd, ſicut ſub ſpecie panis totũ corpus, ſic etiam ſub ſpecie vini totus Chriſti Domini ſanguis vi verborum ponitur, cùm nulla ſit ratio cur vna eius pars præ alterâ ponatur; ſicque totus ille diuinus ſanguis, ne vnicâ quidem guttulâ exceptâ vi verborum conſecrationis in ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio (quod maximè perpendi debet) pro vno quoque noſtrum quotidie effunditur.

Colligitur 2. ea omnia, quæ Chriſto Domino extra Sacramentum nunc in cœlo exiſtenti ſunt intrinſeca, per concomitantiam quoquè poni ſub ſpeciebus conſecratis; & ſic corporis eius glorioſi dotes, qualitates item naturales ac ſupernaturales eius animæ inexiſtentes, omnes denique diuinitatis eius perfectiones in illo Sacramento contineri: ita vt aliqua ratione de vno quoque fidelium dignè Sacramentum hoc percipiente dici poſſit, quòd tunc cum illud percepit, in eo ſint omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Per eamdem quoque concomitantiam perſona Patris & perſona Spiritus ſancti, propter identitatem naturæ cum ipſius Filij perſona, ſub illis panis ac vini ſpeciebus ita ſimul adſunt, vt ſi per immenſitatem ſuam vbique non eſſent, ratione tamen illius identitatis in illo Sacramento adeſſent.

Tertia difficultas eſt, an Chriſti Domini corpus, quod in Euchariſtiæ Sacramento inextensè

& indiuiſibiliter exiſtit (vt conſtat ex ſuprà relatis Concilij Trid. verbis,) retineat in eodem Sacramento propriam quantitatem. Reſpõdetur
q. 76. a. 4. affirmatiuè cum S. Doctore: ratio eſt, quia omnia quæ naturalem & pluſquam localem connexionem habent cum ſubſtantia corporis Chriſti, ponuntur per concomitantiam in hoc Sacramento, vt ex antè dictis patet; vnde ſequitur, vt quantitas quæ corpori glorioſo Chriſti naturaliter connexa eſt, ſub huius Sacramenti ſpeciebus
q p. q. 40. mem. 3. a. 4. reperiri debeat. Quæ quidem Doctrina ita certa eſt, vt quamuis ab Eccleſia expreſsè definita non ſit tanquam de fide; contrarium tamen ſentire erroneum exiſtimet Alexander Alenſis.

Dicet aliquis, ſi corpus Chriſti retineret propriam quantitatem in Euchariſtia, deberet eſſe extenſum & diuiſibile, & figuram etiam aliquam habere, cùm figura ſit intrinſecùs terminus quantitatis.

Reſpondetur duplicem eſſe quantitatis extenſionem, ſeu corpus quantum duplici modo eſſe extenſum; primò in ordine ad ſe; ſecundo in ordine ad locũ: prior extenſio eſt de eſſentia ipſius quantitatis: poſterior verò eſt tantùm proprietas virtute Diuina ab ea ſeparabilis: vnde fit vt quantitas hac extenſione locali deſtituta, quantæcunque ſit magnitudinis in ordine ad ſe, poſſit tamen per diuinam omnipotentiã intra ſpatium quantumvis exiguum cõcludi. Similiter duplex eſt figura; vna organica, quæ pendet ab extenſione quantitatis in ordine ad ſe; altera localis ſeu (vt ita loquamur) ſitualis, quæ ab extenſione locali ipſius quantitatis pendet: cum igitur corpus Chriſti Domini in Euchariſtiæ Sacramento ſit ſolummodò extenſum in ordine ad ſe, non verò in ordine ad locum, habet tantùm figuram organicam, non verò localem: vnde intelligitur qua ratione fieri poſſit, vt retinens propriam quantitatem & figuram, in quantumuis exiguo ſpatio & ſub quantalibet ſpecierum Sacramentalium particula totum contineri poſſit.

Quarta difficultas eſt, quid de ſpeciebus panis

& vini in hoc Sacramento remanētibus ſentiendum ſit. Reſpondetur ſpecies illas ſeu accidentia panis & vini, puta figuram, colorem, ſaporem, &c. poſt conſecrationem manere ſine vllo ſubiecto. Ita definitum eſt in Concilio Trid. ſeſſ. 13. Can. 2. & hæc Wicleſi propoſitio tanquam falſa & hæretica damnata eſt in Conc. Conſtant. ſeſſ. 8. (*Accidentia panis non manent ſine ſubiecto in Sacramento, &c.*) Id tamen de omnibus accidentibus coniunctim ſumptis eſt intelligendum: vera ſiquidem eſt S. Thomæ doctrina q. 77. a. 1. & 2. aſſerentis quantitatem panis & vini ab omni ſubiecto ſeparatam diuina virtute in hoc Sacramento exiſtere; reliqua verò accidentia eſſe in ipſa quantitate tanquam in ſubiecto. Qui etiam a. 3. docet, ſpecies illas panis & vini poſſe ſic ſeparatas agere, quidquid poterant, dùm ipſius panis & vini ſubſtantiæ tanquam proprio ſubjecto inhærebant; cùm ſemper eamdem eſſentiam, exiſtentiam & agendi virtutem retineant. Et a. 4. ſpecies illas poſſe corrumpi, vt experiētia ſatis cōpertum eſt. Art. item 6. ex ſpeciebus illis fieri poſſe nutritionem ſubſtantialem: ſiue nutritio illa ex ſola ſpecierum quantitate diuina virtute fiat; ſiue (quod probabilius eſt) ex materia: quæ à Deo creatur eo inſtāti quo ſpecies illæ Sacrament. inalterantur, vt ipſa ſubſtantia panis, ſi adeſſet ſub illis eſſe naturaliter deſineret. Denique q. 76. a. 6. ad. 3. tradit Chriſti Domini corpus & ſanguinem deſinere eſſe ſub illis panis ac vini ſpeciebus, quando ita mutantur aut alterantur, vt hæc mutatio ſeu alteratio ad deſitionem ſubſtantiæ panis ac vini ſufficeret; remanere verò ſub illis Chriſti corpus ac ſanguinem, quamdiu mutatio illa ſeu alteratio tanta non eſt, vt ad deſitionem ſubſtantiæ panis aut vini ſatis eſſet: quod ex ipſius etiam Eccleſiæ praxi ſatis conſtat, quæ tandiù adorat Chriſtum in hoc Sacramento, quandiù in illo ſpecies panis ac vini remanere cognoſcit.

Quinta difficultas eſt, an Chriſti corpus ſub ſpeciebus ſacramentalibus exiſtens videri poſ-

ſit ab oculo corporeo, vel ab intellectu creato cognoſci.

Reſpondet S. Doctor nullum corporeum ocu-
q.76. lum pertingere poſſe ad viſionem corporis Chri-
a.7. ſti prout eſt in hoc Sacramento; cùm in illo ſit per modum ſubſtantiæ, quæ per ſe non eſt viſibilis, neque vllo ſenſu aut imaginatione perceptibilis: ab intellectu autem creato poſſe clarè cognoſci, dummodò lumine gloriæ illuſtretur, quo deficiente nonniſi obſcurè ac per fidem percipi poſſe Chriſti exiſtentiam ſacramentalem: vnde (vt ait idem S. Doctor) nequidem ipſi dæmones Chriſtum in hoc Sacramento exiſtentem cognoſcere poſſunt, niſi per fidem, cui non aſſentiuntur voluntariè, ſed ad eam euidentiâ ſignorum conuincuntur, provt, dicitur S. Iacob. 2. quòd *dæmones credunt, & contremiſcunt.*

Sexta denique difficultas eſt, quid de miraculoſis apparitionibus ſentiendum ſit, quæ aliquando in hoc Sacramento contigerunt, & adhuc contingere Deo ita volente poſſunt, vt quando puer, vel caro in manibus Sacerdotis aut ſuper altari, vel ſanguis in calice cernitur. Reſpondet S. Doctor Chriſtum tunc ſemper
a. 8. manere in hoc Sacramento; nec carnem illam aut ſanguinem miraculosè apparentem eſſe carnem vel ſanguinem ipſius Chriſti, ſed eſſe aliquid miraculosè productum, quo tum caro & ſanguis ipſius Chriſti, tum etiam ſacramentales ſpecies teguntur. Monet autem rectè idem S.
In 4. Doctor non licere eiuſmodi carnem aut ſangui-
diſt. nem miraculosè ſic apparentem ore ſumere;
10. q. quia hæc ſigna miraculoſa non habent modum
4. a. 1. conuenientem, quo poſſint pro ratione huius
q. 3. Sacramenti comedi ac bibi: quare in illo caſu deberet Sacerdos (vt docet Valentia) alium pa-
diſp. 6 nem & vinum conſecrare & ſumere, vt ſacrifi-
q. 4 de cium ea ratione perficeretur.
Euch.
p. 1.

SECTIO VI.

Quinam ſint effectus Sacramenti Euchariſtiæ.

VArij ſunt iique ſaluberrimi huius diuini Sacramenti effectus, de quo verè dici poteſt, quod olim de Manna dictum eſt, omnem in illo reperiri ſaporis ſuauitatem: præcipuos hic & obſeruatione maximè dignos adnotabimus.

Atque in primis certum eſt hoc Sacramentum ritè diſpoſitis gratiæ ſanctificantis augmentum conferre, vt in Decr. Eug. expreſsè definitum habetur, & ſatis conſtat ex iis quæ cap. 1. de Sacram. in genere dicta ſunt. Quod quidem gratiæ augmentum cæteris paribus longè vberiùs & pleniùs in iſto Sacramento quàm in aliis percipitur; cùm in eo fons ipſe gratiarum, & omnium chariſmatum ac donorum cæleſtium contineatur, vt dicit Catechiſmus Romanus. Docet autem S. Th. effectum illum in ipſa Sacramenti ſumptione percipi, ideoque præcipuam tunc & maximam in ſuſcipiente requiri deuotionem. q. 80. a 8. ad 6.

Quærunt Theologi an Sacramētum hoc conferat etiam aliquando primam gratiam à peccatis iuſtificantem. Reſpondetur certum eſſe (ſicut docet S. Th.) Sacramentum hoc nullomodo profuturum, ſed potiùs maximè obfuturum ei, qui cum affectu vel conſcientia peccati mortalis illud ſuſciperet; quod verò ſpectat ad illū qui in peccato mortali exiſtēs, illius tamen nec affectū nec cōſcientiam haberet, ſi bona fide ad hoc Sacramentum accedat, quidam Theologi, vt Richardus, Scotus, & alij quos citat & ſequitur Suares, exiſtimant in illo caſu Sacramentum Euchariſtiæ ex opere operato iuſtificare ac primam gratiam conferre: Meliùs tamen S. Bonauentura, Gabriel, Maior, & alij, quibus ſubſcribit Vaſques, negant: cùm hoc Sacramentum per ſe ad remiſſionem peccati mortalis non q. 79. a. 3. diſp. 63. ſect. 1. diſp. 205. c. 4.

ſit inſtitutum; *conſtat enim* (vt loquitur Catechiſmus Rom.) *quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodeſt; ita etiam animæ, quæ ſpiritu non viuit, ſacra myſteria non prodeſſe: ac propterea panis & vini ſpeciem habent, vt ſignificetur, non quidem reuocandæ ad vitam animæ, ſed in vita conſeruandæ causâ, inſtituta eſſe.* Docet tamen S. Th. illum, qui bona fide ignorans ſe in peccato mortali eſſe, deuotè ac reuerenter hoc Sacramentum perciperet, ex Dei bonitate per illud gratiam aliquam actualem conſecuturum, qua excitabitur ad actum charitatis ſeu perfectæ contritionis eliciendum, & ſic ab ipſo peccato mortali liberabitur.

ſup. c. 4.

ſup.

Secundus huius Sacramenti effectus complectitur quædam ſpecialia gratiæ actualis auxilia opportuno tempore vi huius Sacramenti dignè ſuſcepti conferenda, per quæ charitas conſeruatur, roboratur, perficitur, idque ſpiritualiter animæ confertur, quod panis & vinum corpori conferre ſolet, vt expreſsè declaratur in Decr. Eug. vbi dicitur *Omnem effectum, quem cibus & potus materialis quoad vitam operantur corporalem, ſuſtentando, augendo, reparando, & delectando; Sacramentum hoc quoad vitam operari ſpiritualem:* In quo (vt explicat S. Chryſoſt.) Chriſtus Dominus maximam erga nos charitatem euidentiſſimè teſtatur: cùm enim ſæpenumerò parentes liberos ſuos aliis nutriendos tradant, ipſe nos alere propriâ ſuâ ſubſtantiâ voluit, carnemque ſuam à nobis tangi, manducari, illique dentes noſtras infigi permiſit.

hom. 61. ad pop. Anti.

Tertius effectus conſiſtit in eo, quòd Chriſtus Dominus ſe in hoc Sacramento ſumendum nobis exhibet, non modò tanquam cibum quo nutriamur, ſed etiam tanquam ſalutare medicamentum quo naturæ noſtræ infirmitates, id eſt prauæ inclinationes, immoderati affectus, &c. curentur. Id paſſim docuerunt SS. Patres. S. Greg. Nyſſenus Orat. Catech. cap. 37. dicit Euchariſtiam eſſe *Salutare medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerat inditum, per con-*

trariam repellens affectionem. S. Cyrillus, lib. 4. in S. Ioan. cap. 17. *Sedat, cùm in nobis manet Chriſtus, ſæuientem membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, ægrotos curat, colliſos redintegrat, &c.* S. Ambroſius lib. 5. de Sacram. cap. 4. *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* S. denique Bernardus in Serm. de Cœna Domini, poſtquam dixit Sacramentum Dominici corporis & ſanguinis efferatis motibus & pruritibus concupiſcentiæ mederi, ſubjungit: *Si quis veſtrum non tam ſæpe modò, nec tam acerbos ſentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorum huiuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini: quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd peſſimum vlcus accedat ad ſanitatem.*

Quartus effectus eſt remiſſio peccatorum venialium, vt docet S. Doctor art. 4. & ante illum docuerat S. Ambroſius lib. 4. de Sacram. cap. 6. & lib. 5. cap. 4. & habetur cap. *Litterarum* de Conſecr. diſt. 2. cap. 110 ibid. Remittuntur autem peccata venialia in hoc Sacramento, ſiue per infuſionem gratiæ ſanctificantis præſuppoſita de illis attritione, ſiue per charitatis & perfectæ contritionis feruorem quem hoc Sacramentum excitat, vt ex mente S. Doctoris explicat Iſambertus ad q. 79. q. 1. a. 6.

Quintus effectus eſt præſeruatio à peccatis mortalibus, vt docet S. Th. art. 6. & S. Bernardus Serm. de Cœna Domini, vbi dicit *Duo in nobis hoc Sacramentum operari, vt & ſenſum minuat in minimis, & in grauioribus tollat omninò conſenſum.* Hunc autem effectum præſtat tribus præſertim modis vt docet Iſambertus ſuprà: primò ſuggerendo vires & robur addendo, per augmentum ſcilicet habituum ſupernaturalium quod efficit: ſecundò amouendo peccandi occaſiones, iuxta illud Pſal. 22. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos qui tribulant me:* Tertiò denique protegendo nos à dæmonum impugnationibus ipſoſque dæmones arcendo; Vnde S. Ignatius Epiſt. ad Epheſ. Dicit per huius Sacra-

menti freqnentem & dignam ſuſceptionem *Expelli poteſtates ſatanæ, &c. panemque illum eſſe antidotum non moriendi:* & S. Chryſoſt. Hom. 61. ad pop. Antioch. *Tanquam leones,* inquit, *ignem ſpirantes ab illâ menſâ recedamus, facti diabolo terribiles.*

Sextus effectus, eſt animæ gloria ſeu vita æterna. Ita S. Th.a. 2. & conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Confert autem hunc effectum Euchariſtia, non tantùm quia tribuit gratiam ſanctificantem, in qua fundatur ius & dignitas ad ipſius vitæ æternæ conſecutionem, quod & reliqua ſacramenta præſtant; ſed etiam quia ſpeciali modo confert dignè ſuſcipientibus finalem perſeuerantiam, in quantum per ſpecialia gratiæ auxilia charitatem roborat ac perficit, & à peccatis mortalibus præſeruat vt ſupra dictum eſt.

Septimus effectus, eſt corporis reſurrectio & glorificatio, quæ ſpeciali modo tribuitur participationi huius Sacramenti, quod Chriſtus declarauit his verbis S. Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die:* quod fusè explicat & probat S. Cyrillus Alexand. lib. 4. in S. Ioan. cap. 14. vbi obſeruat quòd Chriſtus Dominus *in exſuſcitandis mortuis non ſolùm verbo & imperio vt Deus vtebatur, verùm etiam carnem ſuam quaſi cooperatricem nonnunquam adhibebat: vt reipſa oſtenderet carnem quoque ſuam, quoniam ſibi coniuncta eſt, viuificam eſſe: nam quando principis filiolam ſuſcitauit, manum eius apprehendit, &c.* Vnde concludit quòd *reformabit omninò ad immortalitatem participes ſui.*

Octauus denique, eſt ſingularis quædam & inexplicabilis vnio Chriſti Domini cum eo qui Sacramentum iſtud dignè ſuſcipit: iuxta quod ipſe Dominus Chriſtus dixit: *Qui manducat*
S. Ioa. 6. *meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo:* & de hac mirabili vnione ſæpè cum maximo pietatis ſenſu loquuntur SS.

Patres, ac præ cæteris S. Chryſoſtomus Hom. 61. ad pop. Antioch. vbi, poſtquàm dixit nos per huius Sacramenti participationem vnum corpus cum Chriſto fieri, ſubiungit; *vt itaque non tantùm per charitatem hoc fiamus, verùm & ipſa re in illam miſceamur carnem, hoc per eſcam efficitur, quam largitus eſt nobis; volens oſtendere deſiderium quod erga nos habet: propterea ſemetipſum nobis immiſcuit, & corpus ſuum in nos contemperauit, vt vnum quid efficiamur tanquam corpus capiti coagmentatum: ardenter enim amantium hoc eſt.* Et S. Cyrillus Alexandrinus lib. 10. in S. Ioan. cap. 13. ſupra relata Chriſti Domini verba explicans, *Sicut*, inquit, *ſi quis ceram igne liquefactam aliæ ceræ ſimiliter liquefactæ ita miſcuerit, vt vnum quid ex vtriſque factum videatur: ſic communicatione corporis & ſanguinis Chriſti ipſe in nobis eſt, & nos in ipſo.*

Hos omnes effectus paucis ſed efficacibus verbis declarauit Concilium Trid. Seſſ. 13. cap. 2. Vbi dixit Chriſtum Dominum hoc Sacramentum à fidelibus ſumi voluiſſe *tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius qui dixit; qui manducat me & ipſe viuet propter me: & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur: pignus prætereà id eſſe voluit futuræ noſtræ gloriæ & perpetuæ felicitatis, adeoque Symbolum vnius illius corporis, cuius ipſe caput exiſtit, cuique nos tanquam membra arctiſſimâ fidei ſpei & charitatis connexione aſtrictos eſſe voluit.*

Monet autem ſapienter Iſambertus ad hos effectus per totam vitam obtinendos, Sacramenti illius participationem ſæpe repetendam eſſe; adeó vt exiſtimet vix fieri poſſe, vt quis propria ſponte ac deliberatè ab hoc Sacramento per longum tempus abſtineat, quin in nouum aliquod mortale peccatum dilabatur. ad q. 79. diſp. 1 a. 1.

Porró circa hanc frequentem Euchariſtiæ perceptionem, obſeruanda eſt Doctrina ſancti Thomæ in 4. diſt. 12. q. 4. a. 3. vbi dicit *In perceptione huius Sacramenti duo requiri: deſide-*

rium coniunctionis ad Chriſtum, & reuerentiam Sacramenti: quorum primum inclinat ad ſumendum, ſecundum ad abſtinendum: ſed quia amor timori præponderat, cæteris paribus laudabilius eſt ſumere, quam abſtinere: dum tamen ex frequenti ſumptione amor intendatur, & reuerentia non minuatur.

part.2 cap. 22. Addimus prætereà ex libello verè aureo Introductionis ad vitam deuotam; beatæ memoriæ Franciſci Saleſij Epiſcopi Gebennenſis ſuper hoc frequenti communionis vſu iudicium communi Eccleſiæ conſenſu & praxi approbatum: *Duo*, inquit, *genera hominum frequenti huius Sacramenti participatione indigent: perfecti quidem, cùm enim ſint optime diſpoſiti, vituperio ipſis verteretur ſi ad perfectionis fontem non accederent: imperfecti autem, vt ad perfectionem poſſint aliquando pertingere: fortes, ne debilitentur; debiles, vt roborentur: infirmi, vt ſanitatem recuperent; ſani ne in morbum incidant.* Subjungit poſteà *eos qui multis ſæcularibus negotiis ſunt impliciti, ſacram Euchariſtiam frequenter percipere debere, eo quòd eius virtute ac præſidio indigeant; ſicut illi qui plurimis laboribus exterioribus attenuantur, vires ſolidis cibis crebrò reficere opus habent: denique ſanctiſſimum hoc Sacramentum ſæpè percipiendum eſſe; vt quomodo dignè percipi debeat, experientia ipſa diſcatur: minus ſiquidem rectè illud fit quod raro fit.*

Hæc autem & ſimilia, quæ de frequenti communionis vſu apud SS. Patres & alios probatos authores dicta reperiuntur, ſemper intelligi debent cum hac conditione, vt ſcilicet quoties hoc Sacramentum ſumitur, dignè & cum debitis diſpoſitionibus ſumatur, de quibus diſpoſitionibus nunc agendum nobis eſt.

SECTIO

SECTIO VII.

De diſpoſitionibus ad huius Sacramenti dignam perceptionem neceſſariis.

DE diſpoſitionibus ad dignam Euchariſtiæ perceptionem ex præcepto aliquo ſeu diuino, ſeu Eccleſiaſtico neceſſariis agendum nobis eſt, & inquirendum quænam diſpoſitiones ad Sacramentum hoc ſumendum ita prærequirantur, vt ſi vel vnica ex iis deſit, in illius perceptione peccati alicuius reatus incurratur.

PARAGRAPHVS I.

Quænam diſpoſitiones requirantur ex parte animæ.

PRIMA diſpoſitio ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem neceſſaria, eſt ſana & recta de illius veritate fides; *impoſſibile enim eſt* (vt ait Hebr. Apoſtolus) *ſine fide placere Deo, accedentem quippe* 12. *ad Deum credere opportet*: & ideò (vt rectè obſeruauit S. Doctor & ante illum Yuo Carnotenſis q.77. Epiſt. 264.) ex peculiari Eccleſiæ inſtituto for- a. 3. mæ huius Sacramenti conſecratoriæ interpoſita ſunt verba illa: *Myſterium fidei*; vt accedentes ad illud monerentur fidem præſertim ipſis eſſe neceſſariam. Quod & confirmari poteſt ex antiqua Eccleſiæ praxi in illius adminiſtratione olim ſeruari ſolitâ, teſte S. Ambroſio lib. 4. de Sacram. vbi refert moris ſuo tempore fuiſſe, cap.4. vt Sacerdos ſacram Euchariſtiam ſumendam porrigens clarâ voce diceret: *Corpus Chriſti*, cui ſuſcipiens reſpondebat, *Amen*; hac voce ſuæ erga huius Sacramenti veritatem fidei veluti profeſſionem emittens.

Secunda diſpoſitio eſt ab omni peccati mortalis maculâ mundities, & gratiæ ſanctificantis q.79. in ſuſcipiente ſtatus: cum enim (vt docet S. a. 1.

Thomas) hoc Sacramentum ſe habeat inſtar ſpiritualis cuiuſdam alimenti, vitam neceſſariò ſupponere debet in ſuſcipiente: & alio in loco dicit eos, qui cum conſcientia peccati mortalis corpus Chriſti Domini ſumunt, grauiſſimum haud dubiè peccatum committere; quod quidem peccatum indignè communicantium S. Auguſtinus cum peccato Iudæ proditoris comparat; S. verò Chryſoſtomus cum peccato eorum qui ipſum Chriſtum Dominum occiderunt. Certè Apoſtolus apertè declarat indignè manducantem & bibentem *Reum eſſe corporis & ſanguinis Domini*: quare (vt monet Concilium Trident.) *communicare volenti reuocandum eſt in memoriam Apoſtoli præceptum: probet ſeipſum homo: Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat eam probationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumuis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa confeſſione ſacramentali ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat: quod à Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc ſancta Synodus perpetuò ſeruandum eſſe decreuit, modo non deſit illis copia Confeſſoris: quod ſi neceſſitate vrgente Sacerdos abſque præuia confeſſione celebrauerit, quamprimùm confiteatur.*

q. 80. a. 5.

tract. 62. in S. Ioá.

hom. 6. ad pop. Anti.

2. Cor. 11.

Ex qua Concilij Doctrina obiter colligitur, quàm periculoſa ſit quorumdam Theologorum ſententia, qui aſſerunt olim iis, quibus ob peccata mortalia impoſita fuerat pœnitentia publica, conceſſam nihilominùs ab Eccleſia interdùm fuiſſe Euchariſtiæ participationem, quamuis ſacramentalem peccatorum abſolutionem nondum recepiſſent: eamdem etiam Euchariſtiam ab Eccleſia non fuiſſe denegatam ob peccata quædam mortalia non ita grauia, licet nullâ Sacramentali pœnitentiâ expiata forent.

Hæc enim manifeſtè pugnant cum iis quæ à Tridentino Concilio, ex praxi & conſuetudine totius Eccleſiæ, ad dignam Euchariſtiæ perceptionem facienda eſſe præſcribuntur, imò quæ ex ipſiuſmet Apoſtoli verbis in vero & proprio

ſenſu ab ipſa Eccleſia explicatis tanquam abſolutè neceſſaria declarantur.

Diximus ad dignam ſacræ Euchariſtiæ perceptionem requiri munditiem à quouis peccato mortali,non verò à peccato veniali ; cũ per illud ſanctificantis gratiæ ſtatus non deſtruatur, vt ex fide certum eſt : quamquam ſi quis ita erga venialia aliqua peccata prauè affectus eſſet, vt iis expreſſa & deliberata voluntate inhærere vellet, maxima eſſet ratio dubitandi (vt nihil hic temerè definiamus) an is ad ſumendam Euchariſtiam ſufficienter eſſet diſpoſitus : cùm enim Euchariſtia ſit ex diuina inſtitutione *antidotum quo liberamur à culpis quotidianis*, vt ex Concilio Trid. ſuprà relatum eſt, qui fieri poſſet vt is dignè illam reciperet, qui peccata illa quotidiana ſeu venialia deliberatè in animo fouere vellet ?

Tertia diſpoſitio eſt, vt nulla Eccleſiæ prohibitio huius Sacramenti perceptionem impediat: quantumuis enim quis iuſtus & ſanctus exiſtat, ſi tamen Eccleſia Sacramenti huius ſumptioni conditionem aliquam apponat qua deficiente illud ſumi prohibeat, parendum neceſſariò ; nec contempto aut neglecto illius præcepto dignè poteſt quis ad ſacram illam Menſam accedere. q.80.
Exemplum hoc affert S Doctor, ſi quis à me- a.8.
dia nocte aliquid cibi vel potus ſumpſerit ; cùm ſecundùm Eccleſiæ leges nonniſi à ieiunis Sacramentum hoc extra morbum periculoſum ſumi debeat. Item ſi quis excommunicationis alicuius ſententiâ fuerit ſuperioris authoritate perculſus ; quantumuis aliàs coram Deo innocens & ab omni crimine immunis exiſtat, nihilominùs ab Euchariſtiæ perceptione abſtinere tenetur, donec vel innocentiam ſuam ſuperiori probauerit, vel abſolutionem ab excommunicatione acceperit: vt enim rectè monet S. Gregorius, *Paſtoris ſententia iuſta vel iniuſta ſemper gregi* hom.
timenda eſt, &c. & is qui ſub manu Paſtoris eſt, ti- 26. in
meat ligari, vel iniuſtè : nec Paſtoris ſui iudicium te- Euãg.
merè reprehendat; ne ſi iniuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumi-

da reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.

Quarta denique diſpoſitio ad dignam Euchariſtiæ perceptionem neceſſaria, in illis qui ſunt rationis compotes, eſt pius aliquis reuerentiæ ac deuotionis affectus. Quod ſatis expreſsè declarat Concilium Trid. Seſſ. 13. cap. 7. vbi dicit cuique fidelium cauendum eſſe, *Ne abſque magna reuerentia & ſanctitate ad hoc Sacramentum percipiendum accedat:* & cap. 8 explicans qua ratione ſpiritualiter ſumatur, dicit id fieri *Fide viua, quæ per dilectionem operatur*; id eſt per actus aliquos fidei & charitatis, quibus Chriſto Domino quilibet fidelis ſpiritualiter vnitur: atqui fruſtrà quis Chriſtum ſacramentaliter tantùm in Euchariſtia ſumeret, niſi eidem ſpiritualiter coniungeretur; quod tamen ſine aliquibus piis & religioſis affectibus fieri non poſſe ex relatis Concilij verbis apertè conſtat.

Et certè quis non meritò reprehenſibilem iudicaret & peccati damnaret illum qui licet à peccato mortali per abſolutionem ſacramentalem factus immunis, ſine vllo tamen reuerentiæ aut pietatis ſenſu, animoque deliberatè vanis cogitationibus diſtracto ad tremendam hanc menſam accederet? piorum equidem omnium ſenſus eſt, vt ſi in Sacramenti huius perceptione minùs afferant deuotionis ac reuerentiæ quàm par eſſe arbitrentur, de illo defectu tanquam de peccato ſeſe in confeſſione ſacramentali accuſent, vnde patet eos tanquam indubitatum tenere, diuinum hoc Sacramentum nonniſi cum ſingulari religionis ac pietatis affectu eſſe ſuſcipiendum.

PARAGRAPHVS II.

Quanam diſpoſitiones requirantur ex parte corporis.

DVÆ præſertim ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum diſpoſitiones ex parte corporis requiruntur. Prima eſt, vt qui Euchariſtiam cupit percipere, ſit ieiunus; id eſt vt nihil cibi vel potus à media nocte ſumpſerit. Ita S. Doctor q. 80. a. 8. idque in variis Conciliis decretum eſt, vt in Carthagin. 3. cap. 29. & Tolet. 7. can. 2. *vt in honorem tanti Sacramenti* (quod dixit S. Auguſtinus Epiſt. 118.) *priùs in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret, quàm reliqui cibi:* ex quibus verbis intelligitur quale debeat eſſe illud ieiunium, perfectum ſcilicet ac naturale; ita vt omnem prorsùs cibi, potus, medicinæ, aut cuiuſuis alterius rei in quantumlibet parua quantitate ſumptionem excludat, vt etiam docet S. Thomas cit. a. 8. ad 4. & cum illo communiter omnes.

Cæterùm ſi quis ſanguinem aliumue humorem ex capite defluentem, aut os eluendo aquæ guttulas cum ſaliua mixtas, aut cibi reliquias dentibus adhærentes caſualiter tranſglutiat, non cenſetur violare ieiunium, nec ob id à communione abſtinere tenetur, vt explicat idem S. Doctor loco citato.

Sunt tamen aliqui caſus in quibus, ſecundùm communem Doctorum ſententiam & Eccleſiæ praxim, etiam à non ieiunis Euchariſtia ſumi poteſt. Primus eſt quando in periculo mortis per modum viatici ſumenda eſt, vt docet idem S. Thomas ſuprà. Secundus quando, niſi ſtatim ſumatur Euchariſtia, vel incendio abſumenda eſt, vel infidelium aut impiorum manibus prophananda: tunc enim à Sacerdote vel à quouis alio etiam non ieiuno cum reuerentiâ ſumi debet. Tertius quando Sacrificij perficiendi neceſſitas incumbit, vt ſi Sacerdos cele-

brans, poſt conſecrationem, ſed ante Sacramenti ſumptionem moriatur; tunc enim debet alius etiam non ieiunus Sacrificium inchoatum perficere. Item ſi quis poſt conſecrationem & corporis Chriſti ſumptionem animaduertat aquam pro vino fuiſſe in calice appoſitam; tunc enim licet illam hauſerit, debet tamen (prout in Rubricis Miſſalis annotatur) panem & vinum de nouo offerre & conſecrare, incipiendo ab illis verbis; *qui pridie quam pateretur, &c.* ac poſteà ſumere. Monet tamen rectè Laymannus cap. 7. de Sacrif. Miſſæ, nullum ibi præceptum imponi, adeoque Sacerdotem præſertim ſi publicè celebret, ſequi poſſe ſententiam Scoti, Gabrielis, Adriani, Nauarri, & aliorum quos ibidem citat, quibus etiam ſubſcribit Toletus lib. 2. cap. 9. qui omnes docent in eo caſu ſatius eſſe ad euitandum ſcandalum, vt ſolummodò Sacerdos aliud in calice vinum cum pauxillo aquæ infundat, & tacitè offerat, atque conſecret incipiendo ab illis verbis: *ſimili modo poſtquam, &c.* Quartus denique caſus eſt, quando poſt ſumptam ablutionem animaduertit Sacerdos ſupereſſe aliquas hoſtiarum à ſe conſecratarum particulas; illas enim tunc licitè abſumere poterit, vt docent Sotus, Nauarrus, Suares, & alij apud eumdem Laymannum ſuprà: vbi etiam monet id intelligendum eſſe, non tantùm de particulis minutis in patena vel corporali hærentibus, ſed etiam de grandioribus ſi facilè aſſeruari non poſſint; dummodò tamen Sacerdos nondum ab altari receſſerit aut veſtes ſacras exuerit.

Secunda diſpoſitio ex parte corporis, eſt mundities, ſeu ab omni immunditia corporali puritas: ad reuerentiam quippe huic diuino Sacramento debitam pertinet, vt ſi quis immunditiei alicui ſeu pollutioni cauſam culpabilem dederit, quamuis peccatum in Pœnitentiæ Sacramento expiauerit, à perceptione tamen Euchariſtiæ abſtineat illo die, vt fusè declarat S. Thomas art. 7. vbi S. Gregorium tanquam

illius Doctrinæ aſſertorem citat in Epiſt. ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum reſponſione 10. & 11. additque quód, quamuis nulla culpabilis cauſa intercederet, ex quadam congruitate tamen & decentia conſultiùs videretur illo die abſtinere; quod tamen liberum cuique eſt: imò ſi neceſſitas aliqua vrgeat, aut diaboli fraus timeatur, tunc S. Doctor communionem cenſet non ideò eſſe relinquendam.

Quod autem de hac peccati ſpecie, hoc & de pleriſque aliis grauioribus dicẽdum videtur; quis enim aſſerere audeat hominem, qui immane aliquod flagitium, puta homicidiũ aut adulterium recenter perpetrauerit, eodem die mente adhuc commotâ, & turbatâ conſcientiâ, quãuis peccatum cum ingenti cordis dolore confeſſus ſit, illiuſque remiſſionem fuerit conſecutus, poſſe tamen cum debita reuerentia huic Sacramento participare? imo quis non iudicet eiuſmodi hominem ſaltem illo die à ſacra Communione abſtinere debere, eique confeſſarium hoc præcipere poſſe? excipitur tamen caſus neceſſitatis aut alterius cauſæ rationabilis, quæ Confeſſarij iudicio diſcutienda relinquitur.

Cùm igitur de ſupradictarum diſpoſitionum ad dignam Euchariſtiæ perceptionem neceſſitate omnes conueniant, de duabus aliis aliqua eſt hodie inter Theologos difficultas, quæ duobus Paragraphis ſequentibus explanabitur.

PARAGRAPHVS III.

An ſit ex præcepto aliquo neceſſarium, vt quis pœnitentiam ſeu ſatisfactionem ſibi à Sacerdote injunctam ante ſumptionem Euchariſtiæ impleat.

QVÆSTIO propoſita intelligenda eſt de ſatisfactione ſeu pœnitentia ſecreta, id eſt

ſecretò in confeſſione ſacramentali impoſita, & ſecretò à pœnitente implenda, non verò de publica & canonica pœnitentia, quæ ob peccata quædam grauiora & publica olim imponebatur: eſt enim in confeſſo apud omnes ſecundùm antiquam Eccleſiæ praxim publicos pœnitentes fuiſſe à ſacra Communione excluſos, ipſamque à corpore Chriſti ſeparationem publicæ illius pœnitentiæ partem fuiſſe; nec proinde niſi peractâ illâ pœnitentiâ ad ſacram Menſam licitè accedere potuiſſe; quamquam verum ſit etiam aliquando ante peractam publicam illam pœnitentiam ipſos pœnitentes priùs ſecretò & ſacramentaliter à peccatorum reatu abſolutos, ad ſacram Synaxim in quibuſdam caſibus admiſſos fuiſſe, vt fusè & eruditè explicat & probat Ioannes Bagotius è Societate Ieſu in diſſertationibus Theologicis de Pœnitentia.

dist.2. cap.8. ſect.2. & ſeq.

Quærimus igitur hîc an pœnitens ſacramentaliter confeſſus & abſolutus impoſitam ſibi à confeſſario ſatisfactionem priùs implere teneatur, quàm Euchariſtiam percipiat. Et reſpondendum eſt nullo præcepto neque diuino neque Eccleſiaſtico ad id teneri. Quod vt faciliùs probari poſſit, præſupponimus ex Doctrina concilij Tridentini & communi Eccleſiæ praxi, abſolutionem ſacramentalem poſſe validè ac fructuosè conferri pœnitenti etiam peccata mortalia confitenti, antequam impleuerit impoſitam ſibi à Sacerdote ſatisfactionem; imò, cùm ipſa ſatisfactio, ſiue conſideretur quatenus exoluitur pro pœnis quæ vt plurimùm peccato quoad culpam remiſſo luendæ ſuperſunt, ſiue ſub quauis alia ratione, non poſſit eſſe Deo grata & accepta, niſi ab eo impleatur qui iuſtus ſit & Deo gratus: hinc ſequitur ſatisfactionem illam longè meliùs ac perfectiùs effectum ſuum ſortiri, ſi priùs pœnitens per abſolutionem ſacramentalem Deo reconcilietur.

Hoc igitur præſuppoſito, dicimus nullum extare præceptum diuinum aut Eccleſiaſticum, quo homo per Sacramentalem abſolutionem iuſtificatus ad implendam ſatisfactionem ſibi à ſacerdote impoſitam obligetur, antequam ad ſacram communionem accedat: neque enim diuinæ aut Eccleſiaſticæ leges quidquam aliud requirunt in eo qui communicaturus eſt, niſi vt ſit in gratiæ ſanctificantis ſtatu, eaſque habeat diſpoſitiones, quas Paragrapho præcedenti explicauimus: poteſt autem illas habere, quamuis ſatisfactionem nondum impleuerit. Certè Concilium Trid. ex profeſſo declarans quænam præparatio ad hoc Sacramentum dignè ſuſcipiẽdum requiratur, nihil de illa ſatisfactionis adimpletione dicit, ſed tantummodò proponit probationem illam quæ ab Apoſtolo præſcribitur, ratione cuius is, qui peccati alicuius mortalis ſibi conſcius eſt, ad ſacram communionem nonniſi præmiſſa confeſſione Sacramentali perceptaque abſolutione accedere debet. Seſſ. 13. cap. 7.

Cui Concilij doctrinæ ſuffragatur S. Gregorius; *Quid eſt*, inquit, *hoc loco probare, niſi euacuatâ peccatorum nequitiâ ſe probatum ad dominicam menſam & purum exhibere?* Expo. in lib. reg. 2. ca. 21. a. 2.

Quod confirmari poteſt ex eo quòd S. Thomas dicit, quòd quilibet in gratia ſanctificante exiſtens, eſt membrum viuum corporis Chriſti, proindeque filius Dei adoptiuus ac hæres; atqui membrum viuum debet ſuſtentari de alimento ipſius corporis, & is, qui diuina illa eſca in cæleſtis gloriæ fruitione reuelata facie paſci ac repleri dignus eſt, eamdem ſub velo Sacramenti dignè recipere poteſt.

Dices, ſaltem poſſe ſacerdotem pro arbitrio pœnitentem obligare, vt adimpleat ſatisfactionem à ſe impoſitam, priuſquam corporis Chriſti particeps fiat.

Reſpondetur poſſe quidem, ſed non pro arbitrio; neque enim cæleſtis illius theſauri Dominus eſt, ſed tantùm diſpenſator, proindeque ſicut Margaritam illam diuinam proiicere non

debet ante porcos, ſic nec iuſtis & filiis panem vitæ ſine maxima & grauiſſima cauſa denegare: imò SS. Patres nimium illum rigorem quorumdam ſacerdotum prorsùs improbant. Vnde S. Leo Papa Epiſt. 80. in fine. *Nulli Chriſtianorum*, inquit, *facile communio denegetur, nec ad indignantis arbitrium ſacerdotis hoc fiat*: & paucis interiectis, conqueritur leuibus de cauſis *quoſdam à gratia communionis excluſos, & animam, pro qua Chriſti ſanguis effuſus eſt, irrogatione tam ſaui ſupplicij ſauciatam, & inermem quodammodo, exutamque omni munimine diabolicis incurſibus, vt facilè capiatur, obiectam.*

PARAGRAPHVS IV.

An ad dignam Euchariſtiæ perceptionem requiratur excellens aliquis puritatis ac ſanctitatis gradus.

SENSVS quæſtionis eſt, an ad dignam corporis Chriſti participationem minimè ſufficiat, vt quis per confeſſionem & abſolutionem Sacramentalem à peccatis mortalibus mundatus ſit; ſed requiratur inſuper, vt per diuturna pœnitentiæ bonorumque operum exercitia gradum aliquem excellentiorem puritatis ac ſanctitatis acquiſierit; ita vt, ſi quis recens à peccatis mortalibus per Sacramentum pœnitentiæ purgatus, in ſe nihilominus adhuc experiatur vitioſos aliquos motus, prauas inclinationes, infirmam & languidam voluntatem, & alias eiuſmodi peccatorum reliquias, is ſufficienter diſpoſitus ad Euchariſtiam dignè percipiendam non cenſeatur, niſi priùs in perſanandis illis animi ægritudinibus, & eiuſmodi peccatorum veluti radicibus penitùs extirpandis, ac virtutum oppoſitarum acquirendis habitibus ſedulò ac diu laborauerit. Pro cuius reſolutione.

Dicendum quòd, quamuis nulla creaturæ puritas aut ſanctitas, quantacunque ſit, infinitæ huius diuini Sacramenti excellentiæ ac dignitati pro merito reſpondere valeat; ea tamen fuit diuinæ in nos clementiæ benignitas, vt nullum certum puritatis aut ſanctitatis gradum ad dignam illius participationem præſcripſerit, ſed id vniuſcuiuſque liberæ voluntati permiſerit; ita, vt dummodò quis verè à peccato mortali emundatus & per gratiam ſanctificatus exiſtat, quaſcunque animæ ægritudines aut prauos affectus in ſe perſentiat, modò iis non conſentiat, licitè ac fructuosè ad ſacram Euchariſtiam poſſit accedere.

Id ſatis apertè colligitur ex his Chriſti Domini verbis: *venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos*; &, *non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus*: Item ex eo quòd vniuerſa Eccleſia in publicis Collectis profitetur ac poſtulat, *vt hoc diuinum Sacramentum ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium, &c.* Sanct. Matt. 11. & 9.

Idipſum etiam aſſerunt SS. Patres, cùm docent vnum ex huius Sacramenti effectibus eſſe, animæ ægritudines ſanare, prauorum affectuum motus ſedare, peccati fomitem comprimere, & alia ſimilia in nobis operari, vt ex eorum teſtimoniis ſuprà relatis conſtat, quibus tria adhuc ſubiungimus. Sect. 6.

Primum eſt Sancti Thomæ in opuſc. 58. de ſacramento altaris, vbi docet corpus Chriſti in Euchariſtia inſtar Medicinæ nobis exhiberi; illudque comparat maſſæ ficuum, qua Iſaias Ezechiæ regis vlcus ſanauit, dicitque huius Sacramenti perceptione vlcus concupiſcentiæ ſanari. cap. 1.

Secundum eſt S. Bonauenturæ in compendio Theologicæ veritatis, vbi dicit corpus Chriſti in Euchariſtia eſſe, *Ægris medicinam, peregrinantibus viam, debiles confortare, valentes delectare, languorem ſanare, &c.* Lib. 6 ca. 15.

Tertium eſt inſignis Eccleſiæ Pariſienſis

Cancellarij Ioannis Gerſonis, qui tract. 9. ſuper Magnificat, poſtquàm hortatus eſt animam Chriſtianam vt frequenter ad ſacram Euchariſtiam accedat, *Audio* (inquit) *quid reſpondeas: frigida ſum, diſperſa ſum, carnalis ſum, exagitor curis, ſcrupulis inquietor, mordeor concupiſcentiis, fides imbecillis eſt, nutat ſpes, charitas refriguit: quæ mihi conuentio cum Hoſpite tanto? imò verò, quæ tibi curatio niſi ſub medico tanto? ſi te ſanam iudicares, opus medico non haberes, iure à te illum repelleres; exemplum Petri non approbamus in hac parte: ſtupuit ad capturam piſcium, ſubintulit tremens; exi à me Domine, quia peccator ego ſum: tantò magis ô Petre, ſi peccator es, retinendus eſt medicus ſanctificans & peccata tollens à te: quantò ſapientiùs peccator Zachæus, qui feſtinus & gaudens ſuſcepit Ieſum ad ſe: denique quam prudenter hoc fecerit, data ſalus oſtendit.*

Cæterum quantò propenſior erga nos Chriſti clementia & benignitas in hoc Sacramento effulget, tantò majorem haud dubiè reuerentiam ac deuotionem à nobis exigit: tantumque abeſt vt inde quis occaſionem neglectus aut torporis accipiat, quin potiùs, quò ad hanc diuinam menſam ſæpiùs accedit (quod tamen ſine ſapientis viri conſilio facere periculoſum eſt) eò attentiùs ſibi ipſi inuigilare debet, ne tot cœleſtibus gratiis tam frequenter irroratus, vitiorum tribulos aut labruſcas, ſed potiùs vberes virtutum fructus referat; *Terra enim ſuper ſe venientem bibens imbrem, proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt & maledicto proxima, cuius conſummatio in combuſtionem.*

SECTIO VIII.

Quæ ſit huius Sacramenti percipiendi neceſſitas.

De duplici neceſſitate medij vel præcepti, quæſtio intelligi poteſt, de qua in priori ſenſu.

Dicendum 1. Sacramentum Euchariſtiæ in re ſuſceptũ, nec adultis nec paruulis ad ſalutem neceſſarium eſſe neceſſitate medij. Ita S. Doctor. q. 73. a. 3. Et de adultis quidem conſtat, tum ex communi Eccleſiæ conſenſu, tum ex illis Chriſti Domini verbis: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit:* Sanct. Marc. vlt. Vbi æterna ſalus adultorum (de quibus loquitur) fidei ac Baptiſmo ſolùm aſcribitur nullâ Euchariſtiæ facta mentione. De paruulis verò vſu rationis carentibus, Concilium Trid. Seſſ. 21. c. 4. expreſſè declarauit illos, *Nulla obligari neceſſitate ad Sacramentalem Euchariſtiæ communionem; ſi quidem per Baptiſmi lauacrum regenerati & Chriſto Domino incorporati, adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non poſſunt.*

Dicet aliquis, olim SS. Patres Euchariſtiam paruulis baptizatis adminiſtraſſe, vt conſtat ex ſancto Cypriano Serm. de lapſis, S. Auguſtino Epiſt. 107. ad Vitalem, & aliis: Vnde ſequetur illos exiſtimaſſe Euchariſtiam eſſe neceſſitate medij neceſſariam.

Reſpondetur morem illum communicandi paruulos aliquibus tantùm in locis fuiſſe ſeruatum; neque SS. Patres vnquam cenſuiſſe realem Euchariſtiæ ſuſceptionem neceſſitate medij eſſe paruulis neceſſariam; cùm S. Melchiades Papa, qui circa annum 312. rexit Eccleſiam, in Epiſt. Decret. ad Epiſcopos Hiſpaniæ dicat, *Regenerationem (*Baptiſmi ſcilicet*) per ſe ſaluare nos in pace beati ſeculi recipiendos*

Vnde Concilium Tridentinum docet, *Non eſſe damnandam antiquitatem, ſi eum morem in aliquibus locis aliquando ſeruauit: vt enim ſanctiſſimi illi Patres ſui probabilem cauſam facti pro illius temporis ratione habuerunt; ita certè eos nulla ſalutis neceſſitate id feciſſe ſine controuerſia credendum eſt.*

Dicendum 2. Sacramentum Euchariſtiæ in voto ſuſceptum, eatenùs tam adultis quam paruulis eſſe ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medij, quatenùs votum illud in Baptiſmi ſuſceptione continetur, tum ratione gratiæ baptiſmalis, quæ baptizatum ad Euchariſtiæ perceptionem idoneum efficit; tum etiam ratione propenſionis, quam is qui vitam ſpiritualem gratiæ per Baptiſmum accepit, cenſetur habere ad vitam illam per alimentum Euchariſtiæ conſeruandam, vt docet S. Thomas ſuprà, & poſt illum communiter alij Theologi, vt videre eſt apud Valentiam diſp. 6. quæſt. 1. de Euchariſt. punc. 5.

Ex qua doctrina ſic explicata intelligi poteſt, quò ſenſu dixerit S. Auguſtinus *eos vitam habere non poſſe, qui fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſti*: Id enim intelligendum eſt de ſumptione corporis Chriſti, quæ cenſetur fieri in voto, cùm Baptiſmus ſuſcipitur: quod idem S. Pater declarauit, vt refertur cap. *Nulli*, de Conſec. diſt. 4. vbi dicit *vnumquemque fidelium tunc corporis & ſanguinis Domini participem fieri, quando in Baptiſmo membrum corporis Chriſti efficitur.*

Lib. 1. contr. duas Epiſt. Pelag. c. 4.

Quod ſi de neceſſitate præcepti quæſtio intelligatur,

Dicendum 3. varia olim de hac re extitiſſe Eccleſiæ præcepta: Initio ſi quidem naſcentis Eccleſiæ fideles ſæpiſſimè, imò ferè quotidiè Sacramentum hoc ſumebant: quæ conſuetudo cùm paulatim intermitti videretur, hanc ſanctus Anacletus aliqua ex parte renouauit Epiſt. 2. præcipiens, vt ſaltem miniſtri qui Miſſæ Sacrificio inſeruirent, Euchariſtiæ participarent. Charitate poſtmodùm refrigeſcente ſanctus Fa-

bianus Papa Epiſt. 1. quæ refertur cap. *Etſi* de conſecrat. diſtin. 2. edixit, vt ter ſaltem quotannis, ſcilicet in feſtis Natalis Domini, Reſurrectionis, ac Pentecoſtes, omnes Chriſti fideles Euchariſtiam ſumerent; Quod poſteà in pluribus Conciliis ſimiliter decretum eſt, ac præſertim Agathenſi 1. Demum cùm ſancta illa & ſalubris præceptio in deſuetudinem abiiſſet, & maximo animarum damno in plures etiam annos corporis Chriſti communio differretur, conſtitutum eſt in Concilio Lateran. ſub Innocentio 3. cap. *Communis vtriuſque ſexus*, vt ſinguli fideles, cùm ad annos diſcretionis peruenerint, Sacramentum hoc ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis percipiant, niſi ex licentia proprij ſacerdotis, in plures aliquot dies ex cauſa aliqua rationabili differendum eſſe cenſeatur.

Sunt autem quædam hic obſeruanda circa Eccleſiaſticum iſtud de ſumenda Euchariſtia præceptum.

Primum eſt, tempore Paſchatis intelligi totum illud tempus, quod effluit à Dominica Palmarum vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè; vt ab Eugenio 4. declaratum fuiſſe refert Nauarrus: imò, vbi conſuetudo legitimè preſcripta viget de ſatisfaciendo huic præcepto per communionem quolibet Quadrageſimæ die factam, idem Nauarrus docet ſatis eſſe ad tranſgreſſionem præcepti euitandam, vt quis eiuſmodi conſuetudini ſe conformet. c. 21. n. 45.

Secundum eſt, ex probabiliſſima & in praxi magis receptã ſententia illum, qui tempore Paſchatis ex cauſa aliqua iuſta vel iniuſta ſacram Euchariſtiam accipere intermiſit, poſteà quam primùm commodè poteſt, ad ſumendam illam obligari. Ita docent Nauarrus, Azor, Suares & alij apud Laymanum cap. 5. de Euchar. quibus ſubſcribit Iſambertus ad quæſt. 80. diſp. 6. art. 2. vbi etiam addit illum, qui præuidet defuturam ſibi tempore Paſchatis communicandi occaſionem, ad præ-

ueniendum illud tempus obligari: quod tamen aliqui rectè limitant, ſi intra eum annum iam ſemel non communicauerit; aut ſi præuideat quòd intra eumdem annum ampliùs communicare non poſſit; quia Eccleſiæ intentio præcipua eſt, vt communio vltra annum non differatur, ſicut rectè obſeruat & probat Laymannus ſuprà.

Tertium eſt, pœnam illam in ſupradicto decreto Concilij Lateran. contra huius præcepti transgreſſores conſtitutam; ſcilicet vt viuentes ab Eccleſia arceantur, & mortui Eccleſiaſtica ſepultura priuentur; non eſſe latæ ſententiæ, ſed ferendæ, vt ipſius decreti verba indicant: quapropter parrochi, aliique ſacerdotes, qui iuriſdictionem in foro exteriori non obtinent, pœnam illam non-niſi conſulto ac iubente Ordinario inferre non debent, niſi ſpecialibus diæceſeon conſtitutionibus, aut conſuetudinibus aliquid expreſſiùs declaretur.

Dicendum 4. non modò Eccleſiaſticum, ſed etiam diuinum de ſumenda Euchariſtia extare
qu. 8. præceptum. Ita S. Thomas: & conſtat tum ex
a. 11. his Chriſti Domini verbis: *Niſi manducaueritis*
S. Ioa. carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis;
6. tum etiam ex Concilio Trid. ſeſſ. 13. vbi ſic lo-
cap. 2. quitur: *Saluator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc inſtituit, & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcepit, &c.*

Quæres quo tempore diuinum illud præceptum obliget? Reſpondetur 1. obligare ſaltem in articulo mortis, vt docet & pluribus probat Suares diſp. 69. ſect. 3. & Valentia diſput. 6. quæſt. 8 de Euchar. punct. 4. colligiturque ex perpetua Eccleſiæ praxi, quæ peculiari curâ ſemper cauit, ne infirmi ſine illius ſumptione ex hac vita decederent: Vnde in Concilio Nicæno 1. can. 13. Euchariſtia in fine vitæ ſumenda vocatur *viaticum neceſſarium*: idem habetur in Concilio Carthagin. 4. can. 77. & in aliis Conciliis, quæ referuntur in Decreto cauſa 27. qu. 1. & 6.

Reſpondetur 2. valdè probabilem eſſe ſententiam Soti lect. 9. de Euchar. Ægidij Coninck quæſt. 63. art. 3. & aliorum Doctorum, qui aſſerunt ex præcepto diuino vnumquemque fidelem adultum etiam citrà mortis periculum ad ſumendam aliquoties in vita Euchariſtiam obligari, Chriſtumque Dominum nullum tempus certum præſcribere voluiſſe, ſed Eccleſiæ ſuæ reliquiſſe determinandum.

Eſt autem obſeruandum, quando Euchariſtia in periculo mortis per modum viatici ſumitur, etiam à non ieiunis illam ſumi poſſe, quando ſine graui damno aut periculo ieiunium ab illis vſque ad tempus huius Sacramenti ſuſcipiendi ſeruari non poteſt, vt ex communi Doctorum conſenſu docet Toletus l. 6. c. 15. & habetur in rituali Romano titulo de communione infirmorum: ſi tamen nullum probabile mortis periculum immineret, & ex deuotione ſola communicare vellet infirmus (quod illi haud dubiè ſaluberrimum eſt, ideoque conſulendum) tunc non-niſi ieiunus Euchariſtiam ſuſcipere deberet: quòd ſi infirmus in mortis periculo diutiùs verſetur, poterit iterùm & ſæpiùs Euchariſtiam per modum viatici etiam non ieiunus ſumere, vt docet idem Toletus ſuprà; dummodò tempus aliquod ab vltima viatici ſumptione interceſſerit, quod quidem tempus in Rituali Pariſiẽſi tit. de comm. infirm. decem dierũ ſpatio præfinitur.

Quærunt aliqui, an is, qui paulò antequam incideret in periculum mortis, communicauit, teneatur iterùm periculo illo adueniẽte Euchariſtiam recipere. Quidam Theologi, vt Sotus, Paludanus & alij quos citat & ſequitur Laymannus cap. 5. de Euchariſt. exiſtimant illum; qui Euchariſtiam recepit octo vel decem diebus antequam in periculum mortis incideret, non teneri ſub peccato iterùm communicare: quorum ſententia quamuis probabilis videatur, verior tamen & in praxi tenenda eſt ea, quæ aſſerit talem ex præcepto diuino iterùm obligari ad communicandum, etiamſi pridie quàm incideret in

mortis periculum, iam communicaſſet. Ita Iſambertus ad quæſt. 80. diſput. 5. art. 2. vbi etiam cõtendit illum, qui nihil de periculo mortis cogitans communicaſſet aut celebraſſet, ſi eodem die in tale periculum incidat, iterùm ad Euchariſtiam ſumendam per modum viatici obligari: cui tamen ſententiæ ne ſubſcribamus, obſtat Eccleſiæ lex & conſuetudo prohibens, ne quis eodem die bis communicet, exceptis aliquot caſibus in iure expreſſis, vt Natalis Domini, Parochi duas aut plures Eccleſias parochiales diſtinctas legitimè poſſidentis, &c. inter quos tamen propoſitus hic caſus nuſquam reperitur.

Optimum ſuper hac re conſilium eſſet id præſtare, quod à ſanctiſſimis viris, & nuper etiam ab Eminẽtiſſimo & de vniuerſa Eccleſia optimè merito Cardinali Baronio aliquot annis ante mortem factum legimus; qui quoties communicabant aut Miſſæ Sacrificium celebrabant, toties ſacram Euchariſtiam per modum viatici ex peculiari intentione ſumebant, ea ſcilicet, mẽte, vt ſi mors ex improuisò accideret, diuino præcepto de Euchariſtia in tali caſu ſumenda ab ipſis ſatisfactum eſſet.

SECTIO IX.

Soluuntur quædam dubia circa doctrinam præcedenti ſectione traditam.

PRIMVM eſt, vtrum amentibus baptizatis adminiſtranda ſit Euchariſtia. Reſpondet
q. 80. S. Doctor cum diſtinctione: vel enim ſem-
a. 9. per caruerunt vſu rationis, & talibus dicit Sacramentum hoc non eſſe adminiſtrandum: vel non ſemper caruerunt, & tunc ſi priùs cùm eſſent rationis cõpotes, apparuit in eis Sacramenti huius aliqua deuotio, debet ipſis in articulo mortis ex-
can. 7. hiberi (vt ibidem docet confirmatq; authorita-
6. te Concilij 4. Carthaginenſis) niſi fortè timeatur periculum vomitus vel expulſionis. Iis autem qui non omninò amentes ſunt, ſed debilem tantùm habent rationis vſum, non eſt hoc Sacra-

mentum omninò denegandum, ſed pro ratione diſpoſitionis & deuotionis adminiſtrandum.

Secundùm eſt, qua ætate pueris Sacramentum hoc adminiſtrari debeat? Reſpondetur, nihil ſuper hac re generatim poſſe definiri, ſed cuiuſque pueri indolem eſſe conſiderandam; in aliis ſiquidem tardiùs, in aliis citiùs rationis vſus exoritur: neque tamen requiritur vt puer pleno ac perfecto iudicio polleat, ſed ſatis eſt ſecundùm mentem S. Doctoris, vt aliqualem vſum rationis habere incipiat, poſſitque actum fidei circa hoc Sacramentum elicere, & deuotum aliquem affectum circa illud concipere. ſup. in reſp. ad 3.

Vnde grauiter aliquando peccant parentes, paſtores, & confeſſarij, qui ex incuria primam puerorum communionem nimis diu differunt, quos Beatæ memoriæ Franciſcus Saleſius Epiſcopus Gebennenſis in ipſo rationis crepuſculo ad Chriſtum Dominum volebat in huius Sacramenti participatione adduci; vt illius gratiis irrorati tanquam nouellæ oliuarum in circuitu menſæ Domini adoleſcerent, eoque confortante, baptiſmalem innocentiam fæliciùs & conſtantiùs cuſtodirent.

Tertium eſt, vtrum reis ad mortem damnatis Euchariſtia licitè denegari poſſit? Reſpondetur cum Iſamberto, Eccleſiam poſſe ſpeciali aliquo decreto, vel ratione alicuius conſuetudinis, eiuſmodi reos ad mortem damnatos Sacramentali Euchariſtiæ perceptione priuare: quod præſertim probat, ex eo quòd Eccleſia olim in quibuſdam Conciliis ac nominatim in Concilio Eliberitano, quoſdam peccatores publicos, licet pœnitentes & Sacramentaliter abſolutos, ſacra viatici ſumptione etiam in articulo mortis priuauit: ergo idem etiam nunc in ſimilibus caſibus ad horrorem quorumdam criminum altius animis imprimendum facere poterit: cùm in diſpenſatione Sacramentorum ſaluâ illorum ſubſtantiâ plenariam à Chriſto Domino poteſtatem acceperit. ad q. 80. diſp. a. 4.

Quartum eſt, vtrum ſicut ſacerdotes celebran-

tes, ſic etiam laïci communicantes Sacramentum hoc ſub vtraque ſpecie ſumere debeant: Reſpondetur iuxta definitionem Concilij Trid.
ſeſſ. 21 cap. 1. *Laicos & Clericos non conficientes, nullo præcepto diuino ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub vtraque ſpecie ſumendum obligari, neque vllo pacto ſalua fide dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat:* (Et poſteà ſubdit) quòd, *licet ab*
cap. 2. *initio Chriſtianæ religionis non infrequens vtriuſque ſpeciei vſus fuiſſet, tamen progreſſu temporis latiſſime iam mutata illa conſuetudine, ſancta mater Eccleſia grauibus & iuſtis de cauſis adducta, hanc conſuetudinem ſub altera ſpecie communicandi approbauit, & pro lege habendam decreuit; quam reprobare, aut ſine ipſius Eccleſiæ authoritate pro libito mutare non licet.* (Addit denique) *fatendum eſſe etiam ſub*
cap. 3. *altera tantùm ſpecie totum atque integrum Chriſtum verumque Sacramentum ſumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos defraudari, qui vnam ſpeciem ſolùm accipiunt.* Certè in ſcripturis, Act. 2. 20. & 27. fit mentio ſolius fractionis panis, in cuius communicatione dicuntur fideles fuiſſe perſeuerantes: & olim in Eccleſia Sacramentum hoc ſub ſola ſpecie panis ad communionem infirmorum aſſeruatum, ipſiſque infirmis miniſtratum fuiſſe conſtat ex Concilio Nicæno can. 12. & 14. & ex Euſebio lib. 6. Hiſtor. Eccleſ. cap. 35. & etiam ex S. Gregorio Nazianzeno in orat. de Gorgonia ſorore: ex quibus conſtat quantùm à veritate alienum ſit, quod hæretici dicunt, vnumquemque fidelium præcepto diuino ad communionem ſub vtraque ſpecie ſumendam obligari.

SECTIO X.

Quis ſit legitimus huius Sacramenti miniſter.

QVÆSTIO propoſita dupliciter intelligi poteſt: primò, quis hoc Sacramentum con-

ficere; ſecundò, quis illud legitimè diſpenſare & adminiſtrare poſſit. Pro illius in vtroque ſenſu reſolutione.

Dicendum 1. ſolùm nouæ legis ſacerdotem ritè ordinatum eſſe proprium & legitimum Euchariſtiæ conficiendæ miniſtrum. Hæc veritas, quæ de fide eſt, conſtat tum ex his Chriſti Domini verbis S. Matth 26. & S. Luc. 22. *hoc facite, &c.* quibus, ſolis Apoſtolis, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus hanc Euchariſtiæ conficiendæ poteſtatem conceſſit; quo ſenſu verba illa intelligenda eſſe docet S. Thomas; & conſtat ex Concilio Lateran. ſub Innocentio III. q. 82. cap. *Firmiter*, in quo ſtatuitur *neminem niſi ſacer-* a.1. *dotem ritè ſecundum claues Eccleſiæ ordinatum, Sacramentum hoc poſſe conficere:* quod etiam expreſsè definitum eſt in Concilio Trid. ſeſſ. 2. cap. 1. Huic quoque veritati ſubſcripſerunt SS. Patres; vt S. Chryſoſtomus paſſim in libris de ſacerdotio, prætertimque lib. 3. cap. 3. & S. Hieronymus dialogo cont. Luciferianos poſt medium, vbi contendit Hilarium quendam Schiſmaticum non pòtuiſſe Euchariſtiam conficere, eo quòd fuiſſet tantùm in Diaconum ordinatus.

Dicendum 2. ſolùm ſacerdotem eſſe ordinarium diſpenſationis & adminiſtrationis huius Sacramenti miniſtrum. Ita S. Thomas qu. 82. a. 3. & conſtat ex cap. *Peruenit* de conſecr. diſt. 2. in quo reprehenduntur ſacerdotes, qui laicis Euchariſtiam dabant ad infirmos deferendam: & in Concilio Trid. ſeſſ. 13. cap. 8. dicitur, *Hunc ſemper in Eccleſia morem fuiſſe, vt laïci à ſacerdotibus communionem acciperent.*

Diximus (ordinarium) primis enim Eccleſiæ temporibus ob penuriam ſacerdotum, extraordinariè hanc Euchariſtiæ diſpenſationem Diaconis commiſſam fuiſſe conſtat ex S. Iuſtino Apolog. 2. in fine & ex S. Ambroſio lib. 1. offic. cap. 41. quod tamen tempore conſequenti ad ſolum caſum neceſſitatis redactum fuit, vt declaratur in Concilio Carthag. 4. can. 38. ac demùm prorsùs exoleuit.

Quamquam Suarez diſp. 72. ſect. 1. & alij Doctores quos ibidem citat, exiſtiment etiam nunc in caſu neceſſitatis (vt ſi infirmus in mortis articulo poſtularet viaticum nec adeſſet ſacerdos) poſſe Diaconum illi adminiſtrare: quod ſimiliter docet Toletus lib. 2. cap. 28. Imò idem Suarez, Valentia, Koninch, & alij apud Bonacinam diſp. 4. quæſt. 5. punct. 1. aſſerunt in extremæ neceſſitatis caſu, vt in articulo mortis, ſi nullus adſit ſacerdos aut Diaconus, laïcum poſſe Euchariſtiam per ſe ipſum ſumere aut alteri ſumendam præbere; quod tamen intelligendum eſt ſecluſo quouis ſcandalo: quamuis autem Bonacina hanc ſententiam minùs probabilem exiſtimet, aliis tamen non improbanda videtur, cùm olim id vſitatum fuerit vt conſtat ex Euſebio lib. 6. cap 36. & nuper etiam in Maria Scotiæ Regina factum laudatur.

Dicendum 3. nullum ſacerdotem poſſe licitè alteri Euchariſtiam adminiſtrare, niſi ſit eius proprius paſtor, vel ex proprij paſtoris id eſt ſummi Pontificis, Epiſcopi, vel Parrochi commiſſione ſeu licentiâ expreſſa vel rationabiliter præſumptâ id faciat. Ita Suarez ſuprà ſect. 2. Vaſques diſp. 219. cap. 2. Laymannus lib. 5. tract. 4. cap. 7. de Euch. qui hanc affert rationem; quòd diſpenſatio Sacramentorum, ac præſertim huius quo fideles ſpiritualiter paſcuntur, ſit proprium munus paſtoris, quod proinde nemo alius ſine illius commiſſione vſurpare debet.

SECTIO XI.

De ſanctiſsimo Miſſæ ſacrificio.

PARAGRAPHVS I.

Vtrum in Miſſa verum & propriè dictum ſacrificium offeratur.

MISSÆ nomen plurimi ab Hebraïca voce, quæ oblationem ſpontaneam ſignificat, deriuare contendunt: alij tamen probabiliùs (vt Bellarmino videtur) dictionem lib. 2. eſſe Latinam exiſtimant à mittendo deriuatam; de quia per illam oblationes & preces ad Deum Miſſ. mittuntur; vel quia in illius fine Diaconi vel c. 1. ſacerdotis voce fit miſſio ſeu dimiſſio populi: Patres ſiquidem Græci nuſquam nomen Miſſæ ſed λειτουργίας vſurpaſſe reperiuntur; quos tamen aliàs voces Hebraïcas, vt *Paſcha, Sabbathum, Alleluia, &c.* paſſim retinuiſſe videmus.

Quidquid ſit de illius nominis deriuatione, certum eſt illud in Eccleſia antiquiſſimum & vſitatiſſimum fuiſſe, vt ſatis demonſtrat eius frequens mentio tum in Conciliis antiquis, tum apud SS. Patres, quos fuse refert Bellarminus loco proximè citato. Et eo nomine, ſecundùm communiſſimam ac vſitatiſſimam illius acceptionem, ſignificatur actio illa Religioſa diuinitus inſtituta, per quam Chriſti Domini corpus & ſanguis cum ſacris quibuſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis conſecratur, offertur, ac ſumitur. Et de Miſſa eo ſenſu intellecta quæritur, an ſit verum & propriè dictum ſacrificium: pro cuius quæſtionis faciliori reſolutione,

Supponimus ex Doctrina S. Thomæ & aliorum communiter Theologorum, ſacrificium 2.2.q. 83. propriè dictum eſſe oblationem externam ſoli Deo factam, qua in teſtificationem ſupremi dominij, quod in omnes creaturas earumque vitam

& exiſtentiam obtinet (cuius proinde nutu ſicut creatæ ſunt & conſeruantur, ſic etiam deſtrui & annihilari poſſunt) à legitimo miniſtro res aliqua ſenſibilis & permanens ritu myſtico conſecratur & tranſmutatur.

Dicitur 1. (oblatio externa) vt ab internis religionis actibus diſcernatur.

lib. 10 de ciuit. c. 4. Dicitur 2. (ſoli Deo factam) *quis enim*, inquit S. Auguſtinus, *ſacrificandum cenſuit, niſi ei quem Deum aut ſciuit, aut putauit, aut finxit?*

Dicitur 3. (in teſtificationem ſupremi dominij, &c.) vt explicetur in quem finem ſacrificium offeratur.

Dicitur 4. (à legitimo miniſtro) non enim cuiuſvis eſt offerre ſacrificium; *Nec* (vt ait Apoſtolus) *quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*

Dicitur 5. (res aliqua ſenſibilis & permanens, vt à ratione ſacrificij propriè dicti excludantur actiones tranſeuntes, quales ſunt pſalmodiæ) preces, &c.

Dicitur 6. (ritu myſtico conſecratur) id eſt diuino cultui & honori dedicatur: ſacrificare

ſup. a. 3. enim, (vt ait S. Doctor) eſt aliquid ſacrum facere.

Dicitur 7. (& tranſmutatur) ad verum enim & propriè dictum ſacrificium requiritur, vt id quod ſacrificatur ita tranſmutetur, vt deſinat eſſe id quod ante erat: cum enim (vt ſuprà dictum) ſacrificium offeratur in proteſtationem, quod Deus ſit ſummus vitæ ac necis arbiter; hæc proteſtatio requirit, vt non ſolùm vſus rei, ſed eius etiam ſubſtantia Deo offeratur, & in eius honorem conſumatur.

Hoc præſuppoſito, dicendum eſt in Miſſa verum & propriè dictum ſacrificium Deo offerri.

cap. 1. Hæc veritas, quæ à Concilio Trid. definita eſt tanquam fide credenda, & quam hæretici hodierni præſertim impugnant, probatur 1. ex Malachia ſic Iudæos alloquente: *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum,*

occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quibus verbis prædicit Propheta (vt explicat S. Auguſtinus) *ceſſaturas victimas quas in vmbra futurorum offerebant Iudæi, & vnum ſacrificium gentes à ſolis ortu vſque ad occaſum, ſicut iam fieri cernimus, oblaturas.* lib. 19 de ciuit. c. 23.

Probatur 2. ex eo quòd Apoſtolus dixit quòd Chriſtus Dominus *factus eſt Pontifex in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*, id eſt, quòd, ſicut Melchiſedech panem & vinum in ſacrificium obtulit, ſic etiam Chriſtus Dominus corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpecie panis & vini in ſacrificium obtulit, & diſcipulis ſuis eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus offerendum tradidit: ita enim hunc Apoſtoli locum explicant SS. Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus & alij quos refert Bellarminus lib. 1. de Miſſa cap. 6. *Heb. 6*

Probatur 3. ex Concilio Nicæno 1. can. 14. vbi ſtatuitur, *Diaconos non habere poteſtatem offerendi ſacrificij, ſed ſolos ſacerdotes*: & Nicæno 2. act. 6. vbi fit expreſſa mentio incruenti ſacrificij quod in memoriam paſſionis Chriſti à ſacerdote offertur; diciturque in eo non imaginem, ſed ipſummet Chriſti corpus offerri.

Probatur 4 ex Sancto Ambroſio cap. 1. in Sanctum Luc. *Cùm ſacrificamus*, inquit, *Chriſtus adeſt, Chriſtus immolatur:* Sancto Gregorio Niſſeno orat. 1. de feſto Paſchæ: *Chriſtus non expectat Pilati iudicium, ſed ineffabili ſacrificij modo præoccupat violentum impetum Iudæorum, ac ſe ipſum offert oblationem pro nobis, ſacerdos ſimul & agnus: quando verò id accidit? cùm nempe corpus ſuum ad manducandum, & ſanguinem familiaribus exhibuit ad bibendum.* Et Sancto Auguſtino lib. 4. de Trinit. cap. 14. *Quid gratius offerri aut ſuſcipi poteſt, quam caro ſacrificij noſtri, corpus effectum ſacerdotis noſtri?*

Probatur 5. hac ratione: vbicunque reperiuntur altaria & ſacerdotes, ibi ſacrificium etiam reperiri neceſſe eſt, cùm non niſi ad ſacrificia

offerenda vſui eſſe poſſint: Atqui in Eccleſia Catholica ſemper fuerunt altaria & Sacerdotes, vt conſtat ex antiquiſſimis Conciliis, Calcedonenſi act. 1. vbi dicitur Patres Concilij conſediſſe in Eccleſia *ante cancellos ſanctiſſimi altaris*; & Laodiceno can. 19. vbi ſtatuitur *Solis ſacratis licere ad altare accedere*; & can. 44. prohibetur *Ne mulier ingrediatur ad altare*: item ex Sancto Cypriano lib. 1. Epiſtol. 9. vbi prohibet ne offeratur ſacrificium pro Chriſtiano quodam defuncto, qui teſtamento ſuo rerum aliquarum temporalium procurationem ſacerdoti mandauerat; *Quia*, inquit, *non eſt dignus vt pro illo ſacrificetur, qui ſacerdotem Dei ab altari abſtraxit.*

Obiiciunt 1. hæretici Chriſtum Dominum in ſcripturis vocari & re vera eſſe ſacerdotem in æternum: vnde inferunt nullos in terris ſacerdotes illi eſſe ſubſtituendos, nec illa proinde ſacrificia ab ipſis poſſe offerri.

Reſpondetur ſacerdotes non ſubſtitui Chriſto Domino, nec illorum multiplicationem repugnare vnitati & æternitati ſacerdotij ipſius Chriſti, ſed operari & ſacrificare in illius virtute tanquam eius Vicarios; ſicut, quamuis ipſe Chriſtus de ſe ipſo loquens dixerit *vnus eſt magiſter veſter Chriſtus*, hoc non obſtat quin ſub illo ſint etiam alij Doctores & magiſtri: vnde Apoſtolus 2. Timoth. 1. vocat ſe *Magiſtrum & Doctorem gentium.*

Obiiciunt 2. Apoſtolum Hebr. 10. dixiſſe Chriſtum vna ſui oblatione conſummaſſe in æternum ſanctificatos; vnde ſequitur nos nullo alio ſacrificio indigere, cùm vnum Chriſti in cruce ſacrificium infinitam & æternam vim habuerit.

Reſpondetur verum eſſe, quòd Chriſtus Dominus vnica ſui oblatione æternam humani generis redemptionem perfecit; quod tamen non obſtat, quin (vt loquitur Concilium Trid.) *Eccleſiæ ſuæ viſibile (ſicut hominum natura exigit) reliquerit ſacrificium, quo cruentum illud ſemel in cruce peractum repreſentaretur, eiuſque memoria in*

ſeſſ. 22 cap. 1.

finem vſque ſæculi permaneret ; atque illius ſalutaris virtus in remiſſionem eorum , quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur.

PARAGRAPHVS II.

Quænam partes Miſſæ ad rationem ſacrificij pertineant.

DE duobus præſertim ipſius Miſſæ partibus controuerſia eſt apud Theologos, conſecratione ſcilicet & communione; an vtraque vel vna ſolummodò illarum ad rationem ſeù eſſentiam ſacrificij pertineat:de aliis enim quæ in Miſſa fiunt, conueniunt omnes quòd ad eſſentiam ſacrificij minimè pertineant; ſed quòd ſint tantùm ceremoniæ quædam ab Eccleſia inſtitutæ, quarum aliæ ſunt præparatoriæ ad ſacrificium , aliæ repræſentatiuæ eorum quæ in Paſſione Chriſti Domini geſta ſunt, aliæ demùm ſignificatiuæ fructus qui ex illo ſacrificio ſuper fideles deriuatur.

Sunt autem duæ celebriores Theologorum ſuper hac quæſtione ſententiæ : Prior eſt eorum, qui exiſtimant rationem ſeu eſſentiam ſacrificij Miſſæ in ſola conſecratione conſiſtere. Ita Suarez diſp. 75. & plures alij quos ibidem citat , quorum præcipuæ rationes hæ ſunt.

Prima, quòd ſacri Euangeliſtæ inſtitutionem huius ſacrificij referentes ſolius conſecrationis meminerint,nec dicant Chriſtum Dominum corpus & ſanguinem ſuum in illa inſtitutione ſumpſiſſe; quod quamuis Sanctus Thomas & plurimi alij tum Sancti Patres, tum Doctores aſſerant , non eſt tamen veriſimile ſacros Euangeliſtas omiſſuros fuiſſe , ſi ad huius ſacrificij rationem & eſſentiam pertinere exiſtimaſſent. q. 81. a. 1.

Secunda, quòd huius ſacrificij eſſentia conſiſtat in ea actione, quæ eſt expreſſiſſima Paſſionis & mortis Chriſti Domini repreſentatio: Atqui conſecratio eſt eiuſmodi; cùm in illa vi verborum corpus ſeorſim à ſanguine ponatur, & ſic fiat myſtica quædam ſeparatio ſanguinis ab ipſo corpore; in qua quidem ſeparatione realiter in cruce facta, poſita fuit vera & propria ratio ſacrificij in ipſa cruce peracti: ergo, &c.

Tertia, quòd huius ſacrificij propria & eſſentialis ratio conſtituenda ſit in actione illa, in qua ſacerdos fungitur vice Chriſti Domini principalis oſſerentis, & illius nomine aliquid Deo offert: atqui in ſola conſecratione id reperitur; tunc enim ſolummodò Sacerdos in perſona ipſius Chriſti loquitur, & virtute verborum conſecrationis victimam illam diuinam veluti ſiſtit in altari, ſicque eam Deò offert: omnes enim reliquæ oblationes, quæ ipſam conſecrationem antecedunt aut ſubſequuntur, ab Eccleſia inſtitutæ ſunt; cùm Sanctus Gregorius lib. 7. Epiſtol. 63. Apoſtolos primis Eccleſiæ temporibus ad verba conſecrationis ſolam orationem Dominicam addere ſolitos fuiſſe teſtetur.

Poſterior ſententia eſt eorum, qui aſſerunt ad rationem & eſſentiam huius ſacrificij pertinere quidem conſecrationem corporis & ſanguinis Chriſti Domini, quatenùs eſt veluti poſitio ſeu adductio victimæ ad altare illiuſque oblatio; ſed ſolam non ſufficere defectu realis immutationis in ſacrificio requiſitæ; proindeque ad rationem & eſſentiam huius ſacrificij pertinere quoque ſacerdotis communionem, per quam huius ſacrificij victima in honorem Dei veluti deſtruitur atque conſumitur, in quantum per illam ſacerdotis communionem corpus & ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus Sacramentalibus eſſe deſinit.

Cuius ſententiæ aſſertores ſunt Canus, Sotus,

Bellarminus, & alij, quibus ſubſcribit Iſambertus ad quæſt. 83. diſp. 3. art. 4. qui etiam pro ea citat S. Doctorem præfatæ quæſtionis art. 3. & fundamenta illius poſterioris ſententiæ præcipua ſunt hæc.

Primùm, quòd Chriſtus Dominus ſacrificium hoc inſtituens ſimul & offerens dixit, *hoc eſt corpus meum quod pro vobis datur : frangitur* iuxta Græcam editionem : & de calice ſanguinis ſui : *qui pro vobis funditur in remiſſionem peccatorum :* quæ quidem verba de fractione & effuſione, quæ in ipſo ſacrificio fit, intelligenda eſſe ex mente S. Chryſoſtomi & plurium SS. Patrum probat Maldonatus ad cap. 16. S. Math. vnde rectè colligitur ſumptionẽ corporis & ſanguinis Chriſti Domini à ſacerdote factam, quæ per fractionem & effuſionem illam ſignificatur, ad ſacrificij rationem & eſſentiam pertinere; cùm illius fractionis & effuſionis virtute peccata remittenda eſſe dicantur ; qui quidem effectus huius ſacrificij proprius eſt, vt infra explicabitur. *Sanct. Luc. 22. & 1 Cor. 11*

Secundum eſt, quòd ad rationem ſacrificij pertineat realis quædam immutatio, ſeu deſtructio rei oblatæ: per conſecrationem autem nulla fiat corporis & ſanguinis Chriſti deſtructio, ſed potiùs noua ipſius ſub ſpeciebus ſacramentalibus poſitio, quæ per communionem deſtruitur ; per quam proinde fit, vt corpus Chriſti amittat eſſe ſacramentale, & ſic realiter immutetur.

Tertium eſt, quòd Eccleſia præcepit vt, ſi contingat ſacerdotem celebrantem facta conſecratione mori ante communionem, alius ſacerdos etiam non ieiunus perficiat Miſſam conſumendo totam victimam ; ne ſcilicet ſacrificium imperfectum relinquatur : *quale enim eſt ſacrificium* (vt dicitur cap. *Relatum* de conſecr. diſt. 2.) *cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe cognoſcitur?*

Quamuis autem hæ duæ ſententiæ maximè

videantur probabiles, & ex vtraque illarum poſſint varij & eximij pietatis ac religionis affectus elici; poſterior tamen magis nobis arridet, tùm ob fundamenta illa quibus innititur, tùm etiam quia rationes pro priori allatæ non ita firmæ ſunt, quin euerti poſſe videantur.

Ad primam ſiquidem reſpondetur, ſatis expreſſam in Euangelio fieri mentionem, non ſolùm conſecrationis, ſed etiam communionis, ſeu conſumptionis victimæ huius ſacrificij verbis illis Chriſti Domini, quæ in primo poſterioris ſententiæ fundamento relata ſunt.

Ad ſecundam reſpondetur, myſticam illam ſeparationem ſanguinis à corpore Chriſti Domini non ſufficere ad rationem ſacrificij, ad quam (vt dictum eſt) realis aliqua immutatio rei ſacrificatæ requiritur; quæ cùm in ſola conſecratione non reperiatur, hinc ſequitur in illa ſola perfectam & completam rationem ſacrificij minimè reperiri.

Ad tertiam denique reſpondetur, ſacerdotem vi ſuæ orationis habere poteſtatem non modò conſecrandi & offerendi victimam, ſed etiam illam conſumendi; cùm hæc conſumptio æquè ac conſecratio & oblatio pertineat ad rationem ſacrificij, quod perficere debet tanquam miniſter Chriſti, in cuius perſona æquè dici debet victimam conſumere, cum id Chriſtus Dominus fecerit; ſicut in eius perſona dicitur ipſam victimam conſecrare.

PARAGRAPHVS III.

Quinam ſint huius ſacrificij effectus.

SVPPONIMVS ex veriori ſententia (quã Bellarminus communem eſſe Theologorum affirmat) ſacrificium Miſſæ ad effectus ſuos producendos vim habere, non ſolùm ex opere operantis, ratione ſcilicet bonitatis & deuotionis eius qui illud offert; quod illi cum omnibus aliis piis operibus commune eſt; ſed etiam ex opere operato, id eſt virtute ipſius ſacrificij quod offertur, idque independenter à bonitate vel malitia ſeu indignitate miniſtri offerentis: vnde Concilium Tridentinum dicit *huius ſacrificij oblationem ita eſſe mundam, vt nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poſſit*: poſſet autem inquinari, ſi ex ſola bonitate morali ac merito operis, quod exercet offerens, valorem ac effectum haberet. Accedit communis totius Eccleſiæ ſenſus qui eſt, ſacrificium hoc pro aliquo ſiue viuente ſiue mortuo oblatum poſſe ipſi eſſe fructuoſum, etſi offerendi ratio ex parte ipſius operantis nihil habeat bonitatis moralis: nec vllo ſtatuto aut lege obligat ſacerdotem, qui in peccato mortali ex aliqua obligatione celebrauit, iterùm celebrare, tanquam obligationi illi minimè ſatisfecerit.

Lib. 2. de Miſſa cap. 4.

Seſſ. 22. c. 20.

Hoc præſuppoſito, pro reſolutione quæſtionis propoſitæ dicendum eſt Miſſæ ſacrificium eſſe ex opere operato, non modò Latreuticum & Euchariſticum, ſeu *ſacrificium laudis & gratiarum actionis*, vt loquitur concilium Trid. Sed prætereà eſſe etiam propitiatorium & impetratorium, vt in eodem concilio definitum eſt. Atque in primis quòd ſit Latreuticum & Euchariſticum, ſeu quòd

Seſſ. 22. c. 1 & can 3.

offerri poſſit in laudem & honorem Dei, & in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, conſentiunt omnes; & inde conſtat, quòd (vt docet Sanctus Auguſtinus in Pſalm. 29. & S. Leo Serm. 3. de Paſſione) in ſe contineat modo quodam longè perfectiori & eminentiori differentias omnes & proprietates ſacrificiorum antiquæ legis: Atqui inter ſacrificia illa antiquæ legis (vt obſeruat Sanctus
1.2. q. Doctor) quædam offerebantur purè in hono-
102.a. rem & laudem Dei, quæ *holocauſta* diceban-
3. tur; quædam in gratiarum actionem, quæ vocabantur *hoſtiæ pacificæ*: Ergo à fortiori Miſſæ ſacrificium idem præſtare poterit, & proinde in Dei laudem & gratiarum actionem offerri.

Quòd verò ſit etiam propitiatorium, ſeu expiatorium peccatorum, quod hæretici præſertim negant, probatur 1. ex eo quòd Chriſtus Dominus hoc ſacrificium inſtituens & offerens dixit: *hic eſt ſanguis meus noui te-*
SS. *ſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundi-*
Matth. *tur, vel effundetur in remiſſionem peccatorum:*
22. quibus verbis (vt explicat S. Alexander Pa-
Marc. pa & martyr, qui anno 119. Eccleſiæ præfuit,
14. in epiſtol. decretali ad omnes orthodoxos)
Luc.22 *ipſa veritas nos inſtruit, &c. crimina atque peccata oblatis his Domino ſacrificiis deleri, &c. & talibus hoſtiis placari Deum & peccata ingentia dimittere.*

Probatur 2. ex SS. Patribus qui hanc veritatem vnanimiter aſſerunt; vt Sanctus Cyprianus, qui Serm. de Cœna Domini hoc ſacrificium eſſe dicit *Medicamentum ſimul & holocauſtum ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates*: Sanctus Auguſtinus quæſt. 57. in Leuiticum aſſerit in illo ſacrificio *veram fieri remiſſionem peccatorum*; & Serm. 11. de ſanctis dicit, *in altari ſanguinem effundi pro peccatoribus.* Plura SS. Patrum teſtimonia videri poſſunt apud Gregorium à Valentia diſp. 16.

quæſt. 11. de ritu & oblatione Euchariſtiæ puncto 1.

Eſt autem obſeruandum id, quod docet Bellarminus lib. 2. de Miſſa cap. 4. Suares diſp. 79. ſect. 3. & communiter alij Theologi, remiſſionem peccatorum quoad culpam eſſe huius Sacrificij effectum, non ad eum modum, quo in baptiſmo & pœnitentia per infuſionem gratiæ habitualis iuſtificantis remitti ſolent; ſed ea ſolùm ratione, quòd huius Sacrificij intuitu Deus conferat donum pœnitentiæ, id eſt gratiæ alicuius actualis auxilium, quod peccator ad actum perfectæ contritionis eliciendum, vel ad abſolutionem in Sacramento Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendam excitetur & adjuuetur: quod expreſsè declarauit Concilium Tridentinum Seſſ. 22. cap. 2. vbi de hoc Sacrificio loquens, *huius*, inquit, *oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens crimina & peccata etiam ingentia dimittit.*

Quod verò ſpectat ad remiſſionem pœnæ peccatis quoad culpam remiſſis debitæ, communis & vera Theologorum ſententia (quam fusè explicat & probat Suares) eſt illam per Miſſæ Sacrificium immediatè fieri, Deo ſcilicet ob illius oblationem relaxante pœnam ei pro quo oblatum eſt: quod etiam docet S. Thomas q. 79. vbi dicit Miſſæ ſacrificium habere directè ex inſtitutione ſua vim pro peccatis ſatisfactiuam. diſp. 79. ſect. 6 a. 5.

Denique quòd Miſſæ Sacrificium ſit etiam impetratorium, præter authoritatem Concilij Trid. id expreſsè definientis conſtat, tùm ex Apoſtolo 1. ad Timoth. capite 2. præcipiente fieri *Obſecrationes*, id eſt (vt S. Chryſoſtomus, Theophilactus & Oecumenius explicant,) ſacrificia, *pro regibus, &c vt quietam & tranquillam vitam agamus*: tum ex perpetua & vniuerſali Eccleſiæ praxi, quæ hoc Sacrificium offerre conſueuit pro quibuſcunque bonis ſpiritualibus Seſſ. 22. c. 2. & can. 3.

& temporalibus à Deo impetrandis, & pro quibuſcunque malis deprecandis & auertendis, vt ſatis conſtat ex orationibus, quibus in Canone & aliis partibus Miſſæ olim viſa eſt, ſicut ex antiquis Lithurgiis conſtat, & nunc etiam vtitur. Cuius quidem rei inſigne exem-
cap. 8. plum profert S. Auguſtinus lib. 22. de ciuit. vbi loquens de viro quodam tribunitio nomine Heſperio, qui cùm domum ſuam à malignis ſpiritibus infeſtari comperiſſet, ſeruoſque & animalia vim illorum noxiam perpeti, *Rogauit noſtros*, inquit, *me abſente Presbyteros, vt aliquis eorum illo pergeret, cuius orationibus cederent: perrexit vnus, obtulit ibi Sacrificium corporis Chriſti orans quantum potuit, vt ceſſaret illa vexatio; Deoque protinùs miſerante ceſſauit.*

Neque dicas minùs conueniens videri rem infinitè excellentem, qualis eſt victima illa diuina quæ in Miſſa offertur, ad rem aliquam temporalem & caducam ordinare. Reſpondetur enim minimè conueniens fore, ſi res illa temporalis & caduca propter ſe ſolummodò expeteretur; non eſſe autem, ſi expetatur tanquam medium ad Deum in bonis ſuis honorandum, & ſalutem æternam per rectum & legitimum illorum vſum conſequendam; ex qua ſola intentione decet Chriſtianos, non modo in Sacrificio Miſſæ, ſed etiam in aliis orationibus à Deo bona temporalia poſtulare.

Quæres 1. an. Miſſæ Sacrificium effectus ſuos infaillibiliter producat? Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim conſideretur vt eſt Latreuticum & Euchariſticum, infaillibiliter haud dubiè conſequitur effectum ſuum reſpectu Dei, ad quem honor & laus ex hoc Sacrificio, quod illi non poteſt non eſſe acceptiſſimum, ſemper redundat: ſi vt ſatisfactorium, habet etiam infaillibiliter ſuum effectum in illis pro quibus offertur, idque ſecundùm modum & menſuram, tum inſtitutionis ipſius Chriſti, tum deuotionis & bonæ diſpoſitionis illorum pro qui-

bus offertur, dummodò nullum ponant obicem; id eſt dummodò, quando illis huiuſmodi fructus applicatur, ſint in gratia ſanctificante conſtituti: nunquam enim pœna peccati relaxatur, niſi ſimul remittatur vel ante remiſſa ſit culpa, vt ex dicendis capite ſequenti intelligetur: Si autem ſpectetur vt impetratorium, habet etiam infaillibilem efficaciam ad bona ſpiritualia vel temporalia in generali à Deo impetranda, non verò ad hæc vel illa in particulari; cùm ex parte Dei nulla intercedat promiſſio abſoluta de his aut illis ſpecialibus bonis Sacrificij huius intuitu conferendis, ſed tantùm conditionata; ſi nimirùm bona illa hîc & nunc conducant ad maiorem Dei gloriam, & illius pro quo poſtulantur ſalutem.

Quæres 2. an Miſſæ Sacrificium æqualis ſit efficaciæ ſiue à bono ſiue à malo miniſtro offeratur. Reſpondetur, ſi ſpectetur illius effectus prout eſt ex opere operato, æqualem prorsùs eſſe illius efficaciam; cùm nullomodò pendeat à diſpoſitione bona vel mala miniſtri, vt docet S. Thomas q. 82. a. 6. ſi verò ſpectetur prout eſt ex opere operantis tunc certum eſt, illius fructum pendere à diſpoſitione Sacerdotis: quæ quò melior eſt, eò magis illi & aliis prodeſt.

PARAGRAPHVS IV.

Quibus perſonis proſit Miſſæ Sacrificium ſeu pro quibus licitè & validè offerri poſſit.

QVÆSTIO propoſita intelligenda eſt, non de eo Miſſæ fructu qui ex opere operantis prouenit; certum eſt enim eiuſmodi fructum applicari poſſe à quolibet Sacerdote iis omnibus viuis & defunctis, pro quibus orationes ſuas particulares ad Deum dirigere poteſt, cùm ſit vtrobiquè par ratio: ſed

de fructu illo qui eſt ex opere operato.

Circa huius veró quæſtionis reſolutionem conueniunt in quibuſdam Theologi ; in quibuſdam veró non conueniunt. Atque in primis conueniunt omnes in eo quód Sacrificium Miſſæ validè & licitè offerri poſſit pro omnibus & quibuſlibet fidelibus baptizatis non excommunicatis, ſiue viuis, ſiue defunctis in purgatorio exiſtentibus. Id conſtat ex ipſius Eccleſiæ perpetua & vniuerſali praxi, quæ tum in antiquis Lithurgiis, vt videre eſt apud Pamelium Tomo 1. Lithurgicon ; tum in ritu illo, quo nunc in Miſſæ celebratione vtitur, Sacrificium hoc offerre conſueuit *Pro omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus, &c. Et pro omnibus in Chriſto quieſcentibus, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis.*

Conueniunt etiam omnes in eo quód Miſſæ Sacrificium nec licitè nec validè offerri poſſit pro damnatis, ſiue cum peccato aliquo actuali mortali, ſiue cum ſolo originali deceſſerint. cap. 12. Quod expreſsè docuit Sanctus Auguſtinus lib. 3. de origine animæ ; *Noli credere,* inquit, *nec dicere, nec docere Sacrificium Chriſtianorum pro iis, qui non baptizati de corpore exierunt, offerendum, ſi vis eſſe Catholicus.*

Conueniunt item omnes Sacrificium Miſſæ poſſe validè ac licitè offerri in honorem & memoriam Sanctorum, vt habetur in Concilio Tridentino, Seſſ. 22. capite 3. *Non quòd illis offeratur Sacrificium,* (vt ibidem declarat) *ſed Deo ſoli qui illos coronauit : vnde nec Sacerdos dicere ſolet : offero tibi Sacrificium Petre & Paule ; ſed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, vt ipſi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.*

Non conueniunt autem omnes, an & qua ratione hoc Miſſæ Sacrificium licitè offerri poſſit pro infidelibus non baptizatis & pro excommunicatis baptizatis. Quidam enim Do-

ctores exiſtimant Miſſæ Sacrificium directè pro infidelibus non baptizatis offerri licitè poſſe: probabiliùs tamen alij docent indirectè quidem poſſe pro infidelibus non baptizatis, ſicut & pro excommunicatis baptizatis Sacrificium illud licitè offerri; quatenùs ſcilicet pro incremento & exaltatione Eccleſiæ, & quouis Schiſmate ab ea tollendo offertur; quæ duo per conuerſionem infidelium & reſipiſcentiam excommunicatorum maximè fiunt; Directe autem nec pro excommunicatis, nec pro infidelibus non baptizatis poſſe licitè offerri.

Atque in primis quod ſpectat ad excommunicatos (quo nomine intelligimus hic tantùm nominatim excommunicatos vel notorios Clericorum percuſſores iuxta Extrauagantem Martini 3. quæ incipit *Ad euitanda.*) extat prohibitio Eccleſiæ cap. *A nobis* & cap. *Sacris* extra de ſententia excommunicationis, vbi vetatur pro illis Miſſæ Sacrificium offerri: quam tamen prohibitionem Richardus, & Nauarrus apud Iſambertum docent non extendi ad excommunicatos per veram pœnitentiam iam contritos, licet nondum ab excommunicatione abſolutos, pro quibus exiſtimant Miſſæ Sacrificium licitè poſſe offerri. ad qu. 83. diſ. 7. a. 2.

Quòd autem neque etiam pro infidelibus non baptizatis offerri licitè poſſit, conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi; quæ quamuis ſummo affectu illorum conuerſionem & ſalutem exoptet, nullam tamen eorum mentionem in Miſſa fieri voluit, neque pro eis orationes vllas in illa offerri; quod tamen haud dubiè feciſſet, ſi pro eis Sacrificium hoc offerri voluiſſet: *quis enim*, inquit ſanctus Auguſtinus, *offerat corpus Chriſti, niſi pro eis qui ſunt membra Chriſti?* lib. 1. de an. c. 9.

Quæres, an Miſſæ Sacrificium ex opere operato proſit, non ſolùm illis pro quibus offertur, ſed etiam ipſi Sacerdoti offerenti qua-

tenùs precisè eſt offerens. Suares diſp. 79. ſect. 5. & quidam alii cum illo affirmatiuè reſpondent: alij tamen cum Gabriele, Vaſques diſp. 232. cap. 3. probabiliùs negant, docentque nullum in Sacrificio Miſſæ fructum ex opere operato prouenire Sacerdoti offerenti quatenus eſt offerens: quod probari poteſt ex eo quòd Apoſtolus Hebr. 5. dicit, Pontificem ſeu Sacerdotem conſtitui pro hominibus in iis quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis: vnde concludit quòd *Debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre &c.* ex quibus Apoſtoli verbis ſequitur (quod rectè docet S. Thomas) Sacerdotem ſui Sacrificij effectum participare, non in quantum Sacerdotem, ſed in quantùm peccatorem; proindeque vt effectum aliquem Sacrificij ſui accipiat, requiri neceſſariò vt habeat ſe paſſiuè ad illud, id eſt vt illud offerat pro ſe ſicut & pro aliis, ad quos ex eius applicatione fructus Miſſæ deriuatur. Quod prætereà confirmari poſſe videtur ex verbis, quibus per Epiſcopum Sacerdos conſecratur: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium tam pro viuis quam pro defunctis*: hæc enim verba ſignificant poteſtatem illi conferri qua proſit iis, pro quibus Miſſæ Sacrificium oblaturus eſt; vnde ſequitur Sacerdotem præcisè eatenus ſibi ipſi prodeſſe, non quatenus offert Miſſæ Sacrificium, ſed quatenùs pro ſeipſo illud offert.

3. p. q. 22. a. 4. ad 1.

PARAGRAPHVS V.

Quanam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis vt Miſſæ fructus in alios deriuetur.

AD faciliorem & certiorem quæſtionis propoſitæ reſolutionem quædam hic ex communi & recepta Theologorum Doctrina obſeruanda ſunt.

Primum eſt Sacerdotem celebrantem multiplici nomine Miſſæ Sacrificium offerre: in primis quidem nomine Chriſti vt principalis offerentis, & ex cuius meritis procedit ipſius Sacrificij valor; proinde ex cuius voluntate præſertim pendet illius applicatio; vt enim habetur in Concilio Trid. *Idem eſt nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſe ipſum in cruce obtulit*: Deinde nomine Eccleſiæ, cui meritorum ſuorum & ſatisfactionum diſpenſationem Chriſtus Dominus commiſit: præterea nomine proprio quatenùs ex libera ſua voluntate Miſſæ Sacrificium offert; illiuſque fructum aliis vel ſibi applicat: Denique nomine aliorum qui ſimul cum eo Sacrificium illud offerunt, quales ſunt ij, qui Miſſæ inſeruiunt aut aſſiſtunt, vel pro illa celebranda eleemoſynam ad ipſum Sacerdotis victum erogant: qui quidem quamuis Laïci exiſtant, dicuntur tamen ipſum Miſſæ Sacrificium ſuo modo per ipſum Sacerdotem offerre, præſertim quando interno affectu illius actioni iunguntur, vt docet S. Leo Epiſt. 81. & apertè colligitur ex ipſius Sacerdotis celebrantis verbis, dum in Miſſæ canone de aſtantibus dicit: *qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.*

[Margin: *Seſſ.* 22. c. 1.; c. 2.]

Secundum eſt, inter illos omnes offerentes Chriſtum Dominum primum & principalem locum tenere; ita vt ex eius præſertim voluntate pendeat fructum huius Sacrificij appli-

catio, quorum quidem voluit omnes & ſingulos fideles eſſe participes quoties illud Sacrificium offertur; dummodò tamen illius participationis capaces ſint, nulluſque ex illorum parte obex reperiatur: quod explicat S. Cyrillus Hieroſolym. Catech. 5. Myſtag. vbi hoc Miſſæ Sacrificium dicit eſſe *hoſtiam propitiationis pro communi Eccleſiarum pace &c. pro regibus, pro militibus, pro ſocijs, pro ægrotis, pro afflictis, & in ſummâ pro omnibus qui egent auxilio &c. deinde pro defunctis ſanctis Patribus & Epiſcopis: denique pro omnibus qui inter nos vita functi ſunt.* Vnde quoad communem hunc fructum Miſſæ, qui ex Christi Domini voluntate in omnes fideles diffunditur, nulla ſpecialis ipſius Sacerdotis celebrantis applicatio requiritur: imò dummodò

ad q. 85. di. 7. a. 3. validè illud offerat, nullum ex fidelibus ab illius participatione poteſt excludere (vt rectè monet Iſambertus) ſed velit nolit vnuſquiſque illorum portionem, quæ ipſum contingit, recipit.

Simili ratione Eccleſia, quæ eſt intentionum ipſius Christi Domini fidelis interpres, vult etiam fructuum eiuſdem Sacrificij participationem omnibus fidelibus baptizatis ab vnitate ſua non præciſis & nullum obicem ponentibus communicari; ideoque in canone præſcripſit hoc Sacrificium offerendum eſſe *Pro omnibus Orthodoxis atque Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus*; & etiam *pro omnibus in Christo quieſcentibus.*

Porrò ex hac fructuum Miſſæ generalitate, certum eſt Christo Domino ita volente & diſponente, notabilem aliquam partem relictam eſſe liberæ applicationi & determinationi tam ipſius Sacerdotis celebrantis tanquam miniſtri & myſteriorum eius diſpenſatoris, quàm aliorum ſimul cum eo offerentium: quod conſtat ex communi ſenſu ipſius Eccleſiæ, quæ approbat morem fidelium, quo expetunt pro ſe Sacrificium iſtud peculiariter offerri, quòd fruſtrà facerent, ſi omnis eius fructus

iam ex Chriſti Domini & Eccleſiæ intentione applicatus eſſet, nullusque ſupereſſet per Sacerdotis intentionem applicandus.

Sicut autem ſacerdos in huius ſacrificij actione ſuperior exiſtit aliis cum ipſo offerentibus, ſic etiam fructuum illorum applicatio ab eius intentione præſertim pendet; ita vt ſiue licitè, ſiue illicitè applicet (de qua re mox dicetur) valida tamen & rata ſemper ſit hæc illius applicatio; cùm ſit actus à poteſtate ordinis pendens, qui proinde eius voluntati ſubiacet, vt rectè docet Iſambertus.

Tertium eſt determinari certò à nobis non poſſe quantus ſit fructus Miſſæ, quem Chriſtus Dominus voluit, ſiue generatim ad omnes fideles viuos & defunctos, ſiue ſpeciatim ad hos vel illos ſecundùm intentionem particularem ſacerdotis celebrantis deriuari: cùm nec ſacra ſcriptura, nec Eccleſiæ traditio, nec Concilia aut Patres quidquam de eiuſmodi quantitate definierint aut tradiderint; ideoque ſatis eſſe, vt ſacerdos celebrans ſaltem tacitè & interpretatiuè tantùm de huius ſacrificij fructu his aut illis ſecundùm deuotionem aut obligationem applicare velit, quantùm Chriſtus Dominus ipſi applicandum conceſſit. ſup. art. 13.

His obſeruatis pro quæſtionis initio huius Paragraphi propoſitæ reſolutione dicendum eſt, quædam requiri ex parte Sacerdotis celebrantis, vt eius applicatio valida ſit; quædam verò, vt ſit licita.

Ad hoc enim vt validè fructum huius ſacrificij applicet, requiritur in primis eius intentio eodem prorsùs modò, quo anteà dictum eſt requiri vt Sacramentum aliquod validè conficiat; eſt enim vtrobique par ratio, vt docet Iſambertus citato art. 13. Vnde ſicut ad validam Sacramenti cuiuſlibet confectionem, ſic etiam ad validam huius ſacrificij applicationem habitualis intentio minimè ſufficiens eſt: actualis optima, ſed non neceſſaria; virtualis verò ſufficiés eſt, & actuali deficiente neceſſaria.

Requiritur 2. ad eamdem applicationis validitatem, vt intentio illa ſiue actualis ſiue virtualis concomitetur ipſam Sacrificij actionem, ſicut comitari debet Sacramenti confectionem: alias ſi poſt ſacrificium peractum (verbi gratia poſt conſecrationem factam, præſertim ſecundùm ſententiam illorum qui exiſtimant ſacrificij rationem & eſſentiam in illa ſola conſiſtere) Sacerdos applicare incipiat, hæc eius applicatio nullum effectum ſortietur: quia cùm ſacrificium eſſe deſierit, illius effectus ex opere operato non ampliùs ſubiacet liberæ applicationi Sacerdotis.

Requiritur 3. vt applicatio illa ſpecialis à Sacerdote facienda, ſit determinata & certa, nec effectum huius ſacrificij ſuſpenſum relinquat: qua ratione docet idem Iſambertus cit. ar.13. Sacerdotem verbi gratia, qui à nullo rogatus hodiè celebrat Miſſam, non poſſe iſtius Miſſæ fructum ex opere operato applicare illi, qui die craſtino rogaturus eſt eum, vt dato honorario pro ſe offerat; ita vt hac priori Miſſæ celebratione ſatisfaciat obligationi, quam honorario illo accepto contraxit: quia ſicut Sacramentorum, ſic etiam ſacrificii effectus à futura conditione pendere non poteſt.

Neque dicas Deum probè noſſe futurum eſſe, vt talis craſtina die roget Sacerdotem, ipſique eleemoſynam largiatur, vt pro ſe offerat: quamuis enim hoc verum ſit; ſicut tamen Deus nullum punit nec remunerat ob ea quæ futura præuidet, ſic etiam effectum huius ſacrificii non confert propter præuiſam aliquam actionem futuram: vnde ſequeretur effectum ſacrificii manere ſuſpenſum; quod nullatenùs dici debet.

Iam ad hoc vt applicatio Sacerdotis non modò valida ſit ſed etiam licita, debet ipſe Sacerdos præſertim attendere, vt per illam obligationibus ſuis, ſi quæ ſint, ſatisfaciat. Circa illas autem obligationes præcipua difficultas eſt, an poſſit Sacerdos vna Miſſæ celebratione & applicatione pluribus obligationibus particula-

ribus ſatisfacere: an verbi gratia qui pro Miſſæ ſacrificio celebrando accepit duo ſtipendia ſeu honoraria, quorum quodlibet ſecundum receptam conſuetudinem ſufficiens cenſeatur, poſſit vna Miſſæ celebratione vtrique ſatisfacere: cuius quidem difficultatis ſolutio pendere videtur ex ſolutione alterius quæſtionis, quam Paragrapho ſequenti diſcutiemus.

PARAGRAPHVS VI.

An Miſſæ Sacrificium pro pluribus oblatum, tantùm ſingulis proſit, quantùm ſi pro vno ſolùm offerretur.

SVPPONENDVM eſt ex communi Theologorum doctrina, quod quamuis ſacrificium Miſſæ ſit in ſe valoris infiniti, tam ratione rei oblatæ, quàm principalis offerentis, cuius dignitas & excellentia infinita eſt; nihilominus efficientia & influxus actualis ipſius ſacrificii eſt ſolummodò finitus, vt docet S. Thomas in 4. diſt. 45. quæſt. 2. art. 4. & poſt illum Nauarrus, Bellarminus, Toletus, Suares, & plures alii, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 5. de ſacrif. Miſſæ cap. 1. Idque conſtat, tum ex eo quòd Eccleſia Miſſæ ſacrificium pro eadem re ſæpiùs iterat, vt ſatis manifeſtum eſt ex eius praxi, vnde ſequitur quòd influxum actualem illius finitum eſſe iudicet; tum etiam ex eo quòd Euchariſtia non ſit maioris efficientiæ in ratione ſacrificii quàm in ratione Sacramenti: atqui licet in ratione Sacramenti ſit infiniti valoris & excellentiæ, non niſi limitatos tamen producit effectus: ergo à pari in ratione ſacrificii nonniſi finitos producet.

Hoc præſuppoſito, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione dicendum 1. quando plures ſunt Miſſæ ſacrificium ſimul offerentes, tunc illud non minùs prodeſſe ſingulis pro ratione diſpo-

ſtionis cuiuſque illorum , quàm ſi vnus tantùm eſſet offerens : exempli gratia quando multi Miſſæ celebrationi adſtant illudque cum Sacerdote offerunt , tantùm ſingulis prodeſt illud ſacrificium, quantùm ſi vnus ſolus adeſſet & conferret. Ita Cordubenſis lib. 1. quæſtionarij quæſt. 3. opin. 5. conclu. 3. vbi dicit hanc eſſe communem Doctorum ſententiam , & pro illa plurimos citat, quibus ſubſcribit Iſambertus ad quæſt. 83. diſp. 7. art. 8. Ratio eſt, quia ad multiplicationem oblationis , eius quoque fructus multiplicatur : atqui quando plures adſtant Sacerdoti celebranti, cenſentur cum illo moraliter ſimul offerre , proindeque tot ſunt oblationes quot ſunt offerentes : Vnde ſequitur quòd ſacrificium illud tantùm ſingulis proſit, quantùm vni prodeſſet ſi ſolus offerret : imò ſi ſpectetur fructus Miſſæ provt reſpondet non tantùm operi operato ſed etiam operi operantis , quò numerus adſtantium eſt major ; etiam fructus ille copioſior eſt ; tum quia ſicut maior eſt virtus vnita quàm diuiſa , ſic etiam multorum preces in illo ſacrificio ſimul vnitæ magis efficaces ſunt apud Deum, quàm ſeparatim oblatæ ; tum etiam quia quò numeroſior eſt offerentium multitudo , eò maior honor Deo exhibetur, ſicut princeps multitudine adſtantium & ſibi deſeruientium honorari cenſetur : qua ratione SS. Patres & Concilia Miſſam parrochialem commendant , propter maiorem in illa fidelium ſimul offerentium vnionem , & vberiores quæ inde profluunt benedictiones.

Dicendum 2. Miſſæ ſacrificium non æquè prodeſſe iis pro quibus offertur tantùm generatim, ac illis pro quibus ſpeciatim & nominatim offertur. Id ſatis conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi : ſi enim non magis prodeſſet iis pro quibus ſpeciatim offertur quàm aliis, fruſtrà Eccleſia illud offerret pro certis & determinatis quibuſdam perſonis , vt pro muliere prægnante, pro infirmo , pro hoc vel illo defuncto, &c.

Dicendum 3. ſacrificium Miſſæ oblatum ſpeciatim pro pluribus, non tantùm prodeſſe illis ſingulis, quantùm vni eorum, ſi pro illo ſolo ſpeciatim offerretur; proindeque Sacerdotem, qui pluribus perſonis ratione ſtipendij ſeu honorarij à ſingulis accepti aut alia quauis de cauſa obligatus eſt ad ſacrificandum, non ſatisfacere vnicum pro illis offerendo ſacrificium. Ita S. Bonauentura, Richardus, Maior, Sotus, & alij quos citat & quibus ſubſcribit Suares: quæ ſententia communis eſt, & in praxi tenenda, probaturque ex communi ipſius Eccleſiæ ſenſu & quotidiana praxi, qua tã multæ ſingulares Miſſæ pro ſingularibus perſonis, nullo etiam accepto ab eis ſtipendio, offeruntur; cùm ſaltem ex charitate illas ſingulas offerri pro pluribus imò pro omnibus par eſſet; ſi pro illis pluribus vel omnibus oblatæ æquè illis ex opere operato prodeſſent, ac ſi pro ſingulis offerrentur. Et ſanè cùm Miſſæ ſacrificium pro defunctis oblatum iis aliter prodeſſe non poſſit niſi ad relaxationem pœnæ temporalis in Purgatorio ab ipſis luendæ, ſi Miſſa vna pro pluribus oblata tantùm pœnæ ſingulis relaxat, quantùm relaxaret vni ſi pro eo ſolo offerretur; cur tam multæ Miſſæ pro vno duntaxat, & non pro omnibus, aut ſaltem pro pluribus ſpeciatim offerrentur? cur Concilium Trid. ſeſſ. 25. cap. 4. de reform. cum tanta cautela ſolis Epiſcopis & Abbatibus ac Generalibus Ordinum reductionem Miſſarum ad minorem numerum permiſit, idque tantùm in certis caſibus ibidem expreſſis; quod etiam circumſpectè & prudenter ab ipſis fieri vult, ne fortè conſcientiam ſuam in diſcrimen adducant: cur inquam hoc ita ſtatuerit, ſi Miſſam pro pluribus oblatam, tantùm ſingulis prodeſſe exiſtimaret, quantùm ſi pro vno duntaxat offerretur?

diſp. 69. Sect. 12.

Hoc autem quod in hac tertia aſſertione dictum eſt, intelligi debet (vt recte obſeruat Iſambertus) de ſacrificio Miſſæ provt eſt ſa-

ad qu. 83. d. 7. a. 12

tisfactorium; qua ratione quando pro pluribus ſpeciatim offertur, minùs ſingulis prodeſt, minùſque pœnæ per illud redimitur reſpectu ſingulorum, quàm ſi pro vno tantùm offerretur: quia vt ſic, ſe habet per modum cuiuſdam ſolutionis; quæ cùm ſit finita, vt ex ante dictis patet, minuitur haud dubiè ſi in plures diuidatur: At verò quatenùs eſt impetratorium, tantùm poteſt prodeſſe multis quantùm vni: cùm enim vis illius impetratoria infinitam Dei miſericordiam & liberalitatem reſpiciat, nihil obſtat quin Deus oblatione illius ſacrificij ad beneficia ſua conferenda exoretur æquè pro multis ac pro vno.

Quæres vtrùm, ſicut Sacerdos intentioni eorum pro quibus obligatur, ſatisfacere debet quoad numerum Miſſarum; ita etiam teneatur quoad alias huius ſacrificii circunſtantias, verbi gratia vtrum quando quis poſtulauit de tali Sancto, in tali loco vel tempore celebrari; Sacerdos ad id præſtandum teneatur? Reſpondetur Sacerdotem celebrantem quantùm poteſt intentionem illius, à quo ſtipendium accepit, exequi debere proindeque talem pro illo Miſſam celebrare qualem poſtulauit: non tamen peccare, ſi ex iuſta aliqua cauſa Miſſam celebret aliam ab illa; exempli gratia ſi poſtulauit vt celebraret pro defunctis, & illo die incidat feſtum alicuius ſancti duplex, vel ſemiduplex, aut etiam ſimplex, poterit Sacerdos Miſſam illius feſti celebrare: quamuis enim Miſſa propria defunctorum aliqua ratione ipſis defunctis magis proſit propter orationes & preces ad hunc finem ab Eccleſia inſtitutas; ſi tamen conſideretur vt ſacrificium, æqualiter prodeſt; imò illarum orationum defectus ſatis ſuppleri cenſetur deuotione celebrantis, & interceſſione illius ſancti cuius Miſſa celebratur. Ita Nauarrus, Suares, Toletus, & plures alii quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 4. quæſt. vlt. de ſacrif. Miſſæ punct. 7. Parag. 3.

Quod vero ad locum ſpectat, debet Sacerdos

in eo celebrare, quem deſignauit is qui ſtipendium dedit, niſi neceſſitas aliqua aut rationabilis cauſa excuſet: & ſimiliter quoad tempus, debet quàm primum poteſt obligationi ſuæ ſatisfacere: Vnde Bonacina ſuprà Parag. 5. dicit peccare Sacerdotes qui ſunt notabiliter in mora celebrandi; præſertim quando ex mora illa ſequitur alteri præiudicium, vt ſi Miſſa quæ pro infirmo dicenda erat, ob nimiam dilationem non niſi defuncto illo celebretur: quare cauere debent Sacerdotes, ne ſtipendia Miſſarum dicendarum nimis cupide congerant, ex quarum dilatione conſcientia ipſorum oneretur: In iis tamen locis in quibus fit populi concurſus ob feſtum alicuius ſancti vel aliquam deuotionem, cenſentur illi qui poſtulant Miſſas, & ſtipendia offerunt, tacitè conſentire in dilationem illam, quæ vt plurimùm neceſſaria eſt, vt illorum & aliorum intentioni ſatisfiat: in quo tamen qui eiuſmodi ſtipendia recipiunt, curare debent, vt nihil ab ipſis fiat, quod iuſtitiæ vel charitati repugnet.

PARAGRAPHVS VII.

Applicationis à Sacerdote celebrante facienda facilis & optima praxis proponitur.

QVONIAM non rarò contingit Sacerdotes quoſdam ex inconſideratione aut alia de cauſa minùs conuenienter huius Diuini ſacrificii vim & efficaciam applicare; ex qua tamen applicatione (vt ex ante dictis conſtat) tanquam ex conditione neceſſaria vberrimorum fructuum illius participatio maximè pendet: idcircò illis nec inutile nec ingratum fore exiſtimauimus, ſi ex iis quæ in ſuperioribus Paragraphis dicta ſunt, breuem aliquam & facilem huius applicationis faciendæ methodum ſeu praxim colligamus.

Cùm igitur Diuinum hoc ſacrificium omnes

quorumcunq; ſacrificiorum proprietates modo quodam excellentiſſimo in ſe complectatur, ſitque Latreuticum, Euchariſticum, propitiatorium & impetratorium (vt ſupra explicauimus) Sacerdos celebrans, illud ſecundùm has omnes eius proprietates applicare poterit, & ad hoc attentionem & intentionem ſuam dirigere.

Atque in primis illud offerre intendet ad ſupremum cultum & honorem condignum diuinæ maieſtati deferendũ, offerendo ipſiuſmet Chriſti veri & naturalis filij Dei demiſſionem, humilitatem, deuotionem, adorationem & alia ſimilia religionis officia, quæ in hoc victimæ ſtatu modo quodam inexplicabili ſummmæ Trinitati exhibet.

Secundò illud offeret ad gratias Diuinæ maieſtati exhibendas pro tot & tantis beneficiis, ſiue in natura, ſiue in gratia, ingratis licet & immerentibus tempore præterito collatis, & in futurum præparatis & promiſſis, ac præcipuè pro ineſtimabili Redemptionis humanæ per diuini verbi incarnationem & eius in carne aſſumpta Paſſionem & mortem beneficio, cuius memoriam præſertim in hoc ſacrificio recoli voluit ipſe Chriſtus Dominus, & expreſſis verbis in eius inſtitutione præcepit.

Tertio ad placandum diuinum numen tot & tantis ſceleribus & peccatis quotidiè & vbique offenſum, ab eoque miſericordiam ac pœnitentiæ gratiam pro eluendis ipſorum peccatorum maculis exorandam, nec non ad ſatisfactionem condignam pro iiſdem peccatis eius iuſtitiæ exhibendam.

Quartò denique ad poſtulanda quæcunque beneficia tum ſpiritualia tum etiam temporalia, quatenùs ad eius gloriam & ſalutem noſtram conducere poſſunt; & ad deprecanda quæcunque mala ſiue præſenti tempore vexantia, ſiue in futurum impendentia.

Hæc autem præſtabit Sacerdos primùm nomine ipſius ſummi Sacerdotis Chriſti Domini, intentionem ſuam illius intentioni perfectè conformando

formando & ſubmittẽdo: deinde totius Eccleſiæ nomine omnimodam vim & efficaciam huius diuini ſacrificij vniuerſis illius membris applicando, tum ſanctis & beatis in cælo ad gratias de illorum Victoriis & præmiis Deo exhibendas, præſertim quando in illorum honorem Miſſa celebratur; tum animabus in Purgatorio ad pœnas earum per ſatisfactoriam huius ſacrificij vim ſubleuandas; tum cunctis fidelibus viatoribus in terra, præſertimque illis quorum memoriam in Canone nominatim fieri præcipit, vt ſummo Pontifici, Epiſcopo, Regi, adſtantibus, &c. ad fructuum huius ſacrificij participationem illis communicandam: Demùm vt ipſius Chriſti & Eccleſiæ miniſter, cui notabilis fructuum illorum pars pro arbitrio diſpenſanda relicta eſt, applicabit eos in particulari tum ſibi, tum perſonis aliis ſiue viuis, ſiue defunctis, quibus ex obligatione tenetur, vel ex charitate & deuotione hoc pietatis officium impendere cupit; idque vt ſuo ac illorum nomine ſupremum latriæ ac religionis cultum Deo per Chriſtum deferat, gratias pro omnibus beneficiis ac nominatim pro his vel illis exhibeat, veniam & gratiam pro omnibus peccatis ac peculiariter pro his aut illis exoret, ac denique vt bona quæcunque ſibi neceſſaria aut vtilia impetret, præſertimque hæc vel illa, quatenùs ad diuinam gloriam conducere poſſunt.

Ad euitandos autem ſcrupulos, qui circa huius particularis applicationis obligationem vel modum ſuboriri poſſent, optimum aliquibus viſum eſt, ſi poſt debitam applicationem iis factam, erga quos aliqua incumbit obligatio, Sacerdos illius ſacrificij fructus aliis perſonis ſibi charitate aut alia ratione peculiariter coniunctis aut commendatis communicare cupiens, intentioni ſuæ conditionem eiuſmodi apponat, vt ſcilicet hanc illis communicationem velit & à Deo poſtulet, in quantum licitè & ſecundùm iuſtitiæ ac charitatis leges velle & poſtulare poteſt; ſic enim tuta conſcientia &

ſine cuiuſquam præiudicio poterit ex infinito illo & nunquam exhauriendo meritorum ac ſatisfactionum Chriſti Domini theſauro, cuius diſpenſator conſtitutus eſt, in alias perſonas partem aliquam deriuare, quæ ex ſumma & ineffabili Dei charitate ac miſericordiâ non niſi maxima & vberrima ſperari poteſt.

PARAGRAPHVS VIII.

Explicantur reliqua quæ ad debitam huius ſacrificij celebrationem requiruntur.

NON repetemus ea quæ variis ſectionibus huius capitis dicta ſunt de materia, forma intentione, aliiſque ad validam & licitam Euchariſtiæ confectionem requiſitis, nec non de diſpoſitionibus ad ipſius dignam receptioné neceſſariis, quæque quidem maximè à Sacerdotibus exiguntur, vt diuinum hoc ſacrificium debitè offerant: ſed illis ſuppoſitis, ſubjungemus tantùm ea, quæ ex ipſius Eccleſiæ inſtituto ad conuenientem Miſſæ celebrationem requirũtur.

Dicendum igitur 1. ad debitam huius ſacrificij celebrationem requiri tempus aptum, totum illud ſcilicet quod à primo auroræ crepuſculo vſque ad meridiem excurrit, vt habetur capite *Nocte*, & capite, *Et hoc* de conſecrat. diſt. 1. quare excepta feſtiuitate Natalis Domini in cuius nocte ſacrificatur, illicitum eſt aliis temporibus ante auroræ initium Miſſam celebrare, vt docet S. Thomas & cum illo communiter
q. 83. a. 2. omnes: quod tamen Suares diſp. 80 ſect. 4. & quidam alij doctores, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 5. de ſacrif. Miſſæ cap. 4. ita explicant, vt ad euitandam culpam ſatis fore exiſtiment, ſi Miſſa priuata ad initium auroræ finiatur.

Poteſt autem Epiſcopus in cauſa particulari diſpenſare vt ante auroram celebrare liceat, multoque magis ipſemet tali facultate vti ſicut ex communi Theologorum conſenſu docet Ægidius

Koninch.quæſt.83. art.2. dub. 4. vbi addit conſuetudinem, quæ in quibuſdam Galliæ, Belgij, ac Germaniæ locis viget,vt hiemis tempore aliquot horis ante ſolis ortum Miſſa inchoetur in gratiam operariorum & famulorum, reprehendi non debere quando non contradicit Epiſcopus: quod etiam docet Nauarrus. ca.25. nu.85

Simili ratione illicitum eſt Miſſam celebrare poſt meridiem: quę eſt doctrina communis fundata in praxi & conſuetudine ipſius Eccleſiæ, & roborata ſpeciali conſtitutione Pij V quæ incipit, *Sanctiſſimus*: Suares tamen & alij,quos citat & ſequitur idem Laymannus ſuprà exiſtimāt ad culpam euitandam ſatis eſſe, ſi Miſſa inchoetur ante meridiem, vel ſaltem in ipſo meridie.

Poteſt verò Epiſcopus ob iuſtam aliquam cauſam diſpenſare vt poſt meridiem celebretur, vt ſuprà de anticipatione dictum eſt: imò in caſu neceſſitatis etiam non petitâ Epiſcopi licentiâ (ſi ad illum facilis non detur recurſus celebrari poterit poſt meridiem: verbi gratia ſi infirmus viatico indigeat: ſi feſto die publica Concio vſque ad meridiem & vltrà producta ſit,licebit poſtea Miſſam priuatam inchoare,prçſertim quando aliqui ex populo Miſſam non audierunt:item, ſi Sacerdos feſto die ratione itineris impeditus fuerit ne ante meridiem celebraret, poterit poſt meridiem celebrare, vt docent Henriques, Miranda, Suares, & alij apud eumdem Laymannum ſuprà.

Dicendum 2. requiri locum idoneum,id eſt ab Epiſcopo conſecratum ſeu dedicatum,vel ab eodem aut alio ex eius licentia & facultate benedictum. Ita S. Thomas q. 83. & habetur cap. *ſicut* & cap. *nullus* de conſecr. diſt.1. vbi tamen excipitur caſus neceſſitatis, exempli gratia in bello,quando Miſſa in caſtris pro exercitu dicenda eſt:in longa peregrinatione per loca infidelium: in maximo aliquo populi concurſu quem Eccleſia capere non poteſt; & ſimilibus caſibus, in quibus tamen ſemper Epiſcopi licentia obtinenda eſt, ſi commodè ad illum recurri poſſit. art. 3.

Ipſis autem Epiſcopis ſpeciali Priuilegio indultum eſt, vt ſuper altari portatili vbiuis ſacrificare vel ſacrificanti adſiſtere poſſint, non ſolùm in caſu neceſſitatis, ſed & ob ſolam deuotionem: quod etiam docet Suares diſp. 81. ſect. 3. ex eorum tamen prudentia pendet proſpicere, vt tales locos ad id eligant, in quibus nihil quod tanti myſterij ſanctitati ac reuerentiæ minùs conueniens factum ſit aut faciendum videatur.

Monentur tamen iidem Epiſcopi in Concilio Trid. ſeſſ. 22. Decret. de obſeruandis in celebratione Miſſæ, *Ne patiantur priuatis in domibus, atque omninò extra Eccleſiam & oratoria ad diuinum tantùm cultum dicata, ab iiſdem Ordinariis deſignanda & viſitanda, ſanctum hoc ſacrificium à ſæcularibus aut regularibus peragi.*

Porro neque etiam in Eccleſia conſecrata celebrare licet, ſi violata aut polluta fuerit, niſi priùs reconcilietur, vt ex cõmuni Eccleſiæ praxi conſtat. Tribus verò modis cenſetur Eccleſia pollui: Primò per homicidium aut violentam aliquam ſanguinis humani effuſionem, ex graui & notoria percuſſione facta in Eccleſia, vt habetur c. *Propoſuiſti* & cap. vlt. de conſecr. Eccleſiæ: Secundò per illicitam & notoriam ſeminis humani intra Eccleſiam effuſionem, vt habetur eodem cap. vlt. & cap. *Eccleſiis* de conſecr. diſt. 1. Tertiò per ſepulturam hominis nominatim excommunicati aut notorij Clericorum percuſſoris; item infidelis aut alicuius hominis non baptizati, etiamſi ſolummodo infans ſit, vt habetur citato cap. *Propoſuiſti*, & cap. *Sacris* de ſepulturis & cap. *Eccleſiam* de conſecratione.

Eſt autem obſeruandum diſcrimen inter Eccleſiam ab Epiſcopo conſecratam, & illam quæ Epiſcopali authoritate tantùm benedicta eſt: illam enim ſolus Epiſcopus, hanc verò quilibet Sacerdos ex Epiſcopi commiſſione reconciliare poteſt, vt habetur cap. *Aquam* & cap. vlt. de conſecr. Eccleſiæ.

Si autem Eccleſia ſecundùm maiorem ſui partem deſtruatur, quod Epiſcopus diiudicare de-

bet; exempli gratia ſi eius parietes ex maiori parte corruerint, non ampliùs in ea celebrare licet; eaque reædificatâ non ſimplici reconciliatione, ſed iterata conſecratione ſeu dedicatione, aut ſaltẽ benedictione opus eſt, vt habetur c. *Eccleſiis* de conſecr. diſt. 1. & cap. *Ligneis* de conſec. Eccleſiæ: vbi tamẽ declaratur conſecrationẽ non amitti, ſi tecta ſolummodò aliaqu; opera lignea combuſta ſint illæſis parietibus; eo quòd conſecratio in ipſis præſertim parietibus fiat; quãuis in eiuſmodi Eccleſia, quæ omni prorsùs tecto careret, Miſſam celebrari non conueniat ob varios caſus, qui ex aëris iniuria & vẽtorum agitatione accidere poſſent: tecto tamen illius inſtaurato nulla neq; conſecratione neq; recõciliatione opus erit.

Dicendum 3. requiri altàre, quod lapideum eſſe debet & ab Epiſcopo conſecratum, vt habetur cap. *Altaria* de conſec. diſt. 1. Eſt autem duplex altare; vnum portatile, alterum fixum & ſtabile: inter quæ hoc diſcrimen intercedit, quòd illud per ſe conſecratur, hòc verò non niſi quatenùs baſi affixum eſt; Vnde ſequitur quòd altare portatile quocunque deferatur, non amittat conſecrationem; fixum verò amittat, ſi ab interiori ſtructura & baſi amoueatur, vt habetur cap. *Si motum* de conſecr. diſt. 1. & cap. *Ligneis* de conſecr. Eccleſiæ. Illud verò vtrique altari commune eſt, quòd notabili fractione conſecrationem amittat; quando ſcilicet talis eſt vt in illo calix cum patena ampliùs conſiſtere non poſſit: item violatione ſigilli ſeu loculi in quo reliquiæ ſanctorum conditæ ſunt; quod quãuis aliqui Theologi negent, aſſerantque reliquias illas ad conſecrationem altaris non eſſe abſolutè neceſſarias; ſpectata tamẽ conſuetudine ipſius Eccleſiæ, quæ initio Miſſæ hanc orationem à Sacerdote ad altare aſcendente illudque oſculante recitari voluit: *Oramus te Domine per merita ſanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic ſunt, &c.* probabilius eſt, & in praxi tenendum eiuſmodi ſigilli violatione conſecrationem altaris amitti; proindeque iterùm eſſe conſecrandum: quod apertè colligi-

tur ex cap. 1. de conſecr. Eccl. vbi dicitur quòd, *Si lapis ille qui ſigillum continet, confractus fuerit aut etiam diminutus, debet altare denuò conſecrari*: & ita etiam docet Durandus in Rationali lib. 1. c. 6. Angelus verbo, *Altare* §.2. & alij communiter.

Dicendum 4. in altari dum Miſſa peragitur, neceſſaria eſſe quædam ornamenta, quæ in rubricis Miſſalis enumerantur: ac in primis tres, aut ſaltem duas mappas, aut ad minùs vnam duplicatam, vt tradit Suares diſp. 81. ſect 6. & Toletus lib. 2. cap. 2.

Secundò corporale, quod equidem non ſericum, aut auro aliaue materiâ intertextum, ſed purè lineum ac ſimplex eſſe debet: Similiter & pallam, quæ calici ſuperponitur, & pars quędam corporalis eſſe cenſetur, ſicuti colligitur ex antiqua conſuetudine, ſecundùm quam corporale etiam calicem cooperiebat, vt obſeruat Scortia lib. 3. de ſacrificio cap. 5. quæ palla etiam linea & ſimplex eſſe debet, ſaltem ex ea parte qua calicem contingit: & vtrumque ab Epiſcopo aut alio facultatem habente benedictum eſſe oportet. Ita docet S. Thomas & habetur cap. *Conſulto* de conſecr. diſt. 1. Quamuis autem de
q.83.a mapparum benedictione nihil in iure decretum
ad. 7. reperiatur, Eccleſiæ tamen conſuetudo id etiam
& 8. exigit, vt docet Azor.
Li. 10 Tertio calicem & patenam ex materia aurea
ca.28. vel argentea aut ſaltem ſtannea, non verò li-
quęſt. gnea, lapidea, ferrea, ærea, aut vitrea, vt docet
8. S. Thomas, & habetur cap. *vaſa* & cap. *vt calix*
q.83. de conſecr. diſt. 1. debent autem calix & patena
a.3.ad eſſe ab Epiſcopo conſecrata, vt habetur cap.
6. vnico de ſacra vnctione, & conſtat ex vſu & conſuetudine ipſius *Eccleſiæ*. Adjungitur purificatorium lineum & mundum ad ipſum calicem abſtergendum; velum item ſericum, quo calix & pars anterior corporalis tegi ſolet.

Quartò Miſſale approbatum, ſecundùm vſum quem in celebrando quiſque ſequi tenetur: communis enim doctorum ſententia eſt ac præſertim Nauarri cap. 25. num. 84. Syluestri verbo

Miſſa. Azorij. cap.29. quæſt. 4. Toleti lib. 2. cap. 2. Sacerdotem illum peccaturum mortaliter, qui celebraret abſque libro, in quo ſaltem canon Miſſæ contineretur, quamuis quæ dicenda eſſent memoriter teneret.

Quintò lumen, vt conſtat ex cap. vltimo de celebratione Miſſarum: dicit autem Toletus loco citato duas candelas accenſas aut ſaltem vnam requiri; ita vt ſine lumine celebrare exiſtimet eſſe peccatum mortale: quamuis autem abſolutè loquendo neceſſarium non ſit ex præcepto vt candelæ illæ ſint cereæ, poſſitque lumen ex oleo, ita poſtulante neceſſitate, adhiberi, vt docet Suares; ſtandum eſt tamen communi Eccleſiæ conſuetudini, nec niſi candelis ex cera communiter vtendum eſt. diſp. 81. ſect. 6

Sextò imaginem Crucifixi, quæ ſecundùm regulas Miſſalis altari ſuperponi debet, ad cuius pedes reponi ſolet tabella ſecretorum, quam vulgò canonem vocant.

Dicendum 5. requiri prætereà veſtes ſacras, quibus ſacerdos celebrans indutus eſſe debet: ſunt autem ſex, amictus ſcilicet, alba, cingulum, manipulus, ſtola, & caſula: quas quidem veſtes mundas, & integras, atque ab Epiſcopo aut alio facultatem habente benedictas eſſe oportet: Ita vt Toletus loco citato & plures alij exiſtiment eſſe peccatum mortale cum veſtibus minimè benedictis, aut notabiliter immundis, vel laceris celebrare: quod & ſimiliter de corporalibus intelligendum eſt.

Quæres 1. quandiu vaſa & linteamina ſacra conſecrationem vel benedictionem retineant. Reſpondetur de vaſis tandiu conſecrationem retinere, quandiu integra perſeuerant: amittere verò ſi notabiliter frangantur aut diuidantur; ita vt formam & quantitatem, quæ ad conuenientem & proportionatum eorum vſum neceſſaria eſt, ampliùs non retineant. Ita Ledeſma tract. de Sacram. Euch. cap. 21. vbi addit calicem & patenam, quamuis priſtinam formam retineant, amittere tamen conſecrationem, ſi

de nouo deaurentur ex ea parte qua corpus & ſanguinem Chriſti contingunt, proindeque denuò conſecrari debere. De veſtimentis autem aut linteaminibus ſacris docet Azorius lib. 10. cap. 28. quæſt. 9. illa tunc amittere benedictionem, quando ita franguntur aut diſſuuntur, vt ad id ampliùs apta non ſint, ad quod Eccleſiæ benedictione deſtinata fuerant.

Quęres 2. an liceat omnibus ſacra vaſa & veſtes contingere. Reſpondetur 1. vaſa & linteamina ſacra, calicem ſcilicet, patenam, corporale & ciborium, dum in illis continetur corpus & ſanguis Chriſti, à nemine præterquàm à Sacerdote vel Diacono ſine graui culpa tangi non poſſe. Ita Suares, Paludanus, & alij apud Laymannum tract. 5. de Sacrif. Miſ. cap. 6. & habetur ex cap. *Non oportet* diſt. 23.

Reſpondetur 2. eadem linteamina & vaſa ſacra, etſi vacua ſint, contrectari aut tangi non debere ab iis, qui ſacris ordinibus non ſunt initiati, vt habetur cap. *In ſancta*, de conſecr. diſt. 1. huius tamen præcepti Eccleſiaſtici tranſgreſſionem, (ſi contemptus abſit) culpam venialem non excedere docet Suares, Azorius, Sotus, & alij apud Laymannum ſuprà; imò ſi rationabilis cauſa ſuadeat, nulla erit culpa, vt ibidem docet.

Vbi autem conſuetudo viget, vt corporalia & pallæ ac purificatoria à perſonis laicis præſertimque fœminis Deo ſacris mundentur, priùs à ſacerdote vel Diacono in pelui lauari debent, & aqua lotionis in piſcinam effundi vel in ignem proiici.

Porrò alias veſtes benedictas & reliqua altaris ornamenta, quæ neq; Chriſmate vncta ſunt, neq; corpus Domini aut ſanguinem immediatè attingunt, cum reuerentia tangere omnibus etiam laicis conceſſum eſt; verùm ad prophanos vſus adhibenda non ſunt, quamuis vetuſtate conſumpta ſint; ſed potiùs igni abſumenda, vt dicitur c. *Ligna*, & c. *Altaris* de conſecr. diſt. 1.

Dicendum 6. requiri miniſtrum qui ſacerdo-

ti celebranti inſeruiat, vt habetur cap. *Hoc autem,* de cõſecr. diſt. 1. & cap. *Propoſuit,* de filiis Preſbyterorum. Hic autem miniſter debet eſſe vir, non fœmina, vt habetur cap. 1. de cohabitatione Clericorum ac mulierum: imò Suares diſp. 87. ſect. 1. & Sotus diſp. 13. quæſt. 2. art. 5. arg. 12. ſatius eſſe arbitrantur, ſi vrgeat neceſſitas, Miſſam abſque miniſtro celebrare, quàm fœminam ad Altare reſpondentem, aut vrzeolos porrigentem adhiberi: nihil tamen obſtare videtur, quominùs, fœminæ præſertim ſanctimoniales ex loco remoto ſacrificanti reſpondeant, vt ibidem dicit Suares & vſus Eccleſiæ in Monaſteriis declarat.

Eſt autem obſeruandum, Sacerdotis celebrantis pedes calceatos eſſe debere ob maiorem honeſtatem & decentiam, vt docent Sylueſter, Richardus, & alij apud Petrum Ledeſma tract. de Euch. cap. 20. caput vero apertum & nudum, vt habetur cap. *Nullus* de conſecr. diſt. 1. Azorius tamen, Suares & alij, quos citat Laymannus cap 5. de Sacrif. Miſſ. cap. 6. exiſtimant Epiſcopum poſſe ob cauſam aliquam rationabilem, verbi gratia infirmitatis, dare licentiam ſacrificandi capite operto amictu vel pileolo, præſertim vſque ad Canonem: imò ſi cauſa ita celebrandi manifeſta ſit, tali diſpenſatione non eſſe opus docent Nauarrus, Sylueſter, & Henriques apud eumdem Laymannum; dummodo nullum inde ſcandalum oriatur, & neceſſitas celebrantis, verbi gratia ob infirmitatem, ſenectutem, loci frigus &c. ab vnoquoque adſtantium facilè dignoſci poſſit.

Supereſt vna difficultas hìc ſoluenda, nimirùm quoties Sacerdos Miſſam celebrare teneatur. Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim de Parocho aut alio beneficiato ſermo ſit, toties celebrare tenetur vel per ſe, vel ſaltem per alium, quoties requiritur vt officio ſuo vel obligationi ſatisfaciat: Si verò de Sacerdote generatim hoc quæratur abſtrahendo ab aliis obligationibus ſpecialibus, nihil aptius reſpon-

deri poteſt quàm id, quod habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 23. cap. 14. vbi dicitur Epiſcopum curare debere, *vt Sacerdotes ſaltem* (quod verbum notandum eſt) *diebus Dominicis & feſtis ſolemnibus; ſi autem curam animarum habuerint, tam frequenter vt ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent:* ex quibus Concilij verbis meritò infertur maximè congruum eſſe ac decens, vt Sacerdos quantum fieri poteſt, quotidiè ſanctiſſimum illud Sacrificium offerat: quam quidem praxim vt piam & religioſam laudant SS. Patres ac præſertim S. Cyprianus lib. 1. Epiſt. 2. S. Ambroſius orat. in funere fratris, S. Hieronymus lib. 1. aduerſus Iouinianum, S. Syricius Papa in Epiſt. ad Hymerium cap. 7 S. Innocentius in Epiſt. ad Exuperium, S. Chryſoſtomus Hom. 17. in Epiſt. ad Hebræos: quibus addere poſſumus Ioan. Gerſonem part. 2. operum tract. de præparatione ad Miſſam.

Monet tamen idem Concilium ſeſſ. 22. in decret. de obſeruandis ac euitandis in celebratione Miſſæ, *Omnem operam & diligentiam in eo ponendam eſſe, vt quanta maxima fieri poteſt, cordis munditia & puritate atque exteriori deuotionis ac pietatis ſpecie, hoc diuinum atque tremendum myſterium peragatur.* Ideoque *decernit, vt Epiſcopi ea omnia prohibere atque è medio tollere ſedulò curent ac teneantur, quæ vel auaritia Idolorum ſeruitus; vel irreuerentia, quæ ab impietate vix ſeiuncta eſſe poteſt; vel ſuperſtitio veræ pietatis falſa imitatrix induxit.*

Atque vt multa paucis comprehendantur, in primis quod ad auaritiam pertinet, cuiuſuis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Miſſis nouis celebrandis datur, nec non importunas atque illiberales eleemoſynarum exactiones potiùs quàm poſtulationes, aliaque huiuſmodi, quæ à ſimoniaca labe vel certè à turpi quæſtu non longè abſunt, omninò prohibeant.

Deinde vt irreuerentia vitetur, ſinguli in ſuis Diœceſibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti Miſſas celebrare liceat: neminem præterea, qui publicè & notoriè criminoſus ſit, aut ſancto Altari miniſtrare, aut ſacris intereſſe permittant: ne-

ne patiantur priuatis in domibus atque omninò extra Eccleſiam & Oratoria ad diuinum tantùm cultum dedicata, ab eiſdem Ordinariis deſignanda & viſitanda, ſanctum hoc Sacrificium à ſæcularibus aut regularibus quibuſcumque peragi; ac niſi priùs qui interſint, decenter compoſito corporis habitu declarauerint ſe mente etiam ac deuoto cordis affectu, non ſolùm corpore adeſſe. Ab Eccleſiis verò muſicas eas, vbi ſiue organo ſiue cantu laſciuum aut impurum aliquid miſcetur; item ſæculares omnes actiones, vana atque adeo prophana colloquia, deambulationes, ſtrepitus, clamores arceant: vt domus Dei vere domus orationis eſſe videatur ac dici poſſit.

Poſtremò ne ſuperſtitioni locus aliquis detur, edicto & pœnis propoſitis caueant, ne Sacerdotes aliis quam debitis horis celebrent, neue ritus alios aut alias ceremonias & preces inter Miſſarum ſolemnia adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ ac frequenti & laudabili vſu receptæ fuerint: quarumdam verò Miſſarum & candelarum numerum, qui magis à ſuperſtitioſo cultu quàm à vera religione inuentus eſt, omninò ab Eccleſia remoueant; doceantque populum quis ſit, & à quo potiſſimum proueniat ſanctiſſimi huius ſacrificij tam pretioſus ac cæleſtis fructus: moneant etiam eumdem populum vt frequenter ad ſuas Parrochias ſaltem diebus Dominicis & maioribus Feſtis accedant.

CAPVT QVINTVM.

De Sacramento Pœnitentiæ.

SECTIO I.

Quid nomine Pœnitentiæ intelligatur.

POENITENTIÆ nomen in duplici ſenſu à Theologis ſumi ſolet: primò pro virtute morali infuſa, cuius proprius actus eſt deteſtari peccatum ac de illo commiſſo dolere, non modo quatenùs rectæ rationi aduerſatur, ſed præſertim quatenùs eſt offenſa quædam & iniuria Deo illata, cum propoſito emendandi ac reparandi offenſam illam & iniuriam
3 p.q. 85.a.1 2.& 3. ipſique Deo ſatisfaciendi. Ita S. Doctor: & de hac pœnitentiæ virtute frequens mentio reperitur in ſcripturis, *fuitque* (vt loquitur Concilium
ſeſ.14 cap.1. Tridentinum) *vniuerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quouis tempore ad gratiam & iuſtitiam aſſequendam neceſſaria.*

Secundò nomen Pœnitentiæ ſumitur pro vno ex Sacramentis nouæ legis; id eſt pro ritu aliquo externo & ſẽſibili diuinitùs inſtituto quoſdam hominis pœnitentis & miniſtri abſoluentis actus complectente, quo ab hoc ille Deo reconciliatur, & à peccatis poſt Baptiſmum commiſſis abſoluitur.

Primus, qui huius Sacramenti veritatem impugnauit, fuit Nouatus Epiſcopus Africanus, qui exinde Romam veniens Nouatianum preſbyterum & alios quoſdam ſeduxit, & in ſuas partes traxit, vt fuſiùs declarat Baro-

nius ad annum Chriſti. 254. vbi refert ipſum num.
Nouatum ipſiuſque gregales primùm in Africa 66.
aduerſus S. Cyprianum Schiſma conflaſſe,
eo quòd in lapſis Eccleſiæ reconciliandis nimis
rigidum ſe præberet. Poſteà mutata facie (quod
rectè obſeruat idem Baronius, peculiare eſſe
omnium hæreticorum atque ſchiſmaticorum,
nunquam ſcilicet perſtare in eadem ſententia,
ſed pro loco & tempore nouas induere formas) in ſanctiſſimum Pontificem Cornelium turbas Romæ concitaſſe, eo quòd lapſos pœnitentes in Eccleſiam reciperet, eiſque beneficium abſolutionis impertiret, vt eum prætextu illo è ſede Romana deturbarent, & Nouatianum faſtu & ambitione tumentem in illam per fas nefaſque intruderent; eoque tandem deuenit ipſe Nouatus vt negaret vllam ſacerdotibus nouæ legis ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa traditam eſſe à Chriſto poteſtatem: verùm ipſius Nouati ſectatores poſtmodùm ab eo deſciuerunt (quod Lutheranis, Caluiniſtis & aliis à veritate diſſidentibus familiare eſt, nimirum vt ab autoribus & patriarchis ſectarum ſuarum, vbi fraus illorum pateſcere incipit, paulatim ſe ſubducant, & alia dogmata profiteri ſubinde incipiant, donec ab illis etiam ad alia transfugere veritatis armis oppreſſi cogantur) cùm enim ipſius Nouati aſſeclæ præfatam magiſtri ſui hæreſim propuguare non poſſent, illam temperare voluerunt, admittentes quidem aliquod remedium quo virtute clauium Eccleſia remittere poſſet leuiora peccata, non tamen grauiora & atrociora, quod cap. 3.
teſtatur Sanctus Ambroſius lib. 1. de pœnit. vbi de illis hæreticis ſic loquitur, *Aiunt ſe exceptis grauioribus criminibus, relaxare veniam leuioribus, non hoc quidem author erroris Nouatus, qui nemini dandam pœnitentiam putauit.* Epiſt.

Errorem illum ab Eccleſia proſcriptum, vt 52. &
teſtatur Cyprianus) & iam obſoletum recentio- 54. c.
res hæretici denuò renouare conati ſunt, vt vi- 9.

cap.9. dere eſt apud Bellarminum lib. 1. de Pœnit.) negantes ſacrum illum ritum, quo Eccleſia Catholica in reconciliandis pœnitentibus poſt Baptiſmum lapſis vtitur, eſſe Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, aut vllam ineſſe ſacerdotibus ad peccata remittenda iudiciariam poteſtatem: cuius quidem erroris falſitas & ſimul Catholici dogmatis veritas pleniùs conſtabit ex iis, quæ ſectione ſequenti dicentur.

SECTIO II.

Pœnitentiam eſſe verum & propriè dictum nouæ legis Sacramentum contra hæreticos demonſtratur.

PRÆTER authoritatem vniuerſæ Eccleſiæ quæ tum in Concilio Flor. in decreto Eugeni',tum in Tridentino ſeſſ.14. can.1.hoc dogma tanquam certiſſimum ac fide credendum definiuit, erroremque oppoſitum anathemate percuſſit,probari poteſt eiuſdem dogmatis veri-
lib. 7. tas variis teſtimoniis SS. Patrum fusè relatis à
a.1.& Iudoco Coccio tom. 2. theſauri: duo vel tria
ſeq. hic illuſtriora proferemus. Primum eſt S. Ambroſij lib.1. de Pœniten. *Cur baptizaris*, inquit,
cap.7. *ſi per hominem peccata dimitti non licet? &c. quid intereſt vtrum per Pœnitentiam an per Lauacrum hoc ius ſibi datum ſacerdotes ſibi vendicent?* quibus verbis æqualem vim ad peccata remittenda ſacerdotibus, ſiue Baptiſmum conferendo, ſiue Pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrando tribuit. Secundum eſt S. Chryſoſtomi lib. 3. de ſacerdotio, vbi poſtquàm poteſtatem ad peccata remittenda quæ ſacerdotibus collata eſt, contulit cum poteſtate eorumdem ad conficiendam Euchariſtiam: poſteà conferens eamdem cum poteſtate baptizandi, *neque enim*, inquit, *ſolùm cùm nos regenerant, ſed etiam poſteà condonandorum nobis peccatorum poteſtatem obtinent.* Tertium S.

Petri Chryſologi Serm. 84. *vbi ſunt*, inquit, *qui per homines non poſſe peccata remitti praſcribunt? &c. remittit Petrus peccata, & toto cum gaudio ſuſcipit pœnitentes, atque omnibus ſacerdotibus hanc à Deo conceſſam amplectitur poteſtatem.*

Probari prætereà poteſt eadem veritas ex his Chriſti Domini verbis, *quorum remiſeritis peccata: remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta ſunt*: ex quibus duo colliguntur; primùm eſt ritum aliquem externum à Chriſto Domino inſtitutum eſſe, quo Apoſtoli eorumque in ſacerdotio ſucceſſores de peccatis iuridicè cognoſcerent, eaque ſic cognita vel remitterent vel retinerent, idque (vt fit in iudiciis humanis) verbo aliquo manifeſtarent. Secundum eſt huic ritui diuinitùs inſtituto adiunctam eſſe promiſſionem gratiæ ſanctificantis; quod ſatis indicant verba illa: *Remittuntur eis*: cùm hæc peccatorum remiſſio nonniſi per gratiæ ſanctificantis infuſionem fiat, vt conſtat ex iis quæ in priori huius operis parte in tractatu de gratiâ dicta ſunt: vnde patet Pœnitentiam eſſe ritum externum à Chriſto Domino inſtitutum, quo gratia confertur; ac proinde eſſe Sacramentum: & eo ſenſu verba illa Chriſti Domini intellexerunt S. Cyprianus in Serm. de lapſis, S. Baſilius in Epiſt. ad Amphilochium, S. Athanaſius hom. in illa verba; *Ite in caſtellum* & S. Thomas in comm. ſuper cap. 16. S. Matth. vbi tres errores ſuper illorum verborum explicatione vitandos eſſe monet, primus eſt eorum, qui opinati ſunt Sacerdotes poſſe quemlibet pro arbitrio ſoluere aut ligare, peccata remittere aut retinere; quod falſum eſt: his enim verbis Chriſtus vices ſuas tantummodò demandauit Sacerdotibus; vt facerent quod ipſe facturus fuiſſet, ſi viſibilis in terra manere voluiſſet; proindeque vt peccata remitterent vel retinerent, non pro libito, ſed prout ipſe remiſiſſet aut retinuiſſet; quod ab Eccleſiæ ſenſu diſcere debent.

S. Ioa. 20.

Secundus error eſt, ſoluere aut ligare nihil eſſe aliud quàm pœnitentem ſolutum aut liga-

tum declarare: verùm ſi hoc ita eſſet, Chriſtus Dominus potiùs dicere debuiſſet: *quæcunque ſoluta erunt in cælis, ſoluetis ſuper terram*; cùm è contrario dixerit: *quæcunque ſoluetis ſuper terram, ſoluta erunt in cælis.* Et hic error proſcriptus etiam fuit in Concilio Trident. ſeſſ. 14. can. 9.

Tertius denique error eſt, ſacerdotem, antequàm abſolutionis verba proferat, ſupponere debere pœnitentem per contritionis actum à culpa peccati & æternæ pœnæ reatu iam factum eſſe liberum; proindeque abſoluendo illum tantummodò à pœna temporali, quæ plerumque peccato quoad culpam remiſſo luenda ſupereſt, non tota quidem ſed aliqua eius parte illius eximere. Verùm quàm falſa & aliena ſit à vero & genuino verborum Chriſti Domini ſenſu hæc verborum illorum expoſitio, ſatis per ſe manifeſtum eſt: quis enim dicat remittere peccata nihil aliud eſſe, quàm ipſa peccata iam remiſſa ſupponere, & ſolummodò aliquid de pœnâ temporali peccatis quoad culpam remiſſis debitâ minuere?

Obiicies, in Sacramentis nouæ legis pro materia requiri rem aliquam ſenſibilem; nullam autem eiuſmodi materiam in Pœnitentia reperiri; proindeque non eſſe Sacramentum.

Reſpondetur actus pœnitentis eſſe materiam Sacramenti Pœnitentiæ vt infra dicetur; actus autem illos eſſe ſenſibiles vel per ſe vel per aliquid aliud; confeſſionem quidem per ſe, cùm Sacerdotis auditu percipiatur; contritionem autem per humiliationem externam, genuflexionem, lacrymas, & alia eiuſmodi ſigna exteriora, atque etiam per ipſammet confeſſionem.

Quæres an Pœnitentiæ Sacramentum ſit ad ſalutem neceſſarium? Reſpondetur affirmatiuè, idque non modò neceſſitate præcepti, de qua ſuo loco agetur; ſed etiam medij, quod ſatis
cap. 2. expreſsè declarauit Concilium Trident. ſeſſ. 14.

vbi dixit, *Sacramentum Pœnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium eſſe, vt nondum regeneratis ipſe Baptiſmus.* Eſt autem neceſſarium vel in re, vel ſaltem in voto; ita vt, quamuis peccator aliquando per actum perfectæ contritionis Deo reconcilietur, *ipſa tamen reconciliatio* (vt loquitur idem Concilium) *ipſi contritioni ſine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non eſt adſcribenda.* Eatenùs autem votum huius ſacramenti in perfectæ contritionis actu includi cenſetur, quatenùs qui perfectè conteritur, ita diſpoſitus eſt, vt abſolutè velit ſeruare præcepta omnia ſub mortali obligantia, ita vt nullum ſit de quo ſi actu cogitaret, illud adimplere non vellet: atqui datur præceptum diuinum & Eccleſiaſticum (vt infrà explicabitur) confitendi peccata omnia mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, eaque clauibus Eccleſiæ ſubiicienda: vnde ſequitur peccatorem perfectè contritum ita eſſe diſpoſitum, vt peccata ſua confiteri & clauibus Eccleſiæ ſubiicere expreſſâ vel tacita, ſeu interpretatiua intentione velit. cap. 4.

SECTIO III.

Quæ ſit materia ſacramenti Pœnitentiæ.

SVPPONIMVS iuxta doctrinam S. Thomæ, in Sacramento Pœnitentiæ ſicut & in aliis nouæ legis ſacramentis duplicem materiam eſſe diſtinguendam, remotam ſcilicet & proximam: iuxta quam diſtinctionem q. 84. a. 2.

Dicendum 1. materiam remotam ſacramenti Pœnitentiæ eſſe peccata actualia poſt actualem Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa. Ita S. Thomas, & cum eo communiter omnes. Ratio eſt quia ſacramentum Pœnitentiæ verſatur circa peccata, vnde ſequitur quod eius ſint materia: dici autem non poteſt quòd ſint materia proxima, cùm illa ſit pars ipſius ſacramenti, quæ cit. ar. 2.

ſimul cum eius forma ad producendam gratiam ſuo modo concurrere debet; quod peccatis nullomodò conuenire poteſt: vnde ſequitur quòd ſint tantùm materia remota.

Sunt autem hîc aliqua obſeruanda circa remotam illam Pœnitentiæ materiam. Primum eſt peccata illa eatenùs dici huius ſacramenti materia, quatenùs per Pœnitentiam deſtruuntur & abolentur; ſicut lignum dicitur ignis materia, quia per illum conſumitur; quo exemplo vtitur Catechiſmus Romanus.

Part. cap. 5. Secundum eſt, ſola peccata poſt realem Baptiſmi ſuſceptionem admiſſa, eſſe remotam huius ſacramenti materiam: quod ſatis expreſsè declarauit Concilium Trid. Ratio eſt quia ſola ea peccata ſunt eius ſacramenti materia, quæ ab illis commiſſa ſunt, in quos ſacerdos tanquàm iudex poteſt ferre ſententiam: at *Eccleſia*) vt loquitur Concilium Trid.) *in neminem iudicium exercet, qui non prius in ipſam per Baptiſmi ianuam fuit ingreſſus.* (Seſſ. 14. c. 1. & 2.) (Cit. cap. 2.)

Tertium eſt, peccata omnia poſt Baptiſmum commiſſa, ſiue mortalia, ſiue venialia, eſſe materiam huius ſacramenti; cùm de omnibus confeſſio fieri poſſit à pœnitente, & à Sacerdote abſolutio conferri, vt ſatis conſtat ex generali & illimitata poteſtate remittendi quæcumque peccata, quam Chriſtus Dominus Apoſtolis eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus conceſſit. Et hoc etiam intelligi debet de peccatis iam in confeſſione declaratis, & per Sacerdotis abſolutionem remiſſis, vt docet S. Thomas in 4. diſt. 17. q. 3. a. 3. q. 5. ad 4. & diſt 18. q. 1. a 3. q. 2. ad 4. & poſt illum Paludanus, Maior, Medina, Suarez & alij apud Laymannum tract. 6. cap. 3. de Sacr. Pœnit. & demonſtrat vſus in Eccleſia receptus & approbatus confeſſiones generales inſtituendi, in quibus peccata iam anteà confeſſa & remiſſa declarantur, & clauibus iterùm ſubiiciuntur: & hanc praxim non ſolum in confeſſionibus generalibus, ſed etiam in aliis peccata aliqua iam confeſſa & remiſſa iterùm de-

clarandi Nauarrus tanquam ſanctam & piam laudat, ſi deuotionis cauſa cum conſcientia quieta fiat.

Dices, peccata illa iam remiſſa fuiſſe & ex conſequenti eſſe deleta & abolita; proindeque materiam huius ſacramenti eſſe non poſſe, cùm amplius deleri & aboleri non poſſint.

Reſpondetur, peccata illa eatenùs eſſe huius ſacramenti materiam, quatenus actus pœnitentis circa illa verſari poſſunt; id eſt quatenus pœnitens poteſt illa deteſtari, confiteri &c. ſicque materiam proximam huius ſacramenti ſubminiſtrare, quæ ſimul cum forma illius proprium effectum producat, ſcilicet gratiam ſanctificantem, per quam peccata illa formaliter delerentur & abolerentur, niſi iam deleta & abolita forent.

Quartum eſt, hanc eſſe differentiam inter peccata mortalia & venialia; quòd peccata mortalia ſint materia huius ſacramenti neceſſaria, id eſt quòd non alia ratione quàm per hoc ſacramentum in re vel in voto ſuſceptum remitti poſſint; peccata autem venialia ſint tantùm materia ſufficiens, id eſt quod *quanquam rectè & vtiliter* (vt loquitur Concilium Trid.) *citraque omnem præſumptionem in confeſſione dicantur, quod piorum hominum vſus demonſtrat; taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſint.* Addit Nauarrus iis, qui per diuinam gratiam peccatis mortalibus non implicantur, vtile eſſe ſæpius peccata venialia confiteri: quia per id augetur gratia, pœna Purgatorij minuitur, propoſitum nunquam peccandi mortaliter renouatur, & habitus peccandi venialiter diminuitur.

Seſſ. 14. c. 5.

cap. 21. nu. 3.

Dicendum 2. materiam proximam huius ſacramenti eſſe hos tres actus pœnitentis, ſcilicet contritionem (ſumpto generatim hoc nomine prout etiam attritionem complectitur) confeſſionem, & ſatisfactionem. Ita S. Doctor. q. 84. & expreſsè definitum habetur in Concilio Florent. in decr. Eug. & in Trid. ſeſſ.

Art. 1. & 2.

cap. 3. 14. his verbis : *ſunt autem quaſi materia huius ſacramenti ipſius pœnitentis actus, qui, quatenus in pœnitente ad integritatem ſacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.*

Cit. a. 2. Ex illis autem tribus Pœnitentiæ partibus S. Doctor, & cum eo communiter alii Theologi aſſerunt contritionem & confeſſionem eſſe partes eſſentiales; ſatisfactionem verò eſſe tantùm partem integralem ipſius ſacramenti; quod etiam habetur in catechiſmo Rom. contritionem enim & confeſſionem eſſe partes eſſentiales inde conſtat, quòd ſine illis Pœnitentiæ ſacramentum nec fructuoſum, nec validum eſſe poſſit, vt ex infra dicendis conſtabit; ſatisfactionem verò eſſe tantùm integrantem, quòd abſque ea & validum & fructuoſum eſſe poſſit, vt patet in pœnitente illo, cui in articulo mortis poteſt aliquando validé & fructuosè conferri abſolutio, quamuis nulla pœnitentia iniungatur; & præterea ex eo quòd ſatisfactio communiter poſt receptam abſolutionem impleatur, vt dicetur infrà: ex quibus cùm habeatur illam non eſſe partem huius ſacramenti eſſentialem, ſequitur vt ſit ſolùm integrans, id eſt quòd hoc ſacramentum abſque illa integrum & completum eſſe non poſſit; ſicut licet pes vel manus non ſit pars eſſentialis hominis, cùm abſque pede vel manu verus homo eſſe poſſit, eſt tamen pars integrans, quia ſine pede vel manu homo integer & completus eſſe non poteſt.

Part. 2. c. 5.

SECTIO IV.

Quæ ſit forma ſacramenti Pœnitentiæ.

FORMA ſacramenti Pœnitentiæ conſiſtit in his verbis ſacerdotis pœnitentē abſoluentis: *Ego te abſoluo à peccatis tuis in nomine Patris,*

& Filij &, & Spiritusſancti Ita definitum habetur in decreto Eugenij, & in Concilio Trid.ſeſſ. 14. cap. 3. vbi dicitur *Formam huius Sacramenti in illis miniſtri verbis poſitam eſſe : ego te abſoluo:* & hoc etiam docet S. Thomas q. 84. art. 3. ex cuius doctrina quædam obſeruatu digna colligit Iſambertus ad cit. quæſt. diſp. 8. art. 2. & ſequent.

Primùm ad validitatem huius Sacramenti neceſſariò requiri, vt illa abſolutionis verba pronuncientur voce Sacerdotis; neque ad hoc ſatis eſſe ſi ſcripto tradantur : cuius quidem rei nulla melior ratio afferri poteſt quàm ipſa Chriſti Domini inſtitutio, quæ nobis per Eccleſiæ praxim innoteſcit. Hæc autem verborum prolatio debet à Sacerdote fieri præſente ipſo pœnitente, abſolutio enim abſenti conferri non poteſt, vt declarauit. Clemens VIII. ſpeciali ſuo decreto, quod refertur à Laymanno tract. 6. cap. 3. de Sacram. Pœnit.

Secundum eſt, quòd quamuis ſacerdos in huius Sacramenti adminiſtratione verba omnia ſuprà relata proferre, imò & alias preces, quæ ex Eccleſiæ inſtituto ante & poſt abſolutionem recitandæ ſunt, adiungere debeat, niſi fortè aliqua neceſſitas aut cauſa rationabilis excuſet, vt in Rituali declaratur, nihilominus ad eſſentiam abſolutionis ſeu formæ huius Sacraméti ex probabiliori Theologorum ſententia hæc ſola verba pertinent. *Ego te abſoluo.*, vel, *Abſoluo te*, quæ quoad ſenſum idem ſignificant. Atquè in primis quod expreſſio Sanctiſſimæ Trinitatis non requiratur eſſentialiter in hoc Sacramento ſicut in Baptiſmo, docet S. Thomas, & probat ex eo quòd Chriſtus Dominus hoc Sacramentum inſtituens nullam Sanctiſſimæ Trinitatis ſicut in inſtitutione Baptiſmi mentionem fecit. Quòd item hæc verba, *à peccatis tuis*, ad eiuſdem formæ eſſentiam non pertineant, conſtat ex eiuſdem S. Thomæ doctrina cit. art. 3. vbi pro legitima huius Sacramenti forma hæc verba tantùm ponit : *Ego te abſoluo* : quia tamen Ioannes

art. 3. ad 3.

ibid.

Maior, Petrus Sotus & aliqui alij graues Theologi exiſtimauerunt verba illa: *à peccatis tuis*, ad eſſentiam formæ pertinere, nihilque ab Eccleſiæ ſuper hac re definitum eſt, ideò tutius erit nunquam illa omittere, præſertim cùm ex Eccleſiæ præſcripto proferri debeant.

art.4. Tertium eſt impoſitionem manuum in hoc Sacramento (vt docet S. Thomas) eſſe tantùm ex Eccleſiæ inſtituto, nec ad Sacramenti rationem pertinere quamuis ceremonia illa, ſicut & quæuis alia ex Eccleſiæ vſu aut ſtatuto aliquo in adminiſtrandis Sacramentis præſcripta, non debeat omitti.

art. 3. Quartum eſt, abſolutionis formam modo deprecatorio prolatam, eſſe inualidam, vt ex eodem S. Doctore conſtat: eſt enim hoc Pœnitentiæ Sacramentum ad inſtar iudicij inſtitutum, cuius verba debent eſſe abſoluta, non deprecatoria: non enim dixit Chriſtus Dominus: *Peccata illorum pro quibus oraueritis, remittentur eis*: ſed ſimpliciter & abſolutè: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*: vnde ſi quis pœnitentem abſolueret dicendo: *Abſoluat te Deus*, nihil efficeret.

Quintum eſt conditionem de futuro huius Sacramenti formæ appoſitam, reddere illam inſufficientem & nullam; quia talis conditio ſuſpenderet ipſius formæ ſignificationem & effectum, proindeque in cauſa eſſet, cur abſolutio illa irrita & nulla exiſteret. Imò Petrus de Ledeſma dicit grauiſſimum ſacrilegium ab illo ſacerdote committi, qui eiuſmodi conditionem de futuro abſolutioni apponeret: verbi gratia ſi diceret: *Ego te abſoluo, dummodò rem ablatam intra decem dies reſtituas*, aut quid ſimile.

tr. de Pœn. cap. 3.

Quod autem ſpectat ad alias conditiones de præterito vel præſenti, quamuis non reddant abſolutionem inualidam, cùm eius ſignificationem aut effectum non ſuſpendant: nihilominùs ſine rationabili aliqua cauſa aut neceſſitate apponi non debent, putà cùm ſacerdos ad moribundum abſoluendum accedens, nonniſi dubia

& incerta contritionis ſigna in eo deprehendit,
tunc enim poteſt, imò debet abſolutionem illi
conferre ſub hac conditione, tacita vel expreſſa:
Si tu es abſolutionis capax, vt docet Iſambertus
diſp. 18. de Sacram. Pœnit. art. 10. & Gamma-
chæus cap. 21. de eodem Sacr. Pœnit. Parag. 1.
in fine: ſimiliter quando ſacerdos dubitat, vtrum
pœnitens plenum atque perfectum rationis
vſum habuerit nec-ne, quando peccata in con-
feſſione declarata commiſit, verbi gratia, quan-
do puer in primo rationis crepuſculo ad Sacra-
mentum Pœnitentiæ accedit: tunc enim ſecun-
dùm communem omnium Doctorum conſen-
ſum (vt loquitur Ledeſma ſuprà) licitè poterit
ſacerdos dicere in abſolutione: *Si peccaſti, ego te
abſoluo, &c.* additque idem de ſimilibus aliis ca-
ſibus eſſe dicendum.

Quæres quis ſit verus & proprius ſenſus illo-
rum verborum: *Ego te abſoluo*. Quorumdam an-
tiquorum ſcholaſticorum opinio fuit verborum
illorum ſenſum hunc eſſe: *Ego declaro peccata ti-
bi à Deo eſſe remiſſa*: ſicque abſolutionem Sa-
cramentalem nihil aliud eſſe, quâm declaratio-
nem remiſſionis peccatorum ipſi pœnitenti à
Deo factæ: quam quidem opinionem non ſatis
cum fidei veritate cohærere docet Iſambertus,
maximè ob contrariam definitionem Concilij diſp.
Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. can. 9. vbi anathema 8. de
profert in eum qui dixerit, *Abſolutionem ſacer-* Sacr.
dotis eſſe nudum miniſterium declarandi peccata eſſe Pœn.
remiſſa. Quare vera & certa reſponſio ad quæ- art.12.
ſtionem propoſitam eſt, ſacerdotem per verba
illa abſolutionis ſignificare ſe pœnitentis pecca-
ta remittere, illumque à peccati macula & con-
ſequenter à pœna æterna illi debita Chriſti Do-
mini authoritate verè abſoluere. Ita S. Thomas: q. 84.
& probatur in primis ex his Chriſti Domini art. 3.
verbis S. Matth. 18. *Quacumque ſolueritis ſuper* ad 3.
terram, &c. & S. Ioann. 20. *Quorum remiſeritis
peccata, &c.* huius ſiquidem vocis (*Abſoluo*) in
forma Sacramenti Pœnitentiæ eadē eſt ſignifica-
tio, quæ eſt iſtorum verborū (*ſolueritis, remiſeritis*)

cùm iis vſus ſit Chriſtus Dominus ad Sacramétum hoc inſtituendum : atqui verba illa veram & effectiuam peccatorum remiſſionem ſignificant in omnibus aliis ſcripturæ locis, quæ frequenter in vtriuſque teſtamenti libris occurrũt; nuſquam autem ſimplicem illius remiſſionis declarationem: ergo etiam in illo duplici S. Matth. & S. Ioan. loco idem ſignificare cenſenda ſunt; & ex conſequenti verbum, *Abſoluo*, in forma Sacramenti Pœnitentiæ eamdem ſignificationem habere dicendum eſt.

Probatur deinde ex eo quod S. Chryſoſtomus de peccatorum remiſſione loquens dixit, *Deum Patrem omnifariam poteſtatem dediſſe filio; & eamdem ipſam omnifariam poteſtatem à Deo filio, ipſis Sacerdotibus eſſe traditam*: atqui certum eſt filium Dei habuiſſe veram poteſtatem remittédi peccata quoad culpam & pænam æternam; ergo eamdem poteſtatem Sacerdotibus dedit.

Lib. 3 de Sacerd.

Denique (vt rectè obſeruauit S. Ambroſius) poteſtas remittendi peccata tanta eſt quanta poteſtas remittendi peccata tanta eſt quanta poteſtas eadem retinendi, cùm æqualiter vtraque à Chriſto Domino data fuerit: atqui per hanc Sacerdotes verè peccata quoad maculam & æternæ pœnæ reatum retinent denegando abſolutionem: ergo per illam eadem peccata verè quoad maculam & æternæ pœnæ reatum poterunt abſolutionem conferendo remittere.

Lib. 1. de Pœn. cap. 2.

Obiicies, in variis ſcripturæ locis dici ſolum Deum dimittere peccata, delere iniquitates.

Reſpondet S. Doctor ſuprà, iis locis nihil aliud ſignificari, quàm Dei ſolius eſſe tanquam cauſæ principalis per propriam authoritaté peccata remittere, quod non impedit quin ſacerdotes eiuſdem Dei nomine peccata remittant per modum cauſæ miniſterialis ſeu inſtrumentalis.

SECTIO V.

Quinam ſint effectus huius Sacramenti.

PRIMVS Sacramenti Pœnitentiæ effectus, eſt remiſſio omnium & quorumcunq; peccatorum mortalium poſt ſuſceptionem Baptiſmi commiſſorum quantumcunque grauia ſint & enormia; cùm poteſtas peccata remittendi à Chriſto Domino collata Sacerdotibus S. Ioan. 20. ad omnia peccata, nullo prorsùs excepto ſe extendat: & hoc definitum habetur in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. cap. *Firmiter* extra de ſumma Trinit. vbi ſine vlla exceptione aut reſtrictione dicitur, peccatum quodcunque poſt Baptiſmi ſuſceptionem commiſſum poſſe per Pœnitentiam reparari.

Obiicies Chriſtum Dominum declaraſſe peccatum in Spiritum ſanctum neque in hoc ſæculo remitti neque in futuro.

S. Mat 12. & *S. Mar* 3.

Reſpondetur 1. per peccatum in Spiritum ſanctum intelligi à S. Auguſtino peccatum finalis impœnitentiæ, quod certum eſt nunquam remitti; cùm poſt illud commiſſum peccator ſit extra ſtatum viæ, nec proinde ſit ampliùs pœnitentiæ aut abſolutionis capax.

Reſpondetur 2. alios SS. Patres per peccatum in Spiritum ſanctum intellexiſſe peccatum illud, quo quis veritatem aliquam à Deo reuelatam, & vt ſic cognitam, ex certa malitia impugnat. Ita SS Athanaſius, Chryſoſtomus, Baſilius, Ambroſius, Hieronymus, & alij apud Bellarminum: Dici autem irremiſſibile, non quod abſolutè remitti non poſſit, ſi peccator verè de illo pœniteat, illudque clauibus Eccleſiæ ſubiiciat; ſed quia ordinariè & vt plurimùm, qui tale peccatum commiſit, de illo ob propriæ voluntatis peruerſitatem non pœnitet, nec proinde illius remiſſionem accipit; ſicut alia peccata citatis locis dicuntur remitti, non quod ſemper de facto

Serm. 12. de verb. Dom. & Ep. 10. ad Bonifaciũ. libro 2. de Pœn. c. 16.

remittantur cùm multi de illis non pœniteant, ſed quia vt plurimùm & ordinariè pœnitentibus condonantur.

Secundus huius Sacramenti effectus, eſt remiſſio peccatorum venialium, quæ ſicut quiuis poteſt piè & ſalubriter in confeſſione declarare, ita de illis quoque remiſſionem virtute illius Sacramenti conſequi poſſe certum eſt, vt ex ante dictis patet.

Eſt autem difficultas inter Theologos qua ratione peccata illa in Sacramento Pœnitentiæ remittantur. Omiſſis variis ſuper hac re ſententiis, quę inſtituti noſtri non eſt hic fuſiùs explicare, probabiliſſimè loqui videtur ij, qui aſſerunt hanc peccatorum venialium remiſſionem in Sacramento Pœnitentiæ fieri per gratiam ſanctificantem, per hoc Sacramentum ex opere operato productam, non ſolùm ſecundùm ſe præcisè conſideratam, ſed præſertim vt datam intuitu præuiæ de illis attritionis, qua ratione formalem cum illis peccatis habet repugnantiam, cùm ſit gratia reconciliationis ab ipſis. Ita Vaſques in 1. 2. diſp. 207. cap. 4. ex qua Doctrina ſequitur ad hoc, vt quis in Sacramento Pœnitentiæ peccatorum venialium remiſſionem conſequatur, neceſſarium eſſe, non modo vt nullam actualem circa peccata illa complacentiam habeat; ſed prætereà requiri, vt formalem de iis vel ſaltem virtualem contritionem aut attritionem concipiat: ita vt quamuis vnum aut alterum in confeſsione declaret, ſi tamen de aliis omnibus generatim verè ex animo doleat, virtute Sacramenti illorum omnium remiſſionem conſequatur: quod ideò hîc obiter obſeruamus, vt cuique faciliùs & certiùs innoteſcat, neque neceſſarium, imò neque ſatis conſultum eſſe omnia & ſingula peccata venialia ſigillatim in confeſſionibus quotidianis declarare, quod aliqui ſcrupuloſiùs faciunt; ſed vno aut altero grauiori explicato, ſi nullum mortale ſubſit, de his & reliquis omnibus verum dolorem & emendationis propoſitum concipere, & ſic beneficium

abſolutionis recipere.

Quæres quomodo peccata venialia extra Sacramentum Pœnitentiæ remittantur. Reſpondetur 1. Iuxta Doctrinam S. Thomæ ad peccatorum venialium remiſſionem extra Sacramentum Pœnitentiæ non ſufficere habitualem diſplicentiam, quæ in habitu charitatis includitur; aliàs nullus iuſtus peccati venialis reatum haberet: ſed requiri diſplicentiam de illis formalem, quæ in actu perfectæ contritionis reperitur, aut ſaltem virtualem contentam in eo actu dilectionis Dei, quo quis ipſum ſic diligit, vt, ſi peccata venialia quæ commiſit menti occurrerent, perfectum de illis dolorem conciperet. Ita Alenſis in 4. part. quæſt. 15. memb. 3. art. 4. Paludanus in q. diſt. 16. quæſt. 1. art. 2. & plures alij Theologi. Quamuis etiam probabilis videatur ſententia Dominici Soti in 4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 1. Suares diſp. 11. ſect. 3. & quorumdam aliorum Doctorum, qui docent non modo per contritionem formalem & virtualem, ſed etiam per attritionem de illis ex motiuo ſupernaturali elicitam eiuſmodi peccata remitti: certè S. Bernardus Serm. 1. in Cœna Domini de peccatis illis venialibus loquens dicit, *Neceſſe non eſſe de illis nos nimis eſſe ſollicitos, Deum facile illa ignoſcere, imò & libenter, ſi tantummodò nos agnoſcamus: in eiuſmodi namque quaſi ineuitabilibus & negligentiam culpabilem eſſe & timorem inordinatum.*

q. 87. a. 1.

Reſpondetur 2. remitti quoque peccata venialia, tum per aliorum Sacramentorum ſuſceptionem, dummodò ſuſcipiens verè de peccatis illis doleat, tum etiam per vſum Sacramentalium, vt docet S. Thomas. Nomine autem Sacramentalium Theologi communiter intelligunt res quaſdam vel actiones ſacras ab Eccleſia eo fine inſtitutas, vt per illarum vſum peccatorum venialium remiſſio obtineatur. q. 87. a. 3.

Variè autem à Theologis Sacramentalia illa ſolent enumerari: præcipua, & de quibus apud omnes conſtat ſunt quinque, ſcilicet *Aqua*

benedicta, vt habetur cap. *Aquam* de conſecr. diſt. 3. *Panis benedictus*; cap. *Cum omne crimen*, de conſecr. diſt. 2. *Benedictio Epiſcopalis*; cap. *Dictum eſt*, diſt. 1. quæſt. 2. *Oratio deuotè ad Deum fuſa in Eccleſia dedicata*; ex ipſo ritu dedicationis Eccleſiarum intelligitur: *Et qualibet Sacramentalis vnctio*, vt docet S. Thomas citato art. 3. id eſt, vnctio illa quæ fit in quibuſdam Sacramentis ex ſolo Eccleſiæ inſtituto.

Remittuntur autem peccata venialia per Sacramentalium illorum vſum, non quidem ex opere operato, vt quidam Theologi minùs probabiliter dixerunt, ſed tantùm ex opere operantis; quatenùs per preces Eccleſiæ, quæ in eiuſmodi Sacramentalium vſu nobis applicantur, actualia quædam gratiæ auxilia impetrantur, quibus excitamur ad actum aliquem formalem aut virtualem contritionis de illis peccatis venialibus concipiendum. Ita S. Thomas cit. art. 3. ad 3. vbi dicit quod per Sacramentalia tolluntur peccata venialia virtute charitatis, cuius motus per illa excitatur.

Quod ſi quæſtio intelligatur de peccatis venialibus cum quibus iuſtus ex hac vita decedit, dicendum eſt cum S. Doctore, *Illa remitti poſt hanc vitam quantùm ad culpam, eo modo quo remittuntur in hac vita: ſcilicet per actum charitatis in Deum repugnantem venialibus in vita commiſſis.* (q. 7 de malo art. 11.)

Neque dicas nullum eſſe in altera vita merito locum, nec proinde contritionem tunc peccatorum venialium remiſſionem poſſe promereri: reſpondetur enim peccata illa non remitti vi contritionis illius quatenùs eſt actus bonus & meritorius: ſed quatenùs eſt forma quædam peccato veniali repugnans, illudque ex anima expellens.

Sunt etiam alij huius Sacramenti effectus præter duos ſupra explicatos, quorum præcipui ſunt pax, & ſerenitas conſcientiæ cum vehementi Spiritus ſancti conſolatione, vt declarat Concilium Trid. quibus addere poſſumus reuiuiſcentiam bonorum operum per peccatum (seſ. 14 cap. 3.)

mortale extinctorum, de qua ſectione ſequenti agendum eſt.

SECTIO VI.

Vtrum per Pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reuiuiſcant.

DE duplici bonorum operum genere quæſtio propoſita intelligi poteſt: primò de illis quæ in ſtatu peccati mortalis exercentur, & vocantur, mortua; ſecundò de illis quæ in ſtatu quidem gratiæ facta ſunt, ſed ſtatu illo per peccatum mortale labefactato vim quoque ſuam ac meritum amiſerunt. De vtriſque igitur quæritur, an per gratiam in Sacramento Pœnitentiæ acceptam quoad meritum reuiuiſcant: pro cuius reſolutione,

Dicendum 1. opera bona facta in ſtatu peccati mortalis nihil vnquam homini iuſtificato ad gloriam conſequendam profutura eſſe. Ita S. Thomas; & conſtat ex iis quæ in priore huius operis parte tract. 6. à nobis dicta ſunt de conditionibus operis vitæ æternæ meritorij, quarum prima & præcipua hæc eſt, vt fiat ab homine in ſtatu gratiæ ſanctificantis: vnde S. Auguſtinus tract. 71. in S. Ioan. explicans hæc Chriſti Domini verba *Sine me nihil poteſtis facere*, dicit opera fidelium à Chriſto Domino per peccatum mortale exciſorum nihil illis ad vitam ęternam conſequendam prodeſſe: quod quamuis verum ſit, rectè nihilominùs monet S. Doctor in reſponſione ad 3. non eſſe prorsùs inutilia eiuſmodi opera bona in ſtatu peccati mortalis facta, vt fuſiùs explicauimus in citato tract. 6. vnde S. Hieronymus in cap. 1. Aggæi, *Si quando videris*, inquit, *inter multa mala opera facere peccatorem quemquam aliqua quæ iuſta ſunt: non eſt tam iniuſtus Deus, vt propter multa mala obliuiſcatur paucorum bonorum.* q. 89. a. 6.

Dicendum 2. bona opera in ſtatu gratiæ ſanctificantis facta & per peccatũ mortificata, huius Sacramenti virtute reuiuiſcere: ita vt ius quod

homo ſibi ad æternam gloriam per opera illa acquiſierat, eidem reſtituatur; proindeque etiam gratia ſanctificans per peccatum mortale deperdita, in qua fundatur ius illud & meritum ad
q.89. æternam gloriam. Ita S. Doctor: & probatur 1.
a.5. ex illis Apoſtoli verbis ad Galat. capit. 3. *Tanta paſſi eſtis ſine cauſa: ſi tamen ſine cauſa*; quibus alloquens ipſos Galatas ob ſuſceptam Chriſti fidem multa perpeſſos, & poſteà in peccatum mortale lapſos declarat quòd, quamuis in illo ſtatu peccati mortalis bona illa opera eſſent ipſis inutilia, ſi tamen per veram pœnitentiam conuerterentur, non fore fruſtrà & inutiliter ab illis facta. Ita hunc locum explicat S. Hieronymus in illud caput, vbi ſic loquitur; *Qui ob Chriſti fidem laborauerit, & poſteà lapſus fuerit in peccatum, non perdet merita ſua, ſi ad priſtinam fidem & ſtudium reuertatur.*

Probatur 2. ex Concilio Trid. ſeſſ. 16. cap. 6. vbi ait, *Iuſtificatis hominibus, ſiue acceptam gratiam perpetuò ſeruauerint, ſiue amiſſam recuperauerint, proponenda eſſe Apoſtoli verba: abundate in omni opere bono, ſcientes quòd Deus non eſt iniuſtus vt obliuiſcatur operis veſtri, &c.* Quo loco notanda eſt diſtinctio gratiæ perpetuò ſeruatæ, & gratiæ amiſſæ ſed recuperatæ quæ videretur inutilis, niſi Concilium intelligeret per Pœnitentiam priſtina merita inſtaurari vt docet Gammachæus c. 27. de Sacram. Pœnit. vbi etiam addit ex S. Doctore gratiam illam habitualẽ per peccatum deperditam reparari per Pœnitentiam in maiori vel minori gradu; iuxta maiorem vel minorem deuotionem ac diſpoſitionem ipſius pœnitẽtis: quod etiam priùs docuerat Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacramentis part. 4. c. 9. & S. Bonauentura in 4. diſt. 14. part. 2. art. 2. quæſt. 3.

Quæres an, ſicut bona opera mortificata per Pœnitentiam reuiuiſcunt, ſic è contrario peccata in Sacramento Pœnitentiæ ſemel remiſſa per
q.88. ſubſequens peccatum mortale redeant quoad
a.1. reatum tam culpæ quam pœnæ. Reſpondet S. Doctor peccata ſemel remiſſa nunquam poſtea

redire: quod probari poteſt ex variis ſcripturæ locis: Ezech. 18. *Impietas impij non nocebit ei in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua:* Mich. 7. *Proÿciet in profundum maris omnia noſtra ſcelera:* quibus & aliis ſimilibus loquendi modis ſignificatur Deum abſolutè & independenter ab euentu futuro pœnitentibus peccata remittere: quò etiam ſpectat illud Rom. 11. *Sine pœnitentia ſunt dona Dei.* Probari deinde poteſt authoritate Gelaſij Papæ cap. *Diuina.* de Pœnit. diſt. 4. vbi dicit, quòd *Diuina clementia peccata dimiſſa in vltionem venire non ſinit.*

Quamuis autem peccata iam condonata, nec formaliter nec materialiter ob ſequētem lapſum non redeant; redeunt tamen virtualiter, in quantum aggrauatur peccatum ſubſequens propter circunſtantiam ingratitudinis erga Deum, à quo tam miſericorditer præcedentia peccata condonata fuerant: & hæc ingratitudo tantò grauior eſſe cenſetur, quantò plura & atrociora delicta fuerunt remiſſa. Quamuis autem hæc ingratitudo nouum peccatum notabiliter aggrauet, non eſt tamen ſpeciale peccatum ab eo diſtinctum vt docet S. Thomas; niſi in eo caſu, in quo contra a. 4. Deum peccaretur ex formali expreſſoque contemptu beneficij ab eo accepti.

SECTIO VII.

Quid ſit contritio in genere.

EXPLICATIS iis quæ ad naturam effectuſque huius Sacramenti pertinent, nunc de ſingulis illius partibus agendum eſt, atque in primis de contritione, quæ in genere ſecundùm mentem Concilij Trid. ſeſſ. 14. cap 4. definitur: *Animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero.*

Dicitur, *Animi dolor,* vt ſignificetur contritionem, non in appetitu inferiori, ſed in voluntate ſedem habere; neque in dolore ſenſibili ſed in dolore ſpirituali, qui ſolius voluntatis proprius eſt, conſiſtere.

Dicitur deinde, *Deteſtatio*; vt exprimatur odium peccati commiſſi, ex quo dolor ille ſolet oriri, vel quod in ipſo dolore ſaltem virtualiter continetur: eo ipſo enim quo quis verè de peccato commiſſo dolet, vellet non peccaſſe (qui proprius eſt ipſius contritionis motus vt docet Nauarrus) proindeque ita diſpoſitus eſt, vt peccatum commiſſum odiſſe & deteſtari cenſeatur.

cap.1. nu.2.

Dicitur prætereà, *de peccato commiſſo*: vt intelligatur obiectum doloris illius ac deteſtationis, non eſſe quodcunque malum, nec etiam quodcunque peccatũ, ſed ſolùm illud quod vel omiſſione vel commiſſione à nobis perpetratum eſt: non dicitur de hoc vel illo peccato, ſed indefinitè de peccato commiſſo: vt oſtendatur contritionem de omnibus peccatis commiſſis eſſe concipiendam; qui enim erga aliquod peccatum mortale ita eſſet affectus, vt de illo commiſſo non doleret, quantumcunque de aliis ſibi dolere videretur, eius contritio vera non eſſet.

Dicitur denique: *cum propoſito non peccandi de cætero*: qui enim amico à ſe offenſo vult reconciliari (vt dicit Catechiſmus Rom.) oportet vt & doleat, quòd in eum iniurioſus atque contumelioſus fuerit, & de eius amicitia in poſterùm non ampliùs lædenda ſollicitè prouideat; aliàs non agitur pœnitentia ſed ſimulatur.

part.2 cap.5.

Quamuis autem optimum ſit, vt propoſitum illud formaliter & expreſsè concipiatur: ſufficit tamen vt ſit virtuale & implicitum; id eſt, vt pœnités de peccatis commiſſis dolens ita ſit diſpoſitus & affectus: vt, ſi de futuro tempore cogitaret, peccata illa in poſterùm deuitare firmiter proponeret. Ita Major, Medina, And. de Vega, Nauarrus, & alij quos citat & ſequitur Suares. Ratio eſt; quia, vbi eſt vera auerſio à peccato & vera conuerſio ad Deum, ibi etiam eſt vera pœnitentia & vera contritio: poteſt autem cum ſolo virtuali propoſito non peccandi concipi vera auerſio à peccato & vera conuerſio ad Deum: exempli gratia ſi quis totus defixus ſit in perpendendis peccatis, quæ ex intimo cordis af-

diſp. 4. de Pœn. ſect.3.

fectu dolet in Deum infinitè bonum & diligibilem commiſiſſe, ita vt nullo modo de vita in futurum inſtituenda cogitet; quis dicat illum verè à peccatis non auerti & ad Deum conuerti: certè vbi Dauid Rex tantummodò dixit: *Peccaui Domino*, quibus verbis deteſtationem & diſplicentiam peccati à ſe commiſſi declarauit; quamuis nullum propoſitum peccati illius in futurum deuitandi expreſſerit, continuò audiuit: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum.* 2. Reg. cap. 12 ſuprà.

Obſeruat autem Catechiſmus Rom. ad ſignificandum dolorem illum de peccatis, qui ad veram illam Pœnitentiam requiritur, nomen contritionis vſurpari, ducta ſimilitudine à rebus corporeis quæ minutim confringuntur: vt ſignificetur: *Corda noſtra, quæ peccando obduruerunt, illius doloris vi contundi atque conteri debere*: adeoque dolorem illum contritionis debere eſſe ſummum appretiatiuè (vt loquuntur Theologi) id eſt, quod pœnitens debet de peccatis commiſſis plùs dolere, eaque magis odiſſe & auerſari, quàm alia quæcunque mala.

Porro quæ huc vſque dicta ſunt, generatim intelligi debent de contritione illa, quæ (vt loquitur Concilium Trident.) *Quouis tempore neceſſaria fuit ad impetrandam veniam peccatorum*: ſi enim agatur de contritione quæ fidelium baptizatorum propria eſt, quæque ad peccatorum remiſſionem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam requiritur, præter conditiones ſuprà explicatas vnam adhuc exigit Concilium, nimirum vt dolor ille de peccatis, *Cùm fiducia miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua coniunctus ſit, quæ ad ſuſcipiendum Pœnitentiæ Sacramentum requiruntur*: id eſt, vt explicitum aut ſaltem implicitum propoſitum includat confitendi Sacramentaliter peccata mortalia commiſſa, & pro illis Deo ſatisfaciendi, ſeu ſatisfactionem imponendam acceptandi & adimplendi, vt explicat Catechiſmus Rom. ſuprà. cit. ſ. 4.

SECTIO VIII.

Quid ſit contritio perfecta, & quo pacto ab attritione diſtinguatur.

ſeſ.14 cap.4 SVpponimus ex Doctrina Concilij Trid. contritionem illam, de qua præcedenti ſectione dictum eſt, diuidi in perfectam quæ ſimpliciter contritio dici ſolet, & imperfectam quæ communiter vocatur attritio. Hoc præſuppoſito quæritur, quid ſit illa contritio perfecta, & quo modò ab attritione diſtinguatur.

Quidam olim dixerunt contritionem in eo tantùm diſtingui ab attritione, quòd illius intenſio & duratio, huius intenſione & duratione maior eſſet. Alij quod contritionis actus eſſet ſemper gratia ſanctificante informatus, attritionis non item. Alij quòd contritio deteſtaretur peccatum mortale vt ſummum malum & ſuper omnia alia mala deteſtabile: attritio verò illud quidem deteſtaretur, ſed non ſuper omne deteſtabile. Alij quòd contritio ſe extenderet virtualiter ſuper omnia peccata mortalia; attritio verò ſuper omnia illa non ſe extenderet.

Omiſſa illarum opinionum refutatione, quæ apud Iſambertum videri poteſt, vera ſententia & communis hodie inter Theologos eſt, contritionem in eo præſertim ab attritione diſtingui, quòd contritio ſit deteſtatio & dolor de peccato commiſſo prout eſt offenſa Dei, ſeu propter Deum ſummè dilectũ: attritio verò ſit eiuſdem peccati deteſtatio & dolor propter aliquod aliud motiuũ bonũ & honeſtũ à perfectæ contritionis motiuo diſtinctum. Ita Iſambertus loco citato. (diſp. 12. de Sacr. Pœn. art. 1.)

Probatur in primis ex Concilio Tridentino citato cap. 4. vbi contritionem ab attritione diſtinguit, in eò, quòd contritio ſit *Charitate perfecta* ſeu formata: attritio verò non ſit: quod quidem intelligi debet de perfectione intrinſeca per formale motiuum charitatis, à quo ille contritionis actus ſpecificatur & conſtituitur in ratione veræ dilectionis Dei: neque enim intelligi poteſt de

extrinſeca perfectione quę per habitum in actum contritionis deriuaretur: cùm hoc commune ſit cum omnibus aliis virtutum actibus, qui ab homine in ſtatu gratiæ conſtituto eliciuntur, & etiam ipſi attritioni, ſi in tali ſtatu eliceretur.

Probatur 2. ex S. Auguſtino ſerm. 7. de temp. vbi dicit: *Odium peccati & amorem Dei efficere veram & perfectam Pœnitentiam:* Atqui non alia ratione amor Dei cum odio peccati coniungi poteſt ad veram & perfectam pœnitẽtiam ſeu contritionem efficiendam, niſi quando quis odit & deteſtatur peccatum à ſe commiſſum de eoque dolet, prout eſt offenſa Dei: id eſt, prout eſt malum quoddam ipſius Dei: eiuſdem enim charitatis eſt velle Deo bonum ſeu quod illi gratum & acceptum eſt, & auerſari ac deteſtari malum illius ſeu peccatum, de illoque dolere: At verò attritio non ex amore Dei, ſed vel ex turpitudine peccati, vel timore gehennæ, aut alio ſimili motiuo à charitate diuerſo concipitur, vt docet Conciliũ ſuprà, & ſectione ſequẽti explicabitur.

De hac autem perfecta contritione tria præſertim hîc à nobis obſeruari debent. Primum eſt, illius tantam & tam admirabilem eſſe vim & efficaciam ratione charitatis, qua informatur, & cuius motiuo elicitur, vt peccata quæcunque deleat, peccatoremque Deo perfectè reconciliet, etiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſcipiatur: vt expreſsè definitum eſt in Concilio Trid. ſuprà.

Secundum eſt, ad rationem perfectæ contritionis, adeoque vt producat effectum illum remiſsionis peccatorum & reconciliationis cum Deo, non requiri certum aliquem intenſionis gradum, aut determinatum voluntatis conatum, infra quem non ſit ad effectum illum producendum ſufficiens: neque certam aliquam durationis moram, neque vt tot eliciantur contritionis actus quot peccata commiſſa ſunt: quamuis enim optimum ſit & quàm maximè optandum, vt quiuis pœnitens quàm plurimos eliciat perfectæ cõtritionis actus, eoſque quantùm poterit

intenſos & ex ſummo voluntatis conatu; ea tamen eſt diuinæ miſericordiæ immenſa largitas, vt ad peccatorum quorumcunque remiſſionem, & peccatoris cum Deo reconciliationem ſufficiat vnicus perfectæ contritionis actus, quantumuis parùm intenſus, & vel vnico tantùm momento durans: dummodò ex veræ charitatis & Dei dilectionis motiuo eliciatur; ſitque ſi nõ intenſiue, certè appretiatiuè ſummus; id eſt, talis vt per illum voluntas Deum quibuſcunque rebus abſolutè & ſine vlla prorſus exceptione præponat: proindeque peccatum quatenùs ipſius Dei offenſa eſt tanquam ſummum malum & ſupra omnia alia quæcunque mala deteſtabile auerſetur. Ita Bellarminus lib. 2. de Sacr. Pœnit. c. 2. Gammacheus c. 7. de Pœnit. aſſert 3. & 4. & plures alij Theologi quos ibidem citat.

Ac in primis quòd contritio, quamuis minimùm intenſa, ad remiſſionem peccatorum ſufficiat, patet ex ſcriptura, quæ variis in locis peccatorum condonationem promittit pœnitentibus ſeu contritis nullâ propoſitâ menſurâ doloris aut contritionis peccatorum: vt Ezech. 18. *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas:* Zach. 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos:* Actor. 3. *Conuertimini & pœnitemini, vt deleantur peccata veſtra.* Et certè nulla eſt ratio, cur potiùs certus aliquis gradus intenſionis in contritione requiratur ad remiſſionem peccatorum efficiendam, quàm alius maior vel minor; neque etiam dici debet quòd ſummus requiratur: aliàs quis vnquam ne probabiliter quidem ſibi perſuadere poſſet, quod ad gradum illum contritionis ſummè intenſum perueniſſet: deinde vt quid pœnitentia S. Magdalenæ aliorumque ſanctorum pœnitentium tantopere celebraretur, ſi omnes pœnitentes ad eamdem pœnitentiæ perfectionem obligarentur? Quòd verò vnicus de omnibus peccatis perfectæ contritionis actus vel mométo elicitus ad illorum remiſſionem ſufficiat, patet ex multis ſanctis, vt S.

Magdalena, S. Matthæo, S. Paulo & aliis, quos ſcriptura refert breuiſſimo tempore & quaſi momento vnico verè conuerſos & iuſtificatos fuiſſe.

Huic doctrinæ fauent SS. Patres: vt S. Cyprianus de Serm. in cœna Domini, *Sed & in eodem articulo temporis*, inquit, *cùm iam anima feſtinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſerit, Pœnitentiam clementiſſimi Dei benignitas non aſpernatur:* & paulo inferiùs, *Nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec hora extremitas, nec vita enormitas ſi vera contritio, ſi pura fuerit voluntatum mutatio, excludit à venia.* Et S. Ioannes Chryſoſtomus in priori Epiſt. ad Theodorum lapſum, de bono Latrone loquens dicit, quòd, *In vnico momento totius vita peccata ſimul abſterſit.*

Tertium eſt, certum eſſe dari aliquod præceptum diuinum, quo peccator ad actum contritionis eliciendum obligatur aliquando: *Neque enim* (vt rectè dixit Auguſtinus) *in hanc rem ſcriptura teſtimonia colligere neceſſe eſt: vox eſt etiam iſta natura: neminem ſtultum rei huius notitia deſeruit, &c. poteſt aliquis dicere ſe non peccare: non autem non eſſe, ſi peccauerit, Pœnitendum: nulla barbaries hoc dicere audebit.* Li. de duab. anim. c. 14.

Verùm difficultas eſt quonam tempore præceptum illud obliget: quidam enim dixerunt peccatorem ſtatim à peccato commiſſo ad perfectæ contritionis actum eliciendum obligari: & tamdiu peccare continuè, quandiu ab ipſo peccato, vel perfectæ contritionis actu, vel Sacramenti Pœnitentiæ ſuſceptione non purgatur. Alij peccatorem ad id obligari aſſeruerunt, quoties peccata commiſſa nec remiſſa memoriæ occurrunt. Alij peccatorem ad id adſtringunt diebus Dominicis vel feſtiuis, vt illos debitè ſanctificare poſſit. Quæ omnia quamuis optima ſint & ſaluberrima; nullam tamen in illis caſibus ad contritionis perfectæ actum eliciendum obligationem eſſe docet & probat Gammachæus cap. 8. de Sacrament. Pœnit. & Iſambertus diſp. 13. de eod. Sacramento art. 3. & ſeq.

Quare cum illis dicendum eſt, peccatorem ex diuino præcepto in duobus tantùm caſibus ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligari. Primus eſt, quoties actio aliqua neceſſariò exercẽda eſt, quæ ſtatum gratiæ requirit in eo, qui huiuſmodi actionem exercere debet: nec adeſt Sacerdos, qui eum à peccato mortali quod commiſit, Sacramentaliter abſoluat: tunc enim ne nouum ſacrilegij peccatum incurrat, perfectæ contritionis actum elicere tenetur.

Secundus caſus eſt, quoties quis in periculo mortis conſtitutus, alicuius peccati mortalis ſe conſcium eſſe deprehendit: tunc enim, ſi confeſſarij copia non ſuppetat, tenetur perfectæ contritionis actum elicere. Ratio eſt, quia ex diuinæ legis præſcripto quilibet tenetur æternæ damnationis & ſeparationis à Deo certum periculum deuitare, mediumque ad id neceſſarium adhibere: atqui nullum aliud tunc ſuppetit damnationis euitandæ medium, quàm actus perfectæ contritionis: ergo peccator tunc ad illum eliciendum obligabitur.

SECTIO IX.

Vtrum contritio perfecta neceſſaria ſit ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum? an verò attritio ad id ſufficiat?

PRæſupponimus alterutram eſſe neceſſariam: id eſt ad fructuoſam & dignam Sacramenti Pœnitentiæ ſuſceptionem requiri cõtritionem aliquam formalem & expreſſam, ita vt aliquis verus & actualis dolor à Pœnitente concipiatur de peccatis commiſsis, quamuis venialia tantummodò forent: cùm contritio ſit pars eſſentialis huius Sacramenti, qua deficiente nullum eſſet Sacramẽtum. Quare qui tantummodò doleret quòd de peccatis non doleat, careret dolore ad fructum huius Sacramenti neceſſario: quia contritio eſt dolor de peccato

commiſſo, vt ex Concilij Tridentini doctrina conſtat; proindeque quiuis alius dolor, qui non eſt de peccato commiſſo, non eſt contritio, quamquam ſi dolor ille ſit abſolutus & efficax, pariet neceſſariò verum de peccatis dolorem; id eſt efficiet, vt voluntas peccata commiſſa auerſetur, & doleat ea commiſiſſe: quo ſenſu intelligi debent Theologi, qui ad Pœnitentiæ Sacramentum ſufficere dicunt, Pœnitentem dolere, quòd de peccatis non doleat.

Hoc præſuppoſito, dicendum eſt contritionem perfectam, quamuis ſit optima & excellentiſſima diſpoſitio, ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & cum vberrimo gratiarum fructu recipiendum, non eſſe tamen neceſſariam, ſed ſimpliciter ſufficere attritionem. Ita docent Paludanus in 4. diſt. 19. quæſt. 1. art. 2. S. Antoninus 3. part. tit. 14. cap. 19. Sylueſter verbo, *Confeſſio*, cap. 1. Roffenſis art. 5. con. Lutherum, & plures alij, quibus ſubſcripſerunt Iſambertus diſp. 14. de Pœnit. art. 4. & Gammachæus c. 9. de Sacr. Pœnit. vbi etiam dicit eſſe manifeſtam ſententiam S. Thomæ.

Probatur in primis ex Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. vbi, poſtquam declarauit contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, *Non ſolum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verùm etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non quidem adhuc inhabitantis, ſed tantum mouentis: quo Pœnitens viam ſibi ad iuſtitiam parat*: hæc immediatè ſubiungit: *Et quamuis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad iuſtificationem, perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit*: quibus verbis apertiſſimè declarat attritionem illam, quam ibidem dicit communiter concipi vel ex conſideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ pœnarumque metu, ſi voluntatem peccati excludat cum ſpe veniæ, eſſe diſpoſitionem ſufficientem ad remiſſionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam: Vnde Catechiſmus Rom. men- par. 2. c. 5.

tem Concilij adhuc apertiùs explicans dicit: *Si quis ita animo affectus ſit, vt peccata admiſſa doleat, ſimulque in poſterum non peccare inſtituat, etſi eiuſmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam ſatis eſſe poſſit, ei tamen, cùm peccata Sacerdoti ritè confeſſus fuerit, vi clauium ſcelera omnia remitti ac condonari.*

cap. 17. Probatur 2. ex S. Auguſtino lib. de Catechiſan. rud. vbi dicit eos, qui volunt fieri Chriſtiani, ne eant in ignem æternum cum diabolo, &c. habere aliquam diſpoſitionem, non omninò perfectam, ſufficientem tamen vt verè Chriſtiani fiant, id eſt, vt Baptiſmi Sacramentum recipiant, ac per illud iuſtificentur: talis autem diſpoſito non eſt alia quàm attritio, vt ex eius motiuo patet: ergo, ſi ſecundùm mentem S. Auguſtini eſt diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionem peccatorum in Baptiſmo conſequendam, erit etiam ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè recipiendum, cùm par ſit vtrobique ratio, vt rectè probat Gamnachæus cit. cap. 9.

Probatur 3. ex fine ob quem Sacramentum Pœnitentiæ à Chriſto Domino inſtitutum eſt, qui finis eſt ſpiritualis ſuſcitatio peccatoris à morte peccati, & eius cum Deo reconciliatio: Vnde Baptiſmus & Pœnitentia vocantur Sacramenta mortuorum, & Concilium Trident. Seſſ. 14. c. 1. dicit hoc Sacramentum inſtitutum eſſe, *Ad reconciliandos Deo fideles poſt Baptiſmum lapſos*: huic autem fini repugnat prærequiri ad hoc Sacramentum, tanquam diſpoſitionem neceſſariam, actum aliquem, vi cuius ante realem ipſius ſuſceptionem peccator à peccati morte ſuſcitetur & Deo reconcilietur, quia ſic Sacramentum nunquam conſequeretur finem ſuum, proindeque ad finem illum fruſtrà inſtitutum fuiſſe diceretur.

Probatur 4. ex poteſtate remittendi peccata Sacerdotibus à Chriſto Domino collata, quã ipſi Sacerdotes in hoc Sacramẽto exercẽt: quæ quidem poteſtas fruſtrà illis data fuiſſet, ſi ad illius

exercitium diſpoſitio aliqua neceſſariò prærequireretur in ipſo pœnitente, qua peccatorum ſuorum remiſſionem ante Sacerdotis abſolutionem conſequi deberet. Imò vt argumentatur Gamachæus cit. cap. 9. ſi contritio perfecta, eſſet ad Sacramentum Pœnitentiæ diſpoſitio neceſſaria, conſequens foret Sacerdotes non habere propriè poteſtatem Clauium, nec verè peccata remittere, ſed ſolummodò declarare peccata eſſe remiſſa: quod dicit eſſe hæreticum.

Confirmatur ex eo quòd inde ſequeretur contra communem Eccleſiæ & SS. Patrum conſenſum, legem gratiæ duriorem & rigidiorem eſſe quàm Moſaica lex fuerit. & longè grauius onus Chriſtianis impoſitum eſſe quàm Iudæis ad remiſſionem peccatorum obtinendam: in lege Moſaïca ſiquidem ſola contritio ad id ſufficiebat, in lege autem gratiæ præter contritionem tenerentur inſuper pœnitentes peccata omnia mortalia etiam occultiſſima ſigillatim Sacerdoti aperire: quod quàm graue & acerbum ſit pleriſque, experientia ſatis teſtatur.

Porro hæc doctrina ita certa eſt, vt, cùm quidam Theologus nuper in libro à ſe edito ſcripſiſſet, *Attritionem de peccatis inſufficientem eſſe pro accipienda remiſſione peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ, contritionemque ex charitate perfecta eſſe ad id neceſſariam:* & ex conſequenti, *Abſolutionem Sacramentalem nihil aliud eſſe, quam declarationem iuridicam peccati iam remiſſi:* alma Facultas Pariſienſis multis præhabitis deliberationibus tam prima Iunij quàm prima Iulij anni 1638 totum iſtud hac cenſura notauerit: *Quæ tradit de attritionis inſufficientia, & contritionis ex perfecta charitate abſoluta neceſſitate ad recipiendum Pœnitentiæ Sacramentum: & quæ addit de abſolutione, quòd nihil aliud ſit quàm declaratio iuridica peccati iam remiſſi, damnauit facultas, & cenſuit has propoſitiones eſſe, quietis animarum perturbatiuas, communi & omninò tutæ praxi Eccleſiæ contrarias, efficaciæ Sacramenti Pœnitentiæ imminutiuas, & inſuper temerarias, ac erroneas.* Ita refert Iſambertus, qui eidem cenſuræ interfuit & ſubſcripſit.

diſp. 14. de Sacr. Pœn. art. 6.

Obiiciunt aliqui Concilium Trid. ſeſſ. 6. c. 6. inter diſpoſitiones ad iuſtificationem adultorum requiſitas hanc recenſere, vt ſcilicet, *Deum tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiant; ac propterea moueantur aduerſus peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agere oportet.*

Reſpondetur vel Concilium ibi loqui de iuſtificatione adulti infidelis, quæ fit ante realem Baptiſmi ſuſceptionem per ſolum propoſitum illius ſuſcipiendi, vt verba ex illo citata
art. 7. explicat Iſambertus; & ad hanc iuſtificationem certum eſt contritionem perfectam eſſe neceſſariam: vel, ſi loquatur de iuſtificatione quæ in reali Baptiſmi ſuſceptione confertur, per dilectionem Dei non intelligi amorem perfectæ charitatis, ſed amorem imperfectum qui in virtute ſpei reperitur; quod ſatis apertè ex eius verbis antecedentibus colligitur, vbi de infidelibus adultis loquens, *Diſponuntur*, inquit, *ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia & adiuti fidem ex auditu concipientes, &c. in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore; illumque tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt:* quaſi dicat illos incipere Deum diligere, eo quòd ab illo tanquam à fonte totius gratiæ & iuſtitiæ ſe peccatorum remiſſionem impetraturos ſperant. Nullus autem dubitat hunc amorem ſpei & hanc confidentiam in Deum per Chriſti merita requiri ad iuſtificationem peccatoris, ſiue in Sacramento, ſiue extra Sacramentum, ſicut & fidem, timorem, aliaſque virtutes, quas ibi enumerat concilium, ea ratione quæ à nobis explicata eſt in priori eius operis parte tract. 6. de gratia cap. 4. de iuſtificatione.

SECTIO X.

Qualis eſſe debeat attritio illa, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ſuſcipiendum neceſſaria eſt.

AD faciliorem quæſtionis propoſitæ ſolutionem, obſeruandum eſt attritionem ſeu dolorem de peccatis ex vario & multiplici motiuo concipi poſſe. Primò ex motiuo malo; verbi gratia quando quis dolet ſe in ebrietatem lapſum eſſe, quia per illam impeditus eſt ne furtum committeret. Secundò ex motiuo indifferenti; vt ſi quis de intemperantia doleat, quia ſanitati obfuit. Tertiò ex motiuo aliquo humano; vt ſi quem latrocinij pœniteat, eo quòd illius cauſa ſit apud alios infamatus. Quartò ex motiuo honeſto ſed purè naturali; vt ſi quem pœniteat mendacij vel fraudis, eo quòd rectæ rationi naturali aduerſetur. Quintò denique ex aliquo motiuo bono ſupernaturali, id eſt fidei diuinæ innixo; verbi gratia quando quis ex impulſu Spiritus ſancti ſe peccatum aliquod mortale commiſiſſe dolet, illudque deteſtatur, quia æternæ damnationis incurrendæ, aut cæleſtis beatitudinis amittendæ periculo illum exponit; vel quia per fidei lumen iudicat turpe eſſe homini Chriſtiano tale peccatum committere, verbi gratia (quod dixit Apoſtolus,) *Tollere membra Chriſti & facere membra meretricis.* 1. Cor. 6.

Hac obſeruatione ſuppoſita dicendum eſt attritionem quinto modo ſumptam, eſſe ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ſuſcipiendum ſufficientem; aliis verò quatuor modis eſſe inſufficientem. Ita Suares diſp. 5. de Sacr. Pœn. Sect. 1. Iſambertus diſp. 14. de eod. Sacr. art. 4. & alij communiter. Atque in primis quòd attritio quatuor illis prioribus modis ſumpta, ſit inſufficiens, ex illorum enumeratione con-

ſtat: certum eſt enim dolorem de peccatis ex motiuo aliquo malo, aut indifferenti, aut humano conceptum, non eſſe virtuoſum; nec proinde ad Sacramentum Pœnitentiæ ſuſcipiendum diſponere poſſe. Certum eſt quoque doloré de peccatis ex motiuo naturali honeſto elicitum non ſufficere, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Suares ſuprà: & aperte conſtat ex eo quòd Concilium Trid. dicit attritionem illam, quæ ad gratiam huius Sacramenti ſufficienter diſponit, *Eſſe donum Dei, & Spiritus ſancti impulſum.* Quòd vero ſufficiat attritio quinto modo ſumpta; id eſt quatenus per auxilium gratiæ concipitur ex motiuo aliquo bono ſupernaturali, quodcunque illud ſit, euidens eſt, tum ex verbis Concilij Trid. præcedenti ſect. relatis, tum ex rationibus quibus ibidem probauimus contritionem perfectam ad fructum Sacramenti Pœnitentiæ non eſſe neceſſariam; attritionem verò eſſe ſufficientem: ſi quæ enim attritio ſufficiens eſt, haud dubiè illa, quæ talis eſt, qualem illo quinto modo deſcripſimus.

Seſſ. 14. c. 4.

Obiiciunt hæretici apud Bellarminum, attritionem illam ex metu gehennæ conceptam non poſſe ſufficienter ad Pœnitentiæ Sacramentum diſponere, eo quòd ſit vitioſa & mala, cùm non ex amore Dei, ſed ex amore ſui oriatur: Vnde Kemnitius in examine Concilij Trid. ſuper ſeſſ. 14. attritionem illam ex metu gehennæ conceptam vocat Iudæ pœnitentiam.

lib. 2. de Pœn. c. 17.

Vt clariùs & efficaciùs hæc obiectio ſoluatur, & hæreticorum error refellatur, obſeruandum eſt quadruplicem timorem à Theologis aſſignari. Primus, eſt timor naturalis, quo naturaliter homo refugit malum naturæ ſuæ contrarium, & hic timor ex ſe neque bonus neque malus eſt. Secundus timor, eſt mundanus, quo quis inordinatè temporalia mala timet, adeò vt ad illa deuitanda in Deum peccare non vereatur, & hic timor malus eſt ac

vitioſus, illumque S. Baſilius *Hoſtilem* vocat. *In Pſ. 33.* Tertius, eſt timor filialis ex charitate perfecta originem ducens, quo iuſtus ſupremam Dei maieſtatem cum omni humilitate ac cordis deuotione reueretur, & hoc præſertim metuit, ne in aliquam eius offenſam incurrat, illique quouis modo diſpliceat, aut ab eo per peccatum ſeparetur; & hic timor proprius eſt ſanctorum, deque illo dixit Pſaltes regius, *Timete Dominum omnes ſancti eius.* *Pſalm. 3.* Quartus denique, eſt timor ſeruilis, quo videlicet peccator Deum comminantem & punientem ita timet, vt ratione timoris illius, & propter pœnam euitandam quam tunc præ oculis habet, peccata commiſſa auerſetur, & ab illis in futurum cauere proponat.

Eſt autem in confeſſo dolorem de peccato ex timore mundano vel naturali ortum, eſſe inſufficientem; Ex timore verò filiali, optimum & ſaluberrimum, cùm ad perfectam charitatem pertineat. Tota igitur difficultas eſt de timore ſeruili (vt obſeruat Bellarminus) quem hæretici contendunt eſſe malum ac vitioſum, proindeque inſufficientem ad veram Pœnitentiam: nos è contrario aſſerimus eſſe bonum & vtilem; proindeque attritionem ex eius motiuo elicitam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ac fructuosè recipiendum. *ſup.*

Probatur hæc veritas 1. ex ſcriptura, quæ innumeris propè in locis timorem vindictæ diuinæ ac pœnarum æternarum ingerit, & ad illum peccatores vehementer excitat; quin & ipſemet Chriſtus Dominus S. Matth. 10. *Nolite*, inquit, *timere eos qui occidunt corpus, &c.* (En timor mundanus quem reprobat) *ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete*: En timor gehennæ & ſeruilis, ad quem excitat.

Probatur 2. ex Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. vbi dicit timorem illum, *Donum Dei eſſe & Spiritus ſancti impulſum, &c. Eoque timore vtiliter*

concuſſos Niniuitas ad Ionæ prædicationem plenam terroribus, pœnitentiam egiſſe, &c.

Probatur 3. ex S. Auguſtino in Pſalm. 127. vbi ſuper hæc verba: *Beati omnes qui timent Dominum*: dicit *quod, quamuis timor ille, quo quis timet pœnas ac metuit ne mittatur in gehennam, nondum caſtus ſit; eſt tamen bonus ac vtilis*: & ex ſancto Baſilio in Pſalm. 33. vbi, poſtquam timorem mundanum deſcripſit, dixitque prorsùs eſſe abiiciendum, ſubiungit: *Imò verò ſalutaris & qui ſanctitatis operatorius eſt: vis enarrem qualis ſit: Si quando te ſenſeris ad vnum aliquod cieri ac proſilire peccatum; ad mentem reuoca formidabile illud nec vlli mortalium tolerabile iudicium Dei, &c.* Vbi pergit in iudicio illo vltimo deſcribendo, & exinde proponit, *Inferni profundum barathrum; tenebras impermeabiles, ignem obſcurum, cauſticas quidem habentem vires, luce verò deſtitutum, vermium innumerabiliũ genus venenoſum ac carniuorum, &c.* Additque, *hæc tu time: Et eiuſmodi timore eruditus quaſi fræno quodam animum reprime.* Et tandem concludit, *Hunc eſſe timorem, quem Pater cœleſtis non qualeſcunque ſed filios de propria ſalute ſollicitos promiſit ſe docturum.*

Cùm igitur conſtet timorem illum eſſe donum Dei, ac impulſum Spiritus ſancti, atque ex motiuo ſupernaturali diuinæ fidei innixo concipi; hinc ſequitur eſſe bonum ac ſalutarem; proindeque attritionem; quæ ex illo oritur non eſſe vitioſam & malam, ſed bonam & honeſtam; quæ oritur quidem ex amore ſui, ſed bene ordinato, quo nimirùm ſecundùm rectam rationem & diuinæ legis præſcriptum refugimus damnationem & mortem æternam; & quamuis amorem Dei perfectum in ſe non includat, illum tamen non excludit, nec illi vllo modo aduerſatur: vnde ſequitur attritionem illam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad Sacramentum Pœnitentiæ debitè ſuſcipiendum.

Inſtabit aliquis, attritionem ex ſolo gehennæ metu ortam nec honeſtam nec bonam moraliter

eſſe poſſe, cùm ſit odium non peccati, ſed pœnæ, ita vt ſi nulla eſſet pœna peccato impoſita nulla eſſet quoque peccati deteſtatio.

Ad ſolutionem huius inſtantiæ obſeruandum eſt duplicem à Theologis diſtingui timorem ſeruilem, vnum quem vocant ſeruiliter ſeruilem, in quo tota ratio tam finalis quàm impulſiua dolendi de peccato, aut ab illo abſtinendi eſt fuga & odium ipſius pœnæ; ita vt quis peccatum fugiat ſolummodò ob pœnam quam euitare cupit, finemque ſuum quaſi vltimum in illius pœnæ fuga conſtituat: alterum verò, quem vocant timorem ſimpliciter ſeruilem, in quo pœnæ odium illiuſque fuga homini à peccato voluntatem ſuam auertenti non eſt vltimus finis, ſed tantùm proximus; ita vt non ſiſtat ſe in ſimplici fuga pœnarum æternarum, ſed hanc illarum metum ſaltem virtualiter & interpretatiuè ad æternæ vitæ deſiderium, & amorem Dei imperfectum referat; quatenus ſcilicet ex tali metu mouetur ad dolendum de peccato vel ad bene operandum, tum ne pœnam illam æternam patiatur, tum etiam ne bono æterno priuetur, Deumque ſibi iratum & infenſum habeat; in quo præſertim differt à timore ſeruiliter ſeruili, qui nihil prorsùs de Deo illiuſque fruitione curat. Eſt etiam alia inter vtrumque illum timorem differentia quam tradit Bellarminus, nimirùm quòd metus ſeruiliter ſeruilis ſolummodo peccati executionem ſeu actionem impediat; timor verò ſimpliciter ſeruilis voluntatem ipſam immutet; & non modo à peccato cohibeat, ſed etiam ad Deum conuertat.

cap. 25. nu. 85

lib. 2. de Pœn. c. 8.

Hac præmiſſa obſeruatione, facilis eſt ad inſtantiam reſponſio: conceditur enim attritionem ex timore ſeruiliter ſeruili elicitam nec honeſtam nec bonam eſſe moraliter; negatur verò attritionem ex timore ſimpliciter ſeruili elicitam vitioſam eſſe aut inſufficientem, cùm habeat omnes conditiones à Concilio Tridentino requiſitas, eſt enim donum Dei & impulſus

Spiritus ſancti cùm gratiam excitantem præſupponat, & ex motiuo ſupernaturali oriatur; & præterea voluntatem peccandi excludat cum ſpe veniæ à Deo conſequendæ.

Ex dictis facile intelligi poteſt, in quo conueniant inter ſe contritio & atrritio, & in quo differant. Conueniunt enim 1. in eo quòd vtraque ſit ſupernaturalis; id eſt quòd vtraque per impulſum Spiritus ſancti ex motiuo aliquo ſupernaturali, ſeu per fidem diuinam cognito oriatur. Secundò, quòd vtraque debeat eſſe interna & ſpiritualis; nec dolorem aliquem ſenſibilem neceſſàriò requirat. Tertiò, quòd ad omnia peccata mortalia commiſſa nullo prorſùs excepto vtraque debeat extendi. Quartò, quòd vtraque voluntatem peccati excludere, ſpemque veniæ adiunctam habere debeat. Quintò denique, quòd vtraque ſit diſpoſitio apta & conueniens ad Sacramentum Pœnitentiæ dignè & fructuosè ſuſcipiendum

Differunt autem præſertim, tum ratione obiecti formalis ſeu motiui: contritio enim ex motiuo perfectæ charitatis concipitur; attritio verò ex aliquo alio motiuo à charitate diuerſo, bono tamen & honeſto ac ſupernaturali lumine fidei cognito; tùm ratione effectus; contritio ſiquidem peccatorem iuſtificat ac Deo reconciliat, etiam antequam Pœnitentiæ Sacramentum actu ſuſceperit; attritio verò ad iuſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ conſequendam tantummodò diſponit.

Quòd verò aliqui Doctores dicunt attritionem debere aliqua ratione concipi propter amorem ipſius Dei; ſi de amore perfectæ charitatis intelligitur, negandum eſt; quia dolor ex illo amore quantumlibet remiſſo elicitus, ante Sacramenti receptionem iuſtificaret, vt ſuprà probatum eſt, proindeque dolor ille non eſſet attritionis ſed contritionis: ſi autem de amore Dei imperfecto, id eſt qui ex motiuo à charitate diuerſo elicitur, qualis eſt ille qui in virtute ſpei includitur, quo diligimus Deum non

non provt eſt in ſe ſummè bonus & propter ſe diligibilis, ſed provt eſt erga nos beneficus & liberalis, concedendum eſt; quia attritio debet ſaltem virtualiter ſpem veniæ in ſe includere vt docet Concilium Trid. ſuprà. Videri poteſt ſuper hac materia beatæ memoriæ Franciſcus Saleſius Epiſcopus Gebennenſis in tract. de diuino amore lib 2. cap. 17. vbi optimè explicat, quis & qualis ſit amor ille imperfectus, qui in ſpei virtute reperitur.

Supereſt vnum hîc obſeruandum quod monet Laymannus, nimirùm ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiri, vt dolor internus attritionis ſeu contritionis aliquo modo antecedat aut ſaltem comitetur externam peccatorum confeſſionem; tum quia contritio, cùm ſit pars Sacramenti, debet aliquo ſigno exteriori, per confeſſionem ſcilicet, fieri ſenſibilis; tum etiam quia ipſa peccatorum confeſſio procedere debet ab interna Pœnitentia; cùm non ſit mera & ſimplex peccatorum narratio, ſed ſui ipſius coram Deo accuſatio, quæ proinde in ſpiritu humilitatis & in animo contrito facienda eſt. Probabilis nihilominùs & tuta eſt ſententia Suaris (quam hîc ſubjungimus in gratiam eorum, qui frequentiùs ad tribunal Pœnitentiæ nec niſi cum culpis venialibus accedunt, quique interdùm variis ſuper hac re ſcrupulis exagitantur) qui docet actum cõtritionis fructuosè poſt confeſſionem peractam poſſe elici, dummodò ante abſolutionem Sacerdotis eliciatur; ipſamque confeſſionem, quamuis ab interna pœnitentia non proceſſerit, tamen quatenùs poſteà veluti informatur per conſequentem contritionem, ſufficienter perfici in ratione accuſationis Sacramentalis: ſed tunc neceſſe eſſe, vt interior illa contritio vel attritio exteriori aliquo ſigno, puta exteriori corporis demiſſione, humili expectatione ipſius abſolutionis, pectoris tunſione, &c. ſe prodat.

tract. 6. de Sacra Pœn. c. 4.

diſp. 20. de Sacr. Pœn. ſect. 4 nu. 31.

SECTIO XI.

Vtrum confeſsio Sacramentalis ad peccatorum remiſſionem conſequendam ex Chriſti Domini inſtitutione ſit neceſſaria.

CONFESSIONIS Sacramẽtalis nomine, ſecundùm communem S. Thomæ aliorumque Theologorum doctrinam, intelligitur, *Accuſatio legitima in Sacramento Pœnitentiæ de propriis peccatis facta Sacerdoti ad abſolutionem illorum ab eo recipiendam.*

in 4. diſ.17. q.3. a. 2.

Dicitur 1. *Accuſatio :* quia confeſsio fieri debet per modum accuſationis; *nec in eâ* (vt loquitur Catechiſmus Rom.) *peccata ſunt ita enarranda, quaſi rem aliquam geſtam otioſis auditoribus exponamus; verum accuſatorio animo ita enumeranda ſunt, vt ea etiam in nobis vindicare cupiamus.*

part.2 cap.5.

Dicitur 2. *legitima :* quia non quælibet accuſatio ſufficit, ſed ad eam conditiones quædam lege diuina præſcriptæ & infrà explicandæ requiruntur.

Dicitur 3. *in Sacramento Pœnitentiæ :* confeſsio enim quæ fit in foro exteriori coram iudicibus ſiue ſæcularibus, ſiue Eccleſiaſticis, non eſt apta huius Sacramenti materia.

Dicitur 4. *de propriis peccatis :* neque enim aliena peccata, ſed propria ſolummodò in confeſsione declaranda ſunt: in quo abuſum multorum notat Toletus, qui, vt aliquod proprium peccatum detegant, ſimul aliorum peccata enarrant, vir vxoris, vxor viri, Domini ſeruorum, ſerui Dominorum, &c. qui quidem ſuper hac re ab ipſis confeſſariis admoneri debent.

Lib.3. cap.6.

Dicitur 5. *facta Sacerdoti :* quia ſolus Sacerdos eſt legitimus huius Sacramenti miniſter vt ex ante dictis conſtat; nec proinde confeſsio facta laïco, aut clerico non Sacerdoti, vllo modò Sacramentalis eſt. Debet autem fieri Sacerdoti

præſenti non abſenti, vt in Catechiſmo Rom. diſp.
ſup. declaratur: & ſpeciali Clementis 8. con- 18.art.
ſtitutione (quam refert Iſambertus) ſententia 4.
illa, quæ aſſerit confeſsionem Sacramentalem per litteras aut internuncium fieri poſſe, tanquam falſa & ſcandaloſa prohibita eſt: tunc enim nec confeſsio ſecreta eſſet, nec certa materia abſolutionis; contingere ſiquidem poſſet vt pœnitens intermedio tempore mutaret animum, aut è viuis excederet. Poteſt tamen pœnitens aliquando ſolis nutibus confiteri, vt in mutis contingit & interdum in moribundis. Poteſt per interpretem, verbi gratia cùm Sacerdoti ipſius pœnitentis idioma ſeu linguam non intelligenti fit confeſsio: ad quod tamen nullus obligatur vt monet Toletus ſuprâ, cùm alteri reuelare confeſsionem ſuam non teneatur. Poteſt in ſcripto, vt ſcilicet peccata ſua ſcribat, & confeſſor annuente ipſo pœnitente legat: quod in mutis aut aliis ex cauſa aliqua rationabili contingere poſſe docet Toletus ſuprà.

Dicitur denique *ad obtinendam peccatorum remiſsionem*: in quo (vt obſeruat Catechiſmus Rom. ſuprà) *hoc iudicium longe diſsimile eſt à forenſibus capitalium rerum quæſtionibus, in quibus confeſsionis pœna & ſupplicium, non verò culpæ liberatio & errati venia conſtituta eſt.*

De confeſsione igitur Sacramentali eo modo intellecta quæritur, vtrum ſit ex Chriſti Domini inſtitutione ad remiſsionem peccatorum conſequendam neceſſaria? & reſponſio affirmatiua eſt de fide; quam tamen negauerunt olim, non modò Nouatiani, ſed etiam plures alij hæretici, vt Meſſalliani, Iacobitæ, Armenij, Albigenſes, Flagellantes, Valdenſes, & alij apud tract.2
Iudocum Coccium; Quibus poſtmodum ſub- lib.7.
ſcripſerunt Lutherani & Caluiniſtæ, vt videre a.3.
eſt apud Bellarminum: qui omnes licet maximè inter ſe circa varia dogmata diſcrepantes, in Lib.
eo tamen conueniunt, quòd negent confeſsio- 3. de
nis Sacramentalis ex iure diuino neceſsita- Pœn.
tem. c.1.

Refellitur illorum error, & veritas oppoſita probatur 1. ex cap. 20. S. Ioannis, vbi Chriſtus Dominus alloquens Apoſtolos eorumque in Sacerdotio ſucceſſores, *Quorum* (inquit) *remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*: ex quibus verbis perſpicuum eſt (vt docet Catechiſmus Rom. ſuprà) ipſos Apoſtolos & Sacerdotes circa peccata remittenda aut retinenda iudices eſſe conſtitutos, *Et quoniam* (vt ſancta Synodus Tridentina ſapienter admonuit) *de qualibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis iuſtitiæ modus teneri non poteſt, niſi planè cognita & perſpecta cauſa fuerit; ex eo ſequitur, vt pœnitentium confeſſione ſigillatim peccata omnia Sacerdotibus ſint patefacienda.*

Probatur 2. authoritate plurimorum Conciliorum generalium, ac præſertim Lateranenſis ſub Innocentio tertio cap. 21. Conſtant. ſeſſ. 8. Florent. in Decr. Eug. & Tridentini ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 6. vbi hæc habentur: *Si quis negauerit confeſſionem Sacramentalem, vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam eſſe iure diuino: aut dixerit modum ſecretè confitendi ſoli Sacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſeruauit & obſeruat, alienum eſſe ab inſtitutione & mandato Chriſti, & inuentum eſſe humanum: anathema ſit.*

Probatur 3. ex SS. Patribus qui huic veritati ſubſcripſerunt, vt S. Cyprianus Serm. de lapſis, vbi laudans eos, qui de peccatis ſola cogitatione commiſſis ſe ſe apud Sacerdotem in Sacramento Pœnitentiæ accuſant, *Quantò*, inquit, *& fide maiores & timore meliores ſunt, qui quamuis nullo ſacrificij aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen do hoc vel cogitarunt, hoc ipſum apud Sacerdotes Dei dolentes & ſimpliciter confitentes exomologeſim conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirentes.* Sanctus Baſilius in regulis Breuiorib. num. 288. *Neceſſario*, inquit, *iis peccata aperire debent, quibus credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei; ſiquidem rationem hanc in pœniten tia etiam*

veteres illos cernimus ſecutos fuiſſe. S. Leo Papa Epiſt. 80. ad Epiſcopos Campaniæ prohibens ne peccata ſecreta publicè recitarentur, hanc affert rationem: *Quia*, inquit, *reatum conſcientiarum ſufficit ſolis Sacerdotibus confeſſione ſecreta indicari.*

Obiiciunt hæretici Nectarium Patriarcham Conſtantinopolitanum abrogaſſe preſbyterum pœnitentiarium, confeſſionemque ſuſtuliſſe: vnde inferunt illam non eſſe iuris diuini, cùm tale ius ab hominibus abrogari non poſſit.

Duplex ad hanc objectionem afferri poteſt reſponſio; vt fuſiorem huius facti enarrationem & explicationem omittamus, quæ apud Bellarminum videri poteſt. Li. 3. de Pœn. c. 15. Prima eſt, abrogationem illam preſbyteri pœnitentiarij à Nectario factam, ad ſedandum populi tumultum occaſione alicuius ſcandali exortum, qualitercunque facta ſit, benè an malè, hominis particularis factum fuiſſe, qui nec eruditione, nec experientia pollebat in his, quæ ad regimen Eccleſiæ pertinent; cùm iam ſenex rerumque Eccleſiaſticarum expers ad Patriarchatum euectus fuiſſet: proindeque ex illo eius facto nullum ſatis validum argumentum duci poſſe contra tot ſæculorum praxim vniuerſæque Eccleſiæ conſenſum.

Secunda reſponſio eſt, Nectarium nuſquam confeſſionem Sacramentalem ſecretam abrogaſſe, ſed ſolummodò vſum aliquem particularem occaſione Nouatianæ hæreſis introductum, quo pœnitentes certa peccata Sacerdoti pœnitentiario confiteri tenebantur, qui eos (prout expedire cenſebat) ad publicam illorum peccatorum confeſſionem obligabat: quem quidem vſum ob ſcandalum inde ſecutum abrogauit Nectarius, liberumque reliquit, vt vnuſquiſque peccata ſua ſecretò poſſet cuilibet Sacerdoti aperire, vt fuſiùs explicat & probat Bellarminus loco citato.

SECTIO XII.

Quæ perſonæ, & quo tempore obligentur ad confeſſionem Sacramentalem faciendam.

QVOD ſpectat ad primum, communis & certa Doctorum ſententia eſt, eas omnes & ſolas perſonas ad Sacramentalem confeſsionem obligari, quæ mortale aliquod peccatum poſt realem Baptiſmi ſuſceptionem commiſerunt. Hoc enim manifeſtè conſtat, tum ex cap. *Omnis vtriuſque ſexus* in Concilio Lateran. tum etiam ex eo quòd Concilium Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. dicit baptizatos, qui ſe crimine aliquo contaminauerint, ad Pœnitentiæ tribunal ex Chriſti Domini inſtituto ſiſti debere, vt ab admiſsis peccatis liberentur; & cap. 5. peccata omnia mortalia, etiamſi occultiſsima ſint, eſſe in confeſsione declaranda: venialia autem, quamuis rectè & vtiliter in confeſsione dicantur, taceri tamen poſſe citra culpam.

Quod verò ſpectat ad ſecundum, conſentiunt omnes Theologi præceptum diuinum de confeſſione facienda obligare illum, qui ſibi conſcius eſt peccati alicuius mortalis, ſaltem in articulo aut probabili periculo mortis, vt ſunt periculoſa nauigatio, dimicatio cum hoſtibus, partus difficilis, grauis & periculoſa infirmitas, &c. Ita Nauarrus, Sotus, Angelus, Reginaldus, Vaſques; & alij apud Bonacinam diſp. 5. quæſt. 5. de part. Pœnit. & ea de cauſa cap. *cum infirmitas*, de pœnit. & remiſſ. iniungitur medicis, *vt, cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante omnia moneant atque inducant, vt medicos aduocent ſpirituales animarum*: & Cæleſtinus Papa Epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ quæ refertur 26. quæſt. 6. cap. *Agnouimus*, improbans prauum quemdam vſum denegandi Sacramentum Pœnitentiæ damnatis ad mortem, qui tunc in Galliis inoleuerat; *Quid hoc*, inquit, *aliud eſt, quàm morienti mortem addere, eiuſque animam ſua*

Sect. 2 punc. 4.

crudelitate, ne abſcluta eſſe poſſit, occidere? & paucis interiectis, *Salutem ergo homini ademit, quiſquis mortis tempore ſperatam Pœnitentiam denegauit.*

Diximus, ſaltem in articulo aut probabili periculo mortis: Quidam enim Doctores non improbabiliter exiſtimant præceptum illud diuinum ad confeſsionem Sacramentalem obligans, etiam aliquando extra articulum ſeu periculum mortis obligare: Quis enim ſibi perſuadeat, ſi Eccleſia tempus confeſſionis faciendæ non determinaſſet, peccatorem in quibuſlibet criminum ſordibus tota vita torpere, mediumque adeò efficax ad veniam peccatorum obtinendã ſine nouo peccato negligere potuiſſe?

Quo vero tempore præceptum illud diuinum obliget, Chriſtus Dominus expreſsè determinare noluit, ſed Eccleſiæ ſuæ determinandum reliquit; quæ quidem in Concilio Lateran. ſub Innocentio 3. cap. 21. hoc decretum edidit: *Omnis vtriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio Sacerdoti; & iniunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere:* quo decreto ſuo veluti modificauit & determinauit ipſum præceptum diuinum de confeſſione facienda; & tempus quo implendum eſſet, præſcripſit: *Neque enim* (vt loquitur Concilium Trid.) *per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, vt Chriſti fideles confiterentur, quod iure diuino neceſſarium, & inſtitutum eſſe intellexerat: ſed vt præceptum confeſsionis ſaltem ſemel in anno ab omnibus & ſingulis, cum ad annos diſcretionis perueniſſent, impleretur.* Seſſ. 14. cap. 5.

Sunt autem quædam hîc circa præceptum illud confeſſionis annuæ obſeruanda.

Primum eſt, illud propriè & per ſe obligare tantùm ſemel in anno ad confeſsionem Sacramentalem inſtituendam; quamuis ratione Paſchalis communionis, ad quam fideles tenentur, ipſo tempore Paſchali præſertim obligare cenſeatur. Ita Sotus in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 4. Valẽtia quæſt. 9. de Pœn. pun. 4. Vaſques quæſ.

90. art. 5. & plures alij quos ibidem citat.

Secundum eſt, nullam certam ætatem determinari poſſe, in qua pueri primùm confeſſionis faciendæ præcepto teneantur; cùm in aliis citiùs, in aliis tardiùs oriatur vſus rationis ad peccatum mortale committendum ſufficiens: quare id confeſſarius non ex ſola ætate, ſed multò magis ex ingenij & educationis qualitate diſcernere debet. Ita Laymannus tract. 6. de Sacram. Pœnitentiæ cap. 5. vbi etiam monet confeſſarium, poſtquàm conſideratis circunſtantiis iudicauit puerum verè ac deliberatè peccatum mortale quod confitetur commiſiſſe, illum cura peculiari ad concipiendum dolorem de peccatis ex motiuo aliquo ſupernaturali excitare & iuuare debere; cùm in eo dolore concipiendo frequenter pueri deficere ſoleant. Quod ſi (vt ibidem ſubjungit) omnibus perpenſis de iudicio & diſcretione pueri dubius permaneat, num ſufficiens extiterit ad aliquod peccatum deliberatè committendum; tunc illum ſub conditione abſoluere poterit.

Tertium eſt, pręcepto confeſſionis annuæ non obligari niſi eos, qui peccatum aliquod mortale commiſerunt, vt conſtat ex Concilio Trid. ſuprà; & docuit S. Thomas, Sotus, Major, & alij apud Suarem diſp. 22. ſect. 8. quod tamen non obſtat, quin conſultiſſimũ ſit iis, qui nullius peccati mortalis ſibi conſcij ſunt, ad Pœnitentię tribunal tempore Paſchali accedere, & venialia confiteri: imò fieri poteſt vt is, qui tantùm habet venialia, ad confeſſionem Paſchali tẽpore obligetur, non quidem per ſe, ſed per accidens: primò ratione ſcãdali quod oriri poſſet, ſi tempore Paſchali ad confeſſionem non accederet: ſecundò ad euitandum peccatum præſumptionis: Tertio ne ſe ipſum decipiat ſibi nimium blãdiendo, putans ſe tantummodò habere venialia, cùm fortaſſis habeat etiam mortalia quorum non recor-
diſp. detur; quæ tamen tunc ei remitterentur indire-
14. ar. ctè ſimul cum venialibus quæ confiteretur.
14. Quod potiori adhuc ratione obſeruandum eſſe

in articulo mortis rectè docuit Iſambertus.

Quartum eſt, præter confeſſionis annuæ præceptum, dari etiam quoſdam alios caſus, in quibus confeſſionis faciendæ obligatio incumbit; verbi gratia cùm quis ſuſcepturus eſt Sacram Euchariſtiam, eſtque ſibi peccati alicuius mortalis conſcius: tunc enim (vt declarauit Concilium Trid.) *quantumcunque ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa confeſſione Sacramentali ad Sacram Euchariſtiam accedere non debet.* Præterea (vt ibidem habetur) quando vrgente neceſſitate Sacerdos læthalis alicuius culpæ ſibi conſcius abſque præuia confeſſione celebrauit, poſteà debet quam primùm confiteri. Alium adhuc caſum adiungit Suares; cùm ſcilicet quis ſæpiùs in peccatum aliquod mortale relabitur, nec ſe illud aliter euitare poſſe putat niſi confeſſionis Sacramentalis auxilio: tunc enim medium illud amplecti tenetur. Addimus ex Catechiſmo Rom. *Nullam rem fidelibus adeò curæ eſſe debere, quam vt frequenti peccatorum confeſſione animam ſtudeant expiare, &c. ac turpe eſſe, cùm in eluendis corporis aut veſtium ſordibus tam diligentes ſimus, non eâdem ſaltem diligentiâ curare, ne animæ ſplendor turpiſſimis peccati maculis obſoleſcat.*

ſeſſ. 13 cap. 7.

diſ. 31. queſt. 3. nu. 10.

par. 2. cap. 5.

SECTIO XIII.

Quænam ſint conditiones ad confeſſionem debitè faciendam requiſitæ.

QVIDAM Doctores ſexdecim eiuſmodi conditiones enumerant; quæ licet alioquin omnes bonæ ſint ac vtiles, pleraſque tamen illarum minimè neceſſarias eſſe monet Toletus lib. 3. cap. 7. qui eodem cap. & ſequentibus quinque præſertim conditiones ad confeſſionem debitè faciendam requiri docet.

Prima eſt, vt ſit *Diligens*: id eſt, vt pœnitens ad confeſſionem non accedat, quin priùs peccata ſua diligenti præmiſſo examine in memoriam ſibi reuocare conetur: aliàs qui nullam

eiuſmodi diligentiam adhibere vellet, ad confeſſionem admittendus non eſſet: imò qui ex culpabili negligentia peccatorum aliquorum mortalium obliuiſceretur, quæ idcircò in confeſſione declarare omitteret, ipſam confeſſionem ex integro repetere teneretur, vt aſſerit idem Toletus c. 9. vbi rectè obſeruat diligentiam illam non æqualiter in omnibus requiri, ſed pro diuerſa ratione perſonarum, & ſtatus, nec non temporis ex quo vltima confeſsio facta eſt, determinandam eſſe; illumque, qui multis & variis negotiis implicatus eſt, teneri ad maiorem diligentiam adhibendam, quàm is qui ab eiuſmodi negotiis vacuus & liber eſt; ſimiliter qui tempore diuturniori expers confeſsionis fuit, quàm qui breuiori.

Secunda eſt, vt ſit *fidelis & vera*: id eſt, vt pœnitens veraciter & ſincerè Sacerdoti conſcientiæ ſuæ ſtatum aperiat, neque negando quæ commiſit, neque ſcienter ſibi imponendo quæ non commiſit, neque item dubia pro certis, aut certa pro dubiis proponendo: mentiri enim in confeſsione (vt ibidem docet) graue peccatum eſt, quando ſcilicet hoc ſit deliberatè & in materia aliqua graui.

Tertia eſt, vt ſit *Secreta*: id eſt, vt pœnitens non coram aliis & publicè, ſed ſecretò & ad aurem ipſius Sacerdotis peccata ſua explicet: hanc enim eſſe confeſsionis Sacramentalis conditionem ex ipſius Chriſti Domini inſtitutione rectè
diſp. 15. de Pœn. art. 9. docet & probat Iſambertus: vnde Concilium Trident. ſeſſ. 14. can. 6. expreſsè aſſerit Eccleſiam ſemper obſeruauiſſe & obſeruare modum illum ſecretè confitendi: & cap. 5. eiuſdem ſeſſ. dicit, *quòd, quamuis Chriſtus Dominus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum & ſui humiliationem, ob aliorum exemplum & Eccleſiæ offenſæ ædificationem, delicta ſua publicè confiteri poſſit: id tamen non eſſe diuino præcepto mandatum; nec ſatis conſultè humana aliqua lege præcipi poſſe, vt delicta, præſertim ſecreta, publica eſſent confeſſione aperienda.*

Quarta confeſsionis conditio eſt, vt ſit *Obedire parata* : id eſt, vt pœnitens habeat voluntatem & propoſitum exequendi ea, quæ confeſſarius ipſi tanquam neceſſaria præſcripſerit, verbi gratia fugiendi proximas peccati occaſiones, aliena reſtituendi, pœnitentiam impoſitam adimplendi, &c.

Quinta denique conditio eſt, vt ſit *Integra*: quæ quidem conditio, quoniam grauioris alicuius momenti eſt, ſequenti ſectione commodiùs explicabitur.

SECTIO XIV.

Quæ ſit integritas confeſſionis ad validitatem & fructum eius requiſita.

CERTVM eſt integritatem confeſſionis, non Eccleſiaſtico ſolùm, ſed Diuino etiam iure neceſſariam eſſe, pœnitenteſque ad peccata ſua omnia in confeſſione declaranda ex Chriſti Domini inſtitutione obligari. Hoc expreſsè docuit Concilium Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. cuius quidem verba, quoniam Doctrinam pro huius Sacramenti praxi maximè neceſſariam continent, pauló fuſiùs hîc attexere non erit inutile: dicit igitur *Sacerdotes à Chriſto Domino præſides & iudices in Sacramento Pœnitentiæ conſtitutos, iudicium hoc incognitâ cauſa exercere non poſſe; neque æquitatem in iniungendis pœnis ſeruare poſſe, ſi in genere duntaxat, & non potiùs in ſpecie ac ſigillatim ſua ipſi pœnitentes peccata declarent: vnde colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſſima illa ſint, & tantùm aduerſus duo vltima Decalogi præcepta commiſſa, quæ nonnunquam animum grauiùs ſauciant, & periculoſiora ſunt illis, quæ in manifeſto admittuntur, &c. cùm enim vniuerſa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios & Dei inimicos reddant: neceſſum eſt omnium etiam veniam cum aperta & verecunda con-*

confeſſione à Deo quærere: itaque, dum omnia, quæ memoriæ occurrunt, peccata Chriſti fideles confiteri ſtudent, proculdubio omnia diuinæ miſericordiæ ignoſcenda exponunt: qui vero ſecùs faciunt, & ſcienter aliqua reticent, nihil diuinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt: ſi enim erubeſcat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat medicina, non curat. Colligitur præterea etiam eas circumſtantias in confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant; quòd ſine illis peccata ipſa, neque à pœnitentibus integrè exponuntur, nec iudicibus innoteſcant, &c. Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in vniuerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur, pro quibus fidenter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine.

Ex qua Concilij Doctrina intelligi poteſt, non modò neceſſitas integritatis in confeſsione ſeruandæ, ſed etiam quis ſit illius modus, ſeu quænam requirantur, vt confeſsio integra eſſe cenſeatur: quæ hîc paulò diſtinctius, breuiter tamen maioris facilitatis gratia ſubiungimus.

Ad integritatem igitur confeſsionis ſecundùm mentem Concilij requiritur primò, vt pœnitens peccata omnia mortalia, vel quæ mortalia eſſe dubitat, etiam ſolius cogitationis, quæ poſt diligentem ſui diſcuſsionem memoriæ occurrent, in confeſsione explicet; adeò vt confeſsio nulla ſit & denuò iteranda, ſi vel vnum eiuſmodi mortale peccatum in confeſsione deliberatè reticeat. Et de peccatis quidem mortalibus, quæ à ſe commiſſa eſſe recordatur, euidenter conſtat ex ſuprà citatis Concilij verbis: de illis verò peccatis, de quibus pœnitens dubitat vtrum mortalia ſint, vel vtrum ſint à ſe commiſſa, communis Doctorum ſententia & in praxi tenenda, eſt pœnitentem ad ea ſub dubio confitenda obligari. Ita S. Thomas, S. Bonauentura, Alenſis, Adrianus, Sylueſter, Nauarrus, Suares & alij, quos citat & ſequitur Laymannus lib. 1. tract. 1. cap. 5. parag. 3. Quòd ſi poſt diligentiam ſufficientem iudicio viri prudentis in examine conſcientiæ adhibitam, peccata aliqua mortalia

memoriam effugiant, tunc nihilominùs virtute Sacramenti ſimul cum aliis remittuntur, cum onere tamen & obligatione eadem confitendi & clauibus ſubiiciendi, ſi fortè poſteà memoriæ occurrant.

Obſeruat autem Pet. de Ledeſma ex communi Eccleſiæ Doctrina & praxi, omnia illa peccata mortalia vni & eidem Sacerdoti eſſe confitenda, neque ſine ſacrilegio diuidi aut dimidiari poſſe confeſſionem; ita vt quædam peccata vni, reliqua verò alteri Sacerdoti declarentur: cùm hæc diuiſio & dimidiatio confeſſionis integritati eius repugnet, nec poſſit vnum peccatum mortale ſine alio remitti. tract. de Sa. Pœn. c. 16.

Requiritur 2. vt pœnitens numerum peccatorum ſuorum exprimat: neque enim ſatis eſt vt quis verbi gratia dicat ſe multoties tale peccatum commiſiſſe, niſi quoties commiſerit explicet: quod tamen (vt rectè monet Gãmachæus) non mathematicè ſed moraliter intelligendum eſt, ſeu quantùm ab ipſo pœnitente fieri poteſt; vnde ſufficit vt pœnitens numerum illum peccatorum exponat, qui poſt ſufficiens examen memoriæ occurrit: imò, ſi præcisè non recordetur quoties peccatum aliquod commiſit, ſatis eſt vt dicat ſe circiter toties plùs minuſue peccatum illud commiſiſſe: quod ſi frequentiſſimè in illud lapſus ſit, ſaltem tempus exprimat; dicatque v. g. ſe ab anno ferrè quotidiè vel pluries in vnoquoq; die blaſphemias protuliſſe, aut per menſem inimicitias cum aliquo geſſiſſe, cuius quoties recordabatur (quod ſæpiſſimè & quacunque data occaſione fiebat) toties ſe illius occidendi, aut aliquod aliud malum illi inferendi voluntatem renouaſſe. Ita idem Gamachæus ſup. Toletus lib. 3. cap. 7. & alij communiter. c. 20. de Sa. Pœn. par. 1.

Requiritur 3. vt pœnitens circumſtantias, quæ ſpeciem peccati mutant, in confeſſione declaret; ideſt, quæ nouam aliquam deformitatem ſpecie differentem in actum peccati inducunt, ſeu quæ ſpecialem oppoſitionem habent cum aliquibus

aliis præceptis aut virtutibus. v. g. ſi quis furatus fuerit rem ſacram ſeu ſacris vſibus conſecratam, vt calicem; ſi fornicatus fuerit in loco ſacro; ſi hominem occiderit qui eſſet Sacerdos: in primo enim caſu circumſtantia rei furto ablatæ; in ſecundo circumſtantia loci; in tertio circumſtantia perſonæ inducit nouam deformitatem ſpecie differentem in ipſam actionem furti, fornicationis, & homicidij; proinde in confeſſione declaranda eſt.

Sufficit autem (quod rectè monet Gāmachæus loco cit.) ad euitandas perplexitates, in quas perſonæ laïcæ aliquando incurrunt neſcientes, quænam ſint illæ circumſtantiæ quæ ſpeciem peccati mutant, aut quomodo explicari debeant; ſufficit inquam vt eiuſmodi perſonæ ad Pœnitentiæ Sacramentum accedentes nihil omninò reticere velint eorum, quæ ab ipſis debent declarari, vtque circumſtantias notabiliores, quæ per ſe ſtatim memoriæ occurrunt & ſe ipſas ſatis euidenter produnt, in confeſſione explicent, parati ſincerè ac humiliter reſpondere ad interrogata Sacerdotis, cuius eſt dignoſcere circumſtantias illas neceſſariò explicandas, de iiſque pœnitentem interrogare; vt poſteà ſuo loco dicetur.

Quæres an pœnitens teneatur etiam declarare in confeſſione circumſtantias illas, quæ ſpeciem peccati non mutant, ſed illud notabiliter aggrauant. Duæ ſunt ſuper hac re oppoſitæ inter ſe Theologorum ſententiæ: alij ſiquidem, quamuis exiſtiment optimum & ſaluberrimum eſſe circumſtantias illas notabiliter aggrauantes in confeſſione declarare, negant tamen pœnitentes ad id obligari. Ita Paludanus, Adrianus, Nauarrus, Medina, Peſantius, Reginaldus, Vaſques, & plures alij apud Bonacinam diſ. 5. quæſt. 4. ſect. 2. pun. 3. qui etiam pro illa citat S. Doctorem. Alij è contrà aſſerunt circumſtantias notabiliter aggrauantes eſſe in confeſsione declarandas. Ita Marcilius, Maior, Sotus, Canus, Suares, & alij, quos refert & ſequitur Gamma-

chæus cap. 10. de Pœnit. parag. 1. cui ſententiæ ſubſcribit etiam Iſambertus diſ. 18. a.11. eamque pluribus rationibus propugnat. Quamuis autem priorem ſententiam maxime probabilem exiſtimemus, tum propter authoritatem Doctorum qui eam tuentur, tum etiam quia Concilium Tridentinum circumſtantias tantummodò ſpeciem peccati mutantes in confeſsione declarandas eſſe dicit, nulla facta mentione circũſtantiarum illarum, quæ tantummodò notabiliter aggrauant; quod tamen dicere non omiſiſſet, ſi neceſſarium eſſe iudicaſſet: contrariam nihilominùs ſententiam adhuc probabiliorem, & in praxi quantùm fieri poterit tenendam arbitramur, pœnitenteſque circumſtantias notabiliter aggrauantes debere in confeſsione declarare, & à confeſſariis, prout ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, de iiſdem interrogandos eſſe ob eam præſertim rationem, quòd ſine illarum circumſtantiarum notitia vix poſsint confeſſarij dignoſcere, quales & quantas ſatisfactiones aut reſtitutiones iniungere, quæ remedia proponere, aut conſilia pœnitentibus ſuggerere debeant: aliter enim haud dubiè ſe gerere debet confeſſarius cum eo, qui breui aut qui diuturno tempore in peccati alicuius cœno hæſit; aliter cum illo, qui ex graui & inueterato odio, aut qui ex repentina ira, deliberata tamen, malum aliquod intulit aut optauit; cùm hæ nihilominùs circumſtantiæ peccati ſpeciem non mutent, ſed tantummodò aggrauent.

Seſſ. 14. c. 5.

SECTIO XV.

An integritas confeſsionis ita neceſſaria ſit, vt in nullo caſu licitum ſit peccatum aliquod mortale in confeſsione reticere.

DVo ſunt præcipui caſus, in quibus pœnitens licitè & fructuosè abſolutionem Sacramentalem recipere poteſt, quamuis

peccata omnia mortalia, quæ à ſe commiſſa recordatur, non declarauerit: quod tamen non obſtat, quin ceſſante ratione ob quam illa reticuit, eadem poſteà in confeſsione declarare teneatur.

Primus caſus eſt, quando reperitur impoſsibilitas quædam moralis ex parte ipſius pœnitentis ad declaranda omnia peccata mortalia à ſe commiſſa; v. g. quando ægrotus inter confitendum vocis vſum repentè amittit, nec poteſt reliqua peccata explicare, vel etiam ſi nullum peccatum declarare potuerit: tunc enim, dummodò contriti animi ſigna quædam exteriora confeſſarius in ipſo deprehendat, poteſt, imò debet illum Sacramentaliter abſoluere. Ita Medina, Syluester, Nauarrus, Bellarminus, Suares & alij apud Bonacinam diſp 5. quæſt. 5. de Pœnit. pun. 2. Imò, quamuis ante confeſſarij aduentum non modò vocis, ſed etiam rationis ac iudicij vſum amiſerit, ſi tamen antea Sacramentalem abſolutionem verbis aut ſignis petiuerit, declaraueritq; ſe velle confiteri, idque fide digno teſtimonio ipſi confeſſario innoteſcat, tunc etiam poteſt, imò debet illum Sacramentaliter abſoluere ſaltem ſub conditione. Ita Suares & alij plures apud eumdem Bonacinam ſuprà, quibus ſubſcripſit Gãmachæus cap. 10. parag. 1. & Iſambertus diſp. 18. art. 10. Et probatur ex Concilio Arauſicano. 1. can. 12. vbi dicitur quòd *ſubitò obmuteſcens, prout ſtatutum eſt, baptizari aut Pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium verbis aliorum habeatur aut præſentis in ſuo nutu*: & ex Concilio Cart. 4. cap. 76. *ei qui Pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dùm ad eum Sacerdos inuitatus venit oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit; dent teſtimonium qui eum audierunt, ſicque accipiat Pœnitentiam; & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur Euchariſtia ori eius.* Item ex S. Leone Papa Epiſt. 91. ad Theodorum Forojulienſem Epiſcopum, vbi de infirmis loquens, *Si*, inquit, *aliqua vi ægritudinis ita fuerint aggrauati, vt, quod paulè*

antè poſcebant , ſub præſentia Sacerdotis ſignificare non valeant ; teſtimonia eis fidelium circumſtantium prodeſſe debebunt ; vt ſimul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium conſequantur. Accedit etiam praxis totius Eccleſiæ, quam diſcimus ex Rituali Romano tit. de ordine adminiſtrandi Sacramentum Euchariſtiæ, in quo dicitur *infirmum abſoluendum eſſe , ſi confitendi deſiderium vel per ſe vel per alios oſtenderit.*

Quod ſi moribundus vi morbi de repentè ita oppreſſus fuerit, vt nec confeſſarium poſtulauerit, nec vllum confitendi deſiderium verbis aut nutibus aliiſue ſimilibus ſignis præſente vel abſente confeſſario oſtenderit, tunc ſacramentaliter abſolui non poterit ; cùm nulla ſit ibi materia idonea & ſufficiens Sacramenti pœnitentiæ, nulla contritio aut confeſsio quæ ſigno aliquo exteriori ſe prodat ; cùm tamen ſint partes eſſentiales ipſius Sacramenti, ſine quibus forma illius applicari nec licitè nec validè poteſt. Ita Suares diſp. 23. ſect. 1. & plurimi alij Theologi quos citat & ſequitur Laymannus tract. 6. de Pœnit. cap. 8. quibus ſubſcribit Iſambertus diſp. 17. art. 9. Certè concilia & Patres non aliter permittunt pœnitentiæ Sacramentum morituro obmuteſcenti aut phrenetico miniſtrari, niſi Sacerdoti conſtet illum anteà Sacramentum ipſum expetiiſſe, deſideriumque ſuum verbis aut nutibus aliiſue ſignis declaraſſe.

Secundus caſus eſt, quando ex confeſſionis integritate ſequeretur aliquod graue damnum ſpirituale vel corporale alterius, aut ipſiuſmet confitentis : v. g. quando vrgente prælio aut inſtante naufragio plurium militum aut nauigantium confeſsio excipienda eſt : tunc enim, ne dum vnius confeſsio integra excipitur, aliorum quibus confitendi ſpacium deerit, ſalus periclitetur, ſufficit vt quiſque peccatum aliquod mortale à ſe commiſſum fateatur: imò, ſi tempus ad id non ſuppetat, & iam iam naufragium immineat aut prælium ineatur, ſatis erit tunc, vt

omnes nauigantes aut milites ſignis aliquibus exterioribus ſe peccaſſe generatim, & de peccatis verè dolere demonſtrent: quæ quidem ſigna viſu vel auditu à confeſſario percipiantur, ſicque à confeſſario abſoluantur. Ita Iſambertus, diſp. 17. art. 8.

Item quando infirmus laborat morbo contagioſo, ſi non poſsit confeſſarius abſque manifeſto vitæ periculo in peccatis illius ſigillatim audiendis diutiùs immorari; tunc aliquibus tantùm peccatis in confeſsione auditis, ſi aliàs ſufficienter diſpoſitus ſit, illum ſacramentaliter abſoluere poterit. Ita Vaſques, Koninch, & alij apud Bonacinam loco proximè citato. In hoc tamen caſu debet confeſſarius admonere infirmum, confeſsionem illius eo modo factam eſſe validam & ſufficientem, & quantùm fieri poterit, animum pacatum & tranquillum dimittere.

Simili modo, ſi quis, v. g. patrem aut matrem confeſſarij ſui occidiſſet, aut domui eius ignem ſubieciſſet, nec alteri tunc confiteri poſſet; non teneretur incendium illud aut homicidium ei in confeſsione declarare: quia hoc eſſet exponere confeſſarium ipſum peccato vindictæ & odij, fortè etiam periculo reuelandæ confeſsionis, & multa hinc mala moraliter ſequi poſsent, cùm Sacerdotes ſint quoque homines circumdati infirmitate, & inter illos alii aliis infirmiores: quarè tunc poſſet licitè pœnitens peccatum illud in confeſsione reticere. Ita Nauarrus cap. 7. num. 3. Gammachæus cap. 20. parag. 1. & alij.

Quæres an ſimiliter liceat pœnitenti reticere in confeſsione peccatum aliquod mortale aut illius circumſtantiam, quod vel quam declarare non poteſt, niſi cum manifeſtatione complicis. Nauarrus ſuprà numero 1. & ſequentibus affirmat id non modò licitum eſſe, ſed etiam pœnitentem tunc ad peccati illius aut circumſtantiæ reticentiam obligari; illique ſubſcribit Gámachæus ſuprà: quorum ſententiam, quamnis ſit probabilis & tuta, verior tamen & tutior

videtur ſententia negans,quæ eſt S. Doctoris in 4. diſt. 16. quæſt. 3. art. 2. quæſt. 5. ad 5. quem ſequuntur Bonauentura, Alexander, Paludanus, Maior, Almainus, & plures alij apud Suarem diſp. 34. de Pœnit. ſect. 1. cum quibus proinde dicimus pœnitentem in caſu ſuprà declarato debere in primis confeſſarium quærere, cui perſona, cum qua peccauit, non ſit nota; vel, ſi commodè & abſque ſalutis periculo fieri poſſit, confeſſionem in aliud tempus differe; quod ſi neutrum poſſit, tenetur tunc peccatum ſuum tale quale commiſſum fuit declarare. Id manifeſtè innuit S. Bernardus opuſculo de formula honeſtæ vitæ verſus finem, vbi hoc documentum tradit: *De nullo prorſus ſiniſtra loquaris, quantumcumque ſit verum vel manifeſtum, niſi in confeſſione; & hoc, vbi non potes aliter manifeſtare peccatum tuum.*

Ex qua S. Bernardi & aliorum qui ſuprà citati ſunt, doctrina colligitur 1. quòd obligatio integrè confitendi à Chriſto Domino cuique pœnitenti impoſita, eſt ratio ſufficiens ad peccatum alterius ſub ſigillo huius Sacramenti confeſſario manifeſtandum; ac proinde quòd illa manifeſtatio ſic facta charitati proximi non aduerſetur; ſicut eidem charitati minimè repugnat, ſi extra confeſſionem peccatum alterius occultum ex aliqua iuſta & rationabili cauſa manifeſtetur.

Colligitur 2. extra hunc caſum neceſſitatis nullatenùs licere alterius peccatum in confeſſione declarare; ideòque quando confeſſarius præuidet pœnitentem ſine vlla cauſa rationabili velle nominare perſonas peccati ſui complices, vel à quibus ad peccandum inductus eſt, debet id prohibere, ipſumque admonere ne detractionis peccatum incurrat, vt rectè obſeruat Nauarrus ſuprà num. 2.

SECTIO XVI.

Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter.

CERTVM eſt ſolum Sacerdotem eſſe legitimum Sacramenti pœnitentiæ miniſtrũ: ſolis ſiquidem Apoſtolis & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus dictum eſt à Chriſto Domino S. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, vt vnanimiter verba illa Chriſti Domini intellexerunt SS. Patres, ac nominatim S. Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap. 2. S. Auguſtinus lib. 2. cont. Epiſt. Parmeniani cap. 12. & S. Leo Epiſt. 91. ad Theodorum: eadem quoque veritas tanquam fide credenda definita eſt in Concilio Conſtantien. in Bulla Martini 5. in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10.

Quod quamuis verum ſit, non tamen quilibet Sacerdos quoſlibet pœnitẽtes validè abſoluere poteſt; ſed præter poteſtatem illam, quam ordinatione accepit, requiritur in eo prætereà poteſtas iuriſdictionis; id eſt quòd, quamuis Sacerdos vi ordinationis ſuæ accipiat immediatè à Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam quæ poteſtatem illã applicet, nec habet vi ordinationis ſuæ illos ſubditos, in quos iudicialem illam poteſtatem validè exerceat. Hoc patet ex Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. vbi expreſſè dicit *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet iuriſdictionem.* Idem anteà fuerat quoque declaratum in Concilio Florent. in dec. Eug. in quo dicitur, *Miniſtrum Sacramenti pœnitentiæ eſſe Sacerdotem habentem authoritatem abſoluendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione.*

Porrò in Sacerdotibus, qui parrochiale beneficium non obtinent, præter iuriſdictionem &

poteſtatẽ quæ ipſis demandari poteſt, requiritur quoque approbatio Epiſcopi, ſeu teſtimonium ſumptum de illorū capacitate & ſufficientia ad excipiendas fidelium confeſſiones, eaſque ſacramentaliter abſoluendas. Ita ſpeciatim conſtitutum habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 23. cap. 15. de reform. vbi *Decernit ſancta ſynodus nullum etiam regularem poſſe confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat.* Vnde ſequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Epiſcopo approbatus eſt idoneum non eſſe ad Sacramentum pœnitentiæ miniſtrandum; ac proinde neque licitè neque validè abſolutionẽ ſacramentalem conferre poſſe, vt fuſius probat Iſambertus diſp. 11. de Pœnit. art. 2. vbi etiam refert ex obſeruationibus Ioannis Galmari ad citatum caput 15. ſeſſ. 23. congregationem Cardinalium declaraſſe, *Abſolutionem à Sacerdote datam vigore facultatis generaliter à ſummo Pontifice vel ſpecialiter à parrocho conceſſa, ſi ab Epiſcopo Sacerdos examinatus & approbatus non fuerit, conferri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide confeſſi ſunt.*

Ex hoc autem concilij decreto rectè infertur Sacerdotes quoſcunque ſæculares aut regulares, quamuis doctiſſimos & in Theologia verſatiſſimos, imò & laureâ doctoratus inſignitos, ſi parrochiale beneficium non obtinent, indigere Epiſcopi approbatione; vt validè confeſſiones excipere & pœnitentes abſoluere poſſint: & è contra Superiores Religioſorum poſſe dare ſuis licentiam eligendi ſibi in confeſſarium aliquem è Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis: quia Concilium approbationem illam ad confeſſiones tantùm ſæcularium exigit. Ita Iſambertus ſup. art. 2. qui etiam articulis ſequentibus quædam obſeruat ſcitu digniſſima, & ad praxim maximè neceſſaria, quæ hic non

SECTIO XVI.

Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter.

CERTVM eſt ſolum Sacerdotem eſſe legitimum Sacramenti pœnitentiæ miniſtrũ: ſolis ſiquidem Apoſtolis & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus dictum eſt à Chriſto Domino S. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, vt vnanimiter verba illa Chriſti Domini intellexerunt SS. Patres, ac nominatim S. Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap. 2. S. Auguſtinus lib. 2. cont. Epiſt. Parmeniani cap. 12. & S. Leo Epiſt. 91. ad Theodorum: eadem quoque veritas tanquam fide credenda definita eſt in Concilio Conſtantien. in Bulla Martini 5. in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10.

Quod quamuis verum ſit, non tamen quilibet Sacerdos quoſlibet pœnitẽtes validè abſoluere poteſt; ſed præter poteſtatem illam, quam ordinatione accepit, requiritur in eo prætereà poteſtas iuriſdictionis; id eſt quód, quamuis Sacerdos vi ordinationis ſuæ accipiat immediatè à Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam quæ poteſtatem illã applicet, nec habet vi ordinationis ſuæ illos ſubditos, in quos iudicialem illam poteſtatem validè exerceat. Hoc patet ex Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. vbi expreſſè dicit *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet iuriſdictionem.* Idem anteâ fuerat quoque declaratum in Concilio Florent. in dec. Eug. in quo dicitur, *Miniſtrum Sacramenti pœnitentiæ eſſe Sacerdotem habentem authoritatem abſoluendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione.*

Porrò in Sacerdotibus, qui parrochiale beneficium non obtinent, præter iuriſdictionem &

poteſtatē quæ ipſis demandari poteſt, requiritur quoque approbatio Epiſcopi; id eſt teſtimonium iuridicum de illorū capacitate & ſufficientia ad excipiendas fidelium confeſſiones, eoſque ſacramentaliter abſoluendos. Ita ſpeciatim conſtitutum habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 23. cap. 15. de reform. vbi *Decernit ſancta Synodus nullum etiam regularem poſſe confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum deputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videtur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat.* Vnde ſequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Epiſcopo approbatus eſt idoneum non eſſe ad Sacramentum pœnitentiæ miniſtrandum; ac proinde neque licitè neque validè abſolutionē ſacramentalem conferre poſſe, vt fuſiùs probat Iſambertus diſp. 21. de Pœnit. art. 2. vbi etiam refert ex obſeruationibus Ioannis Galmart ad citatum caput 15. ſeſſ. 23. congregationem Cardinalium declaraſſe, *Abſolutionem à Sacerdote datam vigore facultatis generaliter à ſummo Pontifice vel ſpecialiter à parrocho conceſſa, ſi ab Epiſcopis Sacerdos examinatus & approbatus non fuerit, cenſeri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide confeſſi ſunt.*

Ex hoc autem concilij decreto rectè infertur Sacerdotes quoſcunque ſæculares aut regulares, quamuis doctiſsimos & in Theologia verſatiſſimos, imò & laureâ doctoratus inſignitos, ſi parochiale beneficium non obtinent, indigere Epiſcopi approbatione; vt validè confeſsiones excipere & pœnitentes abſoluere poſsint: & è contrà Superiores Religioſorum poſſe dare ſuis licentiam eligendi ſibi in confeſſarium aliquem è Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis: quia Concilium approbationem illam ad confeſsiones tantùm ſæcularium exigit. Ita Iſambertus ſup. art. 2. qui etiam articulis ſequentibus quædam obſeruat ſcitu digniſsima, & ad praxim maximè neceſſaria, quæ hîc non

SECTIO XVI.

Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter.

CERTVM eſt ſolum Sacerdotem eſſe legitimum Sacramenti pœnitentiæ miniſtrũ: ſolis ſiquidem Apoſtolis & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus dictum eſt à Chriſto Domino S. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, vt vnanimiter verba illa Chriſti Domini intellexerunt SS. Patres, ac nominatim S. Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap. 2. S. Auguſtinus lib. 2. cont. Epiſt. Parmeniani cap. 12. & S. Leo Epiſt. 91. ad Theodorum: eadem quoque veritas tanquam fide credenda definita eſt in Concilio Conſtantien. in Bulla Martini 5. in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10.

Quod quamuis verum ſit, non tamen quilibet Sacerdos quoſlibet pœnitẽtes validè abſoluere poteſt; ſed præter poteſtatem illam, quam ordinatione acccipit, requiritur in eo prætereà poteſtas iuriſdictionis; id eſt quòd, quamuis Sacerdos vi ordinationis ſuæ accipiat immediatè à Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam quæ poteſtatem illã applicet, nec habet vi ordinationis ſuæ illos ſubditos, in quos iudicialem illam poteſtatem validè exerceat. Hoc patet ex Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. vbi expreſſè dicit *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet iuriſdictionem*. Idem anteâ fuerat quoque declaratum in Concilio Florent. in dec. Eug. in quo dicitur, *Miniſtrum Sacramenti pœnitentiæ eſſe Sacerdotem habentem authoritatem abſoluendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione.*

Porrò in Sacerdotibus, qui parrochiale beneficium non obtinent, præter iuriſdictionem &

poteſtatẽ quæ ipſis demandari poteſt, requiritur quoque approbatio Epiſcopi; id eſt teſtimonium iuridicum de illorũ capacitate & ſufficientia ad excipiendas fidelium confeſſiones, eoſque ſacramentaliter abſoluendos. Ita ſpeciatim conſtitutum habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 23. cap. 15. de reform. vbi *Decernit ſancta Synodus nullum etiam regularem poſſe confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum deputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videtur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat.* Vnde ſequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Epiſcopo approbatus eſt idoneum non eſſe ad Sacramentum pœnitentiæ miniſtrandum; ac proinde neque licitè neque validè abſolutionẽ ſacramentalem conferre poſſe, vt fuſiùs probat Iſambertus diſp. 21. de Pœnit. art. 2. vbi etiam refert ex obſeruationibus Ioannis Galmart ad citatum caput 15. ſeſſ. 23. congregationem Cardinalium declaraſſe, *Abſolutionem à Sacerdote datam vigore facultatis generaliter à ſummo Pontifice vel ſpecialiter à parrocho conceſſa, ſi ab Epiſcopis Sacerdos examinatus & approbatus non fuerit, cenſeri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide confeſſi ſunt.*

Ex hoc autem concilij decreto rectè infertur Sacerdotes quoſcunque ſæculares aut regulares, quamuis doctiſsimos & in Theologia verſatiſſimos, imò & laureâ doctoratus inſignitos, ſi parrochiale beneficium non obtinent, indigere Epiſcopi approbatione; vt validè confeſsiones excipere & pœnitentes abſoluere poſsint: & è contrà Superiores Religioſorum poſſe dare ſuis licentiam eligendi ſibi in confeſſarium aliquem è Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis: quia Concilium approbationem illam ad confeſsiones tantùm ſæcularium exigit. Ita Iſambertus ſup. art. 2. qui etiam articulis ſequentibus quædam obſeruat ſcitu digniſsima, & ad praxim maximè neceſſaria, quæ hîc non

omnes nauigantes aut milites ſignis aliquibus exterioribus ſe peccaſſe generatim, & de peccatis verè dolere demonſtrent: quæ quidem ſigna viſu vel auditu à confeſſario percipiantur, ſicque à confeſſario abſoluantur. Ita Iſambertus, diſp. 17. art. 8.

Item quando infirmus laborat morbo contagioſo, ſi non poſsit confeſſarius abſque manifeſto vitæ periculo in peccatis illius ſigillatim audiendis diutiùs immorari; tunc aliquibus tantùm peccatis in confeſsione auditis, ſi aliàs ſufficienter diſpoſitus ſit, illum ſacramentaliter abſoluere poterit. Ita Vaſques, Koninch, & alij apud Bonacinam loco proximè citato. In hoc tamen caſu debet confeſſarius admonere infirmum, confeſsionem illius eo modo factam eſſe validam & ſufficientem, & quantùm fieri poterit, animum pacatum & tranquillum dimittere.

Simili modo, ſi quis, v. g. patrem aut matrem confeſſarij ſui occidiſſet, aut domui eius ignem ſubieciſſet, nec alteri tunc confiteri poſſet; non teneretur incendium illud aut homicidium ei in confeſsione declarare: quia hoc eſſet exponere confeſſarium ipſum peccato vindictæ & odij, fortè etiam periculo reuelandæ confeſsionis, & multa hinc mala moraliter ſequi poſsent, cùm Sacerdotes ſint quoque homines circumdati infirmitate, & inter illos alii aliis infirmiores: quarè tunc poſſet licitè pœnitens peccatum illud in confeſsione reticere. Ita Nauarrus cap. 7. num. 3. Gammachæus cap. 20. parag. 1. & alij.

Quæres an ſimiliter liceat pœnitenti reticere in confeſsione peccatum aliquod mortale aut illius circumſtantiam, quod vel quam declarare non poteſt, niſi cum manifeſtatione complicis. Nauarrus ſuprà numero 1. & ſequentibus affirmat id non modò licitum eſſe, ſed etiam pœnitentem tunc ad peccati illius aut circumſtantiæ reticentiam obligari; illique ſubſcribit Gãmachæus ſuprà: quorum ſententiam, quamuis ſit probabilis & tuta, verior tamen & tutior

videtur ſententia negans, quæ eſt S. Doctoris in 4. diſt. 16. quæſt. 3. art. 2. quæſt. 5. ad 5. quem ſequuntur Bonauentura, Alexander, Paludanus, Maior, Almainus, & plures alij apud Suarem diſp. 34. de Pœnit. ſect. 1. cum quibus proinde dicimus pœnitentem in caſu ſuprà declarato debere in primis confeſſarium quærere, cui perſona, cum qua peccauit, non ſit nota; vel, ſi commodè & abſque ſalutis periculo fieri poſſit, confeſſionem in aliud tempus differe; quod ſi neutrum poſſit, tenetur tunc peccatum ſuum tale quale commiſſum fuit declarare. Id manifeſtè innuit S. Bernardus opuſculo de formula honeſtæ vitæ verſus finem, vbi hoc documentum tradit: *De nullo prorſus ſiniſtra loquaris, quantumcumque ſit verum vel manifeſtum, niſi in confeſſione; & hoc, vbi non potes aliter manifeſtare peccatum tuum.*

Ex qua S. Bernardi & aliorum qui ſuprà citati ſunt, doctrina colligitur 1. quòd obligatio integrè confitendi à Chriſto Domino cuique pœnitenti impoſita, eſt ratio ſufficiens ad peccatum alterius ſub ſigillo huius Sacramenti confeſſario manifeſtandum; ac proinde quòd illa manifeſtatio ſic facta charitati proximi non aduerſetur; ſicut eidem charitati minimè repugnat, ſi extra confeſſionem peccatum alterius occultum ex aliqua iuſta & rationabili cauſa manifeſtetur.

Colligitur 2. extra hunc caſum neceſſitatis nullatenùs licere alterius peccatum in confeſſione declarare; ideòque quando confeſſarius præuidet pœnitentem ſine vlla cauſa rationabili velle nominare perſonas peccati ſui complices, vel à quibus ad peccandum inductus eſt, debet id prohibere, ipſumque admonere ne detractionis peccatum incurrat, vt rectè obſeruat Nauarrus ſuprà num. 2.

SECTIO XVI.

Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ miniſter.

CERTVM eſt ſolum Sacerdotem eſſe legitimum Sacramenti pœnitentiæ miniſtrũ: ſolis ſiquidem Apoſtolis & eorum in Sacerdotio ſucceſſoribus dictum eſt à Chriſto Domino S. Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, vt vnanimiter verba illa Chriſti Domini intellexerunt SS. Patres, ac nominatim S. Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap. 2. S. Auguſtinus lib. 2. cont. Epiſt. Parmeniani cap. 12. & S. Leo Epiſt. 91. ad Theodorum: eadem quoque veritas tanquam fide credenda definita eſt in Concilio Conſtantien. in Bulla Martini 5. in Concil. Florent. in decr. Eug. & in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10.

Quod quamuis verum ſit, non tamen quilibet Sacerdos quoſlibet pœnitẽtes validè abſoluere poteſt; ſed præter poteſtatem illam, quam ordinatione accipit, requiritur in eo præterea poteſtas iuriſdictionis; id eſt quòd, quamuis Sacerdos vi ordinationis ſuæ accipiat immediatè à Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata, non tamen accipit materiam quæ poteſtatem illã applicet, nec habet vi ordinationis ſuæ illos ſubditos, in quos iudicialem illam poteſtatem validè exerceat. Hoc patet ex Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. vbi expreſſè dicit *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut ſubdelegatam non habet iuriſdictionem.* Idem anteà fuerat quoque declaratum in Concilio Florent. in dec. Eug. in quo dicitur, *Miniſtrum Sacramenti pœnitentiæ eſſe Sacerdotem habentem authoritatem abſoluendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione.*

Porrò in Sacerdotibus, qui parrochiale beneficium non obtinent, præter iuriſdictionem &

poteſtatẽ quæ ipſis demandari poteſt, requiritur quoque approbatio Epiſcopi; id eſt teſtimonium iuridicum de illorũ capacitate & ſufficientia ad excipiendas fidelium confeſſiones, eoſque ſacramentaliter abſoluendos. Ita ſpeciatim conſtitutum habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 23. cap. 15. de reform. vbi *Decernit ſancta Synodus nullum etiam regularem poſſe confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum deputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videtur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat.* Vnde ſequitur Sacerdotem illum, qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Epiſcopo approbatus eſt idoneum non eſſe ad Sacramentum pœnitentiæ miniſtrandum; ac proinde neque licitè neque validè abſolutionẽ ſacramentalem conferre poſſe, vt fuſiùs probat Iſambertus diſp. 21. de Pœnit. art. 2. vbi etiam refert ex obſeruationibus Ioannis Galmart ad citatum caput 15. ſeſſ. 23. congregationem Cardinalium declaraſſe, *Abſolutionem à Sacerdote datam vigore facultatis generaliter à ſummo Pontifice vel ſpecialiter à parrocho conceſſa, ſi ab Epiſcopis Sacerdos examinatus & approbatus non fuerit, cenſeri nullam, etiam quoad eos, qui tali Sacerdoti bona fide confeſſi ſunt.*

Ex hoc autem concilij decreto rectè infertur Sacerdotes quoſcunque ſæculares aut regulares, quamuis doctiſsimos & in Theologia verſatiſſimos, imò & laureâ doctoratus inſignitos, ſi parrochiale beneficium non obtinent, indigere Epiſcopi approbatione; vt validè confeſsiones excipere & pœnitentes abſoluere poſsint: & è contrà Superiores Religioſorum poſſe dare ſuis licentiam eligendi ſibi in confeſſarium aliquem è Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis: quia Concilium approbationem illam ad confeſsiones tantùm ſæcularium exigit. Ita Iſambertus ſup. art. 2. qui etiam articulis ſequentibus quædam obſeruat ſcitu digniſsima, & ad praxim maximè neceſſaria, quæ hîc non

omittenda duximus.

Primum eſt iuxta probabiliorem & magis in praxi tutam Doctorum ſententiam, ab illo Epiſcopo accipiendam eſſe approbationem, in cuius Diœceſi Sacerdos pœnitentiæ Sacramentum eſt adminiſtraturus. Ratio eſt; quia Sacerdos approbationem ab eo Epiſcopo accipere debet, qui ab illo Sacramenti, quod adminiſtrauit, rationẽ exigere poteſt, & cuius præſertim intereſt, vt debite & eo quo decet modo adminiſtretur.

Secundum eſt, approbationem illam poſſe pro arbitrio Epiſcopi eſſe, vel vniuerſalem & illimitatam, vel ſpecialem & determinatam ad tempus aliquod certum; vel ad certa quædam loca; exempli gratia poſſe Epiſcopum Sacerdotem aliquem approbare ad confeſsiones audiendas tantummodò per annum, ita vt anno illo elapſo nec licitè nec validè, niſi noua approbatione obtenta, huius Sacramenti adminiſtrationi incũbere poſsit; quod in multis Diœcesibus ac etiam Romæ in vſu eſſe comperitur, ad ſegnitiem quorumdam confeſſariorum excutiendam eorumque ſedulitatem in conſeruanda & excolenda ſcientia ipſis neceſſaria excitandam. Similiter poſſe Epiſcopum approbare Sacerdotem ea conditione, vt in certo tantùm loco, v. g. in aliqua parrochia rurali confeſsiones excipere poſsit; idque non ſine ratione, cùm non rarò contingat Sacerdotem aliquem idoneum ab Epiſcopo iudicari, qui in pagis pœnitentiam adminiſtret; non verò in vrbibus, in quibus vt plurimùm reperiuntur perſonæ varijs & difficilibus negotiis implicatæ, pro quibus in hoc Sacramento dirigendis doctrina vberior & maior ingenij vis requiritur.

Tertium eſt, approbationem illam ab Epiſcopo conceſſam poſſe ab eodem reuocari, e. g. ſi confeſſarius ex negligentia euadat imperitior, aut fiat moribus deterior; ita vt expediat pro bono Eccleſiæ illum à tali officio amouere. Imo exiſtimat idem Iſambertus poſſe Epiſcopum ſine

vlla cauſa approbationem, quamuis docto & pio viro conceſſam, prout libuerit reuocare: quamuis enim id contra rationem faciendo peccet, eius tamen reuocatio vim ſuam & robur obtinet; ita vt Sacerdos ſic reuocatus nec licitè nec validè poſsit pœnitentiæ Sacramentum miniſtrare.

Quartum eſt, quòd, quamuis ex ſuprà relato Concilij decreto approbatio requiratur ad audiendas confeſsiones ſæcularium etiam Sacerdotum, nihilominùs in pleriſque Galliæ locis ſolere Sacerdotes etiam minimè approbatos aliorum Sacerdotum confeſsiones excipere; quod quidem validè ac licitè ab ipſis fieri docet & probat Iſambertus ſuprà, non vi alicuius conſuetudinis, cui expreſsè derogat Concilium, ſed ex tacito conſenſu Epiſcoporum, qui, cùm probè nouerint Sacerdotes inuicem ſibi hoc Sacramentum nulla obtenta approbatione miniſtrare nec tamen id prohibeant, cenſentur tacitè illos quoad hoc approbare.

Quintum eſt, quemcunque Sacerdotẽ, quamuis nec approbatus ſit, nec vllam obtineat iuriſdictionem, imò etiamſi excommunicatus, ſuſpenſus, degradatus, aut hæreticus ſit, poſſe tamen quemlibet pœnitentem à quibuſuis peccatis & cenſuris in articulo mortis abſoluere; quod expreſsè declarauit Concilium Tridentinum. Seſſ. 14. c. 7. Per articulum verò mortis, etiam illius probabile periculum communiter Theologi intelligunt quale eſt eorum, qui prælium aut periculoſam nauigationem proximè ſunt inituri, vt videre eſt apud Suarem tom. 3. diſp. 69. ſect. 3. & tom. 4. diſp. 26. ſect. 4. & 5. & diſp. 30. ſect. 3. & patet ex cap. *Eos*, de ſent, excomm. Hæc eſt autem in tali caſu differentia obſeruanda, quòd Sacerdos ille tunc à quibuſuis peccatis, etiam reſeruatis directè abſoluat; à cenſuris verò nonniſi ſub ea conditione, vt elapſo mortis periculo pœnitens ſe coram ſuperiore ſiſtat, id quod ſibi ab illo iniungetur, præſtiturus, vt citato cap. declaratur.

Poteſt etiam Sacerdos non approbatus à peccatis mortalibus aliàs confeſsis & remiſsis, & à quibuſuis venialibus, quemlibet ſacramentaliter abſoluere, dùmmodo tamen non ſit excommunicatus aut alio impedimento canonico notoriè obſtrictus, vt docent Viualdus, Peſantius, Suares, Henriques, Reginaldus & alij apud Bonacinam diſp. 5. quæſt. 7. de Sacr. Pœnit. pun. 1. ſiue id poſsit ex vi ordinationis ſuæ, ſiue ex conſuetudine vel tacita Eccleſiæ conceſſione, ſiue ex eo quòd pœnitens quoad ea peccata ſe ei ſubiicit, quæ clauibus Eccleſiæ non tenetur ſubiicere: quæ apud citatos autores fuſiùs explicantur.

Addimus è Toleto lib. 3. cap. 13. poſſe quoque Epiſcopum vel curatum, etiam in aliena Diœceſi vel parrochia, ſuos ſubditos confitentes audire & abſoluere; quod tamen ſine ſcandalo aut aliorum offenſione fieri debet.

SECTIO XVII.

De caſuum reſeruatione.

Seſſ. 4. c. 7. CERTVM eſt & in Concilio Tridentino expreſsè definitum, *Pontifices maximos, pro ſuprema poteſtate ſibi in vniuerſa Eccleſia tradita, cauſas aliquas criminum grauiores ſuo peculiari iudicio reſeruare potuiſſe: neque dubitandum eſt, quando omnia quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt, quin hoc idem Epiſcopis omnibus in ſua cuique Diœceſi, in ædificationem tamen & non in deſtructionem, liceat, pro illis in ſubditos tradita ſupra reliquos Sacerdotes inferiores authoritate, præſertim quoad illa quibus excommunicationis cenſura annexa eſt. Hanc autem delictorum reſeruationem conſonum eſt diuinæ authoritati, non tantùm in externa politia, ſed etiam coram Deo vim habere.* Ex qua Concilij definitione ſequitur Sacerdotes inferiores etiam approbatos nec licitè nec validè poſſe à caſibus

illis reſeruatis ſine ſpeciali facultate abſoluere, præterquam in articulo mortis, vt præcedenti ſectione dictum eſt.

Quæres quinam caſus ſummo Pontifici, quinam item Epiſcopis ſint reſeruati. Reſpondetur primò nec venialia peccata nec mortalia purè interna, ſed ſola peccata mortalia externo opere conſummata reſeruari ſolere, vt docent Maior, Medina, Henriques, Suares & plures alij apud Laymannum Tract. 6. de Sacr. Pœnit. cap. 12.

Reſpondetur 2. non conuenire inter Doctores quinam caſus Epiſcopis ex iure ſint reſeruati: quidam enim exiſtimant nullos caſus eis eſſe iure reſeruatos: alij quodcunque peccatum enorme, publicum, ſcandaloſum, ob quod olim publica pœnitentia impoſita fuiſſet, cenſent Epiſcopis reſeruatum eſſe, vt adulterium notorium, homicidium: alij aliter ſentiunt. Tutiſſimum in re dubiâ eſt, vt quilibet confeſſarius attendat conſuetudinem & ſtatuta Synodalia & Epiſcopalia, ac reſeruationes ſpeciales Diœceſis illius, in qua verſatur, & adminiſtrandæ pœnitentiæ incumbit, iiſque in praxi ſe conformet, vt rectè monet Laymannus ſuprà.

Quod verò ſpectat ad ſummum Pontificem, Nauarrus cap. 27. num. 261. Suares diſp. 29. de pœnit. ſect. 2. Toletus lib. 3. cap. 14. & communiter alij docent nullum ab illo peccatum reſeruari conſueuiſſe, niſi ratione excommunicationis ſeu cenſuræ adiunctæ; ita vt, ſi Papa eiuſve Pœnitentiarius à cenſura illa abſoluat, quilibet confeſſarius poſteà poſſit à peccato illo in conſcientiæ foro abſoluere: imò (vt obſeruat Henriques & alij apud eumdem Laymannum ſuprà) ſi quis committat peccatum aliquod Papæ reſeruatum, ſed ex ignorantia inuincibili neſciat cenſuram tali peccato eſſe annexam; ſicut ignorantia illa iuris eum ab excommunicatione incurrenda excuſat, vt infrà ſuo loco dicetur; ſic etiam facit, vt eius peccatum minimè reſeruatum cenſeatur.

Quod ſi rurſus quæras, quinam ſint caſus illi ob annexam cenſuram ſummo Pontifici reſeruati? Reſpondetur plurimos & varios eſſe, qui in toto iure Canonico paſſim legi poſſunt, & à Toleto fusè explicantur lib. 1. cap. 19. & ſequentibus. In Rituali Pariſienſi adnotantur præſertim ſequentes, qui (vt ibidem dicitur) frequentiùs in his regionibus poſſunt accidere.

1. Exuſtio Templorum; necnon & Domorum prophanarum procurata; dum incendiarius eſt publicè denunciatus: quod etiam de effractione & ſpoliatione ædium ſacrarum ſimiliter intelligi debet.

2. Simonia realis in ordinibus & beneficiis, & confidentia; dummodò ſit publica.

3. Occiſio ſeu mutilatio membrorum & quæcunque atrocior percuſſio Religioſi vel Clerici in ſacris conſtituti.

4. Percuſſio Epiſcopi ſeu alterius Prælati.

5. Delatio armorum ad partes infidelium.

6. Falſificatio Bullarum ſeu Litterarum ſummi Pontificis.

7. Inuaſio, deprædatio, occupatio, aut deuaſtatio terrarum Romanæ Eccleſiæ.

8. Violatio interdicti ab eadem ſancta Sede impoſiti.

Quibus additur crimen hæreſis; à quo tamen in pleriſque Galliarum & aliarum Prouinciarum locis ſolent Epiſcopi, ſiue ex conſuetudine immemorabili, ſiue ex tacita vel expreſſa licentia ſummi Pontificis abſoluere.

Obſeruat autem Laymannus reſeruationem illam à ſummis Pontificibus factam, non adeo ſtrictam eſſe, quin ob plures cauſas relaxetur, & ad Epiſcopalem iuriſdictionem deuoluatur: quæ cauſæ in iure Canonico exprimuntur, vt videre eſt in cap. *De cætero*, & cap. *Ea noſcitur*, de ſent. excomm. Prima cauſa, eſt ætatis infirmitas; ſi nimirùm impuberes in caſum aliquem Papæ reſeruatum incidant; ij etiam poſt pubertatem ab Epiſcopo abſolui poſſunt, vt habetur, cap.

tract. 5. part. 2. de exc. cap. 6.

Pueris, de ſent. excomm. Secunda, eſt ſexus infirmitas: mulieres enim in excommunicationem Papalem lapſæ ab Epiſcopo abſolui poſſunt, vt habetur cap. *Mulieres*, & cap. *Quamuis*, eodem titulo. Tertia denique cauſa, eſt quoduis legitimum impedimentum Sedem Apoſtolicam adeundi: qua ratione excuſantur pauperes, ſenes, valetudinarij: Item ij qui ſui iuris non ſunt, aut qui ob curam adminiſtrandi familiam, gerendi officium publicum; vel ob periculum vitæ, infamiæ, ſcandali, aut aliam ſimilem cauſam impediuntur, ne Romam ad abſolutionem recipiendam proficiſci poſſint, vt toto illo titulo variis capitibus explicatur: vnde concludit quòd iuxta regulam communiter receptam, *caſus Papalis ſuperueniente impedimento adeundi Papam, fit Epiſcopalis.*

SECTIO XVIII.

Quænam conditiones requirātur in confeſſario, vt debitè miniſterio ſuo fungatur.

EX ijs quæ præcedentibus ſectionibus dicta ſunt, conſtat tres præcipuas conditiones in Sacramenti huius miniſtro requiri ad hoc, vt validè iſtud adminiſtrare poſſit; nimirùm vt ſit Sacerdos, vt ſit ab Epiſcopo approbatus, vtque iuriſdictionem ordinariam vel delegatam nulla reſeruatione, cenſura, aut quauis alia ratione impeditam in foro interiori habeat. Vt autem non modò validè, ſed etiam licitè ac debitè ſuo fungatur officio, tres adhuc conditiones ipſi neceſſariæ ſunt; probitas ſcilicet, doctrina, & prudentia. De duabus primis hac ſectione breuiter aliquid dicemus; tertiam verò in proximè ſequenti explicabimus.

Atque in primis quod ſpectat ad probitatem, certum eſt ſancta non niſi ſanctè eſſe tractan-

da; nec Sacramenta in ſtatu peccati mortalis adminiſtrari poſſe, quin nouum mortale peccatum incurratur, vt ſuprà cap. 1. à nobis dictum eſt,& habetur cap. *Illud*, diſt. 95. & cap. *Per Iſaiam*, 1. quæſt. 1. proindeque confeſſario ad Pœnitentiæ Tribunal accedenti attendendum eſſe, num alicuius lethalis noxæ ſibi ſit conſcius; & , ſi fortè ita eſſe deprehendat vel dubitet, maculam illam humili confeſſione, vel, ſi commodè non poſſit vrgeatque aliqua neceſſitas, ſaltem vera & perfecta contritione debet eluere: imò, quamuis nihil ſibi conſcius ſit, non ideò tamen ſe iuſtificatum credet, ſed conſultiſſimum illi ſemper erit, huic diuinæ functioni aliquem cordis contriti & humiliati affectum prǽmittere; nec, niſi ſuppliciter inuocato numine, in illo ſacro Tribunali ſedere.

Quod ſpectat ad doctrinam; cùm in hoc Sacramento confeſſarius iudicis ac medici perſonam ſuſtineat; certum eſt, vt duplici illo officio debitè perfungatur, ſcientiam aliquam in eo requiri, proindeque Sacerdotem illum grauiter peccare, qui huic miniſterio ſine ſufficienti doctrina ſe ingerit, quantumuis aliàs fuerit ab Epiſcopo approbatus, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Suares diſp. 28. ſect. .

Vt igitur confeſſarius ſuo muneri debitè ſatisfacere poſſit, debet probè tenere ſaltem ea quæ ſequuntur: nimirum quæ ſit materia neceſſaria aut ſufficiens, & quæ forma huius Sacramenti; quæ illius partes eſſentiales & integrantes; qualis contritio requiratur in pœnitente ad fructum huius Sacramenti percipiendum; quæ ſint conditiones in confeſſione ſeruandæ; quæ peccata ſaltem ex genere ſuo ſint mortalia aut venialia; quæ circumſtantiæ peccati ſpeciem mutent, aut notabiliter aggrauent; quæ peccata ſecum afferant aliquam reſtituendi obligationem, aut cenſuram aliquam annexam habeant: quæ quidem omnia & alia ſimilia tam ex ante dictis, quàm ex poſtea dicendis in hac poſteriori huius operis parte, cuiuis perſpecta eſſe poterút.

Item quæ peccata ſummo Pontifici aut Epiſcopo ſint reſeruata; quæ quiuis diſcere poterit ex Rituali ſiue Romano ſiue cuiuſque Diœceſis proprio. In caſibus verò difficilioribus circa cenſuras, obligationem reſtitutionis, &c. debet ſaltem ſcire dubitare, vt abſolutionem differat quoad vſque doctiores conſuluerit. Monet autem rectè Bonacina ſpecialem notitiam irregularitatum & aliarum obligationum, quæ Clericos & Beneficiatos ſpectant, requiri in eo confeſſario, qui ipſorum Clericorum & Beneficiatorum confeſſionibus excipiendis incumbit. Diſp.5 qu.7. de pœ. pun. 4

Quæret aliquis an confeſſarius teneatur audito quolibet peccato apud ſe determinare, an ſit veniale vel mortale. Reſpondetur non teneri, ſed ſatis eſſe vt intelligat peccatum eſſe commiſſum, quod ex genere ſuo eſt mortale vel veniale, quamuis in particulari dijudicare non poſſit certò, an ſit mortale vel veniale. Ita Suares, Nauarrus, & alij apud Bonacinam ſuprà: quando tamen cõfeſſarius dubitat an pœnitens peccauerit mortaliter, debet illum de peccato in futurum cauendo monere, & ad id firmiter próponendum inducere, aptaque remedia ipſi ſuggerere: quia in eiuſmodi dubiis tutior pars eſt eligenda.

SECTIO XIX.

Quæ ſit prudẽtia in confeſſario requiſita.

CERTVM eſt ipſamet experientiâ teſte, confeſſarium præ cæteris virtutibus prudentia præſertim indigere ad omnes miniſterij ſui partes debitè ac fructuosè obeundas: ita vt quantauis doctrina & pietate præditus ſit, ſi tamen hæc virtus in eo deſideretur in grauiſſimos & perniciosiſſimos defectus aliquando incidere poſſit: quod libro integro ſuper hac materia edito fusè demonſtrauit Valerius Reginaldus.

Hæc autem prudentia primùm requiritur in

interrogando pœnitente, quoties confeſſarius videt eum ex ignorantia, aut obliuione, aut inconſideratione, aut pudore, aut alia quauis de cauſa aliquid culpabiliter omittere, quod ad integritatem confeſsionis requiritur: quamuis enim per ſe loquendo confeſſarij officium nō ſit interrogare, ſed audire confitentem; quando tamen pœnitens in confeſsione deficit, tenetur ipſum iuuare confeſſarius; ne, ſi abſolutionem conferat indiſpoſito, ſimul cum ipſo ſacrilegij reatum incurrat. Ita Nauarrus cap. 5. num. 2. & Reginaldus cap. 2. vnde etiam cap. *Qui vult confiteri*, de pœnit. diſt. 6. dicitur, quòd *Diligens inquiſitor ſapienter interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundiâ velit occultare.*

Interrogatio verò illa debet eſſe prudens; ita vt à pœnitente exquirat ea, quæ habita ratione ſtatus, conditionis, ætatis, &c. probabiliter conijcit eum commiſiſſe, eaque ratione ſe in illis interrogationibus gerat, vt neque vano aliquo reſpectu aut timore aliquid neceſſarium omittat, neque etiam inquirendo, pœnitentem doceat ea peccata, quæ neſcit, & quæ neſcire illi maximè expedit; quod in iuniorum confeſsionibus præſertim debet attendere. Legi poteſt Reginaldus toto cap. 3. libri ſuprà citati de prudentia confeſſoris.

Requiritur etiam confeſſarij prudentia in iuuando pœnitente ad hoc, vt veram & ſufficientem de peccatis commiſsis cōtritionem concipiat, firmumque propoſitum de ijſdem in futurum euitandis; & in expendendo illo pœnitentis propoſito, an ex vera cordis conuerſione procedat.

Item in erudiendo pœnitente, quem myſteriorum fidei & aliarum rerum ad ſalutem neceſſariarum ignarum eſſe deprehendet: eoque in eliciendis fidei actibus iuuando.

Eadem prudentia cōfeſſarij ſimiliter requiritur in trāquillando pœnitentis animo, ſi fortè ſcrupulis agitatum eſſe percipiat; eoque per ſpem & confidentiam in Deum erigendo, ſi ti-

more nimio aut aliqua deſperationis tentatione depreſſum eſſe cognoſcat: vel è contra.

Neceſſaria eſt quoque eadem prudentia in remedijs conſilijſque aptis & conuenientibus ipſi pœnitenti ſuggerendis, vt peccata deuitare, vitamque nomine Chriſtiano dignam ducere queat nec-non in ſalutaribus pœnitentijs & ſatisfactionibus pro qualitate delictorum iniungendis, & etiam reſtitutionibus tum honoris & famæ, tum bonorum aliorum, ſi caſus aliquis id exigat, præcipiendis.

Item in expendẽdis diſpoſitionibus ipſius pœnitentis, num ad abſolutionem recipiendam ſufficiẽtes ſint; num etiam expediat diebus aliquot differre: aut omninò illi denegare.

Circa has autem diſpoſitiones expendẽdas, nõ leuis aliquando difficultas occurrit; quomodo ſe gerere debeat confeſſarius erga eos, qui ſępius in eadem peccata relabuntur. Atque in primis certum eſt denegandam eſſe abſolutionem ijs, qui ſtatum peccati mortalis relinquere nolunt quales ſunt, qui nolunt inimicis recõciliari, reſtituere alienum cùm poſſint, &c. Similiter etiam ijs, qui nolunt occaſiones proximas peccandi relinquere, cùm poſſint & debeant: tales ſiquidem non cenſentur veram contritionem de peccatis commiſſis, aut verum propoſitum de ijſdem in futurum non committendis habere.

Quod verò ſpectat ad eos, qui ex mera fragilitate in eadem peccata ſæpe relabuntur, certum eſt etiam pręcisè loquendo abſolutionem illis dari poſſe toties, quoties in ipſa peccata relabuntur, dummodò cum vera de illis contritione, & firmo non ampliùs peccandi propoſito ad pœnitentiam accedant: declaratur enim in Concilio Trid. *Pœnitentes per Sacerdotum ſententiam non ſemel, ſed toties, quoties ad pœnitentiæ Tribunal confugerint, poſſe ab admiſſis peccatis liberari*: Vnde S. Hieronimus Epiſt. 46. ad Ruſticum. *Non ſolum* inquit, *ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi conuertatur ad pœnitentiam, peccata condonantur*: & Nauarrus in Manuali cap.

Seſ. 14 cap. 2.

3. loquens de perſonis illis, quæ ſunt in proxima peccati occaſione, quam tamen ob aliquam cauſam rationabilem relinquere non poſſunt (quam quidem cauſam, vtrum talis re vera ſit, ſerio expendere debet confeſſarius) dicit perſonas illas poſſe, ſi reciderint, abſolui, non tantùm ſemel, bis, vel ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties; dummodò veram in illis contritionem & firmum non ampliùs peccandi propoſitum confeſſarius deprehendat: quia (vt ibidem obſeruat) frequens peccati recidiua non eſt ſemper argumentum neceſſarium, quo iudicari poſſit pœnitentiam ſeu contritionem non eſſe veram; ſed eſt tantummodò ſignum maximæ fragilitatis & inconſtantiæ: neque ad recipiendam abſolutionem requiritur; vt pœnitens non ampliùs in futurum peccet, ſed vt ampliùs peccare nolit.

Quamuis autem hæc ita ſe habeant, nihilominus debet confeſſarius prudenter attendere, non tantùm quid abſolutè loquendo poſſit, ſed potiùs quid ipſi pœnitenti ſit magis conueniens & aptum: multa enim licent, quæ aliquando non expediunt. Debet igitur coram Deo attentè conſiderare, num frequens vſus confeſſionis talibus perſonis vtiliter ſuaderi poſſit, vt earum fragilitati conſulatur, & voluntatis infirmitas ac ægritudo, crebrâ huius Sacramenti ſuſceptione quaſi remedio ſæpius iterato ſanetur; num è contra frequens confeſſionis vſus illis nociuus ſit, v. g. ſi inde ſumant occaſionem peccandi liberiùs; ſi potius ex conſuetudine quàm ex vero contritionis motiuo aut emendationis propoſito ad pœnitentiæ Tribunal accedant: pro ratione enim diſpoſitionum illarum pœnitentes ipſos vtiliter interdùm poterit priuare beneficio abſolutionis, vel illud in aliquot dies differre, & interim pia & religioſa quædam opera & pœnitentiæ exercitia ipſis iniungere: quæ omnia potiùs ex interiori Spiritus ſancti illuſtratione, & diuturna in adminiſtratione huius Sacramenti experientia; quàm ex certis regulis aut præceptis dignoſci poſſunt.

Denique hæc prudentia confeſſarij præſertim requiritur in ſigillo ſeu ſecreto confeſſionis inuiolabiliter ſeruando, de quo ſectione ſequenti agetur.

Huic prudentiæ iungere meritò poſſumus charitatem ſeu miſericordiam, quæ in confeſſario maximè deſideratur, vt quoſlibet pœnitentes ad ſe venientes affectu planè paterno excipiat, illorũ ignorantiam, tarditatem, duritiem, peruicaciam, & alias ſimiles imperfectiones non patienter modo, ſed etiam amanter ſuſtineat, nulli labori parcat, nullam moleſtiam refugiat, vt illorum ſpirituale bonum quouis modo procuret, ac nouum ſemper Zelum diuinæ gloriæ ſalutiſque animarum in corde ſuo concipiat & foueat, diemque illum fortunatum arbitretur, in quo peccatoris alicuius conuerſioni ac ſanctificationi diuinâ aſpirante gratiâ cooperatus fuerit, memor illius ſummæ charitatis, qua Chriſtus optimus paſtor peccatores & peccatrices quæſiuit, vocauit, allexit, & ad ſe venientes miſericordiæ ſinu excepit, fouit, amplexus eſt; hancque diuinam vocem ineffabilis prorsùs benignitatis ſuæ teſtem in ſacris Euangeliis reliquit: *venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* S. Mat. 11.

SECTIO XX.

Quæ ſit obligatio ſigilli ſeu ſecreti in confeſſione ſeruandi.

DICENDVM I. huius ſigilli ſeu ſecreti obligationem eſſe ſtrictiſſimã, adeò vt nunquã liceat confeſſario peccatum aliquod in confeſſione auditum etiam poſt mortem ipſius pœnitentis vllomodò reuelare: quod ita certum eſt, vt S. Doctor ſententiam contrariam erroneam appellet; & cap. *Sacerdos*, diſt. 6. de Pœnit. (in 4. diſt. 21. q. 3. a. 1. q. 1. ad 1.)

& etiam cap. *Omnis vtriuſque* de pœnit. & remiſſ. depoſitionis pœna & detruſionis in arctum monaſteriũ decernitur in huius ſigilli violatoré.

Hæc autem tam ſtricta ſigilli ſeruandi obligatio (vt fusè probat Iſambertus) oritur tum ex iure naturali, quo tenemur ſub ſecreto nobis commiſſa celare; tum ex virtute iuſtitiæ, quæ vetat proximi famam lædere; tum ex virtute religionis, quæ reuerentiam Sacramento Pœnitentiæ debitam ſeruare iubet; tum maximè ex ipſo iure diuino poſitiuo: quia (vt rectè argumentatur Gamachæus) eo ipſo quo Christus Dominus pœnitentem obligauit ad integram omnium peccatorum ſuorum confeſſionem Sacerdoti faciendam, cenſetur etiam ipſum Sacerdotem obligaſſe ad ſecretum inuiolabiliter ſeruandum; aliàs confeſſio maximè odioſa fieret, nullaque ex ea oriretur pax & conſcientiæ ſerenitas (quæ tamen ſunt præcipui Pœnitentiæ fructus, vt à Concilio Trid. dictum eſt) ſed potiùs inquietudo mentis in ipſo pœnitente ac timor continuus, ne confeſſarius ad declaranda peccata, quæ per eius confeſſionem nouit, ratione aliqua inducatur. Imò ſi confeſſarius licitè poſſet peccata aliqua ſibi confeſſa reuelare, non teneretur pœnitens ea ipſi in confeſſione declarare: cùm ex inſtitutione Chriſti Domini (vt ſuprà dictum eſt) nonniſi ad confeſſionem ſecretam obligetur; quæ tamen ſecreta non foret, ſi Sacerdoti peccata per eam cognita euulgare liceret. Vnde patet tantùm abeſſe, vt hæc obligatio ſigilli in quocunque caſu ſeruandi bono publico obſtet, quin potiùs maximè ad illud conferat: ſupponamus enim perditum aliquem hominem moliri proditionem aut ſimile quidpiã facinus in reipublicæ perniciem; ſi credat confeſſarium teneri vel poſſe licitè peccatum illud ſuum reuelare, nunquam hoc illi in confeſſione declarabit; neque enim ad id obligabitur; & ſic in peruerſa voluntate perſeuerabit: vbi econtrà, ſi de confeſſionis ſigillo inuiolabiliter ſeruando ſecurus exiſteret, pondus conſcientiæ

disp. 23 art. 1.

c. 22. de Pœnit.

ſeſſ. 14 cap. 3.

ſuæ in eius ſinum libentiùs exoneraret, piiſque illius monitis ac conſilijs ab impio illo facinore deterreri poſſet.

Dicendum 2. hanc ſigilli ſeruandi obligationem ſequi ex quauis confeſſione Sacramentali, licet abſolutio, ſiue ex defectu poteſtatis in confeſſario, aut diſpoſitionis in pœnitente, ſiue ex alia quacunque cauſa non conferatur; dummodò poenitens eo animo faciat confeſſionem illam, vt peccata ſua Eccleſiæ clauibus ſubijciat. Ita S. Thomas, cui ſubſcribunt S. Bonauentura, Richardus, Gabriel, Sotus, & alij, quos refert & ſequitur Gamachæus ſuprà. Si verò confeſſio non fiat animo ſubijciendi peccata clauibus Eccleſiæ, ſed v. g. alliciendi confeſſarium ad aliquod peccatum, aut ei illudendi, ex tali confeſſione nulla oritur ſigilli ſeruandi obligatio, vt docent Adrianus, Alenſis, Viualdus, Sylueſter, & alij apud eumdem Gamachæum: qui tamen rectè monet Sacerdotem in eo caſu non debere leuiter & ſine graui causâ ea, quæ per eiuſmodi confeſſionem nouit, declarare, ne inde ſcandalum oriatur; ſed adhibito prudentis alicuius viri cõſilio id facere, quod magis expedire videbitur.

in 4. diſt. 21. q. 3. a. 1. cap. 12.

Eſt autem obſeruandum in citato decreto Concilij Lateran. dici, *Confeſſarium omninò cauere debere, ne verbo aut ſigno aut alio quouis modo prodat peccatorem*; quæ verba diligenter à quolibet confeſſario perpendenda ſunt, non modò ne ex verbis ſuis licet generatim dictis, aut quibuſcunque ſignis vel nutibus; ſed etiam ne ex poenitentiâ aliquâ & ſatisfactione pro peccatis occultis minùs conſideratè impoſitâ, alij conijcere poſſint poenitentem hoc vel illud peccatum ſpeciatim, aut generatim graue aliquod delictum perpetraſſe. Imò tanta huic confeſſionis ſigillo debetur reuerentia, vt ne quidem cum ipſo poenitente extra confeſſionem loqui liceat de peccatis aut negotiis eius per ſolam confeſſionem cognitis; niſi ipſemet poenitens de iis confeſſarium interroget. Quòd ſi confeſſarius aliquid in confeſſione omiſit quod poeni

tenti indicare debeat, v. g. reſtitutionem aliquã faciendam, id ſupplere debet, non ex abrupto, ſed prudenter ac priuatim, & petitâ priùs ab ipſo poenitente veniâ: quæ omnia fusè explicat Gamachæus ſuprà, vbi inſuper addit nec ipſum Sacerdotem poſſe vti notitia per confeſſionem Sacramentalem acquiſita ad ſuam aut aliorum directionem, vel ad arcendum aliquod malum; ſi ex iſto vſu & applicatione ſequatur fractio ſigilli, aut probabile fractionis periculum: ſi tamen nihil tale impendeat, & prudenter ſe gerat confeſſarius, ita vt omnem remoueat temerati Sacramenti ſuſpicionem, poteſt tunc eamdem notitiam ad pios vſus conuertere; præſertimque ad malum aliquod impediendum.

Dicendum 3. ſub ſigillo confeſſionis cadere, primò omnia & ſingula peccata mortalia ſiue poenitentis ſiue complicis, tam in particulari quàm in generali; omnia etiam peccata venialia in particulari, eorumque circumſtantias quæ nonniſi per confeſſionem cognoſcuntur: item ea omnia, quæ licet peccata non ſint, talem nihilominùs cum peccatis in confeſſione declaratis, connexionem habent, vt de illis cognitionem aut ſuſpicionem ingenerare poſſint. Ita ex S. Thomæ & aliorum Theologorum communi doctrina Iſambertus diſp. 23. art. 4. vbi adiungit etiam defectus ſiue naturales ſiue acquiſitos ipſius poenitentis, qui non aliter quàm per confeſſionem innoteſcunt, ſub illius ſigillum cadere; aliàs odioſa redderetur confeſſio & poenitenti probroſa, ſi defectus eiuſmodi per illam cognitos manifeſtare liceret: opera verò bona & virtutes ipſius poenitentis ſub illius ſigillum propriè non cadunt, quamuis aliundè confeſſarius iuxta intentionem poenitentis ſecretum ipſi ſeruare teneatur.

Dicendum 4. non modò confeſſarium, ſed etiam interpretem, ſi fortè poenitens aliquem ad explicanda peccata adhibuerit: alios denique omnes, qui quocunque modo licito vel illicito, ſiue data opera, ſiue caſu fortuito peccata illa co-

gnouerunt, quæ per ſolam confeſſionem Sacramentalem innotuerunt, pari obligatione ſigilli ſeruandi teneri. Ita docet S. Thomas, Paludanus, Scotus, Medina; Syluester, Nauarrus, & alij apud Laymannum. Ratio eſt; quia ſecundùm regulam iuris, res ad quemcunque perueniat, cum onere ſuo tranſit, vt habetur cap. *Paſtoralis*, de decimis: ac proinde ad quoſcunque peccatorum alienorum notitia per ſolam confeſſionem perueniat, ad illos etiam ſeruandi ſigilli eadem obligatio tranſibit.

De conſenſu tamen poenitentis poteſt confeſſarius ex aliqua cauſa rationabili, & propter ipſius poenitentis maiorem vtilitatem peccatũ illius in confeſſione auditum alteri declarare, vt docet S. Thomas, & cum eo cõmuniter Theologi, vt videre eſt apud Iſambertum diſp. 23. art. 6. qui tamen art. ſequenti rectè admonet, conſenſum illum poenitentis debere eſſe plenè voluntarium, liberum, formalẽ, & expreſſum; nec ſufficere tacitũ ſeu virtualẽ, aut interpretatiuũ. In 4. diſt 21 q. 3. a. 2

Quæres, an etiam poenitens ad ſigillum teneatur reſpectu eorum, quæ confeſſarius in huius Sacramenti adminiſtratione ipſi vel dixit vel iniunxit. Communis Theologorũ reſponſio eſt negãs vt docẽt, Major, Sotus, & alij apud Suarẽ: canones ſiquidem ſigilli obligationẽ præcipiẽtes nullã poenitentis faciunt mentionẽ. Quamuis autẽ ſigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenetur ad ſecretum ſeruandum, quando ex illius reuelatione aliquod damnũ in ipſum confeſſarium deriuaretur; aut, quamuis nullum inde ipſi immineret damnum, aliquid tamen contra eius voluntatem in illius ſecreti manifeſtatione ſine vlla rationabili cauſa fieret. Quòd ſi cõfeſſarius eo impietatis delaberetur, vt in ipſo Poenitentiæ tribunali poenitentem ad peccatum aliquod ſollicitaret, tũc poſſet poenitens illum ad ſuperiores deferre; imò aliquando teneretur: ſi nimirum ex ſilentio ſuo plurium aliorum ruinam ſequi videret, quos ipſe confeſſarius ad peccandum induceret. diſp. 33 ſect. 4.

SECTIO XXI.

In quibus caſibus confeſſio nulla ſit, & ideo iteranda.

EX ante dictis facilè colligi poteſt quænam ad confeſſionis Sacramentalis & ſubſequentis abſolutionis validitatem neceſſariò requirâtur tam ex parte poenitentis quàm ipſius confeſſarij; quorum ſi vel vnum deſit, confeſſio illa & abſolutio irrita ſit, atq; adeò iteranda. Quæ quidé maioris facilitatis gratia breuiter hic ſubijciem⁹.

Atque in primis ex parte poenitentis quinque præſertim requiruntur. Primum eſt, vt diligentiam rationabilem & ſufficientem adhibeat in diſcutienda conſcientia, præſertim quando ad Poenitentiæ tribunal rariùs accedit, & ſe alicuius peccati mortalis reum eſſe deprehendit aut dubitat: vnde ſi in illa diſcuſſione ita negligens ſit, vt ex inde ſequatur obliuio peccati alicuius mortalis, quod ſibi in memoriam facilè reducere potuiſſet ac debuiſſet, tunc confeſſio nulla erit, & proinde iteranda.

Secundum eſt, vt poenitens veram de peccatis commiſſis contritionem aut ſaltem attritionem actualem concipiat, idque ante confeſſionem, aut in ipſa confeſſione, aut ſaltem ante abſolutionem; prout ſuperiùs à nobis explicatum eſt: quæ quidem actualis contritio vel attritio, ſi deſit, confeſſio irrita erit, & proinde iteranda.

Tertium eſt, vt firmum concipiat propoſitum non ampliùs peccata illa committendi de quibus ſe accuſat, idque vel actuale vel ſaltem virtuale, vt ſuprà declaratum eſt: quod etiam intelligi debet, quando quis de ſolis venialibus confitetur; ſi enim nullum nequidem virtuale propoſitum haberet pro viribus peccata illa deuitandi, obicem huius Sacramenti effectui poneret: & quamuis, ſi ſola peccata venialia confeſſus fuiſſet, non teneretur eadem iterùm in confeſſione declarare; teneretur tamen de

propoſiti illius defectu & indigna Sacramentalis abſolutionis perceptione ſe denuo in Poenitentiæ tribunali accuſare.

Quartum eſt, vt poenitens omnia peccata mortalia etiam purè interna, quæ poſt diligens examen memoriæ occurrunt, eorumque numerum & circumſtantias ſpeciem immutantes aut notabiliter aggrauantes, quando illas vt tales agnoſcit, vel de iis à confeſſario interrogatur, in confeſſione explicet: vnde ſi ſcienter & datâ operâ peccatum aliquod mortale omittat, aut peccatorum à ſe commiſſorum numerum vel circumſtantiam aliquam neceſſariò declarãdam reticeat, confeſſio nulla erit, tenebiturque non modò peccatum illud ſcienter omiſſum, ſed & omnia alia & ſingula mortalia in illa confeſſione explicata iterùm clauibus Eccleſiæ ſubijcere; imò & omnes confeſſiones ſubſequentes iterare, in quibus confeſſionis illius ſacrilegæ ſibi conſcius, eius defectum ſupplere non curauerit: ſi tamen eidem Sacerdoti confiteretur, & ille ſaltem in genere peccatorum ipſius pœnitentis ſibi declaratorum recordaretur; tunc pœnitenti ſufficeret omiſſum peccatum declarare, & ſe de illarum confeſſionum defectibus accuſare.

Quintum denique, vt ſatisfactionem rationabilem à confeſſatio ſibi iniunctam ex animo acceptet, & ſuo tempore adimplere proponat: ſi enim nullam omninò ſatisfactionem acceptare vellet, abſolutionis recipiendæ capax non eſſet.

Ex parte autem confeſſarij ad validitatem huius Sacramenti tria requiruntur, quorum ſi vel vnum deſit, Sacramentum etiam irritum erit. Primum eſt debita verborum formæ ſeu abſolutionis prolatio; quod attendere maximè debent illi, qui Poenitẽtiæ adminiſtrandæ frequẽter incumbunt, vt non ex quodam vſu & conſuetudine, neque nimis feſtinanter, ſed diſtinctè Sacramentalis abſolutionis verba proferant; aliàs propter vel vnicam ſyllabam omiſſam graue ſacrilegium incurrere poſſet confeſſarius, ipſumque poenitentem licet ritè diſpoſitum hu-

ius Sacramenti effectu priuare.

Secundum eſt debita intentio actualis aut ſaltem virtualis, vt ſuprà cap. 1. explicatum eſt: hac ſiquidem deficiente eius abſolutio, quamuis ore prolata, nulla & irrita foret. Idcircò conſultiſſimum eſt, vt Sacerdos hoc Sacramentum adminiſtraturus, priùs mentem in Deum eleuet, & intentionem ſuam pro hoc Sacramento debitè omnibus poenitentibus eius tribunali adſtantibus adminiſtrando dirigat; eamque quantum poterit, quoties abſolutio cuique illorum conferenda erit, renouet.

Tertium denique eſt legitima poteſtas & iuriſdictio ſiue ordinaria ſiue delegata cum debita Epiſcopi approbatione; non enim eſt maior defectus quàm poteſtatis, qua deficiente *nullius momenti erit abſolutio*, vt loquitur Concilium Trid. ac proinde irrita & nulla: quare attendere maximè debet confeſſarius, an poteſtatem ſufficientem habeat, an poenitens eius iuriſdictioni ſubſit, an peccatum aliquod reſeruatum commiſerit, vel cenſuram incurrerit, à qua illum abſoluere non poſſit: quo tamen in caſu non ſtatim poenitentem à ſe abijcere, ſed benignè ac miſericorditer deberet illum monere & excitare, vt ad ſuperiorem recurrat: imò interdum præſtaret, vt ipſe confeſſarius ex charitate in ſe ſuſciperet onus adeundi ſuperiorem, & facultatem illum abſoluendi poſtularet, vt ſic ipſe poenitens majori animo ſatisfactionem iniunctam adimpleret, & remedia peccatis in futurum deuitandis apta & à confeſſario propoſita libentiùs amplecteretur.

ſeſſ. 14 cap. 7.

SECTIO XXII.

Quid ſit ſatisfactio Sacramentalis.

SATISFACTIONIS nomine intelligitur actio illa, qua is qui alterum læſit, tantum

facit, quantum ſatis eſt ad iniuriam compenſandam; vel quantum is qui læſus eſt, iuſtè exigit, vt docet Bellarminus. Lib. 4 de Poe. cap. 1.

Quamuis autem nullus homo (vt in priori huius operis parte tract. 5. & 6. dictum eſt) poſſit Deo pro peccatis ſuis ſatisfacere, niſi cōdonatio aliqua gratuita interueniat ex parte ipſius Dei; ſuppoſito tamen gratiæ dono per Chriſti Domini merita collato, certum eſt ſatisfactionem aliquam Deo exhiberi poſſe ab homine, eiuſque opera quædam eſſe ſatisfactoria, vt ex infrà dicendis patebit.

Eſt autem hæc ſatisfactio duplex: alia ſiquidem extra Sacramentum fit, alia Pœnitentiæ Sacramēto coniūgitur, eſtq; illius pars integrãs, vt ſupra dictum eſt; quæ quidem, quoniam non ſolùm ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato ſortitur effectum ſuum, ideò perfectior eſt & maiorem vim habet.

Rursùs hæc ſatisfactio Sacramentalis duplex diſtingui poteſt: vna minùs propriè dicta, quę reperitur in ipſa contritione & confeſſione alijſque pœnitentis actibus, qui abſolutionem antecedunt; per illos enim actus ſatisfactionem aliquam Deo exhiberi docuit S. Thomas in 4. diſt. 16. vbi dicit quod, *Pœna, quam pœnitens patitur in contritione & in confeſſione, in partem ſatisfactionis cadit:* quod olim etiam docuerat author libri de vera & falſa poenitentia cap. 10. vbi de confeſſione Sacramentali loquens, *Multum*, inquit, *ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum quæ commiſit, nuncio Dei denegauit.* Certè non pauci ſunt, qui pudorem illum in quorumdam peccatorum confeſſione ſubeundum, multis iejuniis, orationibus & eleemoſynis vellent redimere. Hi autem actus, quatenùs ab homine peccatore eliciuntur, nonniſi impropriè dicuntur ſatisfactorij; cùm neque pro culpa, neq; pro poena æterna peccato nondùm remiſſo debita, aut vlla illius parte per illos ſatisfiat; ſed conuenientiùs tantùm diſponatur poenitens ad iuſtificationis gratiam vberiùs & certiùs in

q. 1. ar. 1. p. 1.

Poenitentiæ Sacramento recipiendam.

Altera eſt ſatisfactio Sacramentalis propriè dicta, quæ conſiſtit in pijs quibuſdam operibus à confeſſario iniunctis, quibus poenitens pro poena temporali peccato quoad maculam remiſſo debita Deo ſatisfacit; quod expreſsè docuit Concilium Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. vbi de ſatisfactione Sacramentali loquens dicit, illam Deo exhiberi, *Non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto vnà cum culpa remittitur; ſed pro pœna temporali, quæ (vt ſacræ litteræ docent) non tota ſemper, vt in Baptiſmo fit, dimittitur.*

Hæc autem vera & propriè dicta ſatisfactio vocatur; quia per illam pro poena illa temporali peccato quoad maculam remiſſo debita verè & propriè Deo ſatisfit. Quod vt euidentiùs conſtet, duo breuiter hic explicanda ſunt. Primum eſt, vtrum remiſsâ per abſolutionem Sacramentalem peccati culpâ remaneat aliquando poena aliqua temporalis luenda: Secundum eſt, vtrum per aliqua bona opera in ſtatu gratiæ facta pro poena illa temporali ſatisfieri Deo poſſit. Vtrũque negant hæretici huius temporis; vtrumque tamen catholica veritas affirmat, quæ quoad priorem partem probatur, & ſimul oppoſitus error refellitur.

Primò ex ſcriptura 2. Reg. 12. vbi refertur Dauidi de peccato ſuo perfectè poenitenti Deũ illius culpam condonaſſe (vt hunc locum explicat S. Ambroſius in priore Dauidis apolog. cap. 2.) & tamen eum temporali poena, morte ſcilicet filij, ob peccatum illud, quamuis remiſſum, plecti voluiſſe.

Secundò ex Concilio Trid. loco ſuprà citato & præterea ſeſſ. 14. cap. 8. vbi declarat *falſum omnino eſſe & à verbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin vniuerſa etiam pœna condonetur.*

Tertiò ex S. Auguſtino in pſal. 50. *Veritatem*, inquit, *dilexiſti; hoc eſt impunita peccata eorum, etiam quibus ignoſcis, non dimiſiſti: ſic prorogaſti mi-*

ſericordiam, vt ſeruares & veritatem. Item ex S. Gregorio lib. 9. moral.cap. 27. vbi dicit Dauidem, *Punitum fuiſſe ob peccatum præteritum quamuis remiſſum: quia Dominus delictum ſine vltione non deſerit.*

Quartò ex iis quæ ad probandam veritatem Purgatorij ſuo loco infrà proferentur.

Secunda pars eiuſdem catholicæ veritatis; nimirùm quod per bona quædam opera in ſtatu gratiæ facta pro pœna illa temporali aut aliqua eius parte Deo ſatisfieri poſſit, probatur.

Primò ex Scriptura: Tob. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat*; Vbi loquitur Tobias ſenior de eleemoſyna à filio in ſtatu gratiæ facienda, vt ex ipſo contextu patet; quam tamé dicit à peccato, id eſt à pœna peccati, liberare.

Secundò ex Concilio Trid. ſeſſ. 14. can. 13. vbi profert anathema in eum qui dixerit, *Pro peccatis, quoad pœnam temporalem, minime Deo per Chriſti merita ſatisfieri pœnis ab eo inflictis & patienter toleratis, vel à Sacerdote iniunctis, aut ſponte ſuſceptis, vt ieiuniis, orationibus, eleemoſynis, aut aliis etiam pietatis operibus.*

Tertiò ex S. Cypriano lib. 3. Epiſt. 10. vbi dicit, *Peccatores Deo Patri miſericordi precibus & operibus ſuis ſatisfacere poſſe*: & S. Ambroſio lib. 2. de Helia & ieiunio cap. 22. vbi dicit, *Nos habere plura ſubſidia, quibus peccata redimamus: pecuniam habes, redime peccatum tuum.*

Quòd verò illis & ſimilibus locis loquantur SS. Patres de redimendis peccatis quoad culpam iam remiſſis, rectè colligit Gamachæus ex eo quòd, quamdiù homo hæret in ſtatu peccati mortalis, nihil ad redemptionem peccati quibuſuis operibus ſuis conferre poſſit; Vnde Concilium Trid. dicit, *Omnem ſatisfactionem, quam prò peccatis noſtris exoluimus, eſſe per Ieſum Chriſtum, &c. in quo viuimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, &c.* vbi monet Gamachæus notandas eſſe has voces: *Per Chriſtum, &: in quo viuimus*; iis enim apertè ſignificatur ſatisfactionem

cap. 23. de ſatisf. Pœnit. ſeſſ. 14 cap. 8.

ſupponere gratiæ vitam, & vnionem cum Chriſto per ipſam gratiam ſanctificantem.

Obijciunt hæretici 1. S. Pet. 1. dici, *Nos redemptos eſſe, non corruptibilibus auro vel argento, ſed pretioſo ſanguine Chriſti*; Vnde ſequitur ſola virtute ſatisfactoria paſſionis Chriſti, non verò eleemoſynis aut aliis operibus peccata noſtra, aut pœnas illis debitas poſſe redimi.

Reſpondetur veriſſimum eſſe nos ſola virtute meritorum Chriſti à peccatis, pœniſque illis debitis redemptos fuiſſe; quia Chriſtus ſolus condignam pro nobis ſatisfactionem Deo Patri obtulit, & merito ſuæ Paſſionis gratias omnes promeruit, ex quibus oritur vis omnis ſatisfactiua, ſicut & meritoria quæ operibus noſtris bonis ineſſe poteſt; vnde fit vt omnis ſatisfactio, quam pro peccatis noſtris exoluimus, ſit per Chriſtum Ieſum, & ex illo vim habeat, proindeque omnis gloriatio noſtra, non in nobis, ſed in ipſo Chriſto eſſe debeat.

SECTIO XXIII.

Quibus operibus Deo ſatisfieri poſſit.

TRES ſunt ſuper hac quæſtione Theologorum ſententiæ; quidam enim exiſtimant virtutem ſatisfactiuam ineſſe ſolis operibus, quæ non ſunt præcepti, ſed ſolùm conſilij: alij verò ſolis operibus bonis pœnalibus; id eſt moleſtiam aliquam & afflictionem inferentibus: alij denique omniū probabiliſſimè aſſerūt omnibus & quibuſcunque bonis operibus; æternæ gloriæ de condigno meritoriis, ab homine iuſto elicitis, pro pœna temporali peccato debita ſatisfieri Deo poſſe. Ita Scotus in 4. diſt. 15. qu. 1. Gabriel ibid. art. 1. Dominicus Sotus diſt. 19. quæſt. 2. art. 1. Henricus quodlibeto 8. quæſt. 4. Petrus de Ledeſma tract. de Sacramēto Pœnit. cap. 22. quibus ſubſcribit Iſambertus diſp.

28. de Sacr. Pœn. art. 1. Præcipua illorum ratio hæc eſt, quòd opera illa, quæ ſunt æternæ gloriæ de condigno meritoria, ſunt etiam meritoria remotionis cuiuſcunque impedimenti gloriæ illius conſequendæ, cùm ſit vtriuſque par ratio; proindeque, cùm pœna temporalis peccato debita ſit quoddam impedimentum illius conſecutionis, ſequitur quòd iuſtus per opera bona remotionem illius impedimenti merebitur; & ex conſequenti opera illa erunt pro peccatis ſatisfactoria. Quod quamuis verum ſit, nihilominùs fatendum eſt opera bona hominis iuſti cæteris paribus eò magis eſſe ſatisfactoria, quo ſunt magis pœnalia & afflictiua; quia, vt ſic, maiorem ex natura rei aptitudiuem habent ad pœnam redimendam.

Inter opera verò ſatisfactoria præſertim tria enumerantur à Concilio Trid. ſeſſ. 6. cap. 24. Ieiunium ſcilicet, oratio, & eleemoſyna: vbi per ieiunium intelligit omnes & quaſcumque corporis afflictiones voluntariè ſuſceptas; per orationem quoſcũque religionis actus interiores aut exteriores in Dei cultum & honorem elicitos; per eleemoſynam autem quæcunque charitatis & miſericordiæ opera erga proximum exhibita ad miſeriam ſeu neceſſitatem eius corporalem aut ſpiritualem ſubleuandam: & ſeſſ. 14. cap. 9. adjungit, *Tantam eſſe diuinæ munificentiæ largitatem, vt non ſolùm pœnis à nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro menſura delicti impoſitis; ſed etiam (quod maximum amoris argumentum eſt) temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Chriſtum Ieſum ſatisfacere valeamus:* circa quæ flagella tamen & alia incommoda, quæ neceſſariò patimur, obſeruandum eſt, nos pro eo ſolùm tempore ſatisfacere, quo illa patienter toleramus per actum poſitiuum patientiæ vel alterius virtutis; cùm ſatisfactionis virtus, non tam in paſſione & ſufferentia, quàm in libera & virtuoſa flagellorum illorum & incommodorum acceptatione conſiſtat.

SECTIO XXIV.

Quo modo ſe gerere debeat confeſſarius in imponenda ſatisfactione.

SVPPONIMVS confeſſarium non modò poſſe ſed etiam debere ſatisfactionem aliquã pœnitenti iniungere, vt conſtat tùm ex Concilio Lateran. cap. *Omnis vtriuſque*, & ex Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. tum etiam ex eo quòd tenetur confeſſarius id præſtare, quod ex eius parte ad integritatem Sacramenti requiritur; pars autem integrans Sacramenti Pœnitentiæ eſt ſatisfactio; non quæcunque, ſed illa ſolummodò quæ ex præcepto Sacerdotis imponitur, vt ex ante dictis conſtat, & habetur in Catechiſmo
part. 8. Rom. excipitur tamen quãdo pœnitẽs ita morti
cap. 5. proximus eſt, vt nihil ſuperſit vitæ, niſi quantum ſatis eſt ad abſolutionẽ recipiendam: tunc enim, ſicut moribundus nullam pœnitentiam implere poteſt, ſic confeſſarius nullam imponere tenetur: ſi tamen non ita morti vicinus ſit, præſtat ſemper aliquam vel leviſſimam imponere, v. g. inuocationem nominis Ieſu, deoſculationẽ imaginis crucifixi, &c. Vt ea ratione Sacramentum habeat debitã integritatẽ, & infirmus fructũ aliquem ex illa ſatisfactione Sacramẽtali percipiat.

Hoc præſuppoſito, vt nouerit confeſſarius quomodò ſe in iniungendis pœnitentiis ſeu ſatisfactionibus gerere debeat, Concilij Trid. doctrina ipſi attentè conſideranda eſt, præſertim ſeſſ. 14. cap. 8. vbi dicit, *Debere Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate ſalutares & conuenientes ſatisfactiones iniungere, &c.*

Quæ quidem Concilij verba, ſi attentè conſiderentur & perpendantur, plurimum lucis cuilibet confeſſario afferre poterunt, vt hac in parte officio ſuo ritè fungatur.

Dicit igitur in primis, *Quantum Spiritus &*

prudentia ſuggeſſerit; vt oſtendat Eccleſiam pro iniungendis ſatisfactionibus in foro interiori & ſecreto Pœnitentiæ, nullam certam regulam in particulari præſcribere voluiſſe, ſed id confeſſariis determinandum reliquiſſe: & quamuis olim plures canones pœnitentiales ad vigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſeruandum ſanctiſſimè ediderit, ac pro exigentia temporum, locorũ, & perſonarum variè commutauerit; illos tamen, cùm iam ab aliquibus ſæculis in deſuetudinem abierint, in vſum ob iuſtiſſimas cauſas reuocare noluiſſe; ſed ſatisfactionem quidem priuatã & Sacramentalem, confeſſariorum diſcretioni & prudentiæ reliquiſſe; publicam autem ob publica peccata exoluendam, Epiſcoporum arbitrio permiſiſſe, vt conſtat ex variis ipſius Concilij Trid. decretis, ac præſertim ex ſeſſ. 24. cap. 8. de reform. Vbi declarat Epiſcopum poſſe pœnitentiam publicam ob publica peccata impoſitam, in aliam ſecretam pœnitentiam commutare, quando ita magis expedire iudicauerit.

Dicit 2. *Pro qualitate criminum*; vt nouerit confeſſarius quid potiſſimùm attendere debeat in imponenda ſatisfactione, cuius menſuram ac modum non pro libito determinare debet, ſed pro qualitate criminum, in quorum vindictam ſimul & medelam imponitur; ideoque peccatorum non modò numerum ac ſpeciem, ſed & alias circumſtãtias debet perpendere, ex quibus illorum grauitas augeri vel minui poteſt, v.g. an ex infirmitate, ignorantiâ, vel malitiâ fuerint commiſſa; an ex repentino animi motu; an vero ex prauo aliquo & inueterato habitu ortum ducant: Vt iuxta diuinæ iuſtitiæ regulam, *Pro menſura delicti ſit & plagarum modus.*

Dicit 3. *& Pœnitentium facultate*: non enim ſola peccatorum grauitas aut leuitas, ſed & ipſorum pœnitentium facultas conſideranda eſt; quod Rituale Romanum optimè declarauit tit. de ordine adminiſtrandi Sacramentum Pœnitentiæ, vbi dicit in iniungendis ſatisfactioni-

bus, *Habendam eſſe rationē ſtatus, conditionis, ſexus, ætatis, & item diſpoſitionis pœnitentium. Status*, v. g. ſitne pœnitens clericus an laicus, &c. *Conditionis*, infimæ an eminentis, ſuperior an inferior, diues an pauper. *Sexus*: aliqua enim in ſexu fragiliori tolerari vtcunque poſſunt, quæ in perfectiori nullam excuſationem admittunt. *Ætatis*; eſt enim longè diſpar ratio peccatorum, quæ in ætate puerili, & quæ in perfecta & matura committuntur. Et *Diſpoſitionis*, corporis ſcilicet, vel animi; aliqui enim ſunt imbecilles & infirmi, quos ſi oneraueris, opprimes; alij contra valentes & robuſti; item alij conſcientiæ ſcrupulis & dubiis inquietantur; alij paſſionibus acribus exagitantur. Quæ omnia & alia ſimilia confeſſario perpendenda ſunt, vt (ſicut loquitur Catechiſmus Rom.) *Cum iuſtitia, prudentia, & pietate in ſententia erga pœnitentes ferenda ſe gerat*.

Sup.

Poſt conſiderationem qualitatis criminum & facultatis pœnitentium, ſatisfactiones ipſæ imponendæ attendi debent, quas Concilium dicit eſſe debere *Salutares & conuenientes*.

Salutares quidem, id eſt vtiles & aptas ad ſalutem pœnitentium: quod vt præſtet confeſſarius, debet in illis imponendis hoc ſolùm ob oculos habere, nimirùm vt pœnitentis ſaluti conſulat; ideoque duo extrema huic fini oppoſita ſunt ipſi deuitanda.

Suprà.

Primum eſt, *Ne* (vt loquitur Concilium) *peccatis conniueat, & indulgentiùs cum pœnitentibus agat, neue leuiſſima quadam opera pro grauiſſimis delictis iniungendo alienorum peccatorum particeps efficiatur; ſed tales iniungat ſatisfactiones, quæ tum ad nouæ vitæ cuſtodiam & infirmitatis medicamentum, tum ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem conferre poſſit*: hoc fiet, ſi (vt monet Rituale Romanum ſuprà confeſſarius, quantum poterit, *Contrarias peccatis pœnitentias iniungat; veluti auaris, eleemoſynas; libidinoſis, ieiunia vel alias carnis afflictiones; ſuperbis, humilitatis officia*;

officia; deſidioſis, deuotionu ſtudia: rarius autem vel ſerius confitentibus, vel in peccata facile recidentibus vtiliſsimum fuerit conſulere, vt ſæpe, puta ſemel in menſe vel certis diebus ſolemnibus confiteantur, & ſi expediat, communicent.

Aliud quoquè extremum ipſi confeſſario deuitandum eſt, ne ſcilicet durum ſe & rigidum vltra quam ſatis eſt, pœnitenti exhibeat, illique acerbas nimis & moleſtas pœnitentias imponat, eo prætextu quòd conſcientiam ſuam exonerare velit, nihil curans an ipſe pœnitens eas adimpleat nec-ne: quod eſſet maximè à charitate alienum, & fini huius Sacramenti prorſus repugnaret; vnde ſapientiſſimè monet Rituale Pariſienſe tit. de Sacramento Pœnitentiæ, vt confeſſarius ſatisfactione iniuncta interroget pœnitentem, *An poſsit, anne dubitet pœnitentiam ſibi iniunctam peragere: alioquin eam immutet aut minuat.* Neque repudiandum eſt axioma Ioannis Gerſonis part. 2. operum in regulis moralibus, vbi dicit, *Tutius eſſe cum parua pœnitentia, quæ ſponte ſuſcipitur & veriſimiliter adimpletur, ducere confeſſos ad Purgatorium, quam cum magna non implenda præcipitare in infernum.* Certè multi gràues Theologi, quibus ſubſcribit Gammachæus, exiſtimant confeſſarium aliquando pro ſatisfactione pœnitenti ſalubriter imponere poſſe opera etiam ab ipſo aliàs debita & præcepto implenda, v.g. vt audiat miſſam ſingulis dominicis diebus & feſtiuis per annum, vt per totam quadrageſimam ieiunet, &c. Obſeruat prætereà Laymannus ex S. Thoma & aliis doctoribus, aliquas eſſe cauſas, quarum intuitu confeſſarius legitimè poſſit ſatisfactionis imponendæ rigorem minuere, quales ſunt, magnitudo contritionis, infirmitas corporis, imbecillitas animi, Iubilæi aut indulgentiarum tempus, aut ſimiles. tract. 6. de Pœn. ca. 15.

Denique Concilium dicit ſatisfactiones eſſe debere *conuenientes* ſtatui, conditioni, ſexui, &c. Scilicet vt nihil in illis confeſſàrius à pœnitente niſi iuxta prudentiæ regulas exigat; e.

g. vt filio familias non iniungat eleemoſynas erogandas, operariis vel debilibus perſonis ieiunia, mulieribus peregrinationes, valdè occupatis multas preces; ſed præcipuo ſtudio confeſſarius cauere debet (vt rectè monent S. Antoninus, Nauarrus, & alij apud Laymannum ſupra) ne tales imponat ſatisfactiones, ex quibus alij v.g. maritus, parentes, vel domeſtici in ſuſpicionem peccati alicuius in confeſſione declarati venire poſſint, aut ex quibus coniiciant graue aliquod peccatum à pœnitente commiſſum fuiſſe: quod etiam habetur in Rituali Romano ſuprà, vbi expreſsè prohibetur, ne vnquam pro peccatis occultis quantumuis grauibus manifeſta imponatur Pœnitentia.

SECTIO XXV.

Quæ ſit obligatio pœnitentis circa pœnitentiam acceptandam & adimplendam.

CERTVM eſt pœnitentem obligari ad acceptandam & adimplendam pœnitentiam ſibi rationabiliter à confeſſario impoſitam, nec poſſe licitè illam repudiare, & ſatisfactionem in Purgatorio implendam reſeruare. Ita enim docet S. Thomas, & poſt illum Sotus, Paludanus, Major, & alij plures, quos citat & ſequitur Suares diſp. 38. ſect. 7. Ratio eſt; tum quia integritas Sacramenti à pœnitente ſeruanda id requirit; tum etiam quia poteſtas ligandi, quæ Sacerdotibus à Christo Domino conceſſa eſt, in eo præſertim conſiſtit (vt declarat Concilium Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. & can. 15.) quòd Sacerdotes ex iudiciaria quam habent poteſtate, ligare poſſint pœnitentes ad pœnam; ad quam profectò eos ligare non poſſent, ſi ad ſatisfactionem implendam non poſſent eos obligare.

in 4. diſp. 18. q. 1. a. 1. q. 3.

Vnde ſequitur illum peccare, qui pœnitentiam rationabiliter impoſitam acceptare non

vult, aut acceptatam implere non curat; mortaliter quidem, ſi pœnitentia illa ſit grauis; venialiter tantùm, ſi leuis ſit: vt docet Valentia quæſt. 4. de Pœnit pu. 4. Imò Suares ſuprà exiſtimat pœnitẽtiæ cuiuſcunque ob venialia peccata impoſitæ omiſſionem, ſi contemptus abſit, eſſe tantùm venialem. Si tamen confeſſarius nimis duram aut difficilem pœnitentiam imponat, poterit pœnitens ab eo poſtulare vt illam minuat aut mutet, cui tunc confeſſarius, quantùm licitè poteſt, annuere debet, vt docet Nauarrus; ne ſcilicet confeſſionis & Pœnitentiæ iugum nimis oneroſum & exoſum reddatur: quod ſi confeſſarius nolet minuere vel mutare, poterit pœnitens, antequàm recipiat abſolutionem, petitâ humiliter veniâ Sacerdotem alterum adire, eique peccata omnia rurſus confiteri, & ab eo pœnitentiam mitiorem & à ſe faciliùs implendam acceptare, vt docet Suares ſuprà. Imo ſi pœnitentiam quam acceptauit, implere non niſi cum maxima difficultate poſſit, poterit confeſſarius, qui eam impoſuit, aut quiuis alius etiam illo inferior, audita iterùm confeſſione peccatorum pœnitentiam illam ex cauſa aliqua iuſta & rationabili mutare. Ita Sylueſter, Henriques, Suares, Valentia, & alij, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 6. de Sacram. Pœnit. cap. 15 qui etiam ibidem ſubdit, probabilem & in praxi tutam eſſe eorum ſententiam, qui aſſerunt alterum confeſſarium ex cauſa aliqua iuſta pœnitentiam mutare poſſe, etiam non audita confeſſione peccatorum ob quæ impoſita fuerat: ſic enim docent Viualdus, Nauarrus, Victoria, Toletus, & alij quos ibidem citat.

ca.26. n.20.

Quæres quo tempore pœnitentia à confeſſario iniuncta impleri debeat. Reſpondetur cum diſtinctione: Vel enim i ius implendæ tempus à confeſſario præfixum fuit, vel non: ſi primum, v.g. ſi certis diebus ieiunium ſeruandum iniunctum ſit, tempore illo præfixo implendum eſt: ſi ſecundum, pœnitens, quàm primùm commo-

dè poterit, ſatisfactionem implere tenetur. Ita Suares loco citato, vbi docet illum mortaliter peccare, qui pœnitentiam grauem ſine vlla rationabili cauſa tempore valdè diuturno ex ſola deſidia aut incuria differret.

Eſt autem hîc obiter obſeruandum damnatam olim fuiſſe à Sixto Summo Pontifice in Bulla ſpeciali data anno 1478. ſententiam Petri de Oſma, qui aſſerebat nonniſi peracta pœnitentia confitentes debere abſolui: quam quidem ſententiam falſam, ſcandaloſam, & SS. Patrum decretis Apoſtolicisque conſtitutionibus contrariam & hæreticam declarauit, cuius Bullæ mentio fit in cenſura Facultatis Pariſienſis data anno 1644. die 23. Iunij, in qua eamdem vt temerariam & hæreticam proſcripſit.

APPENDIX.

De Indulgentiis & Purgatorio.

QVONIAM ſupra diximus poſſe confeſſarium injungendarum ſatisfactionum rigorem minuere occaſione Indulgentiarum, pœnaſque temporales peccatis quoad maculam remiſſis debitas, quibus in hac vita ſatisfactum minimè fuerit, poſt hanc vitam in Purgatorio eſſe luendas; vt vtrumque meliùs & certius intelligatur, Appendicem hunc de Indulgentiis & Purgatorio appoſuimus, in quo, quid de vtroque ſecundùm Catholicæ fidei normam ſentiendum ſit, breuiter explicabimus.

PARAGRAPHVS I.

Quid ſit, & quotuplex Indulgentia.

INDVLGENTIÆ nomen, ſecundùm communem & receptum Eccleſiæ vſum, ſignificat pœnæ temporalis peccato quoad culpam remiſſo debitæ condonationem, quæ fit ab Eccleſia ex iuſta aliqua & rationabili cauſa per applicationem ſatisfactionum Chriſti Domini, vt fusè docet & explicat Bellarminus. Quod vt euidentius fiat, duo nobis hîc breuiter demonſtranda ſunt. Lib. 1. de Ind. cap. 1. & 2.

Primum eſt, extare in Eccleſia Theſaurum quemdam, vnde applicandæ fidelibus indulgentiæ proferuntur: qui Theſaurus conſtat in primis ex ſatisfactionibus ipſius Chriſti Domini quarum valor, cùm infinitus fuerit (vt ex dictis 1. part. tract. 5. conſtat) quantacunque fiat illarum applicatio, Theſaurus ille nunquam

exhauriri poteſt. Conſtat etiam ex ſatisfactionibus ſuperabundantibus ſanctorum, quorum aliquos certum eſt longè plura paſſos eſſe, quàm ob peccata commiſſa promeriti fuerint (quod de ſanctiſſima Virgine Deipara negare nemo poteſt, & de S. Ioanne Baptiſta multiſque aliis pietas facilè ſuadebit) quibus paſſionibus voluntariè ab iis & ex perfecta charitate acceptatis vis quædam inerat, non modò meritoria, cuius fructum in cœlo percipiunt, ſed etiam ſatisfactoria, quam licet ipſis minimè neceſſariam, (vt ſupponimus) aliis tamen maximè vtilem & ſalutarem eſſe poſſe Eccleſia ſemper agnouit, vt ex communione ſanctorum quam in Symbolo profitemur, aliiſque ſcripturæ locis fusè probat Iſambertus tract. 1. de Indulg. diſp. 1. art. 3. & Gammachæus diſp. vnica de Indulg. cap. 2. vbi etiam ex communi Doctorum ſententia variis argumentis oſtendunt iuſtum in hac vita non ſolùm pro ſuis, ſed etiam pro alterius iuſti peccatis, ob charitatis vnionem, Deo ſatisfacere poſſe.

Porrò has ſanctorum ſatisfactiones Chriſti Domini ſatisfactionibus coniungit Eccleſia, non vt vllum harum defectum ſuppleat, cùm perfectiſſimæ ſint; neque vt earumdem valori infinito quidquam ſuperaddat; ſed tum vt ipſius Chriſti virtutem in ſanctis eius veneretur, tum vt eorum perfectam cum Chriſto capite vnionem, & membrorum eiuſdem capitis in vtraque Eccleſia triumphante ac militante communionem demonſtret.

Secundum eſt, ſupradicti Theſauri diſpenſationem à Chriſto Domino Eccleſiæ creditam fuiſſe, vt habetur in extrauag. *Vnigenitus* de pœnit. & remiſſ. & in Concilio Trid. ſeſſ. 25. decr. de Indulg. Et probari poteſt tum ex illis Chriſti Domini verbis: *quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*; quibus poteſtas generalis & ampliſſima conceditur vincula quæcunque ſoluendi, quibus à conſecutione ſalutis homines præpediri poſſint; tum

Matth. 16.

etiam ex continua & vniuerſali praxi Eccleſiæ, quæ iam inde à tempore Apoſtolorum & conſequentibus ſæculis ad hæc vſque tempora perſeuerauit : S. Paulus ſiquidem Indulgentiam Corinthio inceſtuoſo pœnitenti conceſſit ad inſtantiam aliorum fidelium, qui pro illo interceſſerant, vt docent S. Thomas, & Theodoretus in commentariis ſuper cap. 2. Epiſt. 2. ad Corinth. Similiter Indulgentias ad poſtulationem martyrum, qui in carceribus ob Chriſti confeſſionem detinebantur, pœnitentibus conceſſas fuiſſe conſtat ex variis teſtimoniis Tertulliani, S. Cypriani, & aliorum qui apud Bellarminum referuntur. De earumdem poſtea Indulgentiarum vſu mentio fit in Concilio Nicæno 1 can. 11. Ancyrano can. 5. Laodiceno can. 2. & aliis paſſim vſque ad Gregorium magnum, à cuius temporibus vſus Indulgentiarum notior adhuc & frequentior in vniuerſa Eccleſia fuit, vt fusè oſtendit idem Bellarminus ſuprà. cap. 3.

Ex quibus conſtat quàm falsò & temerariè hodierni hæretici Indulgentias ab Eccleſia concedi poſſe denegent, quorum error vel eo ſolo nomine proſcribi deberet, quòd non alios patronos agnoſcat quàm Valdenſes, qui primi Indulgentias impugnarunt, vt obſeruat idem Bellarminus, apud quem fuſior hæreticorum illorum refutatio, & veritatis noſtræ fidei probatio videri poteſt. ſuprà.

Quæres, quis ſit indulgentiarum effectus; ſeu à quibus pœnis per Indulgentias liberemur. Reſpondetur per conceſſionem Indulgentiarum nos minimè liberari à pœnis naturalibus quæ peccatum originale conſequuntur, neque etiam à pœnis ob delicta in foro externo ſiue Eccleſiaſtico ſiue politico ſubeundis, ſed à pœnis illis temporalibus, quæ ob peccata poſt baptiſmum commiſſa, & quoad culpam remiſſæ debentur in foro interiori diuinæ iuſtitiæ, ſeu vt loquuntur Theologi, in foro animæ; quæque vel in hac vita, vel poſt illam in Purgatorio luen-

dæ forent, ſi homo priùs moreretur, quàm condignam pro illis offerret ſatisfactionem: ita vt per Indulgentiarum conceſſionem à pœnarum illarum reatu liberemur, non modò coram Eccleſia, vt olim nonnulli dixerunt quos refellit S. Doctor; ſed etiam verè coram Deo, vt fusè ex eodem S. Doctore & aliis probat idem Bellarminus ſuprà, & poſt illum Gammachæus diſp. vnica de Indulg. cap. 5.

in 4. diſt. 20.q. 1.a.3.

Sunt autem variæ & multiplices Indulgentiæ pro varia & multiplici conceſſionum forma & concedentium voluntate: Interdum enim conceduntur Indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum; interdum tertia vel quarta aut alia pars peccatorum per indulgentiam condonatur; aliquando plenaria Indulgentia conceditur; aliquando pleniſſima & in forma Iubilæi. Et quidem quando conceditur Indulgentia tot dierum, vel annorum, vel quadragenarum; ſenſus eſt per illam Indulgentiam remitti tantum pœnæ temporalis, pro peccatis commiſſis & quoad culpam deletis, in hac vita aut in altera luendæ, quantum redimeretur per pœnitentiam tot diebus, vel annis, vel quadragenis ſecundùm antiquos Eccleſiæ canones imponi ſolitam, vt explicant Paludanus, Major, Sanctus Antoninus, Sotus, Suares & alij apud Laymannum tractat. 7. de Indulg. capite 3. Similiter quando per Indulgentiam condonatur tertia vel quarta pars peccatorum, nihil aliud ſignificatur quàm remitti tertiam vel quartam partem pœnæ illius temporalis pro peccatis luendæ. Plenaria verò Indulgentia totam pœnam temporalem peccato quoad culpam remiſſo debitam tollit: quod ſimiliter facit illa, quæ dicitur pleniſſima & in forma Iubilæi, niſi in quantùm ſimul cum Indulgentia facultates aliquæ conceduntur ad eligendum con-

feſſarium, qui à caſibus quibuſlibet & cenſuris abſoluat, & in votis aut irregularitatibus diſpenſet, vt fieri ſolet in Iubilæis: quæ omnia fuſiùs explicata & probata reperiuntur apud eumdem Bellarminum ſuprà cap. 9. vbi monet Indulgentias illas, in quibus mille & plurium annorum remiſſio conceditur, ſuſpectas & à quæſtuariis confictas nonnullis videri; cùm non ſoleant Pontifices concedere Indulgentias niſi tot annorum, quot ſolebant pœnitentiæ iniungi; quæ quidem non extendebantur vltra ſeptem, aut decem, aut viginti annos, aut certe ad totam vitam quæ vltra centum annos prorogari non ſolet: quanquam Toletus lib. 6. cap. 23. Indulgentias eiuſmodi rectè concedi poſſe contendit, ſi per illas intelligatur tantum pœnæ remitti, quantum redimere deberet peccator per pœnitentiam, quæ tot millibus annorum duraret; cuius quidem pœnæ reatum non eſt creditu difficile à multis incurri, qui (vt ſcriptura loquitur) *Bibunt tanquam aquam iniquitatem.*

PARAGRAPHVS II.

Quis poſſit concedere Indulgentias, & quænam cauſæ ad id requirantur.

SVPPONIMVS ex Bellarmino lib. 1. de Indulg. cap. 5. & Suare diſp. 69. de Pœnit. ſect. 4. Indulgentiæ conceſſionem reſpectu viuorum fieri per modum cuiuſdã abſolutionis, quæ annexam habet ſolutionem ex theſauro Eccleſiæ, vt conſtat ex variis ſummorum Pontificum diplomatibus, quæ ibidem refert Bellarminus: Diximus, (reſpectu viuorum;) quia ſi quæſtio ſit de defunctis in Purgatorio exiſtentibus, Indulgentiæ ipſis applicantur non per modum abſolutionis, cùm nullam in eos Ec-

cleſia iuriſdictionem obtineat; ſed tantummodò per modum ſolutionis ſeu ſuffragij; ſicut captiuum apud Turcas detentum Rex Galliæ non per viam authoritatis, vt in proprio regno, ſed tantùm per viam ſolutionis ac redemptionis liberare poteſt. Quouis autem modo concedatur Indulgentia, ſiue per modum abſolutionis quæ annexam habeat ſolutionem, ſiue per modum ſimplicis ſolutionis, certum eſt in concedente requiri Iuriſdictionem in foro exteriori Eccleſiæ; quia ſine illa neque abſolutionem concedere, neque bona Eccleſiæ communia & in eius theſauro depoſita legitimè diſpenſare poteſt.

Dicendum 1. ſummum Pontificem ex iure diuino habere pleniſſimam poteſtatem concedendi quaſlibet Indulgentias omnibus & ſingulis Chriſti Domini fidelibus. Quod conſtat tum ex poteſtate illimitata à Chriſto Domino primariò & præ reliquis Apoſtolis conceſſa S. Petro, cui ſuccedit ſummus Pontifex; S. Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, &c. & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, &c.* Tum etiam ex eo quòd ad conferendas Indulgentias duplex ex parte concedentis requiritur poteſtas; vna in eos quibus conferuntur, altera in theſaurum Eccleſiæ ex quo deſumuntur: vtramque autem illam poteſtatem in ſummo Pontifice pleniſſimam reperiri apud omnes Catholicos conſtat, & pleniùs adhuc conſtabit ex iis quæ infra dicentur tract. 2. cap. 3. de legibus. Addit Toletus lib. 6. cap. 25. Concilium generale ſimilem habere poteſtatem concedendi quaſcunque Indulgentias etiam plenarias, quod à Concilio Lateran. factum fuiſſe dicit,

Dicendum 2. Epiſcopos etiam habere poteſtatem conferendi aliquas Indulgentias, vt patet ex cap. *Noſtro*, de pœnit. & remiſſ. & ex ipſius Eccleſiæ praxi ſatis conſtat: poſſunt enim Epiſcopi conferre Indulgentias vnius anni in Dedicatione Eccleſiæ, & quadraginta dierum in anniuerſario Dedicationis; quam vlti-

mam Indulgentiam poſſunt, quandocunque ipſis libuerit, ex cauſa aliqua legitima concedere, vt habetur ex cap. *Cum eo*, de pœnit. & remiſſ.

Quærunt Theologi, an Epiſcopi poteſtatem illam conferendi Indulgentias habeant tantùm ex iure humano ſeu ex conceſſione ſummi Pontificis, an verò ex iure diuino; &, ſi ex iure diuino, cur adeò reſtricta & limitata ſit? Omiſſis variis Doctorum reſponſionibus probabiliſſimè loqui videntur ij, qui aſſerunt Epiſcopos hanc poteſtatem ex iure diuino habere; cùm ſint (vt dicit Apoſtolus) *Diſpenſatores myſteriorum Dei*; & à Spiritu ſancto regimini Eccleſiæ præpoſiti ſint, Actor. 20. *Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei:* quia tamen hoc regimen & illa diſpenſatio ſubordinatur regimini & diſpenſationi generali, quam ſummus Pontifex in vniuerſam Eccleſiam obtinet, ideò penes illum eſt eiuſmodi poteſtatem in Epiſcopis ob cauſas aliquas iuſtas & rationabiles extendere vel reſtringere, vt docet & fusè probat Iſambertus diſp. 3. de Indulg. art. 1. qui ibidem ex Nauarro & aliis obſeruat Cardinales etiam poſſe concedere Indulgentias centum dierum; idque non tam à iure, quàm à conſuetudine & conceſſione ſummi Pontificis.

Quod verò ſpectat ad Abbates, Parrochos, &c. rectè docet Bellarminus nullos Clericos aut Sacerdotes Epiſcopis inferiores ex iure poſſe concedere Indulgentias, ſed (vt habetur cap. *Accidentibus*, de exceſsibus Prælatorum,) ſolummodò ex commiſsione Pontificis maximi vel Epiſcoporum. Vbi etiam obſeruat ex S. Doctore nullos propriè loquendo in Eccleſia eſſe aut dici debere Prælatos niſi ſolos Epiſcopos; cùm ſint integri alicuius populi Rectores, & quaſi in quodam Eccleſiaſtico regno præſint hominibus omnium ætatum, ſexuum, ordinum, & conditionum; Abbates vero & Parrochi ſint quaſi vnius familiæ patres: vnde, cùm

lib. 1. de Indulg. c. 11.

in 4. di. 20. q. 1. a. 4. q. 1.

Indulgentiarum conceſſio nonniſi ad Eccleſiæ Prælatos ſpectet, ſequitur illam eſſe Epiſcoporum propriam, non verò aliorum, qui ipſis ſunt in Eccleſia inferiores.

Dicendum 3. non ſolùm legitimam authoritatem, ſed etiam iuſtam aliquam & rationabilem cauſam requiri ad hoc, vt licitè & validè Indulgentiæ conferantur. Ita S. Thomas, S.
Sup. Bonauentura, & alij quos citat & ſequitur Bel-
c.12. larminus: & conſtat ex Extrauag. *Vnigenitus*, vbi Clemens 6. dicit Chriſtum Dominum Eccleſiæ theſaurum per ſuos Vicarios reliquiſſe fidelibus diſpenſandum *Salubriter, & ex rationabilibus & iuſtis cauſis*: & ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ. vltima, vbi dicitur ſuſpectos de hæreſi interrogandos eſſe, an credant ſummum Pontificem concedere poſſe Indulgentias *ex cauſa rationabili*.

Quæres, quænam cauſa iuſta & rationabilis eſſe cenſeatur ad concedendum Indulgentias. Reſpondetur iuxta probabiliorem Doctorum ſententiam ad id requiri, non modò vt cauſa illa ſit pia & Deo grata, ſed etiam vt aliquam habeat cum ipſa Indulgentia proportionem. Ita S. Bonauentura, Richardus, Major, Sotus, Nauarrus, & alij plures, quos citat & ſequitur Bellarminus cit. cap. 12. Ad hanc autem proportionem duo præſertim requiruntur: primum eſt, vt concedatur Indulgentia ob pium aliquem finem, cuius aſſecutio ſit magis Deo honorifica & Eccleſiæ vtilis, quàm pœnitentialis ſatisfactio quæ per Indulgentiam relaxatur: ſecundum eſt, vt ad Indulgentiam illam percipiendam opus aliquod faciendum præſcribatur, quod ſit aptum & vtile ad finem huiuſmodi conſequendum: e. g. quando ſummus Pontifex Indulgentiam concedit iis, qui verè pœnitentes & confeſſi ac ſacra Communione refecti preces & alia pietatis opera pro hæreſeon extirpatione & Chriſtianorum pace, &c. Deo obtulerint; finis quem ſibi proponit Pontifex, ſcilicet hæreſeon extirpatio & Chriſtianorum pax,

eſt haud dubiè maximè Deo honorificus & Eccleſiæ proficuus; opera item ad finem illum obtinendum iniuncta, ad id aptiſſima ſunt, vt per ſe patet: & ſic proportio debita reperitur.

De hac verò cauſa eiuſque iuſta proportione penes ipſum concedentem Indulgentias iudicium eſſe debet, vt rectè monet Bellarminus ſuprà cap. 12. nec ſubditorum eſt temerè de eiuſmodi rebus iudicare: imò (vt docet Iſambertus diſp. 3. art. 4.) periculoſum eſt quaſcunque Indulgentias quibuſlibet ex cauſis conceſſas parui facere: vnde ibidem obſeruat Indulgentias illas, quæ conceduntur vſui granorum benedictorum, roſariorum, piarum imaginum, & ſimilium rerum, quæ minimi momenti videntur, ex cauſa maximè iuſta ac rationabili à ſummis Pontificibus interdum poſſe concedi.

Rectè tamen obſeruat Laymannus cap. 4. de Indulg. poſt Nauarrum & alios, quòd quamuis cauſa ſufficiens & iuſta in conceſſione Indulgentiæ alicuius v. g. plenariæ reperiatur, fieri tamen poſſe vt non omnes integram conſequantur; ſi videlicet illorum aliqui ad maximam pro peccatis commiſſis temporalé pœnam ſubeundam obligati, opus iniunctum tepidè peragant: quia, quamuis cauſa Indulgentiæ in ſe juſta ſit, illorum tamen reſpectu aliquo pacto deficit ob imperfectam diſpoſitionem: quod etiam conſtat ex Extrauaganti 1. Bonaficij 8. de pœnit. & remiſſ. & ex S. Bonauentura in 4. diſt. 20. part. 2. art. 7. quæſt. 6. vbi dicit *Homines plus vel minùs participare de Indulgentia, prout plus vel minùs ad illius cauſam accedunt.*

PARAGRAPHVS III.

Quænam conditiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit.

PRIMA conditio eſt, vt ſit homo baptizatus, vt ex communi & certa Theologorum ſententia docet Suares: theſaurus ſiquidem
diſ. 53. ſect. 4 Eccleſiæ validè diſpenſari non poteſt niſi filiis Eccleſiæ; nec abſolui poſſunt ab Eccleſia qui eius iuriſdictioni non ſubſunt: Nauarrus tamen & alij apud Laymannum cap. 6. de Indulgentiis exiſtimant probabile eſſe Catechumenis tum viuis tum defunctis Indulgentias per modum ſuffragii prodeſſe poſſe.

Secunda conditio eſt, vt is qui percipit Indulgentias ſubditus ſit illius qui eas conceſſit: neque enim niſi ſubditis Indulgentiæ concedi poſſunt vt habetur ex cap. *Quod autem*, & ex dictis paragrapho præcedenti conſtat.

Tertia conditio eſt, vt non ſit excommunicatione aliqua maiori ligatus; hæc enim priuat hominem participatione bonorum ſpiritualium communium, vt ſupponimus ex dicendis infrà ſuo loco.

Quarta conditio eſt, vt ſit in ſtatu gratiæ ſanctificantis eo tempore quo Indulgentiæ fructum percipit: pœnæ ſiquidem temporalis remiſſio, culpæ remiſſionem præſupponit, vt ex S. Thomæ & Theologorum communi ſententia docet
ca. 13. Bellarminus, & ex antè dictis ſatis conſtat.

Verùm circa hanc quartam conditionem difficultas eſt, an ſtatus gratiæ requiratur in ſuſcipiente Indulgentiam, non ſolùm quando eius fructum percipit, ſed etiam cùm exequitur opera ad illarum perceptionem iniuncta. Paludanus, S. Antoninus, & alii apud Bellarminum ſuprà exiſtimant ſatis eſſe, vt is qui lucratur in-

dulgentiam, ſit in ſtatu gratiæ eo tempore, quo eius fructum percipit: Caietanus tamen, Sotus & alij apud eumdem Bellarminum, aſſerunt requiri gratiæ ſtatum etiam tunc, quando injunctum opus perficitur; quorum ſententiam Bellarminus cenſet eſſe tutiorem, & in quibuſdam etiam caſibus omninò certam, cùm videlicet præſcribitur, vt opera injuncta in ſtatu gratiæ fiant, quod in plurimis ſummorum Pontificum diplomatibus præſcribitur, in quibus Indulgentia conceditur iis, qui vere contriti & confeſſi Eccleſias aliquas viſitauerint, ibique orauerint pro pace &c. Imò Bellarminus exiſtimat id ſemper ſubintelligi quamuis non exprimatur, quando iniunctum opus tale eſt, vt minimè conferat ad finem, ad quem Indulgentia confertur, v. g. ad placandum Deum & impetrandam pacem, niſi fiat in ſtatu gratiæ; peccatores enim Deus non exaudit, nec per opera mortua Iuſtitia eius placari, aut miſericordia exorari poteſt: quare conſultiſſimum eſt, vt, quando quis Indulgentiam percipere cupit, primùm peccata ſua vel ſacramentali confeſſione vel ſaltem perfectæ Contritionis actu eluere curet: quæ quidem contritio ad omnia peccata non ſolùm mortalia ſed etiam venialia extendi debet, vt ad remiſſionem pœnarum illis debitarum Indulgentia quoque extendatur.

Quinta denique conditio eſt, vt is qui Indulgentiam percipere cupit, id omne perficiat, quod ad illam conſequendam iniunctum fuerit: vnde ſi ex ignorantia, aut obliuione, aut etiam iuſto aliquo impedimento partem aliquam operis iniuncti quamuis inculpabiliter omittat, effectum Indulgentiæ non conſequitur, vt ex S. Thoma & aliis docet Bellarminus: quia ſecundum c. 18. commune Theologorum axioma, *Indulgentiæ tantùm valent, quantùm ſonant*

Quæres vtrum, quando in Pontificiis diplomatibus habetur Indulgentiam concedi pœnitentibus verè contritis & confeſsis, confeſsio ſacramentalis neceſſaria ſit ad eam lu-

crandam, Reſpondetur ſecundùm probabiliorem & tutiorem ſenrentiam, in eo qui peccati alicuius mortalis ſibi conſcius eſt, requiri actualem confeſſionem, quando illius mentio expreſſa habetur in Pontificijs litteris; nec ſufficere ſolam contritionem, quamuis veram & perfectam, vt aſſerunt ſanctus Antoninus, Adrianus; Nauarrus, & plures
Suprà alij apud Bellarminum: In eo autem, qui nullius peccati mortalis conſcientiam habet, actualem confeſſionem minimè eſſe neceſſariam, vt docent idem ſanctus Antoninus, Suares, & alij apud Laymanum cap. 6. de Indulgentijs.

Quod ſpectat ad Indulgentias, quæ defunctis fidelibus in Purgatorio exiſtentibus applicantur, certum eſt id ab Eccleſia validè & fructuosè fieri poſſe: fideles ſiquidem defuncti cum fidelibus viuentibus ita coniuncti ſunt, vt vnam cum illis Eccleſiam efficiant: proindeque ſi particularibus ſuffragiis & orationibus viuentium iuuari poſſunt, à fortiori poterunt per applicationem ſatisfactionum Chriſtj & Sanctorum ſubleuari. Et hæc eſt communis & certa Doctrina ſancti Thomæ, ſancti Bonauenturæ, & aliorum Doctorum quos citat Bellarminus capite 14. Quæ etiam ex communi Eccleſiæ praxi ſatis conſtat, in qua (vt ibidem refert) Paſchalis 1. qui ante ſeptingentos annos Apoſtolicam Sedem obtinebat, & plures alij ſummi Pontifices Indulgentias defunctis applicandas conceſſerunt.

Quærunt aliqui, vtrum Indulgentiæ pro defunctis conceſſæ certò ac infallibiliter illis proſint. Affirmant Sotus, Nauarrus, Sua-
cap. 7. res, & alij, quos citat Laymannus: quorum
de In. ſententia, licet ſit probabilis, contraria tamen, quæ eſt ſancti Bonauenturæ, Richardi, Durandi, Cordubenſis, Cani, & aliorum quos
Ibidē. citat & ſequitur; quæ eſt hunc Indulgentiarum pro defunctis effectum pendere ex liberali

Dei acceptantis voluntate; probabilior videtur, cùm neque ex vllo ſcripturæ loco, neque ex vlla certa traditione conſtet Deum illas ſatisfactiones ex Eccleſiæ theſauro depromptas, & ab eadem Eccleſia ſibi oblatas pro defunctorum liberatione acceptaturum promiſiſſe; præſertim cùm ipſa Eccleſia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragij, tanquam ipſum Deum ſupplicans, vt eiuſmodi ſatisfactionem ſeu ſolutionem pro defunctorum ſubleuatione miſericorditer acceptare dignetur.

Quod etiam ex ipſius Eccleſiæ praxi confirmari poteſt, quæ poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam Indulgentiam, v. g. per ſacrificium in altari priuilegiato pro ipſo oblatum nihilominus pro eodem orare & ſacrificare non deſinit: quo facto tacitè declarare videtur, Indulgentias quamuis maximè ſalutares, non tamen ſemper infallibilem effectum pro ipſis defunctis habere, ſed pendere ex diuina miſericordia: quod tamen non debet fideles viuentes reddere ſegniores, imò potiùs excitare, vt maiori affectu & charitate ipſis fidelibus defunctis per orationes, aut ſacrificia, aut Indulgentiarum applicationem, aut alium quemcunque modum opitulentur.

PARAGRAPHVS II.

Quid de Purgatorio ſentiendum ſit.

CATHOLICA veritas, cui firmiter adhærendum eſt, docet eſſe Purgatorium; id eſt, locum quemdam, in quo tanquam in carcere poſt hanc vitam vſque ad certum & definitum tempus detinentur ac purgantur animæ fideles quæ in ſtatu quidem gratiæ, ſed tamen nondum plene à peccatis purgatæ è corporibus exierunt, vbi fidelium viuorum orationibus & ſuffragijs, ac præſertim ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio poſſunt ſubleuari. Hanc veritatem olim

Valdenſes, Albigenſes, Apoſtolici, & plures alij Catholicæ fidei hoſtes impugnarunt, vt videre eſt apud Bellarminum; quibus adiunxerunt ſe hodierni hæretici tam Lutherani quàm Caluiniſtæ, qui omnes nullum eſſe poſt hanc vitam Purgatorium contendunt, ſed animas ſtatim vt à corporibus ſeparantur, vel in cœlum euehi vel in infernum detrudi.

Lib. 1. de Pu. cap. 2.

Refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex ſcriptura: 2. Mach. 12. vbi dicitur, quòd *Sancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur*: quæ verba; cùm neque de beatis neque de damnatis intelligi poſsint, ſequitur vt de quodam tertio hominum genere ſint intelligenda, qui habeant adhuc aliqua vincula; à quibus poſt mortem ſolui queant; proindeque de illis qui in Purgatorio detinentur. Hunc autem librum Machabæorum eſſe Canonicum (quidquid hæretici in contrarium dicant) conſtat non modo ex Concilio Trid. ſeſſ. 4. in decr. de Canonicis ſcripturis, ſed etiam ex Concilio Carthaginenſi 3. (cui interfuit ac ſubſcripſit S. Auguſtinus cap. 47. item ex S. Innocentio I. Epiſt. 3. ad Exuperium cap. vltimo, & ex Gelaſio 1. in Concilio Septuaginta Epiſcoporum, vt refertur diſt. 15. cap. *Sancta Romana.* Probatur etiam ex Iſaiæ 4. *Purgabit Dominus ſordes filiarum Sion in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris*: quem locum de pœna Purgatorij explicat S. Auguſtinus lib. 20. de ciuit. cap. 25. Item ex S. Matth. 12. vbi dicit Dominus quædam peccata eſſe, quæ non remittuntur neque in hoc ſæculo, neque in futuro: vnde colligunt SS. Patres quædam peccata remitti in futuro ſæculo, id eſt poſt hanc vitam, per orationes & ſuffragia Eccleſiæ. Ita S. Auguſtinus lib. 21. de ciuit. cap 24. & lib. 6. in Iulianum c. 5. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 39. & S. Bernardus Hom. 66. in Cantica.

Probatur 2. ex variis Conciliis in quibus præſcribitur, vt orationes & ſuffragia pro defunctis fidelibus offerantur: vt in Concilio Car-

thag. 3. cap. 29. Bracharenſi 1. c. 39. & Aurelian 2. cap. 14. vnde ſequitur aliquos fideles defunctos in tali loco eſſe, vbi orationibus & ſuffragiis viuentium iuuari poſſint, *Proindeque eſſe in Purgatorio.*

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui Purgatorium apertiſſimè aſſerunt, vt S. Gregorius Nyſſenus oratione pro mortuis circa medium, vbi de iuſto ex hac vita excedente loquens dicit, *quòd non poterit à corpore egreſſus diuinitatis particeps fieri, niſi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abſtulerit*: & Sanctus Auguſtinus lib. 21. de ciuit. c. 24. loquens de iuſtis, qui cum leuibus peccatis decedunt, *Tales* (inquit) *conſtat ante Iudicij diem per pœnas temporales, quas eorum Spiritus patiuntur, purgatos æternis ſuppliciis non tradendos.* Item ex aliis SS. Patribus, qui pro fidelibus defunctis orandum ac Miſſæ ſacrificium offerendum eſſe dixerunt, vt S. Cyrillus Hieroſolym Catech. 5. Myſtag. *Pro omnibus*, inquit, *oramus qui inter nos vitâ functi ſunt, maximum credentes eſſe animarum iuuamen*: S. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 55. *Multùm*, inquit, *ſolet animas etiam poſt mortem ſacra oblatio hoſtiæ ſalutaris adiuuare, ita vt hanc nonnumquam ipſæ defunctorum animæ expetere videantur.*

Porrò, cùm tantummodò fidelium iuſtorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni peccati mortalis reatu immunes ex hac vita decedunt, ſequitur vt ob duas tantùm cauſas ibi purgari debeant, nimirùm vel pro peccatis venialibus, cum quibus nondum quoad culpam remiſſis è corporibus exierunt, vel pro pœnis temporalibus quæ peccatis mortalibus aut venialibus quoad culpam remiſſis debentur, pro quibus plenè non ſatisfecerunt.

Hæ autem animæ in Purgatorio exiſtentes pro peccatorum illorum expiatione grauiſſimas haud dubiè pœnas patiuntur; adeò vt SS. Patres doceant pœnas illas Purgatorij quibuſcunque huius vitæ pœnis eſſe longè grauiores, vt S. Auguſtinus in Pſal. 37. S. Gregorius in Pſal.

3. pœnitentialem, & alij, quos citat Gamachæus cap. 5. de Purgat.

Quamuis autem Doctores quidam Catholici, vt Dionyſius Carthuſianus lib. de quatuor nouiſſimis art. 47. & Michaël Baius lib. 2. de meritis operum c. 8. exiſtiment grauiſſimam animarum illarum pœnam in eo conſiſtere, quòd nullam ſuæ ſalutis habeant certitudinem, ſed quaſi ſuſpenſæ & dubiæ occulta quadam iudicij diuini diſpoſitione teneantur; communis tamen Theologorum doctrina eſt, animas fideles in Purgatorio detentas de ſalute ſua æterna certas ac ſecuras eſſe: tum quia (vt docet S. Thomas (ſpes Theologica in illis manet, ac proinde etiam fides, ex qua certiſſimè ſcire poſſunt animas in Purgatorio detentas eſſe ſaluandas; aliunde verò ſatis certò ſciunt ſe eſſe in Purgatorio, non verò in inferno: tum ex dictamine propriæ conſcientiæ; norunt enim ſe Deum ſuper omnia amare, nec vllo aduerſus eum odio moueri, neque etiam ab alijs animabus ſecum detentis vident illum blaſphemari, vt fit à reprobis in inferno, ſed potius laudari: quæ omnia fuſiùs explicata & probata habentur apud Gamachæum c. 3 & vlt. de Purgatorio, & Bellarminum lib. 2. de eod. Purgat. c. 4. qui etiam c. 7. obſeruat ex Beda & alijs probatis authoribus diuerſos eſſe in Purgatorio pœnarum gradus, diſparemque animarum ſtatum, quatum aliæ alijs longè minùs torquentur; imò earum aliquæ nullum alium niſi tantummodò dilatæ fœlicitatis dolorem ſuſtinent.

21. q. 18. a. 3

Quæres 1. vbinam ſit Purgatorij locus? Reſpondetur locum Purgatorij ordinarium eſſe in ipſis terræ viſceribus, vt docet S. Thomas, S. Bonauentura, Sotus, & alij apud Gamachæum citato c. 5.

Diximus, ordinarium: quia interdum ex aliqua diuina diſpenſatione purgantur animæ in alijs quibuſdam locis; vel quia in ijs peccauerunt, vel etiam ad inſtructionem & terrorem viuorum, vt ex S. Gregorio, S. Thoma, Petro

Damiano, & alijs obſeruat idem Gamachæus.

Quæres 2. quanto tempore animæ in Purgatorio detineri debeant? Reſpondetur id ab eo ſolo cognoſci cuius iudicio iuſtò illic detinentur; certum nihilhominùs eſſe aliquas illic animas pluribus annis, imò etiam ſæculis detineri; cùm Eccleſia probet conſuetudinem illam anniuerſaria celebrandi pro aliquibus defunctis, etiam ſi conſtet illos ante ducentos vel etiam plures annos ex hac vita migraſſe; quod minimè probaret, ſi tandiu eas illic non detineri poſſe certum eſſet.

Quæres 3. an animæ ex Purgatorio aliquando egredi poſſint & hominibus appareant. Reſpondetur non modò ex Purgatorio, ſed & ex ipſo inferno, imò etiam ex cœlo animas, Deo ita volente, egredi poſſe, & de facto interdùm egreſſas fuiſſe alijſque viuentibus apparuiſſe, vt docet S. Auguſtinus lib. de cura pro mortuis agenda cap. 15. & 16. & idipſum varijs exemplis & hiſtorijs ex probatiſſimis & fide digniſſimis authoribus probat Bellarminus cit. lib. 3. c. 8.

CAPVT VI.

De Sacramento Extremæ vnctionis.

SECTIO I.

Vtrum Extrema vnctio ſit Sacramentum, & quis ſit eius miniſter.

EXTREMÆ VNCTIONIS nomine intelligimus vnctionem olei benedicti, quæ infirmo in extremis poſito confertur à Sacerdote adiunctis certis precibus. Hanc autem eſſe verum & proprium nouæ legis Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum negauerunt olim Valdenſes & Albigenſes, & nunc etiam negant Lutherani & Caluiniſtæ; affirmat verò Eccleſia Catholica, & tanquam dogma fide credendum proponit: cuius quidem veritas ſimul & erroris oppoſiti falſitas demonſtratur.

Cap. 5 Primò ex his S. Iacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, remittentur ei*: quibus verbis exprimuntur omnia quæ ad Sacramenti rationem requiruntur; ſcilicet ritus aliquis externus, nempe olei vnctio; deinde promiſſio gratiæ illi adiuncta, quatenùs per illum ritum peccata remitti dicuntur; ac demùm inſtitutio diuina; neque enim Apoſtolus adeò conſtanter & abſolutè gratiam illam promit-

teret, niſi Chriſtus Dominus hoc ita inſtituiſſet, ac fieri præcepiſſet.

Secundò, ex Concilio Cabilonenſi (quod temporibus Caroli magni celebratum eſt) cap. 48. vbi dicitur, *Infirmos ſecundum beati Iacobi documentum oleo, quod ab Epiſcopo benedicitur, debere à Presbyteris vngi:* & paulò poſt allegatis ipſius Sancti Iacobi verbis ſubdit, *Non eſſe paruipendendam eiuſmodi medicinam, quæ animæ corporiſque medetur languoribus:* Item ex Concilio Florent. in decreto Eugenij, & Trident. ſeſſ. 14. c. 1. de Extrema vnctione, vbi habetur: *Hoc Sacramentum inſtitutum à Chriſto Domino, apud Marcum quidem inſinuatum, per Iacobum autem Apoſtolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum.*

Tertiò ex SS. Patribus, qui huic ſacræ vnctioni vim ſanctificandi & peccata remittendi tribuunt; vt S. Ioan. Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdotio; vbi dicit Sacerdotes non modò cùm nos regenerant, ſed etiam cùm infirmos oleo vngunt, indulgere peccata; quod ex citatis S. Iacobi verbis confirmat: & ſanctus Auguſtinus ſerm. 215. de temp. in quo docet ſuperueniente infirmitate ægrotum accipere debere Chriſti Domini corpus, & exinde proprium eius corpus vngendum eſſe, vt impleatur in eo illud quod ſcriptum eſt: *Infirmatur quis in vobis, &c.* additque hoc modo corporis ſanitatem & peccatorum indulgentiam obtineri.

Quod autem ſpectat ad miniſtrum huius Sacramenti, certum eſt ſolum Sacerdotem ritè ordinatum poſſe Sacramentum hoc validè adminiſtrare. Ita S. Thomas in 4. diſt. 23. q. 2. a. 1. & alij communiter: eſtque de fide, vt conſtat ex ſuprà relatis S. Iacobi verbis, *Inducat presbyteros Eccleſiæ*; tum ex Concilio Trid. ſup. c. 3. vbi verba illa S. Iacobi explicans dicit, *Proprios huius Sacramenti miniſtros eſſe Eccleſiæ Presbyteros: quo nomine eo loco non ætate ſeniores aut primores in populo intelligendi veniunt, ſed aut*

Epiſcopi, aut Sacerdotes ab ipſis ritè ordinati.

Quamuis autem quilibet Sacerdos Sacramentum hoc validè adminiſtrare poſſit, cùm eius adminiſtratio, quæ modo deprecatorio fit, vt infrà dicetur, non ſit proprius actus iuriſdictionis, vt ex communi Theologorum ſententia docet Iſambertus; nullus tamen Sacerdos id licitè poteſt, niſi ſit proprius Sacerdos illius, cui hoc Sacramentum confertur, vel ab eo facultatem habeat: vnde in clementina de priuilegiis prohibetur religioſis Sacerdotibus ſub pœna excommunicationis ſedi Apoſtolicæ reſeruatæ & ipſo facto incurrendæ, ne hoc Sacramentum laïcis aut Clericis adminiſtrent ſine licentia proprij Sacerdotis, vt refert Laymannus cap. 6. de Extr. vnct.

diſ. 5. de Sa. Extr. vnct.

Excipiunt tamen Doctores caſum neceſſitatis; quando ſcilicet à proprio Sacerdote Sacramentum illud recipi non poteſt; v. g. ſi abſit, nec ab illo licentia poſſit obtineri; tunc enim quilibet Sacerdos etiam religioſus poteſt validè ac licitè Sacramentum illud moribundo adminiſtrare, nec vllam ideò incurrit excommunicationem, vt docent S. Antonius, Sylueſter, Caietanus, Henriques, & alij apud Laymannum ſuprà.

Quærunt aliqui occaſione illorum verborum S. Iacobi: *Inducat presbiteros Eccleſiæ*, vtrum huius Sacramenti miniſter debeat eſſe vnus an plures. Reſpondetur 1. vnum ſufficere, vt conſtat tum ex cap. *Quaſiuit* extra de verborum ſignificatione, tum ex communi Eccleſiæ praxi, quæ nonniſi vnum Sacerdotem ad Sacramentum hoc adminiſtrandum adhibere ſolet. Reſpondetur 2. plures Sacerdotes poſſe Sacramentum hoc adminiſtrare, ſiue ſucceſſiuè; quando vnctione vna aut altera ab aliquo Sacerdote facta, & forma ſimul prolata, alius reliquas vnctiones facit, & verba formæ profert: ſiue coniunctim, ita vt vno Sacerdote vnam vnctionem faciente, & verba formæ proferente, alij Sacerdotes eodem tempore vnctiones reliquas faciant, ac ſimul verba formæ proferant: & hic

hic modus adminiſtrationis ſemper quidem validus eſt, non tamen licitus niſi in duobus caſibus. Primus eſt, ſi Sacerdos poſt aliquas vnctiones factas ſubitò moriatur, aut in talem infirmitatem decidat, vt reliquas peragere non poſſit; tunc enim alius Sacerdos eius defectum ſupplere debet, non repetendo quæ facta ſunt, ſed ea quæ deſunt perficiendo. Secundus eſt, quando ſubeſt aliqua ratio timendi ne infirmus moriatur, priuſquam vnicus miniſter vnctiones omnes perficere poſſit: tunc enim ſi adſint alij Sacerdotes, poterunt ſimul vnus oculos, alter aures, &c. perungere, ac vnuſquiſque illorum formam proferre, vnctioni illi quam peragit conuenientem. Ita Suares diſp. 43. ſect. 2. nu. 8. Iſambertus diſp. 5. de Extr. vnct. art. 2. & 3. & plures alij.

SECTIO II.

Quæ ſit materia & forma huius Sacramenti.

Dicendum 1. materiam remotam Extremæ vnctionis eſſe oleum oliuarum ab Epiſcopo benedictum. Ac in primis quòd ſit oleum oliuarum, conſtat ex decreto Eugenij, vbi expreſsè dicitur materiam huius Sacramenti eſſe *Oleum oliuæ*: & in Catechiſmo part. 2 Romano declaratur olei nomine intelligi liquorem, non ex quauis pingui & craſſa materia, cap. 6. ſed ex olearum baccis tantummodò expreſſum. Quòd autem oleum iſtud, vt ſit apta & ſufficiens huius Sacramenti materia, debeat eſſe ab Epiſcopo benedictum, docet S. Thomas in 4. diſt. 23. q. 1. a. 3. & conſtat tum ex citato decr. Eug. & Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. tum ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ nonniſi oleum ab Epiſcopo benedictum in huius Sacramenti adminiſtratione adhibere conſueuit.

Quæres, an deficiente oleo benedicto, poſſit

vrgente neceſſitate ad Sacramentum hoc adminiſtrandum adhiberi oleum non benedictum, vel illius loco ſacrum chriſma. Reſpondetur 1. oleum benedictum eſſe de neceſſitate huius Sacramenti, vt docet S. Thomas, S. Bonauentura, Durandus, & alij, quos refert & ſequitur Iſambertus; proindeque nec licitè nec validè cum
diſ. 2. oleo non benedicto adminiſtrari poſſe: ſi tamen
art. 2. oleum benedictum non ſufficeret, poſſet illi non benedictum in minori tamen quantitate licitè admiſceri, vt intelligitur ex cap. *Quod in dubiis*, extrà de conſecratione Eccleſiæ. Reſpondetur 2. controuerſum eſſe apud Theologos, an hoc Sacramentum validè conferri poſſit in oleo balſamato ſeu chriſmate, quibuſdam affirmantibus, aliis verò id negantibus, quos fusè refert Laymannus cap. 2. de Extr. vnct. qui rectè concludit (quidquid ſit de vtraque illa ſententia, quarum neutra expreſsè ab Eccleſia definita eſt) quantùm ad praxim attinet, nunquam licitum eſſe Sacerdoti in Extremæ vnctionis adminiſtratione vti chriſmate, eo quòd ſaltem id conſuetudine & praxi Eccleſiæ repugnet, quæ nonniſi oleum ſimplex & benedictum pro vngendis infirmis adhibere ſolet.

Addit quòd quamuis ſecundùm ipſius Eccleſiæ praxim oleum iſtud infirmorum quotannis renouari debeat, vetuſque nouo accepto comburi; Si tamen Parochus oleum ab Epiſcopo benedictum nondum recepiſſet, vrgente neceſſitate veteri benedicto ad conferendam extremam vnctionem vti licitè poſſet.

Dicendum 2. materiam proximã huius Sacramenti eſſe vnctionem, quæ fit per modũ crucis, iuxta Rituale Romanum, in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus & renibus (quam tamen vltimam vnctionem in fœminis omittendam eſſe dicit) vel in pectore loco renum, vt in rituali Pariſienſi & in quibuſdam aliis habetur. Hæc autem vnctio in partibus illis, quæ natura geminæ ſunt, duplex fieri debet, v. g. vna ſuper oculum dextrum, altera ſuper ſini-

ſtrum; & vnica interim forma proferri; ita vt formæ prolatio incipiat antequàm prior vnctio finiatur, nec deſinat quin poſterior ſaltem inchoetur, vt adnotatur in eodem Rituali: vbi etiam dicitur, quòd ſi quis aliqua illarum partium mutilatus ſit, vnctio in proxima fieri debeat cum eadem formæ prolatione.

Cùm igitur hæc ex ipſius Eccleſiæ praxi conſtent, quæritur an vnctio illarum omnium partium ſit de eſſentia huius Sacramenti, ita vt validè conferri non poſſit, niſi omnes illæ partes vngantur. Reſpondetur 1. certum eſſe ex communi Theologorum conſenſu ad validitatem huius Sacramenti non requiri, vt vnctio fiat in modum crucis, nec etiam vt pedes aut renes aut pectus vngantur, nec vt fiat duplex vnctio in geminis partibus cuiuſque ſenſus: quamuis enim ex præcepto Eccleſiæ iſta fieri & ſeruari debeant, nec proinde (nulla vrgente neceſſitate) omitti poſſint ſine peccato; non ſunt tamen de eſſentia huius Sacramenti, nec ad eius validitatem requiruntur, vt docent Sotus, Henriques, Suares, Toletus, & alij apud Laymannum cit. cap. 2.

Reſpondetur 2. controuerſum eſſe apud Theologos, vtrum ad Sacramenti huius validitatem neceſſarium ſit, vt omnes quinque ſenſus corporis vngantur; an verò vnctio in vno illorum ſufficiat: quidam enim Doctores, quos recenſet & quibus ſubſcribit Iſambertus, vnius tantummodo ſenſus vnctionem ad Sacramenti validitatem ſufficere exiſtimant: alij verò è contrà vnctionem quinque ſenſuum ad validitatem illam requiri affirmant. Ita S. Thomas, S. Bonauentura, Richardus, Scotus, Paludanus, & plures alij, quos citat & ſequitur Suares: quorum ſententia videtur probabilior, maximè propter authoritatem ipſius S. Doctoris, proindeque in praxi tenenda.

disp. 2 art. 5. in 4. diſt. 23. q. 2. a. 3.

Dicendum 3. formam huius Sacramenti hanc eſſe: *Per iſtam vnctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus*

quidquid per viſum deliquiſti, &c. & ſimiliter de aliis membris. Ita declaratum eſt in decreto Eugenij, & in Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. de Extrema vnctione, & expreſsè habetur in Rituali Romano.

Sunt autem quædam obſeruanda. Primùm eſt, formam huius Sacramenti per modum deprecationis eſſe proferendam, vt docet S. Thomas, S. Bonauentura, & communiter alij apud Suarem ſuprà ſect. 3. quod conſtat tum ex his S. Iacobi verbis, *Orent ſuper eum, & oratio fidei ſaluabit infirmum*: tum ex vniuerſali Eccleſiæ praxi, quæ vbique in huius Sacramenti adminiſtratione formâ deprecatoriâ vtitur.

Secundum eſt, quòd quamuis omnes particulæ præfatæ, quæ in forma huius Sacramenti communiter proferuntur, ad huius eſſentiam non pertineant, ſitq; probabiliſſimum ſolas has quæ ſequuntur (*Per iſtam vnctionem indulgeat tibi Deus quidquid peccaſti*) ad illius validitatem eſſe neceſſarias, vt docet & probat Iſambertus diſp. 3. art. 2. debet tamen Sacerdos omnia illa verba in huius Sacramenti forma ex Eccleſiæ præſcripto appoſita, prout in Rituali Romano habentur, vel ſecundum peculiarem cuiuſque diœceſis vſum, diſtinctè proferre; nec aliquid ab eo in illa prolatione omitti aut mutari ſine peccato poteſt.

Tertium eſt, probabiliſſimum eſſe (quòd aſſerunt Henriques, Medina, Paludanus, & alij, quos citat & ſequitur Iſambertus ſuprà art. 4.) quinariam formæ huius Sacramenti repetitionem non eſſe de eius eſſentia, ſed ſufficere vnicam: ſecundùm quam ſententiam, ſi infirmus iam iam moriturus credatur, poterit Sacerdos partes magis obuias quinque ſenſuum vngere, v. g. vnum oculum, aurem, narem, labium, & aliquam aliam partem pro ſenſu tactus qui vbique diffuſus eſt, vt genam, idque celeriter nullo facto ſigno crucis, & ſimul ac ſemel hæc verba proferre, *Per iſtam vnctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquiſti, vel quidquid peccaſti*

per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum.

SECTIO III.

Quinam ſint huius Sacramenti effectus.

EXtremæ Vnctionis effectus duplicis ſunt generis; quidam enim animam, alij corpus attingunt: quod ſpectat ad animam, quinque ſunt præcipui effectus, quos Sacramentum hoc in eá operatur.

Primus effectus illi cum aliis Sacramentis communis, eſt gratia ſanctificans: vt expreſsè definitum eſt in Concilio Trid. ſeſſ. 14. can. 2. de extrema Vnctione, his verbis: *Si quis dixerit ſacram infirmorum vnctionem non conferre gratiam, &c. anathema ſit.*

Secundus, eſt ſpeciale gratiæ auxilium, tum ad ſuperandas tentationes in articulo mortis occurrentes, tum ad ſpem & confidentiam faciliùs & firmiùs in Deum erigendam, tum etiam ad morbi & mortis moleſtias cum maiori patientia tolerandas: quod expreſsè declarat Concilium Trid. cap. 2. vbi dicit, quòd hoc Sacramentum *Ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſubleuatus & morbi incommoda ac labores leuiùs fert, & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantis faciliùs reſiſtit.*

Tertius effectus, eſt remiſſio peccatorum mortalium ſi quæ fortè habet infirmus, quæ habere ſe bona fide & inuincibiliter ignoret: quamuis enim (vt rectè obſeruat Gammachæus cap. 6. de Extr. vnct.) Sacramentum hoc ex primaria Chriſti inſtitutione ſecundam tantummodò gratiam, id eſt, gratiæ ſanctificantis augmentum conferat, ſupponatque hominem à peccato mortali per Sacramentum Pœnitentiæ aut perfectam contritionem iam purgatum; ni-

hilominùs ſecundariò etiam primam interdum gratiam conferre poteſt, & peccata mortalia delere, ſi fortè confeſſio Sacramentalis nulla & inualida fuit, & aliàs infirmus ſe in ſtatu peccati mortalis eſſe inuincibiliter ignoret, & de illis ſaltem in genere attritus ſit, vt docent Paludanus, Suares, & alij apud Laymannum: & ſatis apertè colligitur tum ex his S. Iacobi verbis: *Si in peccatis ſit, remittentur ei*; tum ex iſtis Concilij Trid. cap. 2. *Delicta, ſi quæ ſint, adhuc expianda abſtergit*; tum denique ex his formæ verbis, *Indulgeat tibi Dominus quidquid peccaſti*: quæ quidem verba ſicut & alia ex Apoſtolo & Concilio relata, cùm ſint indefinita ac ſine vlla reſtrictione, de quibuſcunque peccatis etiam mortalibus intelligi debent.

ſup. 5. de extrem. vnct.

Quartus effectus, eſt remiſſio peccatorum venialium, vt à fortiori ex ſuprà citatis Apoſtoli & Concilij verbis, & ex ipſa Sacramenti forma colligitur.

Quintus denique, eſt abſterſio reliquiarum peccati, vt expreſsè docet Concilium Trid. cit. cap. 2. quarum quidem peccati reliquiarum nomine S. Thomas in 4. diſt. 23. q. 1. a. 2. q. 1. Ferrarienſis lib. 4. cont. Gentes cap. 73. & plures alij Theologi intelligunt animi languorem, torporem, mœrorem, triſtitiam, faſtidium, anxietatem, & alias ſimiles prauas affectiones, quæ vt plurimùm ex peccatis præteritis eorumque recordatione oriuntur, & varia incommoda ſpiritualia cauſant, vel etiam in extremam deſperationem propellunt.

Quod verò ſpectat ad corpus, vnus eſt Extremæ vnctionis effectus, ſcilicet ipſius corporis ſanitas: vt colligitur ex Apoſtoli verbis; *Oratio fidei ſaluabit infirmum*: quæ verba de corporis ſalute intelligenda eſſe docet Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis parte 15. cap. 2. & poſt illum S. Thomas in 4. diſt. 23. q. 2. a. 2. quem etiam Extremæ vnctionis effectum tradit Concilium Trid. cit. cap 2. adiecta tamen hac conditione: *vbi ſaluti animæ expedierit*: quo

ſenſu citata Apoſtoli verba docet eſſe intelligenda.

Quæres, quis ſit præcipuus horum effectuum, ſeu ob quem primariò Extrema vnctio inſtituta ſit. Reſpondetur cum S. Doctore ſuprà, & pluribus aliis Theologis quos citat & ſequitur Suares diſp. 41., ſect. 1. hoc Sacramentum principaliter inſtitutum eſſe ad conferendum infirmo ſpeciale quoddam gratiæ actualis auxilium, quo iuuetur & roboretur contra occurrentes in extremo vitæ diſcrimine difficultates, quibus à negotio ſuæ ſalutis ſtrenuè procurando & promouendo retardari poteſt; ſecundariò verò tum ad ſanitatem corporis ſi animæ ſaluti conducat reparandam, tum ad alios ſuprà explicatos effectus conferendos.

SECTIO IV.

Quis ſuſcipere poſsit aut debeat Sacramentum Extremæ vnctionis, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur.

DIcendum 1. ſubiectum capax huius Sacramenti eſſe hominem baptizatum, qui rationis vſum adeptus ſit, & propter morbum de vita periclitetur. Eſt communis ſententia Doctorum in 4. diſt. 23.

Requiritur 1. vt ſit baptizatus; cùm Baptiſmus (vt habetur in Decreto Eugenij) *ſit ianua vitæ ſpiritualis*, nec ſine illo Sacramenta reliqua validè ſuſcipi poſſint.

Requiritur 2. vt rationis vſum adeptus ſit: cùm enim huius Sacramenti effectus ſit remiſſio peccatorum actualium, & robur aduerſus tentationes; pueri ante vſum rationis horum effectuum capaces non ſunt, vt per ſe patet, nec proinde Sacramenti illius ſuſcipiendi: vnde Nauarrus c. 22. num. 13. Suares diſp. 70. ſect. 1. & plures alij Theologi rectè docent Sacramentum Extremæ vnctionis validè conferri poſſe, imò & negari non debere pueris, qui ad

hilominùs ſecundario etiam primam interdum gratiam conferre poteſt, & peccata mortalia delere, ſi fortè confeſſio Sacramentalis nulla & inualida fuit, & aliàs infirmus ſe in ſtatu peccati mortalis eſſe inuincibiliter ignoret, & de illis ſaltem in genere attritus ſit, vt docent Paludanus, Suares, & alij apud Laymannum: & ſatis apertè colligitur tum ex his S. Iacobi verbis: *Si in peccatis ſit, remittentur ei*; tum ex iſtis Concilij Trid. cap. 2. *Delicta, ſi quæ ſint, adhuc expianda abſtergit*; tum denique ex his formæ verbis, *Indulgeat tibi Dominus quidquid peccaſti*: quæ quidem verba ſicut & alia ex Apoſtolo & Concilio relata, cùm ſint indefinita ac ſine vlla reſtrictione, de quibuſcunque peccatis etiam mortalibus intelligi debent.

ſup. 5. de Extrem. vnct.

Quartus effectus, eſt remiſſio peccatorum venialium, vt à fortiori ex ſuprà citatis Apoſtoli & Concilij verbis, & ex ipſa Sacramenti forma colligitur.

Quintus denique, eſt abſterſio reliquiarum peccati, vt expreſsè docet Concilium Trid. cit. cap. 2. quarum quidem peccati reliquiarum nomine S. Thomas in 4. diſt. 23. q. 1. a. 2. q. 1. Ferrarienſis lib. 4. cont. Gentes cap. 73. & plures alij Theologi intelligunt animi languorem, torporem, mœrorem, triſtitiam, faſtidium, anxietatem, & alias ſimiles prauas affectiones, quæ vt plurimùm ex peccatis præteritis eorumque recordatione oriuntur, & varia incommoda ſpiritualia cauſant, vel etiam in extremam deſperationem propellunt.

Quod verò ſpectat ad corpus, vnus eſt Extremæ vnctionis effectus, ſcilicet ipſius corporis ſanitas: vt colligitur ex Apoſtoli verbis; *Oratio fidei ſaluabit infirmum*: quæ verba de corporis ſalute intelligenda eſſe docet Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis parte 15. cap. 2. & poſt illum S. Thomas in 4. diſt. 23. q. 2. a. 2. quem etiam Extremæ vnctionis effectum tradit Concilium Trid. cit. cap 2. adiecta tamen hac conditione: *vbi ſaluti animæ expedierit*: quo

ſenſu citata Apoſtoli verba docet eſſe intelligenda.

Quæres, quis ſit præcipuus horum effectuum, ſeu ob quem primariò Extrema vnctio inſtituta ſit. Reſpondetur cum S. Doctore ſuprà, & pluribus aliis Theologis quos citat & ſequitur Suares diſp. 41. ſect. 1. hoc Sacramentum principaliter inſtitutum eſſe ad conferendum infirmo ſpeciale quoddam gratiæ actualis auxilium, quo iuuetur & roboretur contra occurrentes in extremo vitæ diſcrimine difficultates, quibus à negotio ſuæ ſalutis ſtrenuè procurando & promouendo retardari poteſt; ſecundariò verò tum ad ſanitatem corporis ſi animæ ſaluti conducat reparandam, tum ad alios ſuprà explicatos effectus conferendos.

SECTIO IV.

Quis ſuſcipere poſſit aut debeat Sacramentum Extremæ vnctionis, & quæ in eo diſpoſitiones requirantur.

DIcendum 1. ſubiectum capax huius Sacramenti eſſe hominem baptizatum, qui rationis vſum adeptus ſit, & propter morbum de vita periclitetur. Eſt communis ſententia Doctorum in 4. diſt. 23.

Requiritur 1. vt ſit baptizatus; cùm Baptiſmus (vt habetur in Decreto Eugenij) *ſit ianua vitæ ſpiritualis*, nec ſine illo Sacramenta reliqua validè ſuſcipi poſſint.

Requiritur 2. vt rationis vſum adeptus ſit: cùm enim huius Sacramenti effectus ſit remiſſio peccatorum actualium, & robur aduerſus tentationes; pueri ante vſum rationis horum effectuum capaces non ſunt, vt per ſe patet, nec proinde Sacramenti illius ſuſcipiendi: vnde Nauarrus c. 22. num. 13. Suares diſp. 70. ſect. 1. & plures alij Theologi rectè docent Sacramentum Extremæ vnctionis validè conferri poſſe, imò & negari non debere pueris, qui ad

eam ætatem & rationis diſcretionem peruenerunt, vt Sacramenti Pœnitentiæ ſint capaces, quamuis ſanctam Euchariſtiam nondum receperint, nec adhuc idonei ad illam recipiendam iudicentur: quod etiam in Rituali Pariſienſi tit. de Extrema vnctione præſcribitur. Diximus requiri, vt hoc Sacramentum ſuſcipiens, rationis vſum adeptus ſit; ſiue vſum illum adhuc retineat, ſiue poſteà in amentiam aut phreneſim lapſus ſit: licet enim maximè deceat, & quantùm fieri poteſt procurandum ſit, vt infirmo miniſtretur, dum ſana mente & integris ſenſibus eſt; non eſt tamen illi denegandum, quamuis in amentiam inciderit, aut rationis vſum amiſerit, ſi anteà illud petiit, aut ſaltem interpretatiuè deſiderauit; ſi nimirùm Chriſtianè vixit & ſalutis ſuæ memor fuit: quod quidem præſumendum eſt, niſi contrarium appareat, vt docent Paludanus, Sylueſter, Henriques & plures alij apud Laymannum, & expreſsè declaratur in Rituali Romano, in quo etiam præſcribitur, impœnitentibus qui in manifeſto peccato mortali moriuntur, & excommunicatis omninò denegandum eſſe hoc Sacramentum.

cap. 4 de Extrem. vnct.

Requiritur 3. vt nonniſi infirmo de vita periclitanti conferatur Extrema vnctio, vt docet S. Thomas, & cum eo communiter omnes, habeturque in Concilio Trid. cap. 3. vnde neque reis vltimo ſupplicio mox afficiendis, neque prælium inituris, aut aliis ex violentia aliqua extrinſeca morituris hoc Sacramentum conferri debet, vt in præfato Rituali Romano expreſsè declaratur.

in 4. diſt. 23 q. 2. a. 2.

Obſeruat etiam S. Doctor ſuprà art. 4. & cum illo communiter omnes, Extremam vnctionem, morbi periculo eodem durante, iterùm conferri non poſſe; ſecus verò ſi eodem morbo durante infirmus nouum aliquod mortis periculum incurrat: vt, ſi poſtquam inunctus fuerat, medicorum iudicio meliùs habere cœpit, euaſitque periculũ mortis, in quod nihilominus poſteà mutata corporis conſtitutione iterùm re-

cidit, vt docent Paludanus, Suares, & alij apud Laymannum.

Dicendum 2. infirmum ſui compotem ſacramentum Pœnitentiæ & Euchariſtiæ debere recipere, priuſquàm Extrema Vnctio ipſi conferatur, ſi tempus & ipſius infirmi conditio ſeu diſpoſitio id permittat. Ita docet Iſambertus, & expreſsè declaratur in Rituali Romano, & etiam in Catechiſmo Romano, vbi vocat hanc conſuetudinem Eccleſiæ *Perpetuam*, aitque eſſe *ſeruandam*, quod obligationem denotat: ſi tamen poſteà in mortale peccatum lapſus ſit, aut alicuius peccati mortalis nondum confeſſi recordetur, debet huius Sacramenti ſuſceptioni Sacramentalem confeſſionem præmittere; aut ſi extrema morbi vi oppreſſus id non poſſit, debet actum contritionis aut ſaltem attritionis elicere, vt Sacramenti huius virtute peccatorum remiſſionem percipiat, vt docet Iſambertus ſuprà, & ante illum docuerunt Suares diſp. 42. ſect. 1. Nauarrus cap. 22. num. 13. & plures alij.

diſp. 7 art 1. part. 2 cap. 6.

Quæres an ſit aliqua obligatio Extremæ vnctionis recipiendæ. Reſpondetur iuxta doctrinam S. Thomæ nullam eſſe huius Sacramenti recipiendi ſub peccato mortali obligationem, ſi ſecundùm ſe præcisè conſideretur; licet enim vtiliſſimum ſit ac ſaluberrimum, nullam tamen nec medij nec præcepti neceſſitatem ſecum inuehit, vt probat Iſambertus diſp. 8. art. 1. qui tamen rectè ſubiungit fieri interdùm poſſe, vt infirmus illud non ſuſcipiendo, mortaliter peccet; ſi v. g. illud ex contemptu omittat, vel quamuis abſit contemptus, ſi ex neglectu illius ſcandalum ſequatur, aut ipſe infirmus probabile aliquod periculum ſalutis incurrat, quia nullum aliud Sacramentum ſuſcipere poteſt.

in 4. diſt. 23. q. 1 a. 1. q. 3. ad 1.

Non eſt tamen par ratio illius, cui Sacramenti huius adminiſtratio ex officio incumbit: is enim (vt rectè docet & probat Iſambertus) per ſe vel per alium Sacerdotem tenetur hoc Sa-

cramentum ſubditis ſuis extremè & periculosè ægrotantibus adminiſtrare; ita vt peccet mortaliter, ſi cognito alicuius infirmi periculo illi conferre ſine vlla iuſta ratione omittat aut differat cum probabili periculo, ne interim ægrotus illo non ſuſcepto moriatur. Additque quòd, quamuis infirmus morbo contagioſo laboraret, nec poſſet illi Sacramentum hoc niſi cum vitæ periculo adminiſtrari, ſi tamen proprius eius Sacerdos aliter ei ſubuenire non poſſit quàm Extremam vnctionem illi conferendo, teneretur etiam cum certiſſimo vitæ periculo hanc illi adminiſtrare, niſi alius Sacerdos eius vices ſuppleat. Docet nihilominùs quòd, ſi moraliter certus ſit de bona illius diſpoſitione quoad ea quæ ſalutem animæ reſpiciunt; puta quia nuperrimè Pœnitentiæ & Euchariſtiæ Sacramenta illi adminiſtrauit, tunc non teneri ſaltem ſub peccato mortali Extremam vnctionem illi adminiſtrare.

CAPVT SEPTIMVM.

De Sacramento Ordinis.

SECTIO I.

Vtrum Ordo ſit Sacramentum.

NOMEN Ordinis, quod ex ſe latiſſimam habet ſignificationem, ab Eccleſia vſurpatum eſt, (vt obſeruat Catechiſmus Rom.) tum ad deſignandum Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ſtatum, in qua reperiuntur varij miniſtrorum ſuperiorum & inferiorum gradus optimè diſpoſiti ad ea perficienda, quæ cultum diuinum præſertimque ſanctiſſimum Dominici corporis ſacrificium ſpectant: tum ad ſignificandum ritum illum Sacrum, quo quiſque miniſtrorum illorum ſolemni religione conſecratur, ac diuino cultui ſacriſque altaribus mancipatur: in quo poſteriori ſenſu de illo quæritur vtrum ſit Sacramentum. Quæ quidem quæſtio dupliciter intelligi poteſt: Primò in genere; vtrum in Eccleſia ſit Sacramentum Ordinis: ſecundò in particulari; vtrum quilibet Ordinum Eccleſiaſticorũ ſit Sacramentum. Pro cuius reſolutione part.2 cap.7.

Dicendum 1. Ordinem eſſe Sacramentum nouæ legis à Chriſto Domino inſtitutum. Hanc veritatem, quæ de fide eſt, negauerunt olim Meſſaliani, vt refert Coccius, & hodie ſimiliter negant Lutherani & Caluiniſtæ, quorum error refellitur, & veritas noſtræ fidei probatur. tom.2 lib 8. art.1.

Primò ex Apoſtolo 2.ad Timoth. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*: ex quo loco, vbi loquitur Apoſtolus de ſacra Ordinatione ipſius Timothei, habetur ritus aliquis ſenſibilis, & collatio gratiæ per hunc ritum; vnde ſequitur veram rationem Sacramenti in ſacra Ordinatione reperiri.

Secundò ex Concilio Calcedon. can. 2. vbi damnantur illi, qui pecunias pro Ordinatione recipiunt, eo quòd gratiam Dei vendere cen-
Cap. 3 ſeantur, quæ tamen vendi nec debet nec poteſt: & ex Concilio Trid. ſeſſ. 23. his verbis: *Cùm ſcriptura teſtimonio, Apoſtolica traditione, & patrum vnanimi conſenſu perſpicuum ſit per ſacram Ordinationem, quæ verbis & ſignis exterioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet Ordinem eſſe verè & propriè vnum ex ſeptem ſanctæ Eccleſiæ Sacramentis.*

Tertiò ex S. Leone Epiſt. 87. ad Epiſcopos Mauritaniæ cap. 1. vbi poſtquàm dixit Ordinem Sacerdotij nonniſi benè probatis & exercitatis eſſe conferendum, ſubiungit; *Quis diſſimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur iniuriam*, ſi nimirùm indignus ordinetur: & S. Ambroſio lib. de dign. Sacerd. cap. 5. *Quis dat Epiſcopalem gratiam? Deus, an homo? reſpondes ſine dubio; Deus: ſed per hominem dat Deus: homo imponit manus; Deus largitur gratiam.*

Dicendum 2. non modo Ordinem in genere, ſed etiam in particulari vnumquemque Ordinum Eccleſiaſticorum eſſe Sacramentum. Antequàm hæc aſſertio probetur, ſupponendum eſt ſeptem eſſe Ordines: tres qui dicuntur majores, ſcilicet Preſbyteratum, Diaconatum, & Subdiaconatum; quatuor verò minores, nimirùm Ordinem Acolytorum, Exorciſtarum, Lectorum, & Oſtiariorum. Quod conſtat ex variis Conciliis ſeptem illos Ordines enumerantibus; vt ex Concilio Rom. ſub S. Sylueſtro cap. 4. Carthag. 4. cap. 2. Florent. in decr. Eug. & Trident. ſeſſ. 23. cap. 2. vbi expreſsè dicitur non ſolùm nomina illorum Ordinum, ſed etiam ſingulorum propria miniſteria fuiſſe in vſu ab ipſo Eccleſiæ initio. Item ex Epiſt. Cornelij Papæ ad Fabianum Epiſcopum Antiochenum, in qua totius Cleri Romani enumerationem faciens dicit, *In Eccleſia Catholica* (id eſt Romana) *Presbyteros eſſe quadraginta ſex, Diaconos ſeptem, Subdiaconos ſeptem, Acolytos quadraginta duos,*

Exerciſtas, Lectores vna cum Oſtiariis quinquaginta duos.

Hoc præſuppoſito, probatur aſſertio primò de illis omnibus Ordinibus in genere, ex eo quòd poſtquam Concilium Trid. capite 2. ſeptem illos Ordines enumerauit, eoſdemque in Eccleſia ſemper fuiſſe dixit, capite tertio abſolutè definit Ordinem eſſe Sacramentum, abſque vlla reſtrictione ad maiores Ordines, aut minorum excluſione; vnde ſequitur ſecundùm eius mentem in omnibus & ſingulis ordinibus, maioribus & minoribus, veram Sacramenti rationem reperiri.

Probatur 2. de ſingulis Ordinibus in particulari. De Presbyteratu quidem tum ex Conciliis Florent. in decr. Eug. & Tridentino ſup. in quibus Presbyteratus tanquam aliorum Ordinum primus & præcipuus enumeratur, cui proinde ratio Sacramenti præ aliis competere debet: tum etiam ex SS. Patribus, qui Presbyteratum annumerant aliis ſacramentis; vel Ordinationem Presbyterorum expreſsè vocant ſacramentum, vt S. Cyprianus ſerm. de ablut. pedum, S. Auguſtinus lib. 1. cont. Donatiſt. cap. 1. & S. Leo epiſt. 81. ad Dioſcorum cap. 1.

De Diaconatu ſimiliter probatur, tum ex eo quòd Concilium Trid. ſeſſ. 23. definiuit *Hierarchiam Eccleſiæ diuina Ordinatione inſtitutam conſtare ex Epiſcopis, Presbyteris, & miniſtris*: vbi per miniſtros ſaltem Diaconos intelligit, quorum proinde Ordinem diuinitùs inſtitutum eſſe declarat: tum etiam ex ritu quem ſeruat Epiſcopus Diaconos ordinans, cùm ſingulis illorum imponens manus dicit; *Accipe Spiritum Sanctum*: quibus verbis ſe gratiam illis conferre declarat. Can. 6.

Quamuis autem Durandus & Caietanus negauerint Ordinationem Diaconi eſſe ſacramentum, monet tamen Iſambertus ſententiam illorum, licet ante Concilium Trid. vtcunque probabiliter defendi potuerit, poſt illud tamẽ ſine aliqua cẽſuræ nota ſuſtineri ampliùs non poſſe. Diſp. 2. de Ord. art. 7.

Dices Diaconos fuiſſe ab Apoſtolis inſtitutos

Act. 6. idque eo fine, vt pauperum curam gererent; vnde ſequitur illorum Ordinationem non eſſe ſacramentum, cùm ex Chriſti inſtitutione non ſit.

Reſpondetur verum eſſe Diaconos ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe; falſum verò Diaconatus Ordinem fuiſſe ab illis inſtitutum: conſtat enim ex ipſius Eccleſiæ traditione, vt docet & probat Iſambertus ſuprà, ſacramentum Ordinis fuiſſe à Chriſto Domino in vltima cœna inſtitutum. Quod autem dicitur Diaconos ab Apoſtolis ordinatos fuiſſe vt pauperum curam gererent, id fuit quidem vnum ex illorum officiis, non verò primarium & præcipuum, vt docet idem Iſambertus ſuprà art. 8. & pleniùs cõſtabit ex iis, quæ de ſingulorum Ordinum officiis infrà dicentur.

De Subdiaconatu denique & aliis minoribus Ordinibus conſtat, tum ex authoritate Concilij Trid ſuprà; tum etiam ex eo quòd hæc eſt plurimorum Doctorum tam antiquorum quam recentiorum ſententia, vt S. Thomæ in 4. diſt. 24. q. 2. a. 1. q. 3. S. Bonauenturæ, Richardi, Scoti, Paludani, Maioris, Almaïni, Ferrarienſis; Eckij, & aliorũ quos citat & ſequitur Valentia quæſt. 1. de Sacr. Ord. pun. 4. quibus etiam ſubſcribit Iſambertus diſp. 2. de Ord. art. 11.

Nec obſtat quòd tres tantùm maiores Ordines dicantur ſacri: non enim ſic vocantur, quaſi ſolis illis ratio ſacramenti competat, ſed quia ſolis illis votum continentiæ annexum eſt, vt docet idem Iſambert. diſp. 1. de Ord. art. 6.

Verum eſt quidem S. Ignatium Antiochenum Epiſcopum epiſt. 11. ad Antiochenos ſuprà dictis Ordinibus annumerare Cantores ſeu Pſalmiſtas, & laboratores qui defunctorum corpora curabant; ſed (vt rectè obſeruat Baronius) non fuerunt hi Ordines, ſed officia merè Eccleſiaſtica: quod apertè etiam colligi poteſt ex Concilio Carthag. 4. cap. 10. vbi dicitur quòd Pſalmiſta poteſt abſque ſcientia Epiſcopi, ſola Preſbyteri iuſſione ſuſcipere canendi officium; & ex conſequenti illud non conferebatur per

Ad an. 44. propè finé.

Ordinationem ſeu conſecrationem, ſed per meram deputationem ſeu commiſſionem.

Obiicies ex doctrina ſuperiùs explicata conſequens fore plura eſſe Sacramenta quàm ſeptem.

Reſpondetur quòd quamuis ſinguli Ordines habeant rationem Sacramenti, vnum tamen in genere Sacramentum ſimul conſtituunt, quod ſufficit vt Ordo dicatur vnum genericè Sacramentum, quod ſub ſe diuerſas ſpecies continet, vt fuſiùs explicat Bellarminus lib. 1. de Sacr. Ord. cap. 8.

Porrò ſupradictis Ordinibus annumerari meritò debet Epiſcopatus, tanquam ipſius Ordinis Sacerdotalis vertex & ſummitas; quod expreſsè declarauit Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. vbi definit *Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc ordinem Hierarchicum præcipuè pertinere; & poſitos eſſe, ſicut ait Apoſtolus, à Spiritu ſancto, regere Eccleſiam Dei; eoſque Presbyteris ſuperiores eſſe, ac Sacramentum Confirmationis conferre, miniſtros Eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipſos poſſe: quarum functionum poteſtatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent.* Cui veritati ſuffragantur SS. Patres, qui Epiſcopatum vocant *Ordinem*, vt S. Anacletus epiſt. 3. cap. 1. S. Caïus epiſt. ad Felicem Epiſcopum, & S. Ambroſius lib. 3. de Sacr. cap. 1. Neque ſolùm eſt Ordo, ſed etiam Sacramentum nobiliſſimum & perfectiſſimum: quamuis enim nonnulli Theologi olim id in dubium reuocauerint, communiter tamen aſſerunt alij omnes, qui fusè citantur apud Bellarminum lib. 1. de Clericis cap. 5. & Valentiam diſp. 9. de Sacris Ordin. q. 1. pu. 1. apud quem videri poteſt fuſior probatio huius ſententiæ, quam adeò certam eſſe dicit Iſambertus, vt contrariam tanquam erroneam prorsùs repudiandam exiſtimet. Diſp. 2. de Ord. art. 3.

Quòd verò ſpectat ad tonſuram Clericalem, quamuis quidam Iuris Canonici Doctores aliis Ordinibus illam annumerandam eſſe arbitrentur; communis tamen & vera Theologorum ſententia eſt, non eſſe Ordinem, ſed ſolummodò

ceremoniam Eccleſiaſticam; vt S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 3. art. 1. S. Bonauentura ibidem, & alij communiter docent: & conſtat etiam ex Concilio Trid. ſeſſ. 23. ca. 2. de reform. cap. 6. & 10. vbi Tonſura ſẽper ab Ordinibus expreſsè diſtinguitur: & in catechiſmo Rom. dicitur Tonſuram tantummodò eſſe præparationem quamdam ad Ordines ſuſcipiendos, ſicut Exorciſmus eſt præparatio ad Baptiſmum, & ſponſalia ad Matrimonium.

Part. 1 cap. 7.

Quod quamuis ita ſe habeat, certum eſt nihilominus ceremoniam illam Tonſuræ accipiẽdæ ab iis, qui in Clerum cooptantur, & ab ipſis deferendæ, eſſe antiquiſſimã & ab ipſis Apoſtolis deriuatam, vt videri poteſt apud Bedam lib. 4. hiſt. Anglorum cap. 22. & apud Baronium ad annum Chrſti 58. habeturque de illa ſpeciale decretum S. Aniceti ſummi Pontificis in epiſt. decret. ad Epiſcopos Galliæ, quo prohibentur Clerici comam nutrire, iubenturque Tonſuram in ſummitate capitis in modum ſpheræ geſtare; cuius rei hanc ibi rationem reddit: *Quòd ſicut Clerici diſcerni debent à laicis in conuerſatione, ſic etiam ab iiſdem in Tonſura & in omni habitu diſcreti eſſe debent.* Quod etiam plures alij ſummi Pontifices & plurima Concilia variis ſubinde temporibus ſanxerunt, & nouiſſimè in Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 6. decretum illud renouatum eſt, ſicut & in pluribus aliis recentioribus Italiæ, Hiſpaniæ Germaniæ, ac præſertim Galliæ noſtræ Conciliis, vt Rhemenſi an. 1583. Turonẽſi eodẽ anno; Bituricẽſi an 1584. Aquenſi an. 1585. Tholoſano an. 1590. Burdigalẽſi an. 1624. &c. ex quibus apparet vniuerſam Eccleſiam his nouiſſimis tẽporibus veluti cõſpirare voluiſſe, ad religioſã illã Tõſuræ Clericalis traditionem & praxim communibus ſuffragiis denuò ſtabiliendam: vnde infertur non ſine graui peccato à Clericis, præſertim maioribus Ordinibus initiatis, aut beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentibus, hanc Tonſuræ deferendæ legem contemni vel negligi poſſe, vt infrà in appendice peculiari ad calcem huius operis fuſiùs explicabitur.

SECTIO II.

Quæ ſit materia & forma Sacramenti Ordinis.

QVÆSTIONIS propoſitæ duplex ſenſus eſſe poteſt. Primus, quæ ſit materia & forma Sacramenri Ordinis in generali. Secundus, quæ ſit ſpecialis materia & forma cuiuſcunque Ordinis in particulari. Pro cuius vtroque ſenſu reſolutione

Dicendum 1. materiam remotam Sacramenti Ordinis in generali, eſſe rem illam quæ ab Epiſcopo traditur illi, qui Ordinem aliquem ſuſcipit, proximam eſſe illius reitraditionem: formam denique in verbis illis conſiſtere, quæ ab Epiſcopo proferuntur modo imperatiuo cum expreſſione poteſtatis quæ confertur. Ita Sotus, victoria, Bellarminus, & plures alij quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 8. de Sacr. Ord. quæſt. vnica. pu. 3. Conſtatque tum ex Conc. Carthag. 4. & ex Florent. in decr. Eug. vbi dicitur Sacramenti Ordinis materiam eſſe illud, per cuius traditionem confertur Ordo, formam verò eſſe verba ab ipſo Epiſcopo in eiuſmodi traditione prolata: tum ex iis quæ de materia & forma ſingulorum Ordinum in particulari dicentur.

Dicendum 2. materiam Ordinationis Oſtiarij eſſe traditionem Clauium per Epiſcopum factam: Lectoris, traditionem Codicis de quo ordinandi legere debent: Exorciſtæ, traditionem libri exorciſmorum: Acolyti, traditionem ceroferarij & vrceoli vacui. Formam verò eſſe verba cuique materiæ correſpondentia, quæ ab Epiſcopo, dum eiuſmodi inſtrumenta ordinandis tradit, proferuntur; quæ quidem habentur in Pontificali. Ita citati Doctores apud Bonacinam ſuprà. Et conſtat tum ex præfato Conc. Carth. 4. can. 6. 7. 8. & 9. & Florent. in decr. Eug. tum ex catechiſmo Rom. part. 2. cap. 7. vbi hæc omnia diſtinctè explicantur.

Dicendum 3. duplicem eſſe materiam partialem duplicemque formam Subdiaconatus, Diaconatus, & Preſbyteratus-. Prior materia partialis Subdiaconatus eſt tradito calicis vacui cum patena vacua, cui partialis, hæc forma reſpondet: *Videte cuiuſmodi miniſterium vobis traditur:* poſterior eiuſdem materia partialis eſt traditio libri Epiſtolarum, cui reſpondet hæc altera partialis forma: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia Dei, tam pro viuis quam pro defunctis.* Similiter prior partialis materia Diaconatus eſt manuum Epiſcopi impoſitio, quæ fit ſuper ordinandum; forma ei correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe Spiritum ſanctum ac robur ad reſiſtendum diabolo & tentationibus eius, in nomine Domini:* poſterior partialis materia eſt traditio libri Euangeliorum; forma ei reſpondens: *Accipe poteſtatem legendi Euangelium in Eccleſia Dei, tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine Domini.* Denique prior partialis materia Preſbyteratus eſt traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane ſuperpoſito; forma correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Dei, Miſſaſque celebrandi, tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine Domini:* poſterior partialis materia eiuſdem eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper Ordinandum; partialis item forma ei reſpondens ſunt hæc verba: *Quorum remiſeris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum materiam & formam deſumpta eſt tum ex citato Concilio Carthag. & Florent. tum etiam ex Pontificali & Catechiſmo Romano, vbi hæc omnia fusè declarata habentur; pro cuius confirmatione non requiritur alia probatio quàm ipſius Eccleſiæ auctoritas. Quamuis autem non planè conſtet inter Theologos, vtrum Subdiaconatus & Diaconatus materia & forma ſit duplex (de Preſbyteratu enim nullus eſt ambigendi locus), quibuſdam hanc, aliis illam tanquam ſolam & ſufficientem aſſignantibus;

ſententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam & formam partialem in vtroque illo Ordine agnoſcunt, videtur eſſe non ſolum probabilior, ob rationes quæ apud Iſambertum videri poſſunt; ſed etiam in praxi tenenda: cum in iis, quæ ad Sacramentorum validitatem ſpectant, tutior ſemper pars amplectenda ſit. dif. 3. art. 2. & 3.

Dicendum 4. triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus; triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis eſt impoſitio manuum à tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur; forma ei correſpondens ſunt hæc verba ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum ſanctum*. Secunda materia partialis eſt vnctio capitis & manuum ipſius electi in Epiſcopum facta per conſecratorem Epiſcopum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa vnctione ab Epiſcopo conſecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio Baculi Paſtoralis, annuli, & libri Euangeliorum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert.

Vaſqueſius quidem cum quibuſdam aliis Theologis quos citat, exiſtimat materiam Epiſcopalis Ordinationis in ſola manuum impoſitione à tribus Epiſcopis facta; formam item in ſolis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur; obſeruatque paucos admodum Theologos ſcripſiſſe de materia & forma Epiſcopalis ordinationis: nihilominùs probabilior eſt & in praxi tenenda ſententia in aſſertione noſtra explicata, ob varias auctoritates & argumenta, quibus fusè illam propugnat Iſambertus, quæ apud illum videri poſſunt. diſp. 240. cap. 5. art. 4.

Cæterùm ad ſoluendas plures difficultates, quæ circa materias illas & formas ſingulorum ordinum poſſent occurrere, obſeruandum eſt id quod docet Bellarminus, credibile eſſe Chriſtum Dominum iſtas omnes materias Ordinum inſtituiſſe, non quidem in particulari, ſed gene- cap. 9. de Ord

Dicendum 3. duplicem eſſe materiam partialem duplicemque formam Subdiaconatus, Diaconatus, & Preſbyteratus. Prior materia partialis Subdiaconatus eſt tradito calicis vacui cum patena vacua, cui partialis, hæc forma reſpondet: *Videte cuiuſmodi miniſterium vobis traditur*: poſterior eiuſdem materia partialis eſt traditio libri Epiſtolarum, cui reſpondet hæc altera partialis forma: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia Dei, tam pro viuis quam pro defunctis.* Similiter prior partialis materia Diaconatus eſt manuum Epiſcopi impoſitio, quæ fit ſuper ordinandum; forma ei correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe Spiritum ſanctum ac robur ad reſiſtendum diabolo & tentationibus eius, in nomine Domini*: poſterior partialis materia eſt traditio libri Euangeliorum; forma ei reſpondens: *Accipe poteſtatem legendi Euangelium in Eccleſia Dei, tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine Domini.* Denique prior partialis materia Preſbyteratus eſt traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane ſuperpoſito; forma correſpondens ſunt hæc verba: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Dei, Miſſaſque celebrandi, tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine Domini*: poſterior partialis materia eiuſdem eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper Ordinandum; partialis item forma ei reſpondens ſunt hæc verba: *Quorum remiſeris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum materiam & formam deſumpta eſt tum ex citato Concilio Carthag. & Florent. tum etiam ex Pontificali & Catechiſmo Romano, vbi hæc omnia fusè declarata habentur; pro cuius confirmatione non requiritur alia probatio quàm ipſius Eccleſiæ auctoritas. Quamuis autem non planè conſtet inter Theologos, vtrum Subdiaconatus & Diaconatus materia & forma ſit duplex (de Preſbyteratu enim nullus eſt ambigendi locus), quibuſdam hanc, aliis illam tanquam ſolam & ſufficientem aſſignantibus;

ſententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam & formam partialem in vtroque illo Ordine agnoſcunt, videtur eſſe non ſolum probabilior, ob rationes quæ apud Iſambertum videri poſſunt; ſed etiam in praxi tenenda: cum in iis, quæ ad Sacramentorum validitatem ſpectant, tutior ſemper pars amplectenda ſit. dif. 3. art. 2. & 3.

Dicendum 4. triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus; triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis eſt impoſitio manuum à tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur; forma ei correſpondens ſunt hæc verba ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum ſanctum.* Secunda materia partialis eſt vnctio capitis & manuum ipſius electi in Epiſcopum facta per conſecratorem Epiſcopum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa vnctione ab Epiſcopo conſecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio Baculi Paſtoralis, annuli, & libri Euangeliorum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert.

Vaſqueſius quidem cum quibuſdam aliis Theologis quos citat, exiſtimat materiam Epiſcopalis Ordinationis in ſola manuum impoſitione à tribus Epiſcopis facta; formam item in ſolis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur; obſeruatque paucos admodum Theologos ſcripſiſſe de materia & forma Epiſcopalis ordinationis: nihilominùs probabilior eſt & in praxi tenenda ſententia in aſſertione noſtra explicata, ob varias auctoritates & argumenta, quibus fusè illam propugnat Iſambertus, quæ apud illum videri poſſunt. diſp. 240. cap. 5. art. 4.

Cæterùm ad ſoluendas plures difficultates, quæ circa materias illas & formas ſingulorum ordinum poſſent occurrere, obſeruandum eſt id quod docet Bellarminus, credibile eſſe Christum Dominum iſtas omnes materias Ordinum inſtituiſſe, non quidem in particulari, ſed gene- cap. 9. de Ord

Dicendum 3. duplicem eſſe materiam partialem duplicemque formam Subdiaconatus, Diaconatus, & Preſbyteratus. Prior materia partialis Subdiaconatus eſt tradito calicis vacui cum patena vacua, cui partialis, hæc forma reſpondet: *Videte cuiuſmodi miniſterium vobis traditur :* poſterior eiuſdem materia partialis eſt traditio libri Epiſtolarum, cui reſpondet hæc altera partialis forma : *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia Dei, tam pro viuis quam pro defunctis.* Similiter prior partialis materia Diaconatus eſt manuum Epiſcopi impoſitio, quæ fit ſuper ordinandum; forma ei correſpondens ſunt hæc verba : *Accipe Spiritum ſanctum ac robur ad reſiſtendum diabolo & tentationibus eius, in nomine Domini :* poſterior partialis materia eſt traditio libri Euangeliorum; forma ei reſpondens : *Accipe poteſtatem legendi Euangelium in Eccleſia Dei, tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine Domini.* Denique prior partialis materia Preſbyteratus eſt traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane ſuperpoſito; forma correſpondens ſunt hæc verba : *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Dei, Miſſaſque celebrandi, tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine Domini :* poſterior partialis materia eiuſdem eſt impoſitio manuum Epiſcopi ſuper Ordinandum; partialis item forma ei reſpondens ſunt hæc verba : *Quorum remiſeris peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Hæc autem doctrina circa prædictorum Ordinum materiam & formam deſumpta eſt tum ex citato Concilio Carthag. & Florent. tum etiam ex Pontificali & Catechiſmo Romano, vbi hæc omnia fusè declarata habentur; pro cuius confirmatione non requiritur alia probatio quàm ipſius Eccleſiæ auctoritas. Quamuis autem non planè conſtet inter Theologos, vtrum Subdiaconatus & Diaconatus materia & forma ſit duplex (de Preſbyteratu enim nullus eſt ambigendi locus), quibuſdam hanc, aliis illam tanquam ſolam & ſufficientem aſſignantibus;

ſententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam & formam partialem in vtroque illo Ordine agnoſcunt, videtur eſſe non ſolum probabilior, ob rationes quæ apud Iſambertum videri poſſunt; ſed etiam in praxi tenenda: cum in iis, quæ ad Sacramentorum validitatem ſpectant, tutior ſemper pars amplectenda ſit. diſ. 3. art. 2. & 3.

Dicendum 4. triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus; triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis eſt impoſitio manuum à tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur; forma ei correſpondens ſunt hæc verba ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum ſanctum.* Secunda materia partialis eſt vnctio capitis & manuum ipſius electi in Epiſcopum facta per conſecratorem Epiſcopum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa vnctione ab Epiſcopo conſecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio Baculi Paſtoralis, annuli, & libri Euangeliorum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert.

Vaſqueſius quidem cum quibuſdam aliis Theologis quos citat, exiſtimat materiam Epiſcopalis Ordinationis in ſola manuum impoſitione à tribus Epiſcopis facta; formam item in ſolis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur; obſeruatque paucos admodum Theologos ſcripſiſſe de materia & forma Epiſcopalis ordinationis: nihilominùs probabilior eſt & in praxi tenenda ſententia in aſſertione noſtra explicata, ob varias auctoritates & argumenta, quibus fusè illam propugnat Iſambertus, quæ apud illum videri poſſunt. diſp. 240. cap. 5. art. 4.

Cæterùm ad ſoluendas plures difficultates, quæ circa materias illas & formas ſingulorum ordinum poſſent occurrere, obſeruandum eſt id quod docet Bellarminus, credibile eſſe Chriſtum Dominum iſtas omnes materias Ordinum inſtituiſſe, non quidem in particulari, ſed gene- cap. 9. de Ord

ceremoniam Eccleſiaſticam; vt S. Thom. in 4. diſt. 24. q. 3. art. 1. S. Bonauentura ibidem, & alij communiter docent: & conſtat etiam ex Concilio Trid. ſeſſ. 23. ca. 2. de reform. cap. 6. & 10. vbi Tonſura ſēper ab Ordinibus expreſsè diſtinguitur: & in catechiſmo Rom. dicitur Tonſuram tantummodò eſſe præparationem quamdam ad Ordines ſuſcipiendos, ſicut Exorciſmus eſt præparatio ad Baptiſmum, & ſponſalia ad Matrimonium.

Part. 1 cap. 7.

Quod quamuis ita ſe habeat, certum eſt nihilominus ceremoniam illam Tonſuræ accipiēdæ ab iis, qui in Clerum cooptantur, & ab ipſis deferendæ, eſſe antiquiſſimā & ab ipſis Apóſtolis deriuatam, vt videri poteſt apud Bedam lib. 4. hiſt. Anglorum cap. 22. & apud Baronium ad annum Chrſti 58. habeturque de illa ſpeciale decretum S. Aniceti ſummi Pontificis in epiſt. decret. ad Epiſcopos Galliæ, quo prohibentur Clerici comam nutrire, iubenturque Tonſuram in ſummitate capitis in modum ſpheræ geſtare; cuius rei hanc ibi rationem reddit: *Quòd ſicut Clerici diſcerni debent à laicis in conuerſatione, ſic etiam ab iiſdem in Tonſura & in omni habitu diſcreti eſſe debent.* Quod etiam plures alij ſummi Pontifices & plurima Concilia variis ſubinde temporibus ſanxerunt, & nouiſſimè in Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 6. decretum illud renouatum eſt, ſicut & in pluribus aliis recentioribus Italiæ, Hiſpaniæ Germaniæ, ac præſertim Galliæ noſtræ Conciliis, vt Rhemenſi an. 1583. Turonēſi eodē anno; Bituricēſi an 1584. Aquenſi an. 1585. Tholoſano an. 1590. Burdigalēſi an. 1624. &c. ex quibus apparet vniuerſam Eccleſiam his nouiſſimis tēporibus veluti cōſpirare voluiſſe, ad religioſā illā Tōſuræ Clericalis traditionem & praxim communibus ſuffragiis denuò ſtabiliendam: vnde infertur non ſine graui peccato à Clericis, præſertim maioribus Ordinibus initiatis, aut beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentibus, hanc Tonſuræ deferendæ legem contemni vel negligi poſſe, vt infrà in appendice peculiari ad calcem huius operis fuſiùs explicabitur.

SECTIO II.

Quæ ſit materia & forma Sacramenti Ordinis.

QVÆSTIONIS propoſitæ duplex ſenſus eſſe poteſt. Primus, quæ ſit materia & forma Sacramenri Ordinis in generali. Secundus, quæ ſit ſpecialis materia & forma cuiuſcunque Ordinis in particulari. Pro cuius vtroque ſenſu reſolutione

Dicendum 1. materiam remotam Sacramenti Ordinis in generali, eſſe rem illam quæ ab Epiſcopo traditur illi, qui Ordinem aliquem ſuſcipit, proximam eſſe illius reitraditionem: formam denique in verbis illis conſiſtere, quæ ab Epiſcopo proferuntur modo imperatiuo cum expreſſione poteſtatis quæ confertur. Ita Sotus, victoria, Bellarminus, & plures alij quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 8. de Sacr. Ord. quæſt. vnica. pu. 3. Conſtatque tum ex Conc. Carthag. 4. & ex Florent. in decr. Eug. vbi dicitur Sacramenti Ordinis materiam eſſe illud, per cuius traditionem confertur Ordo, formam verò eſſe verba ab ipſo Epiſcopo in eiuſmodi traditione prolata: tum ex iis quæ de materia & forma ſingulorum Ordinum in particulari dicentur.

Dicendum 2. materiam Ordinationis Oſtiarij eſſe traditionem Clauium per Epiſcopum factam: Lectoris, traditionem Codicis de quo ordinandi legere debent: Exorciſtæ, traditionem libri exorciſmorum: Acolyti, traditionem cero-ferarij & vrceoli vacui. Formam verò eſſe verba cuique materiæ correſpondentia, quæ ab Epiſcopo, dum eiuſmodi inſtrumenta ordinandis tradit, proferuntur; quæ quidem habentur in Pontificali. Ita citati Doctores apud Bonacinam ſuprà. Et conſtat tum ex præfato Conc. Carth. 4. can. 6. 7. 8. & 9. & Florent. in decr. Eug. tum ex catechiſmo Rom. part. 2. cap. 7. vbi hæc omnia diſtinctè explicantur.

ſententia tamen illorum, qui duplicem illam materiam & formam partialem in vtroque illo Ordine agnoſcunt, videtur eſſe non ſolum probabilior, ob rationes quæ apud Iſambertum videri poſſunt; ſed etiam in praxi tenenda: cum in iis, quæ ad Sacramentorum validitatem ſpectant, tutior ſemper pars amplectenda ſit. diſ. 3. art. 2. & 3.

Dicendum 4. triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus; triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis eſt impoſitio manuum à tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur; forma ei correſpondens ſunt hæc verba ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum ſanctum*. Secunda materia partialis eſt vnctio capitis & manuum ipſius electi in Epiſcopum facta per conſecratorem Epiſcopum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa vnctione ab Epiſcopo conſecratore proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio Baculi Paſtoralis, annuli, & libri Euangeliorum: forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert.

Vaſqueſius quidem cum quibuſdam aliis Theologis quos citat, exiſtimat materiam Epiſcopalis Ordinationis in ſola manuum impoſitione à tribus Epiſcopis facta; formam item in ſolis verbis, quæ tunc ab illis proferuntur; obſeruatque paucos admodum Theologos ſcripſiſſe de materia & forma Epiſcopalis ordinationis: nihilominùs probabilior eſt & in praxi tenenda ſententia in aſſertione noſtra explicata, ob varias auctoritates & argumenta, quibus fusè illam propugnat Iſambertus, quæ apud illum videri poſſunt. diſp. 240. cap. 5. art. 4.

Cæterùm ad ſoluendas plures difficultates, quæ circa materias illas & formas ſingulorum ordinum poſſent occurrere, obſeruandum eſt id quod docet Bellarminus, credibile eſſe Chriſtum Dominum iſtas omnes materias Ordinum inſtituiſſe, non quidem in particulari, ſed gene- cap. 9. de Ord

ratim præcipiendo Apoſtolis, & per illos Epiſcopis eorum ſucceſſoribus, vt Ordines conferrent per traditionem inſtrumentorum illorum, quibus ſignificaretur eorum poteſtas, & verbis conceptis eamdem illam poteſtatis traditionem exprimerent: quod etiam pluribus probat Iſambertus art. 6. idemque art. 8. rectè monet non ſolùm præcepti, ſed etiam Sacramenti neceſſitate requiri, vt qui Ordinem aliquem ſuſcipiunt (quod maximè notandum eſt) illius materiam ab Epiſcopo porrectam phyſicè tangant: quod variis argumentis probat, ac præſertim auctoritate Clementis VIII. ſummi Pontificis, qui ſpeciali diplomate decreuit reordinari ſaltem ſub conditione eos, qui tunc temporis fuerant ab Epiſcopo Sagienſi ordinati, eo quòd nec Epiſcopus ille per ſeipſum tradidiſſet inſtrumenta ordinandis, nec Ordinandi phyſicè inſtrumenta illa tetigiſſent.

SECTIO III.

Quis Sacramentum Ordinis conferre, quis item illud ſuſcipere poſſit.

CERTVM eſt ex fide ordinarium huius Sacramenti miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, vt conſtat ex Concilio Florent. in decr. Eug. & Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. & etiam ex perpetua Eccleſiæ traditione manifeſtum eſt, vt ex variis Conciliorum & SS. Patrum teſtimoniis probat Bellarminus: ſed difficultas eſt vtrum ca. 11. de Ord. omnis & quilibet Epiſcopus poſſit validè ordinare; item vtrum ex commiſſione ſummi Pontificis poſſit aliquis alius ab Epiſcopo conferre Ordines. Pro cuius reſolutione.

Dicendum 1. quemlibet Epiſcopum etiam hæreticum aut degradatum Ordines validè conferre poſſe, dummodò materiam & formam legitimam cum debita intentione adhibeat. Ita S. Thomas in 4. diſt. 25. q. 1. a. 2. S. Bonauentura ibid. art. 1. q. 2. Scotus, Richardus, Durandus,

Paludanus, & alij communiter in eandem diſtinctionem. Ratio eſt, quia poteſtas ordinandi pendet fundamentaliter & eſſentialiter à charactere Epiſcopali, ſicut poteſtas conſecrandi pendet à charactere Sacerdotali, cùm ipſa Ordinatio fiat per modum cuiuſdam conſecrationis, character autem ille æque in Epiſcopis ac in Sacerdotibus eſt indelebilis.

Neque obſtat cap. *Nullum*, 9. quæſt. 2. in quo vacua & inania dicuntur omnia quæ geſſerat Epiſcopus, functiones aliquas in aliena Diœceſi & ſuper alienum Clerum exercens: hæc enim (vt rectè obſeruat & probat Iſambertus) intelligenda ſunt non de ſacra Ordinatione, ſed de aliis ad Eccleſiaſticam diſciplinam ſpectantibus: vnde etiam in Concilio Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. & ſeſſ. 23. cap. 8. non dicitur eſſe reordinandus ille, qui ab alieno Epiſcopo ſine proprij licentia Ordines accepit; ſed tantùm decernitur, vt à ſuſceptorum ordinum executione, quandiù proprio Epiſcopo viſum fuerit, maneat ſuſpenſus. diſp. 6 art. 1.

Quamuis autem valida ſit Ordinatio ab Epiſcopo alieno, vel etiam hæretico aut degradato facta, eſt tamen illicita: vt enim Epiſcopus non modò validè, ſed etiam licitè Ordines conferat, nonniſi ſubditis ſuis illos conferre debet, aut alienis ex licentia proprij Epiſcopi, & inſuper ab omni cenſura & impedimento Canonico debet eſſe immunis, concedit tamen idem Concilium ſeſſ. 23. cap. 9. vt Epiſcopus familiarem ſuum ſeu domeſticum, licet ſibi non ſubditum, ordinare poſſit, dummodò fuerit cum eo per triennium commoratus.

Dicendum 2. ex diſpenſatione ſummi Pontificis ſimplicem Sacerdotem conferre poſſe quatuor minores Ordines, Subdiaconatum, & Diaconatum. De minoribus conſtat ex eo quòd Abbates regulares poſſint ex conceſſione ſummi Pontificis Tonſuram & quatuor minores Ordines regularibus ſibi ſubditis conferre, vt habetur ex cap. *Quoniam*, diſt. 69. & cap. *Cum con-*

tingat, extra de ætate & qualitatibus Ordinand. & etiam ex Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 21. de reform. De Diaconatu & Subdiaconatu ſimiliter conſtat ex priuilegio per Innocentium VIII. anno Domini 1488. Abbatibus Ciſtercij conceſſo, vt quibuſcunque Monachis ſui Ordinis Subdiaconatum & Diaconatum conferre poſſent.

De Preſbyteratu verò, cùm nullum extet ſimilis priuilegij exemplum, nec vlli ſimplici Sacerdoti, quamuis in eminentiſſima dignitate conſtituto ſummus Pontifex vnquam conceſſerit facultatem ordinandi Sacerdotes, inde meritò infertur eiuſmodi facultatem ita ſoli Epiſcopo competere, vt nullis aliis delegari aut committi poſſit.

Quod autem ſpectat ad Epiſcopatum; quamuis iure communi tres Epiſcopi ad ordinandum ſeu conſecrandum Epiſcopum requirantur, vt habetur ex Pontificali Romano, & variis argumentis probat Iſambertus, poteſt tamen ſummus Pontifex diſpenſare vt vnus Epiſcopus alium Epiſcopum ordinare ſolus poſſit; quod probari ſolet ex facto S. Gregorij Papæ, qui cum Auguſtino Epiſcopo in Angliam miſſo diſpenſauit, vt, quando ibi ſolus eſſet Epiſcopus, ſolus etiam poſſet alios Epiſcopos ordinare, donec plures eſſent, qui cum illo Epiſcopalem ordinationem facerent.

diſp. 6. a. 1.

Dicendum 3. diuino iure omnem & ſolum maſculum baptizatum ſacræ Ordinationis eſſe capacem. Ita S. Thomas: eſtque de fide contra Collyridianos & Cataphrigas hæreticos, qui mulieres ſacris Ordinibus initiabant, vt teſtatur S. Epiphanius hæreſi 79. & probatur ex Apoſtolo 1. Timoth. 2. vbi prohibet mulierem dominari in virum: & 1. Corinth. 14. iubet eſſe ſubditam, nec permittit ei in Eccleſia loqui vel docere: qui verò ad Ordines promouentur, accipiunt præeminentiam & poteſtatem in alios: & cap. *Noua quædam*, de pœnit. & remiſſ. dicitur mulierem ſacræ Ordinationis eſſe adeò incapacem, vt nequidem ſanctiſſimæ Virgini

In 4. diſt. 25. q. 2. a. 1.

Deiparæ (quæ tamen vniuerſis Apoſtolis longè dignior & eminentior fuit) claues regni cœlorum traditæ fuerint.

Obiicies ex antiquis canonibus conſtare mulieres quaſdam olim ordinatas fuiſſe Preſbyteras, Diaconiſſas, Oſtiarias, &c.

Reſpondetur. Diaconiſſas & Oſtiarias non fuiſſe vllo Ordine inſignitas, ſed tantùm deputatas ad quædam officia & munia exteriora, præſertim erga alias mulieres obeunda: Preſbyteras verò fuiſſe, vel viduas longè aliis ſeniores ob ætatem ſic dictas, vt patet ex cap. *Mulieres*, diſt. 32. vel ſic vocatas fuiſſe mulieres coniugatas, quarum mariti ad Preſbyteratum ſeu Sacerdotium promoti fuerant, quæ tamen in perpetua continentia cælibes permanebant; ſicut etiam illæ, quarum coniuges ad Epiſcopalem Ordinem euecti fuerant, quæ tamen ſimiliter in perpetuo cælibatu viuebant, dicebantur Epiſcopæ, vt patet ex Concilio 2. Turonenſi can. 20. & Altiſſiodorenſi can. 21.

Dicendum 4. vt quis licitè Ordines ſuſcipiat, requiri in primis, vt nulla lethali culpa ſit inquinatus: *Qui enim* (vt loquitur Catechiſmus Romanus,) *mortiferi alicuius peccati ſibi conſcius initiari ſe curaret vel pateretur, nouo ſe & maximo ſcelere obſtringeret*: quare ibidem monet, *vt, qui ſacris initiandi ſunt, priùs Pœnitentiæ Sacramento conſcientiam purgare diligenter ſtudeant.*

Prætereà requiritur, vt nullo Cenſuræ vinculo innodatus, nulla etiam irregularitate impeditus ſit: quod infrà ſuo loco explicabitur. Item vt legitimo tempore & idonea ætate ordinetur, habeatque alias qualitates ſeu diſpoſitiones iure diuino vel Eccleſiaſtico præſcriptas.

Atque in primis quod ſpectat ad tempus, prima Tonſura Clericalis quacunque die & hora conferri poteſt, vt habetur in Pontificali Romano. Quatuor minores Ordi-

nes, quando ſeorſim à maioribus conferuntur in Dominicis tantùm & feſtiuis diebus, idque manè vt ibidem præſcribitur: tres verò maiores Ordines, noniſi in Sabbatis quatuor temporum, & in Sabbato ante Dominicam Paſſionis, & ante Dominicam Reſurrectionis, vt conſtat ex vniuerſali Eccleſiæ praxi, & habetur cap. De eo, de temporibus Ordinat. & cap. vlt. diſt. 75. Ordinatio verò Epiſcopi nonniſi die Dominica fieri debet, idque ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, vt docet S Leo epiſt. 79. ad Dioſcorum cap. 1. & habetur cap. *Quod die*, diſt. 75.

Ad legitimum tempus Ordinationis pertinet etiam obſeruatio interſtitiorum: id eſt vt poſt aliquem Ordinem ſuſceptum, nonniſi anno elapſo ſuperior ordo conferatur: quod non ſolùm in maioribus Ordinibus, ſed etiam in minoribus locum habere teſtantur Nauarrus, Reginaldus, Menochius, & alij apud Bonacinam: poteſt tamen Epiſcopus in illis temporum interſtitiis ex cauſa rationabili diſpenſare, & omnes etiam minores Ordines ſimul & eodem die conferre: non verò duos maiores, neque etiam ipſos minores ſimul cum aliquo maiori; niſi forte ex aliqua particulari conſuetudine minores Ordines cum Subdiaconatu eodem die conferri ſoleant: quam quidem conſuetudinem damnari non debere aſſerunt S. Antoninus, Henriques, Nauarrus, & alij apud Laymannum, cùm à Concilio Trid. damnata non fuerit.

(diſ. 8. quęſt. vn. de Ord. pu. 1.)

(Cap. 28. de Ord.)

Quod vero ſpectat ad ætatem, Concilium Trid. decreuit. *Vt nullus in poſterum ad Subdiaconatus Ordinem ante vigeſimum-ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimum tertium, ad Presbyteratum ante vigeſimum quartum ætatis ſuæ annum promoueatur*: quod tamen intelligendum eſſe de annis inchoatis conſtat tum ex Bulla Pij II. quam refert Quaranta verbo, *Ordinatio*; tum ex communi Eccleſiæ praxi. Ad Epiſcopatum verò requiruntur iuxta iuris antiqui

(Seſſ. 22. ca. 12. de refor.)

diſpoſitionem

diſpoſitionem triginta anni completi, vt habetur cap. *Cùm in cunctis* de Erectione. Ad Tonſurã denique, & minores Ordines nulla in Concilio Trid. certa præſcribitur ætas, ſed id Epiſcopi iudicio relinquitur; dummodo tamen ſeruetur conſtitutio Bonifacij VIII. cap. *Nullus*, de temporibus Ordin. in 6. vbi prohibitum eſt, ne Clericalis Tonſura infanti, id eſt minori ſeptem annis (vt explicat gloſſa) conferatur. Certè ex diſpoſitionibus illis quas ad Clericatum aut minores Ordines Concilium exigit (de quibus agetur ſectione ſequenti) ſatis apertè colligitur ſecundum mentem Concilij requiri ætatem, non modò rationis, ſed etiam paulò maturioris iudicij capacem.

SECTIO IV.

Quænam qualitates ſeu diſpoſitiones requirantur in illis, qui ad Ordines ſunt promouendi.

VT nihil niſi certum, & ab Eccleſia non modò probatum, aut prioribus ſæculis vſitatum, ſed etiam pro tempore præſenti præſcriptum, proindeque ab omnibus ſeruandum proponamus, ipſius Concilij Trid. decreta paulò fuſiùs, attexemus; vt ex ijs attentè conſideratis ac perpenſis quiuis intelligat, quæ ſit Eccleſiæ mens, quodve ſuper hoc Ordinationis ſacræ negotio conſilium.

Atque in primis quod ſpectat ad primam Tonſuram, ſic de illa Concilium loquitur; *Primâ* Seſſ. 23
tonſurâ non initientur, qui ſacramentum Confirmationis c. 4. de
non ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, refor.
quique legere & ſcribere neſciant, & de quibus probabilis coniectura non ſit, eos non ſæcularis iudicij fugiendi fraude, ſed vt Deo fidelem cultum præſtent hoc vitæ genus elegiſſe: quibus verbis quatuor diſpoſitio-

nes requirit in eo, qui Clericali militiæ cupit
aſcribi. Prima eſt, vt ſacramentum Confirma-
Diſp.8 tionis iam receperit: quod quidem tam ſtrictè
q.vn.: præceptum eſſe docet Bonacina, vt exiſtimet
de Or. eum peccare mortaliter, qui Tonſura Clericali
pu. 5. ante ſuſceptum Confirmationis ſacramentum
initiatus fuerit. Secunda eſt, vt fidei rudimenta fuerit edoctus; id eſt vt non modò catechiſmum memoriter didicerit (quod pueris familiare eſt) ſed præſertim vt ipſius doctrinæ Chriſtianæ ſenſum perceperit; ita vt de præcipuis eius myſteriis interrogatus aptè reſpondere poſſit. Tertia, vt legere ac ſcribere ſciat. Quarta denique, vt non alicuius temporalis commodi cauſa, ſed ſolummodo, *vt Deo fidelem cultum præſtet, hoc vitæ genus elegerit:* quæ verba maximè perpendi debent: illis ſiquidem declarat Eccleſia in eo, qui Tonſuram Clericalem ſuſcepturus eſt, prærequiri, vt attentè conſideret, quale ſit illud vitæ Clericalis genus quod amplecti cupit: neque aliena inductione aut præcipitanter, ſed ſpontè & præmiſſa matura deliberatione, adhibitoque (quod maximè conducit) viri alicuius pij & prudentis conſilio illud eligat, non vllo humano reſpectu, neque beneficij alicuius captandi gratia, aut commodiùs viuendi ſpe, ſed fidelis & ſinceri obſequij Deo præſtandi cauſa vnicè ad id inductus; de quibus omnibus & ſingulis ad primam Tonſuram initiandos ſeriò examinari debere conſtituit S. Carolus Boromeus in Concilio 4. Mediolanenſi tit. de ijs quæ pertinent ad ſacras Ordinationes.

De Minoribus autem Ordinibus Concilium
Seſſ.23 Trid. ita edixit: *Minores Ordines ijs, qui ſaltem lin-*
cap. 12 *guam Latinam intelligant, per temporum interſtitia (niſi*
de ref. *aliud Epiſcopo expedire magis videretur) conferantur, vt eo accuratiùs, quantum ſit huius diſciplinæ pondus, poſſint edoceri, ac in vnoquoque munere iuxta præſcriptum Epiſcopi ſe exerceant, idque in ea cui aſcripti ſunt Eccleſia, niſi forte ex cauſa ſtudiorum abſint: atque ita de gradu in gradum aſcendant, vt in eis cum ætate vitæ*

meritum & doctrina maior accreſcat: quod & bonorum
morum exemplum, & aſſiduum in Eccleſia miniſte-
rium, atque maior erga Presbyteros & ſuperiores Ordi-
nes reuerentia, & crebrior quàm antea corporis Chriſti
communio maximè comprobabunt. Quibus verbis ſex
præſertim diſpoſitiones exigit in ijs, qui ad mi-
nores Ordines promouentur. Prima eſt, vt ſal-
tem linguam Latinam intelligant. Secunda, vt
accuratè edoceantur, quæ ſit illorum Ordinum
ratio, & quæ ſingulorum propriæ functiones.
Tertia, vt alicui Eccleſiæ aſcribantur, ibique in
ſuſcepti Ordinis munere iuxta Epiſcopi præ-
ſcriptum ſe exerceant, antequàm ad altiorem
gradum euehantur. Quarta, vt Preſbyteris
aliiſque ſuperioribus Eccleſiaſticis, & potiori
adhuc ratione ipſi Epiſcopo reuerentiam &
obſeruantiam debitam exhibeant. Quinta, vt
modeſtia & bonorum morum exemplo cæteris
præfulgeant. Sexta denique, vt ad ſacram cor-
poris Chriſti Communionem frequenter ac-
cedant, adeoque vt vitam ducant tanti ſacra-
menti frequenti ſuſceptione dignam. De qui- Eiuſd.
bus teſtimonium à Parrocho & ſcholæ magiſtro ſeſſ.
habere debent, vt ab eodem Concilio præ- cap. 5.
ſcribitur.

Iam quod ſpectat ad Subdiaconatum, Dia-
conatum, & Preſbyteratum, Concilium in pri-
mis declarat ad Ordines illos aſſumi debere cap. 12
Dignos duntaxat, quorum probata vita ſenectus ſit:
ſubiungit deinde Subdiaconos & Diaconos
Ordinandos eſſe *habentes bonum teſtimonium, & in*
minoribus Ordinibus iam probatos, ac litteris & ijs quæ
ad Ordinem exercendum pertinent inſtructos: qui ſpe- cap. 13
rant Deo authore ſe continere poſſe: qui etiam Eccleſiis
quibus adſcribentur inſeruient; ſciantque maximè de-
cere, ſi ſaltem diebus Dominicis & ſolemnibus, cùm
altari miniſtrauerint, ſacram communionem percipiãt.
Demum de Preſbyteratu ſic loquitur: *Qui piè &* cap. 14
fideliter in miniſterijs ante actis ſe geſſerint, & ad Pres-
byteratus Ordinem aſſumuntur, bonum habeant teſti-
monium; & ij ſint, qui non modò in Diaconatu ad
minùs annum integrum, niſi ob Eccleſiæ vtilitatem ac

neceſsitatem aliud Epiſcopo videatur, miniſtrauerint; ſed etiam ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac adminiſtranda ſacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur, atque ita pietate ac caſtis moribus conſpicui, vt præclarum bonorum operum exemplum & vitæ monita ab eis poſſint expectari.

Ex qua Concilij doctrina intelligitur ſex præſertim diſpoſitiones in illis requiri, qui ad ſacros illos Ordines promoueri cupiunt. Prima eſt, vt probata fuerit & exemplaris eorum vita, idque teſtimonio fide digno conſtet. Secunda, vt in ſuſceptis Ordinibus debitè miniſtrauerint, & in ſuſcipiendis miniſtrare ac inſeruire ex animo velint, præſertim in ea Eccleſia, cui vel ratione beneficij quod obtinent, vel ex Epiſcopi præſcripto fuerint aſcripti. Tertia, vt erga ſacrá Euchariſtiam impensè affecti illius participationem frequenter ac ſaltem diebus Dominicis ac ſolemnibus expetiuerint. Quarta, vt tales ſint, qui Deo bene iuuante perpetuam & illibatam caſtitatem tam corporis, quàm animi ſeruare ſe poſſe ſperent. Quinta, vt probè teneant ea, quæ ad ſuſceptorum Ordinum functiones apte ac debitè exercendas pertinent, v. g. ceremonias, cantum Eccleſiaſticum, officij diuini recitandi ordinem, &c. Sexta denique, vt eâ ſcientiâ polleant, ij præſertim qui ad Preſbyteratum promouendi ſunt, quæ ipſis ſufficiat, tum ad ſacramenta debitè adminiſtranda, tum ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem: vnde manifeſtum eſt pleroſque decipi, exiſtimantes ſufficere ſimplici (vt loquuntur) ſacerdoti, qui neque curam animarum ſuſcipere, neque diuinum verbum prædicare, neque audiendis confeſſionibus, aut aliis ſacramentis adminiſtrandis vacare intendit; ſi linguam Latinam vtcunque intelligat, & ea quæ ad Miſſam celebrandam officiumque diuinum recitandum ſpectant didicerit; cùm tamen Concilium abſolutè nullos ad ſacerdotium velit promoueri, niſi qui ad

populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & adminiſtranda ſacramenta idonei comprobentur. Eſto enim, numquam velit ſacerdos ille ſacramentum vllum miniſtrare, aut fidei Chriſtianæ rudimentis neminem imbuere, ſicque non vereatur talentum per ſacram Ordinationem acceptum in terram defodere, (de quo quid coram ſupremo Iudice reſpondeat ipſe viderit:) certè variæ occaſiones non infrequenter occurrere poſſunt, in quibus vrgente aliqua neceſſitate vel puerum aut quemuis alium de præcipuis fidei myſteriis erudire, vel Baptiſmum infanti de vita periclitanti miniſtrare, aut abſolutionem ſacramentalem alicui ſubitanea ægritudine aut alio repentino caſu in extremis vitæ conſtituto conferre tenebitur, quando nullus alius ſacerdos aduocari poterit: quid tunc ille doctrinæ fidei & diſciplinæ ſacramentalis inſcius, acturus eſt? in quas anguſtias redactum ſe deprehendet? quando dubius & anceps animi; fortaſſis abſolutionem ſacramentalem indigno & indiſpoſito ſacrilegè impertietur, vel denegabit ei, quem abſoluere deberet; ſicque illum manifeſto æternæ ſalutis amittendæ periculo exponet.

Porrò de ijs omnibus diligens examen ab Epiſcopo præmittendum eſſe decreuit Concilium; ne manus citò minuſque conſideratè alijs imponens, ipſorum peccatis communicet. Huius quidem examinis forma exactiſſima à S. Carolo Borromæo in praxim redacta videri poteſt in Concilio 5. Mediolanenſi, vbi plurima reperientur, quæ ſuprà relatis Concilij Trid. decretis maiorem adhuc afferent lucem.

Supradictis diſpoſitionibus ad ſacros Ordines requiſitis addenda eſt adhuc vna, quæ non aliis quàm ipſiſmet Concilij verbis meliùs aut efficaciùs exprimi poteſt: ſic igitur Concilium: *Cùm non deceat eos, qui diuino miniſterio aſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore mendicare,*

ſeſſ.22 cap. 2. de ref. *aut ſordidum aliquem quæſtum exercere; compertumque ſit complures pleriſque in locis ad ſacros Ordines nullo ferè delectu admitti, qui varijs artibus ac fallacijs confingunt ſe beneficium Eccleſiaſticum aut etiam facultates idoneas obtinere: ſtatuit ſancta Synodus, ne quis deinceps Clericus ſæcularis, quamuis aliàs ſit idoneus moribus, ſcientia, & ætate, ad ſacros Ordines promoueatur, niſi priùs legitimè conſtet eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, pacificè poſſidere: id vero beneficium reſignare non poſſit, niſi facta mentione, quod ad illius beneficij titulum ſit promotus; neque ea reſignatio admittatur, niſi conſtito quod aliunde commode viuere poſſit, & aliter facta reſignatio nulla ſit. Patrimonium verò vel penſionem obtinentes ordinari poſthac non poſſint, niſi quos Epiſcopus iudicauerit aſſumendos pro neceſſitate vel commoditate Eccleſiarum ſuarum; eo quoque prius perſpecto, patrimonium illud vel penſionem verè ab eis obtineri, taliaque eſſe, quæ eis ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint; atque illa deinceps ſine licentia Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenùs poſſint; donec beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti; vel aliunde habeant vnde viuere poſſint: antiquorum canonum pœnas ſuper his innouando.* Ex hoc autem Concilij decreto colligi poteſt, quàm grauiter peccent illi, qui ficto interdum & ementito patrimonij titulo ſe Ordinibus ſacris ingerunt; aut ſtipulationes aliquas de retrocedendo titulo illo, aut fructibus eius nunquam exigendis, contra Concilij mentem faciunt, nec verentur Spiritui ſancto mentiri: qui haud dubiè maledictionem pro benedictione expectare debent, ac meritò formidare, ne tam indigna & ſacrilega tanti Sacramenti ſuſceptio ipſis in animæ perniciem æternamque ruinam vertatur.

SECTIO V.

Quinam ſint huius Sacramenti effectus.

DICENDVM 1. per dignam cuiuſque Ordinis majoris vel minoris ſuſceptionem conferri gratiam, tum ſanctificantem (quod omnibus Sacramentis commune eſt vt ex ante dictis conſtat) tum ſpecialem & cuiuſque Ordinis propriam; id eſt, ius quoddam ad accipienda ſpecialia quædam auxilia proportionata functionibus & officijs vniuſcuiuſque illorum Ordinum propriis, per quæ is, qui Ordine aliquo initiatus eſt, peculiari modo iuuatur, & idoneus efficitur ad officia illa debitè exercenda: quæ quidem auxilia, non ſolùm tunc cùm Ordo ſuſcipitur, ſed præſertim quoties ſuſceptus Ordo exercendus eſt, ipſo ordinato ſpeciali Dei prouidentia conferuntur, vt fuſiùs explicat & probat Iſambertus. diſp. 4

Dicendum 2. per Sacramentum Ordinis imprimi characterem indelebilem, proindeque ordinationem iterari non poſſe: quod expreſſe definitum eſt in Concilio Trid. vnde, quando contingit propter quædam crimina ordinatos interdum deponi, vel degradari, non auffertur ab eis character Ordinis, ſed tantùm gradus, honor & locus Ordini debitus; ita vt quoad hunc gradum, honorem, & locum cum laicis reputentur. de Ord. art. 1. ſeſſ. 23. can. 4.

Dicendum 3. per Ordinum ſuſceptionem conferri ius quoddam ad ſacras aliquas & religioſas functiones cuiuſque Ordinis proprias legitimè exercendas; cùm eo præſertim fine vnuſquiſque Ordo conferatur, vt patet tum ex verbis formæ cuiuſque Ordinis propriæ, tum ex aliis monitis, quæ ab Epiſcopo ad ipſos ordinandos diriguntur.

Quæres quænam ſint functiones illæ cuiuſque

Ordinis propriæ. Reſpondetur præcipuas has eſſe, prout ex Pontificali & Catechiſmo Romano habetur.

Oſtiariorum functiones propriæ ſunt, templi & ſacrarii claues ac ianuam cuſtodire, & aditu templi arcere eos, quibus ingredi vetitum eſt: item curare, ne quis dum ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium peragitur, propius quàm par eſt ad ſacram aram accedat, aut Sacerdotem rem diuinam facientem interpellat: campanas etiam pulſare, & librum aperire ei qui prædicat. Magnam autem olim in Eccleſia huius Ordinis, licet inter omnes Ordines minimi, dignitatem fuiſſe vel ex eo colligitur (vt rectè obſeruat Catechiſmus Romanus) quòd nunc etiam Theſaurarij officium, qui ſacrarij cuſtos eſt, proindeque ad oſtiariatus Ordinem proprie pertinet, inter honeſtiora Eccleſiæ munera recenſetur.

part. 2. cap. 7.

Lectorum officium eſt, in Eccleſia noui & veteris Teſtamenti libros clara & diſtincta voce recitare, præſertim eos qui inter nocturnam pſalmodiam legi ſolent: item prima Chriſtianæ religionis rudimenta fidelibus tradere, nec non panem & fructus nouos benedicere.

Ad Exorciſtas pertinet, imponere manus energumenis, ſeu iis qui ab immundis ſpiritibus obſidentur; & ab ipſis corporibus obſeſſis per Exorciſmi verba ſpiritus immundos depellere: item à communione indignos excludere; nec non aquam ad miniſterium Baptiſmi requiſitam Sacerdoti miniſtrare.

Acolytorum partes ſunt, Subdiaconum & Diaconum in altaris miniſterio aſſectari, eiſque inſeruire; vinum & aquam ipſis ad Euchariſtiam porrigere; luminaria Eccleſiæ accendere, eademque accenſa, cùm Miſſæ ſacrificium celebrandum eſt ac præſertim cùm Euangelium legitur, deferre.

Subdiaconorum munus eſt, vt nomen ipſum declarat, Diacono ad altare inſeruire; ſacra item linteamina, id eſt, corporalia & pallas altaris, abluere; panē & vinum aliaque ad ſacrifi-

cij vſum neceſſaria præparare: aquam Sacerdoti manus in altari abluenti præbere; Epiſtolam alta voce in Miſſa legere; & Sacerdoti ſacris operanti tanquam teſtem aſſiſtere, illumque cuſtodire, ne à quoquam interturbari poſſit.

Ad Diaconos ſpectat, Sacerdoti celebranti proximè miniſtrare, in ipſo Miſſæ ſacrificio Euangelium publicè legere: item ex commiſſione ſuperiorum Baptiſmi Sacramentum conferre, verbumque diuinum fidelibus prædicare; eſt etiam illorum, vi ordinationis ſuæ Epiſcopum ſequi, quando id ab illis exigit; eum concionantem aut celebrantem cuſtodire; & inſtar oculorum eius perueſtigare, num omnia in vrbe vel diœceſi rectè ſe habeant; &, ſi quæ ſecus deprehenderint; de his Epiſcopum commonefacere: quod hodie ad Archidiaconos præſertim deuolutum eſt.

Sacerdotum denique functiones propriæ ſunt, ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium offerre; Baptiſmũ aliaque Sacramenta (ſi Confirmatio & Ordo excipiantur) conferre; verbum diuinũ prædicare; & alia omnia ad ſalutem animarum cultumque diuinum ſpectantia, quæ Epiſcopo iure diuino aut Eccleſiaſtico minimè reſeruantur, ſecundùm Eccleſiaſticas leges peragere.

Quòd autem ſpectat ad *Epiſcopos*, noſtræ tenuitatis non eſt verticem illum Eccleſiaſticæ dignitatis attingere: ſufficiat hic nobis cum debita reuerentia ſuſpicere culmen illud, & munus ipſis etiam humeris Angelicis formidandum, illoſque vt Cleri ac populi Patres & Paſtores debita obſeruantia proſequi: ipſorum eſt, ſi libuerit, in ſacris Scripturarum Conciliorumque codicibus, quid Spiritus ſanctus ad optimum Eccleſiarum regimen ab ipſis exigat, perquirere; ac præſertim in Concilio Trid. ſeſſ. 2. in decr. de modo bene viuendi, itẽ ſeſſ. 5. cap. 1. & 2. de ref. ſeſſ. 6. cap. 1. & 2. de ref. ſeſſ. 13. cap. 1. de ref. ſeſſ. 22. in decr. de obſeruandis & vitandis in celebr. Miſſæ: ſeſſ. 23. cap. 1. 2. 3. 4. 5. &c. de ref. ſeſſ. 24. cap. 3. & 4. de

ref. ſeſſ. 25. cap. 5. 2. 3. &c.

Nec illud omittendum, quod habetur ſeſſ. 23. cap. 17. de ref. vbi Concilium varias Ordinum Eccleſiaſticornm functiones pluribus in locis intermiſſas eſſe & in deſuetudinem abijſſe conqueritur, *Hortaturque omnes & ſingulos Prælatos Eccleſiarum, ac illis præcipit, vt, quantum fieri commodè poterit, in Eccleſiis Cathedralibus, Collegiatis & Parrochialibus ſuæ Diœceſis, ſi populus frequens & Eccleſiæ prouentus id ferre queant, huiuſmodi functiones curent reſtituendas, &c.*

CAPVT VIII.

De Sacramento Matrimonii.

SECTIO I.

Vtrum Matrimonium ſit Sacramentum.

MATRIMONII nomine (vt docet Catechiſmus Rom.) intelligitur legitima viri ac mulieris coniunctio indiuiduam vitæ ſocietatem continens. Dicitur autem (Matrimonium) vel quia fœmina eo præſertim fine nubit, vt mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, ad matrem præſertim ſpectet. Vocatur etiam (coniugium) eo quòd virum ac mulierem ſub vno eodemque quaſi mutuo iugo ad fidem ſeruandam & onera Matrimonij ſuſtinenda conſtituat: nuptiarum quoque nomine nuncupatur; quia (vt obſeruat S. Ambroſius) virgines tradendæ in matrimonium velo ſe operire & quaſi obnubere ſolebant, idque in ſignum tum pudoris, tum etiam ſubiectionis erga virum.

part. 2. cap. 8.

Lib. 1. de Abrahá. c. 9.

Eſt autem triplex Matrimonium, ſcilicet legitimum, ratum, & conſummatum. Legitimum dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas non impeditas contractum eſt; quale olim erat ante Chriſti Domini aduentum, & etiam nunc inter ethnicos & infideles eſſe ſolet. Ratum includit in ſe legitimum, addit verò rationem Sacramenti, per quod majorem firmitatē

& indiſſolubilitatem acquirit : vnde Innocentius III. in cap. *Quanto* de diuortiis, etſi inquit, *Matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum*: quia (vt ait Gloſſa) poteſt diſſolui; inter fideles autem nō tantùm legitimū, ſed & ratū exiſtit, ac proinde indiſſolubile. Deniq; Matrimoniū dicitur cōſummatū, quod reali corporis vſu, & legitima copula perficitur & cōpletur.

Suprà. In prima quidem mundi conditione Matrimonium à Deo inſtitutum eſt tanquam officiū naturæ, vt docet Catechiſmus Rom. at verò in ipſius mundi inſtauratione per Chriſtum facta, Sacramenti dignitas illi adiuncta eſt; ita vt Matrimonium, quod inter fideles legitimè contrahitur, ſit ex ipſius Chriſti Domini inſtitutione, verum ac propriè dictum nouæ legis Sacramentum. Hæc veritas quæ de fide eſt,

Probatur 1. authoritate Scripturæ; Eph. 5. vbi Apoſtolus de Matrimonio loquens, *Sacramentum*, inquit, *hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia*; quæ Apoſtoli verba explicans S. Auguſtinus, *hoc Sacramentum*, inquit, *in Chriſto & in Eccleſia magnum; in ſingulis quibuſque viris atque vxoribus minimum, ſed tamen coniunctionis inſeparabilis Sacramentum*: quibus verbis docet Matrimonium eſſe Sacramentum; magnum quidem, quatenùs Chriſti cum Eccleſia coniunctionem ſignificat; minimum verò in dignitate, ſi conferatur cum aliis Sacramentis; vnde & vltimo loco numeratur.

Lib. 1. de Nuptijs & Cōcu. cap. 21.

Probatur 2. ex Concilio Florent. in decr. Eug. & in Tridentino ſeſſ. 24. c. 1. vbi eadem veritas definita eſt.

Probatur 3. ex SS Patribus, qui Matrimonium Sacramenti nomine vocant; eique proprium Sacramenti effectum, gratiam ſcilicet tribuunt: vt S. Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. 7. vbi dicit Deum eſſe *Veluti Præſulem cuſtodemque coniugij, &c. eumque, qui coniugij thorum pollnit, peccare in Deum, eiuſque gratiam ſoluere, ac Sacramenti cœleſtis amittere conſortium*: S. Auguſtinus lib. de bono coniugali cap. 18. *In noſtrarum*, in-

quit, *nuptiis plus valet ſanctitas Sacramenti, quàm fæcunditas vteri:* & lib. de fide & operibus cap. 7. *In Eccleſia*, inquit, *nuptiarum non ſolum vinculum, verùm etiam Sacramentum ita commendatur; vt non liceat viro vxorem ſuam alteri tradere.*

Cùm igitur ex fide conſtet Matrimonium eſſe Sacramentum; & aliunde habeatur (vt ſuprà dictum eſt) Sacramenta nouæ legis conſtare materia & forma;

Quæritur 1. quæ ſit huius Sacramenti materia & forma. Omiſſis variis Theologorum ſuper hac quæſtione ſententiis, probabiliſſima omnium videtur ea, quæ aſſerit materiam remotam Matrimonij, eſſe corpora ipſorum contrahentium; proximam verò, mutuam eorumdem corporum traditionem verbis ſeu nutibus conſenſum interiorem exprimentibus factam: formam denique mutuam ipſorummet corporum acceptationem à contrahentibus ſimiliter factam. Huic ſententiæ (quam variis argumentis propugnat Iſambertus diſp. 4. de Matrim. art. 2.) apertè fauet S. Doctor in ſupplem. q. 45. a. 2. vbi docet mutuam corporum traditionem ita ſe habere ad Matrimonium, ſicut ſe habet ablutio ad Baptiſmum. Quod ſi ſecundùm illius mentem mutua traditio corporum eſt materia ipſius Matrimonij, ſequitur quòd eorumdem corporum mutua acceptatio ſit eiuſdem Matrimonij forma; ſicut in contractu donationis traditio rei cenſetur quaſi materia contractus, acceptatio verò quaſi forma; cùm præſertim ab acceptatione contractus ipſius validitas & firmitas pendeat.

Quæritur 2. quis ſit huius Sacramenti miniſter. Reſpondetur eſſe ipſoſmet contrahentes ſibi mutuò materiam & formam applicãtes. Ita Sotus & alij, quos citat & ſequitur Viualdus in Candelabro aureo tit. 17. de Sacr. Matrim. Bellarminus l. 1. de Matr. c. 6. & Petrus de Ledeſma tract. de Matrim. c. 2. vbi hanc ſententiam poſt

Concilium Trid. communem eſſe Theologorum aſſerit: vnde ſequitur Parrochum aut alium Sacerdotem eius nomine Matrimonio aſſiſtentem, non eſſe miniſtrum, ſed ſolummodo teſtem principalem; proindeque verba quæ profert, non pertinere ad formam huius Sacramenti; ſed ex Eccleſiæ inſtituto adhiberi ad conſenſum mutuum ipſorum contrahentium comprobandum.

Quæritur 3. an Matrimonium per procuratorem contractum, ſit vere Sacramentum. Reſpondetur affirmatiue: quamuis enim aliqui Theologi id negent, probabilior tamen eſt ſententia eorum, qui affirmant: quam ſententiam poſt Dominicum Sotum, Nauarrum, & plures alios tuetur & pluribus probat Iſambertus diſp. 3. art. 4. & Petrus de Ledeſma cap. 2. de Matrim. Et conſtat ex cap. finali de procuratoribus in 6. vbi Bonifacius VIII. quaſdam conditiones apponens, vt procurator idoneus ſit ad Matrimonium contrahendum, ex conſequenti ſatis aperte declarat Matrimonium per procuratorem contrahi poſſe.

Neque dicas fieri poſſe, vt is, qui per procuratorem contrahit ſit in ſtatu peccati mortalis eo tempore, quo procurator eius conſenſum per verba de præſenti exprimit: hoc enim non obſtat, quin Matrimonium illius ſit vere Sacramentum; quamuis nullam ex eo gratiam ob diſpoſitionis defectum recipiat.

Eſt autem hic obſeruandum, quod docet Iſambertus, ad hoc vt Matrimonium per procuratorem valide contrahatur, adeoque verum ſit Sacramentum, quinque præſertim requiri conditiones. Prima eſt, vt procurator habeat ſpeciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda, vt id exequatur per ſe ipſum, & non per alterum à ſe ſubſtitutum. Tertia, vt eo tempore quo Matrimonium per procuratorem contrahitur, is, cuius nomine contrahitur, poteſtatem procuratori datam non reuocauerit, etiamſi eam procura-

tor quàm perſona cum qua contraxit, reuocationem eiuſmodi penitùs ignorent. Quarta, vt mandatum illud procuratoris ſit ad contrahendum cum certa & determinata perſona. Quinta denique, vt procurator conditiones & clauſulas in mandato appoſitas ſeruet, nec illius fines excedat. Quæ quidem conditiones habentur expreſſæ in citato capite finali, & apud eumdem Iſambertum fuſiùs explicantur.

Quæritur 4. quid de Matrimonio infidelium ſentiendum ſit. Reſpondetur Matrimonium illud, quod contrahitur inter infideles non baptizatos, non eſſe Sacramentum; ſicut nec illud quod contraheretur inter perſonam baptizatam & alteram non baptizatam, vt docet Toletus lib. 7. cap. 9. & pluribus probat Iſambertus art. 3. Quòd ſi ipſi infideles ad fidem conuerterentur & baptizarentur, tunc eo ipſo, quòd poſt ſuſceptum Baptiſmum conſentirent inter ſe cohabitare, & ſigno aliquo declararent, eorum Matrimonium fieret omnino ratum & indiſſolubile, ac proinde Sacramentum, vt docent Eckius, Henriques, Bellarminus, Petrus de Ledeſma, & alij apud Laymannum part. 2. cap. 3. de Matrim. Si verò altero coniugum in infidelitate remanente, alter ad fidem conuerteretur & baptizaretur; quamuis olim primis Eccleſiæ temporibus indultum fuiſſet, vt coniux fidelis cum infideli cohabitare poſſet, vt conſtat ex 1. Corinth. 7. poſteà tamen, creſcente fide & numero fidelium, Eccleſiæ viſum eſt ad cauenda peruerſionis pericula aliaque mala, vniuerſim prohibere cohabitationem conjugis fidelis cum infideli, vt conſtat ex cap. *Iudæi ſæpè*, cauſa 28. quæſt. 1. Imò *ſi alter infidelium conjugum* (vt edixit Innocentius III. cap. *Quanto*, de diuortiis) *ad fidem conuertatur, altero vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente; qui relinquitur à ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit.* Addit Laymannus ſuprà

lib. 7. cap. 9.

ex Soto, Henrique, & aliis, cùm hodie cohabitatio coniugis fidelis cum infideli omnino prohibita ſit, probabile eſſe coniugem ex infidelitate ad fidem conuerſum & baptizatum, poſſe tranſire ad alias nuptias; quamuis alter coniux in infidelitate remanens pacificè ac ſine iniuria cohabitare velit.

SECTIO II.

Quænam requirantur ad hoc vt Matrimonium validè contrahatur.

AD Matrimonij validitatem quatuor præſertim requiruntur. Primum eſt vt contrahentes liberum conſenſum præbeant, illumque de præſenti per verba aliqua aut ſigna exteriora exprimant. Ita expreſſè habetur in Catechiſmo Romano. Atque in primis requiri conſenſum liberum, ita vt, ſi ex parte alicuius contrahentium liber ille conſenſus deſit, Matrimonium nullum ſit, patet ex cap. *Cùm locum*, & cap. *Tuæ fraternitati* de ſponſalibus: item ex cap. *Sufficiat*, & cap. *Si quippe*, 27. quæſt. 2.

part. 1. cap. 8.

Ex quo ſequitur, Matrimonium contractum ex graui aliquo metu iniuſtè incuſſo eſſe inualidum, vt conſtat ex cap. *Veniens*, de ſponſalibus & cap. 2. de eo qui duxit in Matrimonium: ſiue tale Matrimonium irritum ſit ex diuino iure naturali, vt exiſtimant Scotus, Nauarrus, & alij apud Leſſium in prælectionibus Theologicis de Matrimonio cap. 4. dub. 8. ſiue ſaltem iure Eccleſiaſtico, vt Ioannes Maior, Paludanus, Sotus, & alij apud eumdem aſſerunt. Debet autem eſſe metus grauis ſeu cadens in conſtantem virum, vt dicitur citato capite *Veniens*, & capite *Cum locum* ſuprà: Qualis autem metus grauis cenſeri debeat, id

prudentis viri iudicio dignoſcendum eſt, vt rectè monet Leſſius ſuprà: multa enim grauem metum v. g. puellæ incutere poſſent, quæ à robuſto & magnanimo viro nihili fierent. Debet etiam metus ille eſſe iniuſtè incuſſus ad extorquendum conſenſum, vt patet ex citato capite *Cum locum*; ſi enim iuſtè incutiatur à lege vel à iudice præcipiente, v. g. vt virginis ſtuprator eam in Matrimonium ducat, Matrimonium tali metu non redditur inualidum, vt habetur capite *Ex litteris*, de ſponſalibus.

Dubitant Doctores de metu reuerentiali; quando v. g. puella iubenti patri, vt cum tali viro nubat, contradicere non eſt auſa, an ſcilicet metus ille debeat cenſeri grauis, adeoque Matrimonium irritum reddat? Nauarrus & quidam alij; quos citat Laymannus part. 2. de Sacramento Matrimonij capite 5. exiſtimant Matrimonium ex tali metu contractum, eſſe irritum: meliùs Henriques, Leſſius, & alij apud eumdem docent, metum illum reuerentialem tunc ſolummodò cenſeri grauem, ac proinde validitati Matrimonii contrarium, quando voluntati & imperio patris aut alterius ſuperioris coniunctæ ſunt minæ graues aut aliqua ſæuitia: idemque dicendum, ſi timeatur grauis & diu duratura indignatio patris.

Præterea conſenſus ille debet eſſe de præſenti, vt docet ſanctus Thomas, Sotus, Paludanus, & plures, quos citat & ſequitur Petrus de Ledeſma capite 5 de Matrimonio, & conſtat tum ex capite *Tua fraternitati*, & capite *Licet* de ſponſalibus, tum ex decreto Eugenij dicitur, quod *cauſa efficiens Matrimonij eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti regulariter expreſſus*: ex quibus verbis habetur etiam conſenſum illum per verba aut ſigna aliqua exteriora exprimendum eſſe: cùm enim Matrimonium ſit Sacramentum, in ſigno aliquo exteriori conſiſtere debet. Diximus per verba aut ſi-

gna aliqua exteriora, quæ verborum defectum ſupplere poſſunt; vt in mutis contingit, qui licet eloqui non valeant, Matrimonium tamen per ſigna & nutus validè contrahere poſſunt, vt habetur capite *Tuæ fraternitati*, ſuprà.

Secundum quod requiritur ad Matrimonij validitatem eſt, vt conſenſus illius expreſſio fiat coram Parrocho & duobus vel tribus teſtibus: quamuis enim Matrimonia clandeſtinè contracta eſſent olim ſolummodo illicita; nouo tamen iure (vt in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. capite de reformatione Matrimonij conſtitutum eſt) *Qui aliter quàm præſente Parrocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parrochi ſeu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus teſtibus Matrimonium contrahere attentauerint; eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit; & huiuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annulat.* Vbi Parrochi nomine (vt rectè obſeruat Iſambertus diſputatio. 7. de Matrimonio art. 9.) intelligitur ille, qui ordinariam in contrahentes habet iuriſdictionem, quales ſunt Papa, Epiſcopus, & proprius ipſorum contrahentium Parrochus, qui ſaltem titulum coloratum & præſumptum in foro exteriori habeat, vt conſtat ex capite *Infamis*, 3. quæſtio 7. Quod ſi contrahentes diuerſarum ſint parrochiarum, non requiritur vt ambo Parrochi aſſiſtant, ſed ſufficit ille in cuius Parrochia Matrimonium celebratur, vt ex praxi Eccleſiæ conſtat, & habetur in Rituali Romano, titulo de Sacramento Matrimonij.

Porrò tam Parrochi quàm teſtium præſentia, non tantùm phyſica, ſed etiam moralis requiritur; ita vt intelligant quid agatur, & de eo teſtari poſſint, vt obſeruat Laymannus part. 2. de Matrim. cap. 4. & Petrus de Ledeſma capite 6. de Matrimonio, vnde

& teſtes à Concilio vocantur.

Quod ſi, poſt Matrimonium coram Parrocho & teſtibus contractum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum dirimens; tunc obtenta diſpenſatione ſatis erit, vt vir & mulier de nouo conſentiant in Matrimonium inter ſe mutuò contrahendum, & conſenſum illum ſigno aliquo exteriori ſibi inuicem manifeſtent; nec ad id Parrochi aut teſtium præſentia requiritur, vt docet Nauarrus cap. 22. num. 70. & Petrus de Ledeſma ſuprà cap. 6. vbi etiam refert à Pio V. ſummo Pontifice ita declaratum fuiſſe.

Contra doctrinam ſuperiùs traditam obiicere poſſet aliquis, conſenſum clandeſtinum olim ad validitatem Matrimonij ſuffeciſſe, ac proinde etiam nunc ſufficere; cùm ea, quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam & validitatem pertinent, ab Eccleſia mutari non poſſint.

Reſpondetur ad ſubſtantiam & validitatem Sacramenti Matrimonij requiri contractum validum, ſeu mutuum contrahentium conſenſum validè expreſſum: quamuis autem Eccleſia efficere non poſſit, vt validus contractus non ſit ad rationem huius Sacramenti ſufficiens; poteſt tamen ad hoc, vt contractus validus exiſtat, certas conditiones apponere, quæ, ſi deſint, cenſebitur inualidus, nec proinde ad Sacramenti huius ſubſtantiam ſeu validitatem erit ſufficiens.

Tertium, quod ad Matrimonij validitatem requiritur, eſt ætas pubertatis in vtroque contrahentium; in mare quidem quatuordecim annorum completorum, in fœmina autem duodecim annorum item completorum. Ita habetur ex cap. *Continebatur*, cap. *Atteſtatione*, & cap. vlt. de deſponſatione impuberum: vbi pueri & puellæ ante dictam ætatem ad Matrimonium contrahendum declarantur inhabiles, niſi malitia ſuppleat ætatem, & ob iuſtam ali-

quam cauſam cum illis diſpenſetur, iuxta cap. *Vbi* eodem titulo.

Quartum denique ad validitatem Matrimonij requiſitum eſt, vt nullum in contrahentibus ſubſit impedimentum canonicum, quod Matrimonium contrahendum impediat, contractumque dirimat: de his autem impedimentis agetur infrà ſuo loco.

SECTIO III.

Quænam requirantur vt Matrimonium non modò validè ſed etiam licitè contrahatur.

AD debitam & licitam Matrimonij celebrationem quatuor præſertim neceſſaria ſunt. Primum eſt, vt ipſi contrahentes nullius peccati mortalis ſibi conſcij ſint: cùm enim Matrimonium ſit Sacramentum viuorum; ab ijs, qui per peccatum mortui ſunt, nec vtiliter nec licitè ſuſcipi poteſt: Vnde Concilium Trid. ſeſſ.24. in decreto de reform. Matrimonij monet coniuges, vt, antequam contrahant, *ſua peccata diligenter confiteantur.* Addit Catechiſmus Romanus eos, qui Matrimonium contra-
part 1. hunt, *non humanam aliquam rem aggredi, ſed di-*
cap.8. *uinam; in eaque proinde ſingularem mentis integritatem & pietatem adhibendam eſſe.* Requirit prætereà Romanum Rituale in ipſis contrahentibus talem præcipuorum fidei myſteriorum notitiam, vt de illis filios ſuos erudire poſſint. Quibus omnibus adiungi meritò poteſt voluntatis rectitudo, ac intentionis puritas; vt ſcilicet Matrimonium, non intuitu diuitiarum, voluptatis, aut alterius ſimilis rei, ſed ob finem aliquem Deo gratum & honorificum contrahatur: ſi enim in aliis actionibus humanis, vt rectè fiant, iſtud requiritur; multò magis in actione ſacra

& religioſa, qualis eſt ipſius Mattimonij contractus Sacramenti dignitate illi annexa veluti conſecratus.

Secundum eſt, *vt antequàm Matrimonium contrahatur ter à proprio contrahentium Parrocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publicè denuncietur; inter quos Matrimonium ſit contrahendum.* Ita enim præſcribitur in citato decreto Conc.Trid. quod & anteà in Conc. Lateran. ſub Innoc. III. conſtitutũ fuerat, vt refertur cap. vlt. de clandeſtinis deſponſationib. Hæ autem denunciationes ab vtriuſq; contrahentium Parrochis fieri debent, ſi forte ad diuerſas Parrochias pertinent, vt impedimenta, ſi quæ ſubſint, ex vtraque parte poſſint detegi, vt docent Henriques, Sanches, alij apud Laymannũ; part. 2 de Matrim. c. 4. à quibus denunciationibus aut ab aliquibus illarũ poteſt ex iuſta cauſa diſpenſare Epiſcopus, quod quidem illius prudentiæ & iudicio relinquitur, vt in præfato decreto declaratum eſt.

Cæterum, quantum temporis requiratur ad hoc, vt quis cenſeatur eſſe alicuius Parrochiæ; quid item facto opus ſit, cùm quis à paucis diebus aut hebdomadibus Parrochiam aliquam incolere cœpit, aut quando factis denunciationibus notabile aliquod tempus elapſum eſt, antequam Matrimonium contraheretur; conſulere quiſque debet particularem conſuetudinem aut Rituale proprium cuiuſque diœceſis; ſicut & in aliis ſimilibus difficultatibus, quarum reſolutio à conſtitutionibus aut moribus localibus petenda eſt, illiſque deficientibus iudicium Epiſcopi exquirendum.

Tertium eſt, vt tempore apto & conuenienti celebretur Matrimonium, ſeruetur que interdictum Eccleſiæ prohibentis celebrationem nuptiarum à prima Dominica Aduentus vſque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum vſque ad Octauam Paſchatis incluſiuè, vt habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 24. cap. 10. de ref.

Quartum denique eſt, vt Matrimonium à filiisfamilias cum conſenſu parentum contraha-

tur: quamuis enim Matrimonium inuitis parentibus contractum, ſi aliæ conditiones neceſſariæ obſeruentur, validum ſit, vt definitum eſt in Concilio Trid. in decreto de refor. Matrim. cap. 1. certum eſt tamen grauiter peccare filiosfamilias, ſi inuitis rationabiliter parentibus, vel eorum conſenſu non requiſito contrahant Matrimonium, vt ex communi Theologorum cõſenſu probat Petrus de Ledeſma cap. 8. de Matrim. & Gamachæus cap. 11. de eod. vbi rectè obſeruat, quòd ſi pater aut mater inducere vellent ad nuptias illicitas vel contra rectam rationem; v. g. ſi iuberent filium ducere vxorem hæreticam, aut infamem, vel malis moribus præditam, vel quam ipſe filius nullo modo tanquam coniugem amare poſſet; & è contrario ſi parentes nolint permittere filiis vt contrahant, ſed domi ſuæ retinere perpetuò velint vt ſeruos: in his & ſimilibus caſibus, in quibus parentes honeſtam & Chriſtianam libertatem in Matrimonio contrahendo impedire vellent, filij obedire non tenerentur. Quæ autem de parentibus, eadem ſimiliter intelligi debent de tutoribus & aliis quorum poteſtati filijfamilias ſubſunt.

SECTIO IV.

Quinam ſint Matrimonii effectus.

PRÆTER gratiam ſanctificantem, quæ per hoc Sacramentum confertur, quod illi cum aliis Sacramentis commune eſt; & gratiam Sacramentalem, quæ illius propria eſt & peculiaris, conſiſtitque in quibuſdam ſpecialibus gratiæ actualis auxiliis, quæ huius Sacramenti intuitu coniugibus opportuno tempore conferuntur ad ipſius Matrimonij officia debitè ac Cap. 1. de Matrim. rectè obeunda, vt fuſiùs explicat Petrus de Ledeſma: tres ſunt præterea huius Sacramenti effectus, quos alio nomine bona Matrimonij vo

care Theologi ſolent, ſcilicet Sacramenti indiſſolubilitas, prolis legitima ſuſceptio ac pia educatio, & thori coniugalis fides. De ſingulis breuiter hic aliquid adnotandum eſt.

Atque in primis certum eſt Matrimonium inter Chriſtianos legitimè contractum, & ab ipſis conſummatum; eſſe omninò inſiſſolubile quoad vinculum. Id enim conſtat tum ex ſcriptura, S. Marc. 10. & S. Luc. 16. vbi Chriſtus Dominus hanc de Matrimonio Chriſtianorum legem tulit; *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam & alteram duxerit, adulterium committit*: tum ex Cōcilio Trid. ſeſſ. 24. cap. 5. & 7. de ref. Matrim. vbi anathema profertur in eos, qui dixerint propter adulterium, hæreſim, aut aliam quamlibet cauſam Chriſtianorum Matrimonia diſſolui poſſe.

Dicet aliquis S. Matth. 19. Chriſtum Dominum dixiſſe vxorem dimitti poſſe ob fornicationem.

Reſpondetur cum S. Auguſtino, poſſe dimitti quoad thorum & cohabitationem, non verò ſeparari quoad ipſius Matrimonij vinculum. Lib. de adult. cōiug. c. 11.

Certum eſt quoque Matrimonium, ratum quidem, ſed non adhuc conſummatum, quamuis ſit verum Sacramentum, ſolui tamen poſſe etiam quoad vinculum, ſi alter coniugum emittat ſolemne votum religionis, vt definitum in Concilio Trident. ſeſſ. 24. & can. 6. & ea de cauſa cap. *Ex publico*, de conuerſione coniugatorum, ſecundùm communem Doctorum interpretationem iniungitur iudici, vt coniugi de religionis ingreſſu ante Matrimonij conſummationem deliberanti bimeſtre ſpatium definiat, intra quod vel propoſitum religionis exequatur, vel coniugi debitum reddat.

Quod ſpectat ad bonum prolis, certum eſt Matrimonium à Deo inſtitutum eſſe ad generis humani conſeruationem & multiplicationem; imò ad ipſius Eccleſiæ propagationem, & ad complendum numerum electorum; proinde-

que grauiter peccare coniuges, qui in ipſius Matrimonij vſu aliquid faciunt, quo generatio prolis impediatur: ſi tamen ex amore virtutis, & ad liberiùs perfectiuſque Deo inſeruiendum pari conſenſu continentiam ſeruare vellent, haud dubiè excellentiorem adhuc viam ſequerentur: quod fusè docet S. Auguſtinus Epiſt. 45. quæ eſt ad Armentariũ & Paulinam coniuges, quos ad ſeruandam continentiam, quam pari conſenſu vouerant, efficaciter hortatur: & lib. 2. de conſenſu Euang. cap. 1. id ipſum probat ex caſtiſſimo coniugio, quod inter ſanctiſſimam Virginem Deiparam & S. Ioſeph digniſſimum eius ſponſum intercesſit ſine vllo virginitatis detrimento, cuius flos in vtroque illibatus permanſit; quorum proinde exemplo dicit *Magnifice inſinuari fidelibus coniugatis, etiam ſeruata pari conſenſu continentia, poſſe permanere vocarique coniugium; non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu.*

Quod denique ad thori coniugalis fidem pertinet, tria præſertim ab ipſis coniugibus exiguntur. Primum eſt, vt coniuge viuente alter coniux cum alia perſona non contrahat, nec vllo modo permiſceatur; imò nec vllum illegitimum affectum deliberatè admittat: & quantumuis alter coniugum diutiſſimè abſit, nec ſciri queat, vtrum adhuc viuat, an verò è vita migrauerit; nunquã licet ad alias tranſire nuptias, donec de illius morte certò conſtet, vt habetur cap. *Dominus*, de ſecundis nuptiis.

Secundum eſt, vt ambo coniuges mutuò cohabitent, & mutua ſibi obſequia in adminiſtranda re familiari & filiorum educatione præſtent; ad quod quidem reciprocè obligantur, & etiam cogi poſſunt tum ab Eccleſiaſtico iudice, tum à ſæculari, iuxta cap. *Litteras* de reſtitut. ſpoliatorum. Cùm autem vir ſit caput vxoris & familiæ, vt dicitur Eph. 5. tenetur vxor ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ adminiſtrationem pertinent; & viciſſim obligatur vir ad alimenta & alia vitæ ſubſidia

vxori

vxori ac reliquæ familiæ præbenda: cumque ad virum pertineat pro arbitratu ſuo domicilium eligere ac mutare, vxor eum ſequi tenetur, vt habetur ex cap. *Vnaquaque* 13 quæſt. 2. & ex communi Theologorum conſenſu docet Nauarrus cap. 14. num. 20. vbi tamen rectè monet vxorem non teneri cum graui corporis aut animi incommodo ſequi virum, v. g. ſi ad bellum proficiſcatur, &c. cui ſubſcribunt Sotus, Sanches, & alij apud Laymannum part. 3. de Matrim. cap. 2.

Sunt etiam aliqui caſus, in quibus poſſunt coniuges licitè ab inuicem quoad thorum & cohabitationem ſeparari, remanente tamen ſemper vinculi coniugalis indiſſolubilitate, vt quando vterque coniux pari conſenſu religionem ingreditur. Item diuerſa ratione, ſi alter coniugum adulterium committat, coniux innocens poteſt ab eo quoad thorum & cohabitationem ſeparari; quoad thorum quidem, propria authoritate, quoad habitationem verò, nonniſi authoritate iudicis, vt docent S. Thomas, S. Bonauentura, & alij, quos citat Sanches lib. 10. diſp. 12. ſi tamen coniux innocens alteri offenſam remittat, ipſumque ad thori ſocietatem recipiat, non poterit ampliùs ab eo ſeparari, vt ex communi Theologorum conſenſu docet idem Sanches. Præterea ſi coniux coniugi ſine graui periculo corporis vel animi cohabitare non poſſit, v. g. ob nimiam ſæuitiam, ob perditos profligatoſque mores, & alias ſimiles cauſas quæ iudicis arbitrio relinquuntur, ſine cuius authoritate hæc ſeparatio fieri non debet, vt fusè docet idem Sanches eod. lib. diſp. 17. & 18.

Tertium denique eſt, vt vir & vxor ſibi mutuò debitum coniugale reddant: nam, vt loquitur Apoſtolus, *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir, ſimiliter autem vir ſui* 1. *Cor.* 7. *corporis poteſtatem non habet, ſed mulier:* Vnde ibidem præcipit, vt *vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro*, idque ſiue debitum illud

coniugale expreſsè petatur ſiue tacitè, vt docet S. Thomas. Hæc autem obligatio mutua reddendi coniugale debitum, eſt ſub peccato mortali, ſi alter coniugum ſeriò, inſtanter, & rationabiliter illud petat, vt ex communi Theologorum conſenſu docet & fusè probat Sanches lib. 9. diſp. 2.

In 4. diſt. 32. q. vnic. art. 2. q. 1.

Sunt tamen aliqui caſus, in quibus coniux ab obligatione reddendi debiti eximi cenſetur; vt quando vnus coniugum adulterium commiſit, tunc enim coniux innocens debitum ipſi negare poteſt: item ſi ex redditione debiti timeatur grauiſſimum aliquod corporis incommodum; aut ſi vxor prægnans ſit, & proli conceptæ timeatur probabile mortis periculum: quæ omnia fuſiùs explicata apud eumdem Sanches toto lib. 9. citato videri poſſunt.

SECTIO V.

Quænam ſint Matrimonij impedimenta.

SVPPONIMVS Eccleſiam pro data ſibi à Chriſto Domino in omnes fideles authoritate, potuiſſe ex cauſis rationabilibus certa quædam impedimenta Matrimonij conſtituere, vt expreſsè definitum eſt in Concilio Trid. & conſtat ex antiqua traditione ipſius Eccleſiæ, olim ſiquidem, teſte S. Auguſtino, legibus Eccleſiaſticis prohibita erant Matrimonia inter conſobrinos, & temporibus S. Gregorij Papæ eodem iure Matrimonia irrita erant vſque ad ſeptimum gradum incluſiuè, vt habetur ex cap. *Nulli*, & cap. *De conſanguinitate*, 35. quæſt. 2. & 3. cùm tamen hodie nec affinitas nec conſanguinitas Matrimonium impediat, niſi vſque ad quartum gradum, vt infra explicabitur.

Seſſ. 24. can. 4. Li. 15. de ciuit. c. 16.

Hæc autem impedimenta duplicis ſunt ge-

neris: quædam enim Matrimonium ſolummodò contrahendum impediunt, alia etiam contractum dirimunt.

Impedimenta prioris generis quinque communiter à Theologis numerantur, vt videre eſt apud Bonacinam. Primum eſt Eccleſiæ interdictum ſeu prohibitio, vt habetur ex capite *Non vxorem*, 33. quæſt. 1. & cap. *Capellanus*, de feriis. Secundum eſt contractus ſponſaliorum initus cum perſona aliqua, vt ex infrà dicendis pleniùs intelligetur. Tertium eſt votum ſimplex caſtitatis aut religioſi ſtatus amplectendi, vel ſuſcipiendi ſacros Ordines, vel non nubendi, vt conſtat ex capite *Si quis votum*, 27. quæſt. 1. & cap. vnico, de voto in ſexto, & qui cum huiuſmodi voto Matrimonium contrahit, diſpenſatione illius minimè obtenta, peccat mortaliter: & quamuis reddere poſſit coniugale debitum, illud tamen licitè petere non poteſt, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina. Quartum eſt cognatio ſpiritualis, quæ contrahitur per Catechiſmum, quæ tamen per Concilium Trident. ſublata eſt, vt docent Henriques, Reginaldus, Sanches, & alij apud eumdem Bonacinam. Quintum denique eſt crimen, vt vxoricidium, Preſbytericidium, inceſtus, & quædam alia quæ ab eodem Bonacina enumerantur, ob quæ olim quaſi pœnitentiæ loco Matrimonium interdictum erat: verùm Sotus, Corduba, Henriques, Nauarrus, & plures alij quos citat Laymannus, exiſtimant hæc criminum impedimenta fuiſſe per diuturnam conſuetudinem penitùs ſublata; adeò vt Nauarrus dicat ſe non meminiſſe tota ætate ſua ſuper eiuſmodi impedimento petitam fuiſſe diſpenſationem.

Qu.3. pu.4 de impedim Matr.

Supra.

Part. 4. de Matr. ca. 6.

Impedimenta dirimentia duodecim communiter à Theologis numerantur, quæ memoriæ iuuandæ cauſa his tribus verſibus comprehenſa ſunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen ,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas ,
Si ſis affinis, ſi conſummare nequibis.

Primum impedimentum eſt, *Error*, qui dupliciter contingere poteſt; vel circa ſubſtantiam perſonæ, vt ſi quis ducat Annam exiſtimans eſſe Catharinam; vel circa ipſius perſonæ qualitatem, vt ſi quis ducat Annam credens eſſe nobilem, diuitem, &c. quam poſteà comperit eſſe ignobilem, pauperem, &c. Et priori quidem modo reddit Matrimonium inualidum, non item poſteriori, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina.

Suprà pu. 1. Secundum eſt, *Conditio*, quando quis contrahit cum perſona aliqua ſeruilis conditionis, exiſtimans eſſe liberam: tale enim Matrimonium Eccleſiaſtico iure irritum eſt, vt habetur ex cap. 2. & vlt. de coniugiis ſeruorum. Verùm eiuſmodi impedimentum hodie inter Chriſtianos rariſſimè contingit, niſi fortè reſpectu eorum, qui ſententia iudicis per totum vitæ tempus ad remos damnati ſunt, aut carceri perpetuo mancipati: tales enim, cùm ſint *Serui pœnæ*, vt iura loquuntur, ſeruilis conditionis leges ſubire debent.

Tertium eſt *Votum*, ſolemne ſcilicet, quod emittitur in profeſſione ſtatus religioſi: tale ſiquidem votum non modò impedit Matrimonium contrahendum, quod etiam facit votum ſimplex caſtitatis, ſed etiam contractum dirimit, vt habetur ex Clement. vnica, de conſanguinitate, & ex Concilio Trident. ſeſſ. 24. can. 9.

Quartum eſt *Cognatio*, quæ triplex à Theologis diſtinguitur, naturalis ſcilicet, ſpiritualis, & legalis. Cognatio naturalis, quæ etiam conſanguinitas vocatur, eſt vinculum perſonarum, quæ ab eodem proximo ſtipite per carnalem propagationem deſcendunt. Solent autem Theologi in conſanguinitate conſiderare lineas & gradus. Nomine lineæ intelligunt ſeriem ſeu ordinem perſonarum

conſanguinitatem inter ſe habentium; ſiue linea illa ſit recta, qualis reperitur inter aſcendentes & deſcendentes, ſiue ſit tranſuerſa ſeu collateralis, qualis eſt inter perſonas, quæ quamuis ab eodem ſtipite procedant, à ſe tamen inuicem non deſcendunt. Nomine verò gradus exprimunt diſtantiam maiorem vel minorem vnius perſonæ ab altera ſecundùm lineam conſanguinitatis. Porrò ad diſtantiam illam dignoſcendam, & computandos ipſius conſanguinitatis gradus, tres regulæ à S. Doctore & aliis communiter Theologis aſſignantur. In 4. diſt.

Prima regula hæc eſt: *In linea recta aſcendentium & deſcendentium tot numerantur gradus, quot perſonæ vnâ demptâ*: vnde Pater & Filius in primo conſanguinitatis gradu coniuncti eſſe dicuntur; auus & nepos, in ſecundo, & ſic de aliis. 40. q. 1. a. 2.

Secunda regula: *In linea collaterali, quot gradibus perſonæ diſtant à communi ſtipite, totidem etiam inter ſe diſtant*: quare cùm frater & ſoror vno tantùm gradu diſtent à Patre, cenſentur etiam vno tantùm gradu inter ſe diſtare; patrueles verò duobus gradibus, & ſic de aliis.

Tertia regula: *Si conſanguinei à communi ſtipite inæqualiter diſtent, tunc quot gradibus is, qui magis remotus eſt, diſtat à communi ſtipite, tot etiam gradibus inter ſe diſtant*: Iuxta quam regulam patruus cenſetur eſſe in ſecundo gradu conſanguinitatis cum liberis fratris ſui; quia liberi illi duobus gradibus à communi ſtipite diſtant. Quamuis autem iure antiquo impedimentum cognationis naturalis extenderetur vſque ad ſeptimum gradum, vt ſuprà dictum, hodie tamen non niſi ad quartum gradum incluſiuè extenditur, vt habetur ex cap. *Non debet* de conſanguinitate & affinitate.

Cognatio ſpiritualis eſt propinquitas ſecundùm iuris Eccleſiaſtici diſpoſitionem, orta ex

adminiſtratione vel ſuſceptione Baptiſmi, inter ſuſceptores & baptizatum illiuſque patrem ac matrem, necnon inter baptizantem, & baptizatum eiuſque patrem ac matrem, vt in Concilio Trid. conſtitutum eſt: quod etiam ſimiliter intelligendum eſt de Confirmatione, vt ibidem declaratur: ex quo ſequitur (quod hîc obiter aduertendum eſt) nullam inter ipſos ſuſceptores contrahi cognationem, proindeque patrinum poſſe validè ac licitè ducere illam in Matrimonium, cum qua ſimul alienum filium è ſacro fonte ſuſcepit, vt conſtat ex Bulla Pij V. quæ incipit *Cùm illius vicem*. Obſeruat etiam Bonacina ex Suare, Sanche, & aliis, illum, qui ſuſcipit puerum, quando priuatim & ſine ſolemnitate baptizatur, nullam cognationem contrahere; licet is, qui Baptiſmum eiuſmodi confert, contrahat cognationem ſpiritualem cum baptizato & patre ac matre illius. Excipitur caſus ille in quo maritus coniugis ſuæ prolem in neceſſitate baptizat; tunc enim nullam cum ea contrahit cognationem, vt habetur cap. *Ad limina*, 20. quæſt. 1.

Seſſ. 24. c. 2. de re. Matr.

Quæ. 3. de impe. Matr. pu. 5.

Cognatio denique legalis, eſt propinquitas perſonarum ex adoptione proueniens; adoptio verò eſt extraneæ perſonæ in filium aut filiam legitima aſſumptio. Et hæc cognatio legalis contrahitur primò inter ipſum adoptantem & adoptatum, adoptatique deſcendentes vſque ad quartum gradum: ſecundò inter vxorem adoptantis & adoptatum: tertiò inter filios adoptantis & adoptatum. vt conſtat ex cap. *Per adoptionem* 3. quæſt. 3. & cap. vnico, de cognat. leg. Hæc autem cognatio non prouenit niſi ex ea adoptione, quæ fit ſecundùm leges, quæ proinde ſuper hac re conſuli debent.

Quintum eſt, *Crimen*; quod quidem eſt duplex, vt habetur ex cap. *Si quis viuente* 31. quæſt. 1. & cap. *ſignificauit* & cap. *ſuper hoc* de eo qui duxit. Primum eſt, homicidium coniugij; quando ſcilicet maritus vxorem per

ſe vel per alium ferro vel veneno occidit eo fine, vt cum alia muliere cædis illius conſcia & in illam conſentiente Matrimonium contrahere poſſit: quod etiam ſimiliter de vxore intelligi debet. Aliud crimen eſt adulterium; quando alter coniux committit adulterium, & pollicetur ei cum quo adulteratur ſe contracturum cum eo poſt obitum coniugis, & hæc promiſſio ab eo acceptatur: vel quando poſt Matrimonium de præſenti contractum cum vno, cum altero etiam per verba de præſenti contrahitur, & ab vtroque criminis illius conſcio adulterium committitur: vel etiam quando alter coniux adulterium cum alio commiſit, & poſteà interficit coniugem; vt cum adultero, quamuis illius cædis minimè conſcio, contrahere poſſit.

Sextum eſt *Cultus diſparitas*: quando baptizatus contrahit Matrimonium cum fœmina nondum baptizata, aut mulier baptizata cum viro non baptizato. Hoc impedimentum colligitur tum ex Concilio Tolet. 3. cap. 14. tum ex ipſius Eccleſiæ vſu communi, qui ſufficiens eſt ad impedimentum inducendum, quamuis non ſit in iure expreſſum, vt obſeruat Bonacina. Suprà pu. 7.

Quod autem ſpectat ad Matrimonium Catholicæ perſonæ cum hæretica, quamuis validum ſit, eſt tamen illicitum, vt pluribus probat Laymannus cap. 14. de impedimentis Matrimonij; vbi etiam monet experientiâ compertum eſſe, ex eiuſmodi Matrimonio tot & tanta ſequi ſpiritualia incommoda tum ipſi coniugi Catholico, tum liberis ac Chriſtianæ reipublicæ, vt plerumque charitatis legi omninò aduerſetur: in quo caſu (vt idem author dicit) ne quidem ſummus Pontifex id diſpenſatiuè permittere poteſt; niſi probabilis aliqua ſpes ſubſit ex eiuſmodi Matrimonio longè maiores fructus ſpirituales obuenturos eſſe, quorum intuitu incommoda illa tanquam minora vtcunque tolerari poſſint.

Septimum eſt *vis*, ſeu metus grauis iniuſtè incuſſus: quando quis vi aut metu eiuſmodi addigitur ad contrahendum Matrimonium, quod nullo modo contraxiſſet, niſi ad id eo modo compulſus fuiſſet, de quo dictum eſt ſuprà ſect. 2.

Octauum eſt *Ordo*: quando quis ſcilicet initiatus eſt ſacris Ordinibus vel aliquo illorum: tales enim Ordines ob votum ſolemne caſtitatis, quod annexum habent, Matrimonium contrahendum impediunt, & dirimunt contractum, vt habetur ex cap. vnico, de voto in 6. & ex Concilio Trid. ſeſſ. 24. can. 9.

Nonum eſt *Ligamen*, id eſt, obligatio ſeu vinculum alterius Matrimonij rati cum coniuge adhuc viuente: quandiu enim hoc vinculum durat, Matrimonium cum quouis alio contrahendum impedit ac dirimit, idque non modo iure Eccleſiaſtico, vt patet ex cap. 1. & vltimo de ſponſa duorum, ſed etiam iure diuino, vt expreſsè declaratum habetur in Concilio Trident. ſeſſ. 24. can. 2. & ſatis conſtat ex prohibitione Chriſti Domini S. Matthæi cap. 19.

Decimum eſt *honeſtas*, publica ſcilicet, ratione cuius oritur impedimentum, tum ex ſponſalibus validè contractis, tum ex Matrimonio rato & nondum conſummato, vt habetur ex cap. *Sponſam*, & cap. *Iuuenis* & cap. *Ad audientiam* de ſponſalibus. Quamuis autem iure antiquo impedimentum iſtud protenderetur vſque ad quartum gradum, iure tamen nouo in Concilio Trid. conſtitutum eſt, vt impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum nonniſi ad primum gradum extendatur: illud autem, quòd ex Matrimonio rato prouenit, ſecundùm iuris antiqui diſpoſitionem relictum eſt; proindeque ad quartum gradum extenditur, vt conſtat ex decreto Pij V. quod incipit. *Ad Romanum*.

Seſſ. 24. c. 3. de ref. Matr.

Vndecimum eſt *Affinitas*, quæ eſt attinentia ſeu propinquitas quarundam perſonarum ex copula

carnali prouueniens, ratione, cuius fit vt mulier coniugata per conſummationem Matrimonij affinis fiat conſanguineis mariti, & viciſſim maritus conſanguineis vxoris. Hæc autem affinitas, ſi oriatur ex copula licita, vſque ad quartum gradum extenditur, vt conſtat ex capite *Non debet*, de conſanguinitate & affinitate; ſi ex copula illicita ſecundum gradum non excedit, vt Concilio Tridentino conſtitutum eſt. Seſſ. 24. c. 4. de refor. Matr.

Docent autem Theologi affinitatem non parere affinitatem, proindeque duos fratres v. g. validè ac licitè poſſe duas ſorores in Matrimonium ducere, filiumque ſimiliter poſſe Matrimonium cum illa contrahere, cuius matrem pater ſibi coniugio copulauit: quod patet ex cap. *Super his*, de conſanguinitate & affinitate. Quod ſi affinitas Matrimonio iam contracto ſuperueniat, vt ſi maritus adulterium committat cum vxoris conſanguinea in primo vel ſecundo gradu; tunc illius ratione maritus coniugale debitum ab vxore petere licitè non poteſt, quamuis eidem reddere teneatur, vt ex communi Doctorum conſenſu docet Bonacina. Sup. pu.12.

Duodecimum eſt *Impotentia*. id eſt inhabilitas perpetua ad conſummandum Matrimonium. ſiue illa ſe teneat ex parte viri, ſiue ex parte mulieris: dummodò fuerit eo tempore quo Matrimonium contractum eſt, non verò poſtea ſubſecuta ſit. Et hoc impedimentum dirimit Matrimonium non modò iure Eccleſiaſtico, vt patet ex cap. *Quod ſedem*, de frigidis & maleficiatis; ſed etiam ipſo iure naturæ, vt ex communi Theologorum doctrina probat Bonacina. Sup. pu.13. Quòd ſi (vt ibidem author ſubdit) dubitetur num impotentia ſit perpetua, permittuntur coniuges ſimul habitare per triennium vt Matrimonium conſumment; quo tempore, ſi nequeant conſummare, non ampliùs permittuntur cohabitare ad conſummandum Matrimonium; quia iudicatur adeſſe impotentia perpe-

tua, & conſequenter inualidum eſſe Matrimonium, ideoque ſeparationem eſſe faciendam propter periculum incontinentiæ: ſecluſo tamen illo periculo iura permittunt, vt vir habeat tantùm pro ſorore, quam non poteſt habere vxorem, vt conſtat ex cap. *Laudabilem*, & cap. *Requiſiniſti*, 33. quæſt. 1.

Seſſ. 24. c. 6. de refor. Matr. Concilium Trid. adiunxit decimum tertium impedimentum, ſcilicet *Raptum*, decreuitque *Inter raptorem & raptam, quandiu ipſa eſt in poteſtate raptoris, nullum poſſe conſiſtere Matrimonium:* Quod quidem decretum etiam locum habere exiſtimant Henriques, Rebellus, Zerola, Petrus de Ledeſma, & alij apud Auguſtinum Barboſam in remiſſionibus ad citatæ ſeſſ. 24. cap. 6. quando puella conſenſit quidem in raptum, ſed inuitis parentibus; quamuis id negent Reginaldus, Sanches, Leſſius, & alij apud eumdem.

Quæres quis in ſupradictis impedimentis diſpenſare poſſit. Reſpondetur 1. Romanum Pontificem, pro ſumma quam obtinet in Eccleſia poteſtate diſpenſare poſſe in omnibus impedimentis, quæ iure Eccleſiaſtico Matrimonium impediunt aut dirimunt, vt ex communi Theologorum omnium conſenſu docet Bonacina. (Suprà pu. 15.) Reſpondetur 2. Epiſcopum diſpenſare poſſe in impedimentis non dirimentibus, excepto voto caſtitatis perpetuæ & religionis: imò etiam aliquando in impedimentis dirimentibus, quæ poſt contractum bona fide Matrimonium deprehenduntur, quando ſcilicet impedimentum eſt occultum, & Matrimonium manifeſtum, ipſique cõiuges non poſſunt abſque magno ſcandalo ſeparari, nec ad ſummum Pontificem patet recurſus propter paupertatem aut aliàs maximas difficultates. Ita Petrus de Ledeſma, Peres, Sanches, Valentia, Riccius, & alij apud eumdem Bonacinam: (Suprà) qui etiam cenſent, non modò poſt contractum Matrimonium, ſed & antequam contrahatur, Epiſcopum poſſe ob vrgentiſſimam aliquam neceſſitatem ex præ-

ſumpta ſummi Pontificis tacita facultate in iiſdem impedimentis dirimentibus interdum diſpenſare.

SECTIO VI.

De Sponſalibus.

SPONSALIA, quæ à ſpondendo ſeu ſponte promittendo dicta ſunt, ſignificant ſpontaneam promiſſionem mutuam inter virum & fœminam de Matrimonio in futurum contrahendo: ſponſaliorum enim obligatio non contrahitur per ſolum deſiderium aut propoſitum contrahendi Matrimonii, niſi intercedat promiſſio, eaque mutua & reciproca, vt docet & probat Sanches: nec ad illius validitatem requiritur præſentia Parochi aut teſtium, vt obſeruat idem Sanches; quamuis ſeruari debeat laudabilis illa conſuetudo, quæ in vniuerſa propemodum Eccleſia vim legis obtinuit, vt antequam Matrimonium per verba de præſenti contrahatur, ſponſalia in facie Eccleſiæ ſeu coram Parocho, & teſtibus celebrentur: ſuper qua re conſuli debent cuiuſque Diœceſis conſuetudines & leges particulares. li.1.de ſponſ. diſp.1 diſ.12.

Ad validitatem autem ſponſaliorum requiritur in primis, vt contrahentes ſaltem ætatis annum ſeptimum expleuerint; ante quam ætatem ad ſponſalia contrahenda cenſentur inhabiles, vt conſtat ex cap. *Litteras*, & cap. *Acceſſit*, de deſponſatione impuberum. Requiritur præterea vt vſum rationis habeant, & cum ea deliberatione operentur, quæ ad plenũ & perfectum conſenſum neceſſaria eſt, vt docet Toletus. Requiritur denique, vt verè & ex animo promittant, atque ſe obligare intendant: qui enim fictè lib. 7. c. 20.

tantùm promitteret, grauiter quidem peccaret, & ad compenſanda damna ex promiſſionis illius fictione prouenientia teneretur, nulla tamen in foro conſcientiæ contraheret ſponſalia, vt fusè
Suprà docet & probat Sanches.
diſp. Quæres 1. quænam ſit obligatio ſponſalio-
9. & rum. Reſpondetur ex veris ſponſalibus, id eſt
ſeq. ex promiſſione illa mutua inter virum & mulierem ſiue priuatim ſiue in facie Eccleſiæ facta, oriri obligationem ſub peccato mortali ad illam ex parte vtriuſque adimplendam. Ita S. Thomas, Paludanus, Sotus, Henriques & alij, qui-
Diſp. bus ſubſcribit Sanches: vnde ſi alter ſponſo-
27. rum promiſſis ſtare non velit, per iudicem Eccleſiaſticum etiam adhibitis cẽſuris ad illorum executionem compelli poteſt, vt habetur cap. *Ex litteris* de ſponſalibus, niſi fortè attentis circumſtantiis, & propter diſſenſiones perpetuas, aliaque grauia mala & ſcandala, quæ ex inuitis & coactis nuptiis meritò timeri poſſunt, aliter faciendum eſſe iudex prudenter arbitretur: vnde etiam cap. *Requiſiuit*, de ſponſalibus & Matrimonio dicitur in tali caſu monitione potiùs quàm coactione opus eſſe.

Quæres 2. quibus modis ſponſalia diſſoluantur. Reſpondetur id variis & multis modis fieri poſſe: præcipuos hic & magis ordinarios ſubiicimus.

Soluuntur igitur ſponſalia 1. per mutuum conſenſum & mutuam ipſorum ſponſorum remiſſionem liberè factam, vt ex communi Theo-
q.1.de logorum conſenſu docet Bonacina. Secundò
ſpõſa per ingreſſum religionis alterutrius ſponſorum,
pu.10 etiamſi profeſſionem non emittat, vt habetur cap. *Ex publico* de conuerſione coniugatorum, & docet Toletus lib. 7. cap. 21. & Bonacina ſuprà pun. 5. qui rectè ibidem ſubdit, quòd ſi quis poſt ſponſalia contracta virginem ſpe nuptiarum deflorauit, tunc illam ducere tenetur, nec religioſum ſtatum amplecti cum tanto illius

damno licitè poteſt. Tertio ſoluuntur ſponſalia per Ordinis maioris ſuſceptionem , vt habetur ex cap. *Scripſit* 27. quæſt. 2. Quarto per Matrimonium de præſenti cum altera contractum, quamuis peccet mortaliter qui ſic contrahit, vt habetur capite, *Sicut ex litteris* , de ſponſalibus. Quintò per fornicationem vnius ſponſorum poſt ſponſalia contracta, vt habetur ex capite *Quemadmodum* de iureiurando : quamuis enim qui fornicationem commiſit ex parte ſua obligatus remaneat ad ſponſalia implenda, alter tamen innocens poteſt ab illis reſilire ſi velit. Sextò denique per notabilem aliquam mutationem poſt ſponſalia contracta ſuperuenientem, quæ ſi ab initio extitiſſet aut præuiſa fuiſſet, viri prudentis iudicio à ſponſalibus contrahendis meritò abſterruiſſet , vt ſi alter ſponſorum in lepram aut alium morbum incurabilem incidat ; ſi notabilem famæ aut bonorum iacturam patiatur ; ſi graues inter ſponſos aut parentes illorum inimicitiæ oriantur, ſi ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat ; ſi ſponſus patrium ſolum mutare vel vagari cum graui ſponſæ incommodo conſtituat ; imò , etiamſi aliqua eiuſmodi cauſa extiterit tempore ſponſaliorum , nec niſi poſt illa contracta deprehendatur : in his enim & ſimilibus caſibus , qui iudicio viri prudentis dignoſci debent , ſponſalia diſſolui poſſunt. Ita Petrus de Ledeſma, Reginaldus, Riccius, & alij apud Bonacinam. Suprà pu. 8.

Quæres tertiò vtrum ad ſoluenda ſponſalia iudicis Eccleſiaſtici authoritate opus ſit. Reſpondetur ex Nauarro , Syluestro , & aliis apud Laymannum , ſi cauſa ſoluendi Matrimonij moraliter certa ſit , nulla iudicis Eccleſiaſtici authoritate opus eſſe ; niſi ratione vitandi ſcandali , quando ſponſalia publicè contracta ſunt : vnde etiam in multis Diœceſibus obſeruatur , vt non liceat à ſponſalibus publicè notis reſilire , niſi cau- part. 1 de ſponſ. cap. 2.

ſa priùs ad Ordinarium delata & ab ipſo probata.

Atque hactenùs de Sacramentis ad maiorem authoris illorum gloriam.

TRACTATVS SECVNDVS,

DE

ACTIBVS HVMANIS.

Iuxta diuinæ legis normam dirigendis.

QVONIAM gratiarum cæleſtium fontes in Sacramentis, ea potiſſimùm ratione per Chriſti merita nobis recluſi ſunt, vt earum auxilio excitati & ſubnixi, ad propoſitum nobis finem, beatitudinem ſcilicet æternam perueniamus; nec aliter (vt docet S. Thomas) quàm per actus aliquos nobis proprios ad illam tendere queamus; eundumque ſit de virtute in virtutem, iuxta propheticum dictum, & aſcenſiones in corde noſtro diſponendæ, vt videatur Deus Deorum in Sion: idcirco doctrinæ Theologicæ ordo poſtulat, vt nunc ipſos humanos actus conſideremus, perſpiciamuſque quinam actus ad beatitudinem illam æternam conſequendam, apti ſint & idonei, & è contra quibuſnam actibus ab ipſa beatitudine conſequenda præpediamur.

1.2. in proœmi. q. 6. *Pſal.* 83.

CAPVT PRIMVM.

De Actibus humanis in genere.

SECTIO I.

Quis ſit actus humanus propriè dictus.

1.2. q. 1.a.1. OBSERVANDVM eſt ex S. Thoma actus illos, qui ab homine eliciuntur, dupliciter ſpectari poſſe; ſcilicet in genere naturæ, quoad ſuam entitatem præciſè; & in genere moris, quoad libertatem cum qua exercentur, & quoad ea quæ fundantur in ipſa libertate, vt eſſe capaces laudis vel vituperij, meriti vel demeriti: priori modo dicuntur actus hominis, poſteriori verò actus humani: vnde fit vt per actum hominis intelligatur actus ille, qui ab homine fit quocunque tandem modo fiat; actus verò humanus ille dicatur, qui fit ab homine in quantùm homo, ſeu in quantùm eſt Dominus actuum ſuorum, quando ſcilicet per rationem & voluntatem operatur: ac proinde ſecundùm mentem S. Doctoris & communem Theologorum doctrinam, ad propriam actus humani rationem duo requiruntur; primò vt ſit voluntarius, ſecundò vt ſit liber. Illum hic conſiderabimus prout voluntarius eſt; de eodem verò provt liber eſt, in ſequenti ſectione agemus.

Actus igitur voluntarius, is eſt (vt docet S. Damaſcenus lib. 2. de fide cap. 14.) cuius principium eſt in ipſo agente cognoſcente:

vnde ſequitur ad rationem voluntarij duo requiri. Primum eſt, vt procedat à principio intrinſeco; ſi enim quis inuitus ac retinens ab extrinſeco moueatur, motus ille non eſt voluntarius. Secundum eſt, vt procedat à principio cognoſcente; voluntas enim non fertur in incognitum: cuius quidem conditionis defectu motus lapidis quo fertur deorsùm, quamuis ſit naturalis, non eſt tamen voluntarius: quia licet ſit à principio intrinſeco (propria enim grauitate mouetur) non mouetur tamen cum cognitione: motus autem animalis, cùm ex aliqua cognitione imperfecta procedat, nonniſi imperfectè voluntarius, ſeu potiùs ſpontaneus dicitur; proindeque ratio voluntarij ſolis actibus hominis propriè & perfectè conuenit, & à fortiori actibus Angelorum & ipſius Dei.

Porrò ipſius humanæ voluntatis actus duplicis ſunt generis, alij ſiquidem ſunt eliciti, alij imperati. Actus eliciti ſunt illi, qui primò & per ſe exercentur, ſeu eliciuntur ab ipſa voluntate tanquam à proxima potentia. Actus verò imperati exercentur, imperio ipſius voluntatis, & vi alicuius volitionis præcedentis; ſiue ab ipſa voluntate, quæ ſibi aliquos actus imperat; ſiue ab aliis potentiis ab ipſa voluntate diſtinctis, quæ per illam ad agendum mouentur & applicantur.

Cùm autem voluntas (vt communiter docent Theologi cum S. Thoma) ſit tantùm vel q. 8. a.
finis, vel mediorum, tres enumerantur actus 2.
illius eliciti circa finem, ſcilicet volitio, intentio, & fruitio; qui actus ſunt iidem cum amore, deſiderio, & gaudio. Gaudium ſeu fruitio verſatur circa finem obtentum, ſeu circa bonum præſens; deſiderium, ſeu intentio circa finem obtinendum, ſeu circa bonum abſens; amor & volitio circa finem & bonum, abſtrahendo ab eius abſentia vel præſentia; Quibus ex aduerſo reſpondent odium, timor, & triſtitia circa malum. Tres item ſunt actus voluntatis eliciti circa media; ſcilicet electio,

conſenſus, & vſus: electione voluntas præfert, & amplectitur vnum medium præ aliis; conſenſu approbat iudicium intellectus circa illud medium; vſu applicat potentias ad executionem.

Quærunt Theologi vtrum electio & intentio ſint ſemper actus inter ſe realiter diſtincti; ſeu an voluntas vno & eodem actu poſſit velle finem & media. Reſpondetur iuxta probabiliorem ſententiam, quæ eſt etiam S. Doctoris, quòd, quamuis hi duo voluntatis actus, vt plurimùm inter ſe diſtinguantur, abſolutè tamen loquendo poteſt voluntas vno & eodem actu velle finem ac media; ſicut poteſt intellectus principium & concluſionem eodem actu cognoſcere.

q. 10. a. 4.

Quod verò ſpectat ad actus imperatos, tot ſunt & tam multiplices & varij, quot & quam multipliciter ab ipſa voluntate, aut aliis potentiis, ad eiuſdem voluntatis imperium exerceri poſſunt: de quibus omnibus pleniùs agunt Philoſophi in Ethicis; & videri poteſt S. Doctor tota quæſt. 17.

q. 1. a. 3.

Cæterùm docet idem S. Thomas, omnes actus qui à voluntate humana procedunt, ſiue elicitos, ſiue imperatos: eſſentialem ſuam differentiam ac ſpeciem deſumere à fine proximo, quem agens ſpectat & intendit; hoc eſt à ratione ſeu motiuo, quo mouetur voluntas ad aliquid appetendum & volendum, & è contrà: qui motiuus vocatur etiam obiectum formale ipſius voluntatis. Vnde ſequitur actus illos, qui habent eumdem finem proximum, ſeu idem obiectum formale, eſſe eiuſdem ſpeciei; tametſi habeant diuerſa obiecta materialia: v. g. ſi quis ieiunet & eleemoſynam largiatur purè ob amorem Dei, vt illi placeat, vt gloriam illi deferat; ieiunium illud & eleemoſyna erunt formaliter actus charitatis, quamuis materialiter ad virtutes ſpecie diuerſas, abſtinentiæ ſcilicet & miſericordiæ pertineant: & è contrà illos actus diſtingui ſpecie, qui, licet habeant

idem obiectum materiale, à motiuis ſpecie diſtinctis oriuntur: e. g. oratio, quæ materialiter conſiderata eſt actus virtutis religionis, ſi fiat ex motiuo ſatisfaciendi Deo pro peccatis, erit actus Pœnitentiæ; ſi ex motiuo alicuius alterius virtutis, ad virtutem illam pertinebit.

SECTIO II.

Quis actus verè & propriè ſit liber.

Dicendum eſt actus humani libertatem in eo conſiſtere, vt eliciatur vel imperetur à libera voluntate, vt ſic; ſeu quatenùs libera eſt & liberè operatur: Illa autem voluntas dicitur libera & liberè operari, quæ nullam in agendo neque coactionem, neque neceſſitatem patitur; ſed poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, libera ſemper manet & indifferens, ſiue quoad exercitium, ſiue quoad ſpecificationem actus, ſeu ad agendum, vel non agendum; ad hoc vel illud agendum.

Hæc aſſertio duas habet partes: in prima dicimus actum illum liberum eſſe, qui elicitur vel imperatur à libera voluntate: libertas enim propriè & primò ipſi voluntati competit, & ex illa in actum deriuatur, quod per ſe patet.

In ſecunda parte dicimus libertatem voluntatis in eo conſiſtere, quòd voluntas nullam neque coactionem, neque neceſſitatem patiatur: ſed poſitis omnibus ad agendum præreqniſitis, liber manet & indifferens ad agendum vel non agendum; ad hoc vel illud agendum. Diſp. 1. de libero arbit. art. 2.
Hæc propoſitio (quam de fide eſſe aſſerit Iſambertus) probatur 1. ex ſcript. Deut. 30. *Teſtes inuoco cælum & terram, quòd propoſuerim vobis vitam & mortem, &c. elige ergo vitam*: 2. Reg. 24. *Hæc dicit Dominus: trium tibi datur optio, elige quod volueris, &c.*

Probatur 2. ex S. Athanaſio orat. ad Gentes,

Anima, inquit, *cognoſcens liberum ſui arbitrium, videt ſe poſſe vti corporis partibus ad vtraque, ad bona & ad mala.* S. Cyrillo Alexand. lib. 4. in S. Ioannem. *Liberum eſt,* inquit, *& propriæ electionis in hominibus in vtrumque deflectere, aut in dextram partem aut in ſiniſtram; in virtutem dico vel vitium.* S. Cypriano epiſt. 55. *Homo*, inquit, *libertati ſuæ relictus, & in arbitrio proprio conſtitutus, ſibimet ipſe vel mortem appetit vel ſalutem.* Et S. Anſelmo in priori parte libri de concordia liberi arbitrij cum præſcientia Dei & prædeſtinatione, vbi expreſsè dicit, *Deum velle hominis voluntatem nulla neceſſitate cogi aut prohiberi ad volendum, vel non volendum:* Ibidemque fusè explicat, & probat neceſſitatem antecedentem, qua voluntas ad vnum quid determinatur, libero arbitrio aduerſari; docetque voluntatem indifferentem eſſe ad oppoſitorum alterum eligendum; quamuis, poſtquam vnum reipſa delegit, neceſſitatem quamdam ipſa ſibi faciat, quam conſequentem vocant Theologi, quæ ex ipſa effectus poſitione ſequitur.

Ad faciliorem verò intelligentiam eorum, quæ de libertate voluntatis humanæ in actibus ſuis dicta ſunt, vel poſtea dicentur, duo ſunt hîc obſeruanda. Primum eſt ad hoc, vt voluntas liberè operetur, requiri præuiam rationis aduertentiam & deliberationem; id eſt vt voluntas applicet intellectum ad conſiderationem conuenientiæ, vel diſconuenientiæ, quæ in quolibet obiecto appetibili creato reperitur: hæc enim conſideratio & deliberatio intellectus, quamuis non ſit cauſa libertatis, quam voluntas humana ex ſe, & ex innata ſibi indifferentia obtinet; eſt tamen conditio, ſine qua voluntas libertate illa in actibus ſuis vti non poſſet: per illam enim obiectum proponitur voluntati cum variarum rationum oppoſitione, & quadam veluti indifferentia: nullum ſiquidem eſt obiectum creatum, in quo intellectus humanus varias & oppoſitas rationes conuenientiæ & diſconuenientiæ non deprehendat:

vnde propoſito ſic quouis obiecto creato, voluntas ſemper manet indifferens ad illud appetendum vel repudiandum: Quod ſi aduertentia illa aut deliberatio intellectus ſecundùm quid impediatur, actus à voluntate elicitus vel imperatus, erit tantùm ſecundùm quid liber: ſi omninò & totaliter impediatur, vt contingere poteſt ex aliqua vehementi paſſione aut diſtractione, actus ille omni prorsùs libertate carebit, proindeque omni ratione meriti vel demeriti: quod fuſiùs explicabitur infrà cùm agetur de peccatis.

Secundum eſt, actum primum intellectus, ſeu primam cogitationem, quæ in quouis negotio deliberationem & voluntatis imperium præcedit, eſſe quidem actum hominis: non verò actum humanum, cùm non ſit liber: omnis enim actus liber à voluntate debet elici aut imperari: ſed primus ille actus intellectus, ſeu prima cogitatio, non eſt à voluntate, quæ in incognitum ferri non poteſt; ſed vel ab obiecto aliquo ſenſibus externis occurrente, vel immediatè ab ipſo Deo intellectum excitante, interdum etiam ab Angelo bono vel malo ſpecies imaginatiuas commouente: vnde tamen non ſequitur hominem ab eiuſmodi prima cogitatione determinari, aut neceſſitari ad aliquid volendum, quando humano modo agit, ſeu quando aduertit ſe illud velle, licet nullam adhuc rationem diſconuenientiæ deprehendat in obiecto illo, quod per primam cogitationem proponitur: poteſt enim tunc illius voluntas ob ſummum quod obtinet tam in ſe, quam in alias potentias dominium, poſitâ quacumque præuiâ cogitatione, & quocunque iudicio practico ipſius intellectus, vel actum ſuum ſuſpendere, vel intellectum applicare ad conſiderationem magis attentam eiuſdem obiecti & circumſtantiarum eius, & ſic cum pleniori deliberatione rationis ad illud appetendum vel repudiandum ſe ipſam determinare.

SECTIO III.

Vndenam actus humanus bonitatem ſuam, vel malitiam deſumat.

DVPLEX bonitas in quolibet humano actu ſpectari poteſt, naturalis ſcilicet & moralis. Bonitas naturalis conſiſtit in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ naturaliter ad ipſius actus entitatem requiruntur: bonitas verò moralis in integritate, ſeu aggregatione eorum omnium, quæ cuilibet actui humano ſecundùm rectam rationem conueniunt. Et de hac bonitate morali quæſtio propoſita intelligi debet; vndenam ſcilicet hæc bonitas, ſeu rectitudo moralis, vel malitia moralis illi oppoſita, in quemlibet actum humanum deriuetur. Pro cuius reſolutione

Dicendum 1. bonitatem, vel malitiam actus humani ab illius obiecto deſumi. Ita S. Thomas: & conſtat ex ſcriptura: Oſee 9. *facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt:* ex quibus verbis patet malitiam humanorũ actuum, ob quam fit homo Deo abominabilis, prouenire ex obiectis malis, quæ diligit & quibus adhæret: vnde S. Auguſtinus dicit quòd, *Mores noſtri, ex eo quod vnuſquiſque diligit, diiudicari ſolent.* Et probari præterea poteſt inductione: ideo enim velle orare cenſetur eſſe bonum; quia oratio (quæ eſt obiectum illius volitionis) eſt ex ſe moraliter bona; & è contrà velle furari eſt malum, quia furtum (quod eſt illius obiectum) malum eſt.

q. 8. a. 2.

epiſt. 52. ad Macedon.

Dicendum 2. bonitatem vel malitiam actus humani deſumi ex illius circumſtantiis. Ita S. Thomas: & ſatis conſtat ex eo quòd paſſim in ſcripturis actiones plurimæ propter circumſtantias aliquas bonas vel malas laudantur, vel vituperantur; vt S. Matth. 5. laudatur eleemoſyna, & oratio facta in abſcondito: & S. Luc.

21. commendatur eleemoſyna duorum minutorum, & aliis maioribus donis præfertur ob circumſtantiam perſonæ viduæ & pauperis: & eiuſdem S. Luc. 16. omiſſio eleemoſynæ ex variis circumſtantiis in perſona diuitis epulonis culpabilior eſſe demonſtratur.

Vt autem aſſertio hæc faciliùs intelligi poſſit, quædam hîc obſeruanda ſunt. Primum eſt circumſtantiarum nomine à Theologis ſignificari accidentia quædam actus humani, ſic dicta, quòd illum veluti circumſtent, ipſique iam per obiectum ſuum in aliqua ſpecie boni vel mali conſtituto aduentiant.

Secundum eſt, non omnia, quæ actum humanum circumſtant, inter eius circumſtantias numerari: ſed ea tantùm, quæ ita illum circumſtant, vt ad eius bonitatem aut malitiam aliquid conferant: e.g. nihil intereſt an percuſſio manu dextra vel ſiniſtra facta fuerit; ſed attendi debet, an quis fuſte vel gladio, patrem an hominem incognitum percuſſerit.

Tertium eſt, ſeptem præcipuas actus humani circumſtantias à S. Doctore numerari, quæ hoc verſiculo comprehenduntur. Quæ. 7. a. 3.

Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis, perſonæ agentis qualitatem deſignat: *Quid*, obiecti conditionem: *vbi*, locum: *Quibus auxiliis*, actionis adiumenta: *Cur*, eiuſdem actionis finem: *Quomodo*, magnitudinem ſeu intentionem affectus, aduertentiæ rationis, &c. *Quando*, tempus quo actio peracta, eiuſque actionis durationem. Quæ quidem circumſtantiæ non omnes & ſingulæ ſimul, ſed modò hæ, modo illæ quemlibet actum humanum afficiunt; ad illiuſque proinde bonitatem vel malitiam conferre poſſunt.

Quartum eſt, ex ſuprà enumeratis circumſtantiis quaſdam augere vel minuere bonitatem vel malitiam actus intra eamdem ſpeciem; e. g. malum eſt percutere iniuſtè quemuis hominem, peius eſt percutere bene-

factorem : alias verò addere actui bonitatem vel malitiam ſpecie diſtinctam ; e. g. percutere Sacerdotem : in illa enim percuſſione præter malitiam, quæ illi propria eſt quatenus iuſtitiæ repugnat, circunſtantia perſonæ ſacræ percuſſæ inducit in ipſum actum nouam & ſpecie diſtinctam ſacrilegij malitiam & deformitatem.

A.4. Dicendum 3. bonitatem vel malitiam actus humani deſumi quoque ex fine, in quem actus dirigitur ab operante. Ita S. Thomas: & conſtat ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 6. *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis ; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum :* quæ verba explicans S. Ambroſius, *Bona eſt,* inquit, *miſericordia ; bona eſt oratio ; ſed poteſt iniuſtè fieri, ſi iactantiæ cauſa aliquis pauperi largiatur, vt videatur ab hominibus.* Et S. Auguſtinus, *Non valde,* inquit, *attendas quid homo faciat : ſed quid, cùm facit, aſpiciat.*

In cap 1. S.Luc.

in pſ. 31.

Ex his colligitur ſecundùm mentem S. Doctoris bonitatem vel malitiam actus humani ex his tribus præſertim pendere; ſcilicet ex obiecto, circumſtantiis, & fine; cum hac tamen differentia, quòd, vt actus aliquis cenſeatur malus, ſufficiat quicunque defectus moralis, ſiue ex parte obiecti, ſiue ex parte finis aut circũſtantiæ alicuius; vt verò bonus ſit, requiratur obiectum moraliter bonum, finis bonus & honeſtus, & præterea vt eiuſmodi actus nulla praua circumſtantia vitietur: bonum ſiquidem (vt docet S. Dionyſius) pendet ex integra cauſa, malum ex quocunque defectu.

cap.4 de dini.nomin.

Dicet aliquis fruſtrà & ſuperfluè dici actum humanum bonitatem vel malitiam deſumere ex fine, cùm ipſe finis inter circumſtantias numeretur.

Reſpondetur, ideò ſpeciatim conſiderari bonitatem vel malitiam, quæ ex fine in actum humanum deriuatur ; quia finis præ aliis circumſtantiis hoc habet peculiare, quòd non

modò

modò actum humanum circumſtet, ſed etiam in illum ſpeciali modo influat; habeatque rationem non ſolùm circumſtantiæ, ſed etiam cauſæ moralis.

Quæres quænam relatio actus humani in finem ſit neceſſaria, vt ex ipſo fine bonitatem vel malitiam recipiat. Reſpondetur relationem illam, eſſe debere vel actualem, vel ſaltem virtualem; id eſt neceſſarium eſſe, vt operans actualiter referat, aut ſaltem anteà retulerit actionem ſuam in eum finem, ita vt virtute illius relationis actio ab eo exerceatur: quia neceſſe eſt vt finis influat in actionem: influere autem non poteſt, niſi vno ex his duobus modis moueat operantem ad agendum: quod vt clariùs adhuc fiat, obſeruandum eſt finem alium eſſe operis, alium operantis: finis operis eſt ipſimet actioni intrinſecus, ideoque illi moralem eſſentiam ſeu ſpeciem tribuit, e.g. vt quis ex miſericordiæ motiuo pauperi det eleemoſynam, non eſt opus vlla explicita relatione ad talem finem; ſufficit enim vt largiens eleemoſynam, cognoſcat ſe miſericordiæ opus exercere, illudque liberè exercere velit. Alter eſt finis operantis, qui & extrinſecus dicitur, quem ipſe operãs ſuo arbitratu ſibi præſtituit, veluti ſi detur eleemoſyna vt ſatisfiat pro peccatis; ad hoc autem vt eiuſmodi finis bonitatem ſuam actui communicet, debet in illum influere, quod præſtare nõ poteſt, niſi operans actualiter aut ſaltem virtualiter actionem ſuam in illum referat.

SECTIO IV.

An detur aliquis actus indifferens, ſeu qui nec bonus nec malus ſit.

DVPLEX quæſtionis propoſitæ ſenſus eſſe poteſt, primò an detur actus aliquis humanus indifferens ſecundùm ſpeciem; ſeu qui ex parte obiecti ſui nec bonitatem habeat nec ma-

litiam mortalem: ſecundò an detur etiam talis actus indifferens ſecundùm indiuiduum, id eſt qui prout à nobis hîc & nunc aduertente ratione liberè exercetur, nullo ex capite bonus ſit vel malus moraliter. Pro cuius reſolutione

Dicendum 1. dari aliquem actum humanum, qui ſit indifferens ſecundùm ſpeciem. Ita ſanctus Thomas, & cum eo communiter omnes
q.18.a.8. Theologi: id etiam expreſsè docet S. Auguſtinus lib.2. de ſer. Domini in monte cap.28. vbi explicans illud Domini, *Nolite iudicare, vt non iu-*
Matth. *dicemini*, & concilians cum aliis eiuſdem Chriſti Domini verbis, *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, ait hoc poſterius dictum intelligendum eſſe de
ibid. manifeſtis operibus, quæ non poſſunt bono animo fieri, cuiuſmodi ſunt blaſphemiæ, furta: prius verò de operibus indifferentibus, cuiuſmodi eſt ciborum ſumptio, &c. vnde hoc modo concludit: *Sunt ergo quædam facta media, quæ ignoramus quo animo fiant, quia & bono & malo fieri poſſunt; de quibus temerarium eſt iudicare, maximè vt condemnemus.*

Dicendum 2. quòd quamuis probabile ſit nullos dari actus humanos indifferentes in in-
art.9. diuiduo, propter plurimorum Theologorum præſertimque S. Doctoris authoritatem, qui eiuſmodi dari actus negant; probabilius tamen videri dari aliquos eiuſmodi actus in indiuiduo, qui nec boni ſint nec mali moraliter. Ita S. Bonauentura in 2. diſt. 41. a. 1. q. 4. & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius in quæſt. 11. art. 9. dub. 10. Et probatur authoritate S. Hieronymi epiſt. ad S. Auguſtinum, quæ eſt 15. inter
cap. Auguſtinianas, vbi ſic loquitur: *Inter vtrumque* (bonum ſcilicet & malum) *indifferens eſt ambulare, naribus capitis purgamenta proijcere, &c. hoc nec bonum nec malum eſt; ſiue enim feceris, ſiue non feceris, nec iuſtitiam habebis nec iniuſtitiam.* Item S. Gregorij hom. 27. in Euang. vbi loquens de dilectione proximorum, quæ procedit non ex charitate ſed ex affectu cognationis & carnis, ex vna parte negat talem dilectionem eſſe actum

virtutis,ex altera verò affirmat malam nō eſſe, nec ei ſacra eloquia contradicere: vnde ſequitur eſſe indifferentem, cùm nec bona nec mala ſit.

Probatur prætereà ex eo quòd appetitio cōmodi & fuga incommodi naturalis nō eſt mala ex obiecto, vt per ſe patet; neque etiam bona moraliter, cùm nō pertineat ad vllam virtutem moralem: ergo quando quis ſimpliciter appetit commodum, aut refugit incommodum aliquod naturale, eius actio nec bona nec mala eſt, ac proinde indifferens.

Dices illam appetitionem eſſe malam, eo quòd non referatur in finem aliquem bonum & honeſtum; cùm teneatur homo actiones ſuas ſemper in aliquem finem bonum & honeſtum referre.

Reſpondetur 1. negando teneri hominem ad actiones ſuas in finem bonum & honeſtum referendas, vt ſint bonæ & honeſtæ moraliter: quod etiam negant S. Bonauentura ſuprà & plurimi alij graues authores, quos citat Iſambertus; aſſeruntque ad hoc vt actus humanus ſit bonus moraliter, ſatis eſſe, vt eius obiectum in quod voluntas liberè fertur, ſit moraliter bonum & honeſtū; nec vlteriùs requiri vt ab operante in bonum aliquem finem referatur. disp. 7. in 1. 2. ad q. 18 ar. 2.

Reſpondetur 2. quamuis concedatur teneri hominem ad actiones ſuas in finem bonum & honeſtum referendas, vt ſint bonæ & honeſtæ moraliter; inde tamen non ſequi defectu eiuſmodi relationis actiones illas eſſe malas, ſed tantùm non eſſe bonas & honeſtas, quod vltrò fatemur, ac proinde indifferentes.

Inſtabis actiones illas fore otioſas, ac proinde malas.

Reſpondetur negando actiones illas, quæ in finem moraliter bonū non referuntur, eſſe otioſas; quia (vt docet S. Bonauentura ſuprà) poſſunt ipſi naturę eſſe neceſſariæ vel vtiles; quod ſufficit vt otioſæ minimè cenſeantur.

Quamuis autem hæc ſententia, quæ aſſerit dari poſſe actus aliquos in indiuiduo indifferentes, probabilis ſit & tuta, & etiam in praxi conducere videatur ad euitanda multa peccata, quæ ſecundùm oppoſitam ſententiam frequentiſſimè committi poſſent; hoc tamen obſtare nõ debet, quin vnuſquiſque peculiari ſtudio curet omnes & ſingulos actus ſuos in finem aliquem optimum & Deo accepti ſſimum referre, iuxta conſilium Apoſtoli 1. Corinth. 10. *Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriã Dei facite:* quod explicans S. Baſilius hom. in ſanctam Iulittam martyrem ſic loquitur; *Accumbens menſæ, ora; guſtans panem, largitori gratiam rependito; bibis vinum, memento eius qui illud tibi dedit ad lætitiam & infirmitatum ſolamen; tunicam indueris, gratias agito benigno datori; ſuſpicis in cœlum & ſyderũ pulchritudinẽ intueris, procide Deo, & cole eum, qui omnia hæc in ſapientia condidit, &c.*

SECTIO V.

Vtrum ad hoc, vt quis bene operetur, teneatur ſequi conſcientiæ dictamen.

QVONIAM ex huius quæſtionis rectæ intelligentia, tanquam ex certo aliquo principio, pendet reſolutio plurimarum difficultatum ipſius Theologiæ moralis; idcircò pauló fuſiorem illius explicationem proponemus, eamque maioris facilitatis gratiâ in aliquot paragraphos diſtinguemus.

PARAGRAPHVS I.

Quid ſit conſcientia & quotuplex.

OBSERVANDVM eſt iuxta doctrinam ſancti Thomæ, hanc eſſe differentiam inter conſcientiam & ſynderesim; quòd ſynderesis ſit habitus naturaliter nobis inſitus principiorũ practicorum: principia autem practica ſunt quædam regulę vniuerſales per ſe notę circa directionem actionum humanarum, & quaſi *Quædam lumina virtutum* (vt loquitur Auguſtinus;) cuiuſmodi ſunt: *Iuſtè eſſe viuendum: ſuum cuique eſſe reddenda, &c.* 1. p. q. 79. a. 12 & 15 Lib. 2. de lib. arb. c. 10.

Conſcientia autem eſt actus illius ſynderesis, quo applicamus cognitionem illam vniuerſalẽ practicam actioni alicui ſingulari; & iudicamus hîc & nunc aliquid agendum tanquam bonum, vel deuitandum tanquam malum: e. g. ex illo principio vniuerſali; quòd malum & peccatum omne deuitandum ſit; conſcientia hanc deducit concluſionem: ergo hoc furtum, quod eſt malum & peccatum, deuitandum eſt. Hinc S. Baſilius hom. in principium Prou. dicit in nobis eſſe *Iudicium quoddam naturale, quo ab iniquis bona facilè diſcernimus.*

Hæc verò conſcientia iudicat tum de actionibus præteritis, eas vel accuſando tanquam malè factas, vel tanquam rectè factas commendando, iuxta illud Apoſtoli, *Teſtimonium reddente illis conſcientia eorum; & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus aut etiam defendentibus:* tum de actionibus futuris, dictando ſcilicet ea quæ agenda ſunt, tanquam bona; aut quæ omittenda ſunt, tanquam mala: vnde idem S. Baſilius dicit intra cordis arcana Tribunal quoddam eſſe conſtitutum, in quo quælibet Rom. 1. Suprà.

agenda velut in trutina & lance ſuſpenduntur & librantur.

Sicut autem iudicium illud practicum multipliciter ſe habere poteſt circa actiones particulares; ſic etiam à Theologis conſcientia multiplex eſſe dicitur : alia ſiquidem eſt conſcientia recta, alia errans, alia ſcrupuloſa, alia dubia.

Conſcientia recta dicitur, quando iudicium practicum intellectus verum eſt, ac rectæ rationi conſentaneum : errans, quando falſum eſt : ſcrupuloſa, quando inani & friuola ratione ſuſpicatur aut formidat illic malum & peccatum eſſe, vbi re vera non eſt; dubia denique eſt, cùm neutri parti determinatum aſſenſum præbet, ſed inter vtramque fluctuat. De ſingulis breuiter agendum eſt, & videndum qua ratione quiuis obligetur quocumque in caſu conſcientiæ dictamen ſequi.

PARAGRAPHVS II.

Quæ ſit obligatio conſcientiæ rectæ.

QVÆSTIONIS ſenſus eſt, an ſemper quiuis obligetur ſequi dictamen conſcientiæ aliquid rectè præcipientis aut prohibentis, ſeu iudicantis hic & nunc incumbere obligationem ad aliquid faciendum vel omittendum. Pro cuius reſolutione

Dicendum eſt iudicium & dictamen illud conſcientiæ rectæ ita obligare hominem, vt delinquat & peccet, niſi illud in operando ſequatur. Ratio eſt, quia conſcientia ſeu iudicium illud intellectus practici rectè aliquid præcipientis aut prohibentis, eſt proxima regula voluntatis operantis vel mouentis alias potentias
1.2.q. 17.a.3. & 9. ad operandum, vt docet ſanctus Thomas : per illud ſiquidem iudicium voluntati innoteſcit, & quaſi intimatur bonitas moralis, vel prauitas obiecti, circumſtantiarum, & finis : vnde ſe-

quitur voluntatem à regula ſua deuiare, ac proinde peccare, niſi conſcientiam rectè præcipientem in operando ſequatur.

Diximus conſcientiam ſeu iudicium rationis eſſe proximam regulam humanæ voluntatis & operationum eius: alia eſt enim regula remota, quæ tamen primaria eſt & principalis, nempe lex ęterna & diuina, ſeu iudicium illud infallibile, quod Deus ab æterno vidit & determinauit, quid in actibus humanis eſſet bonum aut malum, iuſtum aut iniuſtum; quidue in quocumque caſu particulari faciendum eſſet aut omittendum: quod quidem iudicium diuinum vnicuique hominum innoteſcit per ipſius rationis lumen, quod ab illo veluti quidam radius deriuatur, iuxta illud Pſalmiſtæ: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine:* proindeque huic diuino iudicio humanum iudicium ſeu ipſius conſcientiæ dictamen, vt rectum ſit, debet conformari. *Pſal. 4*

PARAGRAPHVS. III.

Quæ ſit obligatio conſcientiæ errantis.

SVPPONIMVS duplicem eſſe ignorantiam, ex qua error conſcientiæ prouenire poteſt, alia enim eſt ignorantia vincibilis, alia inuincibilis. Ignorantia inuincibilis illa eſt, quæ nullâ morali diligentiâ vinci aut ſuperari potuit; vel quia nuſquam venit in mentem dubitare quod ignoratur; vel, licet in mentem venerit, adhibitâ tamen ſufficienti inquiſitione ignorantia illa depelli non potuit, nec proinde debuit, cùm nemo ad impoſſibile obligetur: ignorantia verò vincibilis illa eſt; quæ adhibitâ morali aliquâ diligentiâ vinci ac ſuperari potuit, ac proinde debuit. Hac diſtinctione ſuppoſita,

Dicendum primò conſcientiam errantem

ex ignorantia inuincibili obligare voluntatem, ita vt peccet, niſi dictamen illius in operando ſe-
q. 18. a. 5. quatur. Ita ſanctus Thomas: & probatur ex Apoſtolo Roman. 14. *Scio & confido in Domino Ieſu; quia nihil commune per ipſum, niſi ei; qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt:* quibus verbis declarat Apoſtolus, quòd per gratiam Chriſti Domini fideles nullo cibo veluti communi, hoc eſt immundo, inquinentur, niſi quis exiſtimet eſcam aliquam, v. g. carnem ſuillam etiam nunc communem, id eſt immundam & vetitam eſſe: quia tunc eiuſmodi eſca illi foret illicita propter conſcientiam errãtem; vnde ſubiungit paulò poſt. *Qui autem diſcernit,* (inter cibos ſcilicet, exiſtimans aliquos ſecundùm legem Moyſis vetitos eſſe) *ſi manducauerit, damnatus eſt; quia non eſt ex fide:* (id eſt, quia non agit ſecundùm perſuaſionem ſeu dictamen conſcientiæ) *omne autem, quod non eſt ex fide,* (id
art. 5. eſt, vt explicat S. Doctor, quod fit contra perſuaſionem & dictamen conſcientiæ) *peccatum eſt.*

Ratio autem huius doctrinæ ex eodem ſancto Doctore eſt; quia, cùm obiectum voluntatis, ſit bonum vel malum moraliter, prout ab operante tale iudicatur; ideo ſi ex ignorantia inuincibili iudicet illud eſſe malum, quod tamen re vera malum non eſt, voluntas illi adhærendo conſentiet in malum, & proinde in peccatum: econtrà verò, ſi ex eadem ignorantia iudicet eſſe bonum, quod re vera malum eſt voluntas illud amplectendo non peccabit: imò poterit benè operari.

Dicendum 2. ſi error conſcientiæ ex ignorantia vincibili procedat; tunc voluntatem neque ad operandum neque ad non operandum obligari, ſed ad illum errorem deponendum. Ita S. Thomas art. 6. & S. Bonauentura in 2. diſt. 39. a. 1. q. 3. Ac in primis quòd neque ad operandum neque ad non operandum obligetur, conſtat ex eo quòd vtrobique peccaret, (ad quod tamen nullus obligari poteſt:) ope-

rando quidem ſecundùm dictamen conſcientiæ; quia ad malum impellit : nec illius mali ignorantia excuſat; quia vincibilis & proinde voluntaria eſt : non operando verò; quia, ſi conſcientiam illam non deponat, agit contra illam; quę qualiſcunque ſit, eſt ſemper proxima voluntatis operantis regula, contra quam nullatenùs agi licitum eſt : vnde Apoſtolus, *teſtifi-cor*, inquit, *omni homini circumcidenti ſe, quia debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ*; in quantùm ſcilicet iudicat ex conſcientia erronea vincibili Moſaicæ legis obſeruationem eſſe neceſſariam : vnde ſequitur quòd ad euitandum peccatum, conſcientiam illá erroneam deponere teneatur; cùm (vt ſupponimus) id poſſit, vel applicando intellectum ad id attentiùs conſiderandum in quo ſe falli ſuſpicatur, vel pii alicuius & prudentis viri conſilium exquirendo, propriumque iudicium, quod ſibi æqualiter ſuſpectum eſt, illius monitis humiliter ſubmittendo. Gal. 5.

PARAGRAPHVS IV.

Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.

PER CONSCIENTIAM ſcrupuloſam nihil aliud intelligimus (vt ſuprà dictum eſt) niſi iudicium quoddam imperfectum ex inani aliqua & friuola ratione ortum, quo quis ſuſpicatur vel timet ibi eſſe peccatum, vbi reuera non eſt: ex quo patet iudicium illud falſum eſſe, & ſic conſcientiam ſcrupuloſam eſſe quamdam veluti ſpeciem conſcientiæ errantis; proindeque de ipſa conſcientia ſcrupuloſa idem dicendum eſſe, quod de conſcientia erronea vincibili; ſcilicet illam eſſe deponendam; aliàs inſtare periculum peccandi, ſi quis eâ non depoſitâ operetur, vel non operetur ſecundùm dictamen illius.

Vt autem conſcientia illa ſcrupuloſa deponatur; attendere quiſque debet, quæ ſit præcipua & magis ordinaria ſcrupulorum ſibi in animo ſuboriri ſolitorum cauſa: in quibùſdam enim ſcrupuli ex ignorantia procedunt; in alijs ex quadam mentis inconſtantia & fluctuatione: in aliis ex ipſius cerebri debilitate, vel frigida & timida complexione, aut etiam ex melancholia, ſeu atræ bilis redundantia: in aliis ex occulta ſuperbia, quæ aliorum iudicio ſubijci renuit: in aliis ex conſortio perſonarum ſcrupuloſarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur: in alijs denique ex ipſius dæmonis ſuggeſtionibus, Deo ob cauſas æquiſſimas licet minùs notas ita permittente.

Perſpectâ verò illorum ſcrupulorum causâ & origine, propria & apta remedia adhibenda erunt: & ſi quidem ex infirmitate aliqua corporis proueniant; ex medici conſilio ſolatia & ſubſidia quærere oportebit: ſi ex ignorantia, doctrinam ſanam & rectam opponere conueniet: ſi ex ſuperbia, humilitas erit ſectãda, maximè in deponendo proprio iudicio, illudque pijs & ſalutaribus monitis alterius, quantum expedit, ſubmittendo: ſi ex dæmonis ſuggeſtione, animi fluctuatione, aut alia ſimili cauſa oriantur, auxilium diuinum humili prece poſtulandum erit: ſed præcipuum & ſaluberrimum contra omnia ſcrupulorum genera remedium eſt, confeſſario aut alteri cuipiam viro pio, prudenti & docto ſcrupulos illos; ſtatumque animi interiorem fideliter ac ſincerè aperire, eius conſilijs humiliter acquieſcere, illiuſque iudicium, reclamante licet conſcientiâ ſcrupuloſâ, quæ nuſquam audienda, ſed ſemper deponenda eſt, conſtanter ſequi. Ita S. Antoninus, Nauarrus, Valentia, & alij apud Laymannum tract. 1. de conſcientia cap. 6.

Quod ſi quis aliquando ita ſcrupulis vrgeatur, vt nec apud ſe quid facto opus ſit ſtatuere, nec adire confeſſarium, aut à quoquam conſi-

lium requirere poſſit; tunc vel ipſamet ad ſcrupulos inaniter concipiendos procliuitas, ſufficiens ratio eſſe poteſt ipſam conſcientiã ſcrupuloſam deponendi & penitùs abijciendi: imò perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm datá operá Deo diſplicere, in his caſibus, in quibus dignoſcere non poteſt an peccauerit necne v. g. an conſenſum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit; tutò ſibi perſuadere poteſt ſe non conſenſiſſe deliberatè, nec peccatum vllum ſaltem mortale cõmiſiſſe; cùm fieri non poſſit, quin conſenſum illum plenè aduertiſſet, ſi deliberatè tentationi illi conſenſiſſet: ſecùs verò dicendum de ijs, qui in varia peccata mortalia crebro incurrunt, illjs ſiquidem tutius eſt in ſcrupulis rigidiorem partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere & confiteri, quàm ſibi periculoſè adulari; cùm tales vt plurimùm ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix perſentiant.

PARAGRAPHVS V.

Quid ſit conſcientia dubia, & in dubiis quid agendum.

OBSERVANDVM eſt aliud eſſe dubium iuris, aliud verò dubiũ facti. Dubium iuris dicitur illud, quod eſt de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore: diuiditurque in dubiũ ſpeculatiuũ, & dubium practicum. Dubiũ ſpeculatiuum illud eſt, quo dubitatur de re aliqua vtrum licita ſit aut illicita; valida aut inualida, v. g. an talis contractus ſit licitus; an Matrimonium tali modo contractum ſit validum. Dubium practicum eſt, cùm in particulari dubitatur, vtrum hic & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitationi conſentire.

Dubium verò facti eſt illud, quo ambigitur

Vt autem conſcientia illa ſcrupuloſa deponatur; attendere quiſque debet, quæ ſit præcipua & magis ordinaria ſcrupulorum ſibi in animo ſuboriri ſolitorum cauſa: in quibùſdam enim ſcrupuli ex ignorantia procedunt; in alijs ex quadam mentis inconſtantia & fluctuatione: in aliis ex ipſius cerebri debilitate, vel frigida & timida complexione, aut etiam ex melancholia, ſeu atræ bilis redundantia: in aliis ex occulta ſuperbia, quæ aliorum iudicio ſubijci renuit: in aliis ex conſortio perſonarum ſcrupuloſarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur: in alijs denique ex ipſius dæmonis ſuggeſtionibus, Deo ob cauſas æquiſſimas licet minùs notas ita permittente.

Perſpectâ verò illorum ſcrupulorum causâ & origine, propria & apta remedia adhibenda erunt: & ſi quidem ex infirmitate aliqua corporis proueniant; ex medici conſilio ſolatia & ſubſidia quærere oportebit: ſi ex ignorantia, doctrinam ſanam & rectam opponere conueniet: ſi ex ſuperbia, humilitas erit ſectãda, maximè in deponendo proprio iudicio, illudque pijs & ſalutaribus monitis alterius, quantum expedit, ſubmittendo: ſi ex dæmonis ſuggeſtione, animi fluctuatione, aut alia ſimili cauſa oriantur, auxilium diuinum humili prece poſtulandum erit: ſed præcipuum & ſaluberrimum contra omnia ſcrupulorum genera remedium eſt, confeſſario aut alteri cuipiam viro pio, prudenti & docto ſcrupulos illos; ſtatumque animi interiorem fideliter ac ſincerè aperire, eius conſilijs humiliter acquieſcere, illiuſque iudicium, reclamante licet conſcientiâ ſcrupuloſâ, quæ nuſquam audienda, ſed ſemper deponenda eſt, conſtanter ſequi. Ita S. Antoninus, Nauarrus, Valentia, & alij apud Laymannum tract. 1. de conſcientia cap. 6.

Quod ſi quis aliquando ita ſcrupulis vrgeatur, vt nec apud ſe quid facto opus ſit ſtatuere, nec adire confeſſarium, aut à quoquam conſi-

lium requirere poſſit; tunc vel ipſamet ad ſcrupulos inaniter concipiendos procliuitas, ſufficiens ratio eſſe poteſt ipſam conſcientiã ſcrupuloſam deponendi & penitùs abijciendi: imo perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm datâ operâ Deo diſplicere, in his caſibus, in quibus dignoſcere non poteſt an peccauerit necne v. g. an conſenſum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit; tutò ſibi perſuadere poteſt ſe non conſenſiſſe deliberatè, nec peccatum vllum ſaltem mortale cõmiſiſſe; cùm fieri non poſſit, quin conſenſum illum plenè aduertiſſet, ſi deliberatè tentationi illi conſenſiſſet: ſecùs verò dicendum de ijs, qui in varia peccata mortalia crebro incurrunt, illjs ſiquidem tutius eſt in ſcrupulis rigidiorem partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere & confiteri, quàm ſibi periculosè adulari; cùm tales vt plurimùm ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix perſentiant.

PARAGRAPHVS V.

Quid ſit conſcientia dubia, & in dubiis quid agendum.

OBSERVANDVM eſt aliud eſſe dubium iuris, aliud verò dubiũ facti. Dubium iuris dicitur illud, quod eſt de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore: diuiditurque in dubiũ ſpeculatiuũ, & dubium practicum. Dubiũ ſpeculatiuum illud eſt, quo dubitatur de re aliqua vtrum licita ſit aut illicita; valida aut inualida, v. g. an talis contractus ſit licitus; an Matrimonium tali modo contractum ſit validum. Dubium practicum eſt, cùm in particulari dubitatur, vtrum hic & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitationi conſentire.

Dubium verò facti eſt illud, quo ambigitur

Vt autem conſcientia illa ſcrupuloſa deponatur; attendere quiſque debet, quæ ſit præcipua & magis ordinaria ſcrupulorum ſibi in animo ſuboriri ſolitorum cauſa: in quibùſdam enim ſcrupuli ex ignorantia procedunt; in alijs ex quadam mentis inconſtantia & fluctuatione: in aliis ex ipſius cerebri debilitate, vel frigida & timida complexione, aut etiam ex melancholia, ſeu atræ bilis redundantia: in aliis ex occulta ſuperbia, quæ aliorum iudicio ſubijci renuit: in aliis ex conſortio perſonarum ſcrupuloſarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur: in alijs denique ex ipſius dæmonis ſuggeſtionibus, Deo ob cauſas æquiſſimas licet minùs notas ita permittente.

Perſpectâ verò illorum ſcrupulorum causâ & origine, propria & apta remedia adhibenda erunt: & ſi quidem ex infirmitate aliqua corporis proueniant; ex medici conſilio ſolatia & ſubſidia quærere oportebit: ſi ex ignorantia, doctrinam ſanam & rectam opponere conueniet: ſi ex ſuperbia, humilitas erit ſectãda, maximè in deponendo proprio iudicio, illudque pijs & ſalutaribus monitis alterius, quantum expedit, ſubmittendo: ſi ex dæmonis ſuggeſtione, animi fluctuatione, aut alia ſimili cauſa oriantur, auxilium diuinum humili prece poſtulandum erit: ſed præcipuum & ſaluberrimum contra omnia ſcrupulorum genera remedium eſt, confeſſario aut alteri cuipiam viro pio, prudenti & docto ſcrupulos illos; ſtatumque animi interiorem fideliter ac ſincerè aperire, eius conſilijs humiliter acquieſcere, illiuſque iudicium, reclamante licet conſcientiâ ſcrupuloſa, quæ nuſquam audienda, ſed ſemper deponenda eſt, conſtanter ſequi. Ita S. Antoninus, Nauarrus, Valentia, & alij apud Laymannum tract. 1. de conſcientia cap. 6.

Quod ſi quis aliquando ita ſcrupulis vrgeatur, vt nec apud ſe quid facto opus ſit ſtatuere, nec adire confeſſarium, aut à quoquam conſi-

lium requirere poſſit; tunc vel ipſamet ad ſcrupulos inaniter concipiendos procliuitas. ſufficiens ratio eſſe poteſt ipſam conſcientiã ſcrupuloſam deponendi & penitùs abijciendi: imò perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm datâ operâ Deo diſplicere, in his caſibus, in quibus dignoſcere non poteſt an peccauerit necne v. g. an conſenſum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit; tuto ſibi perſuadere poteſt ſe non conſenſiſſe deliberatè, nec peccatum vllum ſaltem mortale cõmiſiſſe; cùm fieri non poſſit, quin conſenſum illum plenè aduertiſſet, ſi deliberatè tentationi illi conſenſiſſet: ſecùs verò dicendum de ijs, qui in varia peccata mortalia crebro incurrunt, illjs ſiquidem tutius eſt in ſcrupulis rigidiorem partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere & confiteri, quàm ſibi periculoſè adulari; cùm tales vt plurimùm ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix perſentiant.

PARAGRAPHVS V.

Quid ſit conſcientia dubia, & in dubiis quid agendum.

OBSERVANDVM eſt aliud eſſe dubium iuris, aliud verò dubiũ facti. Dubium iuris dicitur illud, quod eſt de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore: diuiditurque in dubiũ ſpeculatiuũ, & dubium practicum. Dubiũ ſpeculatiuum illud eſt, quo dubitatur de re aliqua vtrum licita ſit aut illicita; valida aut inualida, v. g. an talis contractus ſit licitus; an Matrimonium tali modo contractum ſit validum. Dubium practicum eſt, cùm in particulari dubitatur, vtrum hic & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitationi conſentire.

Dubium verò facti eſt illud, quo ambigitur

Vt autem conſcientia illa ſcrupuloſa deponatur; attendere quiſque debet, quæ ſit præcipua & magis ordinaria ſcrupulorum ſibi in animo ſuboriri ſolitorum cauſa: in quibúſdam enim ſcrupuli ex ignorantia procedunt; in alijs ex quadam mentis inconſtantia & fluctuatione: in aliis ex ipſius cerebri debilitate, vel frigida & timida complexione, aut etiam ex melancholia, ſeu atræ bilis redundantia: in aliis ex occulta ſuperbia, quæ aliorum iudicio ſubijci renuit: in aliis ex conſortio perſonarum ſcrupuloſarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ moralis axiomata quædam rigidiora proponuntur: in alijs denique ex ipſius dæmonis ſuggeſtionibus, Deo ob cauſas æquiſſimas licet minùs notas ita permittente.

Perſpectâ verò illorum ſcrupulorum causâ & origine, propria & apta remedia adhibenda erunt: & ſi quidem ex infirmitate aliqua corporis prouenìant; ex medici conſilio ſolatia & ſubſidia quærere oportebit: ſi ex ignorantia, doctrinam ſanam & rectam opponere conueniet: ſi ex ſuperbia, humilitas erit ſectãda, maximè in deponendo proprio iudicio, illudque pijs & ſalutaribus monitis alterius, quantum expedit, ſubmittendo: ſi ex dæmonis ſuggeſtione, animi fluctuatione, aut alia ſimili cauſa oriantur, auxilium diuinum humili prece poſtulandum erit: ſed præcipuum & ſaluberrimum contra omnia ſcrupulorum genera remedium eſt, confeſſario aut alteri cuipiam viro pio, prudenti & docto ſcrupulos illos; ſtatumque animi interiorem fideliter ac ſincerè aperire, eius conſilijs humiliter acquieſcere, illiuſque iudicium, reclamante licet conſcientiâ ſcrupuloſâ, quæ nuſquam audienda. ſed ſemper deponenda eſt, conſtanter ſequi. Ita S. Antoninus, Nauarrus, Valentia, & alij apud Laymannum tract. 1. de conſcientia cap. 6.

Quod ſi quis aliquando ita ſcrupulis vrgeatur, vt nec apud ſe quid facto opus ſit ſtatuere, nec adire confeſſarium, aut à quoquam conſi-

lium requirere poſſit; tunc vel ipſamet ad ſcrupulos inaniter concipiendos procliuitas, ſufficiens ratio eſſe poteſt ipſam conſcientiã ſcrupuloſam deponendi & penitùs abijciendi: imò perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm datâ operá Deo diſplicere, in his caſibus, in quibus dignoſcere non poteſt an peccauerit necne v. g. an conſenſum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit; tuto ſibi perſuadere poteſt ſe non conſenſiſſe deliberatè, nec peccatum vllum ſaltem mortale cõmiſiſſe; cùm fieri non poſſit, quin conſenſum illum plenè aduertiſſet, ſi deliberatè tentationi illi conſenſiſſet: ſecùs verò dicendum de ijs, qui in varia peccata mortalia crebro incurrunt, illjs ſiquidem tutius eſt in ſcrupulis rigidiorem partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere & confiteri, quàm ſibi periculosè adulari; cùm tales vt plurimùm ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix perſentiant.

PARAGRAPHVS V.

Quid ſit conſcientia dubia, & in dubiis quid agendum.

OBSERVANDVM eſt aliud eſſe dubium iuris, aliud verò dubiũ facti. Dubium iuris dicitur illud, quod eſt de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore: diuiditurque in dubiũ ſpeculatiuũ, & dubium practicum. Dubiũ ſpeculatiuum illud eſt, quo dubitatur de re aliqua vtrum licita ſit aut illicita; valida aut inualida, v. g. an talis contractus ſit licitus; an Matrimonium tali modo contractum ſit validum. Dubium practicum eſt, cùm in particulari dubitatur, vtrum hic & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitationi conſentire.

Dubium verò facti eſt illud, quo ambigitur

ex ignorantia inuincibili obligare voluntatem, ita vt peccet, niſi dictamen illius in operando ſequatur. Ita ſanctus Thomas: & probatur ex A-
q.18.a. 5. poſtolo Roman. 14. *Scio & confido in Domino Ieſu; quia nihil commune per ipſum, niſi ei; qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt:* quibus verbis declarat Apoſtolus, quòd per gratiam Chriſti Domini fideles nullo cibo veluti communi, hoc eſt immundo, inquinentur, niſi quis exiſtimet eſcam aliquam, v. g. carnem ſuillam etiam nunc communem, id eſt immundam & vetitam eſſe: quia tunc eiuſmodi eſca illi foret illicita propter conſcientiam errãtem; vnde ſubiungit paulò poſt. *Qui autem diſcernit,* (inter cibos ſcilicet, exiſtimans aliquos ſecundùm legem Moyſis vetitos eſſe) *ſi manducauerit, damnatus eſt; quia non eſt ex fide:* (id eſt, quia non agit ſecundùm perſuaſionem ſeu dictamen conſcientiæ) *omne autem, quod non eſt ex fide,* (id
art. 5. eſt, vt explicat S. Doctor, quod fit contra perſuaſionem & dictamen conſcientiæ) *peccatum eſt.*

Ratio autem huius doctrinæ ex eodem ſancto Doctore eſt; quia, cùm obiectum voluntatis, ſit bonum vel malum moraliter, prout ab operante tale iudicatur; ideo ſi ex ignorantia inuincibili iudicet illud eſſe malum, quod tamen re vera malum non eſt, voluntas illi adhærendo conſentiet in malum, & proinde in peccatum: econtrà verò, ſi ex eadem ignorantia iudicet eſſe bonum, quod re vera malum eſt voluntas illud amplectendo non peccabit: imò poterit benè operari.

Dicendum 2. ſi error conſcientiæ ex ignorantia vincibili procedat; tunc voluntatem neque ad operandum neque ad non operandum obligari, ſed ad illum errorem deponendum. Ita S. Thomas art. 6. & S. Bonauentura in 2. diſt. 39. a. 1. q. 3. Ac in primis quòd neque ad operandum neque ad non operandum obligetur, conſtat ex eo quòd vtrobique peccaret, (ad quod tamen nullus obligari poteſt:) ope-

rando quidem ſecundùm dictamen conſcientiæ; quia ad malum impellit: nec illius mali ignorantia excuſat; quia vincibilis & proinde voluntaria eſt: non operando verò; quia, ſi conſcientiam illam non deponat, agit contra illam; quę qualiſcunque ſit, eſt ſemper proxima voluntatis operantis regula, contra quam nullatenùs agi licitum eſt: vnde Apoſtolus, *teſtificor*, inquit, *omni homini circumcidenti ſe, quia debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ*; in quantùm ſcilicet iudicat ex conſcientia erronea vincibili Moſaicæ legis obſeruationem eſſe neceſſariam: vnde ſequitur quòd ad euitandum peccatum, conſcientiam illá erroneam deponere teneatur; cùm (vt ſupponimus) id poſſit, vel applicando intellectum ad id attentiùs conſiderandum in quo ſe falli ſuſpicatur, vel pii alicuius & prudentis viri conſilium exquirendo, propriumque iudicium, quod ſibi æqualiter ſuſpectum eſt, illius monitis humiliter ſubmittendo. *Gal. 5.*

PARAGRAPHVS IV.

Quid de conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit.

PER CONSCIENTIAM ſcrupuloſam nihil aliud intelligimus (vt ſuprà dictum eſt) niſi iudicium quoddam imperfectum ex inani aliqua & friuola ratione ortum, quo quis ſuſpicatur vel timet ibi eſſe peccatum, vbi reuera non eſt: ex quo patet iudicium illud falſum eſſe, & ſic conſcientiam ſcrupuloſam eſſe quamdam veluti ſpeciem conſcientiæ errantis; proindeque de ipſa conſcientia ſcrupuloſa idem dicendum eſſe, quod de conſcientia erronea vincibili; ſcilicet illam eſſe deponendam; aliàs inſtare periculum peccandi, ſi quis eâ non depoſitâ operetur, vel non operetur ſecundùm dictamen illius.

lium requirere poſſit; tunc vel ipſamet ad ſcrupulos inaniter concipiendos procliuitas, ſufficiens ratio eſſe poteſt ipſam conſcientiã ſcrupuloſam deponendi & penitùs abijciendi: imò perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm datá operá Deo diſplicere, in his caſibus, in quibus dignoſcere non poteſt an peccauerit necne v. g. an conſenſum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit; tutò ſibi perſuadere poteſt ſe non conſenſiſſe deliberatè, nec peccatum vllum ſaltem mortale cõmiſiſſe; cùm fieri non poſſit, quin conſenſum illum plenè aduertiſſet, ſi deliberatè tentationi illi conſenſiſſet: ſecùs verò dicendum de ijs, qui in varia peccata mortalia crebro incurrunt, illjs ſiquidem tutius eſt in ſcrupulis rigidiorem partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere & confiteri, quàm ſibi periculosè adulari; cùm tales vt plurimùm ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix perſentiant.

PARAGRAPHVS V.

Quid ſit conſcientia dubia, & in dubiis quid agendum.

OBSERVANDVM eſt aliud eſſe dubium iuris, aliud verò dubiũ facti. Dubium iuris dicitur illud, quod eſt de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore: diuiditurque in dubiũ ſpeculatiuũ, & dubium practicum. Dubiũ ſpeculatiuum illud eſt, quo dubitatur de re aliqua vtrum licita ſit aut illicita; valida aut inualida, v. g. an talis contractus ſit licitus; an Matrimonium tali modo contractum ſit validum. Dubium practicum eſt, cùm in particulari dubitatur, vtrum hic & nunc liceat talem contractum inire, tali cogitationi conſentire.

Dubium verò facti eſt illud, quo ambigitur

vtrum aliquid factum ſit necne, v. g. vtrum votum emiſſum ſit, aut ſi emiſſum eſt: vtrum impletum fuerit. His obſeruaris

Dicendum 1. aliquid facere vel omittere cum conſcientia practicè dubia, ſed cum dubio iuris practico, ſemper èſt peccatum. Id conſtat tum ex cap. *Dominus*, de ſecundis nuptiis, vbi Lucius 3. ſummus Pontifex declarat illum, qui poſt ſecundum matrimonium bona fide contractum dubitare incipit de morte prioris coniugis & vtrum licitè poſſit à ſecunda coniuge debitũ exigere, quandiu in illo dubio hæret, peccare, ſi debitum exigat: tum etiam ex eo quod exponens ſe deliberatè peccandi periculo, peccat, vt docet S. Thomas, atqui operans cum tali dubio practico, exponit ſe periculo peccandi: ergo peccat.

Quod. lib. 8. art. 13.

Dicendum 2. non eſſe peccatum facere aliquid vel omittere cum dubio ſpeculatiuo, dũmodo practicè iudicet operans hic & nunc tale opus ſibi eſſe licitum: v. g. quamuis ſubditus ſpeculatiuè dubitet an bellum illud, quod à principe ſuo geritur, ſit iuſtum, tamen in particulari practicè iudicare poteſt licitum ſibi eſſe in tali bello pugnare, quandiu ipſi non conſtat, quod ſit iniuſtum, vt expreſſe docet S. Auguſtinus; nihil enim obſtat quin cum dubio ſpeculatiuo ſimul conſiſtere poſſit iudicium practicum verum & certũ, quia iudicii ſpeculatiui & practici veritas & certitudo ex diuerſis principijs & rationibus pendet: aliæ ſiquidem ſunt rationes, ob quas aliquis de iuſtitia belli à principe ſuſcepti dubitare poteſt: aliæ vero, ob quas iudicare poteſt licitum ſibi eſſe in tali bello pugnare.

Lib. 22. cõt. Fauſt. c. 7.

Dicendum 3. in dubijs facti, quoties vrget neceſſitas, in qua de ſalute animæ agitur, tutiorem partem eſſe ſemper eligendam. Id conſtat ex cap. *Si quis autem*, de pœnitentia quæſt. 7. & ex cap. *Iuuenis*, de ſponſalibus; vnde ſequitur quod in collatione Sacramentorum, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, quando dubium aliquod

emergit, ſententia tutior pro ſalute illius cui conferuntur amplectenda ſit: e. g. ſi dubitetur, an puer Baptiſmum ſuſceperit necne, tutior pro illius ſalute ſententia amplecti debet, quæ eſt Baptiſmum illi ſub conditione eſſe conferendum: quod etiam à ſimili dici debet, quando ſalus corporalis alicuius periclitatur: tunc enim medicus ſuccurrere tenetur eo medicamento: quod tutius eſſe iudicat; aliâs grauiter peccaret, ſi eo poſt habito experiendi gratiâ medicamentum minùs certum adhiberet.

In alijs verò dubiis, in quibus non eſt adeò vrgens neceſſitas, neque etiam tam arcta intercedit obligatio ad tutiorem partem amplectendam, præſertim ſi graue aliquod incommodum inde ſequatur: e. g. qui de natalibus ſuis dubitat, vtrum legitimus ſit an illegitimus, non tenetur ſemper ſequi partem rigidiorem & tutiorem: ſed mitiorem & benigniorem dummodò probabilis & tuta ſit, amplecti poteſt. Ita Nauarrus cap. 27. num. 281. Sylueſter verbo, *Filij* quæſt. 12. vbi Panormitanum & alios Doctores citat.

Dicendum 4. in dubio meliorem ſemper eſſe conditionem poſſidentis. Ita habetur regula 65. in 6. ex quo ſequitur quòd, ſi quis dubitare incipiat vtrum res, quam hactenus bona fide poſſedit, ſua ſit vel aliena, nec diligenti inquiſitione adhibita id cognoſcere poſſit, tunc illam ſibi tutò poteſt retinere. Ita Ioan. Medina quæſt. 17. de reſtitutione. Sylueſter verbo, *Præſcriptio*, num. 3. vbi citat Gloſſam & Panormitanum, qui hanc ſententiam dicit eſſe communem.

Dicendum 5. in dubio factum non præſumi, ſed demõſtrari debere. Ita Sotus, Suares, Azor, & plures alij, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 1. de conſcientia cap. 5. parag. 3. & colligitur L. *In bello: parag. facta. ff.* de captiuis; e. g. in dubio, vtrum quis votum emiſerit, non debet cenſeri obligatus, ſi autem conſtet illi de voto emiſſo, dubitet autem num illud impleuerit, tunc ad illud implendum tenebitur.

Ita præter citatos Doctores Suares lib. 4. de voto cap. 5. Item dubitans, an lex aliqua lata ſit vel promulgata; ſi poſt diligentem inquiſitioné nihil certi deprehendere poſſit, ſed ſemper æque dubius remaneat, tunc præſumere poteſt non eſſe: ſi verò poſt legem latam & promulgatam dubitet, an ſit reuocata vel vſu contrario abrogata, tunc præſumptio ſtat pro lege, proindeque ad illam ſeruandam obligatio eſt. Ita Leſſius in prælect. Theolog. ad q. 16. dub. 10.

Supereſt vna difficultas circa conſcientiam dubiam; nimirùm quando quis in eas anguſtias redigitur, vt quidquid faciat, peccatum deuitare nō poſſe videatur; & ſic dubius & anceps apud ſe eſt; quid potiſſimùm agere debeat? v. g. interrogatus quis in priuata conuerſatione de peccato occulto alterius ſibi cognito, dubitat quid ſibi agendum ſit, & vtrimque peccandi periculum ſibi imminere videt: ſi enim negauerit ab illo commiſſum eſſe aut à ſe cognitum, mentietur: ſi verò illud declarauerit, vel aliis loquendi modis vſus fuerit, vnde adſtantes veritatem facti coniicere poſſint, famam proximi lædet & detractionis peccatum incurret.

Reſpondetur in tali caſu & aliis ſimilibus, ſi nullum aliud pateat effugium, neque vllo modò ſe quis ex eiuſmodi anguſtiis liberare poſſit; tunc id eligere & agere debet, quod minus malum ſibi videtur; & illud agendo conſcientiam peccati deponere, quia iuxta regulá iuris, *Ad impoſſibile nemo poteſt obligari: quis enim* (vt dicit S. Auguſtinus) *peccat in eo, quod nullo modo caueri poteſt?* Neque refert vtrum quis ſe ipſum ſuâ culpâ in hanc perplexitatem conjecerit, quia quidquid ſit de præterito quod in eius poteſtate ampliùs non eſt, certè ad euitandum nouum peccatum ſufficit, vt quis tunc faciat id quod in ſe eſt: *Nihil enim quouis tempore* (vt rectè monet Gerſon in regulis moralibus parte 2. tract. 1.) *amplius ab homine requirit Deus, qui* (vt declarat Concilium Trid. ſeſſ. 6. cap. 12.) *impoſſibilia non iubet.*

Lib. 3. de lib. arb. c. 23.

SECTIO VI.

Vtrum quis in operando poßit ſequi ſententiam probabilem omiſſa probabiliori.

QVÆSTIONIS propoſitæ reſolutio lucem majorem præbebit ijs quæ ſuperiori ſectione dicta ſunt. Nomine autem ſententiæ probabilis intelligimus eam, quæ tum ratione probabili, tum præſertim graui authoritate nititur: iungimus rationi authoritatem; quia licet in rebus ſpeculatiuis, quæ ad fidē non pertinent, arguméta ex ſola ratione ducta ſufficiant ad ſententiam aliquam non ſolùm probandam ſed etiam demonſtrandam; in practicis tamen & moralibus, in quibus agitur de recta diuinæ legis notitia eiuſque obſeruatione, aut tranſgreſſione dignoſcenda, intellectus humanus ſibi ipſi non ſufficit, & ſola ratio humana plerūq; caligat & deficit vt vel ipſa experientia teſte nimis compertū eſt: Cū igitur ſententia probabilis talis eſſe debeat, vt, quamuis certa & infallibilis non ſit, tutò tamen teneri poſſit: certè præter argumenta ex ratione ducta quæ ad eius probabilitatem non parum conferre poſſunt graui aliqua authoritate Doctorum orthodoxorum fulciri debet, vt, ſi perſpicacitate & acumine ingenij non poſſumus, ſaltem demiſſione & humilitate id quod rectum & iuſtum eſt aſſequamur: & à prauo atque iniuſto dignoſcamus.

Cùm igitur inter ſententias probabiles aliquæ probabiliores iudicari poſſint, quæ firmiori aliqua ratione & plurium Doctorum authoritate nitantur, quæritur an aliquando licitum ſit & tutum omiſſa ſententia probabiliori minùs probabilem amplecti. Prō cuius reſolutione

Dicendum ex duabus probabilibus ſententiis

contradictoriè oppoſitis, quæ verſantur circa actionem aliquam humanam, vtrum ea licita ſit necne, poteſt quis relicta probabiliori ſequi minùs probabilem. Ita Nauarrus in cap. *Si quis autem*, diſt. 7. de pœnit. Suares tom. 5. diſp. 40. ſect. 5. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 16. quæſt. 2. & 4. Medina in 1.2. quæſt. 19. art. 6. dub. penult. Iſambertus ad prędict. quæſt. 19. diſp. 9. art. 4. Id conſtat ex eo quòd ſicut non ſemper tenemur ſequi id quod eſt melius & perfectius, ſed ſufficit vt ſequamur id quod eſt bonum, aliàs conſilia omnia Euangelica eſſent in præcepto, ſic à pari in opinionibus practicis non tenebimur amplecti id quod eſt veriſimilius, ſeu id quod maiorem habet veritatis ſpeciem, ſed ſufficit vt amplectamur id, quod habet ſpeciem veritatis talem, ob quam poſſit prudenter iudicari verum. Præterea ne quidem obligamur ex duabus probabilibus ſententijs cõtradictoriè oppoſitis tutiorẽ amplecti, ſed illâ relictâ minùs tutam ſequi poſſumus: e.g. S. Bonauentura & quidam alii Doctores aſſerunt
In 4. eum, qui in peccatum mortale lapſus eſt, ad
diſt. confitendum ſtatim habita confeſſoris copia
57. part obligari; id negat S. Thomas & plures alij.
2. art. Iam quis non videt ſententiam S. Bonaucturæ
2. in praxi lõgè tutiorem & ſalubriorem eſſe, quod
quæſt. tamen, non obſtat, quin ſententiam S. Thomæ
2. In quiuis licitè ac tutò ſequi poſſit: ergo à ſimili,
eamd. poterit quis ſententia probabiliori relicta; licitè
diſt. q. ac tutò ſequi minùs probabilem.
1. a. 3. Excipi tamen debet, quãdo iudex inter partes
q. 1. litigantes, laturus eſt ſententiã: tunc enim, licet vnius cauſa probabilis illi videatur, ſi tamẽ ex allegatis & probatis alterius cauſam probabiliorem ac magis iuri conformem deprehendat, tenebitur illi victoriã litis adiudicare Ita
Tract. Syluester, Sotus, & alij, quos citat & ſequitur
1. de Laymãnus. Ratio eſt, quia iudex tenetur liti-
conſc. gantibus ſententiam dicere ſecundùm merita
cap. 5. cauſæ: eſt autem per ſe notum ex litigantibus
ſect. 3. illum, qui in iudicio cauſam ſuam ſecundùm

leges probabiliorem eſſe probauit, priori iure mereri. Imò vero (vt ibidem rectè obſeruat) ſi cauſæ litigantium ſint æquè probabiles, non eſt in iudicis arbitratu poſitum, vt litis victoriam adiudicet cui parti maluerit: iudex ſiquidem non eſt Dominus iuris ſed interpres, proindeque tenetur cuique ſuum tribuere: quod non faceret, ſi duobus æquale ius ad aliquid habentibus, totum vni tribueret, quia ſic perſonarum acceptionem committeret contra iuris regulam 12. in 6. vbi dicitur, *In iudiciis perſonarum acceptionem habendam non eſſe*: quare in tali caſu vel compoſitionem aliquam æquitati conſentaneam litigantibus ſuadere debet, vel etiam imperare poteſt; vel vni dimidium, alteri dimidium alterum iuris aut rei, de qua lis eſt, adiudicare.

CAPVT II.

De Peccatis.

SECTIO I.

Quid ſit peccatum.

QVÆSTIO propoſita intelligenda eſt non de peccato originali, quod alienâ culpâ contrahitur, de quo in priori huius operis parte tract. 4. actum eſt, ſed de peccato actuali, quod propria voluntate incurritur. Hoc autem peccatum definitur à S. Auguſt. *Factum, dictum, vel concupitum contra legem Dei æternam*, & à S. Thoma dicitur peccatum nihil aliud eſſe, quàm actum humanum malum & à recta ratione deuium.

Libro 22 cot. Fauſt. c. 2.

1.2. q. 71. a. 6.

Quod vt clariùs intelligatur, obſeruandum eſt ad rationem peccati duo præſertim requiri; nimirum, vt talis actus ſit humanus, id eſt, voluntarius & liber, deinde, vt ſit malus & prauus, id eſt, vt careat debita cõmenſuratione ad ſuam regulā: regula autem actus humani proxima eſt recta ratio, (vt ſuprà dictum eſt) remota vero & principalis ac primaria, eſt ipſa lex æterna, quæ per naturalis rationis lumen cuique manifeſtatur, dicente Apoſtolo quoſuis homines geſtare. *Opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum*: Atque ideò S. Auguſtinus & S. Thomas in ſuprà dictis definitionibus primò poſuerunt id quod pertinet ad ſubſtantiam actus humani, tanquam ipſius peccati materiale; deinde id quod pertinet ad rationem mali, vt eiuſdem peccati for-

Rom. 2.

male. Ratio enim formalis peccati (vt communiter docent Theologi) nihil eſt aliud quàm priuatio rectitudinis illius, quam homo ex præſcripto legis æternæ, & dictamine rectæ rationis inducere tenetur in actum ſuum : vnde idẽ S. Auguſtinus tract. 1. in S. Ioan. dicit *Peccatum eſſe nihil, quia per verbum factum non eſt:* & lib. 12. de ciuit. cap. 7. *Nemo*, inquit, *quærat cauſam efficientem humanæ voluntatis; non enim eſt efficiens; ſed deficiens; quia nec illa effectio eſt, ſed defectio.* S Ambroſius lib. de Iſaac & anima cap. 7. *Quid eſt*, inquit, *malitia, niſi boni indigentia?* & S. Anſelmus lib. de concordia præſcientiæ cum lib. arb. cap. 1. *Non eſt*, inquit, *iniuſtitia qualitas aut actio aut aliqua eſſentia, ſed tantum abſentia debitæ iuſtitiæ.*

Obſeruandum eſt præterea in præfatis definitionibus comprehendi peccata, nõ ſolùm commiſſionis, ſed etiam omiſſionis : nam (vt rectè docet S. Thomas ſuprà in reſp. ad 1.) affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus; ideoque in illa definitione per factum, etiam intelligi debet non factum; per dictum, non dictum; & ſic de aliis.

Obſeruandum denique ex eodem S. Doctore in reſp. ad 5. peccatum alia ratione conſiderari à Philoſophis, alia verò à Theologis: Philoſophi ſiquidem peccatum conſiderant ſolummodò prout rectæ rationi aduerſatur: Theologi verò vlterius progrediuntur, & in peccato attendunt, quod ſit contra Dei voluntatem ac legem, adeoque ipſius Dei offenſa quædam & iniuria : vnde in peccati definitione S. Auguſtinus rectè dixit illud eſſe contra legem Dei æternam, vt præcipuam & maximam ipſius peccati deformitatem ob oculos poneret.

SECTIO II.
Vtrum dentur quædam peccata mortalia & venialia.

NOMINE peccati mortalis intelligitur illud, ratione cuius homo gratia ſanctificante priuatur, & æterna damnatione puniri meretur; nomine vero venialis illud, quod quãuis peccatum ſit, nihilominùs neque gratia ſanctificante priuat hominem, neque damnatione æterna dignum reddit.

Eſt autem certum ex fide dari quædam peccata mortalia, quædam item peccata venialia. Atque in primis quod dentur peccata aliqua mortalia in confeſſo eſt apud omnes, & manifeſtè conſtat ex ſcriptura, quæ variis in locis teſtatur damnationem ſeu mortem æternam pro quibuſdam peccatis incurri: vt Eph. 5. *Omnis fornicator aut immundus, &c. non habet hæreditatem in regno Dei*: Apoc. 21. *Homicidis & fornicatoribus, &c. pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulfure.*

Quod verò etiam quædam peccata ſint tantùm venialia, probatur 1. ex eadem ſcriptura: Prouerb. 10. *Septies in die cadit iuſtus*: 1. S. Ioan. 1. *Si dixerimus, quia peccata non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*: quo loco S. Ioannes loquitur de peccatis iuſtorum, ob quæ iuſti eſſe non deſinunt, & quæ proinde cum gratia ſanctificante ſtare poſſunt, vt aſſerit S. Auguſtinus.

Probatur 2. ex Concilio Mileuitano can. 7. vbi dicitur non ſolùm peccatoribus, ſed etiam iuſtis hanc orationis Dominicę petitionem cõuenire; *Dimitte nobis debita noſtra*: & ex Concilio Trid. ſeſſ. 6. cap. 11. vbi expreſsè declaratur. *Iuſtos & ſanctos in leuia & quotidiana, quæ etiam dicuntur venialia, peccata quandoque cadere.*

Lib. de nat. & grat. c. 36.

Certum eſt præterea diſcrimen peccati mor-

talis & venialis deſumendũ eſſe, nõ ex eo quod (vt aſſerunt hæretici) peccata omnia prædeſtinatorum aut fidelium venialia ſint, reproborũ verò aut infidelium mortalia; ſed ex propria ratione & natura ipſorummet peccatorum.

Id probari poteſt 1. ex Scriptura, quæ (vt ſuprà dictum eſt) declarat peccata quædam æterna morte digna eſſe ac proinde mortalia, quædam verò venialia, ſine vlla relatione ad prædeſtinationem aut reprobationem, vel ad fidem aut infidelitatem peccantium: imò expreſsè teſtatur quoſdam prædeſtinatos & fideles peccaſſe mortaliter, v. g. Dauidem cùm perpetrauit adulterium, quod haud dubiè peccatum mortale fuit, vt docet S. Ambroſius lib. 2. de Apolog. Dauid cap. 16. S. Petrum cùm ter Chriſtum negauit, in quo peccauit mortaliter, teſte S. Auguſtino tract. 66. in S. Ioan. vbi dicit illum in iſta negatione timendo corporis mortem, animæ mortem incurriſſe.

Probatur 2. ex Bulla Pij V. & Gregorij XIII. quæ per Vrbanum VIII. renouata eſt, in qua damnata eſt hæc propoſitio Michaëlis Baij: *Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne meretur pœnam æternam.*

Probatur 3. ex eo quòd, ſi peccata omnia prædeſtinatorũ eſſent venialia, ſequeretur prædeſtinatum gratiam iuſtificationis amittere non poſſe, cùm per ſolum peccatum mortale amittatur: quod tanquam falſum & hæreticũ damnatum eſt in Concilio Trid. ſeſſ. 6. can. 33.

Quæres, quænam ſit propria & formalis ratio, per quam peccatum mortale à veniali differat. Reſpõdetur varias eſſe ſuper hac quęſtione Theologorum ſententias. Quidam enim exiſtimãt in eo differre, quòd peccatum mortale ſit contra præceptum, veniale verò contra conſilium. Alij, quòd mortale ſit cõtra legem, veniale verò præter legem. Alij probabiliùs, quòd peccatum mortale tollat ordinem ad vltimum finem, quia tollit charitatem & gratiam, qua homo ad Deum ordinatur & illi tanquam

vltimo fini coniungitur; veniale verò non tollat ordinem ad finem, cùm non tollat charitatem; ſed tantùm ad media, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ ad Deũ referri deberet tanquam ad vltimum finem, nec tamen poteſt, cùm peccatum non poſſit in Deum referri. Alij denique probabiliſſimè aſſerunt rationem formalem diſtinctiuam peccati mortalis à veniali in eo conſiſtere, quod in quolibet peccato mortali reperiatur contemptus Dei vel expreſſus vel tacitus, ſeu interpretatiuus, quod ex pleriſque ſcripturæ locis colligitur, in quibus conqueritur Deus ſe à peccatoribus ſperni & contemni; ex quo ſequitur diſſolutio charitatis & amcitiæ quæ inter Deum & hominem intercedit; in peccato autem veniali non reperiatur, nec proinde ipſius charitatis & amicitiæ diuinæ diſſolutio: ſicut in amicitia humana leues amici offenſæ licet ipſi diſpliceant, non tamen vſque ad eius contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum & vnionem diſſoluunt.

SECTIO III.

Qua ratione peccata mortalia & venialia inter ſe dignoſci poßint.

QVAMVIS, vt ſectione præcedenti diximus, certiſſimum ſit, & ex ſcripturis apertiſſimè conſtet peccata mortalia & venialia inter ſe differre; quænam tamen peccata in ſpecie aut in indiuiduo mortalia ſint, & à regno cœlorum per totam æternitatem excludant; quænam ſint venialia & peruentionem ad illud pro determinato tantum tempore impediant, ex ſolo proprio & particulari iudicio *difficillimũ*
Lib.21 *eſt inuenire*, (vt cum S. Auguſtino loquamur) *&*
de ciu. *periculoſiſſimum definire*.
cap. 27 Quia tamen ad Sacerdotis officium ſpectat

diſtinguere lepram à lepra, nec iuſtam in pœnitentiæ Tribunali ſententiam ferre poteſt, niſi grauitatem aut leuitatem illorum dignoſcat; idcirco, vt in re obſcuriſſima lucem aliquam afferamus, quaſdam hic obſeruationes communiter à Doctoribus receptas & à SS. Patribus approbatas proponemus, quibus in quolibet caſu peccatum mortale à veniali dignoſcere quiuis probabiliter & tuto poterit. Ad illam igitur diſtinctionem peccati mortalis & venialis faciendam

Obſeruandum 1. quædam peccata ex genere ſuo mortalia eſſe; & grauem habere cum recta ratione & lege Dei repugnantiam, vt periuriũ, homicidium, &c. quædam vero repugnantiam illam grauem cum recta ratione & lege Dei nõ habere, proindeque ex genere ſuo non eſſe mortalia, ſed tantùm venialia, cuiuſmodi ſunt illa de quibus loquitur S. Auguſtinus. *Quoties aliquis in cibo & potu plus accipit quàm neceſſe ſit: quoties plus loquitur quàm oportet, aut plus tacet quàm expedit: quoties pauperem importunè petentem exaſperat*; & ſimilia quam plurima quæ ibidem enumerat. Quoniam verò in dignoſcendis huiuſmodi peccatis, quæ ex genere ſuo mortalia vel venialia ſunt, quivis plerumque proprio ſenſu falli & decipi poſſet, duæ regulę cõmuniter à Doctoribus aſſignantur, ſecundùm quas certum & tutum iudicium de qualitate cuiuſcunque peccati ferri poteſt. Ser.4. de ani. defúct.

Prima regula ex ſcripturis habetur; quando ſcilicet ſacræ litterę tradunt peccatum aliquod à regno Dei excludere, æterna morte peccatorem dignum efficere, inimicum Dei conſtituere: ex his & ſimilibus loquendi modis rectè infertur peccatum eiuſmodi ex genere ſuo eſſe mortale. Et hac regula vtitur S. Auguſtinus in Enchiridio vbi dicit, quòd quædam peccata *leuiſſima putarentur, niſi in ſcripturis demonſtrarentur opinione grauiora.* cap.78

Secunda regula ex communi Eccleſię & Doctorum conſenſu deſumitur: quando enim ex

ſcripturæ terminis non ſatis liquet, vtrum peccatum aliquod ex genere ſuo mortale vel veniale ſit, videndum quid ſentiant Eccleſiæ Doctores: ſi enim vnanimi conſenſu doceant peccatum aliquod ex genere ſuo eſſe mortale, pro mortali habendum eſt; ſi veniale, pro veniali: quod ſi in aliquo inter ſe diſſentiant, pars probabilior & tutior, aut ſaltem probabilis & tuta eligenda eſt.

Obſeruandum ſecundò peccata quædam ex genere ſuo mortalia, poſſe duobus modis fieri venialia, ſcilicet vel ob leuitatem materiæ, vel ob imperſectionem actus. Ita ex communi Doctorum ſententia Nauarrus prælud. 9. num. 12. Vtrumque hunc modum attingit S Auguſtinus lib. de nat. & grat. capite 38. Vbi de iuſtis venialiter peccantibus loquens dicit, *Sæpe in leuiſſimis & aliquando incautis ipſis ebrepere peccatum.* Hinc infertur furtum v. g. quod ex genere ſuo mortale eſt, ratione leuitatis materiæ fieri veniale, ſi res furto ablata ſit viliſſima & perexigui pretij: ſimiliter iram, quę ex genere ſuo mortalis eſt, propter imperfectionem actus fieri venialem; ſi aliquis v. g. ex imperfecta rationis aduertentia & deliberatione vindictam aliquam grauem appetat. Quod vt clariùs intelligatur

Obſeruandum 3. motus voluntatis & aliarũ potentiarũ in triplici eſſe differentia. Alij enim ſequuntur plenam & perfectam rationis aduertentiam & deliberationem: cùm ſcilicet homo plenè aduertit ſe aliquid cogitare, appetere, aut exteriùs operari quod eſt malum atque illicitũ, & nihilominùs in illa cogitatione, appetitione, aut actione perſiſtit; tunc enim dubium non eſt quin peccet mortaliter, ſi materia ſit ad mortale peccatum ſufficiens.

Alij ante omnem rationis aduertentiam oriuntur, qui vocantur primò primi: cùm ſcilicet vel ex dæmonis ſuggeſtione, vel ex re aliqua in ſenſus exteriores incurrente, vel ex alia quauis diſpoſitione naturali exoritur v. g.

prava

praua aliqua cogitatio, vnde voluntas vel appetitus ſenſitiuus naturaliter in propoſitum obiectum mouetur. Et hi motus omni culpa carent, cùm in hominis poteſtate non ſint: quis enim (vt loquitur S. Auguſtinus) *Peccat in eo, quod caueri nullomodo poteſt*: vnde S. Gregorius Papa reſponſione 10. ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum & habetur cap. Sed penſandũ diſt. 6. expreſſe dicit: *Peccatum perfici, cum in delectationis motum ex deliberatione fit, conſenſio*: cùm igitur in illis motibus primò primis nullus ſit deliberationi locus, nullus etiam erit conſenſioni, nec proinde peccato: & idem S. Auguſtinus de motibus illicitis appetitus inferioris loquẽs, dicit illos abſque culpa eſſe, quando nullus eis præbetur conſenſus: atqui motibus eiuſmodi primò primis nullus præbetur conſenſus, cùm deliberationem omnem præcedant, quæ tamen iuxta doctrinam S. Thomæ ad conſenſum neceſſariò prærequiritur: ergo ſecundùm mentem S. Auguſtini eiuſmodi motus omni culpa vacant.

Lib. 3. de lib. arb. c. 18.

Lib. 1. de ciu. c. 25.

1. 2. q. 74. a. 7 ad 1.

Alij denique motus, quamuis perfectam rationis aduertentiam & deliberationem antecedant, ſequuntur tamen aduertentiam aliquam & conſiderationem imperfectam, adeoque fiunt cum conſenſu imperfecto, & (vt ita loquamur) ſemiplenè deliberato: qualis conſenſus eſſe ſolet in ſemidormientibus, vel etiam in vigilantibus; ſed animum paſſione aliqua iræ, timoris, &c. perturbatum, aut aliquibus alijs cogitationibus implicatum habentibus; ita vt ad illius motus, v. g. delectationis qua afficiuntur, maliciam plenè non aduertant: & ſic non niſi imperfectè & leuiter, id eſt; venialiter, delinquãt. Ita Major in 3. diſt. 73 quæſt 14. Nauarrus prelud. 9. num. 11. & alij communiter, quibus accedit authoritas S. Auguſt. lib. 6. cont. Iulianum cap. 9. & 10. vbi loquens de motibus inordinatis concupiſcentiæ, *Sine p ccato*, inquit, *ſemper eſſemus, donec ſanaretur hoc malum* (concupiſcentię ſcilicet) *ſi ei nunquam conſentiremus ad malum: ſed*

in quibus ab ipſo rebellante, etſi non lethaliter, ſed venialiter tamen vincimur, in his contrahimus vnde quotidie dicamus, dimitte nobis debita noſtra. Ex quibus verbis habetur hominem erga motus concupiſcentiæ inſurgentes tripliciter ſe habere poſſe; ſine peccato, ſi nullomodo conſentiat; cum peccato lethali, ſi deliberatè conſentiat; cum veniali, ſi conſentiat quidem, ſed imperfectè & cum ſemiplena deliberatione.

Obſeruandum 4. peccatum ex genere ſuo veniale, quinque præſertim modis poſſe fieri mortale, vt ex ijs quæ capite præcedenti dicta ſunt, colligi poteſt. Primò, ſi fiat ex conſcientia erronea arbitrante peccatum illud eſſe mortale, quamuis reuera non ſit. Secundò ſi ordinatur ad aliquod mortale e. g. ſi quis verbum otioſumdicat, vt alium inducat ad peccandum mortaliter. Tertiò, ſi in ipſo peccato
Lib. 3. veniali, v. g. amore inordinato alicuius rei, fi-
c. 1. 2. nem vltimum conſtituat: quod fit (vt docet Toletus) cùm quis ita venialem aliquem actum exequitur, vt paratus eſſet, ſi mortalis eſſet, illum exequi. Quartò, ſi ex commiſſione deliberata alicuius peccati venialis ſequatur aliquod graue ſcandalum, quod peccator ſecuturum præuidit, aut præuidere potuit & debuit. Quintò denique, ſi tranſgreſſio aliqua vel inobedientia ex ſe venialis committatur ex formali contemptu legis vel legiſlatoris.

q. 88. Quæres an ex pluribus peccatis venialibus
a. 4. conflari poſſit vnum mortale. Reſpõdetur cum
ſeſſ. 14 S. Doctore id fieri non poſſe, aliàs inde ſeque-
c. 5. retur contra expreſſam Conc. Trid. doctrinam nos per venialia peccata excludi poſſe à gratia ſanctificante.

Obijcies ex multis venialibus furtis poſſe conſtitui furtum mortale: e.g. ponamus furtum viginti aſſium eſſe quantitatem ad peccatum mortale ſufficientem: ſi quis ſingulis diebus vnum aſſem accipiat, prima & ſecunda vice alijſque ſequentibus, peccabit ſolùm venialiter, vigeſima autem mortaliter peccabit.

Reſpondetur furtum illud vltimum eſſe peccatum mortale, non quod ex illo & alijs præcedentibus coaleſcat & conſletur mortale illud peccatum, ſed quia in hoc vltimo furto continetur expreſſa vel tacita volitio ſimul iniuſtè retinendi hunc vltimum aſſem cum nouemdecim præcedentibus; quæ quantitas cùm ex hypotheſi ſufficiat ad mortale, hinc fit vt vltimum furtum cenſeatur eſſe mortale.

Cæterùm, quamuis peccata venialia quantalibet vnico peccato mortali æquiponderare nunquam poſſint, eſt tamen veriſſimum (quod docet S. Thomas) venialia peccata, illa præſertim, quæ ex deliberata voluntate committuntur, eatenùs diſponere ad peccatum mortale, quatenùs aſſueſcit humana voluntas illa committendo diuinæ legi in minoribus non ſubijci; vnde paulatim ad ipſius diuinæ legis iugum in maioribus & grauioribus excutiendum propenſior fit, iuxta illud Eccli. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet*: quo ſenſu rectè dixit S. Auguſtinus, *Noli deſpicere peccata tua quia parua ſunt; nam & pluuiarum guttæ paruæ ſunt, ſed flumina implent, & arbores cum ſuis radicibus tollunt: Tu qui dicis quia paruum peccatum eſt, velim ſcire quoties tale peccatum admittis, ſi tot paruulas plagas in corpore, & maculas aut ſciſſuras in veſtibus tuis fieri velis? cùm ergo nec in corpore plagas, nec in veſte ſciſſuras vel maculas fieri acquieſcis, qua conſcientia hæc facere in anima tua non metuis?* Art. 3. Serm. 244. de tép.

SECTIO IV.

Vndenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio petenda ſit.

QVONIAM in Concilio Tridentino definitum eſt, omnia & ſingula peccata mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, quorum ſeſſ. 14 c. 5. & can. 7.

memoria poſt diligentẽ ſui diſcuſſionem haberi poteſt, eſſe in confeſſione declaranda; ſimul etiã circumſtantias quæ peccatorum ſpeciẽ mutant; vt pœnitens hoc præſtare, vel illum ad id præſtandum confeſſarius iuuare poſſit, neceſſarium eſt inquirere, vndenam ſpecifica vel numerica peccatorum diſtinctio oriatur.

Atque in primis quod ſpectat ad ſpecificam peccatorum diſtinctionem, dicendum eſt illam
q. 72. præſertim ex obiecto formali cuiuſque peccati
a.1. deſumendam eſſe, vt docet S. Thomas: ita vt peccata illa ſpecie inter ſe diſtincta cenſeantur, quorum obiecta formalia oppoſitionem habent cum perfectionibus moralibus ſpecie diuerſis, quibus ipſa peccata priuant: cùm enim peccatum formaliter conſiſtat in priuatione rectitudinis ſeu perfectionis alicuius moralis, vt ſect. 1. dictum eſt, ſequitur cuiuſque peccati formalem & ſpecificam ab altero diſtinctionem deſumendam eſſe ex ratione ſpecifica rectitudinis illius & perfectionis qua priuat: priuationum enim ſpecifica diſtinctio (vt docent Philoſophi) non aliunde petitur, quàm ex diſtinctione ſpecifica formarum quibus priuant.

Hinc colliges 1. peccata illa eſſe inter ſe ſpecie diuerſa, non modò quæ virtutibus ſpecie diuerſis aduerſantur, ſed etiam quæ eidem virtuti ſub diuerſa tamen formali ratione repugnant: e. g. periurium & voti præuaricatio ſpecie inter ſe differunt, quia eidem virtuti religionis, ſub diuerſa tamen formali ratione opponuntur, vt plenius intelligetur ex iis, quæ in explicatione primi & ſecundi præcepti Decalogi dicenda ſunt.

Colliges 2. circumſtantias illas ſpeciem peccati mutare, aut peccata ſpecie diſtincta multiplicare quæ nouam & ſpecie diſtinctam deformitatem in actum peccati inducunt: e. g. ille qui vouit ſe ſingulis diebus veneris ieiunaturũ, ſi ieiunium illud tempore quadrageſimæ infringat, duplex ſpecie peccatum, licet numero vnicum, committit: quia in illius actu duplex de-

formitas ſpecie diſtincta reperitur, vna quidem contra obedientiam Eccleſiæ legibus debitam, altera verò contra virtutem religionis, cuius eſt vota edere, ac edita fideliter adimplere; ideoq; circumſtantia illa voti in confeſſione declaranda eſt.

Quod ſpectat ad diſtinctionem numericam ipſorum peccatorum, dicendum eſt tot eſſe numero diſtincta peccata, quot ſunt actus voluntatis moraliter interrupti & repetiti. Ita S. Thomas in 2. diſt. 42. q. 1. a. 1. & poſt illum Suares part. 3. tract. 4. diſp. 22. ſect. 5. Nauarrus cap. 6. num. 16. Azorius, Tabiena, & alij. Cùm enim voluntas ſit principium actuum voluntariorum bonorum & malorum, nec vllum ſit peccatum, niſi in quantum ab ipſa voluntate deliberatè procedit; hinc ſequitur peccatorum numerum in tantum multiplicari, in quantum ipſius voluntatis actus moraliter interrupti repetuntur.

Quæres quando-nam voluntatis actus cenſeantur moraliter interrumpi, ita vt per illorum repetitionem peccata numero multiplicentur. Reſpondetur actus voluntatis tunc moraliter interrumpi quoties nec formaliter nec virtualiter perſeuerant: vnde qui proficiſcitur ad furandum vel occidendum inimicum, quamuis in via furandi vel occidendi propoſitum ſæpiùs repetat, non cenſetur niſi vnum numero peccatum committere: ſecus vero ſi hæc prior voluntas furandi ſomno interrumpatur, & poſteà renouetur & repetatur; tunc enim aliud peccatum numero diſtinctum committitur, vt docent ſuprà citati authores. Quòd ſi numerus actuum illorum voluntatis interruptorum & repetitorum tantus ſit, vt illum inire moraliter impoſſibile ſit; tunc ſatis erit in confeſſione temporis moram declarare, eo modo, quo dictum eſt, tract. 1. huius poſterioris partis cap. 5. ſect. 14.

SECTIO V.

De peccatis commiſsionis & omiſsionis eorumque variis gradibus.

DOCET S. Thomas quæſt. 72. a. 6. & ante illum docuerat S. Auguſt. lib. de perfectione iuſtitiæ cap. 11. peccatum omne duobus modis admitti; ſi nimirùm aut illa fiant quæ prohibentur, & hoc eſt peccatum commiſſionis; aut non fiant quæ iubentur, & iſtud eſt omiſſionis. Hæc eſt autem præcipua inter vtrumque differentia; quòd peccatum commiſſionis opponatur præcepto negatiuo, cuius eſt ea conditio,
1.2 q. 33 iuxta doctrinam S. Thomæ, vt omni tempore
a. 2. obliget; peccatum verò omiſſionis opponatur præcepto affirmatiuo, quod non omni, ſed certo tantùm & determinato tempore obligat, vt pleniùs & diſtinctiùs infrà in explicatione Decalogi declarabitur.

Iam circa peccatum omiſsionis obſeruandũ eſt, illud incurri, non ſolùm quando quis aduertenter vult omittere id ad quod faciendum obligatur, iuxta illud S. Iacob. 4. *Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi*; ſed etiam quando vult aliquid facere, ex quo ſecuturam eſſe omiſſionem aduertit, aut aduertere poteſt aut debet: quæ quidem actio quatenùs eſt cauſa peccati omiſſionis, eſt peccatum, non tamen ab omiſſionis peccato diſtinctum, iuxta probabiliorem
Ad qu. ſententiam Theologorum, quam fusè probat
71. diſp Iſambertus: vnde ſequitur in confeſſione ſatis
art. 4. eſſe, vt quis v. g. declaret ſe die feſto Miſſam
& 5. omiſiſſe, nec vlterius teneri ad explicandum, quænam actio illius omiſſionis cauſa fuerit, ſi actio illa ex ſe mala non ſit.

Quod verò ſpectat ad peccatum commiſsionis, tres ſunt præcipui illius gradus; aliud enim committitur corde, aliud ore, aliud opere, vt docet S. Thomas; & apertè conſtat ex ſcriptura:
art. 7. S. Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ*

&c. quæ coinquinant hominem: Pſalm. 14. *Qui non egit dolum in lingua ſua, nec fecit proximo ſuo malum.* Rursùs peccata cordis ſeu purè interna tribus præſertim modis committuntur, cogitatione, ſcilicet, delectatione, & conſenſu in opus malum. Quòd enim ſola cogitatione peccari poſſit; v.g. cùm quis aduertenter & liberè opinioni alicui ab Eccleſia proſcriptæ & damnatæ adhæret; per ſe patet, iuxta illud Sap. 1 *Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo.* Quòd item non modò conſenſus in opus aliquod malum, (de quo nullus ambigit) ſed etiam quòd ſola delectatio de ipſo opere malo (quam Theologi moroſam vocant) ſit peccatum, docet S. Thomas & cum illo Theologi omnes: & olim expreſsè. S. Auguſtinus lib. 12. de Trinit. cap. 12. vbi ſic loquitur: *Totus homo damnabitur; niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.* q. 74. a. 8.

Ratio, qua S. Doctor probat, hæc eſt; quòd talis eſt delectatio, quale eſt eius obiectum: atqui quādo quis delectatur de opere aliquo malo prout malum eſt, obiectum delectationis illius eſt malum: ergo delectatio illa erit mala; mortaliter quidem, ſi de re aliqua mortaliter mala delectetur; vt cùm quis cogitat de fornicatione, & ratione aduertente de illa ſic cogitata delectatur: venialiter autem, ſi res illa ſit ſolùm venialiter mala; vt cùm quis cogitat, & cogitando delectatur de re aliqua otioſa.

Ex quo ſequitur, quòd ſi quis, non de opere malo vt malum eſt, ſed de aliqua illius circumſtantia quæ per ſe mala non eſt, delectaretur: v. g. ſi cogitans de homicidio alicuius hominis delectaretur, nō quidem de morte illius, ſed de modo quo mors ei illata eſt, ſeu de dexteritate homicidæ in homicidio perpetrando; non peccaret mortaliter, vt docet S. Thomas. Suprà.

Eſt autem hìc obſeruandum 1. ad hoc vt delectatio de re aliqua mala ſit peccatum mortale, duo requiri; quod rectè docet & probat Iſam-

bertus Primum eſt, vt homo aduertat, non
ad qu. ſolùm ſe de tali re delectari, ſed etiam delecta-
74. tionem illam malam eſſe & illicitam; vel ſal-
diſp.5. tem id aduerterit, quando delectationi cauſam culpabiliter dedit. Secundum eſt, vt illam rationis aduertentiam ſequatur conſenſus vel expreſſus vel tacitus: vt enim rectè docet S. Auguſtinus ſuprà, illicitæ delectationes non ſolùm per conſenſum expreſſum admittendæ non ſunt, ſed etiam, *vt attigerunt animum, reſpui debent*: vnde ſecundùm illius mentem peccat is, non modò qui delectationi alicui de re mala poſitiuè ſeu expreſsè conſentit; ſed etiam is qui tacitè, id eſt, qui delectationem illam, cùm poſſit reprimere, negligit: quod etiam docent S. Antoninus & plures alij, quos citat & ſequitur Vaſques diſp. 108. cap. 2.

Obſeruandum 2. delectationes illas de opere aliquo malo, ſi coniungantur cum efficaci voluntate operis illius perpetrandi, eiuſdem eſſe ſpeciei cum ipſomet opere, ſi perpetraretur, iuxta dictum Chriſti Domini S. Matth. cap. 6. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam*; proindeque in tali caſu declarandas eſſe in confeſſione circumſtantias illas, quæ ſpeciem peccati mutarent, ſi actu cõmiſſum fuiſſet; v. g. an de ſimplici fornicatione aut adulterio &c. delectatus fuerit. Quòd ſi nulla ſubſit voluntas committendi tale peccatum, ſed in ſolam delectationem feratur con-
Lib.1. ſenſus, tunc probabile eſt (quod docent Vaſ-
tract.3 ques, Azotus, & alij apud Laymannum)
c. 7. omnes eiuſmodi delectationes eiuſdem eſſe ſpeciei, quando ex eodem & ſimili motiuo oriuntur; proindeque illum, qui ſola cogitatione delectaretur turpiter, v. g. de fornicatione, adulterio &c. ex ſolo delectationis eiuſmodi percipiendæ motiuo, ac ſine vllo conſenſu in actionem ipſius peccati, non teneri ad declarandas in confeſſione circunſtantias perſonarum & alias ſimiles, quæ peccati illius, ſi

actu committeretur, ſpeciem mutarent: ſed ſatis eſſe, ſi tantummodo ipſum in turpem cogitationem conſenſum explicet.

SECTIO VI.

Quænam ſint cauſæ peccatorum.

CERTVM EST cauſam primam & præcipuam peccati eſſe voluntatem, quæ à diuinæ legis regula liberè deflectit: vt enim rectè dixit S. Auguſtinus, *Peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe, omnis mens apud ſe diuinitùs conſcriptum legit*: ſed præter ipſam voluntatem ſunt etiam aliæ quædam cauſæ ad peccatum mouentes & inducentes tum externæ tum internæ: de quibus queritur quænam illæ ſint. Pro cuius quæſtionis reſolutione

Lib. de duab. anim. cont. Manich. c. 11.

Dicendum 1. duas eſſe cauſas externas ad peccatum mouentes & inducentes, diabolum ſcilicet, & mundum. Atque in primis quod diabolus per ſuggeſtiones ſuas & tentationes ad peccandum moueat & inducat, ex ſcriptura manifeſtum eſt: Sap. 2. *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*: 1. S. Petr. 5. *Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*: ex qua tamen diaboli tentatione nullà ſequitur in voluntate peccandi neceſſitas, ſed remanet ſemper libertas & poteſtas illi reſiſtendi, vt docet S. Thomas, iuxta illud S. Iacob. 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis.*

q. 75. a. 3.

Quod ſpectat ad mundum, ſi illius nomine iuxta mentem S. Auguſtini intelligamus homines impios & iniquos, certum eſt etiam illos ſiue prauo exemplo ſiue ſuaſionibus nefariis aliquando ad peccatum alios inducere: Eccli. 20. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam.*

In *Pſal.* 54.

Dicendum 2. repudiandam, imò execrandam eſſe blaſphemiam hæreticorum dicentium Deum eſſe cauſam & authorem peccati. Præ-

Tract. 2. c. 4. ſect. 2. ter ea quæ contra hanc impietatem diximus in priori huius operis parte, illam denuò refellimus ex Scriptura: Pſalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es:* S. Iacob. 1. *Deus intentator malorum eſt; ipſe autem neminem tentat.* Item ex S. Baſilio qui hanc hæreſim refutauit homilia integra, cui titulus eſt: quod Deus non ſit author malorum; vbi probat æque impium eſſe dicere Deum eſſe authorem peccati, ac Deum non eſſe.

Obijciunt 1. hæretici illud Eph. 1. *Deum operari omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ.* ergo etiam peccata.

Reſpondet S. Hieronymus ſuper illum locum, id intelligendum eſſe. *Non quòd omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate & conſilio peragantur; alioquin & mala Deo poſſent imputari; ſed quod vniuerſa quæ facit; conſilio faciat & voluntate.*

Obiiciunt 2. in pluribus ſcripturæ locis dici, Deum peccatores indurare, excœcare, &c.

Reſpondet S. Auguſtinus Deum indurare, & Lib. 1. ad Simplicia. excœcare, *Non impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam*, ſpecialem ſcilicet & efficacem, vt conſtat ex dictis in tract. de Gratia.

Obijciunt 3. Scripturam varijs in locis affirmare quædam peccata committi ex Dei voluntate, ordinatione præcepto, &c.

Reſpondetur his & ſimilibus loquendi modis ſolummodò intelligi; Deum permittere peccata, & prauis impiorum voluntatibus tanquam inſtrumentis vti ad exercendos iuſtos; vel ad inſligendas pœnas, quas ab æterno inſligere decreuit. Ita enim S. Auguſtinus, & plures alij SS. Patres, (quos fusè citat Bellarminus;) loca illa ſcripturæ interpretantur.

Obijciunt 4. Deum poſitiuê concurrere ad actum peccati ſimul cum peccatore; vnde ſequitur ſimul cum eo eſſe cauſam illius.

Reſpondetur Deum poſitiuè concurrere ad actum, non verò ad ipſius actus defectum, ſeu ad priuationem rectitudinis, quæ in ipſo actu

reperitur; in qua ſola priuatione conſiſtit ratio formalis ipſius peccati, vt ex ante dictis conſtat: ac proinde, licet ſit cauſa ipſius actus, non eſt tamen cauſa defectus quod in illo reperitur: ſicut facultas motrix eſt quidem cauſa ambulationis, non verò claudicationis quæ ex ſolo tibiæ defectu prouenit: vnde S. Thomas dicit peccatum tribuendum eſſe cauſæ non efficienti, ſed deficienti, qualis eſt ſolus homo peccans. q. 79. a. 2.

Quod ſpectat ad internas cauſas peccati, tres à Theologis communiter numerantur; ſcilicet ex parte appetitus inferioris, infirmitas ſeu paſſio; ex parte verò appetitus ſuperioris ſeu voluntatis, malitia: ex parte denique intellectus ignorãtia. Ita S. Doctor: de duabus prioribus hic aliquid dicemus, de tertia, de qua grauiores aliquot difficultates occurrunt, in ſequenti ſectione agemus. q. 76. 77. & 78.

Ac in primis quod peccatum aliquando cauſetur ex motibus & paſſionibus appetitus inferioris teſtatur Scriptura: Dan. 13. *Concupiſcentia ſubuertit cor tuum*: Rom. 7. *Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.*

Cauſatur autẽ peccatũ ab ipſa concupiſcentia ſeu paſſione appetitus ſẽſitiui duobus præſertim modis, vt docet S. Thom. primò in quantũ diſtrahit ac diuertit ipſius rationis aduertẽtiã; ſecũdò, in quantũ voluntatẽ ipſã allicit, facitq; vt obiectũ magis conueniẽs & appetibile videatur: vtrumq; modũ expreſſit S. Iacob, cũ dixit: *Vnuſquiſq; tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus*. Et tale peccatum quòd ex paſſione oritur, dicitur etiã ex infirmitate procedere, eò quòd paſſiones (vt aſſerit S. Doct.) ſint quædã veluti animæ ægritudines & infirmitates; quæ quidẽ duplici modò (vt idẽ docet) ſe habere poſſunt. Primò antecedẽter ad ipſum rationis iudiciũ: cũ ſcilicet homo, antequàm attẽdat ad malitiã actus ſui, paſſione aliqua præoccupatur: & tunc, ſi adeò vehemẽs illa ſit, vt ipſius rationis iudiciũ prorſus obnubilet, ita vt homo ad ma- q. 72. a. Cap. 8. art. 3. art. 6.

litiã ſui actus propter vehementiã paſſionis attẽdere nõ poſſit, nullũ erit peccatũ, cũ nulla ſit rationis deliberatio, ſine qua cõſenſus liber eſſe nõ poteſt: ſi verò paſſio nõ tollat iudiciũ rationis ſed illũ tantũ ex parte diſtrahat aut impediat, ita vt ratio ſufficienter aduertat malitiã ipſius actus; tũc non excuſat à peccato, illius tamẽ grauitatẽ
lib.14. minuit: vnde S. Aug. aſſerit peccatũ primorũ
de ciu. parentũ ideo grauius fuiſſe, *quia nondum voluntati*
c. 2. *cupiditas reſiſtebat* quaſi diceret peccatum illud futurum fuiſſe minùs graue, ſi ex antecedenti cupiditate commiſſum fuiſſet.

Secundò paſſiones habere ſe poſſunt conſequenter; id eſt quando homo deliberatè ſe ipſum ad malum aliquod excitat, vnde ſequitur paſſio aliqua in appetitu inferiori: tunc enim paſſio illa neque excuſat à peccato: neque illius grauitatem minuit, ſed potius auget vt aſſerit
Suprà. S. Thomas; eſtque ſignum maximæ propenſionis, quæ eſt in ipſa voluntate, ad actum peccati perpetrandum.

Iam etiam quòd peccatum cauſetur ab ipſa malitia ſeu prauitate voluntatis, ita vt homo aliquando ex certa & deliberata malitia peccet, conſtat ex ſcriptura: Iob. 34. *Quaſi de induſtria*
q. 78. *receſſerunt à Deo, & omnes vias eius intelligere noluerunt*,
a. 7. Docet autem S. Thomas peccatum illud, quod ex certa & deliberata malitia committitur, illo grauius eſſe quod oritur ex infirmitate & paſſione; quia ſcilicet ex maiori voluntatis libertate procedit.

SECTIO VII.

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.

VT quæſtioni propoſitæ ſatisfiat, ſupponimus ex communi Theologorum doctrina ignorantiam aliam eſſe iuris, aliam facti. Ignorantia iuris eſt, cùm ignoratur legem vel conſuetudinẽ, vim legis obtinentem, aliquid præcipere vel prohibere: v. g. ſi quis neſciat legem

Eccleſiaſticam prohibere carnium comeſtionem die veneris. Ignorantia facti eſt, cùm ignoratur res aliqua particularis, quæ præcepta vel prohibita eſt; & ex qua velut ex obiecto dependet actio aliqua moralis v. g. ſi quis neſciat carnem eſſe quam comedit, vel non aduertat eſſe diem veneris: vt enim rectè monet Iſambertus ea, quæ de ignorantia dicuntur, de inaduertentia quoque & obliuione intelligi debent. ad qu. 76. diſp. vnic. art. 9

Rursùs alia eſt ignorantia antecedens, alia cõcomitans, alia ſubſequens. Ignorantia antecedens ea eſt, quæ nec directè nec indirectè voluntaria eſt, ideòque antecedens appellatur, quæ omnem voluntatis actum antecedit: & eadem dicitur inuincibilis & probabilis ſeu iuſta: inuincibilis, quando nulla diligentia vinci potuit; probabilis verò ſeu iuſta, quando etſi abſolutè loquendo omni adhibita diligentia quæ adhiberi poteſt vinci potuerit, non tamen debuit; quia nulla fuit obligatio adhibendi maiorem diligentiam ea, quæ adhibita eſt, cum qua tamen ſuperari non potuit; ideoque dicitur moraliter inuincibilis.

Ignorantia concomitans eſt, quando ignoratur aliquid, quod tamen ſi ſciretur, nihilominùs ageretur, vt quando quis exiſtimans ſe occidere feram, inimicum occidit, ita diſpoſitus tamen vt ſi inimicum eſſe cognouiſſet, nihilominus occidiſſet.

Ignorantia denique conſequens ea eſt, quæ aliquo modo voluntaria eſt, & voluntatem directè vel indirectè cõſequitur; quæ etiam dicitur vincibilis, quia diligentia aliqua adhibita vinci potuit ac debuit, diuiditurque in affectatam, & eá quæ affectata non eſt Affectata eſt directè volita v. g. cùm quis expreſſe vult aliquid ignorare vt liberiùs peccet: ea verò quæ non eſt affectata, indirectè tantùm volita eſt: v. g, quando quis refugit laborem alicuius ſtudij, vnde ignorantia rei alicuius ſequitur. Hac diſtinctione ſuppoſita

Dicendum 1. ignorantiam aliquando eſſe cauſam peccati. Id patet ex Scriptura: Act. 3. *Tunc ſcio fratres, quia per ignorantiam feciſtis*: 1. Tim. 1. *Ignorans feci in incredulitate.* Quod etiam docet S. Thomas quæſt. 76. vbi docet non quamlibet ignorantiam eſſe cauſam peccati, ſed illam tantũmodo quæ vincibilis eſt, & nihilominùs tollit notitiam aliquam, quæ ſi adeſſet, actum peccati prohiberet, iuxta quod dixit Apoſtolus loquens de Iudæis, 1. Cor. 2. *Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.*

art. 1.

Dicendum 2. ignorantiam vincibilem non ſolùm eſſe cauſam peccati, ſed etiam eſſe peccatum ratione negligentiæ adiunctæ, qua quis negligit ea ſcire, quæ ſcire tenetur & poteſt. Ita S. Doctor: & conſtat ex Scriptura: Pſal. 24. *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias ne memineris*: &c. & ex S. Auguſtino, *Non tibi imputatur ad culpam quod inuitus ignoras; ſed quòd negligis quærere, quod ignoras.*

art. 2.

lib. 1. de lib. arb. cap. 15.

Dicendum 3. ignorantiam antecedentem inuincibilem tam iuris quàm facti omninò à peccato excuſare. Ita S. Thomas, & cum illo communiter omnes: & probatur 1. ex his Chriſti Domini verbis S. Ioan. 15. *Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent*: ſuper quæ verba S. Auguſtinus tract. 89. in S. Ioan. dicit illos, *Ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus, excuſationem habere; non de omni peccato ſuo, ſed de peccato illo quo in Chriſtum non crediderunt.* Et S. Bernardus Epiſt. 77. ad Hugonem de S. Victore eadem Chriſti verba explicans, *ſi*, inquit, *locutus fuiſſet ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excuſaret.*

art. 3.

Probatur 2. hac ratione: ignorantia illa à peccato excuſat, quæ ab actione peccati quatenùs talis eſt, tollit rationem voluntarij; peccatum enim nullum eſt quin ſit voluntarium: atqui ignorantia antecedens tollit rationem voluntarij ab actione peccati, redditque illam ſimpliciter inuoluntariam, vt docet S. Thomas & cũ illo Theologi omnes. ergo à peccato excuſat:

1. 2. q. 6. a. 8.

Dicendum 4. ignorantiam concomitantem quando inuincibilis eſt, à peccato excuſare. Ita Iſambertus ad quæſt. 76. & plures alij quos ibidem citat. Ratio eſt, qui ignorantia illa (vt docet S. Thomas cit. art. 8.) etſi non faciat actum inuoluntarium, facit tamen non voluntarium; & ſic in eiuſmodi actu non reperitur ratio voluntarij, ſine qua peccatum nullum eſſe poteſt. Diſp. vnic. art. 8.

Dicendum 5. ignorantiam conſequentem ſiue affectatam ſiue minimè affectatam, nunquam excuſare à peccato opus malum quod ex illa ſit, quia ſcilicet nō impedit quin tale opus ſit volũtarium: hæc eſt tamen inter vtramque differentia, quòd ignorãtia illa quæ nō eſt affectata, minuit peccatum, quia minùs voluntarium reddit; q. 76. ea verò quæ eſt affectata, peccatum non minuit; a. 4. ſed potiùs auget, vt obſeruat S. Doctor.

Quæres an poſſit eſſe ignorantia aliqua inuincibilis iuris naturalis. Reſpondetur 1. vniuerſaliſſima ipſius iuris naturalis principia à quouis homine adulto neque inuincibiliter neque vincibiliter ignorari poſſe, cuiuſmodi ſunt hæc: *Bonum eſſe faciendum: malum fugiendum: nemini iniuriam inferendam*. Ita S. Thomas: ſunt enim hæ q. 94. a. 6. vniuerſales & per ſe notæ humanarum actionũ regulæ, vnicuique hominum naturaliter inſitæ: Lib. 2. vnde S. Auguſt. *Iuſte*, inquit, *eſſe viuendum, propria* de lib. *ſuis quibuſque eſſe reddenda, &c. nonne fateberis eſſe* arb. c. *veriſſimum; & tam mihi, quam tibi, atque omnibus* 10. *id videntibus præſtò eſſe communiter?*

Reſpondetur 2. iuris naturalis, quoad alia quædam principia minùs vniuerſalia, ignorantiam inuincibilem eſſe poſſe in quibuſdam hominibus etiam toto vitæ tempore: manifeſtum eſt enim multa eſſe iuri naturali repugnantia, quæ non ſolum ab indoctis & rudibus, ſed etiam à doctis & ingenij acumine præcellentibus viris talia eſſe ignorantur: nam & Caſſianus olim aliique S. viri (vt in eius collationibus habetur) exiſtimauerunt mendacium aliquando eſſe licitum ad bonum aliquod promo-

uendum aut malum impediendum: multique nunc etiam doctiſſimi viri & in Theologia verſatiſſimi diſſentiunt inter ſe de re aliqua ad ius naturæ pertinente; v. g. de contractu aliquo, vtrum ſit vſurarius aut aliàs iniuſtus, necne; abeuntque in partes contradictoriè oppoſitas, aliis negantibus, aliis è contrario affirmantibus: vnde ſequitur quoſdam illorum ignorantia aliqua inuincibili iuris naturalis laborare.

SECTIO VIII.

Quinam ſint effectus peccati.

TRES præcipui communiter à Theologis numerantur. Primus eſt, quòd lædat hominis naturam eiuſque bonum imminuat. Ita S. Thomas quæſt. 85. vbi docet bonum naturæ
art. 1. in homine triplex eſſe: primum bonum conſi-
& 2. ſtit in iis, quæ ad ipſius naturæ humanæ eſſentiam ſpectant: vt ſunt principia quibus ipſa natura conſtituitur, & proprietates quæ ab illis oriuntur: vt ſunt eſſe rationabile, eſſe liberũ, &c. Secundum bonum eſt inclinatio illa & propenſio, quam homo ex natura ſua, quatenus rationalis eſt, habet ad virtutem. Tertium denique bonum eſt donum originalis iuſtitiæ, quod in perſona primi hominis vniuerſæ humanæ naturæ collatum fuit; & eo ſenſu bonum ipſius naturæ vocatur. Ex his autem tribus naturæ bonis docet S. Doctor primum nec tolli nec minui per vllum peccatum; tertium per peccatum originale penitùs ablatum fuiſſe; ſecundum verò, inclinationem ſcilicet illam naturæ humanæ ad virtutem, imminui quidem per peccatum, cùm eius actus virtuti opponantur, nunquam tamen penitùs auferri.

Secundus peccati effectus eſt macula quædam & deformitas, quam anima per peccatum contrahit, & quæ tranſacto ipſius peccati actu in
art. 1. ea remanet. Ita S. Thomas quæſt. 86. & con-
& 2.

ſtat ex Scriptura: Ioſue 22. *Peccaſtis in Beelphegor, & vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet* : Ierem. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me* , *dicit Dominus* : Item ex aliis ſcripturæ locis , in quibus peccatores dicuntur inquinati, immundi, &c.

Hæc autem peccati macula, ſecundùm probabiliorem Theologorum ſententiam , nihil eſt aliud quàm ipſamet peccati malitia , quatenùs etiam tranſacto actu peccati cenſetur durare ac perſeuerare, quandiu per pœnitentiam non deletur : quę quidem macula vocatur etiam peccatum habituale , eo quòd veluti habitualiter poſt peccatum actu commiſſum remaneat in anima.

Eſt tamen hîc obſeruandum peccatum illud habituale diſtinguendum eſſe à vitioſo habitu, ſeu à praua illa inclinatione & propenſione, quæ per repetitos peccati actus ingeneratur in anima, in eaque remanet etiam poſtquàm ipſa peccati macula per gratiæ infuſionem deleta eſt: nec niſi per contrarios & ſæpè repetitos virtutis actus tollitur.

Tertius denique peccati effectus eſt reatus pœnæ : certum eſt enim pœnam aliquam peccatis hominum diuinitùs eſſe decretam : S. Matth. 5. *Qui dixerit fratri ſuo, fatue reus erit gehēna ignis* : Rom. 2. *Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum*. Hæc autem pœna, cùm iuſtè à Deo decernatur ſupponit peccatorem illa dignum eſſe, illiuſque reatum per peccatum incurrere.

Porrò circa hunc tertium peccati effectum obſeruandum 1. non omnem pœnam eſſe propter aliquod peccatum ; cùm conſtet quaſdam interdum huius vitæ pœnalitates iuſtis & ſanctis à Deo infligi, non in punitionem peccatorum , ſed ad probationem & exercitamentum virtutis : quod de ſanctiſſima virgine Deipara nullus negare poteſt, & de plurimis aliis ſanctis pietas facilè ſuadebit.

Obſeruandum 2. quòd quamuis peccatum

per ſe & formaliter conſideratum non poſſit eſſe pœna peccati alterius, vt docet S. Thomas, poteſt tamen eſſe per accidens eo modo quem ibidem explicat, ratione ſcilicet ſubſtractionis gratiarum aliquarum actualium, quarum auxilio Deus interdùm peccatorem priuat in punitionem præcedentis peccati, vnde ſequitur lapſus in aliud peccatum.

q.87.

Quæres quanta pœna cuique peccato actuali diuinitus decreta ſit. Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim id quæratur de peccato mortali, certũ eſt ex fide pœnam æternam ſiue damni, ſiue ſenſus vnicuique peccato mortali eſſe conſtitutam. De pœna damni quæ conſiſtit in priuatione viſionis beatificæ conſtat ex S. Matth. 8. vbi dicitur quòd reprobi *eijcientur in tenebras exteriores*. De pœna verò ſenſus ex eodem ſancto Matthæo 25. *Ite maledicti in ignem æternum*. Cùm autem dicitur pœna æterna cuique peccato mortali conſtituta, id intelligendum eſt (vt rectè docet Iſambertus) non ſolùm de perpetuitate ipſarum pœnarum quantùm ad durationem, ſed etiam de earumdem pœnarum immutabilitate; ita vt nullam earum imminutionem nullumve in ſuppliciis ſolatium vnquã experturi ſint damnati: vnde etiam Iſa. vltimo dicitur quòd *vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*.

adq.87 diſp.2. a.3.

Quàm verò iuſtè Deus ob vnicum peccatum mortale, quod aliquando breuiſſimum & quaſi momentaneum eſt, pœnam eternam decreuerit iam à nobis dictum eſt: quod inſuper etiam hac ratione demonſtrari poteſt; quia ſcilicet actio peccati, quamuis ſecundum ſe ſpectata, breuiſſimo tempore duret, nihilominùs ſecundùm affectum peccantis quaſi in totam æternitatem protenditur: qui enim (vt rectè dixit S. Doctor) propter fruitionem temporalem boni alicuius temporalis relinquit æternam ſummi & æterni boni fruitionem, (quod facit quicunque mortaliter peccat) rectè ac iuſtè cenſetur bono illo temporali in æternum frui velle; proin-

1.p.tra. 4. c. 3. ſect.4.

Lib.3. cont. gent. c.144

deque peccatum ſuum, quod in boni illius temporalis inordinata fruitione conſiſtit, in totam æternitatem velle prorogare: ex quo fit, vt cùm illud peccatum ſit in affectu æternum, iuſto Dei iudicio pœna æterna dignũ cenſeatur.

Si verò quæſtio intelligatur de peccato veniali, certum eſt ex fide peccata venialia in omnibus iuſtis ſiue in hac vita, ſiue in futura non eſſe punienda poena æterna, ſed ſolummodò temporali; ſicut ex eadem fide certum eſt, homines iuſtos in accepta iuſtitia vſque ad mortem perſeuerantes æterna beatitudine in æternum non eſſe priuandos.

Eſt tamen difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores & reprobi ex hac vita decedunt: Scotus enim in 4. diſt. 11. & quidam alij Theologi exiſtimant poenam illis venialibus peccatis debitam, futuram eſſe tantummodò temporalem. Probabilius tamen alij cum S. Doctore aſſerunt poenam illam fore æternam, non tam ratione grauitatis, quàm irre- q 87. a.
miſſibilitatis ipſius peccati venialis: cùm in 5. ad. 3.
inferno nullus neque remiſſioni neque redemptioni locus ſit.

DIGRESSIO.

De loco inferni, & damnatorum ſuppliciis.

CVM inter cæteros effectus peccati acerbiſſimus & maximè formidandus ſit æternæ poenæ reatus, vt hæc illius acerbitas meliùs perſpiciatur, non erit abs re de loco & qualitate pœnarum illarum æternarum hìc paucis agere, ac quid de illis ſecundùm fidei Catholicæ regulam ſentiendum ſit, declarare.

Dicendum igitur 1. infernum ſeu carcerem damnatorum pœnis deputatum, eſſe locum ali-

In ſup. q.97. a 7. quem realem & corporeum, in ipſis terræ viſceribus ſitum. Ita S. Thomas.

Hæc veritas conſtat ex Scriptura: Numer. 16. *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, &c. deſcenderunt viui in infernum operti humo*, Iob 10. Infernus vocatur *terra tenebroſa, & operta mortis caligine.*

Conſtat etiam eadem veritas ex antiquis Patribus qui id aſſeruerunt, vt Tertullianus lib. de ani. cap. 55. *Nobis*, inquit, *inferi, non nuda cauoſitas, nec ſubdiuâlis aliqua mundi ſentina creduntur; ſed in foſſa terra & in alto vaſtitas, & in ipſis viſceribus eius abſtruſa profunditas.* S. Athanaſius in quæſtionibus. *Peccatorum*, inquit, *anima in inferno poſita ſunt ſuper omnem terram & mare, vt pſalmiſta dicit: poſuerunt me in lacu inferni, in tenebroſis, & in vmbra mortis*, & S. Cyrillus Alexand. de exitu animæ, *Tunc*, inquit, *animam inuadunt dæmones, eamque in terrarum opaca deducunt, & ſolidiſſimis compedibus reuinctam in infimas infernorum carcerum partes ac erebi cuſtodias deijciunt.*

Porrò quantæ & quàm amplæ regiones, quam vaſti receſſus in ipſius terræ ſinu reperiantur, ex Coſmographorum demonſtrationibus ſatis apertè dignoſci poteſt: cùm ſecundùm communem & probabiliorem illorum ſententiam, ab extima terræ ſuperficie ad illius centrum mille ac quingentæ & ampliùs leucæ numerentur, quæ totius ambitus illius ſemidiametrum efficiunt: vnde ſecundùm Arithmeticorum numerorum rationem colligitur immenſa propè eſſe ſpatia quaqua verſum in terræ viſceribus protenſa, in quibus proinde varia receptacula eaq; ampliſſima conſtitui poſſunt, ſiue pro iuſtis ad tempus determinatum puniendis, ſiue pro reprobis in æternum purgandis, ſiue pro Limbo puerorum ex hac vita cum ſolo originali peccato decedentium.

In ſup. q.97. a.5. Dicendum 2. ignem verum & corporeum in inferno reperiri, eoque tum corpora tum animas ipſorum reproborum in æternum cruciari. Ita S. Thomas; & conſtat ex ſcriptura Iſai. 66.

Contriti ſunt in Sion peccatores, poſſedit tremor hypocritas: quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit de vobis cum ardoribus ſempiternis? & Apoc. 19. vocatur infernus *ſtagnum ardens igne & ſulphure.*

Idipſum docent SS. Patres: S. Cyprianus ſerm. de Aſcenſ. Chriſti, *Immortales*, inquit, *miſeri viuent inter incendia, & inconſumptibiles flamma nudum corpus conſument ardebit purpuratus diues; non erit qui æſtuanti linguæ ſtillam aquæ infundat; in proprio adipe frixæ libidines bullient: & inter ſartagines flammeas miſerabilia corpora cremabuntur.* S. Gregorius Magnus lib. 4. dialog. cap. 28. *Sicut*, inquit, *electos beatitudo lætificat, ita credi neceſſe eſt, quòd à die exitus ſui ignis reprobos exurat.*

Dicendum 3. præter ipſius ignis ſenſibile tormentum, plures alias & varias poenas ipſis damnatis infligi. Pſal. 10. *Ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum:* Iob 24. *Ad nimium calorem tranſibit ab aquis niuium:* id eſt (vt explicat Hugo Cardinalis) quòd impij in inferno de poena ad poenam tranſibunt: Apoc. 18. *In illa die venient plagæ eius mors, luctus, fames, &c.*

Id ipſum quoque affirmant SS. Patres: vt S. Baſilius in Pſal. 33. vbi dicit in inferno poſt iudicium vltimum fore *vermium innumerabilium genus venenoſum ac carniuorum, eſitans quidem ſemper, nec tamen ſe exſatians, intolerabiles dolores morſibus infigens.* S. Cyrillus cit. orat. de exitu animæ: *Illic* (in inferno ſcilicet) *inhumani ergaſtuli, tenebricoſus carcer, inſolubilia vincula, vi nulla refringendæ catenæ, feri & intractabiles miniſtri, graues illæ quæ ad ſupplicium adhibentur ſcutica, firmi vngues & infracti, prædura flagella, pix nebuloſa, & ſtrepitans, ſulphur graue olens, atra cubilia, pyra ſemper ardens, fœdus & olens vermis, &c.* S. Auguſtinus epiſt. 211. ad Iulianum, *væ ijs, quibus præparatur dolor vermium, ardor, flamma, ſitis inextinguibilis, fletus, ac ſtridor dentium, oculorum lacrymæ, tenebræ exteriores, &c.*

Quare eumdem S. Patrem audiamus ſic concludentem : *hæc recordare, & ignem illum gehennæ*
Ser.81 *his, quæ te nunc exagitant, flammis libidinis & cupidi-*
de tẽp. *tatis oppone : ignis hic, qui in præſenti eſt vita, abſumit*
in vig. *cuncta quæ recipit ; ille vero quos ſuſceperit, ſemper*
pentec *cruciat, & pœnæ ſuæ ſemper integros ſeruat : propterea*
c. 18. *enim & inextinguibilis dicitur, non ſolum quia ipſe non extinguitur, ſed quia nec eos quos ſuſceperit, extinguet aut perimet.*

CAPVT III.

De Legibus.

QVONIAM (vt dictum eſt capite præcedenti) peccatum nihil aliud eſt quam legis tranſgreſſio, idcirco ad perfectam ipſius peccati notitiam requiritur etiam cognitio legis, vnde dixit Apoſtolus Rom. 3. *Per legem cognitio peccati.*

SECTIO I.

Quid nomine legis intelligatur, & quotuplex ſit lex.

LEGIS nomen latè ſumptum, regulam quamcunque ſiue normam agendorum ſignificat: quo ſenſu Grammaticæ aliarumque artium regulæ, leges vocantur; & tyranni leges quamuis iniuſtas ferre dicuntur, iuxta illud Iſai. 10. *Væ qui condunt leges iniquas.* Si verò propriè & ſtrictè ſumatur lex ſecundùm mentem q.91. S. Doctoris, nihil eſt aliud quàm recta regula a.1. ſeu menſura humanorum actuum, ſecundùm quam vel ad bene agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur.

Lex autem eo ſenſu intellecta diuiditur à S. q.91.a. Doctore in legem æternam, naturalem, & po- 1.&ſeq ſitiuam: & hæc lex poſitiua ſubdiuiditur in legem poſitiuam diuinam, & legem poſitiuam humanam: quæ quidem lex poſitiua humana rurſùs duplex eſt, Eccleſiaſtica ſcilicet, & Ciuilis: ſicut enim lex poſitiua diuina alia eſt vetus, ſeu Moſaïca, alia noua quæ lex Euange-

lica ſeu Chriſti vocatur, quoniam ab illo tanquam ſupremo legiſlatore in Euangelio lata eſt & promulgata. De lege æterna & naturali agendum nobis eſt in hac ſectione, de poſitiua verò tum diuina tum humana in ſequentibus.

q. 91. a. 1. Lex æterna (vt docet S. Thomas) nihil eſt aliud quàm ratio diuinæ ſapientiæ, quatenùs omnium actionum & motuum directiua eſt: ſicut enim in quolibet artifice præexiſtit ratio eorum quæ per artem fiunt; ita etiam in quolibet gubernáte præexiſtere debet ratio directiua eorum quę ab ijs, qui eius gubernatione ſubduntur, agenda vel omittenda ſunt: Deus autem ſicut per ſuam ſapientiam rerum omnium conditor eſt, ſic eſt etiam gubernator: vnde ſapientia illa, in quantùm per eam cuncta creata ſunt, rationem habet exemplaris & ideæ, in quantum verò per eamdem cuncta diriguntur in finem debitum, legis æternæ rationem obtinet.

Cùm verò hæc æterna lex creaturas quaſcunque ſecundùm modum illis conuenientem dirigat, idcirco aliter ratione carentibus, aliter ratione præditis intimatur & proponitur: illis quidem per executionem & (vt ita loquamur) per impreſſionem ordinis ipſius qui ab æterna lege dimanat; iſtis verò per quandam veluti irradiationem diuinæ ſapientiæ, quæ mentem
lib. 1. rationalem illuſtrat, & in operationibus ſuis
de lib. dirigit, iuxta illud Pſal. 4. *Signatum eſt ſuper nos*
art. c. 6 *lumen vultus tui Domine*: vnde S. Auguſtinus dicit, *Notionem legis æternæ quibuſcunque hominibus eſſe impreſſam*.

¶ Quanta autem ſit vis & poteſtas illius æternæ legis, vel hinc patet, quòd omnes & quæcunque creaturæ nulla prorſùs excepta, illi omnimodè ſubdantur: & de illis quidem quæ ratione carent; conſtat ex Pſal. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, &c. quæ faciunt verbum eius*: & Pſal. 118. *Ordinatione tua perſeuerat dies, quoniam omnia ſeruiunt tibi.* De creaturis autem ratione præditis ſimiliter conſtat; vel enim ſecundùm

rectam

rectam rationem agunt, & tunc æternæ legis ductum ſequuntur: vel à recta ratione aberrant, & tunc *quantùm deficiunt à lege æterna ex parte actionis,* (vt loquitur S. Thomas:) *tantùm ſuppletur ex parte paſſionis; prout ſcilicet in tantùm patiuntur quod lex æterna dictat de eis, in quantum deficiunt facere quod ipſi legi æternæ conuenit.* Quo ſenſu rectè dixit S. Auguſtinus *Iuſſiſti Domine & ſic eſt vt pœna ſua ſibi ſit omnis animus inordinatus.* q.9.a. lib. 1. conf. cap.12.

Lex naturalis (vt docet idem ſanctus Thomas) eſt ipſummet naturale iudicium ſeu rationis dictamen, quo per lumen nobis à Deo tanquam authore naturæ inditum; & ab æterna eius lege deriuatum, cognoſcimus ea eſſe facienda, quæ recta, & iuſta ſunt; & è contrà vitanda eſſe ea, quæ à iuſtitia & rectitudine deflectunt. q.91. 92.

Ad pleniorem verò huius legis naturalis notitiam obſeruandum primò naturale illud iudicium, rationem legis habere, non prout à nobis eſt, ſed quatenus eſt in nobis ex diuinæ legis impreſſione: vnde patet ratio, cur eiuſmodi lex naturalis à Regio pſalte vocetur *lumen diuini vultus*, id eſt diuinæ ſapientiæ, *ſignatum ſuper nos,* quia ſcilicet vim omnem ſuam & lucem ab ipſius diuinæ ſapientiæ ſeu legis æternæ veluti radiis accipit. Pſ.4.

Obſeruandum ſecundò legem naturalem (vt docet ſanctus Thomas) vnam & eamdem eſſe apud omnes homines quoad prima & generalia principia, tam ſecundùm notitiam, quàm ſecundùm rectitudinē: id eſt omnes homines eo ipſo quo ratione prædíti ſunt, generalia illa legis naturalis principia cognoſcere, & tanquam iuſta & recta approbare: v. g. bonum eſſe faciendum; malum fugiendum; rationi obtemperandum, &c. Quoad concluſiones verò quæ ex illis deducuntur, ſæpe contingit multos à recta ratione deficere propter prauam peccandi conſuetudinem, & inde exortam intellectus obſcurationem; & ſic ab ipſa lege naturali qu 94 a. 4.

aberrare: vnde videmus apud multas gentes olim idololatriam, & alia flagitia legi naturali
Rom. 1. contraria, approbata tamen & vſu recepta fuiſſe, de quibus loquens Apoſtolus dicit quòd *Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & ſerpentum &c.*

Obſeruandum tertiò legem naturalem omnes homines obligare ab eo tempore, quo rationis vſum accipiunt, & per illam inter bonum & malum diſcernere incipiunt: hic enim rationis vſus eſt veluti ipſius legis naturalis notificatio: & eo ſenſu intelligenda ſunt hæc Apoſtoli ver-
Rom. 7. ba *Ego autem viuebam ſine lege aliquando; ſed cùm veniſſet mandatum, peccatum reuixit:* Ita enim verba illa explicat ſanctus Baſilius in Pſal. 1. & ſanctus Hieronymus Epiſt. ad Algaſiam quæſt. 8. vbi ſic loquitur: *Cum mandatum venerit, hoc eſt tempus intelligentiæ appetentis bona & vitantis mala, tunc peccatum reuiuiſcere incipit, & homo reus eſſe peccati.*

Obſeruandum quartò legem naturalem ita omnes homines obligare, vt in nullo caſu ab illius ſeruandæ obligatione poſſint eximi. Atque in primis certum eſt, exemptionem illam humana authoritate dari non poſſe, cùm ipſa lex naturalis ab æterna Dei lege deriuetur, vimque ſuam omnem accipiat, vt ſuprà dictum
lib. 6. diui. inſt. c. 8. eſt: vnde Lactantius, *Huic*, inquit, *legi* (naturali ſcilicet) *nec prorogari fas eſt, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari poteſt; nec verò aut per Senatum, aut per populum hac lege liberari poſſumus.*

Quòd verò ſpectat ad authoritatem diuinam, licet quidam Theologi exiſtiment per illam poſſe in lege naturali diſpenſari, probabilior
q. 180. a. 8. tamen eſt eorum ſententia, qui aſſerunt id ſapientiæ diuinæ omninò repugnare, proindeque
lib. 83. quæſt. 53. fieri non poſſe. Ita ſanctus Thomas: & ratio eſt; quia lex naturalis nihil eſt aliud (vt docet ſanctus Auguſtinus) quàm *ipſius æternæ legis.*

atque adeo ſumma & incommutabilis rationis ipſius diuinæ ſapientiæ in mentibus hominum facta tranſcriptio : atqui *Deus* (vt ait Apoſtolus) *ſeipſum negare non poteſt.* 2.Tim. 2.

Dices, Deum Exod.12. Iſraëlitis præcepiſſe, vt res aliquas ab Ægyptiis mutuò acceptas inuitis illis retinerent, ac ſecum auferrent; ac proinde in lege naturali, quæ furtum prohibet, diſpenſaſſe.

Reſpondetur in illo caſu Deum nihil contra legem naturalem præcepiſſe; illa enim prohibet iniuſtam rei alienæ ablationem; res autem illæ ab Iſraëlitis ablatæ, eo ipſo quod id ab illis (Deo iubente) fiebat, non erant ampliùs alienæ, ſed ipſorum, Deo ſcilicet, ratione ſupremi dominij, quod in omnes creaturas obtinet, proprietatem & poſſeſſionem rerum illarum in Iſraëlitas transferente : ſicque dicendum eſt Deum in præcepto legis naturalis non diſpenſaſſe, ſed actionis illius quam imperauit, obiectum mutaſſe; & ea ratione licitam & honeſtam reddidiſſe.

SECTIO II.

Quid ſit lex humana, & circa quam materiam verſari poſſit.

LEx humana ſecundùm doctrinam ſancti Thomæ nihil eſt aliud quàm quædam rationis ordinatio ad commune bonum ab eo, qui communitati præeſt, promulgata cum intentione obligandi. q.90. a. 4.

Dicitur primò (Rationis ordinatio) quia lex poſitiua fertur per modum imperij : at imperare (vt docet idem ſanctus Thomas) eſt actus rationis, præſuppoſito tamen actu voluntatis. q. 17. a.1.

Dicitur ſecundò (ad commune bonum) quia ad rationem legis requiritur, vt non vni

tantùm aut alteri perſonæ, ſed toti communitati imponatur: *Lex enim* (vt habetur diſt. 4. cap. 4.) *nullo priuato commodo, ſed pro communi vtilitate conſcripta eſſe debet:* vnde (vt ait idem

q. 90. a. 3. ad 3. ſanctus Thomas) pater familias poteſt quidem præcepta vel ſtatuta facere, non verò leges condere.

Dicitur tertiò legem humanam ferendam eſſe ab eo qui communitati præeſt, iuxta id quod dicit Apoſtolus Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; non enim eſt poteſtas niſi à Deo:* ex quibus verbis, ſicut conſtat, ſubditos ad obedientiam ſuperioribus præſtandam obligari; ſic etiam ex iiſdem rectè colligitur penes ipſos ſuperiores ineſſe ferendarum legum poteſtatem.

Dicitur 4. legem humanam promulgari debere: *Tunc enim* (vt dicitur in Decret. cap. *In iſtis* diſt. 4.) *leges inſtituuntur, cùm promulgantur.* Quod confirmari poteſt ex cap. *Ad hæc,* extrà de poſtulatione Prælatorum; & ex cap. *Cognoſcentes,* de conſtitutionibus. Cuius quidem conditionis rationem hanc affert S. Doctor: quia *lex imponitur per modum regulæ & menſuræ:*

q. 90. a. 4. *regula autem & menſura imponitur per hoc, quòd applicatur his quæ regulantur & menſurantur: vnde ad hoc, quòd lex virtutem obligandi habeat, oportet quod applicetur hominibus, qui ſecundùm eam regulari debent: talis autem applicatio fit per hoc, quòd in notitiam eorum deducitur ex ipſa promulgatione.*

Dicitur 5. legem ferendam eſſe cum intentione obligandi. Atque in primis quòd communitatis ſuperiores poteſtatem habeant ſibi ſubditos obligandi, conſtat tum ex ante dictis, tum etiam ex Concilio Conſtan. ſeſſ. vlt. in qua opinio contraria, quæ fuit Vvicleſi & Ioannis Hus tanquam hæretica damnata eſt. Quòd verò etiam requiratur ex parte Legiſlatoris intentio obligandi, inde infertur, quòd ſi lex non obligaret, lex dici non poſſet, ſed potiùs conſilium: lex enim à ligando dicta eſt, vt

docet S. Thomas; & in eo præſertim à conſilio differt, quòd conſilium liberam relinquat poteſtatem faciendi id quod conſulitur; lex verò ad id, quod per illam præſcribitur exequendum obliget: vnde S. Hieronymus; *Res*, inquit, *quæ conſulitur, eſt in arbitrio offerentis; res quæ præcipitur, in neceſſitate ſeruientis.* a. 1. lib. 1. con. Iouin.

Addit S. Thomas quæſt. 95. art. 3. ex Iſid. lib. 5. etymol. cap. 21. alias quaſdam legis humanæ conditiones; ſcilicet vt ſit iuſta, honeſta, poſſibilis, loco & tempore conueniens, pro communitatis vtilitate ſcripta, &c. quæ ex infra dicendis pleniùs intelligentur.

Quod ſpectat ad materiam ipſius legis, certum eſt in primis humanã legem nullum poſſe præcipere actum, qui ſit lege naturali vel poſitiua diuina prohibitus; nullum item poſſe prohibere, qui ſit hac vel illa lege præceptus; lex enim humana legi naturali contradicere non debet, nec præualere poteſt, cùm ipſa lex naturalis ſit indiſpenſabilis, vt ex ante dictis conſtat; & multo minùs legi diuinæ; cùm ſicut princeps Apoſtolorum edixit Actor. 5. *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus*: vnde S. Auguſtinus dicit, *in iſta temporali lege nihil eſſe iuſtum atque legitimum, quod non ex hac æterna ſibi homines deriuauerint.* lib. 1. de lib. arb. c. 6

Certum eſt deinde lege humana prohiberi poſſe actum externum quemcunque, lege diuina vel naturali minimè præceptum: poſſe item præcipi actum externum quemcunque hac vel illa lege minimè prohibitum: vnde Chriſtus Dominus; *Omnia*, inquit, *quæcumque dixerint vobis, ſeruate & facite*: quod tamen ſic intelligi debet, dummodò prohibitio illa vel præceptio ſit honeſta, iuſta, poſſibilis, bono communi vtilis, aliaſque habeat conditiones ſuprà relatas: poteſtas enim legiſlatiua hominibus à Deo conceſſa eſt, *ad ædificationem, non verò ad deſtructionem.* S. Mat. 23. 2. Cor. 10.

Cùm hæc duo certa ſint, vnum eſt de quo apud Theologos controuertitur; an ſcilicet lex

humana poſſit quoque actus internos præcipere vel prohibere. Quidam Doctores id ſimpliciter affirmant: alij probabiliùs cum S. Thoma negant, aſſeruntque nulla humana lege etiam Eccleſiaſtica prohiberi poſſe vel præcipi actus purè internos, niſi quatenus exterioribus quibuſdam actibus præceptis vel prohibitis neceſſariò coniunguntur. Ratio eſt, quia (vt ibidem dicit S. Doctor) *de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt iudicare: iudicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus qui apparent*: vnde Innocentius III. cap. 33. de ſimonia verſus finem, *Nobis*, inquit, *datum eſt de manifeſtis tantummodò iudicare.*

q.91. a.4.

Diximus actus internos lege humana præcipi aut prohiberi non poſſe, niſi quatenùs exterioribus actibus neceſſariò coniunguntur, ita vt ſine illis humana lex moraliter loquendo impleri non poſſit; tunc enim actus illi interni ſimul cum externis præcepti vel prohibiti eſſe cenſentur: e. g. Eccleſiaſtica lex de officij diuini recitatione à Clericis beneficiatis aut in maioribus ordinibus conſtitutis facienda, non tantùm præcipit externam ipſius officij recitationẽ ore tenus factam, ſed etiam interiorem mentis attentionem, vt habetur cap. *Dolentes*, extrà, de celebr. Miſſarum, in quo Innocentius III. præcipit, vt officium diuinum *ſtudiosè, & deuotè à Clericis perſoluatur*; quia, ſi attentio illa deſit ex deliberata recitantis voluntate, oratio vocalis quæ lege illa præcipitur, iam non erit oratio; & ſic lex non implebitur.

Quod ſi actus internus non ſit abſolutè neceſſarius ad hoc, vt lex humana ſeruetur, ſed tantùm vt perfectiùs & meliùs ſeruetur; tunc ſub legem cadere non cenſetur: vnde S. Thomas dicit modum præcepti nõ cadere ſub præceptũ; e. g. quod quis ieiunet in Quadrageſima ex motiuo temperantiæ vel pœnitentiæ; quod Miſſam diebus feſtis audiat ex motiuo religionis vel obedientiæ: quocunque enim ex

q.100. a.9.

motiuo humana lex impleatur, dummodò motiuum illud ſit honeſtum & bonum, lex ipſa ſufficienter impleri cenſetur.

Porro circa materiam legis humanæ obſeruandum eſt, illam poſſe pro variis hominum temporumque conditionibus ſubinde mutari: vnde S. Auguſtinus lib. 1. de lib. arb. cap. 6. *Lex temporis*, inquit, *quamuis iuſta ſit, commutari tamen per tempora iuſte poteſt*: & Innocentius III. in Concilio Lateran. (vt refertur cap. *Non debet* extra de conſanguinit. & affinit.) *non debet reprehenſibile iudicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quoque varientur humana; præſertim cum vrgens neceſſitas vel euidens vtilitas id expoſcit.*

SECTIO LII.

Vtrum lex humana in conſcientia obliget.

PROPOSITA quæſtio tam de lege ciuili quā de canonica ſeu Eccleſiaſtica intelligi debet: & quamuis quidam Theologi inter vtramque illam legem diſtinguendum eſſe exiſtimēt, communis tamen & verior ſententia eſt, quæ vniuerſim affirmat legem humanam, ſiue canonicam, ſiue ciuilem, in conſcientia obligare; Ita vt huic vel illi legi repugnando, peccati etiam mortalis reatus incurri poſſit. Ita S. Thomas. q. 96.
Et de lege quidem ciuili probatur ex Apoſtolo a. 4.
Rom. 13. vbi loquens de Regibus, Ducibus, & aliis Superioribus Laïcis: *qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit; qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt*: & aliquibus interiectis concludit, *ideo ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*, In quem locū S. Ambr. *Rectè*, inquit, *Apoſtolus dicit ſubiectos eſſe debere, non ſolùm propter iram, id eſt vltionem præſentē, parit enim ira vindictam; ſed & propter futurum iudicium, vbi*

accuſante conſcientiâ ipsâ punientur.

Quòd ſi ſuperioribus Laïcis etiam infidelibus, cùm iuſta decernunt. obediendum eſt, iuxta id quod docet Apoſtolus; longè potiori iure de Superioribus Eccleſiaſticis idem dici debet; vnde etiam Chriſtus Dominus S. Matth. 23. de illis loquens *Quæ dixerint vobis*, inquit, *ſeruate & facite:* & Apoſtolus Hebr. 13. *Obedite*, inquit, *præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, &c.*

Eſt autem hîc obſeruanda doctrina S. Thomæ cit. art. 4. vbi dicit leges humanas vim illam obligandi in foro conſcientiæ habere, non à ſe, ſed à lege æterna à qua deriuantur: vnde infert eatenus eas obligare quatenùs ipſi legi æternæ conformes ſunt; quod quidem ex triplici capite dignoſcendum eſſe docet: Primò ex fine ipſarum legum, quando ſcilicet ad bonum commune ordinantur: Secundò ex illarum authore, quando Legiſlatoris poteſtatem non excedunt: Tertiò ex earumdem forma, quando ſecundùm iuſtam proportionem imponuntur ſubditis onera, in ordine ad bonum commune: & his tribus conditionibus concurrentibus dicit leges humanas obligare in foro conſcientiæ, Econtrà verò, quando leges illæ iniuſtæ ſunt; v. g. quando ad vtilitatem communem minimè pertinent; v. g. quando ab eo feruntur qui legitimam non habet authoritatem, vel cùm per illas onera multitudinis proportione debita minimè ſeruata diſpenſantur; tales aſſerit non leges ſed violentias dici debere, nec proinde in foro conſcientiæ obligare, niſi forte propter vitandum ſcandalum vel turbationem aliquam; qua ratione quiſque particularis iuri ſuo cedere debet. Si tamen leges illæ iniuſtæ eſſent, ac legi diuinæ contrariæ, tunc non modò in cõſcientia non obligarent, ſed ne quidem illas obſeruare vllo modo liceret, vt per ſe ſatis manifeſtũ eſt.

q. 93. a. 5. Cùm igitur ex dictis conſtet legem humanã in foro conſcientiæ obligare, quæritur 1. quasnã perſonas obliget? Reſpondetur cum S. Doctore

legem humanam eos omnes obligare, qui ſubduntur poteſtati, à qua lex illa dimanat, iuxta illud Apoſtoli, *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*: ex quibus verbis refellitur error Begardorum & Beguinarum, qui aſſerebant eos, qui perfectionem iuſtitiæ conſecuti eſſent, humanæ obediẽtiæ non eſſe ſubiectos, nec ad obſeruationem vllius legis Eccleſiaſticę aut ciuilis obligari: quorum error damnatus eſt in Concilio Viennenſi, vt refertur in Clementina *Ad noſtrum*, de hæreticis, & in Concilio Trident. ſeſſ. 6. cap. 20. Rom. 13.

Neque hæreticis illis fauet illud 1. ad Tim. 1. *Iuſto non eſt lex poſita*: ſenſus enim verborum illorum eſt (vt rectè obſeruat S. Thomas) iuſtos non eſſe ſubiectos legi quoad vim coactiuam, cùm ſponte illi ſubdantur, quamuis quoad vim directiuam illi abſolutè ſubditi ſint. a. 5. ad 1.

Quæritur 2. an Clerici legibus ciuilibus teneantur. Reſpondetur teneri, dummodò Eccleſiaſticis canonibus, vel officio Clericali non repugnent, vt fusè docet Bellarminus, probatque præſertim ex eo quòd Clerici prætérquã quod Clerici ſunt, ſunt etiam ciues & partes quædam communitatis at reipublicæ, proindeque vt tales ciuilibus legibus ſubdi debent: vnde etiam (vt ibidem obſeruat) in publicis precibus Clerici pro regibus orantes dicunt ſe orare (*Pro rege noſtro, &c.*) quibus verbis ſe illius ſubditos eſſe profitentur. lib. 1. de Cler. c. 28.

Quæritur 3. vtrum pueri ante vſum rationis legibus teneantur. Communis & certa Theologorum ſententia eſt, non teneri, vt docent Paludanus, Sotus, Azor, & alij apud Laymannum tract. 4. de legib. cap. 10. eademque eſt ratio de perpetuò amentibus, vt ibidem dicitur: lex enim eſt præceptum rationale, cuius proinde capaces non ſunt qui ratione carent.

Quæritur 4. vtrum Legiſlator propria lege teneatur. Reſpondet S. Thomas legiſlatorem non obligari lege ſua quoad vim coactiuam; cùm nullus propriè à ſeipſo cogatur, lex autem ſup. a. 5. ad 3.

non habeat vim coactiuam niſi ex poteſtate Legiſlatoris: & eo ſenſu princeps in iure ciuili dicitur ſolutus à lege, eo quod nullus in ipſum poſſit condemnationis ſententiam ferre ſi contra legem agat: obligari tamen lege à ſe lata quoad vim directiuam; vnde reprehenduntur à Christo Domino illi, *qui dicunt, & non faciunt; & imponunt alijs onera grauia & importabilia, digito autem ſuo nolunt ea mouere.* Quod tamen intelligi debet (vt rectè obſeruat Gamachæus) de legibus illis, quæ nihil continét Legiſlatoris ſeu principis dignitati contrarium aut repugnans: alioqui enim, ſi verſetur lex in tali materia quæ ſit contra dignitatem principis, certum eſt illum eiuſmodi lege nullatenùs obligari: e. g. ſi feratur lex, ne quis palatium ingrediatur cum enſe; manifeſtum eſt hanc legem non obſtringere principem, cuius proprium eſt *gladium portare* vt dicit Apoſtolus: quod ſimiliter etiã dici debet, ſi lege aliqua prohibeatur, nequis audeat venari ceruos in ſylua; nequis aurum vel ſericum in veſtibus habeat, &c. vt per ſe patet.

S. Mat. 23.

ad qu. 96. c. 5.

Rom. 13.

Quæritur 5. quandonam lex obligare incipiat. Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim quæſtio eſt de obligatione generali, quam ſecum lex humana ſemper inuehit, eo ipſo quo lex eſt, vt ex antè dictis conſtat; vel de obligatione particulari, qua ſubditus quiſque ad illius legis obſeruationem tenetur, ita vt, ſi contra illam faciat, peccet: ſi primum, dicendum eſt legem obligare incipere cùm ſufficienter & debitè promulgata eſt: tunc autem ſufficienter ac debitè promulgata cenſetur ſecundùm probabiliorem Theologorum ſententiam; cùm in ipſius principis curia promulgata eſt, vt docent Syluester, Sotus, Nauarrus, Azor, Suares, & alij apud Laymannum; quod tamen intelligendum eſt ſaluis Regnorum ac Prouinciarum conſuetudinibus ſeu iuribus aut priuilegijs ſpecialibus, quæ interdùm requirunt non in vno ſolùm, ſed in multis & variis locis legum promulgationem fieri, vt rectè monet Sotus.

tract. 4. de leg. c. 2 lib. 1. de Iuſt. & iur. q. 1. a. 4

Si verò ſecundum; id eſt ſi quæſtio ſit de obligatione cuiuſque particularis ad legem ſeruandam; dicendum eſt ad hoc requiri, vt lex ad illius notitiam venerit, aut venire potuerit; alioqui, quandiu talem legem latam eſſe inuincibiliter ignorauerit, ad illam ſeruandam minimè tenebitur, neque eam tranſgrediendo peccabit, vt docent Nauarrus, Sotus, Vaſques, & plures alij apud Laymannum ſuprà: quod etiam declaratur in ſext. cap. 1. de conceſſ. præbend. vbi dicitur, quòd *lex ſeu conſtitutio & mandatum nullos aſtringunt, niſi poſtquàm ad notitiam peruenerint eorumdem, aut niſi poſt tempus, infra quod ignorare minimè debuiſſent.*

Quæritur 6. an præter ipſius legis promulgationem, neceſſaria ſit eiuſdem acceptatio à ſubditis facta, ad hoc vt obligandi vim habeat. Duæ ſunt ſuper hac quæſtione Theologorum ſententiæ: quidam enim, vt Maior, Nauarrus, & alij apud Laymannum, affirmatiuam partem amplectuntur, aſſeruntque ad hoc, vt lex vim & robur ſuum habeat, requiri vt à maiori parte communitatis acceptetur, vel ſaltem vt non improbetur vel repudietur. Alij econtrà negant legem à populi acceptatione pendere, ſed vim & robur ſuum accipere à legitima authoritate Legiſlatoris. Ita Ioan. Medina, Valentia, Suares, & alij apud Laymannum ſuprà; quorum ſententia probabilior videtur eſſe, & in praxi tenenda: & quamuis priori ſententiæ tanquàm probabili vellet quis adhærere, fateri nihilominùs deberet, peccare ſubditos legem principis iuſtam acceptare nolentes, eamque auſu temerario improbantes & abijcientes, quando præſertim nulla ratione legitima ad id inducuntur: cùm lex diuina obedientiam ſubditorum erga principes apertè præſcribat.

ſuprà cap. 3.

SECTIO IV.

Vndenam dignoſci poſſit, vtrum lex humana ſub mortali culpa obliget.

TRIA ſunt præcipua capita ex quibus communiter Doctores inferunt; legẽ aliquam humanam ſub mortali culpa obligare.

cap. 21. Manua. nu. 50. Primum petitur (vt docet Nauarrus) ex ipſius legis verbis, quibus plerumque obligatio ſub graui peccato diſertè exprimitur; vt cùm aliquid præcipitur vel prohibetur, *ſub interminatione diuini iudicij, vel maledictionis æternæ, aut ſub indignatione omnipotentis Dei*, aliaue ſimuli formula. Obſeruat tamen idem Nauarrus ſuprà, non omnia verba præceptiua, qualia ſunt iſta, *teneatur, obligetur*; item, *præcipimus, mandamus, prohibemus*, & ſimilia, ſatis exprimere an lex obliget ſub mortali; cùm interdùm reperiantur adhibita in legibus illis quæ tantùm ſub veniali obligant; proindeque id dignoſcendum eſſe, vel ex aliis verbis adiunctis, vel ex materia ipſius legis, vt mox dicetur.

tom. 1. lib. 5. cap. 6. qu. 5. Secundùm petitur (vt docet Azorius) ex grauitate pœnæ, quã lex comminatur & tranſgreſſoribus infligit; cuiuſmodi eſt in legibus Eccleſiaſticis excommunicatio maior, degradatio, &c. in legibus item ciuilibus pœna capitis, aut perpetui carceris, vel publicationis bonorum, &c. Hæ ſiquidem pœnæ, cùm iuſtè infligi non poſſint niſi ob graue aliquod delictum, hinc ſequitur, quotieſcumq; lex humana (quam iuſtam eſſe ſupponimus) eiuſmodi pœnas comminatur) & trãſgreſſoribus infligit, tranſgreſſionem illius eſſe peccatum mortale.

ſuprà. Tertium deſumitur (vt tradit idem Azorius) ex qualitate materiæ circa quam lex verſatur: ſi enim materia legis grauis ſit, cenſebitur obligare ſub peccato mortali; ſi leuis, ſub veniali. Materia autem illa cenſetur eſſe gra-

uis, non modò quæ per ſe & abſolutè ſpectata ſemper & in omni euentu talis eſt; ſed etiam illa, quæ, licet ſecundùm ſe præcisè conſiderata leuis ſit, ratione tamen circumſtantiarum temporis, loci &c. iudicio viri prudentis grauis eſſe cenſetur; quia ſcilicet in talibus circumſtantiis plurimum conducit ad commune bonum: e. g. vrgenti fame & penuriâ publicâ, legis illius materia grauis eſſe cenſeretur, qua vetitum foret, ne quis triticum in alienas prouincias exportaret.

Cùm igitur de his tribus conueniat inter Doctores, controuerſum eſt inter illos, vtrum ſola legiſlatoris intentio ſufficiat ad hoc, vt lex ab eo lata ſub mortali obliget, quamuis eius materia leuis ſit. Omiſſis variis Theologorum ſententiis probabiliſſimè loqui videntur ij, qui docent legem in materia leui non poſſe obligare ad mortale peccatum, quantumuis legiſlator hoc intendat, intentionemque ſuam verbis diſertis exprimat. Ita Dominicus Sotus lib. 1. de iuſtitia quæſt. 6. art. 4. Alphonſus à Caſtro lib. 1. de lege pœnali cap. 5. Bellarminus lib. 3. de membris Eccleſiæ cap. 11. & plures alij. Quorum præcipua ratio eſt, quòd lex iniuſta nullam inducat obligationem ex ea parte quæ iniuſta eſt, vnde S. Auguſtinus: *Lex illa* (inquit) *quæ iuſta non fuerit, lex non ſit*: atqui lex illa; in qua, licet eius materia leuis eſſet, legiſlator intenderet obligare ad peccatum mortale, proindeque ad pœnam æternam, ex illa parte non eſſet iuſta; ſicut lex illa iuſta nõ cenſeretur, quæ pœnam mortis temporalis ob leue aliquod delictum decerneret: ergo ad peccatum mortale non obligaret, quantumuis legiſlator obligare intenderet.

Lib. 1. de lib. arb. c. 5.

Quæres an ſicut lex in materia leui ſub peccato mortali non obligat, licet legiſlator obligare intendat; ſic è contrà in materia graui obliget ſub mortali, quamuis legiſlator intendat ſolùm obligare ſub veniali. Nauarrus cap. 23. num. 49. Ioan. Medina cod. de ieiunio

quæſt. 7. & quidam alij exiſtimant obligare tunc ſolummodò ſub veniali: quorum ſententia, quamuis probabilis ſit, probabilior tamen & magis in praxi tuta eſt contraria, quæ aſſerit legem in materia graui obligare ſub mortali peccato, quantumuis legiſlator intendat ſolùm obligare ſub veniali. Ita Driedo de libert. Chriſtiana cap. 3. ad 5. Franciſcus à Victoria relectione de poteſtate ciuili. num. 19. Bartholomæus Medina ad quæſt. 96. art. 4. & Bellarminus ſuprà : vbi rectè obſeruat in reſp. ad 7. argumentum, ex intentione quidem legiſlatoris pendere, an velit reipſa imperare, & veram legem condere; an verò ſolùm oſtendere quid agendum ſit ſine alio imperio : ſed ſi velit ſeriò imperare, & veram legem condere, non eſſe in eius poteſtate impedire, quin lex obliget ad mortale vel veniale pro rei magnitudine.

Superſunt adhuc duæ circa præſentem materiam difficultates. Prima eſt, an lex humana ſub peccato mortali obligans, obliget etiam cum periculo vitæ. Quidam Theologi abſolutè negant : & alij longè probabiliùs diſtinctione vtendum eſſe exiſtimant. Vel enim lex humana talis eſt, vt illius obſeruatio bono communi tuendo ſit neceſſaria, ita vt ex illius tranſgreſſione graue aliquod detrimentum in totam communitatem deriuetur : e. g. legem fert Epiſcopus tempore peſtis graſſantis, ne ſacerdotes ex locis peſte infectis diſcedant, in quibus paſtoribus defunctis nulli alij aderunt, qui pereuntibus Sacramenta miniſtrent: Item Imperator in bello lege lata prohibet, ne milites in excubiis ſtationes ſuas deſerant, ne ſcilicet ex deſertione ſtationis ſtrages & profligatio totius exercitus ſequatur : in illis enim caſibus ſacerdotes ac milites etiam cum periculo vitæ obedire tenentur; cùm bonum priuatum ſecundùm rectam rationem bono communi poſtponi debeat.

Vel talis eſt illa lex, vt illius obſeruatio ſo-

ſum particulare bonum reſpiciat, vt ieiunium, auditio Miſſæ, &c. tunc enim, quamuis lex illa ſub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ, aut etiam ſanitatis amittendæ, vel grauis alicuius damni aut incommodi ſubeundi periculo: cùm nulla tunc ſuppetat ratio, cur legiſlator cum tanto damno vel periculo ad legum ſuarum obſeruationem obliget. Ita Sotus in 4. diſt.2 .quæſt.;1. art. 4. Valentia diſp.7. de lege humana, Vaſques, Suares, & alij apud Laymannum capite 14. de legib. qui tamen id limitat, dummodò nullus adſit legis vel legiſlatoris contemptus, nullum item ex violatione legis immineat graue ſcandalum: vnde S. Auguſt. dixit, *Satius eſſe fame mori quàm idolothytis veſci*, cum ſcandalo ſcilicet, vel religionis contemptu. Lib. de bono cōiug. c. 16.

Secunda difficultas eſt, an ſint aliquæ leges purè pœnales; id eſt quæ ad ſolam pœnam obligent, & ex quarum tranſgreſſione nullus peccati reatus incurratur. Quidam Theologi affirmant; alij tamen probabiliùs negant, quorum plures citat & ſequitur Bellarminus, dicitque implicare contradictionem, legiſlatorem obligare ad pœnam & non ad culpam; cùm culpa & pœna ſint correlatiua, nec illa lex iuſta videatur, quæ pœnam aduerſus inſontes decerneret: vnde aſſerit regulas illas quorumdam religioſorum, quæ ad ſolam pœnam obligant, non per modum legis obligare, ſed per modum cuiuſdam conuentionis & pacti: & S. Doctor rectè obſeruat, *Non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti; ſed quædam proponi per modum ordinationis cuiuſdam obligantis ad ſolam pœnam*: quod in quibuſdam legibus ciuilibus locum habere cenſet Nauarrus; quando ſcilicet neque ex legiſlatoris declaratione, neque ex qualitate pœnæ, neque ex detrimenti publici grauitate dignoſci clarè poteſt, an lex aliqua ciuilis pœnalis obliget ſub culpa: tunc enim (vt ibidem docet) quiuis poterit id in fauorabiliorem partem interpre- Lib. 3. de memb Eccl. c. 11. 2. 2. q. 186. a. 9. ad 2. cap. 23. nu. 55.

tari, ac ſibi perſuadere hanc non tam legem eſſe quam ordinationem quamdam, quæ proinde ad nullam culpam obliget, ſed pœnam tantùm veluti conditionem quamdam proponat, vt diligentiùs & fideliùs obſeruetur.

SECTIO V.

In quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas.

CVM leges humanæ duplicis ſint generis, Eccleſiaſticæ ſcilicet, & ciuiles; duplex etiam eſt legiſlatrix poteſtas, Eccleſiaſtica nimirùm, & ciuilis. De vtraque breuiter hîc agendum eſt.

Ac in primis obſeruandum eſt primam & præcipuam conditionem in legiſlatore ſiue Eccleſiaſtico ſiue laïco requiſitam, eſſe legitimam in foro exteriori iuriſdictionem; id eſt legitimam authoritatem ac poteſtatem publicam ad regimen & gubernationem communitatis alicuius. Hæc autem iuriſdictio duplex eſt; alia ordinaria, quam quis ratione proprij muneris & officij obtinet; alia delegata, quam non ex munere vel officio, ſed ex commiſſione & facultate ſibi conceſſa exercet.

Rursùm alia eſt iuriſdictio contentioſa, alia voluntaria: ad illam pertinet leges condere, prohibere, punire, cauſas ſeu lites tum ciuiles tum criminales dirimere, &c. quamobrem proprium tribunal poſtulat, quod contentioſum dicitur à partium contentione. Voluntaria autem iuriſdictio verſatur circa alios publicæ poteſtatis actus, quales ſunt legitimare, diſpenſare, conferre beneficia, &c. Differunt verò inter ſe, quòd illa etiã in inuitos exerceri poſſit; hæc nonniſi in volentes, vnde etiam nomẽ accepit: Deinde quòd iuriſdictio contentioſa extra proprium territorium non extendatur, vt

enim dicitur cap. 2. de conſtit. in 5. *Extra territorium ius dicenti, impunè non paretur:* ex quo fit, vt nec ſynodales conſtitutiones nec aliæ leges alicuius diœceſis particulares extra illius territorium obligent; nec diœceſani, quando illinc abſunt, ad earum obſeruationem, v. g. ad celebrationem feſtorum illius diœceſis particularium, teneantur: ſicut econtrà peregrini & aduenæ dum in illa diœceſi commorantur, vel per illam iter faciunt, leges illius & conſuetudines particulares ſeruare tenentur. Voluntaria autem iuriſdictio extra proprium territorium exerceri validè, & plerumque licitè poſſit; quando ſcilicet nulla inde oritur cuiuſquam offenſio nullumve ſcandalum. Ita Suares. Nauarrus. Syluester, & alij plures apud Laymannum tract. 4. de legibus, cap. 5. & 11.

Obſeruandum 2. hanc vtramque poteſtatem legiſlatiuam inter ſe differre ratione originis: Eccleſiaſtica enim poteſtas immediatè à Deo inſtituta eſt, ciuilis verò, quamuis à Deo ſit, *Non enim eſt poteſtas niſi à Deo*, inquit Apoſtolus, non tamē immediatè ex inſtitutione illius, ſed ex ipſorum hominum inſtitutione: ratio enim naturalis ipſis hominibus diuinitùs indita, ſicut homines ad vitæ ſocietatem adigit, ſic etiam dictat ſocietatem humanam diu conſiſtere non poſſe, niſi publica aliqua poteſtate gubernetur, iuxta illud Sapientis: *Vbi non eſt gubernator, populus corruet:* Vnde prouidentiæ diuinæ ſuaui moderamine factū eſt, vt homines vbique terrarum aliquam regiminis formam inter ſe conſtituerent; & alij quidem communi conſilio ſe ipſos regerent; alij verò penes aliquos optimates, vel penes vnum principē ſeu regem aut imperatorem authoritatem omnem ac iuriſdictionem transferrent; vnde rerū publicarū regnorumque ac imperiorum variæ formę exortæ ſunt, factumq; eſt vt ad regimen cōmunitatis, alij Democratiam, alij Ariſtocratiā, alij verò Monarchiā amplecterentur: quæ quidem monarchia (vt id obiter dicamus) hoc præ

Rom. 13.

cæteris habet, quòd proximè ad totius mundi ſub vno ſummo moderatore Deo regimen accedat, primamque illam & æternam diuini imperij formam perfectiùs imitetur.

Differt præterea hæc vtraque poteſtas ratione obiecti: poteſtas enim Eccleſiaſtica per ſe ac directè verſatur circa res ſpirituales, ad cultum diuinum & ſalutem animarum pertinentes; poteſtas verò ciuilis per ſe ac directè temporalem ſolùm commoditatem ac pacem ſpectat, vt colligitur ex 1. ad Timoth. 2. vbi Apoſtolus orare iubet, *Pro regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt; vt quietam & tranquillam vitam agamus.*

His prænotatis videndum eſt, in quibus perſonis reſideat poteſtas ferendarum legum præſertim Eccleſiaſticarum, quæ noſtrum inſtitutum magis ſpectant: quod in ſequentibus paragraphis inueſtigabimus.

PARAGRAPHVS I.

De Romano Pontifice.

DICENDVM 1. inter legiſlatores Eccleſiaſticos Romanum Pontificem, tanquam S. Petri ſucceſſorem, ipſiuſque Chriſti Domini vicarium, ac ſummum totius Eccleſiæ paſtorem, primum ac præcipuum locum tenere.

Probatur 1. ex Scriptura: S. Matth. 16. vbi Chriſtus Dominus S. Petrum alloquens, *Tu es Petrus*, inquit, *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, & S. Ioan. 21. eidem dicit: *Paſce agnos meos: paſce oues meas:* quæ verba expendens S. Bernardus: *Non modò*, inquit, *ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor: vnde id probem, quæris? ex verbo Domini: cui enim non dico Epiſcoporum, ſed Apoſtolorum ſic abſolutè & indiſcretè totæ commiſſæ ſunt oues, ſi me amas, Petre! paſce oues meas, quas? illius vel illius popu-*

Lib. 2. de cōſid.

los ciuitatis, aut regionis, aut certè regni? oues meas, inquit, *Cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſed aſsignaſſe omnes, nihil excipitur, vbi diſtinguitur nihil.*

Probatur 2. ex Concilio Calced. act. 1. 2. & 3. vbi paſſim S. Leo Papa vocatur *Vniuerſalis Eccleſiæ Pontifex*: & in Synodo 7. generali, act. 2. in Epiſt. Adriani ibidem lecta & recepta dicitur, *Romanam ſedem per totum terrarum orbem primatum obtinere, omniumque Eccleſiarum Dei caput exiſtere.*

Probatur 3. ex S. Ambroſio in cap. 3. 1. ad Timoth. *Cùm totus*, inquit, *mundus Dei ſit; tamen domus eius Eccleſia dicitur, cuius hodie rector eſt Damaſus*: & S. Hieronymo Epiſt. ad eumdem Damaſum, *Ego*, inquit, *nullum primum niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, cathedra Petri conſocior: ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio, &c. quicunque tecum non colligit, diſpergit*; & S. Proſpero carmine de ingratis, *Sedes Roma Petri, quæ paſtoralis honoris facta caput mundo, &c.*

Dicendum 2. in materia fidei aliiſque rebus, quæ ad mores & diſciplinam Eccleſiaſticam pertinent, Romanum Pontificem eſſe ſummum legiſlatorem & iudicem.

Hæc veritas, quæ indubitanter ab omnibus tenenda eſt, euidentiùs ac meliùs demonſtrari non poteſt, quàm ex continua praxi totius Eccleſiæ; in qua id conſtanter & religiosè ſeruatum eſt, vt, quoties oriretur controuerſia aliqua vel difficultas in materia fidei aut in rebus ad mores & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectantibus, toties Apoſtolica ſedes conſuleretur: cuius rei fidem faciunt innumera propè reſponſa, ſtatuta, decreta Romanorum Pontificum, ex quibus totum ferme iuris Canonici corpus conflatum eſt. Vnde ſumma cum ratione Innocentius Papa in Epiſt. ad Patres Concilij Carthag. quæ inter Auguſtinianas numeratur 41. dicit, *Non humanâ ſed diuinâ decretum eſſe ſententiâ; vt quidquid de disiunctis remotiſque pro-*

uincijs ageretur, non prius (alij Epiſcopi & Eccleſiæ præſules*) ducerent eſſe finiendum, quàm ad Romanæ ſedis notitiam perueniret, cuius authoritate, iuſta quæ fuerit pronunciatio, firmaretur*; & in
Ep. 93. altera Epiſt. ad Patres Concilij Mileuitani, *Diligenter,* inquit, *& congruè Apoſtolico conſul tis honori, honori inquam illius, quem, præter illa quæ ſunt extrinſecùs, ſollicitudo manet omnium Eccleſiarum, ſuper anxijs rebus quæ ſit tenenda ſententia; antiquæ ſcilicet regulæ formam ſecuti, quam toto ſemper orbe mecum noſtis eſſe ſeruatam, &c. ſcientes quod per omnes prouincias de Apoſtolico fonte petentibus reſponſa ſemper emanent, præſertim quoties fidei ratio ventilatur.* Quod etiam optimè explicauit S. Bernardus Epiſt. 90 ad Innocentium II. vbi ſic Pontificem alloquitur; *Oportet ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala emergentia in regno Dei, & præſertim quæ de fide contingunt: dignum namque arbitror ibi potiſſimùm reſarcire damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum: hæc quippe eſt huius prærogatiua ſedis, cui enim alteri aliquando dictum eſt; ego pro te rogaui, Petre, vt non deficiat fides tua, &c.* Quare meritò vnuſquiſque fidelium S. Petri Chryſologi monitum in Epiſt. ad Eutichem auſcultare illudque animo inſcribere deberet: *Hortamur te,* inquit, *frater, vt his, quæ à beatiſſimo Papa Romanæ ciuitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas; quoniam beatus Petrus, qui in propria ſede viuit, præſtat quærentibus fidei veritatem.*

PARAGRAPHVS II.

De *Conciliis*.

CONCILIA quæ in Eccleſia celebrari ſolent, alia ſunt Oecumenica ſeu generalia, quæ ſummi Pontificis authoritate conuocatis ex orbe vniuerſo Epiſcopis congregata ſunt; Alia non Oecumenica ſeu particularia, quæ in-

ſeriorum Prælatorum authoritate, ex aliqua prouincia particulari, vel natione conuocantur. De vtriſque breuiter hic agendum eſt: Atque in primis quod ſpectat ad Concilia generalia.

Dicendum 1. Concilia generalia pleniſſimam habere poteſtatem condendi leges pro totius Eccleſiæ regimine; ad earumque obſeruationẽ omnes & quoſcunque fideles obligandi. Hæc veritas in confeſſo eſt apud omnes: cùm generalia Concilia legitimè congregata vniuerſalem Eccleſiam repreſentent; Chriſtuſque Dominus expreſſis verbis edixerit, vt, *Si quis Eccleſiam non audierit, ſit tanquam ethnicus, & publicanus*. Sed difficultas eſt, quænam ſint illa Concilia generalia, quæ pro legitimis haberi debeant. Pro cuius reſolutione, S. Mat. 18.

Dicendum 2. Concilia generalia legitima illa eſſe, quæ Romani Pontificis authoritate congregantur, & in quibus vel per ſe, vel per legatos præſidet. Prior huius aſſertionis pars probatur ex antiquiſſimo canone, in quo ſtatuitur, *Præter ſententiam Romani Pontificis Concilia celebrari non poſſe*; quem Canonem Apoſtolicum eſſe teſtatur S. Marcellus Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Antiochenæ prouinciæ; illumque renouauit Concilium Nicænum 1. vt habetur in Epiſt. Synodi Alexandrinæ ad Fœlicem & in Epiſt. Iulij 1. ad Epiſcopos orientales. Probatur item ex Concilio Calced. act. 1. vbi Dioſcorus Patriarcha Alexandrinus prohibetur ſedere inter Epiſcopos, eo quòd Synodum generalem conuocare auſus fuiſſet ſine authoritate Apoſtolicæ Sedis: *Quod*, vt ibi dicitur, *nunquam licuit, nunquam factum eſt*. Et ex Concilio 7. generali act. 6. vbi reprobatur Concilium quoddam Conſtantinopolitanum, eo quòd ſine conſenſu Romani Pontificis ab Imperatore conuocatum fuiſſet.

Secunda pars aſſertionis; nimirùm Concilia illa generalia ſolummodò pro legitimis habenda eſſe, in quibus ſummus Pontifex per ſe vel per legatos præſidet, meliùs probari non poteſt,

quàm inductione breuiter facta per antiquiſſima Concilia generalia, (de recentioribus enim Conciliis id planum & euidens eſt) in quibus Romanus Pontifex per ſe vel legatos ſuos præſediſſe refertur. In Concilio enim Apoſtolico, de quo mentio fit Actor. 15. præſedit S. Petrus, vt docet & probat S. Hieronymus Epiſt. ad S. Auguſt. quæ eſt inter Auguſtinianas 11. In Concilio Nicæno 1. anno 327. Hoſius Epiſcopus nomine S. Syluestri Romani Pontificis præfuit, vt patet ex illius ſubſcriptione quæ omnium prælatorum etiam Patriarcharũ qui Synodo interfuerũt ſubſcriptiones præcedit, ideoque à S. Athanaſio princeps illius Concilij vocatur. In Concilio Epheſino anno 431. præſedit S. Cyrillus Alexand. nomine Cœleſtini Romani Pontificis, vt teſtatur Euagrius lib. 1. hiſt. cap. 4. & S. Proſper in Chronico, & apertè conſtat ex Epiſt. ipſius Cœleſtini ad præfatum S. Cyrillum in qua vices ſuas illi demandat. In Concilio etiam Calcedonenſi anno 451. Paſchaſinus & Lucenſius Epiſcopi præfuerunt nomine S. Leonis Papæ, vt conſtat ex actis ipſius Synodi, præſertimque ex Epiſt. illius ad S. Leonem, quæ habetur act. 3. vbi idem S. Leo dicitur Epiſcopis ipſius Synodi, tanquam membris caput præfuiſſe in his, qui eius tenebant ordinem.

Epiſt. ad ſoliv. a gẽtes.

Dicendum 3. ſicut ſummi Pontificis eſt Concilia generalia conuocare, iiſque præſidere, ſic etiam ad Epiſcopos iure proprio & ordinario pertinere, vt in illis ſedeant, non ſolùm vt conſiliarij, ſed etiam tanquam legitimi iudices in rebus ad fidem & diſciplinam Chriſtianam ſpectantibus. Id apertè conſtat ex perpetua ipſius Eccleſiæ praxi, & actis Conciliorum generalium in quibus Epiſcopi ſententiam tanquam iudices dixerunt, & illorum decretis ſubſcripſerunt.

Quamuis autem iure ordinario ſoli Epiſcopi in generalibus Conciliis tanquam iudices intereſſe poſſint; ex priuilegio tamen & conſue-

tudine id aliis etiam quibuſdam perſonis Eccleſiaſticis competere poſſe tradit Bellarminus, vt Cardinalibus &c. Lib. 1. de Cōc. cap. 15

Quod ſpectat ad alia Concilia quæ vniuerſalia non ſunt, obſeruandum eſt illa triplicis eſſe generis: alia ſiquidem ſunt Nationalia, quæ conuocatis alicuius regni ſeu nationis Epiſcopis à Primate vel Patriarcha inducuntur: alia Prouincialia, quæ ab Archiepiſcopo conuocatis prouinciæ ſibi ſubiectæ Epiſcopis; alia denique Diœceſana, quæ Epiſcopi authoritate celebrantur.

Porrò ad hoc vt Concilia eiuſmodi particularia leges in propriis territoriis obligantes condere poſſint, conſenſus vel approbatio ſummi Pontificis minimè requiritur, vt docet Laymánus; dummodò nihil in iis contra vniuerſales Eccleſiæ leges decernatur. Quòd autem aliqui Doctores exiſtimant ſtatuta eiuſmodi Conciliorum particularium, ſi à ſummo Pontifice approbentur & confirmentur, totius Eccleſiæ fideles obligare; id intelligendum eſt, ſi ab illo approbata ſint & confirmata eo animo, vt ad eiuſmodi ſtatutorum obſeruationem velit omnes vbique terrarum fideles obligare; (quod ex verbis approbationis ſeu confirmationis dignoſci poteſt) ſecùs ſi approbatio illa, ſeu confirmatio ad maiorem tantùm vim & ſtabilitatem eiuſmodi ſtatutorum à ſummo Pontifice concedatur, tunc enim extra proprium territorium obligare minimè cenſentur. Tract. 4. de leg. c. 7.

PARAGRAPHVS III.

De Epiſcopis, aliiſque Eccleſiæ Prælatis.

CERTVM eſt in primis Epiſcopos ex diuina inſtitutionè in Eccleſia poſitos fuiſſe ad illius regimen & gubernationem, vt ma-

nifeſtê conſtat ex his Apoſtoli verbis : *Poſuit*
Act.20 *vos Spiritus ſanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; proindeq; legum ferendarum poteſtatem penes illos eſſe reſpectu ſibi ſubditorum.

Certum eſt etiá ex eadem inſtitutione diuina, Epiſcopos ſuperiores eſſe presbyteris : non
Cap.7 ſolùm quoad Ordinis dignitatem (vt in tractatu præcedenti dictum eſt) ſed etiam quoad regiminis authoritatem, ſeu iuriſdictionem. Id apertè colligitur ex Epiſt. 1. ad Timoth. vbi
Cap.5. Apoſtolus formam præſcribit, ſub qua Epiſcopus accuſationem aduerſus presbyterum recipere debet ; ex quo ſequitur Epiſcopum eſſe presbyteri iudicem, ac proinde ſuperiorem: vnde in Concilio Neocæſarienſi can. 13. dicitur Epiſcopós Apoſtolis, presbyteros verò diſcipulis Chriſti in Eccleſiaſtica Hierarchia ſucceſſiſſe : quod etiam docet S. Auguſt. in Pſalm. 44. & in Concilio Trid. ſeſſ. 23. can. 7. anathema profertur in eum, qui dixerit Epiſcopos non eſſe presbyteris ſuperiores.

Certum eſt prætereà vnumquemque Epiſcopum in propria tantummodò diœceſi, non verò in tota Eccleſia authoritatem & iuriſdictionem obtinere : vnde Concilium Conſtantinop. 1. can. 3. declarat, quòd *Epiſcopi non inuitati vltra diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus, vel diſponendis Eccleſiaſticis cauſis* : quod etiam decretum eſt cap. *Nullus primas*, 9. quæſt. 2.

Certum eſt denique quòd, ſicut authoritas & iuriſdictio reſpectu ſubditorum Epiſcopo competit; ſic etiam ipſi Epiſcopo à ſubditis honor & obedientia deferri debet, iuxta illud Apoſtoli Hebr. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, &c.* Vnde S. Ignatius Martyr in Epiſt. ad Trallianos, *Epiſcopo*, inquit, *ſubditi eſtote ſicut Domino*, & in Concilio Calcedonenſi act. 15. can. 8. ſtatutum, vt *Clerici baſilicis, monaſterijs, & alijs Eccleſiis aſcripti, ſecundum ſanctorum Patrum traditiones ſub Epiſcopi poteſtate permaneant, nec per contumaciam ab Epiſcopo ſuo deſiliant : qui*

vero

verò audent euertere eiuſmodi formam, & quocunque modo nec proprio ſubijciuntur Epiſcopo, canonicis correctionibus ſubiacebunt.

Quod ſpectat ad alios Eccleſiæ Prælatos, breuiter dicimus, præter Romanum Pontificem alioſque Epiſcopos, quaſdam alias dignitates in Eccleſia reperiri ad maiorem ipſius tum vtilitatem tum decorem, ac in primis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales ſummo Pontifici aſſiſtere, ipſumque in regenda Eccleſia vniuerſa conſilio & opera iuuare, de quibus plura videri poſſunt apud Bellar. lib. 1. de Clericis cap. 16. Patriarchas item ac Primates Archiepiſcopis ſeu Metropolitanis ſupereminere, & iſtos alijs Epiſcopis, ita vt (ſicut habetur cap. *Si inter*, 6. quæſt. 4.) ab Epiſcoporum iudicio ad Archiepiſcopos & Metropolitanos appellari poſſit, & ab iſtis ad Primates & Patriarchas, ac demum ad Romanum Pontificem, cuius iudicio controuerſiam quamcunque ad res aut perſonas Eccleſiaſticas ſpectantem dirimi ac definiri oportet.

Vbi tamen obſeruandum eſt aduerſus Epiſcopos propter eminentiam dignitatis in cauſis criminalibus grauioribus, nec ſententiam ferri, nec etiam iuridice inquiri aut procedi poſſe abſque ſedis Apoſtolicæ authoritate, vt in pluribus canonibus ſancitum habetur, ac nouiſſimè in Concilio Trid. ſeſſ. 24. cap. 5.

SECTIO VI.

Quibus modis ceſſare poßit obligatio ſeruandæ legis humanæ.

DICENDVM I. legis humanæ ſeruandæ obligationem ceſſare poſſe per abrogationem illius: ac proinde legem ipſam humanam ob cauſas aliquas iuſtas & rationabiles poſſe aliquando abrogari: *Nec enim* (vt loquitur Innocentius in Concilio Lateran. generali, &

refertur cap. 8. de conſang. & affinit.) *Debet reprehenſibile iudicari, ſi ſecundùm varietatem temporum ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cùm vrgens neceſſitas vel euidens vtilitas id expoſcit: quoniam ipſe Deus ex his, quæ veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutauit in nouo.*

Dicendum 2. legem humanam abrogari poſſe tum illius diſſuetudine vel contraria conſuetudine (vt ſectione ſequenti dicetur) tum etiam voluntate principis qui legem tulit, aut ſucceſſoris, vel ſuperioris illius: certum eſt enim principem, qui legem tulit, poſſe illam reuocare & abrogare: eadem enim poteſtas quæ ad legem ferendum requiritur, ſufficit ad illam abrogandam; cùm iuxta regulam iuris, *Lex omnis per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolui poteſt.*

Certum eſt etiam idipſum ab eius ſucceſſore poſſe fieri, cùm tanta ſit poteſtas ſucceſſoris, quanta fuit illius qui legem tulit: ſicut ergo poteſt hic legem à ſe latam reuocare, ſic & ille poterit: & cùm par in parem non habeat imperium, non poteſt huic ille valide præcipere ne legem à ſe latam reuocet. Certum eſt denique ſuperiorem inferioris legem poſſe abrogare: ſicut enim inferior ſubditur ſuperiori, ſic eius poteſtas ſuperioris poteſtati ſubdita eſt, vnde per quamdam eminentiam poteſt quidquid inferior, qui ſicut legem à ſe latam reuocare poteſt, ſic etiam poterit eius ſuperior.

Dicendum 3. ceſſare quoque obligationem ſeruandæ legis, quando illius cauſa & ratio ceſſat. Ita S. Doctor 1. 2. q. 103. a. 4. quia (vt habetur c. *Cùm ceſſante*, de appellationibus) *ceſſante cauſa ceſſat effectus*: & ſicut lex ab initio non ſubſiſteret, ſi abſque cauſa & ratione lata eſſet, ita deſinente cauſa & ratione ob quam lata eſt, ipſa etiam eſſe, ac proinde obligare deſinit: quod tamen intelligi debet in praxi, quando certum eſt & euidens cauſam eiuſmodi legis ceſſare, aliàs, ſi aliqua dubitandi ratio ſubſit, tutius eſt adire Superiorem, nihilque in-

conſulto illo contra legis tenorem attentare.

Quod ſi lex plures in ſe partes contineat quæ ab inuicem diſiungi poſſint, tunc (vt recte monet Suares) quamuis ceſſet cauſa & ratio alicuius partis, poteſt tamen alterius ratio & cauſa perſeuerare, ſicque lex cenſebitur ſecundum illam partem ſemper obligare, vt enim habetur in regulis iuris: *vtile per inutile non debet vitiari.* Lib. 5. de leg. c. 9.

Dicendum 4. legis ſeruandæ obligationem ceſſare præterea per legitimá ſuperioris diſpenſationem. Ita S. Thomas varijs in locis ſed præſertim 2. 2. q. 88. vbi, quid ſit diſpenſare, explicat his verbis: *Cum diſpenſatur in lege humana, non fit vt legi humanæ non obediatur, quod eſt cont... in naturæ, & mandatum diuinum ſed fit vt hoc, quod erat lex, non ſit lex in eo caſu*, reſpectu ſcilicet illius cũ quo diſpenſatur: ſicut enim ex cauſa rationabili poteſt legiſlator aut eius ſucceſſor vel ſuperior legẽ reuocare & abrogare, (vt ſupra dictum eſt) ſicque omnes ſubditos ab obſeruatione illius eximere, poterit à fortiori ex rationabili cauſa aliquem particularem ſibi ſubditum ab illius ſeruandæ obligatione eximere, & ſic cum illo ſuper ea lege diſpenſare. art. 10. ad 2.

Quæres an diſpenſatio conceſſa ſine cauſa iuſta & rationabili valida ſit & licita. Reſpondetur validam quidem eſſe vt docent Innocentius, Nauarrus, & plures alij quos citat & ſequitur Sanches; ſed tamen illicitam reſpectu tum ſuperioris diſpenſantis tum ſubditi diſpenſationem illam poſtulantis & acceptantis, vt docet S. Thomas 1. 2. quæſt. 97. a. 4. vnde Concilium Trid. ſeſſ. 24. cap. 5. & ſeſſ. 25. cap. 18. dicit diſpenſationes nonniſi vrgenti & iuſta ratione cauſa cognita, & ſumma cum maturitate concedendas eſſe. Lib. 8. de diſpenſa. diſp. 17. nu. 27.

Quale autem peccatum ſit abſque iuſta cauſa diſpenſare, non conſentiunt inter ſe Doctores: quidam enim (vt Nauarrus prælud. 9. nu. 14. & Sotus lib. 1. de iuſtitia quæſt. 7. art. 3.) arbitrantur ſuperiorem ſine iuſta cauſa in propria lege diſpenſantem peccare tantum venialiter:

alij (vt Suares lib. 6. de legib. cap. 18. & Valentia tom. 2. diſp. 7. quæſt 5. pun. 9.) aſſerunt peccare mortaliter: probabiliùs tamen loqui videntur illi, quid id ex qualitate legis ac diſpenſationis dijudicadum eſſe aſſerunt: ſi enim ex illa diſpenſatione ſcandalū aliquod, aut damnū tẽporale aut ſpirituale oriatur, tunc peccatū erit mortale ſi verò nullum eiuſmodi ſcandalum aut damnum ſubſit, erit tantùm veniale.

Quæres 2. an inferior aliquando diſpenſare poſſit in lege ſuperioris. Reſpondetur id neque licitè neque validè fieri poſſe, niſi quando grauis aliqua vrget neceſſitas, nec niſi valdè difficilis ad ſuperiorem pateat recurſus; excipitur tamen caſus in quo diſpenſandi facultas inferiori generali aliqua lege, vel ſpeciali priuilegio conceſſa ſit, vel aliqua legitimè præſcripta conſuetudine comparata: quæ quidem fuſiùs explicata videri poſſunt apud Laymannum tract. 4. de leg. cap. 22.

Quæres 3. an Prælati & ſuperiores poſſint ſecum diſpenſare in ijſdem caſibus, in quibus cum aliis diſpenſare poſſent. Reſpondetur poſſe non modo validè ſed etiam licitè, tum committendo alteri, v. g. confeſſario, aut vicario, facultatem vt ſecum diſpenſare poſſit in ijs, quibus poſſent cum ſubditis diſpenſare; tum etiam directè ſecum diſpenſando ob eaſdem cauſas, ob quas iuſtè & rationabiliter cum ſubditis diſpenſare poſſent, vt fuſiùs explicat & probat Sanches.

Lib. 8. de diſpenſ. diſp. 3. nu. 3. & ſequẽt.

Dicendum 5. legis ſeruandæ obligationem in aliquo caſu particulari ceſſare poſſe per ipſius legis interpretationem, ſeu emendationem, quæ fit per virtutem illam, quā Theologi epijkiam ſeu æquitatem vocant, cuius proprium eſt (vt docet S. Thomas) legem humanam vniuerſè aliquid præcipientem in aliquo particulari caſu, in quo ceſſat illius obligatio, vel interpretari vel emendare: cùm enim (vt idem docet) actus humani, de quibus lex fertur, in ſingularibus contingentibus conſiſtant, quæ va-

2.2. q. 120. a. 1.

tiari poſſunt infinitis prope modis, quos legiſlator præuidere nequit, qui cùm in ferenda lege communem ſpectet vtilitatem, ad id præſertim attendit quod in pluribus accidere ſolet: hinc fit vt aliqui caſus occurrere poſſunt, in quibus lex ipſa deficiat; ita vt non ſolum tunc nulla ſit ad illam ſeruandam obligatio, ſed ne quidem eius obſeruatio licita ſit: e. g. lex, quæ iubet vt depoſita reſtituantur, iuſta eſt; & tamen contingere poteſt aliquando, vt proditor vel furioſus arma depoſita repoſcat, ille ad patriæ impugnationem, hic ad ſui vel alterius necem; in quibus caſibus manifeſtum eſt reſtitutionem depoſiti, quamuis lege præſcriptam, nihilominùs eſſe contra rationem, ac proinde illicitam: quare neceſſe eſt tunc legem illam vel interpretari vel emendare, legiſlatoris potiùs mentem quam verba ſequendo: hinc Cœleſtinus Papa cap. *Humanæ aures* 22. quæſt. 5. *Non debet*, inquit, *aliquis verba conſiderare, ſed intentionem ac voluntatem: quia non debet intentio verbis deſeruire, ſed verba intentioni.* Porrò intentio & voluntas legiſlatoris, tum ex materia legis, tum ex eiuſdem circumſtantiis, tum præſertim ex illius fine & cauſa ſeu ratione ob quam lex ipſa lata eſt, intelligi poterit.

SECTIO VII.

An, & qua ratione conſuetudo vim legis obtineat.

DICENDVM I. conſuetudinem aliquando vim legis obtinere poſſe. Ita S. Doctor & patet ex vſu communi tum Rerum publicarum, tum etiam ipſius Eccleſiæ: conſtat enim in variis regnis & prouinciis, imò & in ipſa Eccleſia plurima recepta eſſe, & tanquam obligantia obſeruari, quæ tamen nulla lege poſitiua ſed ſola conſuetudine introducta ſunt, vnde S. Auguſtinus Epiſt. 86. ad Caſulanum, *Mos*, inquit, *populi Dei, & inſtituta maiorum pro lege* 1. 2. q. 97. a. 3.

ſunt tenenda, & ſicut prauaricatores legum diuinarum, ita & contemptores conſuetudinum Eccleſiaſticarum coercendi ſunt.

Dicendum 2. ad hoc vt conſuetudo aliqua vim legis obtineat, quatuor præſertim conditiones requiri. Prima eſt, vt conſuetudo illa ſit rationabilis, & bono communi vtilis. Ita cap. *Erit autem lex*, diſt. 4. & per ſe patet: vt enim vim legis habeat præcipuas & magis neceſſarias legis qualitates habere debet, lex autem (vt ſuprà dictum eſt) debet eſſe rationabilis & bono communi vtilis. Secunda eſt, vt tempore aliquo diuturno durauerit, vt infrà explicabitur. Tertia, vt conſenſus ſaltem tacitus Legiſlatoris ſeu Principis interueniat: tunc autem tacitè conſentire cenſetur, ſi ſciens talem populi morem, illum, cùm poſſet, impedire noluerit. Ita ſanctus Doctor ſuprà in reſp. ad 3. Quarta denique, vt conſuetudo illa ſeruetur à populo aut maiore illius parte quaſi ex obligatione, ſeù ex animo introducendæ obligationis, vt obſeruat Suares: vnde conſuetudo illa, quæ vim legis obtinere cenſetur, definitur ab Iſidoro cap. 3. *Ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex.*

lib. 7. de leg. c. 14.

Ex quo intelligitur, quare plurimæ conſuetudines rationabiles ac piæ, & iam à diuturno tempore vſitatæ ſuperioribus non modo non contradicentibus ſed etiam approbantibus, vim tamen legis non obtineant, vt ad campanæ pulſum ſanctiſſimam Virginem ſalutare, in Eccleſiæ ingreſſu aqua luſtrali frontem aſpergere, &c. quia ſcilicet hæ & aliæ ſimiles conſuetudines ex liberali tantummodò affectu & deuotione, non verò ex vlla inducendæ obligationis voluntate inchoatæ ſunt ac continuantur.

lib. 7. de leg. c. 5.

Ceterùm rectè monet Suares in dubio, an obligatio per conſuetudinem aliquam inducta ſit, cæteris paribus inclinandum potiùs eſſe in eam partem, quod conſuetudo ſit deuotionis quam quod ſi obligationis: quia iuxta regulam communem Doctorum, in dubio nemo

præſumitur velle obligari; neque expedit multiplicari pręcepta, vbi moraliter certa non ſunt.

Dicendum 3. conſuetudinem non modò conſtituendę legis, ſed etiam abrogandæ vim habere, vt docet S. Thomas ſuprà: quod probari poteſt ex cap. vltimo de conſuetudine, in quo Gregorius IX. declarat poſſe conſuetudinem, aliquam *Iuri poſitiuo* (humano ſcilicet) *præiudicium generare, ſi rationabilis fuerit & legitimè præſcripta*: ex quibus verbis colligitur duo requiri, vt conſuetudo legem aliquam abroget: primò vt ſit rationabilis, quòd per ſe patet: ſecundò vt ſit legitimè pręſcripta; id eſt vt tanto tempore durauerit, quanto ad legitimam præſcriptionem aduerſus ipſam legem opus eſt. ſuprà. a. 3.

Quęres quanto tempore opus ſit ad præſcriptionem illam complendam aduerſus legem. Communior & magis recepta Theologorum reſponſio eſt, ordinariè requiri decennium ad pręſcribendum contra legem ciuilem; quadraginta verò annos aduerſus Eccleſiaſticam. Ita Syluefter, Azorius, Corduba, Suares, & alij tract. apud Laymannum. Ratio eſt, quia ad pręſcri- 4. bendum aduerſus legem requiritur tempus de leg. longum; tale autem in iure ciuili cenſetur eſſe c. 24. decennium, vt conſtat ex L. *Super longi* C. de pręſcriptione longi temporis: in iure autem Eccleſiaſtico ordinarium pręſcriptionis tempus cenſetur eſſe quadraginta annorum, vt conſtat ex cap. *De quarta*, & cap. *Ad aures*, de præſcrip. Tutiſſimum autem in praxi eſt nihil temerè ſuper hac re definire, ſed Doctorum & Sapientum virorum conſilium perquirere, aut etiam Superiorum ſeu Legiſlatorum mentem ac voluntatem explorare.

SECTIO VIII.

De lege diuina poſitiua.

NOMINE legis diuinæ poſitiuæ intelligimus eam, quæ Deo authore condita, & litteris conſignata, hominibus ad obſeruandum impoſita eſt. Ea autem duplex eſt; vetus, quæ per Moyſem Dei nomine lata & promulgata eſt; & noua, quæ à Chriſto Domino condita in Euangelijs alijſque noui teſtamenti libris conſignata eſt: & circa vtramque

Dicendum 1. legem veterem fuiſſe in ſe bonam & ſanctam, licet lex noua longè ſit illa melior & perfectior.

Quòd fuerit bona & ſancta conſtat tum ex his Apoſtoli verbis Rom. 7. vbi de lege veteri loquens, *Lex*, inquit, *ſancta & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum*: tum ex eo quòd à Deo condita, & à Chriſto Domino approbata eſt, qui S. Mat. 5. dicit ſe veniſſe, non vt ſolueret legem, ſed vt adimpleret: quare olim Marcioniſtæ, Manichæi, & alij ab Eccleſia tanquam hæretici proſcripti ſunt, eo quòd inter alia dogmata erronea veterem legem tanquam inutilem & malam reprobarent; contra quos agit ſanctus Epiphanius hæreſi. 33. 41. & 66. & S. Auguſtinus variis in locis, & præſertim lib. 19. & 22. contra Fauſtum Manichæum.

Quòd verò lex noua melior & perfectior ſit lege veteri, conſtat ex varijs Apoſtoli locis paſſim in Epiſt. ad Rom. & ad Galat. & ad Hebr. 7. ea de cauſa Chriſtus Dominus vocatur *Melioris teſtamenti ſponſor*; & fusè id docet & probat S. Thomas quæſt. 106. art. 1. & 2.

Dicendum 2. veteri lege ſolos Iudæos obſtrictos fuiſſe, legem verò nouam omnes omninò homines vbiuis terrarum ad ſui obſeruationem obligare.

Quòd lege veteri Iudæi ſoli obſtricti fuerint patet tum ex eo quòd ſolis Iudæis promulgata fuit Exod. 19. & 20. tum etiam ex eo quòd multi ex gentilibus abſque illius obſeruatione ſalutem ſunt conſecuti, vt docet S. Dionyſius cap. 9. cœleſtis Hierarchiæ.

Quòd verò lex noua omnes homines vbiuis terrarum obliget conſtat ex capite vltimo S. Matth. & S. Marci vbi Chriſtus Dominus Apoſtolis iniungit, vt doceant omnes gentes, & Euangelium prædicent omni creaturæ: edicitque condemnandos eſſe, qui credere ac legem illam recipere noluerint.

Dicendum 3. legem veterem deſijſſe; legem verò nouam vſque ad conſummationem ſæculi eſſe perſeueraturam.

Quòd lex vetus deſierit conſtat ex varijs Apoſtoli teſtimonijs Hebr. 7. vbi dicit tranſlato Sacerdotio legis tranſlationem factam eſſe Epheſ. 2. vbi loquens de Chriſto dicit, illum legem mandatorum decretis euacuaſſe.

Quòd autem lex noua vſque ad finem ſæculi perſeueratura ſit, firma fide tenendum eſſe docet S. Thomas quæſt. 107. art. 4.

Quæres 1. an lex vetus tota deſierit? Bellarminus lib. 4. de Iuſtificatione cap. 6. exiſtimat deſijſſe tantùm quoad ceremonialia & iudicialia præcepta, non verò quoad moralia: Suares verò lib. 9. de legib. cap. 11. & plures alij Theologi, quos ibidem citat, totam deſijſſe aſſerunt, etiam quoad præcepta moralia: ita vt obligatio ad illa ſeruanda penitùs ceſſauerit in quantum illa lege veteri præcipiebantur; licet alioquin ad eadem illa præcepta ſeruanda tam lege naturæ quam lege Euangelica teneamur: quæ poſterior ſententia ideò videtur probabilior, quod magis conſonet teſtimoniis ſupra citatis, quibus vniuerſim lex vetus deſijſſe dicitur.

Quæres 2. quonam tempore lex vetus ceſſauerit, & obligare ad ſui obſeruationem deſierit. Reſpondetur iuxta communem Theolog-

rum ſententiam ceſſauiſſe & obligare deſijſſe in morte Chriſti Domini. Ita Hugo à S. Victore lib.2. de Sacramen. parte 6. cap. 4. S. Bonaventura in 4. diſt. 3. quæſt. 3. & S. Thomas quæſt. 103. art. 3. ad 3. & art. 4. ad 1. vbi diſtinguit tria tempora. *Vnum quidem ante Chriſti Paſſionem, in quo legalia neque erant mortua neque mortifera: aliud autem poſt tempus Euangelij diuulgati, in quo legalia ſunt mortua & mortifera: tertium autem eſt tempus medium ſcilicet à Paſſione Chriſti vſque ad diuulgationem Euangelij in quo legalia quidem fuerunt mortua; quia neque vim aliquam habebant, neque aliquis ea obſeruare tenebatur: non tamen fuerunt mortifera.* Quibus quidem verbis S. Doctor mentem ſuam aperit ſuper graui controuerſia, quæ olim inter SS. Hieronymum & Auguſtinum exorta eſt, vt conſtat ex varijs illorum Epiſtolis vltro citroque datis quæ habentur inter Auguſtinianas ab 8. ad 19. S. Hieronymus ſiquidem docebat ab inſtanti mortis Chriſti Domini veterem legem non modò mortuam, ſed & mortiferam eſſe cæpiſſe; neque ſolùm illius ſeruandæ obligationem ceſſauiſſe, ſed neque ſeruari abſque peccato potuiſſe: & quoniam ſatis conſtabat Apoſtolos multis annis poſt Chriſti paſſionem legalia quædam obſeruaſſe, dicebat id ab illis ſimulatè factũ quo facilius Iudæos legis ſuæ zelatores ad Chriſti fidem allicerent. Econtrà verò S. Aug. (cui communiter Theologi ſubſcribunt) aſſerebat Apoſtolos nulla ſimulatione fuiſſe vſos: ſed licitè & honeſtè ceremonias quaſdam veteris legis poſt Chriſti Domini mortem vſurpaſſe: licet enim lex illa tunc eſſet mortua, nondum tamen erat mortifera; & quamuis ad ſui obſeruationem ampliùs non obligaret, obſeruatores tamen ſuos nullius peccati reos efficiebat: quod ibidem dicit ſuaui Dei prouidentia fuiſſe diſpoſitum; tum vt Iudæi legis ſuæ ceremoniis mirificè addicti faciliùs ad Chriſti fidem conuerterentur; tum etiam ne lex illa vetus tanquam mala & ſuperſtitioſa reprobata

per Chriſtum fuiſſe videretur, & vt aliquo cum honore ſepeliretur.

Quo verò præciſe tempore non ſolum mortua, ſed & mortifera eſſe cœperit lex vetus, non ſatis exploratum habetur: illud certum eſt iam à multis ſæculis mortiferam & illicitam eſſe veteris legis obſeruationem, cum præfati SS. Hieronymus & Auguſtinus citatis Epiſtolis, ſed præſertim 11. & 19. id multò ante tempora ſua fuiſſe doceant: imò verò S. Ignatius Apoſtolorum diſcipulus Epiſt 8. *Si quis*, inquit, *cum Iudæis celebrat Paſcha, aut Symbola Feſtiuitatis eorum recipit, particeps eſt eorum, qui Dominum occiderunt & Apoſtolos eius.* Vnde colligitur probabile eſſe id quod docet Suares lib. 9. de leg. cap. 18. viuentibus adhuc Apoſtolorum principibus Moſaycæ legis obſeruationem mortiferam eſſe cœpiſſe; cùm vna quidem ex parte lex Euangelica orbi penè vniuerſo, at nominatim Iudæis omnibus diuerſas orbis regiones incolentibus tunc innotuiſſet; ex altera verò plurimùm referret hoc Chriſtianæ religionis & fidei dogma, quo lex vetus mortifera creditur, ab iiſdem tradi & confirmari.

CAPVT IV.

De Legis diuinæ ſeu Decalogi præceptis.

NOMINE DECALOGI ſignificatur lex diuina poſitiua decem præcepta cõplectens: quorum tria priora Deum ſpectant, ſeptem verò poſteriora reſpiciunt proximum: cuius quidem Decalogi antequàm explicationem agrediamur duo hîc nobis obſeruanda ſunt. Primum eſt Decalogum illum, in quo diuinæ legis præcepta continentur, eſſe omnium legum epitomen abſolutiſſimam (vt loquitur S. Auguſtinus quæſt. 140. ſuper Exodum) ſummamque omnium, quæ cuilibet Chriſtiano agenda ſunt, in illo eſſe expreſſam, vt declarat Concilium Colonienſe in Enchiridio Chriſtianæ inſtitutionis; ita vt, ſi eius præcepta probè intelligantur: ſufficientiſſima ſint ad actus omnes humanos ſiue exteriores ſiue interiores rectè ordinandos.

Secundum eſt, præcepta illa Decalogi fuiſſe à Chriſto Domino tanquam ſummo legiſlatore, non ſolùm innouata & promulgata (quod ex variis Euangelij locis conſtat ac præſertim S. Matt. 7. & 19. S. Mar. 10. & S. Luc. 18.) ſed etiam explicata, imò & ampliata, prout legis Euãgelicæ maior perfectio requirebat: quod paſſim in Euangelijs videri poteſt, ſed præſertim in eo ſermone, quem coram diſcipulis in monte habuit, S. Matth. 5. 6. & 7. in quo quidem (vt docet S. Auguſtinus lib. 1. de ſerm. Domini in monte in initio & lib. 2. cap. 40. & poſt illum S. Thomas quæſt. 108. art. 3.) ea omnia complexus eſt, quæ ad perfectam vitæ

Chriſtianæ formam quoad actus tam exteriores quam interiores requiri poſſunt: quod fuſiùs explicat Gregorius Valentia diſp. 7. de leg. quæſt. 8. pu. 2.

In hoc igitur capite propoſitum nobis eſt de ſingulis ipſius Decalogi præceptis agere, prout à Chriſto Domino in Euangeliis explicata & ampliata ſunt ſecundùm communem & magis receptam SS. Patrum & aliorum probatiſſimorum authorum doctrinam, in omnibus tamen ſeruata ea breuitate, quam compendij ratio exigit: quod vt faciliùs exequamur, duo præſertim circa vnumquodque præceptum inueſtigabimus: primò quid illo præcipiatur aut prohibeatur: ſecundò, quot modis in illud peccetur: & ideo vnamquamque ſectionem in plures paragraphos ſubdiuidemus.

SECTIO I.

Explicatur primum Decalogi præceptum.

Ego ſum Dominus Deus tuus, &c. Non habebis Deos alienos coram me.

HOc primum Decalogi præceptum duplex eſt vt obſeruat Catechiſmus Romanus part. 3. cap. 2. ex vna enim parte aliquid iubet, ex altera verò aliquid prohibet: eſtque illius ſenſus (vt ibidem habetur) *Me verum Deum coles, & Diis alienis cultum non adhibebis*: ex quo patet illud partim affirmatiuum eſſe, partim negatiuum. Ea eſt autem ratio præceptorum affirmatiuorum, vt obligent quidem ſemper ſed non pro ſemper, vt loquuntur Theologi: negatiua verò vtroque modo obligant: id eſt (vt explicat S. Thomas) quod 2.2. q.
quamuis præcepta affirmatiua ſemper habeant 3. a. 3.
vim obligandi, non obligant tamen ad conti-

nuè exercendos actus illos qui per ea imperantur, ſed pro loco & tempore & ſecundùm alias circumſtantias debitas, ſecùndum quas oportet actum humanum limitari, vt ſit actus virtutis: at verò præcepta negatiua quouis loco & tempore obligant. Quamuis autem hoc primum Decalogi præceptum, quatenus affirmatiuum, præſertim ſpectet religionis actus, quibus cultus Deo debitus exhibetur; ad illud tamen virtutum Theologicarũ actus reduci debent, vt dicitur in Catechiſmo Romano; quo ſenſu S. Auguſtinus in Enchir. cap. 3. dixit *fide, ſpe, ac charitate Deum eſſe colendum*: vnde ſequitur ad rectam primi huius præcepti intelligentiam requiri vt explicemus quid circa fidem, ſpem, & charitatem; quid item circa religionem in illo præcipiatur aut prohibeatur.

PARAGRAPHVS I.

Quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto præcipiatur aut prohibeatur.

DE virtute fidei illiuſque propriis actibus ac obligatione, quæ ad illius exercendos vnicuique incumbit, egimus in priori huius operis parte, vbi diximus adultos quoſcunque ad credendas omnes & ſingulas Chriſtianæ religionis veritates fide implicita obligari; fide verò explicita teneri credere vnum eſſe Deum in eſſentia, trinum in perſonis; filium Dei Incarnatum eſſe aliaque myſteria in ſymbolo contenta; nec non & ea quæ pertinent ad rationem ſacramentorum, quæ ab ipſis ſuſcipiuntur aut ſuſcipi debent; ac reliqua denique omnia, quæ ſecundùm exigentiam ſtatus aut conditionis cuiuſque ad ſalutem æternam conſequendam ſunt neceſſaria.

tract. 1. c. 1.

Sed difficultas eſt quandonam affirmatiuum illud fidei præceptum obliget; ſeu quonam

tempore teneatur quis ad actum aliquem fidei exercendum. Reſpondetur ex probabiliori & in praxi tenenda Theologorum ſententia tribus præſertim in caſibus teneri vnumquemque ad actum fidei eliciendum.

Primus eſt, cùm alicui myſteria fidei primò ſufficienter ad credendum proponuntur. Ita Azorius, Malderus, Turrianus, Sanchez, & alij quos citat & ſequitur Bonacina: Secundùm quam doctrinam pueri, vbi primùm rationis vſum adepti ſunt cùm ipſis fidei myſteria ſufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præſertim ſi ad id ſe obligatos eſſe ex dictamine conſcientiæ perſentiant: quod ſimili ratione de infidelibus dici debet. tom. 2. diſt. 2. q. 2. pu. 2.

Secundus caſus eſt, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur, qui ſine fide exerceri nequit; vt cùm quis tenetur de peccato pœnitere & conteri, ſacramentum aliquod ſuſcipere, &c. Ita Doctores proxime citati. Rectè tamen monet Laymannus tract. 1. de fide cap. 10. in hoc caſu præceptum fidei per ſe & directè non obligare, ſed ſolùm indirectè & per accidens: vnde fit vt v. g. ſi quis Sacramentum aliquod ſuſcipere omittat, quando ad illud ſuſcipiendum obligatur, ſufficiat ſi in confeſſione declaret ſe eiuſmodi Sacramenti receptionem omiſiſſe; nec opus ſit vt fidei actualis omiſſionem exprimat, cùm huius omiſſio non ſit peccatum diſtinctum ab omiſſione illius. Ad hunc caſum reducitur quando quis videt ſe tentationem aliquam ſuperare aliter non poſſe, niſi actum aliquem fidei eliciendo; tunc enim illum elicere tenetur, vt fuſiùs explicat & probat Valentia. tom. 3. diſp. 15 quæſt. 2. pu. 5.

Tertius denique caſus eſt, quando quis iuridicè & publica authoritate de fide interrogatur: tunc enim ad fidem tum interiùs eliciendam, tum exteriùs profitendam obligatur, licet ex tali profeſſione mors illi immineat: imò qui ab aliquo priuato de fide interrogaretur, illam non modò non negare, ſed etiam exteriùs

profiteri teneretur,ſi ex illius profeſſionis omiſſione diuinus honor læderetur notabiliter, vel graue aliquod ſcandalum in proximum redun-
22.q.3. daret. Ita authores citati poſt S. Docto-
a. 2. rem.

Ex dictis facilè colligi poteſt; quid circa fidem hoc primo Decalogi præcepto prohibeatur, ſcilicet peccatum quodcunque fidei oppoſitum, quod generaliter ab eodem S. Doctore
ſup. vocatur infidelitas; quæ quidem (vt idem do-
qu. 10. cet) duplex eſt: alia negatiua, qualis eſt in il-
a. 1. lis, qui nihil vnquam de fide audire potuerunt, quam dicit non eſſe peccatum, ſed potiùs pœnam peccati ex primi parentis peccato prouenientem; Additque illos, qui eo ſolùm modo infideles ſunt, propter eiuſmodi infidelitatem non damnari; quamuis damnentur propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt.

Alia eſt infidelitas ipſi fidei (vt loquitur S. Doctor) ſecundùm contrarietatem oppoſita, quæ à quibuſdam priuatiua vocatur, qualis eſt
art. 5. in illis, qui veritatibus fidei ſibi ſufficienter propoſitis aſſentiri nolunt: & hæc ab eodem S. Doctore in tres ſpecies diuiditur, Paganiſmum ſcilicet, Iudaiſmum, & hæreſim; quibus quæſt. 12. addit apoſtaſiam: aut enim quis renititur fidei nondum ſuſceptæ, & talis infidelitas eſt paganorum; aut renititur fidei ſuſceptæ in figura; & ſic eſt infidelitas Iudæorum; vel fidei ſuſceptæ in manifeſtatione veritatis, & ſic eſt infidelitas; apoſtatarum quidem, ſi fides ſuſcepta in totum abijciatur; hæreticorum verò,
q. 11. a. ſi tantùm ex parte.
3. ad 3. Eſt autem obſeruandum ad rationem hæreſis duo requiri (vt docet S. Thomas:) primum eſt, vt ſit error contra aliquam fidei veritatem à Deo reuelatam, & ab Eccleſia propoſitam: ſecundum, vt eiuſmodi error cum pertinacia & contumacia iunctus ſit: vnde. *Si qui ſententiam ſuam* (vt loquitur S. Auguſtinus Epiſt. 162. & refertur cap. *Dixit Apoſtolus* 24. quæſt. 3.) *quamuis falſam atque peruerſam nulla perti-*

naci animoſitate defendunt, quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi.

Ad hæreſim quoque pertinet peccatum illorum, qui de articulo aliquo fidei deliberatè dubitant; vt enim dicitur cap. 1. de hæreticis *Dubius in fide, infidelis eſt.* Item ſi quis exponat ſe periculo errandi in fide, vt ſi ex curioſitate aut alia praua intentione libros hæreticorum legat; eorum conciones audiat; cum illis de fide temerè diſputet; aut frequenti & periculoſa illorum conuerſatione vtatur.

PARAGRAPHVS II.

De virtute ſpei & de peccatis illi oppoſitis.

SPEI nomen ſumitur hic pro virtute ſupernaturali Theologica diuinitùs infuſa, quâ homo fidelis, in præſenti quidem ſæculo bona ſalutaria, in futuro verò ipſam æternam ſalutem à Deo cum fiducia expectat per Christi merita.

Dicitur 1. (virtus ſupernaturalis infuſa) iuxta communem doctrinam S. Thomæ & omnium Theologorum : vnde S. Bernardus in Pſal. 90. dicit hæc Pſalmiſtæ verba, *Quoniam tu es Domine ſpes mea*, à nullo verè proferri poſſe, *niſi cui intùs perſuaſum ſit à Spiritu Sancto.* 1. 2. q. 62. & 63.

Dicitur 2. (Theologica) quia Deum immediatè reſpicit pro obiecto primario & præcipuo : *Neque enim*, vt ait S. Thomas, *aliquid minùs ſperandum eſt ab ipſo Deo . . quàm ipſemet Deus.* 2. 2. q. 17. a. 2

Dicitur 3. per illam expectari à Deo non modò ſalutem æternam, quæ in ipſius Dei fruitione conſiſtit, ſed etiam omnia alia quæcunque bona ſalutaria, id eſt ad ſalutem conſequendam neceſſaria aut vtilia, ſiue corporalia, ſiue ſpiri-

tualia ſint; quod conſtat ex iis, quæ Chriſtus Dominus nos à Deo poſtulare & proinde ſperare docuit in oratione Dominica: *Ea ſiquidem*, vt loquitur S. Auguſtinus, *ad ſpem pertinent, quæ in oratione Dominica continentur.*

cap. 114. Ench.

Dicitur 4. bona illa expectari cum fiducia ſpes enim omnipotentia & fidelitate Dei promittentis innititur: vnde Hebr. 6. vocat ſpem, *Anchoram animæ firmam ac tutam.* Quamuis autem fiducia illa quatenus Deum reſpicit certiſſima eſſe debeat: quia tamen ex parte noſtræ cooperationis multi defectus accedere poſſunt, quibus promiſſionum diuinarum effectus impediatur, ideo monet Apoſtolus, *Vt cum metu & tremore ſalutem noſtram operemur: qui enim ſperat* (vt dicit S. Auguſt. Serm. 15. ad fratres in eremo) *& non timet, negligens eſt; qui autem timet & non ſperat, depreſſus eſt, & deſcendit in profundum quaſi lapis.*

Ad Phi-lipp. 2.

Dicitur denique per Chriſti merita: quamuis enim ex parte quoque noſtra ad aſſecutionem vitę æternę merita requirantur; quia tamen ſine diuina gratia, quæ per Chriſti merita nobis confertur, nihil poſſumus; & in iis quę poſſumus & volumus longè potiores ſunt partes gratiæ diuinæ quàm voluntatis humanæ; ideo *Abſit vt Chriſtianus in ſe ipſo vel confidat vel glorietur* (inquit Cōcilium Trid.) *& non in Domino; cuius tanta eſt erga homines bonitas, vt eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona.*

ſeſſ. 6. c. 16.

Queres an licitum ſit ſpem in homine aut alia creatura collocare. Reſpondetur cum S. Doctore, quanquam in Deo ſolo vt principali cauſa totius boni ſpes collocanda ſit, licitum tamen quoque eſſe ſperare ac confidere in homine aut alia creatura, tanquam cauſa ſecunda & inſtrumentali, per quam ſecundùm diuinæ prouidentiæ ordinem adiuuari poſſumus ad conſequendum aliquod bonum, quod ad vltimum & ſummum bonum ordinetur.

2. 2. q. 17. art. 4.

His breuiter explicatis, videndum eſt quid circa virtutem ſpei hoc primo Decalogi man-

dato præcipiatur aut prohibeatur. Ac in primis certum eſt extare diuinū præceptum de ſpe in Deum concipienda vt docet S. Thomas: quod quidem præceptum, in quantum negatiuum eſt & deſperationem prohibet, obligat ſemper vt ex antè dictis conſtat; in quantum verò affirmatiuum, tribus præſertim in caſibus ſecundùm probabiliorem Theologorum ſententiam obligare conſendum eſt. Primus eſt, quando primùm homini adulto ſufficienter innoteſcit ſe à Deo creatum eſſe ad vitam æternam conſequendam, ſeque teneri vitam illam æternam & media neceſſaria ad illam conſequendam à Deo ſperare. Secundus eſt, quando ad aliquid faciendum obligatur, quod actum ſpei velut diſpoſitionem neceſſariam prærequirit; e. g. quando tenetur, de peccatis pœnitere; ad illorum ſiquidem remiſſionem diuinæ miſericordiæ ſpem requiri docet Concilium Trid. Tertius eſt, quando grauis aliqua tentatio deſperationis vrget, quam aliter homo ſuperare non poteſt, niſi actum ſpeï eliciendo.

q. 22. a. 1.

Seſſ. 6. cap. 6.

Rectè autem monet Iſambertus ad ſatisfaciendum eiuſmodi præcepto non eſſe ſemper neceſſarium, vt formaliter eliciatur actus ipſius ſpei, ſed ſatis eſſe vt virtualiter, quatenùs includitur virtualiter in alicuius alterius virtutis actu, v. g. perfectæ contritionis, qui tunc formaliter eliceretur.

Tract. de ſpe diſp. 6. a. 5.

Quod ſpectat ad peccata, quæ ſpei aduerſantur, ac proinde hoc primo præcepto prohibentur, Theologi docent duobus præſertim modis contra ſpem peccari poſſe, præſumptione ſcilicet & deſperatione.

Rursùs præſumptio dupliciter committi poteſt vt docet S. Thomas: primò, cùm quis præſumit ſe diuinam gratiam aut gloriam æternam ex ſe ipſo & naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe: Secundò, cùm præſumit ſe ex ſola diuina miſericordia conſecuturum remiſſionem peccatorum ſine vlla pœnitentia, aut æternam beatitudinem ſine vllis operibus meritoriis.

q. 21. a. 1.

Deſperatio verò committitur, cùm quis deliberatè de miſericordia diuina diffidit; nec peccatorum remiſſionem, aut beatitudinem æternam, mediaque ad illam neceſſaria am-
lib. 4. pliùs à Deo expectat, ideoque omnem conatũ
cap. 7. ex parte ſua requiſitum intermittit. Rectè autem obſeruat Toletus deſperationem aliquando eſſe hæreſi coniunctam; ſi quis v. g. exiſtimaret ac pertinaciter ſibi perſuaderet Deum aut nolle aut non poſſe peccata à ſe commiſſa remittere, eiuſque miſericordiam talem non eſſe, quæ tot & tam grauia peccata toties iterata condonare velit aut poſſit: quod in confeſſione ſpecialiter declarandum foret.

PARAGRAPHVS III.

De virtute Charitatis, peccatiſque illi oppoſitis.

NOMEN Charitatis ſecundum communem Theologorum acceptionem ſignificat excellentiſſimum quemdam amorem, qui proinde bonum excellentiſſimum & ſummè perfectum tanquam obiectum ſpectare debet, Deum ſcilicet; qui propter ſe ſummè diligendus eſt, & propter quem cætera omnia diligi debent.

Cùm autem de hac nobiliſſima virtute plurima diſputari ſoleant à Theologis, nos hic præ-
q. 23. cipua tantummodò & ſcitu magis neceſſaria
24. ex eorum communi & recepta doctrina, præſer-
& ſeq. timque ex ijs quæ apud S. Doctorem fuſiùs explicantur, ſeligemus.

Primum eſt, charitatem non modò eſſe virtutem ſupernaturalem Theologicam cæteris omnibus quibuſcunque virtutibus perfectiorẽ, vt fusè demonſtrat S. Doctor, ſed etiam eſſe ipſarum virtutum veluti formam; in quantum ſcilicet illis vltimam & completam perfectionem,

earum actus ad vltimum finem perfecte ordinando tribuit.

Secundum eſt, charitatem eſſe amorem, non concupiſcentiæ aut deſiderij, ſed veræ ac perfectæ amicitiæ, qua prius à Deo, licet ſine vllis noſtris meritis amati, eiuſque beneficijs præuenti, ipſum viciſſim redamamus ac ſummè diligimus propter bonitatem ipſius, non qua nobis bonus eſt ac beneficus, ſed qua in ſe infinitè bonus ac perfectus, ac proinde infinitè diligibilis eſt: cùm (vt in priori parte dictum eſt) quidquid in creaturis bonum aut perfectum eſt vel eſſe poteſt, id omne in Deo, imò aliquid infinities melius ac perfectius reperiatur, quod illum omni amore digniſſimum efficit. tract. 2. cap. 2.

Tertium eſt, charitatis actus alios eſſe imperatos, quales ſunt illi qui per ipſius charitatis imperium exercentur, vt cùm quis dat eleemoſynam pauperi, non modo vt eius indulgentiam ſubleuet, ſed præſertim vt Deo placeat, illique opus gratum exhibeat: alios vero elicitos, qui illius proprij ſunt, & ex eius formali motiuo concipiuntur, & quibus homo fertur erga Deum vt ſummè dilectum; ſiue per vnionem affectuum, idem volendo quod vult Deus, eius præcepta conſilia, & alia quæcunque illi placent, appetendo & exequendo, non alia ratione, niſi vt voluntatem ſuam diuinæ voluntati quàm perfectiſſimè vniat & conformet: ſiue per viam beneuolentiæ, qua Deo omnia bona velit quæ ipſi velle poteſt, bona quidem intrinſeca & eſſentialia ipſi Deo, per veram & perfectam in illis complacentiam; bona vero ipſi extrinſeca; (putà gloriam, honorem, amorem, obſeruantiam, & alia religionis reliquarumque virtutum officia, ipſi Deo tam à ſe quã ab alijs creaturis exhibẽnda,) per ardentiſſimum deſiderium; quo hæc omnia non ſolùm velit & optet Deo, ſed etiam quibuſcumque modis poteſt, vt re ipſa exhibeantur, efficiat. Lib. de dil. Deo.

Quartum eſt, veriſſimum eſſe quod S. Ber-

nardus dicit, *Modum diligendi Deum eſſe, diligere ſine modo*: ſiue enim charitas conſideretur obiectiuè ſecundùm illud bonum quod volumus Deo, ſiue appretiatiuè ſecundùm æſtimationem quam de Deo ipſo concipimus, ſiue intensiuè ſecundum feruorem & conatum quo in Deum per amorem ferimur, nullus modus ipſi præſcriptus eſt: Certum eſt enim quod Deum obiectiuè & appretiatiuè tenemur diligere præ alia quauis creatura; vnde Chriſtus Dominus, *Qui amat*, inquit, *patrem aut matrem plus quam me, non eſt me dignus.* Quamuis autem iuxta communem Theologorum ſententiam intenſio charitatis ſub obligatione non cadat, poſſimuſque actu charitatis etiam valdè remiſſo ſatisfacere diuino præcepto, quo iubemur Deum ex toto corde diligere, vt docent Almainus, Maior, Vega, & alij quos citat & ſequitur Iſambertus; certum eſt tamen nullum intenſionis modum in amore Dei eſſe difinitum, noſque nullo affectu adeo ferventi & intenſo poſſe Deum diligere; quin ad illum adhuc feruentiùs & intentiùs diligendum, ſi non ex præcepto tenemur, ſaltem per gratiam ipſius inuitemur & excitemur.

tract. de Char. diſp.

Quintum eſt, habitum charitatis (quod etiam de aliarum virtutum Theologicarum habitibus ſimiliter dicendum eſt) non produci Phyſicè per actus, ſicut de habitibus virtutum moralium docent Philoſophi; ſed à Deo infundi iuxta id quod dixit Apoſt. Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*: & ex conſequenti ſecundùm communiorem & probabiliorem Theologorum ſententiam ab ipſomet Deo augeri, non vero per actus aliquos, niſi tantùm diſpoſitiuè & meritoriè, vt in priori parte dictum eſt: vnde Conſilium Tridentinum obſeruat ſeſſ. 6. cap. 10. Eccleſiam illud augmentum à Deo poſtulare in quadam collecta, cùm dicit: *Da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum.*

tract. 6 cap. 4. ſect. 6.

Ceterùm per quoſnam actus homo ipſius

charitatis augmentum promereri poſſit, non planè conſtat inter Theologos: quidam enim exiſtimant non niſi per actus ipſo habitu intenſiores fieri poſſe: alij etiam per actus æqualiter intenſos: alij per minùs intenſos: imò quidam aſſerunt hominem in charitate constitutum per actus quoque aliarum virtutum promereri poſſe augmentum ipſius charitatis: quod inter alios docet beatæ memoriæ Franciſcus Saleſius Epiſcopus Gebennenſis lib. 3. de amore Dei cap. 2. probatque ex canone 24. ſeſſ. 8. Concilij Trident. vbi indefinite & ſine vlla exceptione dicitur, iuſtitiam acceptam augeri per bona opera: *vbi autem* (inquit ille ex ſancto Bernardo) *nihil excipitur, nihil diſtinguendum eſt.*

Quamuis autem propter tanti viri authoritatem, & plures optimas rationes quas ibidem profert, hæc vltima ſententia probabiliſſima meritò videatur; tutiſſimum tamen eſt & conſultiſſimum vnicuique, actus quam perfectiſſimos charitatis crebrò elicere, & alia pietatis opera ex eiuſdem virtutis motiuo cum ingenti animi affectu producere; ea ſiquidem ratione, non augmentum modò, ſed cumulum diuinæ illius virtutis accipere merebitur.

Porrò theſaurum adeo pretioſum vnico mortali peccato totum deperdi ex fide certum eſt, & à Concilio Trident. definitum ſeſſ. 6. cap. 15. ſicut econtrà per peccata venialia charitatem non amitti declaratur eadem ſeſſ. cap. 11. vbi expreſsè dicitur, *iuſtos quantumvis in peccata venialia quandoque cadant, non propterea deſinere eſſe iuſtos*: ex quibus verbis rectè colligitur non modò charitatem non amitti, ſed ne quidem minui per quælibet peccata venialia: quod etiam docet S. Tho. & cum eo communiter omnes: ſi enim charitas minueretur per peccatum veniale, ſequeretur quòd per plura venialia tandem omninò amitteretur; omne ſiquidem finitum ablatione ſæpiùs iterata alicuius finiti tandem conſumitur. q. 24. a. 10.

Quod quamvis ita ſe habeat, fatendum eſt tamen charitatis feruorem minui per peccata venialia; quæ licet charitati contraria non ſint eius tamen operationibus opponuntur, prauoſque paulatim habitus in anima ingenerant, quibus ad maiora & etiam mortalia peccata perpetranda diſponitur.

Sextum denique eſt, dari ſpeciale præceptum de diligendo Deo; non ſolùm negatiuum, quo prohibeatur quidquid contra dilectionem illi debitam committi poteſt; ſed etiam affirmatiuum, quo Deum actu aliquo interno diligere obligamur. Ita S. Thomas quæſt. 44. art. 1. & euidenter conſtat ex his Chriſti Domini verbis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. quibus cùm adjunxit hæc alia, *hoc eſt primum & maximum mandatum*, illud ab alijs mandatis diſtinctum eſſe oſtendit.

Sanct. Matt. 22.

Quæres quo tempore præceptum illud obliget. Reſpondetur 1. certum eſſe & in confeſſo apud omnes tunc nos ad actum charitatis eliciendum teneri, cùm ad actum perfectæ contritionis eliciendum obligamur; ſiue in articulo mortis, cùm aliter Deo reconciliari non poſſumus; ſiue cùm in ſtatu peccati mortalis ſacramentum aliquod ſuſcepturi vel adminiſtraturi ſumus, deeſtque copia confeſſarij: actus enim perfectæ contritionis charitate formari debet, vt habetur in Concilio Trid.

ſeſſ. 14. c. 4.

Reſpondetur 2. probabile eſſe (quod Nauarrus cap. 11. num. 8. & quidam alij docent) hominem ad actum charitatis exercēdum obligari, vbi primùm rationis vſum adeptus eſt, ipſique ſufficienter innoteſcit Deum eſſe ſummum bonum & vltimum finem, ad quem ſe ſuaque omnia per charitatis actum ordinare tenetur; quamuis Bonacina & alij Theologi negent ad actum charitatis tunc eliciendum obligatum eſſe ſub reatu peccati mortalis. Quidquid ſit autem de illa Nauarri ſententia, indubitatum eſt apud omnes, omiſſionem illam non fore peccatum mortale in eo, qui de illa obliga-

diſ. 3. de charit. qu. 4. pu. 2.

tione nihil vnquam audiuiſſet, aut nuſquam cogitaret ſe ad illum charitatis eliciendum obligari, vel qui Doctorum illorum ſententiæ ſubſcribere nollet, & contrariam ſaltem vt probabilem amplecteretur.

Iam quod ſpectat ad peccata charitati oppoſita, quãuis mortalia omnia, quatenus ſunt quędam Dei offenſæ, huic virtuti maximè aduerſentur, duo tamen ſunt, quæ illi ex propria & peculiari ratione opponuntur.

Primum eſt, odium Dei, quod peccator concipere poteſt (vt docet S. Thomas) ex conſideratione quorumdam effectuum diuinæ voluntatis, qui deprauatæ ſuæ voluntati repugnant, qualis eſt inflictio pœnæ peccatis debitę; Deũ enim propter ſe præcisè odiſſe nullus poteſt, cùm in eius natura nihil niſi infinitè diligibile occurrat. Et hoc peccatum haud dubiè peccatorum omnium grauiſſimum eſt, vt aſſerit idem S. Doctor; cùm per illud homo maximè à Deo auertatur. q. 34. a. 1. art. 2.

Alterum peccatum eſt, acedia, quæ (vt docet S. Thomas) nihil eſt aliud quam triſtitia & tædium quoddam voluntarium & deliberatum de bono ſpirituali, in quantum eſt bonum diuinum, id eſt quatenùs per illud bonum ſpirituale, puta per Sacramentorum ſuſceptionem aliaque bona opera, homo tendit in Deum, illi obſequitur, illum glorificat &c. & vt ſic, opponitur directè charitati, cuius proprius effectus eſt gaudium de bono diuino. q. 35. a. 1. & ſeq.

Explicatis ijs, quæ ad charitatem pertinent in quantum Deum reſpicit, doctrinæ ordo poſtulare videbatur, vt de charitate proximi aliquid diceremus: verùm cùm plurima, quæ ad virtutem illam ſpectant, in præceptis ſecundæ tabulæ contineantur, commodiùs exiſtimauimus (quod etiam præſtitit Nauarrus cap. 14. nu. 3. & ante illum S. Bonauentura in 3. diſt. 37. agere de ijs, quæ ad charitatem proximi ſpectant, cùm quarti præcepti & ſequentium explicationem aggrediemur.

PARAGRAPHVS IV.

De virtute Religionis peccatiſque illi oppoſitis.

q.81.a.1. RELIGIONIS nomine ſecundùm mentem S. Doctoris intelligitur virtus illa, per quam homines Deo debitum cultum & honorem exhibent; quæ quidem non eſt Theologica, ſed prima & præcipua inter morales; cum pro immediato obiecto, non ipſum Deum, ſed cultum & honorem illi exhibendum reſpiciat.

Illius actus ſicut & aliarum virtutum ſunt duplicis generis: alij ſiquidem ſunt eliciti, quibus homo ſubijcitur Deo, illique debitum honorem & cultum exhibet, cuiuſmodi ſunt adoratio, ſacrificium, oblatio, oratio, votum, &c. Per adorationem ſupremam Dei maieſtatem reueremur, noſque illi quanta poſſumus animi ac corporis demiſſione ſubijcimus; per ſacrificium, ipſum Deum colimus tanquam ſupremũ vitæ ac necis arbitrum: per oblationem, eiuſdem Dei abſolutum ac ſummum in res omnes dominium profitemur: per orationem, ad illũ recurrimus, vt fontem ac principium totius boni quod ſperamus: per votum denique eumdem agnoſcimus tanquam vltimum finem, in quem nos & noſtra omnia ſpeciali affectu referre volumus. De quibus omnibus & ſingulis pleniùs agit S. Doctor quæſt. 84. & ſeq.

Alij autem ſunt actus religionis imperati, cuiuſmodi ſunt omnes aliarum virtutum actus, qui ad Dei cultum referri poſſunt: quo ſenſu dicit S. Iacobus, *Religio munda & imm. cul. ta hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, &c.* cap. 1.

Quod ſpectat ad peccata virtuti religionis oppoſita, varia ſunt & multiplicia, de quibus

non ſolùm hic, ſed etiam in duabus ſectionibus ſequentibus agendum erit.

Primum & præcipuum ac veluti radix cæterorum, eſt ſuperſtitio, qua (vt docet S. Thomas) vel Deo cultus illegitimus, vel creaturæ cultus indebitus exhibetur: prior illa ſubdiuiditur in duas ſpecies; quarum altera eſt, cùm Deo exhibetur cultus falſus, vt ſi quis nunc veteris legis ſacrificia offerret; hic enim cultus (vt obſeruat S. Doctor) falſus eſſet, cùm fuerit inſtitutus ad ſignificanda vitæ ac mortis Chriſti Domini myſteria tanquam futura, quæ tamen iam peracta ſunt: ad quod peccatum (vt monet Toletus) reducitur illud, quo quis falſas reliquias pro veris ſupponeret, vel falſa miracula fingeret, vt ementito illo religionis nomine eleemoſynas hinc inde corrogaret.

q. 92. a. 1.

q. 93. a. 1.

Lib. 4 c. 14.

Altera ſpecies eſt, cùm exhibetur Deo cultus ſuperfluus; id eſt (vt explicat S. Doctor) cùm aliquid fit, quod neque confert ad Dei gloriam, neque ad hoc vt mens hominis in Deum feratur, aut carnis concupiſcentiæ inordinatæ refrenentur, aut etiam quod eſt præter Dei inſtitutionem, vel contra legitimam & approbatam Eccleſiæ conſuetudinem: *Hoc enim totum* (inquit S. Doctor) *reputandum eſt ſuperfluum & ſuperſtitioſum.*

Art. 2.

Sup.

Superſtitio autem illa, qua cultus indebitus creaturæ tribuitur, quinque ſub ſe includit ſpecies; ſcilicet Idololatriam, Magiam, Diuinationem, Vanam Obſeruantiam, & Maleficium.

Idololatria eſt cùm cultus diuinus alicui creaturæ tanquam DEO exhibetur. Obſeruat autem rectè Toletus Idololatriam, non modò religioni, ſed etiam fidei eſſe oppoſitam; ſicut enim vera adoratio non eſt, niſi præcedat in intellectu fides, qua illius excellentiam agnoſcimus cui nos ſubiicimus; ſic adoratio falſa, qualis eſt idololatria, ſupponit errorem in intellectu, quo æſtimamus creaturam aliquam honore diuino dignam.

Lib. 4 c. 14.

Magia eſt poteſtas quædam inordinata colla-

ta per dæmones, pacto cum illis inito, qua mediis prauis & ſuperſtitioſis fit aliquid, quod eſt ſupra naturæ humanæ vires, non tamen ipſius dæmonis naturales vires excedit. Pactum autē illud magi cum dæmone fit, vel expreſsè cùm ipſo dæmone viſibiliter apparente, aut cum aliquo alio mago vices dæmonis ſupplente: vel tacitè per dæmonis inuocationem, quæ non ſolum fieri cenſetur, cùm homo conceptis verbis auxilium dæmonis inuocat, ſed etiam (vt rectè monet Martinus Delrio) quoties homo
Lib.6. disqui. magic. qu.2. intentat aliquid facere per ea, quæ neque ex ſe, nec virtute aliqua ſupernaturali diuinitùs indita, talem effectum producere poſſunt, vt cùm certa verba vel characteres ad morbos depellendos adhibentur.

Suprà. Obſeruat etiam Toletus magiam hæreſi ſæpe coniunctam eſſe; vt ſi magus cum pertinacia credat dæmones poſſe patrare miracula, aut aliquid citra permiſſionem diuinam propria virtute facere: *Certiſſimè enim tenendum eſt* (vt ait S.
Lib.18 de ciu. c.18. Auguſtinus) *ſolum Deum poſſe omnia facere quæ voluerit, nec dæmones aliquid operari ſecundùm naturæ ſuæ potentiam, niſi Deus permiſerit.*

Obſeruat etiam idem Toletus contingere aliquando poſſe perſonas quaſdam ſimplices, modis ſupra explicatis, quibus tacitè dæmon inuocatur, vtentes, inuincibiliter ignorare ſe inuocare dæmonem; & tunc non peccare ſaltem mortaliter propter ignorantiam illam inuincibilem, quæ tamen amplius illos non excuſat, quando vel ab aliis monentur, vel per ſe ipſos aduertunt id quod faciunt illicitum eſſe, aut de illo dubitare incipiunt.

Diuinatio eſt inordinata & ſuperſtitioſa inquiſitio rerum aliquarum vel futurarum vel occultarū, quas homo hic & nunc naturaliter cognoſcere non poteſt.

q.95. a.5. Docet autem S. Thomas ſemper in diuinatione expreſſam vel tacitam dæmonis inuocationem reperiri, vt illius ope notitia rerum illarum acquiratur: vnde fit vt diuinatio, ſicut & ma-

gia, propter illud commercium cum dæmone, grauiſſimum contra virtutem religionis cenſeatur eſſe peccatum: Apoſtolus ſiquidem prohibet fideles *fieri ſocios dæmoniorum*: & S. Auguſtinus lib. 2. de doct. Chriſt. c. 23. dicit *Omnem ſocietatem dæmonum tanquam peſtiferam eſſe fugiendam.* 1. Cor. 10.

Expreſſa autem dæmonis inuocatio in diuinatione multipliciter fieri ſolet (vt fusè explicat S. Doctor) iuxta varios modos quibus ſolet dæmon futura vel occulta manifeſtare. Aliquãdo enim id præſtat per fictas quaſdam apparitiones, quibus oculis hominum illudit: & hæc diuinationis ſpecies vocatur præſtigium. Aliquando per ſomnia; quando quis per ſomnia reſponſum expectat à dæmone: & vocatur diuinatio per ſomnia. Aliquando per mortuorũ fictam apparentiam vel locutionem: & vocatur Necromantia. Aliquando per ſtatuas & aliqua corpora terreſtria: & dicitur Geomantia. Aliquando per figuras apparentes in aquis: & vocatur Hydromantia. Aliquando per figuras æreas vel igneas: & vocatur Æromantia vel Pyromantia. Aliquando per inſpectionem viſcerum animalium quæ dæmonibus immolantur: & dicitur Aruſpicium. q. 95. a

Quę quidem omnes diuinationis ſpecies ſunt peccata mortalia grauiſſima, diuina lege reprobata, vt patet Deut. cap. 18. & etiam ſanctionibus Eccleſiaſticis ſub anathematis interminatione prohibita, vt habetur cap. *Si quis*, 26. q. 5.

Diuinatio quæ fit per tacitam dæmonum inuocationem (vt docet S. Thomas) in duo genera ſubdiuiditur. Quorum primum eſt, quãdo ad cognoſcendas res futuras vel occultas ſuperſtitiosè conſideratur aliquid in diſpoſitionibus quarumdam rerum, quod ex ſe nullam habet naturalem connexionem cum rebus illis futuris vel occultis: vt enim rectè dixit S. Auguſt. *Iſta opiniones quibuſdam rerum ſignis humana præſumptione inſtitutis, ad eadem illa, quaſi quadam cum dæmonibus pacta, referenda ſunt.* Suprà. Lib. 2. de doc. Chr. c. 22.

Quod ſi ad hunc diuinandi finem motus vel

ſitus ſiderum conſideretur, hæc diuinatio dicitur Aſtrologia: ſi garritus animalium aut auium, dicitur Augurium: ſi earumdem auium volatus, Auſpicium: ſi verba quædam hominum caſu prolata retorqueantur ad prænotionem aliquã futurorum, dicitur Omen: ſi lineamenta quædam manus ſuperſtitioſe obſeruentur, vocatur Chyromantia.

q. 95. a. 5. Porrò circa Aſtrologiam obſeruandum eſt ex S. Doctore, quod, quamuis per illam ſcientiam aliqui effectus naturales præcognoſci poſſint, vt Eclypſes, aëris immutationes, &c. item inclinationes, complexiones, & aliæ ſimiles corporis humani diſpoſitiones (quòd, licet valdè incertum ſit in particulari, nihilominùs in generali ex Philoſophia compertum eſt, aſtra & cœlos in humana corpora aliquo pacto influere) certum eſt tamen duobus præſertim in caſibus mortale peccatũ eſſe Aſtrologica eiuſmodi ſciẽtia vti. Primò ad ea cognoſcenda, quę à ſola diuina voluntate pendent, puta ad cognoſcendam prædeſtinationem, ſalutem, damnationem &c. alicuius hominis. Secundò ad ea præcognoſcẽda tanquam certò euentura, quæ ex libera hominis voluntate pendent: vnde S. Auguſt. lib. 4 confeſſ. c. 3. dicit eiuſmodi aſtrorum conſultores, quos vocat *Planetarios, à Chriſtiana pietate repelli & damnari:* & lib. 2. de doct. Chriſt. c. 20. vocat Aſtrologiam illam iudiciariam genethliacorum, *Perniciosam ſuperſtitionem*; dicitque illius ſectatores *nimis errare, & vendere imperitis hominibus miſerabilem ſeruitutem.* Diximus (tanquam certò euentura) quia, ſi quis per illam ſcientiam ex cognitione complexionis & habitudinis naturalis alicuius hominis, conijceret tantùm euenire poſſe, vt hoc vel illud ageret; tunc licet alioqui vanum & valdè incertum eſſet tale iudicium, nõ eſſet tamen peccatum mortale; niſi in eo caſu, quo quis ita addictus eſſet eiuſmodi aſtrologicis obſeruationibus, vt illis tanquam prima & pręcipua regula in ſuis actionibus vteretur; ita vt, niſi priùs conſultis aſtris, neque vllum negotium aggredi, neque quidquam

alicuius momenti agere vellet.

Eſt præterea genus alterum diuinationis per ſortes, circa quod aduertendum eſt ex S. Thoma, alias eſſe ſortes diuinatorias, quę adhibentur ad aliquid occultum vel futurum ſciendum; alias conſultorias ad cognoſcendum quid in aliquo caſu agendum ſit; alias diuiſorias ad determinandum quid in alicuius rei partitione cuique eueniat. & in ſortibus quidem diuinatoriis eſt ſemper peccatum mortale; quia in illis ſemper tacita dæmonis inuocatio reperitur; cùm neque ex diuina inſtitutione, neque ex aliqua virtute naturali ſortes illæ connexionem vllam neceſſariam habeant cum eo, quod per illas inquiritur. 2. 8.

In ſortibus autem conſultoriis eſt etiam peccatum mortale, quando reſolutio expectatur à dæmone, non verò quando per illas Deus conſulitur; quod tamen fieri non debet niſi cum triplici conditione. Prima eſt vt non ex curioſitate, ſed ex graui aliqua neceſſitate id fiat: e.g. *Si inter Dei miniſtros* (vt id verbis & authoritate S. Auguſtini explicemus) *ſit diſceptatio, qui eorum perſecutionis tempore maneant, ne fuga fiat omnium; & qui eorum fugiant, ne morte omnium deſeratur Eccleſia: ſi hæc diſceptatio aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, ſorte legendi ſunt*: Epiſt. 180. ad Honoratum.
& lib. 1 de doct. Chriſt. aliud profert exemplum cap. 28
Si inquit *abundaret aliquid, quod oporteret dari, ei qui non haberet, nec duobus dari poſſet: ſi tibi occurrerent duo, quorum neuter alium vel indigentia vel aliqua erga te neceſſitudine ſuperaret, nihil iuſtiùs faceres, quàm vt ſorte eligeres, cui dandum eſſet, quod duobus dari non poſſet.*

Secunda conditio eſt, vt fiat cum reuerentia: vnde obſeruat Beda ſuper caput 1. Act. Apoſtolorũ nonniſi collecto fidelium cœtu & precibus ad Deum fuſis ſortes dediſſe, vt in locum Iudæ alium Apoſtolum ſubſtituerent.

Tertia denique conditio eſt, vt verba ſacræ ſcripturæ, quæ in ſortibus conſultoriis adhibe-

Epiſt. 119. ad Innuar rentur, ad negotia terrena non conuertantur: vnde S. Auguſtinus, *his* inquit *qui de paginis Euangelicis ſortes legunt; etſi optandum ſit vt id potius faciant: quàm ad dæmonia conſulenda coucurrant, tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſecularia & ad vitæ huius vanitatem diuina oracula vello conuertere.*

Diuiſoriæ autem ſortes licitæ ſunt, dummodò triplex adſit conditio, vt docet Toletus.

Lib. 4. c. 13. Prima eſt, vt nihil in illis fiat contra iuſtitiam. Secunda, vt nihil etiam fiat contra bonum publicum, vt ſi dignitates ſorti committerentur inter eos, quorum aliqui eſſent ad illas inepti. Tertia denique, ne fiant eiuſmodi ſortes in beneficiis & dignitatibus Eccleſiaſticis, in quibus ſortitione vti non licet. His ſtantibus conditionibus ſorte diuiſoria vti licitum eſt, dummodò euentus illius non expectetur à dæmone, ſed ſit purè fortuitus.

Vana obſeruatio in eo differt à diuinatione, quòd hæc præſertim ſpectet cognitionem rerum quarumdam occultarum modo indebito conſequendam, illa vero referatur ad commoditates aliquas corporis vel animi per media quædam inutilia & ſuperſtitioſa obtinendas; quod ſi id fiat ad nocumenta inferenda, vocatur maleficium. Certum eſt autem eiuſmodi vanam & ſuperſtitioſam obſeruationem eſſe ex genere ſuo peccatum mortale; in ea ſiquidem vel expreſſa vel tacita dæmonis inuocatio ſemper reperitur, vt docet S. Auguſtinus. lib. de doct. chr. c. 20.

Illius vero tres ſunt præſertim ſpecies. Prima eſt ars notoria, quæ orationes quaſdam & ieiunia, tanquam media certa & infallibilia, adhibet ad acquirendas ſcientias ſine vllo labore & ſtudio, ad modum ſcientiarum infuſarum: quod quidem fieri ſine mortali peccato non poteſt, vt docet S. Thomas. q. 96. a. 1. Secunda eſt, obſeruatio ſanitatum; cùm quis nimirùm ad ſanitatem recuperandam aut alteri conferendam, media quædam inutilia & ſuperſtitioſa adhibet: vt quaſquam orationes certis quibuſdam verbis

& non aliis conceptas, certos characteres brachio colligatos,&c. Et hæc vana obſeruatio, niſi inuincibilis ignorantia excuſet, mortale peccatum eſt; cùm (vt docet S. Thomas art. 2.) in ea ſubſit ſemper tacita aliqua dæmonis inuocatio: vnde S. Auguſtinus ſuprà dicit, quod *ad ſuperſtitionem pertinent ligaturæ & remedia, quæ medicorum quoque diſciplina condemnat, &c.*

Neque dicas orationes eſſe media optima & religioni valdè conſentanea: id enim verum eſt, ſi adhibeantur ſolùm ad poſtulandam à Deo ſanitatem; non verò, ſi illis ex ſuperſtitioſa perſuaſione ineſſe credatur vis ad conferendam ſanitatem; vel ſi exiſtimetur per illas orationes ſanitatem infallibiliter eſſe impetrandã, dummodò talibus verbis & non aliis conſtent, &c. quis enim non videat obſeruationes eiuſmodi vanas & inutiles eſſe, proindeque & orationi & religioni repugnantes.

Idem iudicium ferendum eſt de ijs, qui collo appenſas geſtant reliquias ſanctorum, aut verba quædam Euangelica; ſi enim id fiat ex vero & ſincero religionis affectu ad colendum Deum & ſanctos eius honorãdos, licitum eſt & pium: ſi verò vana aliqua circumſtantia obſeruetur; vt quòd vas reliquiarum debeat eſſe talis formæ; quòd verba Euangelica in carta virgine ſint ſcripta: aut quòd certò credatur reliquiis illis & verbis ineſſe vim infallibilem efficiendi, vt quis v.g. in bello aut in ſtatu peccati mortalis non moriatur: id haud dubiè ſuperſtitioſum eſt ac proinde illicitum, vt docet Toletus lib. 4. cap. 16. poſt S. Thomam ſup. art. 3. ad 3.

Tertia denique eſt, vana obſeruatio futurorũ euentuum: vt cum quis ex quarumdam rerum impertinentium occurſu mala aliqua vel bona ſibi vel aliis euentura ominatur. Varia illius vanæ obſeruationis exempla profert S. Auguſtinus ſuprà, vbi dicit quòd *Ad pacta cum dæmonibus inita pertinent millia inanium obſeruationum; puta ſi membrum aliquod ſalierit; ſi iunctim ambu-* cap. 20

lantibus amicis lapis aut canis aut puer medius interuenit; ſi quis cum ſe calceat ſternutauerit; ſi veſtis à ſoricibus rodatur; & plus timeatur ſuſpicio mali futuri quàm præſens damnum doleatur.

Quod ſpectat ad maleficium, breuiter dicimus ſpeciem quamdam eſſe vanę obſeruationis, qua quis dæmonis ope aliis ſiue in corpore, ſiue in anima, ſiue in bonis exterioribus nocet vel nocere intendit. Vnde patet quæ ſit differentia inter magum & maleficum, vt obſeruat To-
Lib. 4 c.16. letus; magus enim ope dæmonis vtitur præſertim ad propriam oſtentationem & admirationem ſui excitandam; maleficus vero ad nocumentum aliis inferendum.

Eſt autem duplex maleficium, amatorium ſcilicet & veneficium, maleficium amatorium illud eſt, quo vtuntur malefici ad amorem carnalem excitandum, vel è contrà ad odia vel diuortia inter perſonas coniugatas excitanda: circa quod obſeruandum eſt (vt rectè monet
Suprà. idem Toletus) dæmonem nullam poſſe voluntati humanæ neceſſitatem inferre, ſed eam tantummodò allicere, vel immutando phantaſiam & imaginationem, & rem amatam exhibendo tanquam amabiliorem, vel carnis appetitum inflammando & excitando; quibus non obſtantibus voluntas libera ſemper manet, poteſtque homo, ſi velit, gratiæ diuinæ auxilio adiutus illecebras omnes eiuſmodi abiicere.

Maleficium veneficium illud eſt, quo vtuntur malefici, vt alicui noceant, vel in corpore dolores & infirmitates quaſdam inducendo, vel in bonis exterioribus ventos, grandines & tempeſtates ope dæmonis excitando, quibus animalia interimantur, arbores eradicentur, domus ſubuertantur, &c. certum eſt enim dæmonem iſta & alia ſimilia, Deo ita permittente, poſſe efficere, vt manifeſtum eſt ex cap. 1. & 2. libri Iob.

Porrò aduertendum eſt maleficos, præter

peccatum maleficij initi, multis inſuper aliis horrendis peccatis eſſe irretitos: quapropter ab illis in confeſſione inquiri debet, num aliquod pactum expreſſum vel tacitum cum dæmone inierint? quidue illi promiſerint; num Christi Domini fidem & Baptiſmum eiurauerint? num aliquid erroneum contra fidem crediderint: num dæmonem inuocauerint, vel ipſi adorationem aut alios diuinos honores detulerint? vel ab ipſo aliquod in hac vita vel in futura ſperauerint? num ſacrilegium aliquod commiſerint, & rebus aliquibus ſacris, puta oleo ſancto, aqua benedicta, ad impia & nefanda facinora patranda abuſi fuerint? Perpendenda item damna, quæ ex eorum maleficiis fuerint ſubſecuta, vt reparatio eorum iniungatur: quæ omnia & plura alia videri poſſunt apud Martinum Delrio lib. 6. ſect. 3. & Toletum loco ſup. cit. vbi etiam rectè monet maleficos peccare, non ſolùm quando vtuntur maleficiis ad nocendũ, ſed etiam cùm eamdem artem adhibent ad ſoluendum maleficium quod intulerunt; imo nec licitum eſſe petere à malefico, vt maleficium altero maleficio diſſoluat; ſed orationibus, exorciſmis, ſacramentorum digna ſuſceptione, & aliis piis operibus id à Deo poſtulandum & expectandum eſſe.

Preter quinque ſupradictas ſuperſtitionis ſpecies, duo ſunt adhuc peccata religionis virtuti ſpeciatim oppoſita, ſcilicet tentatio Dei, & ſacrilegium.

Tentatio Dei eſt, cùm quis dubitans de aliqua perfectione Dei aliquid agit, vt experiatur vtrum Deus talem perfectionem habeat necne; v. g. vtrum Deus ſciat vel poſſit aliquid. Hoc autem peccatum ex genere ſuo mortale eſt, vt docet Toletus cap. 19. vbi etiam obſeruat duobus modis illud committi poſſe: vno modo expreſsè; cùm quis aliquid facit hac intentione, vt experiatur vtrum Deus aliquid facere poſſet: altero modo tacitè; quando quis, licet non habeat expreſſam intentionem Deum tentandi,

id tamen agit, quod ex ſe in illam Dei tentationem tendit; vt cùm quis neglectis mediis à diuina prouidentia conſtitutis expectat effectũ aliquem à ſolo Deo, nulla neceſſitate aut cauſa rationabili ad id mouente: vnde S. Auguſtinus dicit, quòd Chriſtus Dominus *Fugiendo & latendo hominis inſtruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat.*

Lib. 1. cont. Fauſt. c. 36.

Quod ſi neceſſitas aliqua vel rationabilis cauſa ſubſit; tunc (vt docet S. Thomas) non tentaret Deum, qui auxilium aliquod extraordinarium ab eo poſtularet aut expectaret, iuxta illud, *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros ad te dirigamus.*

q. 97. a. 2. 2. paralip. 20.

Sacrilegium (vt docet S. Thomas) eſt violatio rei ſacræ ſeu diuino cultui deſtinatæ: quæ violatio contingit, cùm aliquid circa eam fit, quod repugnat cum eo cultu ad quem deſtinata eſt, vt rectè obſeruat Gregorius à Valentia. Tres autem ſacrilegij ſpecies diſtinguit S. Doctor ſuprà; prima ſpectat perſonas ſacras; ſecunda loca ſacra; tertia res ſacras, prout à perſonis & locis diſtinguitur.

q. 99. a. 1. & ſeq. diſp. 6. q. 15. de ſac. pun. 1.

Ad primam ſpeciem pertinet quidquid fit contra perſonam ſacram, (qualis eſt clericus vel perſona religioſa) quo reuerentia eius conditioni debita, aut immunitas eidem, quatenus Deo ſacra eſt, conceſſa violatur, aut læditur; vt ſi quis manus violentas in Clericum inijciat, aut cum perſona ſacra fornicetur.

Ad ſecundam ſpeciem ſpectant actiones illę, quæ ſpecialiter repugnant cultui diuino ad quem ſacer locus deſtinatus; qualia ſunt effuſio iniuſta ſanguinis humani in Eccleſia, item fornicatio & quæuis alia illicita ſeminis effuſio in eodem loco, furtum item, non modo rei ſacræ quod ad tertiam ſpeciem pertinet, ſed & cuiuſcumque alterius in loco ſacro perpetratum, vt ex communi Theologorum ſententia docet Valentia ſuprà.

Ad tertiam denique ſacrilegij ſpeciem pertinet abuſus ſacramentorum aliarumque rerum ſacrarum, vel olei ſacri, aquæ benedictæ, &c. itē profanatio vaſorum & ornamentorum ſacrorum, violatio imaginum ſacrarum. Addit Caietanus apud eumdem Valentiam ſuprà, ad hanc quoque ſacrilegij ſpeciem pertinere ſacrarum ſcripturarum abuſum; vt ſi ad ſuperſtitiones inducendas, vel hereſes confirmandas, vel etiam ad res ludicras adhibeantur.

Cæterùm rectè obſeruat idem Valentia ſuprà, p. 1. 2. ſacrilegium quodcunque ex formali intentione & cum diuini cultus contemptu perpetratum, eſſe peccatum mortale; nec vllam materiæ leuitatem excuſare, eo quòd ratione contemptus, ſi non materia, certè malitia grauis ſemper in eo reperiatur: ſecùs autem ſi quis abſque vllo diuini cultus contemptu re aliqua ſacra vtatur præter eum finem, ad quem deſtinata eſt; aut enim tantummodò erit peccatũ veniale, ſi prudentis viri iudicio materia leuis eſſe cenſeatur; ſi verò grauis ſit, erit mortale.

PARAGRAPHVS V.

Quot modis peccetur in primum Decalogi præceptum.

CONTRA hoc primum Decalogi præceptum peccant in primis qui Idololatriam ac Iudaïſmum profitentur, aut à fide, vel religione Catholica per apoſtaſiam recedunt.

Qui dogmatibus hæreticorum aliiſque erroribus ab Eccleſia damnatis & proſcriptis pertinaciter adhærent: qui hæreticos in cauſa hæreſis fouent & protegunt; cùm illis temerè de fide diſputant; eorum libros legunt; aut concionibus vel ceremoniis interſunt.

Qui de alicuius articuli fidei veritate dubitant; qui fidem negant vel diſſimulant, cùm

illam exteriùs profiteri tenentur: qui fidei myſteria præcipua aliaque ad ſalutem ſcitu neceſſaria, vt ſymbolum fidei, orationem Dominicam, Decalogum, & Sacramenta culpabiliter ignorant.

Qui de miſericordia & gratia Dei præſumunt: vel de illa deſperant, qui Deum propter flagella ſibi inflicta oderunt; de eius prouidentia obmurmurant; vel eius obſequium animo deliberato faſtidiunt.

Qui Deo cultum ſuperſtitioſum & indebitũ, vel creaturæ cultum ſoli Deo debitum impendunt: qui dæmonẽ expreſſè vel tacitè inuocant vel pactũ expreſſum vel tacitum cũ eo ineunt.

Qui rerum futurarum vel occultarum cognitionem per modos ſuperſtitioſos & indebitos inquirunt, vt per præſtigia, ſomnia, necromantiam, geomantiam, &c. item per Aſtrologiam iudiciariam ab Eccleſia reprobatam, augurium, auſpicium, omen, chiromantiam, ſortes, & alios ſimiles modos à dæmonibus in perniciem hominum inuectos.

Qui diuinos & ariolos de rebus illis futuris vel occultis conſulunt; ab iiſque, quid ſibi proſperum aduerſumve euenturum ſit, perquirunt: qui (vt communiter dicitur) cribrum farinaceum aut annulum vertunt, vt v. g. furti alicuius authorem detegant.

Qui reliquias vel imagines ſanctorum cum quibuſdam obſeruationibus ſuperſtitionis collo vel brachio appenſas ferunt, qui orationes quaſdam & ieiunia adhibent tanquam media infallibilia ad ſcientias aliquas ſine vllo ſtudio comparandas.

Qui ad ſanitatem recuperandam vel aliis conferendam certis verbis, orationibus, characteribus, & aliis ſimilibus ſuperſtitioſis modis nullam ex natura ſua ad talem effectum producendum vim habentibus, vtuntur: qui vanis & friuolis quibuſdam obſeruationibus euentura ſibi bona ominantur.

Qui maleficiis amatoriis aut veneficis vtun-

tur; (à quibus quærendum num damnum aliquod intulerint vt illius reſtitutio iniungatur:) qui per quaſdam ligaturas Matrimonij vſum & conſummationem impediunt.

Qui Deum tentant, neglectiſque mediis ab eius prouidentia ordinatis, effectum aliqué ſine vlla neceſſitate aut ratione ab eo expectant.

Qui ſacrilegium aliquod perpetrant; perſonas Deo ſacras polluunt vel iniuriosè percutiunt aut immunitates illarum iniuſtè violant: qui templa vanis, immodeſtis, vel obſcænis colloquiis, aut peioribus adhuc actibus, puta furto, fornicatione, aut ſimili aliqua fœditate, aut iniuſta ſanguinis effuſione polluere ac profanare non verentur.

Qui Sacramenta indignè ſuſcipiunt vel miniſtrant; vaſa & ornamenta Eccleſiæ, aliaſque res ſacras ad vſus prophanos vel ſuperſtitioſos adhibent; imagines ſanctorum contumelioſè tractant; ſacræ ſcripturæ verbis ad res ſuperſtitioſas, ridiculas, vel falſas abutuntur.

SECTIO II.

Explicatur ſecundum Decalogi præceptum.

Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

HVIVS ſecundi præcepti verbis ex vna quidem parte prohibetur abuſus diuini nominis, & irreuerentia illa, quæ committitur à blaſphemis, periuris aut temerè iurantibus: & ex altera præcipitur, vt ſumma reuerentia nomini diuino exhibeatur; iuramenta ſeruentur; & vota facta fideliter adimpleantur. Qui ad illius faciliorem & pleniorem expoſitionem de tribus præſertim hic agendum eſt, ſcilicet de iuramento, de blaſphemia & de voto.

PARAGRAPHVS I.

De Iuramento.

q. 89. a 1. & ſeq. OBSERVANDVM eſt, ſecundùm doctrinam S. Thomæ, iuramenti nomine ſignificari actum religionis, quo quis Deum in teſtem adhibet, eiuſque teſtimonium inuocat in confirmationem eorum, quæ aſſerit vel promittit; eaque ratione profitetur diuinam veritatem eſſe indefectibilem.

Fit autem iuramentum vel expreſsè, cùm quis iurat per Deum aut per Chriſtum, &c. vel tacitè, vt cùm quis iurat per creaturas aliquas, quatenùs in illis diuina bonitas vel potentia elucet; vt quando quis iurat per ſanctos, per animam ſuam, per ſolem, per ignem, &c. in his enim & ſimilibus iuramentis cenſetur creatura in teſtem adduci, non per ſe, ſed quatenùs dicit ordinem ad Deum, præſertim ſi addatur nomen ipſius Dei, v. g. ſi iuretur per ignem Dei, & quod ſi quis creaturas illas nominaret ſine vllo ad Deum reſpectu, ille non cenſeretur iurare: vnde etiam Nauarrus & alij Doctores cap. 12. exiſtimant iſtos loquendi modos (per fidem meam, in fide probi viri, in conſcientia) non ſufficere ad veram & propriam iuramenti rationem; qui enim ijs vtuntur, ſi nihil aliud intendant, ſignificare tantum videntur ſe aliquid aſſeuerare ex veracitate & veritate quæ virum probum decet.

Eſt etiam alius iurandi modus, quem S. Thomas dicit fieri per execrationem; quando quis Art. 6. ſibi vel ſuis malum aliquod imprecatur, ſicque Deum non modò in teſtem, ſed etiam in vindicem inuocat, niſi dicta ſua veritati conſonent.

Quocunque autem modo iuretur, vt id licitè fiat, tres in iuramento conditiones requiri

docet idem S. Thomas; vt ſcilicet iuretur in veritate, in iuſtitia, & in iudicio, iuxta id quod Art. 7
habetur Hierem. 4. *Iurabis, viuit Dominus, in veritate, in iuſtitia, & in iudicio.* Veritas iuramenti in eo conſiſtit (prout explicat S. Doctor) vt id quod iuramento aſſeritur, exiſtimetur eſſe verum ab eo, qui iurat: iuſtitia, vt iuramento fiat de re licita & honeſta: iudicium, vt non fiat niſi ex graui & neceſſaria cauſa.

Cùm autem iuramenta (vt ſupra inſinuatum eſt) alia ſint aſſertoria alia promiſſoria; hoc iſto- Lib. 4
rum proprium eſt, quòd is qui ſub iuramento c. 22.
promiſit ſe aliquid facturum, illud adimplere ſub peccato mortali teneatur, etiamſi illud quod promiſſum eſt leue ſit & parui momenti vt docet Toletus & cum illo cōmuniter omnes.

Sunt tamen aliqui caſus (vt monet idem author) in quibus nulla eſt, vel ceſſat iuramenti promiſſorij obligatio; vt ſi quis iuret de re aliqua mala facienda, tunc enim iurans peccat, nec tenetur; imo nec licitè poteſt illam exequi. Similiter ceſſat obligatio iuramenti; ſi res per illud promiſſa fiat impoſſibilis, vel ſi abſque peccato impleri non poſſit. Tollitur etiam eadem obligatio diſpenſatione Epiſcopi, & alijs modis quibus voti obligationem ceſſare infrà dicetur. Spectanda etiam eſt in multis caſibus intentio iurantis, vt ex illa iuramenti interpretatio petatur: exempli gratia qui iurat ſe filium aut ſeruum caſtigaturum, non ita intendit ſe ad id obligare, quin ſibi reſeruet facultatem, ſi ita expedire videatur, pœnam illam remittendi: ſimiliter qui volens alteri honoris cauſa primum locum cedere, ſe in illo non ceſſurum iurat, non intendit ita ſe obligare, quin, ſi alius acceptare nolit, poſſit locum illum ſibi retinere. In ijs tamen & ſimilibus caſibus longè conſultius eſt, à iuramentis eiuſmodi abſtinere, cùm nulla ſit tunc iurandi neceſſitas; vnde iuramenta illa à peccato ſaltem veniali excuſari non poſſunt.

Quamuis verò iuramentum licitum ſit, non

eſt tamen de genere bonorum (vt recte monet Art. 5. S. Doctor) quæ ſunt per ſe bona & appetenda, vt oratio, eleemoſyna,&c. ſed illorum quæ tantum bona ſunt & appetenda poſita aliqua neceſſitate; ſicut medicina, quæ nonniſi premente ægritudine prodeſt : vnde ſimiliter iuramentum, cùm ſit veluti remedium, quod in ſidei humanæ defectum aſſumitur, nonniſi raró & vrgente neceſſitate vſurpandum eſt : quo ſenſu dixit Chriſtus Dominus, *Ego autem dico vobis,* S.Matt 5. *non iurare omnino , neque per cælum , &c.* quæ verba explicans S. Auguſtinus lib. 1. de ſerm. Dom. in monte cap. 17. *Ita ergo* inquit, *intelligitur, præcepiſſe Dominum, ne iuretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat iuſiurandum, & aſſiduitate iurandi ad periurium per conſuetudinem delabatur: quapropter, intelligit non in bonis ſed in neceſſarijs iurationem habendam, refrænet ſe quantum poteſt, vt non ea vtatur niſi in neceſſitate, &c.*

Porró quàm pernicioſa ſit iurandi conſuetudo variis id locis ſcriptura diuina teſtatur ac præſertim Eccl. 23. *Iurationi non aſſueſcat os* Hom. 5. ad pop. Antio. *tuum: multi enim caſus in illa, &c. vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga.* Qua veró ratione praua hæc conſuetudo tolli & euelli poſſit docet S. Chryſoſtomus his verbis : *Vis diſcere, quomodo ab hac impia conſuetudine iurandi liberari poſſis : ego te quendam docebo modum quem, ſi tenueris; ſuperabis omnino, cùm videris te ipſum vel alium quemque ſeruorum vel filiorum vel vxorem hoc malo captos, & ſæpius commonefactos nec tamen correctos; iube incœnatos cubare, & hanc tibi illiſque damnationem impone, damnationem inquam, non damnum ſed lucrum ferentem.* Idem in hom. ad baptizandos hoc aliud remedium proponit : *Ab omnibus coniunctis hoc poſtula, hoc pete beneficium, vt te iurantem arguant & confundant.* Epiſt. 14. ad Celantiam. Optimè S. Hieronymus, *Mentiri*, inquit, *& iurare lingua tua prorſus ignoret; tantuſque in te ſit amor veri, vt quidquid dixeris, iuratum putes.*

PARAGRAPHVS II.

De blaſphemia.

BLASPHEMIA ſecundùm doctrinam S. Thomæ eſt peccatum, quo quis ex prauo cordis affectu de excellentia diuinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo quod minimè ei conuenit, ſiue id ore fiat, ſiue ſolùm mente concipiatur. 2. 2. q. 13. a. 1.

Alia eſt autem blaſphemia ſimplex, alia hæreſi coniuncta: illa dicitur hæreſi coniuncta, quæ aliquid de Deo aſſerit vel de illo negat, quod eſt fidei contrarium; vt ſi quis dicat Deum eſſe crudelem, non eſſe prouidum &c quod obſeruare debent confeſſarij, ac pœnitentes qui ſe de talibus accuſant, interrogare, nam ita eſſe crediderint.

Blaſphemia verò ſimplex ea eſt, quæ non tàm fit per modum aſſertionis ſeu enunciationis, quàm per modum deteſtationis ac veluti cuiuſdam imprecationis in Deum: vt ſi quis Deo maledicat, aut verba probroſa in Deum proferat: item ſi contumelioſè partes quaſdam corporis Chriſti nominet, vt caput, ſanguinem, mortem Dei, quaſi ob iſta Dei filium contemptibilem æſtimet, illique ſtupenda prorsùs impietate exprobret, quòd propter nimiam in nos charitatem carni & ſanguini communicare voluerit, & in carne aſſumpta pro nobis mori.

Quamuis autem is qui cum debita reuerentia in re maximi momenti ad confirmandam dictorum ſuorum veritatem Chriſti Domini nomen interponeret, eiuſque corpus, ſanguinem vel mortem pro nobis perpeſſam honoris cauſa nominaret, nullum blaſphemiæ reatũ incurreret, vt rectè obſeruat Bonacina; nihilominùs Diſp. 3 qu. 8. de bla. pu. 2.

ſupra dicti loquendi modi, qua ratione proferri ſolent, vix à peccato blaſphemiæ excuſari poſſunt; cùm ſemper in illis reperiatur formalis aliquis aut ſaltem tacitus Dei contemptus, niſi forte (vt docet Nauarrus) linguæ ac mentis
c.13.1. præcipitatio, (vt accidit in ijs qui ſubita aliqua ira corripiuntur) ob indeliberationem & inaduertentiam à peccato mortali excuſet: quæ tamen excuſatio locum non habet in ijs, qui prauam illam blaſphemandi conſuetudinem deliberatè contraxerunt, nec vllo modò illam corrigere aut emendare curant.

ſup.a.1 ad 2. Docet autem S. Thomas blaſphemiam non modò in Deum, ſed etiam in ſanctos committi poſſe: vt enim laudare ſanctos, quatenùs ad Deum pertinent eiuſque amici ac filij chariſſimi ſunt, ipſi per charitatem & gloriam coniuncti, eſt actus virtutis religionis; ſic illis maledicere aut cõtumeliam aliquam irrogare, eſt peccatum blaphemiæ.

Ad eamdem blaſphemiam reducitur peccatũ illud, quod committitur maledicendo creaturas, quod quatuor modis fieri poteſt vt obſeruat
Lib.4 c.13. Toletus. Primò eas conſiderando quatenùs ſunt creaturæ Dei, & hac de cauſa illis maledicendo: & hoc eſt peccatũ blaſphemiæ: ſecundò ratione alicuius creaturæ rationalis, cuius illæ ſunt; v. g. maledicere aut imprecationem aliquam facere contra armenta, vineas, &c. quia huius vel illius ſunt: & hoc eſt peccatum contra charitatem proximi. Tertio creaturæ irrationales aut inanimatæ poſſunt conſiderari ſecundum ſe præcisè: & ea ratione illis maledicere, eſt actus otioſus, & peccatum veniale. Quartò denique conſiderari poſſunt ratione alicuius mali vel incommodi quod inferunt, & ea ratione illis maledicere, non eſt peccatum: eſt enim hoc potiùs ipſi malo quàm creaturę maledicere; ſic Iob maledixit diei, in quo natus eſt; Dauid montibus Gelboë, in quibus Saül occiſus eſt.

PARAGRAPHVS III.

De voto.

QVATVOR preſertim circa votum inueſtiganda ſunt: primò, quid ſit votum, & quotuplex: ſecundò, quænam perſonę votum emittere poſſint: tertiò, quanta ſit ipſius voti obligatio: quartò denique, quibus modis hęc voti obligatio ceſſare poſſit.

Quod ad primum ſpectat, votum (vt docet S. Thomas) eſt *Promiſſio deliberata, Deo facta de aliquo meliori bono.* q.88.a. 1. & 2.

Dicitur, *Promiſſio*: quia non eſt nudum & ſimplex propoſitum, vt conſtat ex cap. *Litteraturam* de voto; ſed ad illius rationem requiritur promiſſio cum vera voluntate ſe obligandi.

Dicitur, *Deliberata*: promiſſio enim ſubita & inconſiderata non ſufficeret ad rationem voti, vt ex communi Theologorum conſenſu docet cap.12 Nauarrus; qui etiam rectè obſeruat tantam ad nu. 24 votum faciendum deliberationem requiri & ſufficere, quanta requiritur & ſufficit ad peccatum aliquod mortale committendum.

Dicitur, *Deo facta*: quia votum, cùm ſit actus religionis & latrię, vt docet S. Thomas, ſoli Deo fieri debet: quòd ſi interdum apud quoſdam authores (vt apud Euſebium lib.13. de præpar. Euáng. cap.7.) vota ſanctis martyribus & aliis in cœlo beatis nuncupari dicuntur, id intelligi debet ad eum modum quo templa & altaria ſanctis dicari dicuntur, quia Deo in honorem ſanctorum dedicãtur; vel in quãtum cenſetur homo vouere ipſi Deo id, quod ſanctis ſe impleturum promittit. Quod ſi promiſſio alicuius pij operis fiat alicui ſancto præcisè ad honorem eius & ſanctitatis ac gloriæ teſtificationem, tunc eiuſmodi promiſſio ſacra quidem eſt, & ad Dei cultum mediatè ordina-

ta, ſed non eſt proprie votum, neque actus latriæ, ſed ſolùm duliæ ſiue obſeruantiæ, vt fuſiùs explicat Suares.

Dicitur denique, *De bono meliori:* quibus verbis ſignificatur materiam voti duplicem habere debere conditionem: prima eſt, vt ſit opus bonum, ſiue ſit tantùm in conſilio, ſiue in præcepto: ſecunda, vt opus illud bonum quod vouetur, melius ſit, quàm eius oppoſitum; id eſt vt non ſit ex ſe alicuius operis excellentioris & perfectioris impeditiuum.

Aliud eſt autem votum perſonale, aliud votum reale: aliud item abſolutum, aliud conditionale: aliud ſimplex, aliud ſolemne: aliud expreſſum, aliud tacitum.

Votum perſonale eſt quo promittitur aliquid quod perſonam vouentis ſpectat; vt cùm quis vouet peregrinationem: reale, cùm res aliqua Deo promittitur, vt eleemoſyna. Et hæc eſt vtriuſque differentia, quod etiam ad hæredes tranſeat obligatio voti realis, non item perſonalis, vt communiter Theologi docent, & colligitur ex cap. *Parte*, de cenſibus.

Votum abſolutum eſt, quod independenter à quauis conditione emittitur: cõditionale vero quod non fit niſi ſub aliqua conditione; vt ſi quis peregrinationem voueat, ſi à tali morbo liberetur: & eiuſmodi vota non obligant niſi poſita illa conditione: quæ tamen conditio contraria eſſe non debet vel ſubſtantiæ vel honeſtati ipſius voti; vt ſi quis voueat ea conditione, vt ad implendum id quod vouit non obligetur; vel ſi quis voueat ſub ea conditione, quòd in lite iniuſta victor euadat: hæ ſiquidem conditiones votum irritum & inualidum reddunt, vt docet Bonacina.

diſp. 4 q. 2. de voto pun. 2.

Votum ſimplex conſiſtit in nuda & ſimplici promiſſione Deo facta: ſolemne verò illud eſt, quod vel ſuſceptioni ordinis ſacri vel profeſſioni religionis approbatæ coniunctum eſt, vt habetur cap. vnico de voto in 6.

Quod ſpectat ad perſonas voti emittendi ca-

paces, docet §. Thomas duo præſertim ex parte illarum requiri. Primum eſt, vt qui vouet, vſum rationis ſufficienter adeptus ſit illiuſque compos exiſtat: vnde pueri ante vſum rationis, & amentes ac furioſi votum emittere non poſſunt. Quoniam verò difficile eſt diſcernere quo præcisè temporis puncto ſufficiens illud rationis lumen in pueris exoriatur, ideo ex communi Doctorum conſenſu (vt docet Laymannus) vota ante ſeptennium edita cenſentur irrita & inualida eſſe, niſi probabiliſſimæ coniecturæ ſuadeant ſufficientem rationis vſum in tenera illa ætate adfuiſſe; & econtrà vota poſt ſeptennium emiſſa, valida eſſe & obligatoria, niſi certa indicia oſtendant ſufficientem rationis vſum defuiſſe.

Suprà art. 8. & 9.

tract. 4 de voto c. 7.

Secundum eſt, vt perſona quæ vouet, ſui iuris ſit quoad illud quod vouet; nullus enim ſubditus (vt aſſerit S. Doctor) firmiter voto ſe obligare poteſt in iis, in quibus poteſtati alterius ſubiacet, niſi conſenſus eius accedat.

q. 88. a. 8.

Obſeruat autem rectè Gregorius à Valentia S. Doctorem non dixiſſe votum ſubditi eſſe nullum, ſed ſolummodò non eſſe firmum niſi accedat conſenſus ſuperioris: votum ſiquidem à perſona ſubdita emiſſum, eſt verum votum, pendens tamen ex ſuperioris cõſenſu tanquam ex conditione, quæ ſi accedat, tunc cenſetur validum; ſi verò ſuperior contradicat, fit irritum.

diſp. 6 q. 6. de voto pun. 6.

Hinc colliges 1. vota omnia ſiue perſonalia ſiue realia impuberum irritari poſſe à patre, tutore aut aliis perſonis, quorum poteſtati ſubſunt; quod & de religioſis profeſſis ſimiliter intelligendum eſt reſpectu ſuperiorum: ad quam irritationem (vt docet Nauarrus) ſola ſuperioris voluntas ſufficit, nec vlla alia cauſa aut ratio requiritur.

c. 12. nu. 69

Colliges 2. quòd, quamuis vota realia puberum, antequàm ætatem à lege præſcriptam attigerint ad plenam & liberam bonorum diſpoſitionem, ab eorum parentibus irritari poſſint;

illam exteriùs profiteri tenentur: qui fidei myſteria præcipua aliaque ad ſalutem ſcitu neceſſaria, vt ſymbolum fidei, orationem Dominicam, Decalogum, & Sacramenta culpabiliter ignorant.

Qui de miſericordia & gratia Dei præſumunt: vel de illa deſperant, qui Deum propter flagella ſibi inflicta oderunt; de eius prouidentia obmurmurant; vel eius obſequium animo deliberato faſtidiunt.

Qui Deo cultum ſuperſtitioſum & indebitũ, vel creaturæ cultum ſoli Deo debitum impendunt: qui dæmonẽ expreſſè vel tacitè inuocant vel pactũ expreſſum vel tacitum cũ eo ineunt.

Qui rerum futurarum vel occultarum cognitionem per modos ſuperſtitioſos & indebitos inquirunt, vt per præſtigia, ſomnia, necromantiam, geomantiam, &c. item per Aſtrologiam iudiciariam ab Eccleſia reprobatam, augurium, auſpicium, omen, chiromantiam, ſortes, & alios ſimiles modos à dæmonibus in perniciem hominum inuectos.

Qui diuinos & ariolos de rebus illis futuris vel occultis conſulunt; ab iiſque, quid ſibi proſperum aduerſumve euenturum ſit, perquirunt: qui (vt communiter dicitur) cribrum farinaceum aut annulum vertunt, vt v. g. furti alicuius authorem detegant.

Qui reliquias vel imagines ſanctorum cum quibuſdam obſeruationibus ſuperſtitionis collo vel brachio appenſas ferunt, qui orationes quaſdam & ieiunia adhibent tanquam media infallibilia ad ſcientias aliquas ſine vllo ſtudio comparandas.

Qui ad ſanitatem recuperandam vel aliis conferendam certis verbis, orationibus, characteribus, & aliis ſimilibus ſuperſtitioſis modis nullam ex natura ſua ad talem effectum producendum vim habentibus, vtuntur: qui vanis & friuolis quibuſdam obſeruationibus euentura ſibi bona ominantur.

Qui maleficiis amatoriis aut veneficis vtun-

tur; (à quibus quærendum num damnum aliquod intulerint vt illius reſtitutio iniungatur:) qui per quaſdam ligaturas Matrimonij vſum & conſummationem impediunt.

Qui Deum tentant, neglectiſque mediis ab eius prouidentia ordinatis, effectum aliquē ſine vlla neceſſitate aut ratione ab eo expectant.

Qui ſacrilegium aliquod perpetrant; perſonas Deo ſacras polluunt vel iniuriosè percutiunt aut immunitates illarum iniuſtè violant: qui templa vanis, immodeſtis, vel obſcænis colloquiis, aut peioribus adhuc actibus, puta furto, fornicatione, aut ſimili aliqua fœditate, aut iniuſta ſanguinis effuſione polluere ac profanare non verentur.

Qui Sacramenta indignè ſuſcipiunt vel miniſtrant; vaſa & ornamenta Eccleſiæ, aliaſque res ſacras ad vſus prophanos vel ſuperſtitioſos adhibent; imagines ſanctorum contumelioſè tractant; ſacræ ſcripturæ verbis ad res ſuperſtitioſas, ridiculas, vel falſas abutuntur.

SECTIO II.

Explicatur ſecundum Decalogi præceptum.

Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.

HVIVS ſecundi præcepti verbis ex vna quidem parte prohibetur abuſus diuini nominis, & irreuerentia illa, quæ committitur à blaſphemis, periuris aut temerè iurantibus: & ex altera præcipitur, vt ſumma reuerentia nomini diuino exhibeatur; iuramenta ſeruentur; & vota facta fideliter adimpleantur. Quapropter ad illius faciliorem & pleniorem expoſitionem de tribus præſertim hic agendum eſt, ſcilicet de iuramento, de blaſphemia & de voto.

PARAGRAPHVS I.

De Iuramento.

q. 89. a 1. & ſeq. OBSERVANDVM eſt, ſecundùm doctrinam S. Thomæ, Iuramenti nomine ſignificari actum religionis, quo quis Deum in teſtem adhibet, eiuſque teſtimonium inuocat in confirmationem eorum, quæ aſſerit vel promittit; eaque ratione profitetur diuinam veritatem eſſe indefectibilem.

Fit autem iuramentum vel expreſsè, cùm quis iurat per Deum aut per Chriſtum, &c. vel tacitè, vt cùm quis iurat per creaturas aliquas, quatenùs in illis diuina bonitas vel potentia elucet; vt quando quis iurat per ſanctos, per animam ſuam, per ſolem, per ignem, &c. in his enim & ſimilibus iuramentis cenſetur creatura in teſtem adduci, non per ſe, ſed quatenùs dicit ordinem ad Deum, præſertim ſi addatur nomen ipſius Dei, v. g. ſi iuretur per ignem Dei, & quod ſi quis creaturas illas nominaret ſine vllo ad Deum reſpectu, ille non cenſeretur iurare: vnde etiam Nauarrus & alij Doctores cap. 12. exiſtimant iſtos loquendi modos (per fidem meam, in fide probi viri, in conſcientia) non ſufficere ad veram & propriam iuramenti rationem; qui enim ijs vtuntur, ſi nihil aliud intendant, ſignificare tantum videntur ſe aliquid aſſeuerare ex veracitate & veritate quæ virum probum decet.

Eſt etiam alius iurandi modus, quem S. Thomas dicit fieri per execrationem; quando quis Art. 6. ſibi vel ſuis malum aliquod imprecatur, ſicque Deum non modò in teſtem, ſed etiam in vindicem inuocat, niſi dicta ſua veritati conſonent.

Quocunque autem modo iuretur, vt id licitè fiat, tres in iuramento conditiones requiri

docet idem S. Thomas; vt ſcilicet iùretur in veritate, in iuſtitia, & in iudicio, iuxta id quod habetur Hierem. 4. *Iurabis, viuit Dominus, in veritate, in iuſtitia, & in iudicio.* Veritas iuramenti in eo conſiſtit (prout explicat S. Doctor) vt id quod iuramento aſſeritur, exiſtimetur eſſe verum ab eo, qui iurat: iuſtitia, vt iuramento fiat de re licita & honeſta: iudicium, vt non fiat niſi ex graui & neceſſaria cauſa. Art. 7

Cùm autem iuramenta (vt ſupra inſinuatum eſt) alia ſint aſſetroria alia promiſſoria; hoc iſtorum proprium eſt, quòd is qui ſub iuramento promiſit ſe aliquid facturum, illud adimplere ſub peccato mortali teneatur, etiamſi illud quod promiſſum eſt leue ſit & parui momenti vt docet Toletus & cum illo cõmuniter omnes. Lib. 4 c. 22.

Sunt tamen aliqui caſus (vt monet idem author) in quibus nulla eſt, vel ceſſat iuramenti promiſſorij obligatio; vt ſi quis iuret de re aliqua mala facienda, tunc enim iurans peccat, nec tenetur; imo nec licitè poteſt illam exequi. Similiter ceſſat obligatio iuramenti; ſi res per illud promiſſa fiat impoſſibilis, vel ſi abſque peccato impleri non poſſit. Tollitur etiam eadem obligatio diſpenſatione Epiſcopi, & alijs modis quibus voti obligationem ceſſare infrà dicetur. Spectanda etiam eſt in multis caſibus intentio iurantis, vt ex illa iuramenti interpretatio petatur: exempli gratia qui iurat ſe filium aut ſeruum caſtigaturum, non ita intendit ſe ad id obligare, quin ſibi reſeruet facultatem, ſi ita expedire videatur, pœnam illam remittendi: ſimiliter qui volens alteri honoris cauſa primum locum cedere, ſe in illo non ceſſurum iurat, non intendit ita ſe obligare, quin, ſi alius acceptare nolit, poſſit locum illum ſibi retinere. In ijs tamen & ſimilibus caſibus longè conſultius eſt, à iuramentis eiuſmodi abſtinere, cùm nulla ſit tunc iurandi neceſſitas; vnde iuramenta illa à peccato ſaltem veniali excuſari non poſſunt.

Quamuis verò iuramentum licitum ſit, non

Art. 5. eſt tamen de genere bonorum (vt recte monet S. Doctor) quæ ſunt per ſe bona & appetenda, vt oratio, eleemoſyna, &c. ſed illorum quæ tantum bona ſunt & appetenda poſita aliqua neceſſitate; ſicut medicina, quæ nonniſi premente ægritudine prodeſt : vnde ſimiliter iuramentum, cùm ſit veluti remedium, quod in fidei humanæ defectum aſſumitur, nonniſi rarò & vrgente neceſſitate vſurpandum eſt : quo ſenſu dixit Christus Dominus, *Ego autem dico vobis,*
S.Matt. 5. *non iurare omnino, neque per cælum, &c.* quæ verba explicans S. Auguſtinus lib. 1. de ſerm. Dom. in monte cap. 17. *Ita ergo* inquit, *intelligitur, præcepiſſe Dominum, ne iuretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat iuſiurandum, & aſſiduitate iurandi ad periurium per conſuetudinem delabatur: quapropter, intelligit non in bonis ſed in neceſſarijs iurationem habendam, refrenet ſe quantum poteſt, vt non ea vtatur niſi in neceſſitate, &c.*

Porrò quàm pernicioſa ſit iurandi conſuetudo variis id locis ſcriptura diuina teſtatur ac
Hom. 5. ad pop. Antio. præſertim Eccl. 23. *Iurationi non aſſueſcat os tuum: multi enim caſus in illa, &c. vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga.* Qua verò ratione praua hæc conſuetudo tolli & euelli poſſit docet S. Chryſoſtomus his verbis : *Vis dicere, quomodo ab hac impia conſuetudine iurandi liberari poſſis : ego te quendam docebo modum quem, ſi tenueris; ſuperabis omnino, cùm videris te ipſum vel alium quemque ſeruorum vel filiorum vel vxorem hoc malo captos, & ſæpius commonefactos nec tamen correctos; iube incœnatos cubare, & hanc tibi illiſque damnationem impone, damnationem inquam, non damnum ſed lucrum ferentem,* Idem in hom. ad baptizandos hoc aliud remedium proponit : *Ab omnibus coniunctis hoc poſtula, hoc pete beneficium, vt te iurantem arguant & confundant.*
Epiſt. 14. ad Celantiam. Optimè S. Hieronymus, *Mentiri,* inquit, *& iurare lingua tua prorſus ignoret; tantuſque in te ſit amor veri, vt quidquid dixeris, iuratum putes.*

PARAGRAPHVS II.

De blaſphemia.

BLASPHEMIA ſecundùm doctrinam S. Thomæ eſt peccatum, quo quis ex prauo cordis affectu de excellentia diuinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo quod minimè ei conuenit, ſiue id ore fiat, ſiue ſolùm mente concipiatur. 2. 2. q. 13. a. 1.

Alia eſt autem blaſphemia ſimplex, alia hæreſi coniuncta: illa dicitur hæreſi coniuncta, quę aliquid de Deo aſſerit vel de illo negat, quod eſt fidei contrarium; vt ſi quis dicat Deum eſſe crudelem, non eſſe prouidum &c quod obſeruare debent confeſſarij, ac pœnitentes qui ſe de talibus accuſant, interrogare, nam ita eſſe crediderint.

Blaſphemia verò ſimplex ea eſt, quæ non tàm fit per modum aſſertionis ſeu enunciationis, quàm per modum deteſtationis ac veluti cuiuſdam imprecationis in Deum: vt ſi quis Deo maledicat, aut verba probroſa in Deum proferat: item ſi contumelioſè partes quaſdam corporis Chriſti nominet, vt caput, ſanguinem, mortem Dei, quaſi ob iſta Dei filium contemptibilem æſtimet, illique ſtupenda prorsùs impietate exprobret, quòd propter nimiam in nos charitatem carni & ſanguini communicare voluerit, & in carne aſſumpta pro nobis mori.

Quamuis autem is qui cum debita reuerentia in re maximi momenti ad confirmandam dictorum ſuorum veritatem Chriſti Domini nomen interponeret, eiuſque corpus, ſanguinem vel mortem pro nobis perpeſſam honoris cauſa nominaret, nullum blaſphemiæ reatũ incurreret, vt rectè obſeruat Bonacina; nihilominùs Diſp. 3 qu. 8. de bla. pu. 2.

ſupra dicti loquendi modi, qua ratione proferri ſolent, vix à peccato blaſphemiæ excuſari poſſunt; cùm ſemper in illis reperiatur formalis aliquis aut ſaltem tacitus Dei contemptus, niſi forte (vt docet Nauarrus) linguæ ac mentis
c.13.1. præcipitatio, (vt accidit in ijs qui ſubita aliqua ira corripiuntur) ob indeliberationem & inaduertentiam à peccato mortali excuſet: quæ tamen excuſatio locum non habet in ijs, qui prauam illam blaſphemandi conſuetudinem deliberatè contraxerunt, nec vllo modò illam corrigere aut emendare curant.

ſup.a.1 ad 2. Docet autem S. Thomas blaſphemiam non modò in Deum, ſed etiam in ſanctos committi poſſe: vt enim laudare ſanctos, quatenùs ad Deum pertinent eiuſque amici ac filij chariſſimi ſunt, ipſi per charitatem & gloriam coniuncti, eſt actus virtutis religionis; ſic illis maledicere aut cõtumeliam aliquam irrogare, eſt peccatum blaphemiæ.

Ad eamdem blaſphemiam reducitur peccatũ illud, quod committitur maledicendo creaturas, quod quatuor modis fieri poteſt vt obſeruat
Lib.4 c.13. Toletus. Primò eas conſiderando quatenùs ſunt creaturæ Dei, & hac de cauſa illis maledicendo: & hoc eſt peccatũ blaſphemiæ: ſecundò ratione alicuius creaturæ rationalis, cuius illæ ſunt; v. g. maledicere aut imprecationem aliquam facere contra armenta, vineas, &c. quia huius vel illius ſunt: & hoc eſt peccatum contra charitatem proximi. Tertio creaturæ irrationales aut inanimatæ poſſunt conſiderari ſecundum ſe præcisè: & ea ratione illis maledicere, eſt actus otioſus, & peccatum veniale. Quartò denique conſiderari poſſunt ratione alicuius mali vel incommodi quod inferunt, & ea ratione illis maledicere, non eſt peccatum: eſt enim hoc potiùs ipſi malo quàm creaturę maledicere; ſic Iob maledixit diei, in quo natus eſt; Dauid montibus Gelboë, in quibus Saül occiſus eſt.

PARAGRAPHVS IIII.

De voto.

QVATVOR preſertim circa votum inueſtiganda ſunt: primò, quid ſit votum, & quotuplex: ſecundo, quænam perſonę votum emittere poſſint: tertiò, quanta ſit ipſius voti obligatio: quartò denique, quibus modis hęc voti obligatio ceſſare poſſit.

Quod ad primum ſpectat, votum (vt docet S. Thomas) eſt *Promiſsio deliberata, Deo facta de aliquo meliori bono.* q. 88. a. 1. & 2.

Dicitur, *Promiſsio*: quia non eſt nudum & ſimplex propoſitum, vt conſtat ex cap. *Litteraturam* de voto; ſed ad illius rationem requiritur promiſſio cum vera voluntate ſe obligandi.

Dicitur, *Deliberata*: promiſſio enim ſubita & inconſiderata non ſufficeret ad rationem voti, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Nauarrus; qui etiam rectè obſeruat tantam ad votum faciendum deliberationem requiri & ſufficere, quanta requiritur & ſufficit ad peccatum aliquod mortale committendum. cap. 12 nu. 24.

Dicitur, *Deo facta*: quia votum, cùm ſit actus religionis & latrię, vt docet S. Thomas, ſoli Deo fieri debet: quòd ſi interdum apud quoſdam authores (vt apud Euſebium lib. 13. de præpar. Euang. cap. 7.) vota ſanctis martyribus & aliis in cœlo beatis nuncupari dicuntur, id intelligi debet ad eum modum quo templa & altaria ſanctis dicari dicuntur, quia Deo in honorem ſanctorum dedicātur; vel in quātum cenſetur homo vouere ipſi Deo id, quod ſanctis ſe impleturum promittit. Quod ſi promiſſio alicuius pij operis fiat alicui ſancto præcisè ad honorem eius & ſanctitatis ac gloriæ teſtificationem, tunc eiuſmodi promiſſio ſacra quidem eſt, & ad Dei cultum mediatè ordina-

ta, ſed non eſt propriè votum, neque actus latriæ, ſed ſolùm duliæ ſiue obſeruantiæ, vt fuſiùs explicat Suares.

Dicitur denique, *De bono meliori*: quibus verbis ſignificatur materiam voti duplicem habere debere conditionem: prima eſt, vt ſit opus bonum, ſiue ſit tantùm in conſilio, ſiue in præcepto: ſecunda, vt opus illud bonum quod vouetur, melius ſit, quàm eius oppoſitum; id eſt vt non ſit ex ſe alicuius operis excellentioris & perfectioris impeditiuum.

Aliud eſt autem votum perſonale, aliud votum reale: aliud item abſolutum, aliud conditionale: aliud ſimplex, aliud ſolemne: aliud expreſſum, aliud tacitum.

Votum perſonale eſt quo promittitur aliquid quod perſonam vouentis ſpectat; vt cùm quis vouet peregrinationem: reale, cùm res aliqua Deo promittitur, vt eleemoſyna. Et hæc eſt vtriuſque differentia, quod etiam ad hæredes tranſeat obligatio voti realis, non item perſonalis, vt communiter Theologi docent, & colligitur ex cap. *Parte*, de cenſibus.

Votum abſolutum eſt, quod independenter à quauis conditione emittitur: cõditionale verò quod non fit niſi ſub aliqua conditione; vt ſi quis peregrinationem voueat, ſi à tali morbo liberetur: & eiuſmodi vota non obligant niſi poſita illa conditione: quæ tamen conditio contraria eſſe non debet vel ſubſtantiæ vel honeſtati ipſius voti; vt ſi quis voueat ea conditione, vt ad implendum id quod vouit non obligetur; vel ſi quis voueat ſub ea conditione, quòd in lite iniuſta victor euadat: hæ ſiquidem conditiones votum irritum & inualidum redduntvt docet Bonacina. disp. 4 q. 2. de voto pun. 2.

Votum ſimplex conſiſtit in nuda & ſimplici promiſſione Deo facta: ſolemne verò illud eſt, quod vel ſuſceptioni ordinis ſacri vel profeſſioni religionis approbatæ coniunctum eſt, vt habetur cap. vnico de voto in 6.

Quod ſpectat ad perſonas voti emittendi ca-

paces, docet S. Thomas duo præſertim ex parte illarum requiri. Primum eſt, vt qui vouet, vſum rationis ſufficienter adeptus ſit illiuſque compos exiſtat: vnde pueri ante vſum rationis, & amentes ac furioſi votum emittere non poſſunt. Quoniam verò difficile eſt diſcernere quo præciſè temporis puncto ſufficiens illud rationis lumen in pueris exoriatur, ideo ex communi Doctorum conſenſu (vt docet Laymannus) vota ante ſeptennium edita cenſentur irrita & inualida eſſe, niſi probabiliſſimæ coniecturæ ſuadeant ſufficientem rationis vſum in tenera illa ætate adfuiſſe; & econtrà vota poſt ſeptennium emiſſa, valida eſſe & obligatoria, niſi certa indicia oſtendant ſufficientem rationis vſum defuiſſe. Suprà art. 8. & 9. tract. 4 de voto c. 7.

Secundum eſt, vt perſona quæ vouet, ſui iuris ſit quoad illud quod vouet; nullus enim ſubditus (vt aſſerit S. Doctor) firmiter voto ſe obligare poteſt in iis, in quibus poteſtati alterius ſubiacet, niſi conſenſus eius accedat. q. 88. a. 8.

Obſeruat autem rectè Gregorius à Valentia S. Doctorem non dixiſſe votum ſubditi eſſe nullum, ſed ſolummodò non eſſe firmum niſi accedat conſenſus ſuperioris: votum ſiquidem à perſona ſubdita emiſſum, eſt verum votum, pendens tamen ex ſuperioris cōſenſu tanquam ex conditione, quæ ſi accedat, tunc cenſetur validum; ſi verò ſuperior contradicat, fit irritum. diſp. 6 q. 6. de voto pun. 6.

Hinc colliges 1. vota omnia ſiue perſonalia ſiue realia impuberum irritari poſſe à patre, tutore aut aliis perſonis, quorum poteſtati ſubſunt; quod & de religioſis profeſſis ſimiliter intelligendum eſt reſpectu ſuperiorum: ad quam irritationem (vt docet Nauarrus) ſola ſuperioris voluntas ſufficit, nec vlla alia cauſa aut ratio requiritur. c. 12. nu. 69

Colliges 2. quòd, quamuis vota realia puberum, antequàm ætatem à lege præſcriptam attigerint ad plenam & liberam bonorum diſpoſitionem, ab eorum parentibus irritari poſſint;

illorum nihilominus vota perſonalia, quæ patrię poteſtati nullum afferunt prędiudicium, valida ſunt, nec ab eorum parentibus poſſunt irritari. Ita S. Thomas art. 9. vbi docet pueros vel puellas poſt annos pubertatis, ſcilicet in pueris poſt decimum quartum, in puellis vero poſt duodecimum poſſe quocunque voto ſimplici vel etiam ſolemni religionis ſe obligare; iure
ſeſſ. 25. a. 15. tamen nouo Concilij Tridentini ad votum ſolemne profeſſionis religioſæ requiritur ætas ſexdecim annorum completorum, ante quam ætatem, ſicut & ante tempus annuæ probationis exactum profeſſio illa irrita eſſe cenſetur.

Colliges 3. vxoris vota, quæ ab ea fiunt de ijs in quibus marito ſubeſt, poſſe ab illo irritari, vt habetur, c. *ſcriptura*, de voto; ſed difficultas eſt inter Theologos, quænam ſint ea in quibus vxor marito ita ſubeſt, vt ſine illius conſenſu
tract. 4 de vot. c. 7. de ijs vouere non poſſit: quidam enim, vt Sotus, Paludanus, & alij apud Laymannum exiſtimant vxorem æquè viro ſubditam eſſe, ac religioſum prælato vel ſuperiori; vnde inferunt quælibet illius vota poſſe à marito irritari: alij tamen probabilius & veriùs exiſtimant mulierem tantùm ſubeſſe marito quoad coniugij vſum & familiæ gubernationem, eaque proinde tantummodò vota, quæ vel vſui coniugij vel familiæ gubernationi præiudicium aliquod afferunt poſſe ab eius marito irritari. Ita Syluester verbo (votum) Nauarrus cap. 12. num. 64. Azor. cap. 17. quæſt. 12. Suares lib. 6. de voto cap. 4. aliique multi.

Suprà. Addit etiam Laymannus vxorem ſimiliter poſſe mariti ſui vota reſcindere, quæ derogant iuri quod habet in corpus eius; e. g. ſi voueret immoderatam aliquam abſtinentiam, aut longinquam aliquam & diuturnam peregrinationem: imò & exiſtimat vota quoque realia mariti poſſe ab vxore reſcindi, ſi cedant in detrimentum notabile dotis vel aliorum bonorum, quæ ipſi cum marito communia ſunt, & quorum adminiſtratio penes ipſum eſt.

PARAGRAPHVS IV.

Quanta ſit voti obligatio, & quibus modis ceſſare poſſit.

QVOAD primum ſpectat, certum eſt votum eſſe obligatorium; ita vt qui illud implere omittit, peccati reatum incurrat, vt docet S. Thomas, & conſtat ex ſcriptura Deut. 23. *Cum votum voueris Deo tuo, non tardabis reddere, &c. quod ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum:* & 1. ad Timoth. 5. *habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt:* quæ Apoſtoli verba in Concilio Carthag. 4. cap. 104. & Toletano 4. cap. 55. intelliguntur de viduis, quæ votum caſtitatis violauerant. ſup. c. 3.

Quamuis autem voti tranſgreſſio ſit peccatum ex genere ſuo mortale, nihilominùs ob materiæ leuitatem poteſt eſſe tantùm veniale, vt docet Nauarrus cap. 12. numero 65. Toletus lib. 4. cap. 17. & alij communiter: votum enim ſe habet per modum cuiuſdam priuatæ legis quam vouens ſibi imponit; vnde non videtur maiorem inferre obligationem, quàm lex diuina vel Eccleſiaſtica, cuius tranſgreſſio in materia leui non niſi peccatum veniale eſſe cenſetur.

Verùm ſuper hac voti obligatione quæres 1. quo tempore incumbat obligatio voti adimplendi; ſeu quandiu citra peccatum illius executio differri poſſit? Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim vouens ipſe tempus determinauit, vel non: ſi primum, executio voti vltrà illud ſine peccato differri non poteſt; & eò maior erit culpa, quò diuturnior erit mora, vt docet Suarez & alij apud Laymannum: ſi verò vouens tempus illud non determinauit, debet votum ſuum adimplere cum primùm commo- ſup. c. 3.

de poterit, aliàs ſi abſque cauſa & ratione differat, peccabit vt docet S. Thomas.

art. 3. ad 3.

Rectè autem obſeruat Laymannus irrationabilem dilationem voti, quo quis ſe obligauit ad ordinem ſacrum ſuſcipiendum, aut religioſum ſtatum amplectendum, citiùs ad mortalem culpam pertingere; quia cùm ex vi talis voti, obligatus ſit homo ad perpetuum & ſpeciale obſequium Deo præſtandum, quantò magis eius executionem differt, tantò maiorem obſequij Deo promiſſi veluti partem aufert: quod non eodem modo in aliis votis, v. g. peregrinandi, ieiunandi, &c. hæc enim, tametſi differantur, integrè tamen impleri poſſunt.

ſuprà.

Quæres 2. an quis poſſit voto ſuo alterum obligare; v. g. an parentes, qui vouent filios ſtatum religioſum amplexuros, voto ſuo filios ad ſtatum illum amplectendum obligent? Reſpondetur negatiuè: quia obligatio voti, ſicut & cuiuſcunque promiſſionis, ex propriæ voluntatis conſenſu naſci debet: vnde ſequitur quòd non alium quàm ipſum vouentem obliget: ſi tamen filij votum illud parentum approbent & ratum habeant, tunc ad illud implendum tenebuntur. Ita Suarez lib. 4. de voto cap. 9. Bonacina diſp. 4. qu. 2. de voto pu. 5. & alij.

Quæres 3. quando in voti executione ſuboritur aliqua difficultas, qua ratione illius voti obligatio ſit interpretanda? Reſpondetur ſpectandam in primis eſſe vouentis intentionem, ex qua vis omnis & modus obligationis naſcitur. Quod ſi de illius intentione non ſatis conſtet, verba, quibus votum ſuum explicat, erunt expendenda, & ſecundùm magis communem ſignificationem erunt accipienda, iuxta illud Deut. 23. *Facies, ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore locutus es.* Quod ſi neque intentio vouentis neque illius verba rationem voti ſatis explicent, ſpectanda erit ipſius voti materia; & ſecundùm eius naturam ac conditionem votum erit exequendum: e. g. qui vouit certa die ſe ieiunaturum,

votum exequi debet ſecundùm formam ieiunij Eccleſiaſtici; ita vt abſtineat à carnibus, & vnica refectione contentus ſit: qui vouit ſe recitaturum roſarium, debet illud piè & attentè recitare: quia ſcilicet talis eſt ratio & conditio ieiunij & orationis. Ita Suarez ſup. cap. 7. Valentia diſput. 6. quæſtione 6. de voto pu. 4. & alij.

Quod ſpectat ad ſecundum, quatuor præſertim modis obligationem voti ceſſare Doctores aſſerunt.

Primus eſt, quando talis & tanta rerum mutatio accidit, quæ ſi ab initio præuiſa fuiſſet, votum illud in tali caſu emiſſum non fuiſſet. Ita Nauarrus, Suarez & alij, quos citat & ſequitur Bonacina: e. g. ſi quis voueat ſe ieiunaturum omnibus diebus veneris, illique ſuperueniat ægritudo talis, quæ ab obſeruatione ieiunij Eccleſiaſtici excuſaret: tunc non cenſebitur ad ieiunium illud ſeruandum obligari. diſp. 4. q. 2. de voto pu. 7.

Secundus eſt, quando votum irritatur & reſcinditur, vt quando ſuperior irritat votum religioſi ſibi ſubditi, tutor pupilli, vir vxoris: tunc enim ceſſat obligatio eiuſmodi voti adimplendi, vt parag. præcedenti explicatum eſt.

Tertius, quando ſuperioris authoritate cum vouente ſuper voto diſpenſatur: quod vt facilius intelligatur obſeruandum eſt ex Nauarro hanc eſſe differentiam inter diſpenſationem & irritationem voti: quòd diſpenſatio propriè ſpectat ad poteſtatem ſpiritualem, & vt valida ſit, cauſam aliquam legitimam requirat: irritatio verò pertineat ad poteſtatem dominatiuam, ſiue ſpiritualis illa ſit, ſiue naturalis, vel politica, neque ad hoc vt valida ſit, vllam aliam cauſam requirit præter voluntatem ſuperioris. c. 12. nu. 65

Hac obſeruatione ſuppoſita, certum eſt extare in Eccleſia veram & legitimam poteſtatem diſpenſandi in votis & aliis obligationibus, quibus homo erga Deum obſtrictus tenetur, vt docet S. Thomas: & conſtat tum ex illimitata art. 10 & 11.

poteſtate ſoluendi à Chriſto Domino Eccleſiæ conceſſa, S. Matth. 16. tum ex eiuſdem Eccleſiæ perpetua praxi.

Neque dicas obligationem ad vota ſeruanda eſſe iuris diuini, proindeque Eccleſiam diſpenſare non poſſe vt vota non impleantur; ſicut nec diſpenſare poteſt vt alia legis diuinæ præcepta non ſeruentur. Reſpondetur enim cum S. Doctore per diſpenſationem non dari licen- a. 10. ad 2. tiam, vt quis votum ſuum tranſgrediatur; ſed authoritate legitima ſuperioris diſpenſantis fieri, vt hoc, quod continebatur ſub voto, ampliùs ſub illo non contineatur, in quantum determinatur non eſſe congruam materiam voti.

Certum eſt prætereà ex eodem S. Doctore & ſup. aliis communiter Theologis, poteſtatem diſpenſandi in votis iure ordinario competere ſolis Eccleſiæ Prælatis, iuriſdictionem in foro exteriori habentibus; proindeque Romanum Pontificem, vt pote ſupremum Eccleſiæ rectorem in quibuſlibet fidelium votis, ſiue ſimplicibus ſiue ſolemnibus, diſpenſare poſſe, vt docent S. Antoninus 3. part. tit. 22. cap. 7. Henricus Gandauenſis quod lib. 5. quæſt. 28. Richardus in 4. diſt. 38. art. 9. quæſt. 1. Durandus eadem diſt. quæſt. 2. Maior ibid. quæſt. 3. Nauarrus cap. 12 num. 65. & plures alij quos citat & ſequitur Leſſius lib. 2. cap. 40. dubit. 19.

Quod ſpectat ad Epiſcopos, certum eſt etiam illos in omnibus votis ſubditorum ſuorum diſpenſare poſſe, ſi quinque tantummodò excipiantur, nimirùm perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis Hieroſolymitanę, vel ad limina Apoſtolorum Romam, vel ad S. Iacobum Compoſtellam, vt obſeruat Nauarrus ſuprà: vnde patet Epiſcopum diſpenſare poſſe in voto caſtitatis non perpetuæ, & in voto non nubendi, quod differt à voto perpetuæ caſtitatis, cùm per fornicationem non violetur; item in voto ſuſcipiendi ſacros ordines, quod differt etiam à voto perpetuæ caſtitatis, quod eſt illi

tantummodò annexum. Addit Leſſius, & plurimorum Theologorum authoritate probat Epiſcopum diſpenſare poſſe in quibuſdam voti reſeruati conditionibus; e. g. ſi quis vouit ingredi religionem ſtrictam, poteſt diſpenſare vt ingrediatur laxiorem: item vt profeſſus in arctiore tranſeat ad laxiorem, , niſi fortaſſe obſtet ſtatutum aliquod peculiare à ſummo Pontifice confirmatum: ſimiliter poſſe diſpenſare cum eo, qui emiſſo perpetuæ caſtitatis voto matrimonium contraxit & conſummauit, vt ſtante tali matrimonio petere poſſit debitum. Toletus etiam exiſtimat quinque illa vota tunc ſolùm cenſeri ſummo Pontifici reſeruata cùm abſoluta ſunt; quando verò ſub conditione aliqua edita ſunt, Epiſcopum ab illis diſpenſare poſſe; vbi etiam rectè obſeruat neque ſummum Pontificem neque Epiſcopos aut quoſuis alios ſuperiores poſſe ſine iuſta & rationabili cauſa in votis diſpenſare, aliàs diſpenſatio non modò illicita, ſed etiam inualida foret: quod etiam docet Nauarrus & plures alij apud Laymanum; poteſtas enim ſpiritualis non in deſtructionem ſed in ædificationem à Chriſto Domino Eccleſiæ Prælatis collata eſt.

Sup. dub. 18.

lib. 4. c. 18.

tract 4. d voto c. 8.

Cæterùm iuſtæ cauſæ diſpenſandi in votis ex quadruplici præſertim capite peti debent, vt obſeruat idem Laymannus ibidem. Primò ex ipſo actu vouendi; vt ſi quis abſque perfecta deliberatione ex quadam præcipitatione vel animi leuitate aliquid vouerit, vt habetur ex cap. 2. de voto. Secundò ex materia voti; ſi nimirùm ſpectata corporis conſtitutione, animi imbecillitate, & aliis ſimilibus diſpoſitionibus, diſpenſatio voti in maiorem ipſius vouentis vtilitatem ſpiritualem (quæ præſertim hîc ſpectanda eſt) ceſſura videatur. Tertiò ex difficultate voti adimplendi poſtea ſuperueniente vel antè non præuiſa. Quartò denique ex aliqua neceſſitate notabili, vel vtilitate magna Reipublicæ aut etiam familiæ vt ſi quis longam vouiſſet peregrinationem, cùm præ-

ſtaret illum reipublicæ regendæ aut gubernandæ familiæ potiùs intereſſe. Quo verò maius ſeu dignius eſt votum, eò etiam maior & grauior cauſa requiritur, vt licitè & validè ſuper illo diſpenſari poſſit: & vt plurimùm ad maiorem cautelam conſultum eſt, pium aliquod opus per modum cuiuſdam compenſationis iniungere illi, cum quo diſpenſatur

Quæres an ſicut Prælatus cum ſubditis, ſic etiam poſſit ſecum in propriis votis diſpenſare. Reſpondetur poſſe indirectè, dando alicui ex ſubditis poteſtatem ſecum diſpenſandi; ſicut ſacerdoti ſibi ſubdito dare poteſt facultatem, qua ipſum à peccatis ſibi reſeruatis
ſup. dub. 37. abſoluat. Addit Leſſius poſſe illum etiam directè ſecum in votis ex cauſa iuſta diſpenſare, probatque ex eo quòd, ſecundùm doctrinam S. Thomæ quam ibidem citat, poſſit ſibi ipſi dare Indulgentias.

Quartus denique modus, quo ceſſare poteſt voti obligatio, eſt per ipſius voti commutationem; circa quam dicimus 1. poſſe vouentem propria ſua authoritate votum ſuum commutare in id, quod ſpectatis omnibus, melius eſt & Deo acceptius, dummodò tamen votum illud non ſit ſummo Pontifici reſeruatum.
ſup. c. 8. Ita Sotus, Suarez, Azor, & alij, quos citat & ſequitur Laymannus: & conſtat ex cap. 1. de voto, & ex cap. *Peruenit* de iureiurando; vbi dicitur quòd *Promiſſum non infringit qui illud in melius commutat.* Imo docet S. Thomas vota quæcunque etiam ſummo Pontifici reſeruata propria cuiuſque authoritate commutari poſſe in vota illa, quæ in profeſſione religioſa emittuntur; quod expreſsè declarauit Alexander 3. cap. *Scriptura* de voto, vbi dicit quòd *Reus fracti voti non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam religionis obſeruantiam noſcitur commutare.* Ra-
art. 12. ad. 1. tionem hanc affert S. Doctor, quòd alia omnia vota ſunt quorumdam particularium operum, ſed per religioſam profeſſionem ho-

mo totam vitam ſuam Dei obſequio deputat; particulare autem in vniuerſali includitur.

Dicimus 2. commutationem voti in aliud opus æquale proprio vouentis arbitrio fieri non poſſe. Ita Suarez & alij apud Laymannum. Ratio eſt, quia non poteſt aliud pro alio ſolui non conſentiente promiſſario; atqui Deus non videtur conſentire, vt ab obſequio ſibi per votum promiſſo ad libitum vouentis recedatur, niſi cauſa aliqua iuſta vrgeat, cuius cognitio ad Superiorem pertinet; vel niſi obſequium aliquod euidenter melius ipſi exhibeatur: tunc enim promiſſionem non violat, ſed auctiorem reddit. ſup. c. 8.

Dicimus 3. illum, cui iure ordinario vel per delegationem competit facultas diſpenſandi in votis, competere etiam facultatem eadem vota commutandi: quia iuxta regulam iuris, *Cui licet quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus:* reg. 53 at plus eſt poſſe diſpenſare in voto, quàm illud in 6. commutare.

Quæres vtrum ad commutationem votorum validè ac licitè faciendam cauſa aliqua requiratur, ſicut ſuprà requiri diximus ad diſpenſationem. Reſpondetur nullam requiri, quando commutatio fit in aliquid melius, vt docet Nauarrus capite 12. numero 63. Si verò fiat in æquale vel minus, exiſtimat Suarez libro 6. de voto capite 19. cauſam aliquam rationabilem requiri, non tantùm vt licita, ſed etiam vt valida ſit commutatio; ſufficere autem arbitratur Laymannus, ſi is qui vouit, voti ſui commutationem inſtanter petat: tunc enim idonea ratio adeſſe videtur, vt eius fragilitati condeſcendatur, quo maiore cum ſolatio & animi alacritate voti ſui debitum in alia materia, ad quam magis affectus ſit, exoluat.

Cæterùm quæ de voti irritatione, diſpenſatione, &c. hactenus dicta ſunt, ſimiliter de

iuramenti irritatione, diſpenſatione, &c. intelligenda eſſe docet & fuse explicat Laymannus tractatu 3. de iuramento capite 11.

PARAGRAPHVS V.

Quot modis peccetur in ſecundum Decalogi præceptum.

Contra ſecundum Decalogi præceptum peccant illi, qui iuramento falſum aſſeuerant, ſcientes aut exiſtimantes eſſe falſum, aut dubitantes num ſit verum; ſiue id contingat in re leui aut graui, ſiue iocandi aut ſe excuſandi gratia id faciant: & qui ſe periculo falſum iurandi exponunt; aut qui aduertentes ex praua iurandi conſuetudine ſe frequenter iurare falſum, de emendatione non curant.

Item qui iuramento pollicentur ſe aliquid facturos, quod tamen facere non intendunt; aut qui, poſtquam ſe iuramento obſtrinxerunt ad aliquid faciendum, illud adimplere nolunt; vel qui iurant de re aliqua mala facienda.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui verum quidem iurant, ſed abſque neceſſitate, vel in re leuis momenti; & hoc peccatum (vt docet Toletus) vt plurimum tantummodò veniale eſt, niſi forte ob prauam iurandi conſuetudinem & periculum peierandi fiat mortale, vt plerumque contingere poteſt in illis, qui quacunque data occaſione adorandum Dei nomen irreuerenter, & non ſine aliquo contemptu rebus ludicris, & friuolis interponunt, vel ſe ob res leuiſſimas dæmoni deuouent, aut alio iuramento execratorio vtuntur.

Peccant præterea illi, qui blaſphemias in

Deum vel Sanctos proferunt; illos iniurioſe & contumelioſe nominant; illis detrahunt, maledicunt, aut imprecantur: qui non minùs impiè quàm irreuerenter quibuſlibet rebus etiam aliquando turpibus aut nefariis corpus, caput, & ſanguinem Dei interponunt.

Peccant denique qui vouent aliquod malum, vel aliquod bonum, ſed malo & peruerſo fine: item qui votum adimplere omittunt aut illius executionem ſine vlla neceſſitate vel cauſa differunt; qui vota realia illius, cuius exceperunt hæreditatem, adimplere non curant: qui alios ad vouendum vi, metu, vel dolo inducunt: qui voti diſpenſationem obtentu cauſæ alicuius falſæ impetrare nituntur.

SECTIO III.

Explicatur tertium Decalogi præceptum.

Memento vt diem Sabbathi ſanctifices.

HOC tertium Decalogi præceptum (vt aſſerit S. Doctor) partim morale eſt, partim ceremoniale: morale quidem, quatenùs per illud præcipitur vt homo ſepoſitis aliis temporalibus negotiis aliquod vitæ ſuæ tempus diuino cultui religioniſque exercitiis deputet: ceremoniale verò, quatenus dies Sabbathi deſignatur, in quo temporalia opera intermittere, & ſoli Deo eiuſque cultui vacare iubetur; idque tum in memoriam beneficij creationis, Deus enim vniuerſum mundum ſex diebus perfecit, & ſeptimo die ab operibus quieuit; tum etiam in figuram Chriſti Domini, peracto Redemptionis opere, toto æternitatis beatæ Sabbatho quieturi. q. 121. a. 4. ad 1.

In quantum morale eſt, omnes ſemper & co-

ſuprà. dem modo obligat, cùm (vt ait S. Doctor) ab ipſa lege diuina naturali deriuetur: in quantum verò ceremoniale, morte Chriſti Domini anti-
part. 3 quatum eſt, vt declaratur in Catechiſmo Ro-
cap. 4 mano; vbi dicitur Apoſtolos ex ſeptem Hebdomadæ diebus illum, qui primus eſt, loco ſeptimi ſubrogaſſe: & diuino cultui in memoriam Dominicæ reſurrectionis conſecraſſe: illumque diem idcircò Dominicũ vocatum fuiſſe: præter quem, aliæ pari obſeruatione ac cultu obſeruandæ Feſtiuitates in honorem Chriſti Domini & Sanctorum eius inſtitutæ ſunt: partim ſummorum Pontificum decretis, de quibus ſpeciatim agit Suares lib. 2. de Feſtis cap. 5. & ſequent. partim Epiſcoporum ſtatutis populos illis ſubditos obligantibus, vt habetur cap. vlt. de Feriis, & in Concilio Trid. ſeſſ. 25. cap. 12. de ref. partim etiam conſuetudine Epiſcoporum conſenſu expreſſo vel tacito approbata.

PARAGRAPHVS I.

Quænam requirantur ad Feſtorum dierum ſanctificationem.

DVO præſertim requiruntur ad ſanctificationem dierum Feſtorum. Primum eſt, vt ab operibus ſeruilibus abſtineatur, id eſt ab illis operibus ignobilioribus, quæ ipſius corporis commoditatibus inſeruiunt, qualia ſunt arare, fabricare, ſutoriam vel tonſoriam aut alias eiuſmodi artes mechanicas exercere. Id conſtat ex variis Conciliorum Pontificumque decretis, quorum vnum aut alterum hîc appònemus: in Concilio Romano ſub Eugenio II. apud Antonium Auguſtinum lib. 20. tit. 19. capit. 1. hæc habentur: *Conſtat omnes omninò obſeruare, vt die Dominico nullas audeant operationes mercationeſque peragere, præterquàm in cibariis rebus;*

ita vt liberè poſſint ac debitè in eo die ſecundum poſſibilitatem omnes ad Eccleſiam concurrere, &c. qui verò ruſtica opera die Dominico agere præſumpſerit, contra diuina præcepta egiſſe non dubitet. Et apud S. Gregorium lib. 11. Epiſt. 3. *Dominico vero die à labore terreno ceſſandum eſt, atque omnimodè orationibus inſiſtendum; vt quod negligenter per ſex dies agitur, per diem Reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.*

Operibus ſeruilibus iunguntur duo alia operum genera, quæ licet minimè ſeruilia ſint, diebus tamen Dominicis & Feſtiuis Eccleſiaſtico iure prohibentur, eo quod animum temporalibus rebus magnoperè applicent, nimiumque à diuino cultu abſtrahant; mercatus ſcilicet, id eſt mercium emptiones & venditiones, & forenſes ac iudiciales actus. Id ſimiliter conſtat ex variis Conciliorum Pontificumque ſanctionibus, ac nominatim Concilio Pariſienſi ſub Gregorio IV. circa annum Domini 829. celebrato cap. 50. vbi hæc habentur: *Imperialis celſitudo flagitanda eſt, vt eius à Deo ordinata poteſtas cunctis metum incutiat, ne in hac ſacra & venerabili die* (Dominicâ ſcilicet) *mercatus, & placita, & ruralia quæcunque opera facere præſumant:* Et in Concilio Arelat. ſub Carolo Magno cap. 16. prohibetur, *Ne in Dominicis diebus publica mercata neque cauſationes diſceptationeſque exerceantur.*

Dubitatur autem apud Theologos de quibuſdam operibus, an ſeruilia ſint; proindeque an diebus Feſtiuis ſint prohibita: de quibus breuiter dicimus ſecundum Nauarrum cap. 13. nu. 13. & ſeq. Azorium cap. 27. quæſt. 4. Suarem lib. 2. de Feſtis cap. 24. & alios, non eſſe opus ſeruile nec prohibitum diebus Feſtiuis iter facere, ſcribere, venari recreationis cauſa: quod & de piſcatione & pictura ſimiliter dici poteſt: quamuis quidam Doctores, vt Sylueſter verbo, (Dominica,) Angelus verbo (Feriæ,) & quidam alij meritò dubitent, an tranſcribere aut pingere lucri & quæſtus cauſa, eademque

ratione piſcationi aut venationi vacare diebus Feſtiuis licitum ſit: cùm eiuſmodi opera mercenariorum & ſeruorum propria ſint, quando principaliter fiunt ob quæſtum: ac proinde ſeruilia cenſeri poſſint: quare tutius eſt ab illis abſtinere.

Docet autem Nauarrus ſup. ex S. Doctore ſup. art. 4. ad 3. ſex operum genera licitè diebus Feſtiuis exerceri poſſe. Primò ea quibus in diuino cultu obſequium aliquod exhibetur. Secundò illa, quibus ſpiritualia exercentur, qualia ſunt docere verbo vel ſcripto. Tertiò, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem propriam, ſiue animæ, ſiue corporis. Quartò, quæ ad ſalutem proximi ſpiritualem vel corporalem ſimiliter neceſſaria ſunt. Quintò, quæ ad vitandum damnum ſibi vel proximo imminens ſunt neceſſaria. Sextò denique, quæ ad ciborum præparationem requiruntur.

Et generatim loquendo quæcunque opera, etiam ſeruilia, licita redduntur ratione alicuius vrgentis neceſſitatis, ſiue publicæ, vt dicitur cap. *Licet* de Feriis, ſiue priuatæ, vt cùm tempore meſſis ſegetes ob pluuiam superuenturam exportantur, vel ſimile opus fit ad graue aliquod damnum euitandum: qua etiam ratione pauperes artifices interdùm licitè diebus Feſtis laborare poſſunt, dummodò abſit ſcandalum, ſi aliter familiæ ſuæ ea, quæ ad victum neceſſaria ſunt, nullatenùs ſubminiſtrare queant: quanquam in iis caſibus tutius ſemper ſit adire Superiorem, puta Epiſcopum aut in eius abſentia Parochum, & ab illo licentiam poſtulare. Similiter opera ſeruilia licita fiunt, quando pietatis aut religionis cauſa exercentur, vt ſi altaria ornanda ſint, aut præparanda ea quæ ad exequias requiruntur: quæ tamen, ſi antecedente die commodè peragi poſſent, in diem Feſtum non eſſent differenda. Conſuetudo etiam legitimè præſcripta, & à Superioribus minimè improbata in quibuſdam operibus alias prohibitis à peccato excuſat, v. g. nundi-

nis publicis, aliiſque ſimilibus caſibus, vt obſeruat Toletus lib. 4. cap. 25.

Porrò in huius præcepti tranſgreſſione materiæ leuitas à peccato ſaltem mortali excuſare poteſt; v. g. ſi quis ſeruili alicui operi breui temporis ſpatio incumbat, puta vnius horæ, non cenſebitur, ſecluſo tamen ſcandalo, peccati mortalis reatum incurrere, vt docet Suares. lib. 2. de Fe. cap. 21

Obſeruandum eſt tamen multa eſſe opera, quæ, quamuis ſeruilia non ſint, diebus tamen Feſtis illicita cenſentur propter temporis exceſſum, quod in illis impenditur: qua ratione dierum illorum ſanctificationi omnino videntur oppoſita: quis enim à peccato excuſare poſſit eos, qui ludis, choreis, comeſſationibus, venationibus, negotiis ſæcularibus, aliiſque ſimilibus rebus totos dies Feſtos tranſigunt: vnde meritò conqueritur Sanctus Cyrillus Alexand. *Quam plurimos Chriſtianorum diebus Feſtis aut ludis illiberalibus, crapula, choreis, aut aliis mundi vanitatibus deditos, cum Deo obſequium diligentiùs exhibere, cùm Templa Dei frequentare, orationibus inſiſtere, atque Eccleſiaſtico officio intereſſe deberent: tunc maximè Deum ſuis diſſolutiſſimis moribus irritare. Idne eſt, ô Chriſtiani, celebrare diem Feſtum, indulgere ventri, & inconceſſis voluptatibus habenas laxare &c. diebus ad exercenda ſeruilia opera conceſſis vnuſquiſque ſuo intentus eſt operi, & abſtinet à crapula, ludis, & vanitatibus; diebus autem Feſtis paſſim concurritur ad cauponam, ad ludos, ad ſpectacula, & choreas, in irriſionem diuini nominis & diei præuaricationem.* li. 8. in S Ioa. cap. 5.

Quamuis autem honeſta aliqua & moderata recreatio Feſtis diebus poſt perſoluta religionis officia minimè prohibeatur; *ita tamen*, inquit ſanctus Chryſoſtomus, *Sanctorum dierum Feſtiuitas agi debet, vt relaxatione corporum puritas non corrumpatur animorum; ſed potiùs abſtinentes ab omni luxu, ebrietate, laſciuia, dantes operam ſobriæ remiſſioni & ſanctæ ſinceritati, id efficere tenemus; vt quidquid tunc corporali abſti-* hom. 8. de reſur.

nentia non adipiſcimur, mentium puritate quæramus.

Secundum, quod ad ſanctificationem Feſtorum dierum requiritur, eſt, vt dies illi cultui diuino aliiſque piis operibus impendantur. Præ cæteris autem religionis & pietatis exercitiis, quæ ad debitam Feſtorum celebrationem pertinent, vnum præſertim iniungitur, nimirùm vt diebus Dominicis & Feſtiuis omnes & ſinguli fideles vſum rationis habentes, ſanctiſſimo Miſſæ Sacrificio interſint cum ea deuotione & attentione, quæ tantum myſterium decet. Hoc præceptum Eccleſiaſticum expreſſum habetur cap. *Si quis etiam*, & cap. *Omnes fideles*, & cap. *Miſſas* de conſecr. & ſatis conſtat ex vniuerſali & continua Eccleſiæ praxi.

Ad hoc verò vt quis huic præcepto ſatisfaciat, duo præſertim requiruntur. Primum eſt, vt corpore ſit preſens, & mente in Deum attentus: qui enim ſciens in aliqua Eccleſia Miſſam celebrari, domi ſe contineret, mentemque ſolam circa myſteria Miſſæ applicaret, huic præcepto non ſatisfaceret: ſicut nec ille, qui corpore quidem preſens eſſet, ſed animo vanis cogitationibus per notabilem aliquam Miſſæ partem deliberatè diſtraheretur. Non
lib. 6. eſt verò neceſſarium (vt rectè obſeruat Tole-
cap. 6. tus) auribus audire vel intellectu percipere ea, quæ in Miſſa dicuntur, vel Sacerdotem celebrantem oculis videre; ſed moralis præſentia corporis, & virtualis ſaltem attentio mentis ſufficit.

Poteſt etiam quis (vt docet idem Toletus & alij plures Theologi) eo tempore, quo Miſſæ intereſſe tenetur, ſimul recitare horas canonicas, preceſque aliquas ad quas obligatur, & vtrique obligationi ſimul ſatisfacere; dummodò
cap. 11 (vt monet Nauarrus) ita preces illas recitet,
nu. 8. vt attentionem auditioni Miſſæ neceſſariam non omittat, ſciatque & velit Miſſam audire, & ſaltem virtualiter huius Sacrificij oblatione Deum colere.

Quæres, an qui, dum Miſſa celebratur, peccata ſua confitetur, illius audiendi præcepto ſatisfaciat? Reſpondetur quod, quamuis Suarez & Azorius quos citat Bonacina, exiſtiment non ſatisfacere, nihilominùs probabiliſſimè dici poteſt eos, qui tempore Miſſæ, præſertim ſolemnioris, parochialis v. g per aliquod breue temporis interuallum confeſſioni faciendæ incumbunt, præcepto Miſſæ audiendæ ſatisfacere: tum quia in illo pœnitentiæ actu plurium aliarum virtutum actus, puta contritionis, humilitatis, boni propoſiti, &c. exercentur, qui ex ſe nihil obſtant, imò plurimum conferunt ad hoc, vt quis deuotè ſacrificio Miſſæ interſit: tum etiam quia communis vſus & praxis ita obtinuiſſe videtur; in Eccleſiis ſiquidem parochialibus, illis præſertim in quibus vna tantùm aut altera Miſſa celebrari ſolet, (quod in vicis & pagis frequens eſt) ſolent vt plurimum confiteri pœnitentes, interim dum Miſſa cui interſunt, celebratur; nec vllus adhuc Epiſcopus aut ſuperior id prohibuit. Qu. de Miſſa. pun. 11.

Secundum, quod requiritur, eſt vt Miſſa integra audiatur ſaltem vſque ad Sacerdotis benedictionem, iuxta Canonem 47. Concilij Agathenſis & cap. *Cùm ad celebrandas*, de conſecr. diſt. 1. qui enim partem aliquam Miſſæ prætermittit abſque iuſta cauſa, peccat; venialiter quidem, ſi pars ſit exigua; mortaliter verò, ſi ſit notabilis, vt docet Nauarrus. Cap. 21. nu. 1. & 2.

Quænam autem ſit notabilis pars Miſſæ, quam proinde omittere ſit peccatum mortale; Nauarrus, Suares, Toletus, quos citat & ſequitur Bonacina: exiſtimant illam Miſſæ partem, quæ à principio vſque ad epiſtolam incluſiuè protenditur, eſſe notabilem, nec ſine peccato mortali omitti poſſe: Syluester tamen, Koninchus, & Azorius ab eodem citati, partem illam notabilem extendunt vſque ad initium Euangelii. Addit Toletus ex Nauarro & aliis, poſſe vtcunque huic præcepto ſatisfieri, ſi quis Diſp. q. vlt. de Miſſa pu. 11. Lib. 6 cap. 9.

partem aliquam Miſſæ ab vno ſacerdote, deinde partem alteram audiat ab alio: quod quamuis ipſi probabile videatur, rectè tamen monet, conſultius eſſe & tutius integram vnius Sacerdotis Miſſam audire. Obſeruat etiam ibidem nullam eſſe obligationem, ne quidem in die Natalis Domini, plures Miſſas audire; ſed vnam ſufficere ad hoc, vt præcepto ſatisfiat.

Porrò à præcepto Eccleſiaſtico Miſſam diebus feſtis audiendi excuſat impotentia ſiue phyſica ſiue moralis. Impotentiam phyſicam dicimus, cùm quis nullomodò id poteſt; puta cùm eſt in carcere detentus, vel lecto per ægritudinem affixus, aut nauigat in mari, &c. nam
Reg. 6 iuxta regulam iuris: *Ad impoſſibile nemo poteſt obligari.* Per impotentiam verò moralem intelligimus, quando quis nonniſi cum ſumma difficultate aut graui detrimento, ſpirituali vel temporali, proprio vel alieno Miſſam audire poteſt; vt ſi quis timeat, ne adeundo Eccleſiam ab hoſtibus in via occidatur; vel ſi domum deſerat, ne à furibus expiletur; vel ſi infirmum ſolum relinquat, ne graue aliquod incommodum patiatur. Ita Nauarrus, Suares, & alij apud Bonacinam diſp. 44. quæſt. vlt. de Miſſæ ſacrificio pu. vlt. apud quem plurimi alij ſimiles caſus videri poſſunt.

PARAGRAPHVS II.

Quot modis peccetur in tertium Decalogi præceptum.

PEccant in primis, qui diebus feſtis contra Eccleſiæ prohibitionem opera ſeruilia abſque vlla cauſa legitima exercent: qui alios ad id cogunt vel inducunt: peccant etiam ſuperiores politici, qui diebus feſtis ſibi ſubditos operibus illis ſeruilibus vacare permittunt.

Item qui diebus feſtis citra neceſſitatem vendunt aliquid aut emunt, præſertim ſi in emptione illa aut venditione tempus aliquod notabile

inſumatur; qui diebus illis officinas apertas tenent, aut merces vendendas exponunt.

Peccant iudices & illorum officiales, ſi nulla vrgente neceſſitate diebus feſtis citationes, teſtium iuridicas auditiones, & alias iudiciales actiones exercent: Item qui totos dies feſtos aut maximam & præcipuam illorum partem aleis, choreis, comeſſationibus, & aliis vanis aut profanis actionibus impendunt.

Peccant, qui diebus feſtis Miſſam audire omittunt, vel illam integram non audiunt; vel qui audiunt quidem, ſed ſine attentione, ac per illius partem aliquam notabilem vanis confabulationibus aut ſuperfluis cogitationibus deliberatè diſtrahuntur.

Peccant denique patres familias aliique ſuperiores, qui à filiis & ſubditis Miſſam diebus feſtis audiri non curant; aut eos talibus occupationibus detinent, ex quibus fit, vt Miſſam audire non poſſint.

SECTIO IV.

Explicatur quartum Decalogi præceptum

Honora patrem tuum, & matrem tuam, &c.

CVM iuxta doctrinam S. Thomæ præcepta, quæ pertinent ad officia charitatis proximo impendenda, ad hoc quartum Decalogi præceptum reducantur; idcirco, antequàm explicemus particularia illa officia, quibus erga parentes & alios ſuperiores obſtringimur: videtur doctrinæ ordo (quem etiam Nauarrus ſecutus eſt) poſtulare, vt priùs de ipſa charitate proximi illiuſque generalibus præceptis & obligationibus tractemus: quod vt diſtinctiùs exequamur, tria præſertim hîc explicanda ſunt. Primò, quænam perſonæ ſint ex

22. q. 33. a 2. ad 2.

ca. 14

charitate diligendæ. Secundò, quis ordo ſit in illa dilectione ſeruandus. Tertiò, quinam ſint actus charitatis, & quo tempore ad illos exercendos obligemur. Exinde ipſius quarti præcepti ſpecialem explicationem aggrediemur; & inueſtigabimus quænam perſonæ patris ac matris nomine deſignentur, & quem honorem illis impendere debeamus.

PARAGRAPHVS I.

Quænam perſonæ ſint ex charitate diligendæ.

q.23. a.22. Libr. 1. de doctr. Christi c. 23. DOcet S. Thomas quatuor præſertim eſſe ex charitate diligenda iuxta mentem S. Auguſtini: *Vnum, quod ſupra nos eſt, ſcilicet Deum: alterum, quod nos ſumus: tertium, quod iuxta nos eſt, ſcilicet proximum: quartum, quod infra nos eſt, ſcilicet proprium corpus.* Atque in primis de dilectione ipſius Dei, ſectione 1. egimus. Quod verò ſpectat ad dilectionem illam, qua nos ipſos ex charitate diligere tenemur, docet S. Thomas quòd cùm charitas, qua Deum diligimus, etiam ad ea quæ ipſius Dei ſunt, debeat extendi; cumque iuxta Apoſtolum, *Nemo noſtrum ſibi viuat, nemo ſibi moriatur; ſed ſiue viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus*, & quidem tot titulis, quot in eius diuinitate perfectiones fulgent; quot ab eius bonitate beneficia in nos effluunt: ideò vnuſquiſque ſe ipſum, non propter ſe, ſed propter Deum, vt aliquid ipſius Dei, debet ex charitate diligere. (Art. 4. Ad Rom. 14.)

Art. 5. Quod ſpectat ad corpus noſtrum, idem S. Doctor dicit illud duobus modis conſiderari poſſe, vel ſecundùm eius naturam, vel ſecundũ infectionem culpæ, & corruptionem pœnæ. Cùm igitur natura eius à Deo ſit, poſſimuſque vti corpore noſtro ad ipſius Dei obſequium, &
Rõ. 6. (vt loquitur Apoſtolus) *exhibere membra noſtra,*

arma iuſtitiæ Deo; ea ratione debemus etiam corpus noſtrum diligere: Sed infectionem culpæ aut corruptionem pœnæ in corpore noſtro nullatenùs diligere aut fouere debemus; imò potiùs ex vero charitatis affectu amouere: vnde intelligitur quo ſenſu dixit Apoſtolus: *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, &c.* Coloſſ. 3.

Quod denique ſpectat ad proximum, quem ex charitate diligere debemus, S. Doctor ab illa proximi denominatione excludit in primis creaturas rationis expertes; quia ſunt incapaces beatitudinis ſupernaturalis, in cuius communicatione charitas fundari debet: Excludit deinde damnatos & dæmones; quia ipſis bonum æternæ vitæ velle non poſſumus, cùm ipſis illud Deus non velit, imò contrarium pro tota æternitate decreuerit. Art. 3. Art. 5.

Nomine igitur proximi S. Doctor aſſerit ſignificari Sanctos Angelos, & homines, ſiue beatos, ſiue viatores, ſiue peccatores, ſiue iuſtos, ſiue amicos, ſiue inimicos, quos quidem ita ex charitate diligendos eſſe dicit, vt eos nunquam actu ipſi charitati contrario, odio ſcilicet, proſequamur; neque vllum eorum ab illa generalitate dilectionis proximi excludamus; & præterea vt ſecundùm animi diſpoſitionem ſemper parati ſimus, charitatis actus, ſiue internos elicere, ſiue externos exercere erga quoſcunque, etiam peccatores aut inimicos, quotieſcunq; id ex diuinæ legis præſcripto faciendũ eſſe nobis innoteſcet. a. 6. 8. & 10.

Quod autem ſpectat ad inimicos, in quibus eſt ſpecialis difficultas; certum eſt illos ex charitate propter Deum eſſe diligendos: quod expreſsè præcepit Christus Dominus S. Matth. 5. *Ego autem dico vobis: diligite inimicos veſtros*: illiſque dilectionis ſigna generalia exhibenda, quæ communiter aliis eiuſdem conditionis hominibus, nos æque attingentibus, exhibere ſolemus; & in caſu extremæ vel grauis neceſſitatis illis æquè ac aliis auxilia & beneficia præſtanda: quod etiam iuſſit Chriſtus Dominus cùm dixit: *Benefacite ijs qui oderunt vos.* Imò etiam iniuria ab

S.Mat. 6. eis accepta propter Deum ipſis eſt condonanda; *ſi enim* (vt dixit Chriſtus Dominus) *non dimiſeritis hominibus, & nec pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra*: & cap.18. dicit condonationem illam, non ſolùm exteriùs, ſed ex interiori cordis affectu eſſe præſtandam: quod ſi actio iniuriarum ciuilis aut criminalis ab eo, qui damnum aut læſionem paſſus eſt, inſtituatur; ſicut id iure poteſt, ſic ex odio & vindictæ appetitu facere non debet; ſed ciuilem quidem, eo tantùm fine, vt damnum illatum compenſetur; criminalem verò, ex amore iuſtitiæ aut alicuius alterius virtutis motiuo, vt docent Richardus Gabriel, Nauarrus & alij apud Laymannum; non verò ex motu odij, aut appetitu vindictæ. Tract. 3. de char. c.4.

Quamuis autem hæc ita ſe habeant, certum eſt nihilominùs licitum eſſe & honeſtum, in peccatoribus & inimicis odiſſe ac deteſtari peccatum; illudque per emendationem tollere, ſi id iure poſſumus; vel optare vt à Deo aut à ſuperioribus puniatur: vnde Apoſtolus dicebat: Gal. 5. *Vtinam abſcindantur, qui vos conturbant.* Quin & de eiuſmodi punitione lætari poſſumus, quatenùs per illam tollitur malum peccati; & è contrario triſtari, ſi peccatorum prauos conatus proſperari videamus: quod optimè explicat S. Gregorius his verbis: *Euenire plerumque ſolet, vt non amiſſa charitate & inimici nos ruina lætificet, & rurſus eius gloria ſine inuidiæ culpa contriſtet; cùm & ruente eo quoſdam benè erigi credimus, & eo proficiente quoſdam iniuſtè opprimi formidamus.* Lib. 22 mora. c.11.

PARAGRAPHVS II.

Quis ordo in charitate ſeruandus ſit.

CErtum eſt ordinem aliquem in dilectione charitatis eſſe ſeruandum, vt docet & probat S.Thomas. Hic autem ordo (vt idem explicat) exigit à nobis, vt Deum amore appretiatiuo pluſquam res alias quaſcunque, abſque q. 26. a.1. 2. & 3.

vlla prorsùs comparatione aut exceptione, diligamus; tum vt poſt Deum nos ipſos, exinde proximos noſtros, ac vltimo loco corpus noſtrum eadem charitatis dilectione complectamur.

Cùm autem diligere, nihil aliud ſit quàm bonum velle; ſintque tria præcipua bonorum genera, quæ nobis ipſis vel proximis velle poſſumus: ſpiritualia ſcilicet, vt gratiam, virtutes, gloriam, &c. corporalia, vt vitam, & ſanitatem corporis, &c. exteriora denique, vt famam, diuitias, &c. Ordo charitatis ſuprà relatus poſtulat, vt poſt Deum (de cuius dilectione iam ſuprà egimus) quiſque primò ſeipſum diligat, quoad bona ſpiritualia; deinde proximum quoad eadem bona ſpiritualia: poſtea ſeipſum, quoad bona corporalia; & exinde proximum quoad eadem bona corporalia; & ſic deinceps ſeipſum & proximum, quoad alia bona exteriora. Ita S. Thomas per totam quæſt. 26. vbi id fusè explicat.

Vnde ſequitur 1. nunquam licitum eſſe cujuſvis boni aliis procurandi prætextu ſpiritualem aliquam animæ jacturam per peccatum quantumvis exiguum deliberatè incurrere: *Quid enim prodeſt homini* (vt ait Chriſtus Dominus S. Matth. 8.) *Si vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur*; & cap. 22. ponit dilectionem ſui ipſius, tanquam regulam & normam dilectionis proximi: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*: regula autem (vt docet S. Thomas) a. 4.
prior & potior eſt quàm regulatum.

Sequitur 2. quoad alia bona corporalia & exteriora cæteris paribus, vnum quemque debere magis ſe ipſum diligere quàm proximum: vnde (vt ait S. Auguſtinus) *Si quis exponat vi-* lib. de
tam corporalem propriam pro vita corporali alterius, men-
iam non diligit proximum ſicut ſe ipſum, ſed pluſ- dacio
quam ſe ipſum: quod (vt poſteà ſubjungit) *ſanæ* c. 6.
doctrinæ regulam excedit. Non eſt tamen contra hunc charitatis ordinem, ſi quis ex motiuo alicuius virtutis vitam propriam pro tuenda amici vita exponeret, quod à S. Hieronymo in cap.

7. Mich. & S. Ambroſio lib. 3. de Officiis cap. 12. tanquam honeſtæ & perfectæ amicitiæ officium commendatur; & à fortiori poſſet, imò aliquando deberet quis pro ſalute temporali communitatis ſuæ, puta ciuitatis aut patriæ, vitam & alia bona exteriora exponere; cùm rationis ordo poſtulat, vt pars pro ſuo toto periclitetur.

Sequitur 3. ſi de bonis diuerſi generis agatur, tunc bonum ſpirituale proximi, bono noſtro corporali aut temporali præferendum eſſe, ac proinde proximo verſanti in extrema neceſſitate ſpirituali, etiam cum certo propriæ vitæ periculo, ſuccurrendum eſſe: dummodò tamen probabilis ſpes iuuandi proximum effulgeat. Ita S. Thomas quæſt. 44. art. vlt. ad 2. vnde S. Ioannes epiſt. 1. cap. 3. *Et nos debemus*, inquit, *pro fratribus animas ponere.*

Et in extrema quidem ac moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali tenetur quilibet Chriſtianus hunc charitatis ordinem ſeruare, vt ex ante dictis conſtat, & etiam docet S. Auguſt. & poſt illum communiter omnes Theologi: paſtores autem & ii quibus animarum cura incumbit, ſubditis ſuis, non ſolùm in extrema, ſed etiam in graui neceſſitate conſtitutis ſuccurrere debent, etiam cum propriæ vitæ periculo, vt fuſiùs docet & probat variiſque exemplis illuſtrat Gregorius à Valentia. (disp. 3. qu. 4. de ord. chr p. 4.)

Quod autem ſpectat ad ordinem charitatis in proximorum dilectione ſeruandum, certum eſt in primis, quotieſcunque agitur de auxilio præſtando in extrema vel graui neceſſitate corporali alicuius, ordinem charitatis poſtulare, vt perſonas nobis ſecundùm carnem magis coniunctas aliis ſecundùm carnem minùs coniunctis præferamus: vnde ſequitur patrem & matrem aliis omnibus eſſe præferendos; exinde vxorem; poſtea filios, fratres & alios conſanguineos, prout quiſque illorum nobis ſecũdùm carnem coniunctior exiſtit, vt docet S. Thomas art. 8. & ſequent. & poſt illum Iſambertus

tractat. de char. diſput. vltim. art. 2.

Quod ſi fiat comparatio eorum, qui ſecundùm carnem, cum aliis qui ſecundùm ſpiritum nobis coniuncti ſunt: quamuis variæ ſint Doctorum ſententiæ, nec ſatis dilucidè conſtet quænam ſuper hac quæſtione fuerit mens S. Doctoris, probabiliſſima tamen nobis videtur eorum ſententia, qui aſſerunt quòd, quamuis abſolutè loquendo illi qui ſunt meliores & ſanctiores, aliis minùs bonis & ſanctis obiectiuè magis diligi debeant, id eſt amore approbationis & complacentiæ, quo illorum virtutem & ſanctitatem magis æſtimemus & amemus, apprectiatiue tamen eos qui nobis ſecundum carnem propinquiores ſunt, magis diligere debemus iis, qui nobis ſpiritualiter tantùm ſunt coniuncti. Ita Richardus, Bannes, & alij quos citat & ſequitur Iſambertus ſuprà.

Quod tamen non obſtat quin amicum vel benefactorem inſignem præferre interdùm liceat aliquibus conſanguineis, vt poſt Dominicum Bannem docet Valentia ſup. pu. 5. fieri etiam poteſt, vt aliquando cauſæ aliquæ rationi maxime conſentaneæ occurrant, ob quas ordo charitatis ſuprà relatus licitè ac honeſtè inuerti poſſit, vt expreſsè docet S. Thomas: e. g. in fauorem perſonæ bono publico maximè vtilis: q. 32 a. 9.

PARAGRAPHVS III.

De actibus charitatis erga proximum, ac præſertim de eleemoſyna corporali.

VArij ſunt & multiplices actus charitatis erga proximum, quorum præcipuos enumerat S. Doctor quæſt. 27. 28. & ſequ. ſcilicet dilectionem, qua alteri per charitatem bonum volumus: beneficentiam, qua bonum, quod ei volumus, quantùm poſſumus, reipſa illi tribuimus: gaudium, quo de illius bono, v. g. conuerſione à peccatis, profectu in virtute

&c. lætamur: pacem, qua ſimul cum proximo conſpiramus in iis, quæ ad illius bonum ſpirituale conferunt: miſericordiam, qua illius miſeriis tanquam noſtris condolemus, eaſque, quantùm poſſumus, ſubleuamus.

Sunt autem duo præcipui actus ipſius miſericordiæ, de quibus Theologi fuſius diſputare ſolent, eleemoſyna ſcilicet & correctio fraterna.

q. 32. a. 1. Eleemoſyna (vt docet S. Thomas) eſt actus charitatis, quo quis propter Deum proximo indigenti ſubuenit. Cùm autem duplex indigentia reperiri poſſit in proximo, ſpiritualis ſcilicet
art. 2. ac corporalis: ideo etiam duplex eleemoſynæ ſpecies à S. Doctore aſſignatur: alia ſpiritualis, qua indigentiæ ſpirituali ſuccurritur, de qua paragrapho ſequenti agemus: alia corporalis, qua miſeria & indigentia corporis ſubleuatur.

Circa hanc verò eleemoſynam corporalem, certum eſt illam eſſe, non ſolùm in conſilio, ſed etiam in præcepto, vt docet & probat S.
art. 3. Thomas: & apertè colligitur ex variis ſcripturæ locis Ezech. 16. *hæc fuit iniquitas Sodomæ, &c. manum egeno & pauperi non porrigebant.* Et S. Matth. 25. Chriſtus Dominus flammis æternis adiudicat eos, qui miſericordiæ opera exercere omiſerunt. Idipſum S. Patres vnanimiter aſſerunt: S. Ambroſius lib. de Nabute, loquens de eleemoſyna, *Debitum*, inquit *reddis, non largiris indebitum: ideoque tibi dicit ſcriptura: inclina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum:* S. Baſilius concione in illud dictum diuitis: *Deſtituam horrea mea:* dicit diuitem illum. *Non cogitaſſe de ſuperfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti diuini habuiſſe rationem:* S. Gregorius Nazian. orat. de pauperum amore dicit nos *Mandato diuino atque exemplo ad eleemoſynam largiendam excitari.*

Verùm difficultas eſt, cùm præceptum illud affirmatiuum ſit, quo potiſſimùm tempore obliget: quod vt meliùs & certius dignoſcatur
art. 5. obſeruandum eſt ex S. Doctore, obligationem faciendæ eleemoſynæ ex duplici capite oriri:

Primo ex parte dantis,ſi habeat bona ſuperflua; ſiue ea ſint ſuperflua naturæ,id eſt non neceſſaria ad vitam ſuam & ſuorum ſuſtentandam;ſiue ſint ſuperflua perſonæ, id eſt non neceſſaria ad perſonæ cōditionem dignitatemque tuendam: Secundò ex parte accipientis, ſi aliqua prematur neceſſitate: quæ quidem triplex eſſe poteſt: vna extrema,cui niſi ſuccurratur, hominis vita periclitabitur; altera grauis, cui niſi ſubueniatur, vitam ægrè ac difficulter ſuſtentabit; tertia communis, qualis eſt fermè eorum, qui oſtiatim mendicant.

Hac obſeruatione ſuppoſita, in quæſtione valdè perplexa & difficili, quæ Doctores in varias diſtraxit ſententias, breuiter dicimus probabiliſſimam nobis videri ſententiam illorum, qui aſſerunt vnumquemque obligari ſub peccato mortali ad eleemoſynam erogandā de ſuperfluis naturæ ijs, qui ſunt in extrema neceſſitate conſtituti: de ſuperfluis verò perſonę iis, qui graui neceſſitate laborant. Ita Toletus lib. 8. cap. 35. vbi pro hac ſententia citat S Doctorem & plurimos alios Theologos, probatque illam ex his Chriſti Domini verbis: *Ite maledicti in ignem æternum: eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, &c. Hoſpes eram, & non collegiſtis me, &c. infirmus & in carcere, & non viſitaſtis me*: manifeſtum eſt enim has neceſſitates non eſſe extremas; & tamen condemnari hominem, qui in illis proximum ſuum ſubleuare omiſit.

An verò ex ſuperfluis illis perſonę vnuſquiſque ſub peccato mortali teneatur ad erogādam eleemoſynam in cōmunibus pauperum neceſſitatibus; ita vt nullus licitè poſſit ſuperflua ſibi retinere, ſed pauperibus, qui nunquam & nuſquam deſunt, illa diſtribuere obligetur: idem Toletus aſſerit communiorem Doctorum ſententiam eſſe negatiuam, quamuis non deſint, qui affirmatiuam amplectantur; proindéque nullum ſub peccato mortali ad eroganda pauperibus ſuperflua teneri extra graues aut extremas neceſſitates; aitque ſe non audere ad id Suprà.

obligare ſub mortali eos, quos tot & tanti Doctores ab illo citati excuſant.

Rectè tamen monet eos qui habẽt ſuperflua, non omninò ſecuros eſſe debere, ſed timere, ne fortè ſibi ſuęque cupiditati nimis blandiantur; & ſeriò perpendere, quàm diuerſa ſint iudicia Dei à iudiciis hominum; ideoque longè tutius eſſe, vt ſuperflua illa ſtatus & dignitatis in opera charitatis aut alia Deo grata & honorifica impendant, quàm otioſa apud ſe retineãt, præſertim cùm SS. Patres (quorum plurimos citat) ſint hac in re longè rigidiores, videanturque aſſerere vniuerſim homini Chriſtiano illicitũ eſſe ſuperflua retinere, quandiu ſunt aliqui pauperes, in quos illa erogare poſſit.

Addit præterea idem author, aliter hoc eleemoſynæ faciendę præcepto teneri eos, qui aliorum curam habent pręſertim Eccleſiaſticam & ſpiritualem; aliter eos, qui non habent: hi enim ſatisfaciunt indigentibus illis, qui occurrunt, eleemoſynam erogando; illi vero inſuper inquirere aliquomodo tenentur, num ſibi ſubditi ſuæque curę commiſſi grauem aliquam egeſtatem patiantur, vt eis ſuccurrant. Docet pręterea perſonas Eccleſiaſticas, ſiue beneficia & reditus Eccleſiaſticos obtineant (de quibus infrà ſuo loco) ſiue bona tantùm patrimonialia poſſideant, eodem faciendæ eleemoſynæ præcepto arctiùs obligari, eo quòd in illis ſuperfluum magis inueniri poſſit quàm in Laïcis: cùm enim neque vxores neque filios aut filias habeant, cumque modum ac modeſtiam in victu ac veſtitu ſeruare teneantur, non tot rebus indigent, nec ad tantas expenſas faciendas obligantur.

Art. 8. Quæres, num omnes perſonæ eleemoſynam erogare licitè poſſint. Reſpondet S. Doctor illum, qui eſt ſub alicuius poteſtate conſtitutus, de re illa, ſecundùm quam ſuperiori ſubiicitur, eleemoſynam licitè facere non poſſe, niſi de conſenſu illius, cui ſubditus eſt: vnde ſequitur religioſos, filios familias, ac ſeruos eleemoſy-

nas abſque conſenſu Superiorum, parētum, aut dominorum erogare licitè nō poſſe, niſi extrema aliqua indigentis neceſſitas eos ad id obliget: poſſunt tamen filijfamilias ex bonis caſtrenſibus aut quaſi caſtrenſibus, id eſt ex illis quæ vel in bello, vel in alicuius officij publici exercitio conſequuntur, erogare eleemoſynas; ſicut & de iis quæ in proprias expenſas ipſis à parentibus conceduntur. Ita Toletus. Lib. 8. c. 31.

Quod autem ſpectat ad vxorem, quamuis de bonis communibus abſque mariti conſenſu eleemoſynas erogare non debeat; poterit tamen (vt idem Toletus docet) id facere, ſi vltra dotem quam attulit, aliquid ſibi proprium reſeruauit; aut ſi per alterius donationem vel proprium laborem & induſtriam aliquid illi obueniat: in quo tamen locorum conſuetudinem ſeruādam eſſe dicit. Supra. c. 29. Item ſi maritus ſit amens, aut ipſi vxori rei domeſticæ adminiſtrationem relinquat, aut ſi ſit ſupra modum tenax & auarus; nec eleemoſynas vllas, etiam cùm tenetur, erogare velit: tunc enim vxor id poterit exemplo Abigaïl, quæ Dauidi dedit viro ſuo neſciente. 1. Reg. 25. Addit idem author poſſe etiam de bonis ſibi cum marito communibus facere modicam eleemoſynam, propter quam maritus nullam indigentiam patietur.

PARAGRAPHVS IV.

De eleemoſyna ſpirituali, & correctione fraterna.

DOCET S. Thomas ſeptem præſertim modis ſpiritualem eleemoſynam exerceri poſſe, ſcilicet docendo ignorantem, conſilium dando dubitanti, afflictum conſolando, corripiendo peccantem, tolerando benignè illos qui graues ſunt & oneroſi, condonando iniurias, & pro viuis ac defunctis orando. q. 31. a.

De hac autem ſpirituali eleemoſyna idem quod de corporali dicendum eſt, ſeruata tamen

debita proportione; ſcilicet vnumquemque teneri eo quo poteſt modo ad ſuccurrẽdum proximo conſtituto in extrema & moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali, vt dictum eſt paragr. 2. & etiam in graui, id eſt quando nonniſi ægrè & cum ſumma difficultate neceſſitas illa ſpiritualis ſuperari poteſt: quamuis hæc obligatio ſuccurrendi in graui neceſſitate ſpirituali, non adeo ſtricta ſit in Laicis quàm in Sacerdotibus; illis præſertim quibus animarum cura commiſſa eſt, qui proinde ratione officij ſui debent inſtruere ignorantes, de rebus illis quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt; conſilium rectum de ijſdem rebus ad ſalutem neceſſarijs præbere: item afflictis quam poſſunt, impendere conſolationem, ne malorum pondere oppreſſi in deſperationem incidant: ſimiliter & aliorum defectus tolerare, condonare iniurias, corripere peccantes, ac pro viuis & defunctis orare, quoties id ab illis charitatis ordo, aut muneris ſibi impoſiti ratio exigit.

Verùm peculiaris eſt difficultas circa correctionem fraternam peccantium; quo nomine à Theologis intelligitur qualiſcũque ſermo, quo quis vel monendo, vel reprehendendo, vel hortando, vel rogando, vel inſtruendo, aut alia ſimili ratione nititur proximum à peccato reuocare, & ad officium virtutemque reducere, idque ob ipſius proximi proprium ac peculiare bonum.

De hac autem fraterna correctione ſupponimus tanquam certum, ineſſe obligationem ad
q. 13. a. 2. illam faciendam, non ſolùm ex conſilio, ſed etiã ex præcepto, vt docet S. Thomas & cum eo Theologi omnes, qui id communiter probant ex his Christi Domini verbis S. Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum, &c.* id
Ser. 16 de ver. Dom. eſt ſi te ſciente peccauit frater tuus, vt explicat S. Auguſt. qui hæc Chriſti Domini verba tanquam de præcepto dicta intelligit.

Hoc ſuppoſito tria præſertim de correctione fraterna quæri poſſunt: primum, quando facien-

da ſit: ſecundum, à quo facienda ſit: tertium, quis ordo in illa ſeruandus.

Ad primum quæſitum reſpondetur hoc præceptum, cùm affirmatiuum ſit, nõ quouis tempore obligare, ſed ſolùm concurrentibus quatuor conditionibus. Prima eſt vt noueris peccatum proximi: ſi enim illud ignores, corrigere non teneris, imò nec curioſiùs inquirere debes; hoc enim ad ſuperiorem illius propriè pertinet, vt docet S. Thomas: vnde Prouerb. 24. *Ne quæras*, inquit Sapiens, *impietatem in domo iuſti, & non vaſtes requiẽ eius*. Secunda eſt, vt ille, qui peccauit, nec emendatus ſit, nec mox ſiue per aliũ ſiue per ſe ipſum credatur emendandus; ſi enim iam emendatus ſit, vel proximè emendandus exiſtimetur, correctione tua non indiget, nec proinde ad illam faciendam obligaris, vt docet Valentia diſput. 3. quæſt. 10. de correct. fraterna p. 2. Imò valdè probabilis eſt ſententia Syluestri, Turriani, & aliorum, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 3. cap. 7. de correct. frat. peccatum merè præteritum, ſi non ſubſit periculum recidendi, non cadere ſub obligationem præcepti correctionis fraternæ: vnde Eccli. 19. dicitur. *Corripe proximum, ne fortè iteret.* Tertia eſt, vt ſperes aliquem fructum tuæ correctionis; ſi enim nulla ſit emendationis ſpes, imo verearis ne is, qui peccauit, correctione tua deterior fiat, tunc manifeſtum eſt te ad illam minime obligari: vnde S. Auguſtinus dicit ad charitatem pertinere, vt quis *corripiendu malè agentibus parcat: quia ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur.* Excipiendus eſt tamen caſus ille, in quo ex deffectu correctionis alij ſcandalum aliquod paterentur: tunc enim correctio facienda eſt, ne alij inde peccandi occaſionem accipiant. Quarta denique conditio eſt, vt locus, tempus, aliæq; ad corrigendum circumſtantiæ opportunæ ſint: ſi enim alterius temporis vel loci opportunitatem ad proximum corrigendum commodiorem expectes, non teneris ſtatim illum corrigere, ſed laudabiliter id differre potes. Ita docet

a. 2. ad 4.

Lib. 1. de ciu. c. 9.

debita proportione; ſcilicet vnumquemque teneri eo quo poteſt modo ad ſuccurrẽdum proximo conſtituto in extrema & moraliter inſuperabili neceſſitate ſpirituali, vt dictum eſt paragr. 2. & etiam in graui, id eſt quando nonniſi ægrè & cum ſumma difficultate neceſſitas illa ſpiritualis ſuperari poteſt: quamuis hæc obligatio ſuccurrendi in graui neceſſitate ſpirituali, non adeo ſtricta ſit in Laicis quàm in Sacerdotibus; illis præſertim quibus animarum cura commiſſa eſt, qui proinde ratione officij ſui debent inſtruere ignorantes, de rebus illis quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt; conſilium rectum de ijſdem rebus ad ſalutem neceſſarijs præbere: item afflictis quam poſſunt, impendere conſolationem, ne malorum pondere oppreſſi in deſperationem incidant: ſimiliter & aliorum defectus tolerare, condonare iniurias, corripere peccantes, ac pro viuis & defunctis orare, quoties id ab illis charitatis ordo, aut muneris ſibi impoſiti ratio exigit.

Verùm peculiaris eſt difficultas circa correctionem fraternam peccantium; quo nomine à Theologis intelligitur qualiſcũque ſermo, quo quis vel monendo, vel reprehendendo, vel hortando, vel rogando, vel inſtruendo, aut alia ſimili ratione nititur proximum à peccato reuocare, & ad officium virtutemque reducere, idque ob ipſius proximi proprium ac peculiare bonum.

De hac autem fraterna correctione ſupponimus tanquam certum, ineſſe obligationem ad q. 13. a. 2. illam faciendam, non ſolùm ex conſilio, ſed etiã ex præcepto, vt docet S. Thomas & cum eo Theologi omnes, qui id communiter probant ex his Chriſti Domini verbis S. Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum, &c.* id Ser. 16 de ver. Dom. eſt ſi te ſciente peccauit frater tuus, vt explicat S. Auguſt. qui hæc Chriſti Domini verba tanquam de præcepto dicta intelligit.

Hoc ſuppoſito tria præſertim de correctione fraterna quæri poſſunt: primum, quando facien-

da ſit: ſecundum, à quo facienda ſit: tertium, quis ordo in illa ſeruandus.

Ad primum quæſitum reſpondetur hoc præceptum, cùm affirmatiuum ſit, nõ quouis tempore obligare, ſed ſolùm concurrentibus quatuor conditionibus. Prima eſt vt noueris peccatum proximi: ſi enim illud ignores, corrigere non teneris, imò nec curioſiùs inquirere debes; hoc enim ad ſuperiorem illius propriè pertinet, vt docet S. Thomas: vnde Prouerb. 24. *Ne quæras*, inquit Sapiens, *impietatem in domo iuſti, & non vaſtes requiẽ eius*. Secunda eſt, vt ille, qui peccauit, nec emendatus ſit, nec mox ſiue per aliũ ſiue per ſe ipſum credatur emendandus; ſi enim iam emendatus ſit, vel proximè emendandus exiſtimetur, correctione tua non indiget, nec proinde ad illam faciendam obligaris, vt docet Valentia diſput. 3. quæſt. 10. de correct. fraterna p. 2. Imò valdè probabilis eſt ſententia Sylueſtri, Turriani, & aliorum, quos citat & ſequitur Laymannus tract. 3. cap. 7. de correct. frat. peccatum merè præteritum, ſi non ſubſit periculum recidendi, non cadere ſub obligationem præcepti correctionis fraternæ: vnde Eccli. 19. dicitur. *Corripe proximum, ne fortè iteret.* Tertia eſt, vt ſperes aliquem fructum tuæ correctionis; ſi enim nulla ſit emendationis ſpes, imò verearis ne is, qui peccauit, correctione tua deterior fiat, tunc manifeſtum eſt te ad illam minime obligari: vnde S. Auguſtinus dicit ad charitatem pertinere, vt quis *corripiendis malè agentibus parcat: quia ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur*. Excipiendus eſt tamen caſus ille, in quo ex deffectu correctionis alij ſcandalum aliquod paterentur: tunc enim correctio facienda eſt, ne alij inde peccandi occaſionem accipiant. Quarta denique conditio eſt, vt locus, tempus, aliæq; ad corrigendum circumſtantiæ opportunæ ſint: ſi enim alterius temporis vel loci opportunitatem ad proximum corrigendum commodiorem expectes, non teneris ſtatim illum corrigere, ſed laudabiliter id differre potes. Ita docet

a. 2. ad 4.

Lib. 1. de ciu. c. 9.

a.2.ad 3. S. Thomas: & S. Auguſtinus ſuprà dicit eſſe conſilium charitatis, ſi *aliquis propterea ob urgandis & corripiendis male agentibus parcat, quia opportunum tempus requirit.*

Quod ſpectat ad ſecundum quæſitum, quinam videlicet ad correctionem fraternam obligentur; aſſerit S. Doctor art. 3. omnes teneri ex vitute charitatis: quod etiam conſtat ex Eccli. 17. vbi dicitur, quòd Deus *Mandauit vnicuique de proximo ſuo*: & S. Matth. 18. vbi Chriſtus indefinitè præcipit: *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum, &c.* Prælati tamen & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, ſtrictius ad correctionem faciendam obligantur: quæ quidem, ſi ſpectetur vt eſt actus iuſtitiæ vindicatiuæ, ad illos ſolos pertinet, vt obſeruat idem S. Doctor.

Quod denique ſpectat ad tertium quæſitum; videlicet quis ordo in correctione fraterna ſeruandus ſit; & an ordo à Chriſto Domino in Euangelijs præſcriptus, ſit ex præcepto neceſſarius; vt ſcilicet peccans primò priuatim admoneatur; tum, ſi hæc admonitio nihil proſit, vnus aut duo teſtes adhibeantur; ac demũ Eccleſiæ ſeu Prælato aut Superiori denuncietur? Reſpondetur ſecundùm mentem S. Doctoris, ar. 7. & 8. non modò ipſam correctionem fraternam, ſed & illius faciendæ modum à Chriſto Domino præſcriptum, eſſe de præcepto: quod tamen præceptum, cùm ſit affirmatiuum, nec quouis loco & tempore obliget; inde ſequitur tunc ſolum ex præcepto modum illum correctionis ſeruandum eſſe, quando ad ipſius correctionis finem aſſequendum neceſſarius eſſe cenſetur: Ser. 16 de ver. Dom. quapropter S. Auguſtinus de iſto corripiendi modo loquens, *Diſcernere*, inquit, *debemus, aliquãdo iſtud, aliquando illud eſſe faciendum; aliquando corripiendo fratrem inter te & ipſum ſolum; aliquando coram omnibus.*

Diſp. 3 q. 10. de cor. fr. pu. 5 Obſeruat autem Gregorius à Valentia varios eſſe caſus, in quibus nulla videtur eſſe ad illum modum correctionis fraternæ ſeruandum obli-

gatio: vt ſi peccatum ſit publicum; vel ſi, quamuis occultum, cedat tamen in damnum communicatis, & periculum ſit in mora, aut ſi ob aliquam incurrentem circumſtantiam prudenter iudicetur modum illum, ad emendationem proximi futurum inutilem; quod etiam docet S. Thomas art. 8. ad 1. vbi etiam in reſp. 4. addit ex S. Auguſtino, ſi poſt occultam admonitionem peccator minimè reſipiſcat, vtiliùs interdum fore peccatum eius Prælato ſeu Superiori, non quidem vt iudici, ſed vt patri priùs manifeſtare, quàm teſtes adhibeantur, eò quòd paterna charitate & admonitione peccatori pluſquam quiuis alius prodeſſe poſſit. Videri poteſt idem Valentia loco citato, vbi fuſiſſimè de iſtis agit.

Superſunt adhuc aliquæ difficultates circa correctionem fraternam breuiter hic à nobis ſoluendæ.

Prima eſt, an etiam inferiores teneantur correctionem fraternam erga Superiores exercere? Reſpondetur affirmatiuè, dummodo concurrant quatuor conditiones ſupra explicatæ: Ita enim docet S. Thomas art. 4. & in reſp. ad 2. confirmat exemplo S. Pauli, qui, cùm eſſet S. Petro vt pote Apoſtolorum Principi ſubditus (vt ibidem dicit S. Doctor;) erga illum tamen correctionem fraternam exercuit. Hæc tamen correctio ſubditorum erga Superiores (vt ibidem monet) cum omni manſuetudine ac reuerentia facienda eſt, iuxta illud Apoſtoli 1. ad Timoth. 5. *Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem.*

Secunda difficultas eſt, an ſit obligatio ad correctionem fraternam faciendam de quibuſcunque peccatis etiam venialibus? Reſpondetur quamuis laudabile ſit proximum etiam de venialibus corripere, modò prudenter & cũ charitate id fiat; non eſſe tamen ad id obligationem ſaltem ſub peccato mortali: imò interdùm vtiliùs eſſe leuiora eiuſmodi peccata diſſimulare, niſi talia ſint, quæ vel ſcandalum aliorum, vel

grauioris alicuius peccati committendi occaſio-
nu. 13. nem præbere poſſint. Ita Nauarrus cap. 24. vbi addit aliquando licitum eſſe expectare, vt peccator rurſus incidat in peccatum, in quo deprehenſus poſſit cum maiori fructu corrigi.

Tertia difficultas eſt, an teneamur admonere & corripere illum, qui ex ignorantia peccat? Reſpondetur nos ad id teneri, ſi eius ignorantia ſit vincibilis, id eſt de re, quam quis ſcire poteſt & debet: ſi autem ſit inuincibilis, diſtinguēdū eſt: vel enim ſperatur fructus aliquis ex illa correctione, vel minimè ſperatur: ſi primum, inſtruere tenemur ignorantem, præſertim ſi illius cura nobis commiſſa ſit, ſi ſecundum, bonæ fidei relinquendus eſt, dummodò tamen inde alterius damnum aut ſcandalum non ſequatur. Ita Bannes, Malderus, Azorius, Nauarrus, & alij, quos citat & ſequitur Bonacina diſp. 3. quæſt. 4. de charit. pun. 7.

Quarta & vltima difficultas eſt, quale peccatum ſit fraternæ correctionis omiſſio. Reſpondetur illum peccare mortaliter, qui commodè ac facilè impedire vel tollere poteſt correctione fraterna grauem miſeriam ſpiritualem proximi, quale eſt peccatū aliquod mortale, ſed nō audet ob alicuius mali temporalis timorem vel alicuius temporalis boni cupiditatem, quæ in eius animo fraternæ charitati præponderat, vt conſtat ex dictis paragrapho 1. illum autem qui propter paſſionē aliquam timoris, verecundiæ, aut puſillanimitatis non exiſtimat ſe tam ſtrictè ad hoc obligari, vel minùs ſe idoneum reputat ad correctionem faciendam, ideoque illam omittit; plerumque nonniſi venialem culpam incurrere,
a. 12. vt docet S. Thomas: quod tamen intelligen-
ad 3. dum videtur cum hac exceptione, niſi is, qui corrigere omittit, ſit Superior; aut ex illa omiſſione graue aliquod ſcandalum ſequatur.

PARAGRAPHVS V.

Quænam peccata charitati proximi aduerſentur.

QVATVOR ſunt preſertim peccatorũ genera, quæ proximi charitati opponuntur, & ad quæ reliqua poſſunt reuocari; odium ſcilicet, inuidia, diſcordia, & ſcandalum: de quibus agit S. Doctor quæſt. 34. & ſequentibus, vbi docet eſſe duplex proximi odium; abominationis ſcilicet & inimicitiæ. Odium abominationis eſt alienatio & auerſio voluntatis à proximo propter aliquod malũ, quod in eo cõcipimus: odiũ verò inimicitiæ, eſt illud, quo malum aliquod proximo volumus: & vtrũque odium ex genere ſuo peccatũ mortale eſt; ſi quis v. g. proximum ſuum auerſetur & abominetur, quatenus homo vel quatenus Chriſtianus eſt: item ſi graue malum aliquod illi optet, quatenus illi malum eſt, iuxta illud quod dicitur 1. Ioan. 3. *Omnis, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt*: defectus tamen deliberationis, aut materiæ leuitas á peccato mortali excuſare poſſet; imò nullum eſſet peccatum; ſi quis peccatorem odio proſequeretur, non quatenus homo eſt, ſed quatenus peccator, id eſt, ſi abominaretur eius peccatum, vel ſi optaret illi aliquod malum; non quatenus eius malum eſt, ſed quatenus ad deſtructionem & exterminium peccati cõferre poteſt, vt patet ex ijs quæ paragraphis præcedentibus dicta ſunt. qu.36.

Inuidia (vt docet S. Thomas) eſt deprauatus voluntatis affectus; quo quis triſtatur de bono proximi, quatenus eſt propriæ excellentiæ imminutiuum: quòd vt meliùs intelligatur; obſeruandum eſt ex Toleto ſeptem potiſſimum Lib.8. modis contingere poſſe, vt quis triſtetur de bo- c. 63. no proximi. Primò quia inde aliquod malũ ſibi timet: vt ſi quis triſtetur de electione alicuius

in aliquam dignitatem, eò quòd ſibi in damnũ aliquod prouenturum vereatur: quod ſi damnũ illud ſibi iniuſtè inferendum rationabiliter timeat, nullum erit peccatum: ſi autem iuſtè, v. g. ſi fur aut ſiccarius triſtetur, eo quòd electus ſit in iudicem vir integerrimi animi, à quo ſcelerum ſuorum vindictam ſibi meruit; peccabit: quia ſicut non liceret illi talem virum dignitate ſua & poteſtate ob hunc meum priuare, ſi nec etiam de ea triſtari licitum eſt.

Secundò triſtari poteſt aliquis de alterius bono, eo quòd ſimili bono careat: vt quando quis videns hominem doctum, triſtatur non quia doctus ſit, ſed quia ipſe pari doctrina non ſit præditus: Et hæc triſtitia dicitur æmulatio, eſtque licita & honeſta, ſi bona quæ quis æmulatur, ad ſalutem animæ diuinamque gloriã conducant: vt ſi quis videns hominem pœnitentem, zelo feruentem, triſtetur, non de illius bono, ſed ex eoquòd ſe virtutibus eiuſmodi deſtitutum videat; ſi autem æmulatio illa ſit de temporalibus bonis, quæ non referantur in vllum honeſtum finem, tunc erit mala vel indifferens ratione motiui vnde orietur.

Tertiò triſtari poteſt quis de bono alterius, quia eum tali bono indignum iudicat: & hæc eſt indignatio; quæ quidem bona vel mala eſt pro ratione motiui ex quo concipitur: ſi enim aliquis triſtetur v. g. quòd ſceleratus aliquis & flagitioſus dignitatem aliquam conſecutus ſit, qua indignus eſt & rationabiliter creditur abuſurus, non peccabit; ſi verò ex prauo aliquo affectu temerè iudicet alium bono, quod illi obuenit, indignum, ideoque de illo triſtetur, peccatum committit graue vel leue pro ratione grauitatis vel leuitatis ipſius materiæ.

Quartò poteſt triſtari quis de bono alterius; quia eſt ergà illũ malè affectus: quãdo enim malo animo in aliquẽ ſumus, bonũ eius nobis diſplicet: & hoc pertinet ad odium de quo ſuprà.

Quintò poteſt quis triſtari de bono alterius: quia eſt propriæ excellentiæ diminutiuum, &

hoc propriè pertinet ad inuidiam, quæ (vt docet S. Thomas) ex genere ſuò eſt peccatum mortale, niſi defectus aduertentię aut materiæ leuitas excuſet: & ſic peccauit Saül inuidens gloriæ Dauidis, quatenus æſtimabat ſuam ab illa obſcurari & minui. Sup.

Sextò poteſt triſtari quis de bono temporali alicuius: quia eſt maioris boni ſpiritualis impeditiuum: & hoc pertinet ad charitatem.

Septimò de eodem bono temporali triſtari poteſt, quia modo aliquo iniuſto acquiſitum eſt in damnum priuatum vel publicum: & hoc ad zelum iuſtitiæ pertinet.

Diſcordia eſt diſſenſio voluntatis à voluntate proximi circa aliquod bonum, in quo tenetur quis conſentire. Ita S. Thomas: diſſentire enim à proximo in re aliqua mala bonũ eſt: imò etiam diſſentire in re aliqua bona, ſed quam quis velle minimè obligatur, non eſt per ſe malum: ſed tunc ſolummodò diſcordia peccatum eſt, quando quis in re aliqua bona, quam velle tenetur, ab alijs ex voluntatis prauitate diſſentit. qu. 37.

Quod ſi hæc diſcordia ſit circa veritatem, quam quis cum altercatione verborum impugnet, vocatur contentio: & ſi veritas illa quæ impugnatur diuinum honorem aut notabilem proximi vtilitatem ſpectet, vt quando veritates ad fidem aut morum rectitudinem ſpectantes impugnantur, eſt peccatum mortale: ſi eò vſque procedat diſcordia illa & diſſenſio voluntatis, vt quis ſeipſum ab vnitate Eccleſiæ ſeiũgat, nolitque eius capiti viſibili, nimirùm Romano Pontifici ſubeſſe; dicitur Schiſma; eſtque graue peccatum mortale, vt docet S. Thomas quæſt. 39.

Si ad diſcordiam animorum accedat etiam armorum violentia, quæ proximo nocumenta aliqua in bonis fortunæ vel corporis iniuſtè inferantur, vocatur bellum; ſi tamen bellum ob cauſam aliquam iuſtam ſuſcipiatur; ſi ab eo, qui legitimam poteſtatem habet; ſi cum recta intentione: tunc non eſt peccatum, vt docet

idem S. Thomas quæſt. 40. in eo pugnare licitum eſt, aliàs, ſi vna ex tribus his conditionibus deſit, peccatum mortale eſt, & quidem eò grauius quò grauiora per illud dãna proximo inferuntur. Quod quamuis ita ſit, non debent ſubditi de intentione principis iudicare, ſufficit vt illis manifeſtè non conſtet de iniuſtitia belli: imò quamuis dubitent an bellum iuſtum ſit; poſſunt, & etiã interdum debent quando ipſis à principe ita præcipitur, pro illo militare: quod optimè explicat S. Auguſtinus his verbis: *Vir*

Lib. 22. cõt. Fauſt. c. 75. *iuſtus, ſi forte ſub rege homine etiam ſacrilego militet, recte poteſt illo iubente bellare; ſi, quod ſibi à principe iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certum eſt; vel vtrum ſit, certum non eſt, ita vt fortaſſe reum faciat regem iniquitas imperandi; innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi.*

q. 43. a. 1. Scandalum denique (vt docet S. Thomas) eſt dictum, vel factũ minùs rectum, præbens alteri occaſionem ruinæ. Dicitur 1. (dictum vel factũ) quia interiores actus, cùm aliis noti nõ ſint, illis nocere non poſſunt. Dicitur 2. (minus rectum) vt ſignificetur poſſe aliquando ſcandalũ oriri ex aliquo dicto vel facto, quod non ſit ex ſe malũ, ſed quod habeat tantùm ſpeciem mali: Dicitur denique præbens alteri occaſionem ruinæ, non verò cauſam; eo quod propriè loquendo humana voluntas à nulla cauſa efficaciter induci poſſit ad peccandum, ſed ſolummòdò veluti oblata occaſione ſpontè in illud conſentiat.

Art. 2. Docet autem S. Thomas aliud eſſe ſcandalum actiuum, aliud paſſiuum. Scandalum actiuum eſt ipſummet dictum vel factum minùs rectum, quod eſt alteri occaſio ruinæ; ſiue id fiat ex certa & directa intentione alium inducendi ad peccandum: ſiue, quamuis eiuſmodi intentio non adſit, id tamen quod fit, ex ſe & naturâ ſuâ alium inducere poteſt ad peccandum. Scandalum paſſiuum eſt ipſa ſpiritualis ruina eius qui ſcandalizatur. Poteſt autem aliquando ſcandalum actiuum eſſe ſine paſſiuo: vt ſi quis aliquem inducere

conetur ad peccandum; nec ille conſentire velit. Poteſt etiam ſcandalum paſſiuum eſſe ſine actiuo: vt ſi quis ex facto vel dicto alterius, quod ex ſe ad peccandum nulla ratione inductiuum eſt, occaſionem ruinæ aut ſcandali per voluntatis prauitatem accipiat quale fuit ſcandalum Phariſæorum occaſione verborum Chriſti Domini. Et ſcandalum quidem paſſiuum mortale vel veniale peccatum eſt (vt declarat S. Doctor) pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum vel factum alterius impingit: ſimiliter ſcandalum actiuum mortale eſt vel veniale, ſecundùm rationem dicti, vel facti, quo præbetur alteri occaſio ruinæ, vel ſecundum intentionem illius, qui eiuſmodi occaſionem præbet. Quamuis verò ſcandalum paſſiuum non ſit ſpeciale peccatum, nec opus ſit vt qui peccatum aliquod commiſit, in confeſſione declaret ſe ab alio ad id inductum fuiſſe; ſcandalum actiuum tamen eſt peccatum ſpeciale præcepto correctionis fraternæ oppoſitum, ac proinde in confeſſione declarandum, præſertim quando quis deliberatè alterum ad peccandum induxit: quod ſi præter eius intentionem id accidat quamuis Caietanus & quidam alij Theologi negent in eo caſu ſcandalum actiuum eſſe peccatum ſpeciale: probabiliùs tamen alij affirmant, vt Major, Syluester, Nauarrus; quos citat, & ſequitur Valentia; vnde is qui aduertit aliquod dictum vel factum ſuum minùs rectum poſſe alium ad peccandum inducere, nec tamen ideo ab illo dicto vel facto deſiſtit; debet ſecundum illos Doctores circumſtantiam illam in confeſſione declarare, ſi mortale fuit illud peccatum, cuius occaſionem præbuit.

Art. 4.

In art. 3. qu. 43.

Diſp. 3. qu. 18. de ſcá. pu. 8.

art. 7.

Denique monet S. Doctor ſpiritualia bona ad ſalutem propriam vel alterius neceſſaria nunquam eſſe dimittenda, licet inde ſcandali paſſiui occaſionem aliquis accipiat:

nec ad euitandum huiuſmodi ſcandalum, vllum vnquam peccatum, nequidem veniale, cōmitti debere; imò neque vllum opus bonum, licet minimè præceptum, omittendum eſſe; ſi ſcandalum ex ſola alterius malitia oriatur: ſi tamen ex ignorātia vel infirmitate oriretur, tunc ad vitandum ſcandalum puſillorum, præſtaret quoduis opus bonum minimè præceptum omittere, & quiduis aliud ſecluſo peccato facere. Exemplum vtriuſque habemus in ipſa Chriſti Domini perſona, qui S. Matth. 15. ob ſcandalum Phariſæorum minimè ab incepto ſermone deſtitit, & è contra cap. 17. ad vitandum populi ſcandalum vectigal, ad quod minimè tenebatur, ſoluere voluit.

PARAGRAPHVS VI.

Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes, & parentum erga filios.

PRÆTER obligationes generales, quæ vnumquemque proximorum ſpectant; ſunt aliquæ ſpeciales filiorum erga parentes, & viciſſim parentum erga filios: quæ hoc quarto Decalogi præcepto præſcribuntur.

Part. 3. cap. 5. Docet autem Catechiſmus Romanus nomine honoris parentibus exhibendi tria præſertim ſignificari, amorem ſcilicet, reuerentiam, & obedientiam: tenentur ſiquidem filii ſpeciali modo ad amorem erga parentes: ita vt odium parentum longè grauiùs peccatum ſit, quàm cuiuſcunque alterius perſonæ; vnde Nauarrus cap. 14. num. 11. & Toletus lib. 5. cap. 1. exiſtimant in peccato odij circumſtantiam perſonæ parentum eſſe in confeſſione declarandam. Neque ſufficit amor internus, ſed exterioribus effectibus prodere ſe debet, adeò vt

teneatur filius parentum neceſſitatibus ſiue corporalibus ſiue ſpiritualibus, quantum in ipſo eſt, ſubuenire; v. g. alimenta & alia ad vitam neceſſaria, ſi ad egeſtatem grauem redacti ſint, eis præbere; ſi in ægritudinem inciderint, vel in carcerem detruſi ſint, illos viſitare, & quo poterunt modo ipſis ad ſanitatem vel libertatem recuperandam ſuccurrere, & à fortiori curare, ne abſque digna ſacramentorum ſuſceptione ex hac vita decedant, neue pia opera parentum teſtamentis præſcripta differantur, neue ſuffragijs Eccleſiæ & alijs ſubſidiis quocunque modo debitis poſt mortem fraudentur.

Tenentur etiam filij reuerentiam parentibus exhibere: *Sunt enim* (vt loquitur Catechiſmus Rom.) *immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra:* quare olim edixerat Deus: *qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* Vnde contumeliæ, conuicia, irriſiones, & ſimilia peccata, quæ plerumque ob leuitatem materiæ in aliis perſonis nõ niſi venialia forent, in parentibus ob circumſtantiam perſonæ vt plurimùm mortalia cenſentur, ſimili ratione percutere, quantumuis leuiter, parentes; imo illis ſolummodo interminari, grauis reſpectu illorum cenſetur iniuria, proindeque peccatum mortale, vt aſſerunt Graffius, Reginaldus, Nauarrus, & alij quos citat & ſequitur Bonacina.

Sup.

Exo. 21

diſp. 6 de 4. Decal. præc. qu. vn. pun 2.

Tenentur denique filij obedire parentibus: vnde Apoſtolus pluribus in locis illud inculcat: *Filij obedite parentibus:* & ipſe Chriſtus Dominus, vt huius obedientiæ in ſe præberet exemplum, ſanctiſſimæ matri, eiuſque ſponſo S. Ioſepho *erat ſubditus.*

Coloſſ. 1
Epheſ. 5
S. Luc. 2.

Atque inprimis tenetur filius patri obedire in ijs, quę ad gubernationem domus pertinent; ita vt, ſi recuſet obedire in re graui & alicuius momenti, maximè ſi ex contemptu vel animi obſtinatione id faciat, peccet mortaliter, vt docet Toletus lib. 5. cap. 1. Tenetur etiam obedire in ijs quæ ad bonos mores pertinent; ita

vt peccet mortaliter, ſi cùm pertinacia nolit acquieſcere præceptis patris, quibus illum à peccato mortali aut illius occaſionibus, vt à prauis conuerſationibus, ludis, &c. abſtrahere conatur, vt docet idem Toletus & plures alij apud Bonacinam ſuprà.

2. 2. q. 189. a. 6. Quamuis autem (vt docet S. Thomas) filius poſt pubertatis annos directè parentibus non ſubdatur in ijs, quæ ad ſtatum vitę amplectendum, pura religionis vel matrimonij, pertinent; Suprà. docet tamen Toletus filium peccare mortaliter, qui contra voluntatem patris vxorem conditionis ſuæ minimè conuenientem ducit. Exi-Sup. ſtimant etiam Abulenſis, Sanches, & alij apud pu. 5. Bonacinam filium teneri ab ingreſſu religionis abſtinere, vt ſubueniat parentibus, quos ad extremam neceſſitatem redactos aut breui redigendos præuidet.

Sicut autem filij erga parentes, ſic etiam parẽtes erga filios ad tria præſertim charitatis officia obligantur, vt docet idem Toletus ſuprà. Primum eſt ad alimenta & alia vitæ adiumenta neceſſaria ipſis præbenda: quod intelligendum eſt, quandiu illis indigent, nec ſibi prouidere Sup. pu. 6. poſſunt, vt rectè notat Bonacina. Secundum eſt, ad illorum curam gerendam, quoad ea quæ ſalutem æternam & ſpirituale animæ bonum ſpectant: vnde tenentur parentes procurare, vt filij addiſcant rudimenta fidei, Symbolũ ſcilicet Apoſtolorũ, orationem Dominicam, præcepta Dei & Eccleſiæ, aliaque ad ſalutem conſequẽdam neceſſaria. Debent etiam illos verbis & exemplis ad bonos mores inducere, & à peccatorum occaſionibus auertere; eoſdemque, ſi forte delinquant, non ex ira, ſed ex charitate cor-Sup. ripere, vt fuſiùs explicat Bonacina. Tertium deniq; officiũ parentũ erga filios eſt, vt illos relinquant liberos ad eligendum ſtatũ illum, ad quẽ ipſos à Deo vocari cognouerint, ita vt neq; à bono aliquo ſtatu amplectendo eos inuitos ſine vlla legitima cauſa abſtrahãt, neque ad ſta-

tum aliquem, ſiue ſacerdotij, ſiue religionis, ſiue Matrimonij amplectendum inuitos cogant ſuprà. vt docet idem Toletus.

Quæ autem de officiis filiorum erga parentes & parentum erga filios dicta ſunt, eadem etiam intelligi debent, ſeruata tamen debita proportione, de officiis pupillorum erga tutores & alios; qui parentum vices gerunt: item de officijs ſeruorum, ſubditorum, & quorūcūque inferiorum erga dominos vel quoſcunque ſuperiores, & è contrà: vt docet Nauarrus cap. 14. num. 21. & 22. vnde infert Bonacina ſupra pū. 8. Chriſtianos omnes teneri ſub mortali peccato ſummo Pontifici in re graui & iuſta ad fidem vel diſciplinam Chriſtianam pertinente obedire: ſimiliter diœceſanos Epiſcopis: Parrochianos Parochis; ſeruos dominis; ſubditos ſuperioribus; & populos principibus in iis, in quibus reſpectiuè illis ſubditi ſunt, *Neque tantum probis & modeſtis* (vt loquitur S. Petrus) *ſed etiam dyſcolis*: illiſque non modò obedientiam & reuerentiam, ſed etiam amorem ſpecialem, illiuſq; amoris officia; quotieſcunq; recta ratio id ab illis poſtulabit, exhibere. Secundò ſuperiores omnes viciſſim teneri ad gerendam curam inferiorum tam in temporalibus quàm in ſpiritualibus; prout cuiuſque officium poſtulat. Et quidem quod ſpectat ad temporalia, tenentur domini ſeruis alimenta præbere, mercedem debitam ſoluere, & alia præſtare, quæ iuſtitia vel charitas ab illis exigit: quoad ſpiritualia verò procurare, vt in rebus ad ſalutem neceſſariis inſtruātur; vt à peccatis abſtineant, vt feſtos dies debitè ſanctificent, & alia præcepta diuina & Eccleſiaſtica ſeruent; neque in morbis ſacramenta & alia ſpiritualia ſubſidia illis deſint.

In iſta vero ſpirituali cura inferiorum certum eſt longè ſtrictiorem eſſe obligationem paſtorum & aliorum, quibus id ex officio incumbit: de quibus ſuo loco agetur.

PARAGRAPHVS. VII.

Quot modis peccetur in quartum Decalogi præceptum.

CVM (vt initio huius ſectionis dictum eſt) in hoc quarto Decalogi præcepto, non ſolùm præſcribantur ea, quæ inferiorum & ſuperiorum mutua officia ſpectant, ſed etiam alia omnia, quæ ad charitatem proximi pertinent; idcirco hîc adnotare debemus peccata quæ hac & illa ratione huic præcepto aduerſantur: & vt à peccatis charitati proximi oppoſitis incipiamus.

Peccant contra proximi charitatem, qui omittunt exercere opera charitatis ſiue corporalia ſiue ſpiritualia in iis caſibus, in quibus ad illa exercenda obligantur: qui in extrema neceſſitate proximum deſerunt: qui illum ad grauem neceſſitatem redactum eleemoſynis iuuare non curant: qui, cùm habeant multa ſuperflua, nec ad vitę aut ſtatus conſeruationem honeſtam vllo modò neceſſaria in vanos ac inutiles ſumptus illa expendunt, nec vllas, aut nonniſi raras & exiles eleemoſynas pauperibus erogant: qui proximum peccantem corripere, illumque à peccati ſtatu aut occaſione abſtrahere negligunt, cùm posſint & debeant: qui odia & inimicitias cum aliquo exercent, illis mortem aut aliquod malum optant vel imprecantur: qui iniurias & offenſas acceptas ex corde remittere nolunt: qu fictè & verbo tenus cum inimicis reconciliantur, vel quamuis condonent offenſas, exteriora tamen charitatis officia exhibere recuſant.

Item qui ex inuidia aut prauo aliquo affectu triſtantur de proximi bonis, aut de eiuſdem infortuniis lætantur: qui ex praua quadam animi diſpoſitione cum proximo diſcordant in

iis, quæ bona & iuſta ſunt; aut verbis cum illo contendunt, veritatemque agnitam impugnāt; qui ſe ab vnitate Eccleſiæ, & obedientia ſummi Pontificis ſe ſubducunt.

Item qui militant in bello, quod iniuſtum eſſe certò ſciunt; vel in bello quidem iuſto, ſed cum praua intentione, v. g. vt expleant cupiditatem, libidinem, ambitionem, &c. vel qui in bello res ſacras diripiunt; aut contra ius belli opprimunt vel ſpoliant innocentes.

Item qui ſcandali occaſionem aliis præbent, illoſque ad peccandum inducunt, ſiue id directè & expreſſa intentione faciant, ſiue indirectè aliquid agendo, vnde ſciunt alios ad peccandum fore inducendos.

Iam quod ſpectat ad ſpecialia filiorum, parentum, & ſimilium perſonarum officia, peccant in primis filij, qui parentibus amorem, reuerentiam, & obedientiam debitam denegant: qui parentes odio proſequuntur; mortem aut aliquod malum illis optant: qui in egeſtate illis ſubuenire, aut in aduerſis opem & ſolatium ferre non curant: qui morientibus ſubſidia ad ſalutem neceſſaria, aut mortuis Eccleſiæ ſuffragia debita non procurant: qui eorum teſtamenta & vltimas voluntates adimplere negligunt, aut nimis diu differunt.

Item qui parentes contemnunt aut irrident; in eos conuicia aut contumelias proferunt; illos percutiunt, vel percuſſuros minantur; qui eorū iuſſa paruipendunt, illis iuſta & rationabilia præcipientibus obedire renuunt.

Similiter contra hoc præceptum peccant omnes inferiores, qui ſuperioribus obedientiam in ijs rebus, in quibus illis ſubſunt, deferre nolunt.

Et ex aduerſo contra idem præceptum peccant parentes, qui infantes exponunt: qui filiis indigentibus, nec ſibi prouidere valentibus alimenta denegant: illos in rebus ad ſalutem neceſſariis non inſtruunt, nec inſtrui curant; qui illos ad peccandum vel iuſſione vel prauo

exemplo inducunt: qui illos peccantes nō corripiunt; vel non niſi irati & furentes id præſtant: qui auertunt illos ab aliquo ſtatu perfectiori amplectendo, ad quem Deo inſpirante vocantur; aut è contrà inuitos cogunt ad ſtatum religioſum amplectendum, aut Matrimonium contrahendum.

Peccant item Domini qui alimenta aut mercedem ſeruis debitam non tribuunt: qui illos in fidei rudimentis aliiſque ad fidem neceſſariis inſtrui non curant; eos peccantes non corripiunt; imò potiùs ad peccandum imperio aut prauo exemplo inducunt.

SECTIO V.

Explicatur quintum præceptum.

Non occides.

AD faciliorem huius quinti præcepti explicationem ea, quæ de illo dicenda nobis ſunt, quinque paragraphis complectemur: in quorum primo explicabimus, quomodo præceptum hoc intelligi debeat: in ſecundo agemus de homicidio & mutilatione ſui ipſius: in tertio de homicidio vel mutilatione alterius: in quarto inquiremus quot modis peccetur contra hoc præceptum: in quinto denique inueſtigabimus, quænam reſtitutio propter alterius iniuſtam occiſionem aut mutilationem facienda ſit.

PARAGRAPHVS I.

Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.

HOC præcepto, ſecundùm explicationem & ampliationem à Chriſto Domino ſummo legiſlatore appoſitam, tria præſertim prohibentur. Primum eſt quodcunque nocumentum corporale proximo iniuſtè illatum, vel per ſeipſum, vel per alium iubendo, conſulendo, conſentiendo, aut alia quacunque ratione cooperãdo, vt explicatur in Catechiſmo Romano. Secundum eſt quodcunque conuicium aut probroſum & iniurioſum verbum, ex ira & vindictæ appetitu prolatum. Tertium eſt quilibet deliberatus iræ motus, & vindictæ appetitus iniuſtus, etiamſi neque actu neque vllo verbo aut ſigno exteriori ſe prodat. Hoc apertè colligitur ex his Chriſti Domini verbis: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: non occides. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit conſilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* Quibus verbis Chriſtus Dominus docet hoc Decalogi præcepto, non modò prohiberi homicidium, ſed etiam quemlibet iniuſtum vindictæ appetitum, & quodlibet probroſum & conuicioſum verbum, aut aliud iræ & maleuolentiæ exterius ſignum: quibus veluti gradibus inter rixantes ad vltimum iræ & vindictæ effectum, homicidium ſcilicet, peruenitur: quæ peccata, cùm mortalia ſint, digna eſſe cenſentur æterna pœna, quæ nomine iudicij, conſilij & gehennæ, tanquam variis gradibus diſtincta, ſignificatur, prout hunc locum explicant Hugo Cardinalis, Maldonatus, & alij communiter interpretes.

S. Mat. 5.

part. 3. cap. 6.

S. Mat. 5.

Si tamen plena rationis aduertentia & deliberatio deeſſet; aut ſi vindicta aliqua leuis dumtaxat appeteretur; peccatum non eſſet niſi veniale: imo nullum eſſet peccatum, ſi iuſta aliqua iraſcendi cauſa ſubeſſet,& ſi correctionis ſolùm gratiâ verba aliqua aſperiora proferrentur; dummodo tamen nec ira nec lingua vltra præſcriptos à recta ratione limites excurrat: vnde S. Chryſoſt. in illa Pſalm. 4. verba (*Iraſcimini & nolite peccare*) *Licet*, inquit, *iuſte iraſci: nam & Paulus Elimæ ſuccenſuit, & Petrus Saphiræ: ſed id non iram dixerim abſolutè; ſed Philoſophiam, curã, & œconomiam: iraſcitur enim pater filio, ſed eius curam gerens: ille eſt qui temere iraſcitur, qui ſeipſum vlciſcitur.* Et S. Gregorius in cap. 5. Iob. *Sciendum eſt*, inquit, *quod alia eſt ira, quam impatientia excitat; alia, quam zelus iuſtitiæ format: illa ex vitio; hæc ex virtute generatur.*

Imò etiam ipſum homicidium actu perpetratum, quandoque iuſtum & licitum eſſe poteſt, vt in ſequentibus explicabitur.

PARAGRAPHVS II.

De *homicidio & mutilatione ſui ipſius.*

CVM hoc præcepto prohibeatur occiſio iniuſta & mutilatio, aut quæuis alia corporalis læſio alterius; à fortiori etiam ſui ipſius iniuſta occiſio, mutilatio, & quælibet corporalis læſio prohibita eſſe cenſetur. Sunt tamen aliqui caſus in quibus occiſio vel mutilatio ſui ipſius aut alterius iuſta, proindeque licita, eſſe poteſt.

Atque in primis quod ſpectat ad occiſionem vel mutilationem ſui ipſius, certum eſt grauioris alicuius mali deuitandi cauſa licitum eſſe ſe ipſum mutilare, aut ab altero mutilari

permittere: vt ſi ad mortem euitandam, quæ ex putrefactione alicuius membri ſequeretur, aliquis ſibi eiuſmodi membrum abſcindat aut abſcindi permittat, vt ex communi Theologorum ſententia docet Toletus: quod quamuis poſſit, ad id tamen faciendum aut permittendum ſub peccato mortali non tenetur, ſicut nec ad medicamenta quædam difficillima acceptanda, quamuis ex medicorum conſilio ad vitæ conſeruationem neceſſaria, vt obſeruat idem author. Lib. 5. c. 6.

Certum eſt præterea ſe ipſum interimere grauiſſimum eſſe peccatum, neque id in vllo caſu licitum eſſe, vnico ſolùm excepto, ſi nimirùm Deus ita iubeat; quod fusè explicat & probat S. Auguſtinus lib. 1. de ciuit. cap. 21. & ſequent. vbi expendit factum Sanſonis, qui ſe ipſum interfecit, & ſanctarum quarumdam virginum, quæ ex peculiari Dei inſtinctu ſe ipſas interemerunt.

Cùm hæc duo certa ſint, vnum eſt de quo dubitatur inter Theologos, nimirùm an liceat ſe ipſum permiſſiuè occidere; id eſt an licitum ſit, vt quis permittat ſe ab alio occidi, cùm prohibere poſſit. Reſpondet Toletus id eſſe illicitum, & ex ſe peccatum mortale; cùm homo vitæ ſuæ non ſit dominus, illique proinde ſecundùm rectam rationem, in quantum poteſt, conſulere teneatur. Sup.

Sunt tamen duo caſus (vt idem author docet) in quibus homo, cuius vita bono publico minimè neceſſaria eſſet, illam exponere ſeque ab alio occidi permittere poteſt. Primus eſt ob amici periclitantis defenſionem aut liberationem, iuxta illud S. Ioan. 15. *Maioram hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Secundus caſus eſt ob bonum ſpirituale proximi: e. g. ſi quis ab alio inuaſus eò redigatur, vt fugere non poſſit, nec aliter mortem euadere niſi occidendo inuaſorem; tunc, quamuis licitè poſſit vim vi repellere illumque occidere, poteſt etiam ex motiuo charitatis

permittere ſe ab illo occidi, ne ſcilicet hoſtis in peccato mortali moriatur.

Addit idem author tres alios caſus, in quibus homo non ſolùm licitè poteſt, ſed etiam tenetur vitam exponere, ſeque occidi permittere. Primus eſt in fidei vel virtutis deffenſioně; v.g. ſiquis ſub interminatione mortis cogeretur fidem negare, aut peccatum aliquod committere; tunc enim mortem potiùs oppetere teneretur, quàm in vllum peccatum conſentire, vt per ſe patet. Secundus eſt, quando vitam exponere neceſſarium eſt ob boni publici conſeruationem: e. g. ſi aliqua ciuitas obſeſſa nō poſſet aliter ab expugnatione aut euerſione liberari, niſi perſona aliqua innocens ad mortem hoſti traderetur; tunc enim deberet innocens ille hoſti poſtulanti ſe tradere: imò Nauarrus, Leſſius, Valentia & alij quos citat & ſequitur

tract.3 de iuſt part.3. c.1.

Laymannus, aſſerunt in tali caſu principem vel magiſtratum ciuitatis, ſicut alia virtutum officia bono publico neceſſaria, ſic etiam iſtud illi præcipere poſſe: quod tamen negat Toletus: qui aſſerit quòd, quamuis tunc innocens tradere ſe

Sup.

teneatur, ad id tamen iuſtè à ciuibus aut magiſtratu compelli non poſſit. Tertius denique eſt, quando quis iuridicè ad mortem condemnatus; tunc enim non ſolùm poteſt, ſed etiam tenetur mortem, quæ illi infertur, ſubire, nec inferenti reſiſtere: fugere quidem poteſt, ſi occaſio ſe offerat; non tamen vi aut armis ſe ex lictorum manibus liberare, vt docet idem Toletus ſuprà.

Quæres an peccent illi qui ioco vel lucri alicuius captandi gratia ſe probabili periculo mortis exponnunt; v. g. funambuli, aut illi qui ad probandam theriacam hauriunt venenum. Reſpondet Nauarrus cap. 15. num. 8. & poſt illum Toletus ſuprà peccare quidem eos, qui ſe præcipitio aut certo mortis periculo exponerent, quod euadere neque ſcirent neque poſſent: non verò qui ex artis peritia vel certa experientia compertum habent, ſe probabiliter nullum

nullum ſubituros mortis periculum.

Vnum hîc ex eodem Toleto ſupereſt obſeruandum, nimirùm quod, quamuis licitum ſit, imò valdè laudabile, & etiam aliquando neceſſarium ieiuniis & aliis macerationibus proprium corpus affligere, illiuſque vires debilitare, ſiue vt promptiùs & faciliùs ſpiritui ſubijciatur, ſiue vt iuſtitiæ diuinæ ſatisfactio aliqua exhibeatur, iuxta quod dixit Apoſtolus 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo* : & Coloſſ. 1. *Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, &c.* Si quis tamen id indiſcreto feruore, & cum notabili vitæ, aut virium detrimento præſtaret, haud dubiè peccaret & quidem mortaliter, vt aſſerunt Sairus, Petrus de Nauarra, & alij apud Laymannum, ſupra ; niſi fortè inculpabilis ignorantia aut inaduertentia illum excuſaret.

PARAGRAPHVS III.

De homicidio & mutilatione alterius.

CErtum eſt homicidium iniuſtum alterius eſſe peccatum mortale : Vnde Apoc. 22. homicidæ à cæleſti gloria excluduntur. Nomine autem homicidij intelligimus cuiuſuis hominis occiſionem: eſt enim in confeſſo apud omnes (vt docet S. Auguſtinus) occiſionem lib. 1. animalium ad ſuſtentationem humanæ vitæ de ciuit. c. non eſſe illicitam. 20.

Sunt tamen aliquæ cauſæ ob quas hominis occiſio à peccato excuſari poteſt, imò aliquando redditur licita & iuſta : tres communiter à Theologis numerantur, ſcilicet iuſtitia, neceſſitas, & inconſideratio : ex quibus duæ priores homicidium reddunt licitum ; tertia verò illud à peccato ſaltem mortali excuſat. De ſingulis breuiter aliquid dicendum eſt.

Homicidium ex iuſtitia fieri dicitur, quando

ſimul concurrunt quatuor conditiones: quarum prima eſt, vt fiat authoritate publica, principis v. g. aut magiſtratus ab eo poteſtatem habentis, ad quem tanquam Dei miniſtrum pertinet ius gladij, vt declaratur Rom. 13. ſine qua authoritate nemini priuato licet alium quantumuis flagitioſiſſimum & nocentiſſimum, interficere, vt docet S. Thomas. Secunda conditio
2.2.q. 64.a. 3.
eſt, vt fiat ex cauſa iuſta, eaque graui, & ad bonum publicum pertinente, vt docet idem Toletus ſuprà. Tertia conditio eſt, vt fiat ex recta intentione, v. g. ex zelo iuſtitiæ, amore boni publici, &c. ſi enim iudex v. g. ex aliquo prauo & inordinato affectu, puta iræ, inuidiæ, &c. iudicium capitis proferat in aliquem ſibi aliàs infenſum, quantumuis legitima authoritas & cauſa iuſta ſubeſſet, grauiter tamen peccaret, vt per ſe manifeſtum eſt. Quarta denique conditio eſt, vt fiat ſecundùm iuris ordinem, qui (vt docet Toletus ſupra, & Laymannus tract. 6. de iudiciis cap. 2.) poſtulat in primis, vt præcedat accuſatio vel denunciatio, aut ſaltem inquiſitio iuridica, ſi nullo accuſante aut denunciante iudex ex officio procedere debeat. Deinde vt crimen probetur ſufficientibus teſtimoniis aut indiciis, vel propria ipſius rei confeſſione ſpontè facta. Denique vt citetur reus locumque ac tempus ſe defendendi accipiat: quamuis interdùm (vt rectè obſeruat Toletus) reus etiam in-
ſuprà.
auditus morte plecti poſſit; ſi nimirùm ob potentiam nimiam formidandum ſe præbeat, nec aliter iuſtitia poſſit effectum ſuum ſortiri: in quo tamen caſu crimen debet eſſe notorium, vel tam euidenter probatum, vt nulla ſubſit ratio de illo dubitandi. Plura ſuper hac iudiciorum forma in octaui præcepti explicatione dicentur.

Secunda cauſa, quæ homicidium licitum reddit, eſt neceſſitas: quando ſcilicet quis eò redactus eſt, vt vitam propriam aliter tueri non poſſit quàm occidendo inuaſorem: quod quidem licitum eſt, dummodo fiat cum modera-

ſoine inculpatæ tutelæ, vt docet S. Thomas. 2.2.q.
Quod autem de propria vita, hoc etiam de vita 64.a.
perſonæ alterius conſanguinitatis aut amicitiæ 7.
vinculo coniunctæ intelligendum eſſe docet Toletus ſuprà; & habetur Clement. vn. de homicidio. Obſeruat autem idem Toletus quod, ſi inuaſor eſſet perſona bono reipublicæ admodum neceſſaria, puta ex cuius occiſione bella ciuilia & alia ſimilia damna publica emergere poſſent, tunc licitum non eſſet illum occidere; ſed mors potiùs oppeti deberet.

Quæres, an ſicut ad vitæ defenſionem; ſic etiam ad bonorum exteriorum conſeruationem liceat inuaſorem occidere, quando aliter bona illa ſaluari non poſſunt Reſpondetur id etiam licitum eſſe, dummodò bona illa ſint magni alicuius valoris, nec aliter conſeruari poſſint. Id conſtat in primis ex ſcriptura: Exodi 22 vbi dicitur: *Si effringens fur domum, ſiue ſuffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percuſſor non erit reus ſanguinis.* Conſtat præterea ex cap. *Olim*, de reſtitutione ſpoliatorum; & ex cap. *Dilecto*, de cenſura excomm. in 6. Idque docent S Antoninus, Maior, Syluester, Caie-
tanus, Sotus, & alij, quos citat & ſequitur Lay- tract.
mannus. Addit tamen Toletus id ſolummodò 2. de
eſſe laicis licitum, non verò Eccleſiaſticis, quos iuſt.
(vt habetur cap. *ſuſcepimus* de homicidio) *ſa-* part. 3
tius eſt poſt tunicam relinquere pallium quàm pro cap. 3.
rebus tranſitoriis tam acerbè in alium exardeſcere. ſuprà.

Quod autem de bonis fortunæ, hoc etiam de fama & honore dici poſſe exiſtimat idem Toletus: quod etiam docent Sotus, Nauarrus, Syl-
ueſter, & plures alij, quos citat & ſequitur lib. 2.
Leſſius. Iuxta quorum ſententiam, quamuis de iu.
nobilis ab alio inuaſus poſſet vitam fugiendo & iu-
ſaluare; ſi tamen inde aliquam contrahat infa- re c. 9.
miam, non tenetur fugere; ſed inuaſorem occi- dub. 8
dere poteſt, ſi aliter vitam cum honore tutari nequeat. Obſeruat autem Toletus id non licere niſi nobilibus & perſonis iis, quæ ſuum honorem tutari maximè obligantur, idque ſolum-

modò ad vitandam infamiam, non verò ad iniuriam acceptam vlciſcendam. Addit inſuper idem quoque cenſendum eſſe de caſtitatis & pudicitiæ defenſione: poteſt enim mulier ob defenſionem caſtitatis occidere inuaſorem, ſi aliter illam propugnare nequeat.

Quod autem hîc de occiſione alterius dictum eſt, id etiam de illius mutilatione intelligi debet; ſcilicet ad vitæ vel bonorum ſeu honoris vel pudicitiæ defenſionem licitum eſſe alium mutilare: imò, ſi illum mutilando vita vel honor, &c. propugnari poteſt, occidere non licet.

Quamuis verò licitum ſit parentibus, dominis, & aliis ſuperioribus (vt docet S. Thomas) correctionis cauſa verberare & percutere filios, ſeruos, & alios inferiores; non tamen licet illos mutilare: vnde peccant quando in correctione ex nimia ira modum excedunt; ita vt inferiores mutilentur, aut notabiliter in corpore lædantur.

Tertia denique cauſa, quæ homicidium à peccato excuſat, eſt inconſideratio; ſi v. g. aliquis inaduertenter & præter omnem intentio-
q.64. a. 8. nem alium occidat: cùm enim (vt docet S. Thomas) ea, quæ ex caſu & præter intentionem accidunt, ſint inuoluntaria; hinc ſequitur non eſſe peccata, cùm nullum ſit peccatum niſi voluntarium. Recte tamen obſeruat S. Doctor & poſt illum Leſſius ſuprà dub. 15. contingere poſſe, vt id, quod non eſt voluntarium in ſe, ſit voluntarium in cauſa; vt quando quis aliquid facit, vnde periculum eſt ne ſequatur mors alterius: tunc enim niſi ſufficientem ad periculum illud euitandum diligentiam adhibeat, homicidium, quod inde licet caſu & præter illius intentionem ſequetur, cenſebitur voluntarium in ſua cauſa: e.g. nobilis aliquis venatur, & ictu ſclopeti exiſtimans impetere feram, occidit hominem: tunc enim ſi ſufficientem non adhibuit diligentiam, vt occiſionem illam præcaueret, cenſebitur ei voluntaria, eritque proinde illius homicidij reus. Eſt autem ſufficiens illa

diligentia penſanda iuxta maius vel minus periculum quod imminet; ſi enim v. g. locus illius venationis erat iuxta viam publicam, per quam multi tranſire ſolebant, maior haud dubiè ad vitandum homicidij periculum adhiberi debebat diligentia, quàm ſi fuiſſet deſertus.

Idem quoque dici debet iuxta S. Doctoris mentem de illo, qui omittit aliquid facere ad quod tenebatur, ex qua omiſſione ſequitur præter eius intentionem mors alterius: tunc enim pro ratione maioris vel minoris negligentiæ, aut ignorantiæ, quæ illius omiſſionis cauſa fuit, maioris vel minoris peccati reus cenſebitur: e.g. ſi ex aliqua medici ignorantia vel negligentia mors infirmi ſequatur, reus erit peccati grauioris aut leuioris, prout maior vel minor fuerit illa eius ignorantia aut negligentia: quod iudicio viri prudentis perpendendum eſt.

PARAGRAPHVS IV.

Quot modis peccetur in quintum Decalogi præceptum.

PEccant in primis, qui iniuſtum vindictæ appetitum deliberatè concipiunt: qui ſe motu aliquo iræ, vltra rationis aut charitatis limites abripi ſinunt: qui verba contumelioſa & conuitiis plena in alios proferunt: qui ſibi ipſis ex deſperatione mortem optant, aut inferre conantur: qui ſe temerè & ſine vlla rationabili cauſa periculo mortis exponunt.

Qui aliquem ſibi non ſubditum verberant aut percutiunt; aut ſibi quidem ſubditum, ſed ſine iuſta cauſa; aut licet ex iuſta cauſa, tamen cum notabili exceſſu, vnde læſio grauis aut mutilatio & etiam mors ſequatur.

Item qui ſine legitima authoritate alterum mutilant vel occidunt; aut cum legitima au-

thoritate, ſed ſine iuſta & ſufficienti cauſa, vel ex praua intentione: qui alium occidunt ob vitæ vel honoris, aut pudicitiæ vel fortunarum defenſionem, ſed non ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ: qui alium caſualiter quidem & præter intentionem occidunt, ſed non adhibita ſufficienti diligentia, aut qui ex ignorantia vel negligentia omittunt aliquid facere ad quod tenebantur, ex quo tamen ſequitur mors alterius.

Peccant etiam qui alios ad duellum prouocant, aut prouocationem illam acceptant: item qui in duellum aliorum conſentiunt, aut non impediunt cùm poſſint: qui duello tanquam patrini (vt loquuntur) aut ſpectatores interſunt; aut qui conſilio, fauore, aut quauis alia ratione duello cooperantur.

Peccant etiam contra hoc præceptum, mulieres quæ pharmacum ſumunt, aut aliquod aliud adhibent remedium directè tendens ad impediendam conceptionem fœtus, vel ad expulſionem & abortum illius, ſiue animatus ſit, ſiue non: peccant matres, quæ infantes in eodem lecto ſecum ponunt cum periculo illos opprimendi.

Sunt autem hîc obiter obſeruandæ dùæ circumſtantiæ homicidij in confeſſione neceſſariò declarandæ. Prima circumſtantia eſt perſonæ occiſæ aut mutilatæ; an v. g. ſit ſacra & Eccleſiaſtica vel laica; & ſi laica eſt, an ſit, pater, vel mater, aut ſuperior, &c. Secunda circumſtantia eſt loci, nimirùm an occiſio vel percuſſio alterius facta ſit in Eccleſia aut aliquo loco ſacro cum ſanguinis effuſione, vnde locus ille pollutus fuerit.

PARAGRAPHVS V.

De reſtitutione ob alterius occiſionem vel mutilationem facienda.

DVO præſertim circa reſtitutionem illam explicanda ſunt. Primò quantum ſit ob mutilationem vel occiſionem alterius reſtituendum. Secundò, quibus ſit reſtituendum.

Quod ad primum ſpectat, certum eſt pro alterius occiſione aut mutilatione nullam præcisè loquendo condignam reſtitutionem fieri poſſe; cùm vita hominis nullo pretio pecuniario æſtimari poſſit, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Leſſius. Quod quamuis verum ſit,
ordo tamen iuſtitiæ poſtulat, vt damna omnia libro
ex occiſione, vel mutilatione alterius ſecuta 2. de
reſarciantur ab eo, qui iniuſtè occidit vel muti- iuſt.&
lauit, ſiue aggreſſor fuerit, ſiue ſe ipſum defen- iure c.
dendo moderamen inculpatæ tutelæ notabili- 9.dub
ter exceſſerit, vt rectè obſeruat Nauarrus c. 25. 13.
num. 27. & Leſſius ſup. dub. 21. Atque in primis expenſæ omnes factæ pro curatione mutilati vel occiſi reſtitui debent: item reſtituenda ſunt lucra omnia & emolumenta, quæ is, qui occiſus eſt, ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter conſequi poterat, detractis tamen his quæ ipſe conſumpſiſſet: quod etiam ſimiliter dici debet de eo, qui mutilatus eſt pro eo tempore, quo ratione læſionis acceptæ artificium, negotiationem aut officium exercere non potuit. Quæ omnia viri prudentis & docti iudicio, in caſibus particularibus determinanda ſunt, vt præfati authores fuſiùs docent.

Quæres, quomodò facienda ſit æſtimatio lucri futuri; cùm ignoretur quamdiu victurus fuiſſet is qui occiſus eſt. Reſpondetur non poſſe

ad id dignoſcendum regulam certiorem, & commodiorem præſcribi, quàm vt tantum reſtituatur, quantum probi prudenteſque viri ſpectatis viribus, ætate, complexione illius qui occiſus eſt, aliiſque ſimilibus circumſtantiis, & habita ratione lucri ceſſantis, vel damni ex illius occiſione emergentis, æquam eſſe iudicauerit. Quod etiam ſeruata proportione debita dici debet, ſi alicuius vita ex iniuſta percuſſione, aut quauis alia læſione breuior effecta ſit; tunc enim erit facienda ſimiliter æſtimatio temporis, quo ille vitam alterius ſecundùm communem naturæ curſum fuiſſet producturus.

ſup. dub. 25. Rectè etiam monet idem Leſſius æquiſſimum eſſe, vt is, qui alium iniuſtè occidit, pro illius anima orationibus, eleemoſynis aliiſque piis operibus Deo ſatisfaciat, ac præſertim ſanctum Miſſæ ſacrificium pro refrigerio illius offerri curet: idque proinde pro aliqua ſatisfactionis Sacramentalis parte illi conuenienter iniungi poſſe.

Quod ſpectat ad ſecundum; quibus ſcilicet reſtitutio ob iniuſtam alterius occiſionem facienda ſit; docent communiter Doctores faciendam illam eſſe parentibus, filiis, & vxori. Ita Bannes, Sotus, & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius. (ſup. dub. 26.) Obligatio autem ad illam reſtitutionem (quod obſeruandum eſt) oritur, non ex iure quod hæ perſonæ habent in bona defuncti, cùm ipſe defunctus nullum ius habuerit ad illam reſtitutionem, cuius faciendæ obligatio non aliunde quàm ex eius morte orta eſt: ſed ex arctiſſima illa coniunctione, quæ inter defunctum & eiuſmodi perſonas intercedebat: ratione cuius cenſebantur quodammodò vna cum ipſo defuncto perſona, & competebat illis ſpeciale quoddam ius poſtulandi ab eo alimenta, & alia ad decentem vitæ ſuſtentationem neceſſaria: vnde ſequitur quod occiſor eadem illis præſtare obligetur, ad quæ occiſus obligatus fuiſſet.

Quæres an ſimiliter creditoribus defuncti reſtituere teneatur. Reſpondetur plures Theologos, quibus ſubſcribit Laymannus, exiſtimare illum teneri; Leſſius vero ſuprà dub 23. contendit neque creditoribus, neque etiam hæredibus occiſi (ſi tamen parentes, vxor & filij excipiantur) nullam ex rigore iuſtitiæ reſtitutionem eſſe faciendam; cùm neque creditoribus, neque etiam hæredibus defuncti ius vllum niſi in eius bona competat; ea verò, quæ ob illius occiſionem reſtituuntur, inter eius bona connumerari non poſſint. Quæ quidem ſententia, tum ob illam rationem, tum etiam ob Bannis & Soti, quos pro illa citat, authoritatem, probabilis ac in praxi tuta videtur. tract. 3. de iuſt. part. 3. cap. 6.

SECTIO VI.

Explicatur ſextum Decalogi præceptum.

Non mœchaberis.

MONET Catechiſmus Romanus ſpecialem cautelam ac prudentiam, nec non delectum verborum requiri in explicanda huius præcepti materia, *quæ*, vt ait, *moderationem potiùs deſiderat quàm orationis copiam*: quod vt præſtemus, & breuitati ſimul ac honeſtati conſulentes, nihil omittamus eorum, quæ à Sacerdotibus ſciri debent vt lepram à lepra diſcernere poſſint; omnia quæ dicenda nobis ſunt, tribus paragraphis complectemur: in quorum primo inueſtigabimus, quid hoc ſexto præcepto prohibeatur: in ſecundo, quot modis in illud peccetur: in tertio denique reſtitutiones quaſdam in certis caſibus ob huius præcepti tranſgreſſionem faciendas explicabimus. part. 3. cap. 7.

PARAGRAPHVS I.

Quid hoc ſexto præcepto prohibeatur.

queſt. 71. ſuper Exod. SANCTVS Auguſtinus explicans hoc ſextum præceptum, docet illo prohiberi non modo adulterium, quod nomine mœchiæ deſignatur; ſed in genere omnem illicitum concubitum, ac quemcunque luxuriæ actum, ſiue externum ſiue internum.

2.2. q. 14, a. 1. & ſeq. Sunt autem ſex luxuriæ ſpecies (vt docet S. Thomas) & declaratur cap. *Lex illa*, 36. quæſt. 1. ſcilicet fornicatio, ſtuprum, adulterium, inceſtus, raptus, & peccatum contra naturam; quibus aliqui Theologi addunt ſacrilegium, quando peccatum iſtud committitur cum perſona Deo ſacra; quod tamen S. Thomas reducit ad ſpeciem adulterij; quia perſonæ ſacræ, connubio quodam ſpirituali ſunt Deo conjunctæ.

Fornicatio eſt concubitus illicitus ſoluti cum ſoluta, id eſt hominis nullo coniugij vinculo, aut caſtitatis voto, aut Religioſi, vel Eccleſiaſtici ſtatus conditione obligati, cum fœmina, quæ nec virgo eſt, nec coniugio, aut aliquo voto caſtitatis obſtricta, nec Religioſi ſtatus ſuſceptione Deo mancipata. Hanc autem ſimplicem fornicationem eſſe peccatum mortale adeò certum eſt, vt oppoſitum pertinaciter aſſerere ſit hæreticum, vt definitum eſt in Clement. *Ad noſtrum*, de hæreticis: & expreſſis verbis dicit Eph. 5. Apoſtolus, *quòd omnis fornicator aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti.* Excipitur tamen caſus ille in quo mulier vim ab alio pateretur; tunc enim, quamuis delectationem ſentiat, ſi tamen impudico actui non conſentiat, lib. 1. de ciu cap. nullatenùs peccat, vt fusè declarat & probat S. Auguſtinus.

Ad hoc peccatum reducitur concubinatus;

quo nomine nihil aliud intelligitur, quàm fornicatio continuata cum certa aliqua perſona ſoluta, & cohabitatio cum illa. Eſt autem hoc peccatum graue & periculoſum, eo quòd hominem in continuo ſtatu peccati detineat: nec abſolui debent concubinarij, niſi prius à concubinis ſeparentur.

Porrò rectè obſeruat Leſſius, fornicationis peccatum in Chriſtianis ſpecialem habere deformitatem ratione Sacramentorum Baptiſmi & Euchariſtiæ, per quorum ſuſceptionem ſingulari quodam modo vniuntur Chriſto Domino, & membra illorum fiunt membra Chriſti: vnde Apoſtolus; *Neſcitis*, inquit, *quoniam corpora veſtra, membra ſunt Chriſti; tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? abſit.* libro 4. de iuſt. & iure. cap. 3. dub. 7

Stuprum eſt virginis defloratio; eſtque hoc peccatum grauius ſimplici fornicatione, eo quòd præter illius malitiam habeat ſpecialem deformitatem propter violationem ſignaculi virginalis, & maximum deinceps peccandi periculum, cui virginem ſic defloratam exponit. Exiſtimat tamen Leſſius probabiliter dici poſſe, ſtuprum tunc ſolummodò eſſe peccatum, ſpecie diſtinctum à ſimplici fornicatione, quando virgini vis infertur, illaque per violentiam defloratur. lib. 2. ca. 10. dub. 1.

Adulterium eſt illicitus concubitus cum perſona coniugata, ſiue vir tantum, aut mulier, ſiue vterque coniugio copulati ſint. Eſt autem grauius fornicatione & etiam ſtupro, tum propter violationem fidei coniugalis, tum etiam propter damnum filiorum legitimorum, & alia ſimilia mala, quæ ex hoc peccato conſequuntur, de quo loquens Iob. *Hoc nefas eſt*, inquit, *& iniquitas maxima, & ignis vſque ad perditionem deuorans; & eradicans genimina.* ca. 31

Sacrilegium eſt illicita copula cum perſona ſacra, ſeu quæ Deo conſecrata eſt & dicata, ſiue per votum caſtitatis, ſiue per ordinis ſacri ſuſceptionem. Addit etiam Toletus ſacrilegium committi, ſi quis in Minoribus conſtitutus lib. 5. ca. 12.

luxuriæ peccatum committat; vel ſi quis in loco ſacro actum venereum exerceat, quamuis ſit coniugalis, vt exiſtimant Paludanus, Tabiena & alij apud eumdem Toletum: vnde circa hoc peccatum circumſtantia perſonæ vel loci declaranda eſt.

Inceſtus eſt copula illicita cum perſona conſanguinitatis aut affinitatis nexu intra quartum gradum coniuncta. Quàm verò graue ſit hoc peccatum ex eo colligitur, quòd in veteri lege conſtituta erat mortis pœna in inceſtuoſos: &
Leu. 10. additur hæc cauſa: *quia rem nefariam operati ſunt.* Eſt autem eò grauius peccatum, quo maior eſt inter peccantes perſonas coniunctio; imò ſpecie diſtinctum eſſe exiſtimant Nauarrus, aſſe-
ca.16. nu.3. ritque proinde gradum conſanguinitatis aut affinitatis eſſe declarandum.

Obſeruat etiam Leſſius violationem cognationis ſpiritualis per actum luxuriæ, quamuis propriè ad hanc inceſtus ſpeciem non pertineat, habere tamen ſpecialem deformitatem; ratione cuius, circumſtantiam cognationis ſpiritualis in confeſſione declarandam eſſe exiſtimat. Quod ſimiliter dicendum eſt, ſi hoc peccatum committatur cum filia ſpirituali confeſſionis, id eſt cum ea, cuius quis confeſſionem ſacramentalem excepit: quod quàm graue peccatum ſit conſtat ex cap. *Omnes*, & cap. *Non debet*, 30. quæſt. 1. vbi depoſitio ab Ordine Sacerdotali & perpetua pœnitentia vſque ad exitum vitæ decernitur in eum, qui tale ſcelus perpetrauerit.

Raptus, quantum ad ipſum actum luxuriæ modis omnibus ſupra dictis committi quidem poteſt; ſed addit præthereà violentam, & iniuſtam perſonæ à domo ſua, vel paterna ſubſtractionem, & in aliena detentionem: vnde raptus cum ſimplici fornicatione, vel ſtupro, vel adulterio, vel ſacrilegio, vel inceſtu ſimul committi poteſt: & hæ circumſtantiæ cum illa, quæ ipſius raptus eſt propria, debent in confeſſione declarari.

Peccatum denique contra naturam eſt illud (vt explicat S. Doctor) *quod repugnat naturali ordini venerei actus, qui conuenit ſpeciei humanæ.* q.154 a.11. Additque illud quatuor præſertim modis contingere poſſe: *vno quidem modo, ſi abſque omni concubitu, cauſa delectationis venereæ pollutio procuretur; & vocatur mollities: alio modo, ſi fiat per concubitum ad rem non eiuſdem ſpeciei; & vocatur beſtialitas: tertiò, ſi fiat per concubitum ad non debitum ſexum, puta maſculi ad maſculum, fœminæ ad fœminam, vt Apoſtolus dicit Rom. 1. quod dicitur Sodomiticum vitium: quartò, ſi non ſeruetur naturalis modus concumbendi, aut quantum ad inſtrumentum non debitum, aut quantum ad alios monſtruoſos & beſtiales concumbendi modos.*

Et hi quatuor modi ſpecie diſtinguuntur, vt obſeruat Leſſius; cùm vnuſquiſque illorum contineat ſpecialem turpitudinem caſtitati repugnantem. lib. 4. cap. 3. dub. 13. Quàm nefandum autem & quàm deteſtabile ſit illud peccatum, ſatis conſtat ex horrenda punitione Sodomitarum Gen. 19 & Onam filij Iudæ Gen. 38 vbi dicitur quòd *percuſſit eum Dominus, eo quod rem deteſtabilem faceret:* & Leuit. 20. morti adiudicantur, qui peccatum iſtud commiſerint: neque tantum diuinis legibus, ſed & humanis hæc peccatorum monſtra damnantur; in Codice Theodoſiano lib. 9. tit. 7. edicitur quòd *huiuſmodi ſcelus ſpectante populo flammæ vindices expiabunt.*

Eſt autem obſeruandum circa peccatum mollitiei, pollutionem omnem directè in ſe voluntariam eſſe peccatum mortale: nec vnquam quouis prætextu, etiam tuendæ ſanitatis, eſſe licitam, vt ex communi Doctorum conſenſu probat & docet Leſſius: imò & illam etiam, quæ indirectè tantùm voluntaria eſt; id eſt quæ ſequutura præuidetur ex aliqua cauſa, quæ tamen non euitatur, cùm poſſit & debeat euitari. ſupra. dub. 14.

Si tamen iuſta aliqua ratio ſubſit eiuſmodi cauſam non euitandi: vt ſi quis libros de eiuſ-

modi rebus tractantes legat, vt alios doceat, aut confeſſionibus excipiendis vacet; vnde turpes imaginationes & delectationes in parte inferiori, ac exinde pollutiones conſequantur; tunc non erit peccatum, dummodò abſit periculum conſenſus, vt docent Leſſius ſuprà, Nauarrus cap. 16. nu. 6. & alij communiter. Quod ſi pollutio nullomodo ſit voluntaria; vt quando inter dormiendum accidit, neque poſtquam quis plenè expergefactus eſt in delectationem ex illa prouenientem deliberatè conſentit; tunc non eſt peccatum, vt iidem authores proximè citati docent.

Præter has luxuriæ ſpecies, ſunt alij plurimi eiuſdem peccati actus, tam exteriores quàm interiores ad vnamquamque illarum pertinentes, hoc ſexto præcepto prohibiti. Atque in primis prohibentur moroſæ delectationes, quæ ex rebus obſcœnis cogitatione vel imaginatione apprehenſis cum pleno & deliberato voluntatis conſenſu percipiuntur: & etiam ipſæ cogitationes & imaginationes turpes, quamuis nulla ex illis ſequatur turpis delectatio: ſi tamen illius percipiendæ cauſa animo verſentur & foueantur, æqualem cum ipſis obſcœnis delectationibus cenſentur habere malitiam, ſcilicet mortalem, quamuis nulla ſubſit voluntas rem illam turpem opere implendi: quod meliùs explicare ſimul & probare non poſſumus quam
libro his ſancti Auguſtini verbis: *Totus*, inquit, *homo*
12. de *damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed*
Trin. *tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſo-*
cap. 2. *lius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata; per mediatoris gratiam remittantur.*

Prohibentur etiam à fortiori obſcœna omnia deſideria & turpes affectus, quando quis deliberatè appetit & vult actum aliquem luxurioſum perpetrare. Et hæc deſideria eamdem cum ipſis actibus deſideratis deformitatem induunt: vnde qui mulierem coniugatam turpi-
5. *Mat.* ter concupiſcit, *iam mœchatus eſt eam in corde*
6. *ſuo*, vt ait Chriſtus Dominus; & coram

Deo adulterij reus efficitur.

Præterea oſcula, tactus, quæ fiunt ob carnalem & veneream delectationem quæ ex illis percipi poteſt, ſunt etiam peccata mortalia hoc præcepto prohibita: quamuis enim (vt rectè obſeruat S. Doctor) hæ & ſimiles actiones ſint ex genere ſuo indifferentes, poſſintque ſecluſo quouis libidinoſo affectu licitè exerceri; e. g. ſi quis mulierem oſculetur eam ſalutando, quia talis eſt conſuetudo patriæ, vel ob aliquam aliam cauſam rationabilem: ſi tamen nulla eiuſmodi cauſa ſubſit, nec aliud in oſculis, tactibus, & aſpectibus intendatur, quàm delectatio illa, quæ carnem afficit & ad libidinem excitat: tunc ſecundùm mentem S. Doctoris peccati mortalis reatus incurritur. 22. q. 154. a. 4.

PARAGRAPHVS II.

Quot modis peccetur in ſextum Decalogi præceptum.

EX dictis colligi poteſt quot & quàm variis modis peccetur in hoc Decalogi præceptum. Atque in primis peccant contra illud qui turpium rerum cogitationibus aut imaginationibus deliberatè intendunt vt illis delectentur: qui delectationes illas ſuboriri aduertunt, nec illas protinus abiiciunt, ſed potiùs fouent: qui legunt libros impudicos: vnde tales cogitationes & delectationes plerumque oriri ſolent: qui intendunt in imagines aut picturas obſcœnas & ad libidinem aſpectu ſui excitantes; aut illas domi expoſitas habent, vnde alij occaſionem peccandi ſumere poſſunt: qui turpes cantilenas aut verba obſcœna proferunt, aut ab aliis prolata libenter audiunt: qui Comœdiis, aut aliis ſpectaculis, vel ſaltationibus & choreis delectantur, in quibus aduertunt ſe graues aduerſus caſtitatem tentationes experiri,

iiſque vt plurimùm ſuccumbere: qui notabiliter in cibo vel potu excedunt, vnde in ipſis motus impudici & aliquando pollutiones oriri ſolent, quibus ferè ſemper conſenſum præbent.

Qui veſtitu, aut geſtu aliquo immodeſto, vel aſpectu aliis huius peccati occaſionem præbent: qui ſe vel alias perſonas impudicè aſpiciunt: qui oſculis aut tactibus libidinoſis delectantur: qui voluntate ſola, aut etiam actu ipſo committunt peccatum fornicationis, ſtupri, adulterij, ſacrilegij, inceſtus, aut raptus: qui in peccatum mollitiei deliberatè incidunt, pollutionibus deliberatè delectantur, aut eas ſibi tactibus impudicis vel aliis modis procurare conantur: qui infandum Sodomiæ aut beſtialitatis crimen perpetrant, aut aliis illicitis aut infamibus concumbendi modis ſe polluunt.

PARAGRAPHVS III.

Quænam reſtitutiones ob huius præcepti tranſgreſſionem faciendæ ſint.

DVobus præſertim caſibus obligatio reſtitutionis alicuius faciendæ huius præcepti tranſgreſſoribus incumbere poteſt, nimirùm ratione ſtupri vel adulterij.

Quod ad ſtuprum ſpectat; certum eſt in primis illum, qui virginem aliquam coniugij promiſſione decepit, & ſub eiuſmodi ſpe corporis illius vſuram impetrauit, ad eam in matrimoniū ducendam obligari, etiamſi fictè tantùm & dolosè promiſerit. Ita Nauarrus, Sotus, Adrianus, & alij apud Leſſium lib. 2. ſi tamen eſſet con-
ca.10. ditionis valde inæqualis, aut ſi promiſſionem
dub.3. implere non poſſet, puta quia eſt coniugatus: aut ſi ex illius promiſſionis impletione graue aliquod ſcandalum timeatur: tunc promiſſioni ſatisfacere cenſebitur, ſi ſufficientem illi, pro ratione conditionis, & ſtatus, dotem tribuat: vt docet Nauarrus cap. 16. nu. 18. & poſt illum Toletus lib. 5. cap. 11.

Certum eſt etiam illum qui violentia, aut importunis precibus aut falſis & doloſis perſuaſionibus virginem ad ſtuprum induxit, teneri illam vel ducere, vel conuenienter dotare, vt habetur ex cap. *ſi ſeduxerit*, de adulteriis. Quod ſi virgo nulla vi aut promiſſione, nullis item importunis precibus, aut doloſis perſuaſionibus ad peccatum inducta eſt, ſed ipſa ſponte & libere in illud conſenſit: nulla reſtitutionis faciendæ obligatio incumbit, vt docet Nauarrus ſuprà, Leſſius ſup. dub 2. & alij: quia iuxta regulam 28. iuris in 6. *Scienti & conſentienti non ſit iniuria*: legeſque Canonicæ (vt obſeruat Nauarrus ibid.) non obligant ad reſtitutionem niſi eum, qui aut violentiam aut dolum ſeu deceptionem ad ſtuprum perpetrandum adhibuit, quod etiam ſimiliter dicendum exiſtimat idem Nauarrus ſi virgo per ſtuprum deflorata æque commodè & conuenienter nupſit, ac ſi minimè peccaſſet: quia ſtuprum illius nemini innotuit; tunc enim, quamuis ille qui eam ad peccandum induxit, grauem & rigidam pœnitentiam coram Deo ſubire teneatur, ad nullam tamen reſtitutionem illi faciendam tenebitur: quia ſcilicet nullum damnum paſſa eſt, quod pecunia æſtimari poſſit.

Quod ſpectat ad adulterium, ſi mulier coniugata filium ex adulterio ſuſcepit, tenetur omnibus modis quibus poteſt, citra famæ diſpendium aut vitæ periculum, procurare ne legitimi hæredes ratione huius illegitimæ prolis aliquid detrimenti patiantur: vnde ſi habet bona aliqua præter dotem ſibi propria, quæ poſſit quibus velit tribuere, tenetur ex illis tantum legitimis hæredibus applicare, quantum ſatis erit ad compenſationem damni per ſpurium illati aut inferendi. Ita Caietanus opuſc. 31. reſp. 14. Nauarrus cap. 16. num. 47. Toletus lib. 5. cap. 11. Leſſius lib. 2. cap. 10. dub. 7. & alij communiter.

Quod ſi mulier nulla eiuſmodi bona poſſideat, neque vllo alio modo damnum illud

compenſare poſſit, quærunt Theologi an teneatur etiam cum periculo vitæ, vel diſpendio famæ crimen ſuum marito vel filio ſuo ſpurio prodere. Reſpondetur ex communi Doctorum ſententia (vt videre eſt apud Leſſium & Toletum ſuprà) non teneri cum periculo vitæ: quamuis autem aliqui exiſtiment ad id obligari cum honoris & famæ diſpendio, probabilis tamen & tuta in praxi eſt ſententia Scoti, Innocentij, Panormitani, Caietani, Nauarri, & aliorum, quos refert & quibus ſubſcribit Leſſius ſuprà dub. 7. qui negant mulierem cum notabili famæ honoriſque diſpendio ad crimen ſuum marito vel filio ſpurio reuelandum obligari, quorum ratio eſt, quòd fama, cùm ſit bonum ſuperioris ordinis, non videatur in tali caſu eſſe neceſſariò exponenda pro alio bono inferioris ordinis; præſertim cùm illius dictis neque maritus neque ſpurius filius credere teneantur: *Alleganti enim ſuam turpitudinem* (Iuxta regulam iuris) *nulla debetur fides*: proindeque ex illa peccati ſui declaratione nihil aliud ſequeretur, niſi ſcandalum in familia & diſcordia inter filios: vnde etiam cap. *Officij*, de pœnit. & remiſſ. nihil aliud præſcribitur reſpectu mulieris, quæ filium ſuppoſuerat, nec ſuppoſitionem illam marito reuelare volebat, ſicut nec alterius quæ prolem ex adulterio ſuſceperat, niſi vt competens ſatisfactio per diſcretum ſacerdotem vtrique iniungatur: vnde iuxta illum canonem prudentis erit confeſſarij eiuſmodi mulieri præter alia opera ſatisfactoria præcipere, vt ſolitas expenſas quantum poterit habita ratione ſtatus valetudinis, &c. imminuat, & maiori ſedulitate rem domeſticam adminiſtret: & ſi quid lucri proprio labore captare poſſit, illud in compenſationem filiorum aut hæredum applicet: & alia ſimilia præſtet, quibus ſi non totum damnum, ſaltem illius partem aliquam compenſare conetur.

Quæres vtrum ipſe adulter ad reſtitutionem

aliquam faciendam obligetur. Reſpondetur, ſi moraliter ei certum ſit filium, qui ex muliere cum qua peccauit natus eſt, ſuum eſſe: obligari illum ad compenſationem damnorum, quæ legitimo marito aut eius hæredibus obuenire poſſunt; ſiue ratione alimentorum quæ illi præſtantur: ſiue ratione hæreditatis, quam cum aliis legitimis filiis tanquam vnus ex illis aditurus eſt. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum, paucis exceptis, quorum opinionem vt minùs probabilem & tutam meritò reiicit Leſſius ſuprà dub. 6.

SECTIO VII.

Explicatur ſeptimum Decalogi præceptum.

Non furaberis.

CVM hoc ſeptimo præcepto (vt obſeruat Catechiſmus Rom.) Deus in tutelam veluti ſuam bona noſtra exteriora ſuſceperit: ita vt nullus ea iniuſtè ſurripere aut inuitis nobis detinere poſſit, quin iniuria illa in ipſum etiam Deum refundatur, ac obedientia illi debita violetur: hinc patet quanti facienda ſit huius præcepti obſeruatio, & quo ſtudio illius obligationes omnes perueſtigandæ ſint, præſertim cum innumeris propemodis in illud peccetur. Vt igitur maiori cum luce in illius explicatione procedamus, ipſius iuris ac iuſtitiæ principia breuiter conſideranda nobis ſunt, vt ex illis poſteà rationes omnes, quibus erga proximi bona obſtringimur, enucleatiùs cognoſcamus.

Part. 3 c. 8.

PARAGRAPHVS I.

Quid Iuris, quid iuſtitiæ nomine intelligendum ſit.

NOMEN Iuris (vt illius varias & multiplices acceptiones omittamus) in duplici præſertim ſignificatione ſumi ſolet. Primò pro lege tam naturali quàm poſitiua, ſiue diuina ſiue humana: quo ſenſu dicimus e. g. parentibus honorem deferre, eſſe de iure naturali; Sacramentum Baptiſmi recipere, eſſe de iure diuino poſitiuo: eo etiam ſenſu legum & ſanctionum Eccleſiaſticarum Collectionem iuris Canonici nomine indigitamus. Secundò ſumitur pro facultate illa ſeu poteſtate legitima, quam quis habet ad rem aliquam obtinendam aut retinendam, vel ad aliquid faciendum, ita vt ab illius rei obtentione aut retentione, vel ab illa actione facienda impediri licitè non poſſit.

Similiter iuſtitiæ nomen duobus potiſſimum modis accipitur. Primò pro virtute quadam generali, quam S. Anſelmus vocat *Rectitudinem voluntatis*: quo ſenſu virtutes omnes in ſe complectitur, & pro illis ſiue generatim ſiue ſpeciatim ſignificandis plerumque in Scriptura ponitur, vt Matth 5. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam*: & cap 6. *Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.*

Dial. de verit c. 13.

Secundò pro virtute particulari, quæ à S. Doctore & à Iuriſconſultis communiter definitur: *Conſtans & perpetua voluntas ius ſuum vnicuique tribuendi*: quorum verborum ſenſus eſt iuſtitiam eſſe virtutem, quæ inclinat & firmat voluntatem ad tribuendum vnicuique quod ſuum eſt: qua in acceptione vna eſt ex quatuor illis virtutibus, quæ à S. Ambroſio in cap. 6. S. Lucæ vocantur *Cardinales*, eo quòd

22. q. 58. a. 1

ſint aliarum virtutum tanquam cardines; ita vt ſicut oſtium in cardine, ſic (vt loquitur S. Gregorius) *Omnis honeſtæ vitæ ratio, & vniuerſa boni operis ſtructura, illis inniti quodammodo videatur.* Lib.2. moral c.36.

Diuiditur autem iuſtitia à S. Doctore in commutatiuam & diſtributiuam. Iuſtitia diſtributiua illa eſt, quæ diuidit & diſtribuit munera, officia, onera, bona, & alia ſimilia communitatis alicuius propria ſecundùm proportionem quam vocant geometricam: id eſt, conſiderando non ſolùm valorem & quantitatem bonorum illorum aut onerum, &c. ſed etiam perſonarum conditionem, idoneitatem, merita, &c. Commutatiua verò illa eſt, quæ conſtituit æqualitatem inter perſonas particulares ſecundum proportionem arithmeticam: id eſt, conſiderando ſolùm valorem vel quantitatem rerum ſine vllo reſpectu ad perſonas: v.g. mutuatus eſt aliquis centum aureos, qualiſcunque ſit diues an pauper, nobilis an ignobilis, debet centum aureos reddere. q.61. a.1.

PARAGRAPHVS II.

Quid ſit ius ad rem, & ius in re.

CElebris illa diuiſio iuris, quæ à Theologis & Iuriſperitis tractatur, lucem dabit variis difficultatibus circa huius præcepti violationem occurrentibus, ideoque à nobis prætermitti non debuit. Ius igitur ad rem eſt illud, quod habetur, per alicuius contractus ſtipulationem, puta per donationem, emptionem, &c. antequam illius rei, quæ donata vel empta eſt, traditio fiat. Ius in re eſt illud, quod per ipſam rei traditionem acquiritur.

Hæc eſt autem vtriuſque differentia, quòd ius in re ita faciat illam propriam eius qui acquiſiuit, vt, quocunque in loco ſit, & in cuiuſ-

cunque manus peruenerit, facultatem habeat, eam vbicunque repererit recipiendi, & à quocunque repetendi, obligeturque ex iuſtitia eam ei reſtituere, quiſquis acceperit. Ius verò ad rem, non tribuat facultatem eiuſmodi in ipſam rem, ſed ſolummodò titulum iuſtum & aptum ad habendum illius rei dominium: e. g. quis emit equum ab altero, illiuſque pretium ſoluit: ſi equus ille nondum ei à venditore traditus ſit, habet tantum ius ad illum equum, non verò in illo: vnde ſi venditor fraudulenter eumdem equum alteri vendat & tradat, primus emptor non poteſt ab illo altero equum repetere, ſed agere tantùm poteſt in venditorem, vt pretium reſtituat, ſibique præterea perſoluat quantum ſua intererat, contractum illius venditionis anteà celebratum firmum & ad plenum effectum perduci: è contrà ſi equus ille venditus, ſed nondum traditus, moriatur aut furto abducatur, venditori perit & non emptori.

Ex quibus intelligi poteſt quid ſibi velint leges ciuiles, dum dicunt, ei, qui habet ius in re, competere actionem realem, quæ *vindicatio* vocatur, qua res ipſa repeti & ſumi poſſit vbicunque reperiatur: ei verò qui habet tantummodò ius ad rem competere actionem perſonalem, non qua res ipſa in cuiuſcunque manus deuenerit poteſt vindicari & accipi, ſed qua traditio eius poſſit exigi à perſona, cum qua ſtipulatio de re illa interceſſit.

PARAGRAPVS III.

Quid ſit dominium, & quibus perſonis competat.

PLVRES ſunt iuris particularis ſpecies variæque rationes, quibus competere poteſt alicui facultas accipiendi aut retinendi rem aliquam, vel de illa diſponendi, inter quas præcipua, & ad quam reliquæ aliquo pa-

cto reducuntur, eſt dominium: ex cuius proinde explicatione, quid de aliis ſentiendum ſit, faciſe poterit intelligi.

Ac in primis obſeruandum eſt duplex eſſe dominium, iuriſdictionis ſcilicet & proprietatis. Dominium iuriſdictionis eſt poteſtas gubernandi ſibi ſubditos; illis aliquid præcipiendi, aut prohibendi, illos iudicandi, puniendi, vel præmiandi.

Dominium verò proprietatis, eſt ius poſſidendi rem aliquam, & de illa tanquam ſua diſponendi: eſtque rursùm duplex, perfectum ſcilicet & imperfectum. Dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei & commodorum eius, extenditque ſe ad omnem eius vſum & diſpoſitionem, niſi lege aliqua diuina vel humana prohibeatur. Dominium verò imperfectum habet tantùm proprietatem abſque emolumentis, vel emolumenta abſque proprietate: primum vocant Iuriſperiti dominium directum, quale eſt principis reſpectu feudorum, aut illius qui dedit agrum in emphiteuſim: ſecundum vocant dominium vtile, quale habet feudatarius, emphiteuta, vſufructuarius, &c.

Quod autem ſpectat ad ſubiectum dominij ſeu perſonas illius capaces, Theologi communiter docent, illud nonniſi naturæ rationali competere poſſe; cùm per ſolam rationem quiſque poteſtatem habeat immediatè in actus ſuos, & per hos in alias res exteriores.

Atque in primis certum eſt Deum in omnes creaturas ſummum quoddam & abſolutiſſimum obtinere dominium; quod ſcriptura innumeris propè in locis teſtatur: proindeque illum liberè & prout ipſi placuerit, de omnibus creaturis ſine cuiuſquam iniuria diſponere poſſe. Certum eſt etiam hominem eſſe dominij capacem iuxta illud: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris, beſtiis terræ, &c. Vbi tribuitur homini* præ- Gen. 1.

fectura & dominium in alias creaturas inferiores ratione imaginis diuinæ quam gerit, quæque in intellectu rationis capaci, & libera voluntate conſiſtit. Sed difficultas eſt de quibuſdam hominibus in particulari, an de facto dominium aliquod, & quarumnam rerum habeant: ac præſertim de filiis familias, de quibus breuiter dicimus, quòd ſecundùm iuris diſpoſitionem, quandiu ſub patria poteſtate conſtituti ſunt, duo ſunt tantummodò genera bonorum, quorum perfectum dominium habere poſſunt; caſtrenſia ſcilicet & quaſi caſtrenſia. Bona caſtrenſia ſunt illa quæ in militia vel occaſione militiæ iuſtè acquiruntur, vt ſtipendia, donaria ducum, &c. Quaſi caſtrenſia verò ſunt ea, quæ ex beneficio Eccleſiaſtico; aut officio publico, iudicis v. g. aut aduocati, aut ex profeſſione alicuius artis liberalis proueniunt. Bonorum autem illorum quæ aduentitia vocantur, id eſt quæ vel ex aliorum donatione, vel ex propria induſtria, negotiatione, &c. proueniunt, dominium quidem directum habere cenſentur, non tamen de iis diſponere poſſunt abſque conſenſu patris, penes quem illorum adminiſtratio & vtilitas remanet. Quæ omnia fuſius explicata videri poſſunt apud Nauarrum cap. 17. num. 42. Leſſium lib. 2. c. 4. dub. 3. & alios.

PARAGRAPHVS IV.

Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.

RES externæ quæ ſub dominium proprietatis cadere poſſunt, duplicis ſunt generis: vel enim nullius ſunt, vel alicuius propriæ: & de vtriſque quæſtio propoſita intelligi poteſt.

Atque in primis quod ſpectat ad res illas, quæ nullius dominij ſunt, dicendum eſt, ſpectato communi naturæ ac gentium iure, illas fieri

primi

primi occupantis, niſi leges ciuiles & locorum conſuetudines de aliquibus in particulari aliter conſtituant: proindeque hæc occupatio eſt legitimus modus, quo prædictarum rerum dominium acquiritur. Id patet ex parag. *fere* inſtit. de rerum diuiſione & ex lege 1. ff. de acquirenda poſſeſſione; item ex lege 1. & 3. ff. de acquirendo rerum dominio: quibus legibus omnes Theologi ſubſcribunt.

Hinc colligitur feras & animalia ſylueſtria, quæ in nullius poteſtate ſunt, vel quæ iam ab aliquo capta illius poteſtatem euaſerunt, & in libertatem naturalem ſe vindicarunt; vbicunque reperta fuerint, capi poſſe: è contra verò animalia illa, quæ natura manſueta ſunt & domeſtica, quamuis è domini domo effugerint, vbicunque oberrantia reperiantur, eſſe reſtituenda: quia tanquam ad dominum pertinentia conſiderantur, vt fuſius explicat Leſſius; vnde parag. *Gallinarum* inſtit. de rerum diuiſione ille dicitur furtum committere, qui eiuſmodi animalia, cùm effugerint, detinet. Simili ratione lapilli, gemmæ, margaritæ & alia ſimilia, quæ nunquam dominum habuerunt, & in littore maris aut aliis locis inueniuntur, fiunt primi occupantis.

Lib. 2. de iuſt. & iure. cap. 5. dub. 6

Secùs verò dicendum eſt de rebus illis, quæ dominum aliquando habuerunt, & caſu aliquo fuerunt amiſſæ, v. g. quæ naufragio facto eiectæ ſunt ad littus maris; quiſquis enim res eiuſmodi reperit, illas dominis reſtituere debet; ſi dignoſcere poſſit; & ad illos dignoſcendos moralem diligentiam adhibere tenetur. Quod ſi illarum rerum domini dignoſci non poſſint, tunc ſecundùm S. Doctorem, cui plurimi alij Theologi ſubſcribunt, ſunt illæ pauperibus erogandæ, vel in alios pios vſus inſumendæ. Ratio eſt, quia rerum illarum non deſinit eſſe dominus qui eas amiſit, ideoque, ſi ipſimet reſtitui nequeunt, ſaltem reſtitui debent illis, quibus velle præſumitur: nemo eſt autem, qui amiſſam rem ſuam non malit pauperibus dari, quam

2 2. q. 66. a.

in alios vſus expendi.

Non deſunt tamen Doctores, qui ſententiam contrariam tueantur, aſſerantque res illas inuentas domino minimè comparente poſt diligentem inquiſitionem ab inuentore poſſe retineri, cùm nullo iure naturali aut Eccleſiaſtico id prohibeatur. Ita Sotus, Medina, & alij apud Laymannum, qui rectè concludit quòd, quamuis hæc poſterior ſententia ſit probabilis, neque temerè damnandus eſſet qui eam ſequeretur; prior tamen ſit magis pia & in praxi tuta: præſertim, cùm ſecundùm illam (vt monet Nauarrus poſſit inuentor, ſi aliqua egeſtate laboret, ſibimet rem inuentam aut partem illius retinere, maximè de conſilio prudentis confeſſarij, cuius erit determinare, quid in eiuſmodi caſu magis expedire videatur.

Libr. 3. de Iuſt. tract. 1. c. 5.

Cap. 17. nu. 170.

Quod ſpectat ad res illas quæ ſunt alicuius propriæ, dicendum eſt rerum eiuſmodi dominium acquiri, vel per voluntatem propriam domini rei illius ſuæ dominium in alterum transferentis, quod duobus potiſſimum modis in genere fieri poteſt, ſcilicet vel per aliquem contractum, puta venditionem, permutationem, &c. aut abſque contractu per donationem, promiſſionem, &c. vel per voluntatem ſuperioris aut diſpoſitionem legis ob iuſtas cauſas rei alicuius dominium ab vno in alterum transferentis: quod præſertim fit per præſcriptionis legem. De quibus omnibus & ſingulis in ſequentibus paragraphis agendum erit.

PARAGRAPHVS V.

De Præſcriptione.

PRÆSCRIPTIO ſeu vſucapio (vt loquuntur Iuriſperiti) eſt modus quidam acquirendi dominij per poſſeſſionem alicuius rei certo temporis ſpatio legibus definito continuatam. Hic autem acquirendi dominij modus

ciuili iure introductus eſt, *Ne diu & ferè ſemper* (vt habetur lege 1. de vſurp. & vſu cap.) *quarumdam rerum dominia incerta eſſent* : & locum habet, non ſolùm in foro exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ; ita vt poſſit quis licitè rei alicuius dominium titulo preſcriptionis acquirere, vt pluribus probat Leſſius; dummodò tamen præſcriptio illa legitima ſit, habeatque requiſitas à iure conditiones, quæ quatuor communiter à Doctoribus numerantur. Prima eſt poſſeſſio; nam ſecundùm regulam iuris : *Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit.* Secunda eſt bona fides : ſi quidem *Poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit.* Tertia eſt titulus probabiliter præſumptus, puta donationis, emptionis, ſucceſſionis, &c. vt conſtat ex digeſt. lege 41. tit. 4. & ſeq. Quamuis interdum bona fides etiam ſine titulo ad præſcriptionem ſufficiat; quando ſcilicet nulla præſumptio in contrarium habetur, nec ius commune contradicit. Quarta denique eſt continuatio poſſeſſionis tempore legibus definito.

Lib. 2 cap. 6 dub. 17.
Reg. 3. in 6.
Ibid. Reg. 2.

Quæres quantum temporis requiratur ad legitimam præſcriptionem. Reſpondetur ex communi Doctorum ſententia apud Leſſium ad præſcriptionem ſeu vſucapionem rerum mobilium quarumcunque cum titulo probabiliter præſumpto requiri poſſeſſionem per triennium bona fide continuatam; ſine titulo verò, per triginta annorum ſpatium : e. g. aliquis bona fide tibi rem alienam dedit quam ſuam putabat; tuque bona fide illam acceptauiſti; tunc triennij poſſeſſione tibi acquiritur res illa ratione tituli donationis: quòd ſi nullo titulo, bona tamen fide illam poſſideas, tua non fit, niſi triginta annorum continuata poſſeſsione.

Sup. cap. 6 dub. 2. 3. 4 & ſeq.

Ad præſcriptionem autem rerum immobilium cum titulo requiri ſpatium decem annorum, inter præſentes, id eſt eos, qui in eodem territorio habitant, quamuis non in eadem vrbe; viginti annorum inter abſentes : triginta verò annorum, ſi nullus adſit titulus, vt ſuprà

de mobilibus rebus dictum eſt.

Excipiuntur tamen bona immobilia Eccleſiæ, monaſterij, hoſpitalis, & aliorum piorum locorum, ad quorum præſcriptionem requiruntur anni quadraginta: quod ſi bona illa ſint Eccleſiæ Romanæ, nonniſi annorum centum ſpatio præſcribi poſſunt. Bona verò pupillorum ſiue mobilia ſiue immobilia, quandiu in illa ætate ſunt, nullo temporis lapſu præſcribuntur, ſicut nec res Eccleſiæ, quæ alienari prohibitæ ſunt, aut vſibus tantùm ſacris ſunt deſtinatæ.

Eſt tamen obſeruandum non eaſdem vbique leges circa tempus & modum præſcriptionis eſſe receptas; ac proinde cuiuſque regni aut loci ſpeciales leges & legitimas conſuetudines eſſe ſuper hac re conſulendas.

PARAGRAPHVS VI.

De contractibus in genere.

NOMINE contractus intelligitur conuentio aliqua inter duos facta, ex qua in vtroque vel ſaltem in alterutro illorum, obligatio aliqua naſcitur. Sunt autem alij contractus, qui vocantur *nominati*, alij *innominati* dicuntur. Contractus *nominati* ſunt illi, qui ſpeciali nomine inter ſe diſtinguuntur, vt emptio, venditio, locatio, &c. Contractus verò *innominati* ſunt illi, quibus nullum ſpeciale nomen aſſignatum eſt; diuiduntúrque à Iuriſperitis in quatuor ſpecies, quæ his verbis exprimuntur: *do, vt des; do, vt facias; facio, vt des; facio, vt facias.*

His prænotatis dicendum 1. contractum omnem ſponte ac liberè factum, quamuis in eo non ſeruentur iuris formalitates, obligare tamen in foro conſcientiæ; ita vt alterutro contrahentium inuito reſcindi non poſſit, niſi iure aliquo poſitiuo irritus ſit aut irritari poſſit. Ita

Gomeſius, Couarruuias, & alij quos citat & ſequitur Leſſius. Ratio eſt, quia iure naturæ tenetur quiſque tenere quod promiſit altero acceptante, vt ex infra dicendis pleniùs conſtabit.

Dicendum 2. contractum illum, in quo contingit error circa ſubſtantiam rei, iure naturæ irritum & inualidum eſſe. Ita S. Antoninus, Sotus, Caietanus & alij apud eumdem Leſſium: quia (vt dicitur lege 9. C. de iuris & facti ignorantia) *Errantis nullus eſt conſenſus*; ſine conſenſu autem nullus eſt contractus: e. g. ſi quis gemmam vendat exiſtimans eſſe criſtalli fragmentum, emptor re comperta tenebitur ad reſtitutionem gemmæ aut ad iuſtum eius pretium venditori perſoluendum: ſecùs verò ſi error ſolummodò ſit circa qualitatem rei; vt ſi cognoſcens eſſe gemmam, ſed valorem eius ignorans, vili pretio eam vendiderit; tunc enim validus quidem erit contractus; tenebitur tamen emptor, poſtquam id reſciuerit, ſupplere id quod iuſto gemmæ pretio defuit, vt docent ſuprà citati authores. Sup. dub. 5

Dicendum 3. contractum illum, cui alterutrius contrahentium dolus cauſam dedit, non eſſe omninò iure naturæ irritum, ſed tamen pro arbitrio eius qui deceptus eſt (ſi contractus ſolubilis ſit) irritari poſſe. Ita Ægidius Coninch, & alij apud Laymannũ lege 3 de iuſtit. tract. 4. cap. 5. & Leſſius ſupra. Quod non ſit irritum patet ex eo quòd, ſi is qui deceptus eſt velit contractum ſubſiſtere, deceptor reſilire non poteſt; *Ne lucrum ex dolo ſuo reportet*, vt habetur cap. 1. de eo qui duxit in Matrimonium: quod verò irritari poſſit pro arbitrio illius qui deceptus eſt, conſtat etiam ex eo quod qui dolo inducit alterum ad contrahendum, iniuriam ei facit; ac proinde tenetur eum reſtituere in integrum, & reddere omnia infecta, ſi deceptus velit.

Dicendum 4. contractus omnes ex aliquo graui metu iniuſtè incuſſo celebratos, non eſſe quidem iure naturæ irritos, ſed irritari poſſe &

reuocari in foro conſcientiæ pro arbitrio eius, qui metum iniuſtè paſſus eſt. Ita Sotus, Paludanus, Richardus, & alij apud Leſsium ſuprà dub. 6. Id patet tum ex eo quòd (vt habetur cap. 2. de his quæ vi metuſque cauſa fiunt) *quæ vi & metu fiunt, debent in irritum reuocari:*
2.2. q. 89. a. 7 ad 3. tum etiam quia (vt dicit S. Thomas) *qui vim intulit, hoc meretur, vt ei promiſsio non ſeruetur.* Eadem etiam ratio, quæ ſuprà de dolo allata eſt, poteſt de metu iniuſtè illato intelligi: qui enim metum iniuſtè incuſſit, iniuriam alteri intulit; vnde tenetur illum in priorem ſtatum reſtituere; & alter ius habet exigendi hanc reſtitutionem. Per metum verò grauem intelligimus illum, qui eſt de malo aliquo, quod viro conſtanti formidabile eſt, eumque meritò commouere poteſt; qualis eſt metus mortis, exilij, carceris, infamiæ, amiſsionis bonorum, &c. ad
Suprà metum quoque grauem pertinere dicit Leſſius metum reuerentialem, quo filius timet grauem offenſionem patris, ſubditus principis, vxor mariti, &c. vbi rectè obſeruat metum etiam grauem dici poſſe illum; qui reſpectiuè ſolùm talis eſt; vt ſi ſit de aliquo malo, quod, quamuis viro conſtanti non ſit formidabile, fœminæ tamen vel puero vel ſeni formidandum meritò videtur.

PARAGRAPHVS VII.

De promiſsionibus, donationibus, & teſtamentis.

PROMISSIONIS nomine non intelligimus hîc promiſſionem illam, quæ fit ſub aliquo onere vel conditione, quæque vt ſic extendi poteſt ad omnes ferè ſtipulationes & contractus, in quibus vt plurimùm promiſsio aliqua reciproca interuenit; ſed promiſsionem ſimplicem & gratuitã, qua ex mera liberalitate aut gratitudine aliquid alteri promittitur: de qua

Dicendum 1. promiſsionem, antequam ac-

ceptetur, nullam parere obligationem naturalem aut ciuilem: quod & ſimiliter de donatione intelligendum eſt: vnde ſequitur quòd vtraque ante acceptationem poſsit licitè reuocari. Ita Sotus, lib. 4. de iuſt. quæſt. 5. art. 1. Suares tom. 2. de relig. lib. 4. cap. 2. Leſsius lib. 2. cap. 18. dub. 6. & alij communiter. Ratio eſt, quia omnis promiſſio & donatio ſuapte natura reſpectiua eſt, cuius proinde obligatio ex alterius partis conſenſu dependet.

Excipiunt tamen Doctores aliqui promiſſiones factas Eccleſiæ, hoſpitali, monaſterio, aliiſque locis piis; exiſtimantque etiam antè acceptationem, promiſſiones, & donationes eiuſmodi obligare: alij verò Theologi hanc exceptionem non admittunt, aſſeruntque vniuerſim promiſsionem non acceptatam minimè obligare: quam ſententiam probabilem & in praxi tutam exiſtimat Laymannus, & pro illa Sotum, Gomeſium, alioſque Doctores citat. Sup.

Dicendum 1. promiſsionem ſeriò & deliberatè factam & ex animo verè promittendi, ſeque alteri obligandi, ex virtute fidei ſeu fidelitatis, vbi acceptata fuerit, obligare, etiam ſub peccato mortali, ſi res promiſſa ſit alicuius momenti. Ita Nauarrus, Sotus & plures alii, quos citat & ſequitur Leſſius. Ratio eſt, quia omnis promiſsio dat ius ad rem promiſſam, quod etiam ad hæredes promiſſarij tranſit; &, ſi fiat per formam ſtipulationis, datur etiam actio in foro exteriori, & promiſſor cogi poteſt ſententia iudicis ad promiſsionem implendam: vnde ſequitur illam inducere ſtrictam aliquã obligationem, quæ proinde ſub peccato obliget. Quòd ſi quis vtatur verbis quidem promiſſoriis, non tamen animo ſeriò promittendi, ſed ſolummodò ad ſignificandum ſolum propoſitum, vel ad firmius aſſeuerandum, vt ei credatur; tunc (vt rectè obſeruat idem Leſſius) non cenſetur obligatus ſub peccato mortali ad implendum id quod ſic promiſit, niſi fortè ex ficta illa promiſſione notabile aliquod damnum alterius ſequatur; & hoc

tra. 4. c. 1.

Suprà dub. 8

ſenſu dicit intelligendas eſſe promiſſiones plurimorum, qui ſolent multa ſe promittere facturos; cùm tamen non intendant ſeriò ſe ad id obligare, aut aliis ius exigendi tribuere, ſed duntaxat firmiter id aſſeuerare.

Cap. 18. nu. 6. Quæres quanti valoris aut momenti eſſe debeat res promiſſa, vt promiſſionis violatio cenſeatur eſſe peccatum mortale? Nauarrus, exiſtimat ſufficere valorem rei promiſſæ talem eſſe, qui in furto ad peccatum mortale ſufficeret: probabiliùs tamen Lopes lib. 2. de contra. cap. vlt. & Leſſius ſup. docent in promiſſione ad materiam peccati mortalis conſtituendam longè maiorem valorem quam in furto requiri; qui tamen valor difficile determinari poteſt, ſed viri prudentis iudicio ex æquo & bono diiudicari debet: certè communi hominum æſtimatione maior iniuria fieri cenſetur, ſi quis aureum vnicum ſurripiat, quàm ſi quatuor vel quinque aureos ex liberali promiſſione debitos non ſoluat.

Dicendum 3. promiſſionem alteri factam & ab eo acceptatam deſinere obligare, ſi res promiſſa fiat inutilis, aut illicita; aut impoſſibilis, item ſi ſtatus rerum aut perſonarum ita mutetur, vt ſecundùm iudicium viri prudentis promiſſor non videatur illum euentum voluiſſe comprehendere: quod ex conditione rei promiſſæ, aut ipſius promiſſionis, vel etiam promiſſarii, aliiſque circumſtantiis diiudicandum eſt. Ita Caietanus, & alij quos citat & ſequitur
Supra dub. 10. Leſſius. Ratio eſt, quia promiſſio non cenſetur habere vim niſi ex ea voluntate & intentione, quam promittens explicitè vel implicitè habuit dum promiſit: ex quo ſequitur quòd vltra hanc intentionem expreſſam vel prudenter interpretatam non poſſit obligare.

Dicendum 4. donationem illam, quæ dicitur inter viuos, (id eſt cùm quis ex mera liberalitate ſic donat, vt etiam ſe viuo velit rem donatam eſſe alterius) factam ab eo qui donare poteſt (id eſt qui dominium & adminiſtrationẽ habet rei,

quam donat, cum facultate illam alienandi) poſſe etiam poſt donatarij acceptationem reuocari ob quaſdam cauſas legibus expreſſas; quarum præcipua eſt ingratitudo ipſius donatarij; vt ſi donatarius iniurias atroces in donantem effuderit; ſi violenter illum percuſſerit; ſi ex certa malitia notabile damnum bonis eius intulerit; aut ſi ad grauem inopiam redactum non aluerit. Ita Syluester, Gomeſius, & alij, quos citat & ſequitur Leſſius ſuprà: vbi tamen obſeruat donatarium ante iudicis ſententiam non teneri ad reſtitutionem, quia eſt pœna, quæ prærequirit donatoris querelam, & ingratitudinis probationem. dub. 14.

Dicendum 5. donationem, quæ fit cauſa mortis, (id eſt cùm quis ita donat, vt rem non velit abſolutè & irreuocabiliter eſſe alterius niſi poſt ſuam mortem, qualiter in teſtamentis & codicillis fieri ſolet) poſſe ad arbitrium donantis reuocari. Ita communiter Doctores: vnde Apoſtolus dicit quòd, *Vbi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris; alioquin nondum valet, dum viuit qui teſtatus eſt*: & Iuriſperiti communiter dicunt, *Ambulatoriam eſſe teſtantis voluntatem, vſque ad ſupremum vitæ exitum.* Eſt tamen difficultas inter Theologos vtrum teſtamentum ſit validum in foro conſcientiæ, ſi deſint ei ſolemnitates legibus requiſitæ? Omiſſis aliorum ſententiis, probabilis & in praxi tuta videtur eſſe illa, quam propugnant Adrianus, Angelus, Tabiena, Syluester, Ioannes, Medina, Lopes, & alij quos citat & ſequitur Leſſius, quæ aſſerit eiuſmodi teſtamentum in foro conſcientiæ validum eſſe, & licitè retineri poſſe id quod ex tali teſtamento habetur, ſiue titulo hæreditatis, ſiue legati. Ratio eſt, quia (vt dicitur paragraph. *Per traditionem* inſtit. de rerum diuiſione) *nihil eſt tam conueniens naturali æquitati, quàm voluntatem Domini volentis, rem ſuam in alium transferri, ratam haberi.* Prætereà teſtamentorum ſolemnitates à legibus eo ſolùm fine introductæ ſunt, Heb. 9 ſup. c. 19. du. 3.

ne quid falſitatis in teſtamentum incurrat; vt dicitur *l. quæſtionem* 23. C. de fideicommiſsis; quare dummodò certò conſtet de vltima teſtantis voluntate, poteſt quis rem ſibi eius teſtamento relictam tuta conſcientia retinere.

PARAGRAPHVS VIII.

De emptione & venditione.

2.2.q. 77.a.1 & ſeq. DVÆ ſunt præcipuæ conditiones in qualibet emptione & venditione obſeruandæ, vt docet S. Thomas. Prima eſt, vt fraus omnis & dolus abſit tam ex parte venditoris quàm emptoris: ex quo ſequitur contra iuſtitiam eſſe, ſi quis vendat rem habentem vitium aliquod, ſeu defectum in quantitate aut qualitate, eodem pretio, quo vẽderetur, ſi eiuſmodi defectu & vitio careret; proindeque peccare, qui menſuras adhibent illegitimas aut pondera doloſa, iuxta illud Prou. 10. *Statera doloſa abominatio eſt apud Deum*: item qui mixtione aliqua res efficiunt deteriores: vt caupones aquam vino miſcentes: frumentarij qui tritico miſcent alia ſeminá deteriora, ſicut illi qui Amos 8. dicebant *quiſquilias frumenti vendamus.*

ſup. a. 3. Vnde idem S. Doctor aſſerit rei, quæ venditur, vitia occulta, quæ ab emptore deprehendi non poſſunt, quæque illius valorem notabiliter diminuunt, aut illam emptori inutilem vel incommodam reddunt, eſſe manifeſtanda. Quod lib. 3. de off. c. 10. etiam docuit S. Ambroſ. *In contractibus*, inquit, *vitia eorum quæ veneunt prodi iubentur: ac niſi intimauerit venditor, quamuis in ius emptoris tranſierint, doli actione tenetur.*

Quæ autem de venditore, hæc etiam de emptore intelligi debent: omnem ſcilicet fraudem ab emptione abeſſe debere: proindeque contra iuſtitiam eſſe, rem aliquam pretioſam pro vili, puta gemmam pro fragmento vitri, emere

ab alio, qui eius valorem ignoret: ſecus ſi in aliqua regione res parui æſtimarentur, quæ tamen alibi cenſerentur pretioſiſsimæ, puta margaritæ, gemmæ, aut alia id generis, quæ vt plurimùm in Indiis & aliis diſsitis regionibus pro cultellis, tintinnabulis, & aliis ſimilibus crepundiis licitè permutantur.

Secunda conditio ad iuſtitiam emptionis & venditionis ex mente S. Doctoris neceſſaria, eſt, vt res neque cariùs vendatur, neque viliùs ematur quàm illius pretium exigat. Pro cuius intelligentia obſeruandum eſt duplex eſſe iuſtum pretium alicuius rei. Primum eſt, quod à poteſtate publica taxatum eſt; & vocatur à Doctoribus pretium legitimum, quaſi lege definitum: & illud augere in vendendo, aut minuere in emendo non licet. Secundum eſt illud quod communi hominum æſtimatione determinatur, quando à publica poteſtate minimè taxatum eſt, & pretium vulgare ſeu commune dicitur, habetque quandam latitudinem: cùm enim ex plurimorum æſtimatione pendeat, qui non eodem modo de rerum valore iudicant, hinc fit quòd aliqui v. g. decem nummis valere arbitrantur, quod alij vndecim, alij verò tantùm nouem æſtiment: vnde à Doctoribus hoc vulgare & commune pretium triplex eſſe dicitur, infimum ſcilicet, medium, & ſummum, quod etiam rigoroſum nominatur. Quamuis autem in exteriori foro actio minimè detur ei qui emendo cariùs vel vendendo viliùs non eſt deceptus vltra dimidium iuſti pretij: in foro tamen conſcientiæ omnis venditio, in qua iuſti pretij latitudo exceditur, & omnis emptio in qua iuſti pretij quantitas non attingitur, iniuſta eſt & diuinæ legi contraria Ita S. Thomas art. 1. ad 1. & hæc eſt etiam expreſſa doctrina Sancti Auguſtini lib. 13. de Trinitate capite 3.

Sunt tamen duæ cauſæ ob quas licitum eſt rem pluris aliquando vendere quàm per ſe valeat. Prima eſt ratione officij mercandi: mer-

catori ſi quidem merces ſuas paulò pluris vendere licitum eſt, quàm ab aliis venderentur, qui non ex officio, ſed ex occaſione aliquid vendunt. Ita Ioannes Medina, Caietanus, & alij apud Leſſium. Ratio eſt, quia pretio aliquo æſtimabile cenſetur, quòd mercator curas & cogitationes ſuas, ac omne tempus ſuum in mercibus illis conquirendis, conſeruandis & diſtrahendis aſſiduè impendit. Secunda eſt ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis; quando quis in ſolam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ ſibi eſt plurimùm vtilis, commoda, & etiam neceſſaria: quo in caſu (vt dicit S.Doctor) *Iuſtum pretium erit, vt non ſolùm reſpiciatur ad rem quæ venditur, ſed etiam ad damnum quod venditor ex venditione incurrit: & ſic licite poterit aliquid vendi pluſquàm valeat ſecundum ſe:* quod quidem iudicio viri prudentis æſtimandum eſt. Si verò res quæ venditur, eſſet maximè commoda emptori, nec venditor ex illius diſtractione damnum vllum aut incommodum pateretur; tunc (vt recte monet S. Doctor) *Non deberet eam ſuperuendere: quia vtilitas quæ alteri accreſcit, non eſt ex vendente, ſed ex conditione ementis: nullus autem debet alteri vendere id quod non eſt ſuum.*

ſup. c. 21. du. 4.

ſup. a. 1.

Sup.

Sunt etiam duæ cauſæ ob quas interdùm poteſt quis licitè rem minori pretio emere quàm aliàs valeret. Prima eſt ſi emptori parum vtilis ſit, illamque ſolummodò emat in gratiam venditoris; quia tunc pretium & valor illius ſecundùm communem hominum æſtimationem vileſcere cenſetur, vt docet Leſſius ſupra: in quo tamen cauendum eſt, ne à pauperibus aliiſque, quos adigit egeſtas ad propriam ſupellectilem v. g. diſtrahendam, aliquid viliùs quàm par ſit emendo, iuſtitia vel charitas violetur. Secunda cauſa oritur ex ratione & modo vendendi, vt in auctionibus publicis, in quibus ſicut aliquando rerum commune pretium ex emptorum contralicitatione augetur: ſic etiam interdum ex defectu emptorum minuitur, vt

obſeruat Nauarrus.

Quæres quid de quibuſdam rebus cenſendum ſit, quæ nullum certum pretium habent, vt ſunt quædam gemmæ, picturæ veteres, &c. an ſcilicet tanti eas vendere liceat, quanti vendi poterunt. Reſpondet Leſſius, quamuis Sotus & quidam alij Theologi ita fieri poſſe arbitrentur, longè tamen probabilius eſſe & tutius in conſcientia, res eiuſmodi non poſſe licitè vendi pro arbitrio venditoris, ſed iuxta æſtimationem intelligentium, aut etiam ipſius venditoris, ſpectatis bona fide circumſtantiis omnibus ad ipſius rei valorem facientibus. ca. 23. n. 85. ſup. c. 21. du. 3.

PARAGRAPHVS IX.

De mutuo, commodato, depoſito, & locato.

HORVM quatuor contractuum, qui frequentiores ſunt, & ad quos cæteri aliquo pacto reduci poſſunt, notitiam hîc aliquam generalem proponemus, vt faciliùs dignoſci poſſit, quibus in caſibus hoc ſeptimum Decalogi præceptum occaſione illorum violetur, & etiam qua ratione ſub illorum obtentu vſuræ interdum palliatæ committantur, de quibus poſteà.

Per mutuum intelligitur traditio rei alicuius numero, pondere, vel menſura conſtantis facta eo animo, vt ſit accipientis; cum obligatione tamen, vt ſimilis in ſpecie ac bonitate reſtituatur.

Per commodatum verò, rei alicuius quoad ſolum vſum gratuita conceſſio, cum obligatione eamdem numero reſtituendi.

Per depoſitum, rei alicuius ad ſolam cuſtodiam traditio, cum obligatione eamdem integram reſtituendi.

Per locatum denique ſeu locationem ſignificatur rei alicuius ad vſum vel fructum certa

pretij conuentione facta conceſſio.

Differunt autem inter ſe hi contractus, primò; in eo quòd mutuum fiat tantum de rebus mobilibus; reliqui tres contractus de rebus etiam immobilibus fieri poſſint, vt fusè ex diuerſis legibus declarat Leſſius.

Differunt 2. in eo quòd per mutuum transferatur rei mutuo datæ dominium, ſufficiatque
l. 2. c. 20. & ſeq. vt ſimilis in ſpecie reſtituatur; per alios verò tres contractus non transferatur rei dominium, ſed eadem numero debeat reſtitui, vt docet idem Leſſius & ex iiſdem legibus probat.

Differunt 3. in eo quòd mutuatarius rem mutuo datam pro libito conſumere poſſit; commodatarius & locatarius eâ tantummodò vti, vel fructus illius percipere; depoſitarius verò nec illa vti, nec ex ea fructus vllos ſuos facere licitè poſſit, vt explicat & probat idem Leſſius.

Differunt 4. in eo quòd, ſi res mutuo data & tradita pereat, ſoli mutuatario pereat, cùm ſit in dominio eius; quoad alios verò contractus in quibus dominium non transfertur, ſi res aliena apud depoſitarium vel commodatarium vel locatarium caſu fortuito & ſine vlla eorum culpa pereat, domino ſuo pereat; nec illis incumbat vlla faciendæ reſtitutionis obligatio, niſi aliter expreſsè conuentum ſit, vel aliqua alia ratio ſpecialis ad id obliget, vt ex communi legum vſu & Theologorum conſenſu tradit idem Leſſius. Quòd ſi res illa ex aliqua culpa pereat, commodatarius quidem, ob cuius ſolius vtilitatem res gratuitò commodata eſt, illam tenebitur reſtituere; ſi vel leuiſſima eius culpa perierit vt habetur cap. vn. de commodato: locatarius verò, qui rem alterius conduxit pretio, nonniſi ex leui: depoſitarius autem, qui rem alienam gratuitò cuſtodit, nonniſi ex culpa lata: quia ſcilicet locatum cedit in commodum locatarij ſimul & domini; depoſitum verò ſolius domini vtilitatem reſpiciat.

Differunt denique in eo quòd ratione mu-

[p]ræciſè vt mutuum eſt, nihil à mutuatario [u]ltra rem mutuatam aut illius valorem exigere licitum ſit; in contractu verò locationis id licitè & iuſtè fieri poſſit, vt ex ante dictis intelligitur, & pleniùs ex dicendis conſtabit.

PARAGRAPHVS X.

Quid hoc ſeptimo Decalogi præcepto prohibeatur.

HOc ſeptimo præcepto prohibetur, non ſolùm quæuis iniuſta rei alienæ acceptio & detentio, quæ furti nomine deſignatur, ſed etiam (vt explicat S. Auguſtinus) quæuis alia iniuſta rei alienæ contrectatio aut damni illatio; & conſequenter deliberata quæuis voluntas alterius rem iniuſtè vſurpandi, vel detinendi, aut damnum illi inferendi; vt enim docet S. Thomas peccata voluntatis & operis eiuſdem ſunt ſpeciei, cum hac tamen differentia, quòd peccata operis contra hoc ſeptimum præceptum ad reſtitutionem obligent, non verò peccata ſolius voluntatis. qu. 71. in *Exod.* 1.2. q. 72. ar. 7.

Eſt autem obſeruandum ſolam illam rei alienæ inuito domino vſurpationem ac detentionem, quæ iniuſta eſt, hoc præcepto prohiberi: quia (vt ex communi Theologorum doctrina obſeruat Toletus) varijs ex caſibus ablatio rei alienæ inuito domino fieri poteſt abſque vllo iuſtitiæ detrimento; verbi gratia cùm fit ex legitima ſuperioris authoritate, qui ex cauſa iuſta & rationabili, bona vnius in alterum transfert; qua ratione Iſraëlitæ non peccauerunt, cùm Deo iubente ſpoliauerunt Ægyptios: item cùm fit in vtilitatem domini, vt cùm à furioſo enſis ſubripitur ne vllum percutiat; dummodò tamen valor & pretium eius in vtilitatem Domini conuertatur: qua lib. 5 c. 14.

ratione dicit idem author non committi furt ab vxore, quæ pecunias clam aufert á mari ſuo, ne (quod ſæpiſſimè ſcit ab illo fieri) ludis & comeſſationibus eas profundat; dummodo tamen in vſum familiæ pecunias illas conuertat: nec etiam peccare illum, qui vinum alterius effundit, ne inebrietur; nec qui chartas rumpit & lacerat, ne alij ludendo blaſphemias proferant aut alia ratione peccent.

Docet etiam idem Toletus non committi furtum ab eo, qui clam aliquid accipit, quod ſibi aliàs debetur: quando ſcilicet non poteſt coram iudice debiti ſolutionem exigere, quia debitor eſt potens, aut debitum probare non poteſt, aut inde ſibi aliquod malum timet: ſi enim via iuridica debiti ſolutionem obtinere poſſet, peccaret occultè rapiendo, quamuis ad reſtitutionem minimè teneretur: monet tamen cauendum eſſe, ne ex illa ſecreta ablatione, quamuis iuſta, ſcandalum aliquod aut damnum alterius ſequatur; puta ne alij in ſuſpicionem furti veniant; neue is à quo accepit, rurſus idem debitum ſoluat; ac denique vt nihil aliud accipiat, præterquàm quod ipſi debetur, verbi gratia ſi pactum de certa mercede inter dominum & famulum interceſſit, & famulus liberè in illud conceſſit, non poteſt famulus vltra illam quidquam ſibi ſumere, niſi fortè adigatur ab ipſo domino ad alia opera præſtanda, de quibus inter eos non conuenerat; tunc enim teneretur dominus ſoluere vltra pactum, & eo denegante famulus, quod ſibi iuſte deberetur, poſſet accipere.

Sunt autem duæ ſpecies iniuſtæ ablationis rei alienæ; ſcilicet furtum, cùm aliquid ſecretò ab alio iniuſtè aufertur; & rapina cùm palàm & violenter aufertur: qua ratione (vt
22. q. docet S. Thomas) rapinæ peccatum non ſolùm
63. ar. ſpecie differt à furto, ſed & illo grauius eſt; quia
4. & præter iniuſtam rei alienæ ablationem violen-
9. tiæ illatæ iniuria etiam in eo reperitur, quæ circumſtantia ideo in confeſſione declaranda eſt.

Cùm verò quæuis rei alienæ ablatio & detentio iniuſta, ſit ex genere ſuo mortale peccatum, vt docet S. Thomas ſupra art. 6. niſi rei furto ablatæ paruitas excuſet; difficultas eſt inter Theologos, quænam quantitas, ſeu quiſnam valor rei ablatæ ſufficiat ad peccatum mortale in materia furti conſtituendum. Variæ ſunt Doctorum ſuper hac re ſententiæ: Nauarrus cap. 17. num. 4. dimidium regalem (qui ætate illius quinque ſolidis aut circiter æſtimabatur) exiſtimat ſufficere ad peccatum mortale in materia furti: Toletus lib. 5. cap. 16. vnum regalem aut duos etiam reſpectu ditiſſimi: Sotus lib. 5. quæſt. 3. art. 3. ad 3. vnum vel duos aureos. In re maximè difficili probabiliſſimè loqui videntur illi qui hanc furti quantitatem viri prudentis & pii arbitrio eſſe definiendam exiſtimant, idque non ſolum ex valore aut quantitate rei ablatæ, ſed etiam ſpectatis circumſtantiis tum perſonæ cui ablata eſt, tum damni quod iniuſtè illatum eſt, tum etiam prauæ diſpoſitionis illius qui rem alienam abſtulit: ex quo fit vt peccatum mortale committatur interdum rem modici valoris auferendo, ſi perſona cui aufertur inops ſit, vt ſi quis viduæ illi Euangelicæ Chriſti Domini ore laudatæ duo illa minuta, quæ in gazophylacio miſit, abſtuliſſet, totum illius victum (vt idem Dominus loquitur) ſurripuiſſet: item ſi quis rem modicam furetur, vnde damnum aliquod notabile ſequatur, vt ſi à ſartore acum, à ſutore ſubulam, à ſcriba calamum ſurripiat, qui eiuſmodi inſtrumenta ad præſtanda opera ſua plurium dierum ſpacio reperire non poſſent: item ſi quis modicum quid furto acciperet, ſed animo & voluntate plura ſurripiendi: haud dubiè in his & ſimilibus caſibus modicus valor aut exigua quantitas, ad peccatum mortale furti conſtituendum ſufficere poſſet. Prætereà vix eſt vllus conſcientiæ vtcunque timoratæ, qui ſi dimidiam vel etiam tertiam partem aurei à quocunque furetur, ſe peccatum mortale committere non arbitretur.

Sanct. Matt. 12.

Vnde videtur magis expedire, vt prudens confeſſarius in hac furti materia; ſiue pro reſtitutione iniungenda, ſiue pro pœnitente ſuo ab hoc peccato infami deterrendo, rigidiorem potius
c. 12. quàm laxiorem ſententiam amplectatur, vt ſa-
du. 8. pienter monet Leſſius.

Quæres 1. quid cenſendum ſit de eo, qui plura modica furta committit? Reſpondetur cum diſtinctione: ſi enim per modica illa furta intendat conquirere notabilem aliquam quantitatem, peccat mortiferè per illam prauam intentionem, & etiam per quoduis exterius furtum licet modicum quod ex illa intentione fit: ſi verò abſque tali intentione, ſed ex occaſione ſolùm res aliquas modicas diuerſis vicibus furetur; licet vnaquaque vice in particulari non peccet niſi venialiter ob materiæ leuitatem, vbi tamen res illæ ſimul iunctæ conſtituunt quantitatem notabilem ad peccatum mortale ſufficientem; tunc ſi hoc aduertat, reſque illas iniuſte acceptas velit retinere, aut aliquam aliam quæ quantitatem illam peccati mortalis compleat, denuò ſurripere, peccabit mortaliter, vt ex communi Doctorum conſenſu docet Leſſius:
ſuprà qui etiam recte obſeruat moraliter loquendo
du. 8. maiorem quantitatem ad peccatum mortale requiri, quando quis valdè diſsitis temporum interuallis aliquid eidem ſubtrahit, quam ſi breui tempore aut ſimul accipiat: item maiorem adhuc quantitatem requiri, quando quis à diuerſis modicas res furatur, quàm ſi ab vno eaſdem res furetur; eo quòd minùs illi ſinguli læduntur: quàm ſi aliquis ſolus totum illud damnum ſuſtineret.

PARAGRAPHVS XI.

Quot modis peccetur contra hoc ſeptimum Decalogi præceptum.

EX paragraphis præcedentibus ſatis conſtat, quàm varij ſint & multiplices modi, quibus in hoc præceptum diuinum peccatur.

Ac in primis peccant contra illud, qui rem alienam furantur, aut iniuſtè detinent, vel furari aut detinere iniuſtè volunt, qui debita non ſoluunt, aut ſoluere nimis diu differunt cùm poſsint; præſertim ſi creditor dilationem illam moleſtè ferat, aut ex illa incommodum aut damnum aliquod patiatur: qui cum violentia rem alienam rapiunt: qui metu iniuſtè incuſſo aut dolo aliquo alterum adigunt, vt contractui oneroſo atque damnoſo ſubſcribat.

Qui rem aliquam ſuam vel ſibi debitam apud alterum furtim ſurripiunt, quando illam commodè alia ratione repetere poſſunt: præſertim ſi inde ſequatur ſcandalum aliquod aut damnum alterius, cui licet innocenti furtum illud fortaſſe imputabitur.

Qui promiſsionem alteri ſeriò factam, & ab eo acceptatam in re notabili exequi nolunt: qui, cùm ſint alterius hæredes aut teſtamenti executores; illius debita aut legata ſoluere non curant.

Qui damnum aliquod alteri deliberatè inferunt, vel alteriùs damno cooperantur aliquo ex nouem modis, quos memoriæ iuuandæ cauſa Doctores duobus his verſibus complexi ſunt:

Iuſsio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus.
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

1. *Iuſsione*, filios, ſeruos aut alias perſonas ſibi ſubditas ad furtum faciendum, aut damnum alteri inferendum compellendo; aut furtum factum aut damnum illatum ratum habendo.

2. *Conſilio*, alteri ſuadendo, vel promiſsionibus aut precibus illum permouendo. 3. *Conſenſu*, iniuſtæ alicui actioni conſenſum præbendo 4. *Palpatione* ſeu adulatione, ac ementitis laudibus alterum ad aliquid contra iuſtitiam faciendam inducendo. 5. *Recurſu*, offerendo vel præbendo refugium ijs, qui damnum iniuſtum, alteri intulerunt; eorum inſtrumenta occultando aut furta receptando, & ſic peccatum illorum fouendo. 6. *Participatione* ſiue in actione furti, rapinæ, &c. ſiue in præda & lucro inde obueniente. 7. *Silentio*, ſeu omiſsione correctionis; aut inhibitionis ad furtum aut damnum alterius impediendum neceſſariæ, ſi ſit ſuperior; vel recti & æqui conſilij; ſi conſultor, vel debitæ vigilantiæ & cuſtodiæ, ſi cuſtos exiſtit. 8. *Non obſtando* damno, quòd iniuſte infertur, & id minime faciendo quo damnum impedire poſsit, præſertim ſi ad id ex officio teneatur. 9. *Non manifeſtando* malefactorem, cùm ad id tenetur ex officio, ſiue vt damnum impediatur antequàm fiat, ſiue vt reſarciatur poſtquam factum eſt.

Peccant etiam contra hoc præceptum, qui rem aliquam emunt, quam ſciunt vel dubitant eſſe furtiuam, vt ſibi retineant; ſecùs verò, vt eam vero domino reſtituant.

Qui res inuentas, cùm poſſint, vero domino non reſtituunt; vel diligentiam requiſitam ad illum dignoſcendum adhibere non curant.

Qui emendo aut vendendo dolo vel fraude vtuntur: qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt aut minùs emunt quàm valeat: qui rem defectuoſam pro integra vendunt, nec illius defectum occultum emptori patefaciunt: qui in pondere, numero, aut menſura fraudem aliquam committunt: qui monopolium aliquod iniuſte faciunt; quando ſcilicet plures mercatores ſimul conſpirant, vt merces omnes alicuius generis coemant, eaſque poſteà vltra iuſtum pretium pro arbitratu ſuo vendant.

Qui ſeruis aut mercenariis ſtipendium debitum aut mercedem detinent, aut abſque vlla ratione illius ſolutionem notabiliter differunt: quod quidem peccatum adhuc grauius eſt, ſi ex illa dilatione damnum aut incommodum aliquod notabile illis obueniat.

Peccant etiam, qui ad lucrum in ludis vel ſponſionibus faciendum fraude vel dolo vtuntur: qui res alienas ludo & aleis exponunt; vel proprias, ſed alendæ familiæ neceſſarias: qui alium minis, conuitiis, fraude aliqua, &c. ad ludum pertrahunt: qui aleis & ſimilibus ludis iure ciuili prohibitis immodicam pecuniæ quantitatem exponunt.

Denique contra hoc ſeptimum præceptum peccant illi, qui ex mutuo vſuras exigunt; quæ, quoniam variis artibus & plurimum teguntur & palliantur, idcirco paulò fuſiùs de illis agendum eſt.

PARAGRAPHVS XII.

Quibus modis vſuræ peccatum committatur.

SVpponimus vſuræ nomen iuxta communem & viſitatam ſignificationem ſumi; vel pro lucro vſurario, quod ex mutuo prouenit; vel pro actione, qua tale lucrum iniuſtè acquiritur; ſeu pro contractu, in quo mutuum datur cum pacto expreſſo vel tacito aut ſaltem cum voluntate accipiendi à mutuatario vltra ſortem principalem aliquid pretio æſtimabile, tanquam debitum ratione ipſius mutui: vnde S. Auguſtinus dixit *fœnerari, eſſe mutuam pecuniam tuam* in Pſal. *dare ei, à quo aliquid plus quam dediſti, expectes* 36. *accipere.* Ex quo intelligitur vſuram tripliciter committi poſſe, ſcilicet vel ſola voluntate & intentione, vel pacto explicito, vel implicito: vnde conſurgit vſura mentalis, vſura forma-

lis, & vſura palliata.

Eſt autem certum quaſcumque vſuras, & quouis modo fiant eſſe illicitas ac prohibitas. Id conſtat in primis ex ſcriptura Pſal. 14. vbi poſtquam Propheta Regius dixit: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo.* Reſpondet? *qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram.* Ezech. 18. vbi Propheta declarans, quis vere iuſtus dici poſſit: inter alias conditiones hanc apponit: *ſi ad vſuram non commodauerit, & ampliùs non acceperit.* & S. Luc. 6. vbi Chriſtus expreſſis verbis edixit: *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Quæ Chriſti Domini verba continent non modò conſilium, vt ſcilicet mutuum detur ex mera charitate, & nihil inde ne quidem gratuitum ſperetur, ſed etiam præceptum prohibitiuum, ne quid ratione mutui exigatur tanquam ex iuſtitia debitum: quo ſenſu verba illa intellexit Vrbanus 3. cap. *Conſuluit*, extra de vſuris, vbi poſtquam quæſtionem hanc ſibi factam propoſuit: *An ille in iudicio animarum quaſi vſurarius debeat iudicari, qui non aliàs mutuo traditurus eo propoſito mutuam pecuniam credit, vt licet omni conuentione ceſſante, plùs tamen ſorte recipiat, &c. Item an negotiator pœna conſimili debeat condemnari, qui merces ſuas longe maiori pretio diſtrahit, ſi ad ſolutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur, quàm ſi ei in continenti pretium perſoluatur.* Reſpondet: *verum quia, quid in his caſibus tenendum ſit, ex Euangelio Lucæ manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur: date mutuum, nihil inde ſperantes: huiuſmodi homines pro intentione lucri quam habent (cum omnis vſura & ſuperabundantia prohibeatur in lege) iudicandi ſunt male agere.* Id conſtat præterea ex cap. *Quia in omnibus*, ibidem, in quo ptohibitum eſt ne vſurarij manifeſti ad communionem altaris admittantur, neue Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam: & Clement. vn. de vſuris in Concilio Viennenſi decernitur velut hæreticum eſſe puniendum illum, qui pertinaciter

affirmare præſumpſerit, exercere vſuras non eſſe peccatum.

Id etiam hac ratione probat S. Doctor, quia illicitum eſt ac iniuſtum, vt pro eadem re duplex pretium exigatur, vel vt vendatur id, quod non eſt vendentis: atqui is qui vſuras exigit, duplex eiuſdem rei pretium exigit: aut vendit id, quod non eſt ſuum: vel enim vſuras accipit pro pecunia quam mutuo dedit, vel pro vſu illius pecuniæ: ſi primum, duplex pretium eiuſdem rei accipit, nempe ſummam ſorti principali æqualem, & præterea vſuræ fœnus: Si ſecundum, vendit rem non ſuam: cùm enim per mutuum transferatur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, conſequenter vſus eſt illius non verò mutuantis. 2 2. q. 78. art. 1.

Ex dictis concludes peccatum vſuræ committi quotieſcunque hæc duo ſimul concurrunt, verum ſcilicet mutuum, & pactum vel propoſitum ſeu intentio recipiendi aliquid pretio æſtimabile vltra ſortem principalem tanquam ratione mutui debitum. Ex qua regula dignoſci poſſunt varij & multiplices caſus in quibus aliquando vſuræ peccatum incurritur, aliquando verò minimè incurritur.

Atque in primis ſequitur ex illa regula vſuræ peccatum in cenſibus minimè reperiri; cùm in illis non ſit verum mutuum, ſed potius ſpecies quædam venditionis & emptionis, vt fuſe explicat Leſſius lib. 2. vbi etiam docet & pluribus probat, non tantùm cenſus reales, ſed etiam perſonales (qui hodie vbique ſunt in vſu) eſſe licitos, nec (ſi modo nullus ſubſit fucus) vſuram vllo pacto redolere: in illis ſiquidem venditur & emitur non vſus pecuniæ, ſed ius exigendi quotannis certam pecuniæ quantitatem, cuius pretium iuſtum vel ex principis lege, vel ex naturali æquitate diiudicandum eſt. c. 22.

Sequitur 2. in Cambiis, ſi bona fide & ſecluſa omni ſimulatione fiunt, nullam ineſſe vſuram: in reali enim & legitimo cambio non re-

peritur mutuum verum, ſed permutatio pecuniæ pro pecunia ſiue fiat localiter ſeu vt vulgò dicitur per litteras, quando v. g. datur pecunia Pariſiis vt tantumdem Romæ reddatur: ſiue fiat ſimplex mutatio numiſmatum diuerſæ rationis & ſpeciei vt aureorum cum argenteis, patriorum cum externis: in iis enim permutationibus ſiue ratione tranſlationis & aſſecurationis pecuniæ, vt in cambiis localibus, ſiue ratione officij campſoris regia aut publica authoritate conſtituti, vt in cambiis ſimplicibus, ſiue ob alias quaſdam rationabiles cauſas, quæ in cambiis occurrunt (de quibus fuſe Leſſius
c. 23. du. 2. agit) lucrum aliquod moderatum licitè accipi poteſt, quod cum non accipiatur ratione mutui, ad vſuram minimè pertinere dignoſcitur. Si verò in illis propter ſolam dilationem ſolutionis aliquid exigeretur, cambium illud eſſet vſurarium: tunc autem cenſetur in cambio lucrum ob ſolam dilationem accipi, quando pecunia ſoluitur cum augmento in eodem loco, in quo accepta fuit, ob fictam illius in alium tranſlationem.

Sequitur 3. neque etiam in ipſo mutuo committi vſuram, ſi non ratione mutui, ſed aliqua alia iuſta de cauſa lucrum aliquod vltra ſortem accipiatur: duæ autem eiuſmodi cauſæ à Doctoribus præcipuè aſſignantur. Prima eſt ratione damni emergentis, vt docet S. Thomas: ſi
ſuprà art. 1. ad 1. enim mutuans damnum aliquod aut incommodum pretio æſtimabile in rebus ſuis patiatur ratione mutui, poteſt licitè damni illius compenſationem aliquam à mutuatario accipere. Secunda eſt ratione lucri ceſſantis: quamuis enim quidam Doctores id negent, Ioannes Maior tamen, Medina, Caietanus, Leſſius, & plu-
lib. 3. de iu. tract. 4. c. 16. res alij, quos citat & ſequitur Laymannus, id licitum eſſe docent, dummodò (vt monet Nauarrus cap. 17. num. 211. & commentario de vſuris nu. 43.) omnis dolus, & fraus, aut vſuræ palliatio abſit. Obſeruat autem rectè Leſ-
ſupra. ſius, vt hæc pactio licita ſit, requiri, vt mutua-

tio ſit verè cauſa lucri ceſſantis, v. g. ſi quis mutuet alteri pecuniam quam habebat proximè deſtinatam negotiationi aut emptioni rei frugiferæ: item vt compenſatio lucri illius ceſſantis non ad æqualitatem, ſed ex æquo & bono ſecundum viri prudentis & pij iudicium fiat, deducta æſtimatione laborum & expenſarum & etiam periculi, quod lucri illius faciendi cauſa ſubeundum fuiſſet.

Addunt aliqui tertiam cauſam, ob quam in mutuo vltra ſortem aliquid accipi poſſit, ſcilicet ratione periculi, cui pecunia mutuata interdum exponitur; vt ſi quis mutuum det homini decoctori aut dubiæ fidei, vel à quo nonniſi difficulter & cum multis fortaſſe expenſis pecunia mutuò data recipi poterit; docentque periculum illud ac expenſarum illarum & difficultatum metum eſſe quid pretio æſtimabile. Ita Syluester, Medina, Corduba, & alij quos citat & ſequitur Leſſius: quorum ſententia licet probabilis videatur; contraria tamen, quæ lucrum huiuſmodi illicitum eſſe aſſerit, quamque Nauarrus amplectitur, aſſeritque eſſe communem Theologorum & Canoniſtarum, probabilior videtur & in praxi tutior, ea præſertim ratione quòd, quamuis prior illa ſententia pluribus rationibus quas affert Leſſius, niti videatur; in praxi tamen (quod maxime attendere debent Confeſſarij) ſit periculoſa, & vſuris facilem aditum præbeat: quis enim in quacunque mutui dandi occaſione non deprehendat varias timendi cauſas, ne pecunia mutuata periclitetur, neue in illius recuperatione difficultates aliquæ ſubeundæ ſint aut expenſæ faciendæ; ſicque poſſit ſemper obtendere quaſdam rationes lucri vltra ſortem principalem accipiendi.

ſuprà. dub. 13. cap. 23 nu. 81.

Ex eadem regula infertur contraria ratione plurimos contractus eſſe vſurarios, qui prima ſpecie tales eſſe minimè videntur: quales ſunt omnes illi in quibus ratione mutui exigitur à mutuatario vltra ſortem principalem, non qui-

dem pecunia, ſed aliquid aliud pretio æſtimabile quodcunque tandem illud ſit; v. g. ſi quis mutuo det pecunias alteri, vt domum eius viliori pretio conducat: vt ab illo munus aliquod vel obſequium à lingua vel à manu accipiat: vt ſatisfactionem aliquam ex iuſtitia ratione iniuriæ debitam ipſi remittat, &c. iſta enim & ſimilia ſunt pretio æſtimabilia, proindeque ratione mutui accipi aut intendi ſine labe vſuræ non poſſunt: quare diligenter & attentè perpendendum eſt quoties in mutuo conditio aliqua oneroſa mutuatario imponitur: an ſit pretio æſtimabilis; & an ratione mutui apponatur: quia in eiuſmodi appoſitione vſura deprehenditur.

PARAGRAPHVS XIII.

Soluuntur quædam dubia circa vſuræ materiam frequentiùs occurrentia.

PRIMVM eſt, an liceat dare mutuum ea conditione, vt ſi mutuatarius termino conſtituto non reddat mutuum; in pœnam dilationis aliquid vltra ſortem principalem ſoluat. Reſpondetur iuxta ſententiam Sylueſtri, Medinæ, Nauarri & aliorum apud Leſſium id licitum eſſe; dummodo tamen nulla fraus aut intentio vſuraria ſubſit: aliàs ſi mutuans lucrum illud principaliter intendat, & terminum aliquem breuem mutuatario præſcribat, eo ſolum fine, vt cauſam aliquam lucri ex mutuo captandi prætexere poſſit; vſuram haud dubiè committit: quod etiam de illo dicendum videtur, qui principaliter intendens ex mutuò lucrum, nullam quidem pœnam conuentionalem apponit, ſed cum mutuatario conuenit, vt termino aliquo breuiſſimo, quem illi ad ſoluēdum

ſupra dub. 15.

præſcribit, elapſo, cum coram iudice pro mutui ſolutione citet: vt ſic à die primæ citationis ad ſoluendum intereſſe (vt vocant) ſententia iudicis pro pecunia mutuata obligetur: in hoc enim caſu & aliis ſimilibus committitur vſura mentalis; cùm ipſius mutuantis intentio primo & principaliter in lucrum ex mutuo ſola mutui ratione percipiendum feratur.

Secundum eſt, vtrum liceat creditori pignus aliquod frugiferum accipere in aſſecurationem debitorum: & ex illo, donec debita ſoluantur, fructus percipere; e. g. fundum aliquem frugiferum, puta hortum, pratum, &c. ex quo fructus aliquos annuatim colligat, donec mutuatarius ei debitum reſtituat. Reſpondetur poſſe quidem eiuſmodi pignus percipere, ſed teneri fructus collectos in ſortem principalem ſibi debitam computare, vt docet Nauarrus & alij apud Leſſium. Ratio eſt, quia eiuſmodi fructus nullo alio quam mutui titulo ſibi retinere poteſt: atqui, vt iam dictum eſt, ſola mutui ratione lucrum nullum, nullique proinde fructus licite accipi poſſunt. dub. 16.

Excipitur communiter vnus caſus qui habetur capite *Salubriter* de vſuris, vbi Innocentius III. decernit, *generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi à ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligatæ, in ſortem computandos, non eſſe obligandum:* quod æquiſſimè à Pontifice conſtitutum eſt, non ratione mutui quo ſocer erga generum obligatur, ſed ratione damni emergentis propter onera matrimonij ſuſtinenda, quibus gener titulo promiſſæ dotis & tamen nondum ſolutæ obſtringitur.

Addit etiam Nauarrus, ſi feudatarius debeat aliquid domino directo, eique in pignus tradat feudum; item ſi Emphiteuta ſimili ratione oppigneret domino directo rem Emphiteuticam: quod in vtroque illo caſu dominus directus feudi vel rei Emphiteuticæ poteſt illius fructus ſibi retinere, nec illos in ſortem principalem computare tenetur: idque non ra- cap. 17. num. 217.

tione mutui; ſed ne res apud dominum directum exiſtens fructificet alteri; quod rationi conſentaneum minimè videtur.

Tertium eſt, vtrum licitum ſit inire ſocietatem cum altero ea conditione, vt ſaluo capitali lucrum aliquod certum quotannis accipiatur. Vt huic difficultati, quæ hactenùs difficillima etiam doctiſſimis Theologis viſa eſt, lucem aliquam afferamus, ſupponimus hunc ſocietatis modum tribus communiter contractibus perfici.

Primus contractus eſt, quo quis præſentes habens pecunias ſocietatem init cum viro induſtrio; puta cum mercatore, eaſque illi credit ad lucrum ex illis in negotiando induſtria laboreque ſuo comparandum ea conditione, vt ſicut cum illo lucri obuenientis particeps eſſe intendit, ſic etiam damni partem ſuſtineat, ſi quod in illa negotiatione ferendum ſit. Secundus contractus eſt, quo cum mercatore illo paciſcitur, aliquam lucri ſibi obuenturi partem illi cedendo; vt aſſecuret ſibi ſummam illam principalem ſibi collatam; ita vt quocunque euentu ſalua illi & integra remaneat. Tertius denique eſt, quo, ad ſuſpiciones tollendas & euitandas moleſtias reddendarum rationum, cum eodem rurſus conuenit, vt certum aliquod lucrum annuum illi aſſecuret, minus tamen illo, quod ei veriſimiliter ex eiuſmodi negotiatione obuenire poſſet.

Cùm igitur hi tres contractus ſeorſim licitè fieri poſſe videantur; quæritur an etiam coniunctim cum vno eodemque licitè poſſint iniri.

Multi graues & magni nominis Theologi id licite fieri poſſe aſſerunt, quorum anteſignanus fuit olim Ioannes Maior almæ facultatis Pariſienſis Doctor celeberrimus in 4. ſentent. diſtinctione 15. quæſtione 49. cui poſtea ſubſcripſerunt Gabriel, Syluester, Angelus, Na-
ca.25 uarrus, Couarruuias, Toletus, & plures alii
dub. 3 quos citat & ſequitur Leſſius & nuperrimè

Ludouicus Baillius Propœnitentiarius Pariſienſis in triplici examine titulo de examine pœnitent. quæſt. 70. & Raymundus Bonaldus in Curſu Theologiæ moralis authoritate Illuſtriſſimi Archiepiſcopi Tholozani recenter edito. to. 1. tract. 16. lect. 26.

E contra Caietanus, Sotus & plures alij non minùs eruditi Theologi, tres illos contractus coniunctim factos omninò repudiant & planè vſurarios eſſe contendunt.

Quamuis in quæſtione adeo ancipiti atque perplexa nobis præſtaret ſilere potiùs quam eloqui; ne tamen lectorem dubium & incertum relinquamus, tria hic breuiter dicimus.

Primum eſt poſſe ſalua fide in vtramque partem ſuper hac quæſtione diſputari quod ſatis conſtat ex eo quod tot & tam magni nominis Theologi, tam veteres quàm recentiores, quæſtionis circa præfatos contractus propoſitæ partem alij negatiuam alij affirmatiuam amplectuntur & propugnant, quod procul dubio minimè facerent, ſi id ſalua fide facere non liceret: neque enim Bulla Sixti V. quæ incipit *Deteſtabilis auaritia*, tres illos contractus condemnat, prout ſupra explicati ſunt, vt fusè oſtendit Leſſius; vnde etiam vt idem author obſeruat poſt Bullam illam publicatam Toletus & alij Doctores Romæ tres illos contractus licitos eſſe publicè docuerunt, & ſcriptis ediderunt: quod haud dubiè non feciſſent, ſi id prohibitum fuiſſet: quare, cùm nihil adhuc ſuper hac quæſtione definitum expreſsè ab Eccleſia fuerit, nullus temerario aut præcipiti zelo condemnandus eſt: vnde meritò Ioannes Gerſon Theologos omnes admonet, *Ne faciles ſint aſſerere actiones aliquas aut omiſſiones eſſe peccata mortalia, præſertim ſub verbo vniuerſali, & dum prædicandum erit ad populum.* Additque ſe à litterato quodam & experto viro didiciſſe, *Pernicioſam eſſe in omni arte vel doctrina aſſertionem audacem & extremam, maximè vbi obſerua-*

ſupra.

libro de vita ſpirit. an. lect. 4.

tio communis obmittitur obuiatque ; & nunquam quemlibet obliuiſci debere , quàm incerta ſit ſcientia noſtra ; ita vt ſæpe idem homo breui momento temporis , nunc in hanc,nunc in oppoſitam feratur ſententiam. Et ſubjungit , *fieri quandoque vt per tales aſſertiones publicas nimis duras & ſtrictas , præſertim in non certiſſimis , nequaquam eruantur homines ū ·· to peccatorum , ſed in illud eo profundiùs quò deſperatius immergantur.*

Secundum eſt præfatum contractum ſocietatis ex tribus aliis ſuprà explicatis conflatum, quamuis ſpeculatiuè loquendo videatur inniti rationibus aliquibus probabilibus , in praxi tamen doctis quibuſdam & piis viris meritò videri ſuſpectum. Primò propter periculum prauæ & vſurariæ intentionis , quæ illi vt plurimùm ſubeſſe poteſt : quotus enim quiſque eſt hodie inter homines , qui in eiuſmodi negotiatione hoc primum & ſolum ſincere coram Deo intendat, ſcilicet ſocietatem inire cum mercatore , & cum illo de lucro ac damno periclitari ; poſteaque perſpecto eiuſdem mercatoris animo , illi potiùs quàm ſibi gratum aliquid præſtare cupiens , de capitalis ſui ac lucri certi aſſecuratione , abſtrahendo ſemper ab omni vſurario affectu , cum illo paciſcatur ? quis non videat quam lubrica ſint iſta , & quam dubius & incertus in eiuſmodi anguſtiis iuſtitiæ limes, à quo ſi vel minimùm deflectas , in horrendum vſurarum , fraudum , & cuiuſuis iniuſtitiæ barathrum delabaris. Deinde quis non perſpiciat eiuſmodi ſocietatis contractum omnibus aliis contractibus vſurariis aditum , non modò patefacere , ſed etiam præmunire : quamuis non iam mercatori aut induſtrio viro , ſed pauperi & egeſtate laboranti pecunia mutuo detur; nullus eſt , qui ſi ex illo mutuo lucrum , id eſt vſuram accipere velit , obtendere non poſſit cauſam lucri ceſſantis , ac dicere , ſe ad contractum dictæ ſocietatis cum alio mercatore ineundum ſemper paratum eſſe.

Tertium denique eſt , quòd quamuis ob ra-

tiones allatas longè tutius ſit, ab his & ſimilibus lucris, & negotiationibus, quæ vſuram vtcunque redolent, abſtinere; ſi tamen aliquis bona fide & virorum aliquorum piorum & doctorum conſilio fultus præfatos contractus aut alios ſimiles ineat, non ideo præcipiti iudicio damnandus, aut à tribunali pœnitentiæ arcendus eſt; ſed aliquando conſultiſſimum erit, ſi aliud ei ſuaderi non poſſit, illum in bona fide relinquere: ac dummodo diſpoſitiones aliæ neceſſariæ non deſint, illi beneficium abſolutionis impertiri, præſertim in iis caſibus, in quibus ſine ſcandalo aut ſalutis periculo illi denegari non poteſt.

PARAGRAPHVS XIV.

De reſtitutione ob violationem huius ſeptimi præcepti facienda.

RESTITVTIONIS nomine intelligitur actus iuſtitiæ commutatiuæ, quo res alterius, quæ iuſte retineri non poteſt, eidem reſtituitur, vel damnum iniuſte illatum compenſatur. Hanc autem ad ſalutem eſſe neceſſariam conſtat ex ſancto Doctore & com- q.62. muni Theologorum omnium conſenſu, qui- a. 2. bus ſuffragatur ſanctus Auguſtinus Epiſtola 54. ad Macedonium, vbi ſic loquitur: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, reddi poſſit, & non reddatur; pœnitentia non agitur, ſed ſimulatur: ſi autem veraciter agitur: non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi (vt dictum eſt) reſtitui poſſit.*

Eſt autem reſtitutio ita neceſſaria, vt non modo non poſſit abſolui, qui alienum iniuſtè retinet, nec illud vult reſtituere: ſed etiam (vt recte docet & probat Leſſius) continuè actu cap.12 peccet toto eo tempore, quo non reſtituit ſi id dub. 3 poſſit, non quidem addendo nouum peccatum, ſed idem iniuſtitiæ peccatum continuando,

quod ea ratione ſingulis momentis creſcit, tum ratione diuturnioris durationis, tum etiam ratione maioris nocumenti, quod per illam iniuſtam rei alienæ detentionem diutiùs continuatam eius domino infert: vnde confeſſarius non modò non debet abſoluere illum, qui reſtituere non vult, cum tenetur & poteſt; ſed etiam illum, qui reſtituere neglexit, quando commodè potuit; niſi priùs actu reſtituat, aut ita ſeriò id promittat, vt Confeſſarius verbis illius fidem meritò adhibere poſſit; aliàs cum in ſtatu peccati remaneat, incapax eſt abſolutionis.

Ex variis autem & multis quæ circa reſtitutionis materiam diſputari à Theologis ſolent, nos præcipua & ſcitu maximè neceſſaria ſeligemus, maioriſque facilitatis gratia propoſitis aliquot quæſtiunculis explicabimus.

QVÆSTIVNCVLA I.

Quiſnam reſtituere teneatur.

AD reſtitutionem faciendam obligatur primo is, qui iniuſtè rem alienam accepit, vel qui iniuſtè alteri damnum intulit, idque non modo cum per ſe, ſed etiam cum per alios ſiue directè ſiue indirectè id præſtitit: quod S. Thomas docet poſſe fieri nouem modis ſupra parag. xj. citatis.

q. 62. a. 6. & 7. diſp. 5 q. 6. de reſtit. pu. 3.

Circa quos rectè obſeruat Valentia duo requiri ad reſtitutionis obligationem inducendam. Primò, vt effectu ipſo res aliena fuerit iniuſtè ablata, aut damnum iniuſtè illatum. Secundò, vt quis cauſam iniuſtæ illius ablationis aut damnificationis verè dederit; ſiue directè iuſſione, conſilio, conſenſu, adulatione, recurſu, participatione alium ad id ita inducendo, vt reipſa propter huiuſmodi iuſſionem, conſilium, &c. res aliena fuerit iniuſtè ablata, aut damnum illatum; ſiue indirectè, non denunciando ſeu manifeſtando, aut non obſtando ac impediendo, quando ſcilicet ad id ex officio & iuſtitia tenebatur, vt docet S. Thomas.

ſup. art. 7. ad 3.

Quòd ſi plures ſimul concurrant ad vnam & eamdem iniuſtam actionem, vt ad ſpoliandam vel incendendam domum, tunc quilibet illorum tenetur in ſolidum ad totius damni compenſationem; quia (vt ex Caietano & aliis adnotat Valentia) quilibet tunc eſt cauſa totius damni, quamuis non ſolus: qui enim vnà cum alio aliquid efficit, verè illud efficere cenſetur. Quòd ſi vnus illorum damnum illatum reſarciret, non ampliùs obligarentur alij ad reſtitutionem erga illum, qui damnum paſſus eſt; ſed vnuſquiſque teneretur refundere pro rata ſua parte ei, qui totum damnum compenſauit, vt docet S. Thomas. Sup. Sup. ad 2.

Obligatur 2. ad reſtitutionem is, qui rem iniuſtè acceptam apud ſe habet, ſiue bona fide, ſiue mala illam habeat: e. g. ſi quis equum furto ablatum emat á fure, ſciens eiuſmodi equum eſſe furtiuum, dicitur mala fide poſſidere; ſi autem neſciat eſſe furtiuum, nec eius venditorem eſſe furem, tunc bona fide poſſidere dicitur; & vtrouis modo poſſideat, tenetur ſemper illum vero domino reſtituere, cum hac tamen differentia, quòd malæ fidei poſſeſſor, quomodocunque pereat res illa quam mala fide poſſidet, teneatur non ſolùm eam vero domino reſtituere, ſed etiam omne damnum quod ex mora reſtitutionis ſequitur compenſare: at verò poſſeſſor bonæ fidei tenetur tantùm ad reſtitutionem rei, ſi adhuc illam habeat, quando alterius eſſe deprehendit; non verò ſi ſtante bona fide res illa periit, aut in eius poteſtate eſſe deſiit; & ad ea ſolummodò reſtituenda, in quibus factus eſt ditior: id eſt ad ea quæ habet vltra id, quod habiturus fuiſſet, ſi rem illam non habuiſſet.

Quòd ſi, poſtquam deprehendit rem, quam bona fide poſſidet, eſſe alienam, illam vero domino reſtituere negligat; tunc ſi res pereat, tenetur ad reſtitutionem, ſicut de malæ fidei poſſeſſore dictum eſt: eo quòd ampliùs eam bona fide non poſſideat. Ita Toletus. Lib. 5. c. 17.

Præterea qui bona fide rem alienam poſſidet, poteſt illam præſcribere aut vſucapere, id eſt, ſi toto tempore ad præſcriptionem à iure præfinito bona fide illam poſſideat, ampliùs illam reſtituere non tenebitur: at verò malæ fidei poſſeſſor nullo tempore præſcribere poteſt, vt docet idem Toletus, & ex antedictis conſtat.

Obligatur denique ad reſtitutionem is, qui rem alienam apud ſe iuſto quidem titulo habet, ſed quam iuſtè contra domini voluntatem diutius retinere non poteſt: & hac ratione, quicunque habet apud ſe rem commodatam, locatam, vel depoſitam, elapſo tempore præfixo illam inuito domino retinere non poteſt, ſed illi tenetur reſtituere, vt ex communi Theologorum ſententia docet Toletus: ſimiliter qui Sup. mutuum accepit, termino conſtituto illud ſoluere tenetur; aliàs inuito domino rem illius detinere, ſi reſtituere poſſis, eſt illicitum: vnde qui ſine vlla ratione diuturnas trahunt moras in ſoluendis debitis, aut in reddendis rebus alienis quas apud ſe habent, haud dubiè contra iuſtitiam peccant; præſertim, ſi illi, ad quos pertinent, dilationem ſolutionis aut reſtitutionis inuiti ferant, aut ex illa damnum patiantur.

QVÆSTIVNCVLA II.

Cui ſit reſtituendum.

Sup. a. 5. SANCTVS Doctor dicit reſtitutionem illi ipſi faciendam eſſe, à quo res accepta eſt, vel cui damnum illatum eſt; quòd ſi ille mortuus ſit, eius hæredibus: quod ſi rei illius dominus aut eius hæredes ignoti ſint, nec lapſu temporis poſſit deprehendi, tunc Christo domino *quem*, (vt ait Apoſtolus *Deus conſtituit* Hebr. 1 *hæredem vniuerſorum*) in membris ſuis, id eſt, pauperibus ſecundùm mẽtem S. Doctoris debet

fieri reſtitutio: & ſi is, qui ad illam tenetur, pauper ſit, poterit de conſilio paſtoris aut confeſſarij partem rei reſtituendæ, vel etiam totam illam ſibi applicare, vel ex eiuſdem conſilio erogare Eccleſiis, aliiſque piis locis, vt ex communi Theologorum doctrina docet Nauarrus. Cap. 17. nu 93.

Dubitant autem Theologi, vtrum, qui rem emit à fure, teneatur eam vero domino reſtituere etiam cum diſpendio pretij quo illam emit: & vtrum licitum ſit illi, ad recuperandum pretium datum, illam furi reſtituere. Nauarrus ſup. reſpondet cum diſtinctione, aſſeritque illum, qui bona fide rem eiuſmodi emit à fure, poſſe illi reddere vt pretium ſuum recuperet; illum verò, qui mala fide, id non poſſe, ſed ad reſtituendum vero domino teneri. Verum Alexander Alenſis, & Syluester, quos citat & ſequitur Toletus, probabiliùs exiſtimant Sup. vtrique id licitum eſſe, ſi fiat; non ex animo verum dominum re ſua fraudandi, ſed pretium à ſe datumrecuperandi.

QVÆSTIVNCVLA III.

Quid, quando, & quo ordine ſit reſtituendum.

DOCET S. Thomas id, quod iniuſtè ablatum eſt, neceſſariò eſſe reſtituendum; id eſt rem eamdem, quæ alterius eſt & inuito illo iuſtè retineri non poteſt, ipſi eſſe reddendam: nec ſatisfaceret is, qui ſolum illius valorem daret, vt obſeruat Toletus niſi in tribus caſibus. Primus eſt cum res deperdita eſt, vel non eſt amplius in poteſtate illius qui reſtituere tenetur: tunc enim ſufficit rei valorem reddere. Secundus eſt, cùm res accepta deterior facta eſt: tunc enim vel illius valor reddendus eſt, aut illius defectus vel diminutio ſupplenda, prout dominus elegerit: poſſeſſor tamen bonæ q. 63. a. 2. Sup. c. 22.

fidei, ſicut de amiſſione rei quam bona fide poſſidet, ſic etiam de illius imminutione aut in deterius commutatione reſpondere non tenetur. Tertius caſus eſt, ſi ex eiuſdem rei reſtitutione fama reſtituentis periclitaretur, aut aliquod notabile damnum ipſi timeretur: tunc enim ſufficit illius valorem reddere.

Qui autem iniuſtè damnum aliquod intulit, tenetur illud compenſare ſecundùm æſtimationem viri prudentis: vnde qui animal aliquod in tenera ætate occidit, vel nouellas arborum plantationes eradicauit, tenetur reſtituere, non quantum res illæ in perfecta ætate valituræ forent, ſed quantum illarum damnum à viris prudentibus hîc & nunc æſtimabitur.

Quod ſpectat ad tempus, docet idem S. Thomas reſtitutionem rei alienæ, quæ iniuſtè ablata eſt aut mala fide poſſidetur, ſtatim, ſi poſſibile ſit, eſſe faciendam: & rectè obſeruat Toletus
Sup. c.24. vniuerſim loquendo, cuiuſcunque rei alienæ, quocunque titulo apud alterum ſit, reſtitutionem vbi primùm commodè fieri poteſt, eſſe faciendam; quando illius dominus eſt rationabiliter inuitus, nec vllam vult ferre dilationem: aliàs, ſi inuito domino retineatur, contra hoc præceptum peccabitur.

Excipe tamen ſi reſtitutio, non niſi cum ſumma difficultate aut notabili reſtituentis detrimento fieri poſſit: tunc enim (vt docet Toletus)
Sup. ſi is, cui facienda eſt, nullùm detrimentum patitur, per aliquod tempus poterit differri: item ſi is, cui reſtitutio facienda eſt, expreſsè vel tacitè in illius dilationem conſentiat, vel eam non multum ægre ferat; ſecus verò ſi repetat debitum, vrgeatque debitorem; vel, quamuis vrgere illum præ aliquo illius metu non audeat, ſciat tamen debitor illum inuito animo ferre hanc dilationem; tunc haud dubiè peccabit, ſi debitũ non reſtituat cùm poſſit: in quo aliqui interdum grauiter contra iuſtitiam peccant, qui notabilem aliquam ſummam operariis, artificibus, aut mercatoribus debentes per diuturnum aliquod

tempus ſoluere debita non curant, quamuis commodè poſſint; multáſque alias inutiles ac ſuperfluas expenſas,& aliquando etiam eleemoſynas ac largitiones pias ac inordinatas neglectis creditoribus faciunt.

Quod ſpectat denique ad reſtitutionis ordinem, ſi debitor habeat in bonis tantum, quantum ſatis eſt ad hoc vt creditoribus omnibus ſatisfaciat, nullus certus ordo in reſtitutione neceſſarius eſt; dummodò prout tenetur omnibus ſatisfaciat, quod ſi bona eius ad id minimè ſufficiant, communis Theologorum ſententia eſt, debita certa, priùs ſoluenda eſſe quàm incerta; & ex debitis certis priùs reddenda eſſe illa, quæ extant, quorum dominium manſit penes creditorem, vt depoſita, commodata, locata, &c. ex debitis autem certis, quæ non extant, priùs ſoluenda illa eſſe, quæ priuilegiata vocantur, vt dos vxoris, &c. exinde illa quæ ſunt antiquiora; nam (vt habet regula iuris:) *qui prior eſt tempore, potior eſt iure:* quæ tamen regula exceptionem aliquam recipere poteſt, vt ſi creditorum aliquis grauem neceſſitatem patiatur; tunc enim charitatis ordo videtur poſtulare, vt illi priùs quam aliis ſolutio debiti fiat: quæ omnia fuſiùs explicata & probata apud Gregorium à Valentia videri poſſunt. Diſp. 5. q. 6. de reſt. pu. 10

QVÆSTIVNCVLA IV.

Quænam cauſæ à reſtitutione excuſent.

PRIMA eſt, creditoris remiſſio ac debiti condonatio; quæ tamen vt validè excuſet, debet eſſe omninò libera, neque fraude vel metu extorta. Ita Leſſius. lib. 2. c. 16. dub. 2.

Secunda eſt, ceſſio bonorum; quæ tamen (vt rectè monet Nauarrus) non excuſat in foro conſcientiæ niſi ratione neceſſitatis; imò non magis excuſat, quàm ipſa neceſſitas ſine ceſſio- Cap. 17. dub. 86.

ne excuſaret: vnde ſi is, qui bonis ceſſit, ad pinguiorem poſteà fortunam redeat, tenebitur integrè debitoribus ſatisfacere.

Tertia eſt, inopia ſeu neceſſitas, cùm ſcilicet quis aut nullomodò habet vnde reſtituat, aut ſi aliquid habet quod reſtituat, eo tamen indiget ad ſubleuandam ſuam neceſſitatem vel extremam (de qua omnes conueniunt) vel etiam grauem; ita vt, ſi reſtituat, ſtatus ſui decentiam nulla ratione conſeruare poſſit: dummodò tamen ſtatus ille ſit honeſtè & iuſtè acquiſitus, & creditor æque graui neceſſitate non vrgeatur. Ita S. Antoninus, Nauarrus, Sotus, & plures alij apud Valentiam. Quod ſi vtriuſque neceſſitas eſſet extrema, poſſet debitor ſibi potiùs quàm creditori conſulere, vt iidem Doctores ſentiunt; in extrema enim neceſſitate qualiſcunque rès deſinit eſſe alicuius propria, ſed fit communis.

ſup. pu. 7.

Quarta denique cauſa excuſans à reſtitutione eſt damnum graue, quod debitor in rebus propriis incurreret, vt in vita, libertate, fama, vel in diſtractione poſſeſſionum ſuarum vili pretio facienda; dummodò tamen creditor ſimile damnum non patiatur. Ita præfati authores, qui rectè obſeruant in propoſito ſubiecto non eſſe reputandum magnum damnum, quòd quis multum debens carebit magna pecuniæ ſumma, ſi debitum reddat; aut magno lucro, quod ex ea pecunia poſſet acquirere; neque etiam cuiuſcunque famæ iacturam excuſare à reſtitutione, ſed tantummodò illius, quæ viri prudentis ac pij iudicio conſideratis omnibus circumſtantiis pluris æſtimanda cenſeretur, quàm commodum quod ipſa reſtitutio afferret creditori.

SECTIO VIII.

Explicatur octauum Decalogi præceptum.

Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

HOc præcepto prohibetur, non ſolùm iniuſtitia, quæ per falſum teſtimonium aut alia quauis ratione in iudicialibus actibus contra proximum cõmittitur; ſed etiam ea, quæ extra iudiciales actus per detractionem, contumeliam, iudicium temerarium eidem proximo irrogatur, vt explicant illud Nauarrus cap. 18. nu. 1. Bonacina in præf. diſp. 10. de hoc decalogi præcepto & plures alij Theologi: quæ quidem iniuſtitia, quoniam vt plurimùm cum mendacio ſolet coniungi, idcirco primùm de illo agemus; tum de iniuſtitia, quæ in actibus iudicialibus tam ex parte iudicis quam accuſatoris, teſtis & rei committi poteſt; ac demum de aliis iniuriis, quæ extra iudicium proximo per detractiones, contumelias, & iudicia temeraria inferuntur.

PARAGRAPHVS I.

De Mendacio.

MENDACIVM (vt docet S. Auguſtinus lib. 1. contra mendacium cap. 42.) eſt *Enunciatio falſa cum voluntate ad fallendum prolata*; & cap. 22. Enchiridij dicit, quòd *ille mentitur, qui contra id, quod animo ſentit, loquitur voluntate fallendi*. Vnde ſecundum eius mentem duo ad rationem mendacij requiruntur; ſcilicet voluntas fallendi ſeu falſum enunciandi, & locutio ſeu enunciatio vel ſignificatio aliqua exterior, mentis iudicio contraria.

Fuit autem ſententia quorũdam antiquorum

(vt videre eſt apud Caſſianum) mendacium ... quando non modò licitum, ſed etiam nece...rium eſſe; *Illoque vtendum eſſe tanquam Ellebo.., quod ſumitur imminente aliquo exitiali morbo.* Verum hæc ſententia tanquam erronea & ſacræ ſcripturæ contraria refutata eſt à S. Auguſtino lib. 1. contra mendacium cap. 5. & ſeq. & ab Innocentio III. cap. *Superior,* de vſura, vbi dicit *Scripturam ſacram prohibere, ne quis etiam pro alterius vita ſeruanda mentiatur.*

Coll. 17 c. 8.

Ex quo ſequitur omne mendacium eſſe intrinſecè malum, ac proinde peccatum, quando formalis ratio mendacij in eo reperitur. Duplex eſt enim falſitas (vt rectè obſeruat S. Doctor) alia materialis ſolummodò, quam dicit eſſe *præter intentionem loquentis*; quando ſcilicet aliquis falſum dicit putans eſſe verum, *qui* (vt ait S. Auguſtinus) *iudicandus non eſt mentiri; quoniam quantum in ipſo eſt, non fallit ille, ſed fallitur:* Alia verò formalis; quando quis ex intentione fallendi aliquid tanquam verum aſſeuerat, quod exiſtimat eſſe falſum; ſiue id reuera falſum ſit, ſiue contra eius opinionem verum exiſtat: quia (vt dicit S. Doctor) quidquid ſit de re illa quam aſſeuerat, etiamſi de facto vera ſit, *actus eius, in quantum eſt voluntarius & moralis, habet per ſe falſitatem, & per accidens veritatem.* Docet autem idem S. Thomas mendacium eſſe aliquando mortale peccatum, aliquando verò veniale: mortale quidem, quando charitati aduerſatur; quod dupliciter contingere poteſt; vno modo ſecundũ ſe, quando ex falſa ſignificatione graue aliquod præiudicium in diuinum honorem deriuatur, vel graue aliquod nocumentum proximo infertur: alio modo ſecundùm finem intentum; quando ſcilicet in aliquem prauum finem dirigitur, v. g. ſi quis mentiatur, vt proximi famam grauiter lædat, vel vt notabile aliquod damnum eius fortunis inferat: & vtroque iſto modo dicitur mendacium pernicioſum.

2. 2. q. 110. a. 5.

Cap. 18. Enchir.

Veniale autem, quando ex ratione ſui aut finis intẽti neque Dei, neque proximi charitati

contrariatur; quod S. Doctor contingere ait dupliciter; ſcilicet in mendacio iocoſo, in quo leuis aliqua delectatio intenditur; & in mendacio officioſo, in quo vtilitas aliqua proximi ſpectatur: quod etiam docuit S. Auguſtinus his verbis: *Duo ſunt genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa, cùm aut iocamur, aut proximo conſulendo mentimur.* ſup. ſup. Pſal. 5.

Monet tamen rectè S. Doctor mendacium eiuſmodi iocoſum vel officioſum, licet ex ſe non ſit niſi veniale, poſſe per accidens fieri mortale ratione ſcandali quod cauſare poteſt: vt ſi quis vir Deo ſacer coram aliis mendacium iocoſum tale proferat, ex quo aliqui deſumant grauis alicuius ſcandali occaſionèm. ſup.

PARAGRAPHVS II.

De iis quæ ad proceſſum iudicialem ſpectant, ac primo de Iudice.

QVATVOR ſunt præcipuæ conditiones ad hoc requiſitæ, vt quis officio iudicis ritè fungatur; de quibus agit S. Doctor quæſt. 67. art. 1. & ſeq.

Prima eſt, vt habeat legitimam iudicandi poteſtatem, quæ quadruplex eſt, vt obſeruat Toletus; vna ordinaria, quæ ipſi competit ratione officij: altera delegata, quæ eſt ex commiſſione ordinarij: tertia arbitraria, qualis eſt eius, qui ex conſenſu partium in iudicem eligitur: quarta denique acceſſoria, quam quis habet in eum, qui, licet ſibi ſubditus non ſit, delictum tamen commiſit intra limites ſuæ iuriſdictionis. lib. 5. c. 56.

Qui autem abſque poteſtate legitima ſe in officium iudicis ingerit, mortalis peccati reatum incurrit; & obligatur ad reſtitutionem damni, ſi quod ex illius illegitimæ poteſtatis vſu ſe-

quatur, vt docet Toletus ibid.

Secunda conditio eſt, vt iudicet ſecundum veritatem, quæ (vt declarat S. Doctor) innoteſcit illi, tam in generali per leges diuinas ac humanas, quas idcirco optimè callere debet, ne, ſi earum laboret ignorantia, (quæ in illo nullatenus excuſari poteſt) aliquid decernat ipſis legibus contrarium, ac proinde iniquum: quam in particulari per inſtrumenta, teſtes, aliaque
ſup. ſimilia documenta, quæ (vt monet S. Doctor) ſequi magis in iudicando debet, quàm id quod ipſe tanquam priuata perſona nouit; ex quo tamen iuuari poteſt ad probationes inductas accuratiùs diſcutiendas, vt poſſit earum defectum inueſtigare.

Eſt autem controuerſum inter Theologos, an iudex teneatur ſecundum allegata & probata ferre ſententiam; ita vt condemnare debeat illum, quem ex priuata ſcientia certò ſcit eſſe innocentem? Variæ ſunt ſuper hac re illorum ſententiæ: alij ſiquidem exiſtimant nunquam licere iudici, ne in cauſis quidem ciuilibus, contra veritatem ſibi etiam priuatim notam iudicare: alij ad ſolas criminales cauſas id reſtringunt: alij verò è contrà in omnibus tam ciuilibus quàm criminalibus iudicem probationes publicas ſequi debere aſſerunt: quorum ſententia cæteris probabilior eo præſertim nomine
ſup. a.2. diſp.5 q.11. de iud. pu.2. mine cenſeri debet, quod illi S. Doctor apertè ſubſcribit, & poſt illum plurimi alij magni nominis Theologi quos citat & ſequitur Valentia, quibus accedit authoritas S. Ambroſij, qui ſuper illa Pſal. 118. verba: *Miſerationes tuæ multæ nimis*, ſic loquitur: *Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed iuxta leges & iura pronunciat; ſtatutis iuris obtemperat; non indulget propriæ voluntati; nihil paratum & meditatum domo refert; ſed ſicut audit, ita iudicat.*

Quid igitur, (dicet aliquis) faciet iudex in eo caſu, in quo certò ſcit innocentem aliquem falsò accuſari, & falſis teſtimoniis ac probationibus de crimine aliquo conuinci? Reſpondetur

in tali caſu iudicem teneri ad faciendum quidquid poteſt citra populi ſcandalum, vt ſententia contra innocentem non feratur, v. g. impediendo accuſationem, protrahendo iudicium, aperiendo carceres, teſtes ipſos per varia interualla pluries interrogando, ab iiſque ſeparatim circumſtantias loci, temporis, perſonarum diſtrictiùs inquirendo, vt ex illa inquiſitione teſtimonium illorum falſitatis conuincere poſſit. Quòd ſi hæc & ſimilia ad innocentis iuſtificationem nihil proficiant; ſicut non poteſt ipſum innocentem abſoluere, quamdiu is ſecundùm publicas probationes nocens apparet, ſic etiam illum quantumuis probationibus illis conuictum morti adiudicare aut condemnare nunquam debet, ſi eius innocentiam priuatim perſpectam habeat: quare vel cauſam remittere debet ad iudicem ſuperiorem, ſi ipſe ſit inferior; ac depoſita iudicis perſona officium teſtis aſſumere apud illum, ſi hac ratione putet innocentem poſſe liberari: vel quauis alia ratione ab hoc iudicio abſtinere: imo etiam potiùs officium iudicis dimittere, quàm innocentis condemnationi ſubſcribere: cùm vitam innocenti adimere, ſit intrinſecè malum, quod proinde nunquam facere licitum eſt. Ita Panormitanus, Hoſtienſis, & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius. c.29. dub. 10.

Tertia conditio eſt, vt in iudicando formam à iure & legibus præſcriptam ſeruet, ac in ciuilibus quidem cauſis procedere non ſolet niſi poſtulatus: quin & tunc operam dare debet, vt ſi fieri poſſit, partes ad concordiam reuocentur: qua ratione l. *quidam* ff. de rebus creditis dicitur quòd *Ad officium iudicis pertinet lites diminuere.*

In criminalibus autem cauſis duobus modis procedere poteſt, vel ad petitionem partis ſeu inſtantiam accuſatoris; vt paragraph. ſeq. dicetur, vel deficiente accuſatore, per viam inquiſitionis. Quamuis autem (vt ex communi Theologorum ſententia docet Leſſius) ad in- ſup. dub. 13.

quiſitionem generalem faciendam nulla requiratur præcedens perſonæ vel delicti infamia, cùm in iure præcipiatur Eccleſiaſticis, prælatis & ſuperioribus, vt ſuo tempore faciant viſitationes & inquiſitiones generales, vt habetur ex cap. *Pernicioſa.* 1. de officio iudicis; ad inquirendum tamen contra aliquem particularem requiritur, vt illius infamia aliqua præceſſerit, vt habetur ex cap. *Inquiſitioni,* & cap. *qualiter,* 2. de accuſatione; hæc enim infamia (vt ait S. Doctor) accuſatoris vicem ſupplet.

ſup. a. 3. ad 2 lib. 3. de inſtit. tr. 6. c. 2.

Obſeruat tamen Laymannus præter infamiam, alia interdum ſuppetere poſſe indicia, ex quibus iudices præſertim ſæculares, boni publici cauſa moueri ſolent ad inquirendum, & procedendum contra criminoſos, ne, ſi crimina remaneant impunita, maiorem aliis ſimilia patrandi audaciam tribuant: quod quidem licitum eſſe docet Leſſius, ſi circumſpectè & ſecundùm leges aut conſuetudines receptas in furtis, homicidiis, aliiſque criminibus reipublicæ pernicioſis id fiat.

ſup. dub. 15.

Hæc autem indicia ex vna parte tanto maiora requiruntur ad inquirendum de perſona aliqua, quantò inſigniori dignitate præfulget, vt conſtat ex can. 2. qu. 5. & ex cap, *qualiter & quando.* 2. de accuſationibus: ex altera verò parte tantò leuiora plerumque ſufficiunt, quantò pernicioſius crimen eſt, de quo iudex debet inquirere; quale eſt proditio, hæreſis, latrocinium publicum, &c. quæ fuſiùs explicata videri poſſunt apud eumdem Laymannum, ſuprà.

Quarta denique conditio eſt, vt in exequenda ſententia à ſe iuſtè lata, firmus ſit & conſtans; nec vllo fauore, timore, aut reſpectu humano ſe flecti ſinat: vnde Eccl. 7. dicitur: *Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis.*

Quæret aliquis, num iudex pœnam à iure decretam licitè relaxare poſſit. Reſpondetur 1. nunquam id licitum eſſe ſi ſit contra publicam

vtilitatem, vt docet S. Thomas: vnde Deut. 13. ſup. a. dicitur de illo, qui ſeducit alios, & ad idololatriam inducit: *Non parcat illi oculus tuus, vt miſerearis & occultes eum; ſed ſtatim interficies.* Reſpondetur 2. ex eodem S. Doctore hanc eſſe differentiam inter iudices ſuperiores & ſupremum iudicem ſeu principem, cui plenariè poteſtas publica commiſſa eſt; quòd inferior ſemper teneatur ſententiam ferre ſecundùm iura, illamque exequi, non modò cum is qui damnum paſſus eſt id poſtulat, ſed etiam quamuis à tali poſtulatione deſiſtat, ſibique ſatisfactum eſſe dicat; licet viam appellationis denegare non debeat, niſi in caſibus à iure expreſſis. Supremus autem iudex ſeu princeps, ſi is qui paſſus eſt iniuriam velit eam remittere, poterit reum eximere à pœna, ſi hoc publicæ vtilitati conducere, aut ſaltem minimè nocere perſpexerit: quod ſi læſus nolit iniuriam remittere, poterit nihilominus princeps ſatisfactione debita erga ipſum læſum iniunctam pœnam à iure decretam relaxare, vel in aliam leuiorem commutare: quod tamen nonniſi rariſſimè facere debet, & ob cauſas tales, quæ illum apud ſummum omnium iudicem Deum, ab omni culpa immunem reddere poſſint.

PARAGRAPHVS III.

De Accuſatore.

DVO præſertim quæri poſsũt: primum eſt, quis accuſare teneatur: ſecundum, quomodo in accuſatione ſe gerere debeat.

Quod ſpectat ad primum, obſeruandum eſt ex communi Doctorum conſenſu duplicem eſſe viam in iure expreſſam (vt habetur ex cap. *ſuper his* extra de accuſationibus) qua crimen aliquod ad publicam poteſtatem deferri poteſt, denũtiationis ſcilicet, & accuſationis, quæ in eo differunt, quòd accuſatori incumbat onus pro-

bandi criminis, non item denũciatori, ſed ſolum aperiendi indicia, quibus iudex ex officio moueri poſſit ad vlteriorem inquiſitionem. Rursùs denunciatio dupliciter fieri poteſt, vel charitatiuè, cùm quis admonitione priuata præmiſſa nec ſecuta proximi emendatione peccatum eius defert ad ſuperiorem tanquam ad patrem, vt efficacius remedium adhibeat, iuxta illud Chri-
Sanct. ſti Domini: *Si te non audierit, dic Eccleſiæ*: vel
Matt. iuridicialiter, cùm quis ad vindictam & puni-
16. tionem criminum ob bonum publicum denunciat illa ſuperiori tanquam iudici.

Hac obſeruatione præmiſſa, docet S. Thomas eum, qui crimen aliquod reipublicæ maximè perniciosum, qualis eſt hæreſis: proditionis, falſæ monetæ, &c. certò cognoſcit ac probare poteſt, teneri ad criminoſum accuſandum, aut ſaltem iudicialiter denunciandum.

Quod ſi tale crimen iam emendatum ſit, iſque qui illud perpetrauit de eo pœnituit, & ad meliorem frugem ſe recepit: tunc nullam ampliùs remanere accuſandi aut denunciandi obli-
lib. 5. gationem docet Toletus: niſi fortè quis de illo
c. 57. iuridice interrogetur: tunc enim verum reſpondere tenebitur.

In aliis autem criminibus, quæ non vergunt in detrimentum reipublicæ, nulla eſt obligatio inſtituendæ accuſationis aut iudicialis denunciationis, ſed tantùm fraternæ correctionis, vt ex
diſp. 1 S. Doctore probat Valentia.
q. 12. Excipit tamen Toletus ſuprà, crimen illud,
de ac- ex quo graue nocumentum perſonæ alicui im-
cuſ. mineret, vt ſi quis ſciret alteri parari inſidias
pu. 1. in quibus eius vita periclitatur: tunc enim, ſi via correctionis fraternæ id impedire non poteſt, denunciare debet iudici, aut admonere illum in quem ſtruuntur inſidiæ, vt ſibi caueat, non tamen illi aperire, quis ſit ille, à quo ſibi cauere debet: ne aperiendo, contra charitatem peccet. Rectè etiam idem Toletus monet, Clericos in cauſis criminalibus, ob quas mors aut mutilatio infligi poteſt, non poſſe accuſatoris

partes ſuſcipere; ſed tantùm denunciare iuridicè, præmiſſa tamen proteſtatione, quòd illius, cuius crimen ab ipſis defertur, neque mortem neque mutilationem intendant.

Quod ſpectat ad modum, quo accuſatio vel denunciatio fieri debet, vt neque contra iuſtitiam neque contra charitatem peccetur; docet S. Thomas accuſationem ſeu denunciationem ex omni parte debere eſſe iuſtam, ita vt nullus in ea calumniæ, præuaricationi, aut tergiuerſationi locus ſit: requiri præterea vt ex intentione iuſta & recta procedat, non vero odio, ira, aut alio ſimili prauo affectu. art.3.

Quamuis autem nullus ex iuſtitia teneatur præmittere ſecretam & fraternam correctionem ante accuſationem aut denunciationem; tenetur tamen ex charitate, ſi delictum ſit occultum, ſitq; ſpes aliqua reum eiuſmodi correctione fraterna eſſe emendandum, & ad debitam ſatisfactionem inducendum: ſi tamen nulla ſit eiuſmodi ſpes, nec profectura cenſeatur admonitio; tunc ad illam præmittendam nulla eſt obligatio: imò quando crimen eſt contra bonum publicum, vrgetque illius periculum; tunc ſine vlla mora publicæ poteſtati denunciandum eſt. Ita Leſſius cap. 30. dub. 2. Toletus lib. 5. cap. 57. Bonacina diſp. 10. qu. 3. pu. 1. & alij communiter.

Obſeruat tamen Leſſius cap.29 dub.13. quando crimen occultum eſt, nec vllo modo probari poteſt, tunc fore contra iuſtitiam illud per viam accuſationis aut denunciationis iudicialis aperire: cùm enim probari non poſſit, non poteſt quoque puniri; proindeque ex eius manifeſtatione nihil aliud, quàm alterius infamia ſequi poteſt. Excipit tamen duos caſus in quibus licitum eſt patefacere ſuperiori crimen occultum alterius, quamuis probari non poſſit. Primus eſt, quando id conducere exiſtimatur ad emendationem illius, qui crimen eiuſmodi commiſit; tunc ſuperiori, non quidem vt iudici, ſed vt patri manifeſtare poteſt, præmiſſa ta-

men admonitione fraterna vt ſupra dictum eſt: Alter eſt, quando ex occulto illo crimine graue aliquod malum ſpirituale vel temporale imminet, quod nonniſi ſuperioris potentia vel authoritate auerti poteſt.

PARAGRAPHVS IV.

De Teſtibus.

CERTVM eſt teſtem interrogatum à iudice ſecundùm ordinem iuris ſuprà explicatum paragrapho 2. obligari ad ferendum teſtimonium, & ad declarandum crimen
q.70. quod ab altero commiſſum eſſe cognoſcit. Ita
a. 1. S. Doctor, & cum illo communiter omnes.

Excipiuntur tamen aliqui caſus. Primus eſt, ſi quis crimen ex ſola confeſſione Sacramentali cognoſcat: tunc enim nullatenus illud vnquam declarare debet, vt expreſſe docet S. Thomas reſp. ad 1. & ſatis conſtat ex illis, quæ in tractatu præcedenti cap. 5. dicta ſunt.

Secundus eſt, quando in cauſis criminalibus, in quibus mortis vel mutilationis ſententia infligenda cenſetur, teſtimonium ferendum eſt: ad illud enim Clerici non tenentur; imò nec teſtimonium in eiuſmodi cauſis ferre debent,
ſup. vt docet S. Thomas.

ad 3. Tertius eſt, ſi crimen ſuum quis alteri ſub ſecretò declarauit conſilij vel auxilij petendi cauſa ad ſalutem propriam ſpiritualem aut corporalem, vt fieri ſolet medico, aduocato, obſtetrici, &c. tunc enim nullus arcanum ſuæ fidei commiſſum declarare tenetur; niſi forte criminis illius teſtificatio neceſſaria ſit ad aliquod graue damnum publicum vel priuatum auertendum: tunc enim promiſſio ſecreti, etiam iuramento confirmata, non obligat, cùm nullum iuramentum promiſſorium cedens in damnum iniuſtum alterius obliget; proindeque is, qui crimen

crimen eiuſmodi noui, tenetur illud interroganti iudici patefacere. Ita S. Doctor in reſp. ad 2. & poſt illum Leſſius ſup. cap. 3. dub. 6.

Quartus eſt, ſi quando iudex procedit per viam inquiſitionis generalis ad cognoſcenda & punienda crimina, tunc enim ſi quis ab illo interrogetur, v. g. vtrum in tali loco ſint aliqui adulteri, inceſtuoſi, &c. non tenetur, imò non debet adulterium aut inceſtum alicuius patefacere, ſi omninò ſit occultum, vt patet ex cap. *qualiter & quando* 2. de accuſationibus, & docet Sylueſter & plures alij apud Leſſium ſup.

Quæres quid igitur faciet teſtis in caſibus ſupra relatis, ſi à iudice iuramento interpoſito (vt ſemper fit) compellatur ad interrogata reſpondere: ſi enim verum dicat, peccabit contra charitatem, imò contra religionem & ſigillum confeſſionis, ſi manifeſtet peccatum aliquod in confeſſione declaratum: ſi autem neget id quod verum eſſe cognouit, mendacij, imò periurij reatum incurret.

Facilis eſt aliquorum reſponſio, teſtem in caſibus illis à teſtimonio ferendo abſtinere debere, & ſi à iudice vrgeatur, declarare ſe iuſta aliqua ratione impediri, quominùs id facere poſſit: ſed qui ſi à iudice his non obſtantibus cogatur ad veritatem patefaciendam, quid in illis anguſtiis faciet? perplexa eſt haud dubiè & difficilis hæc quæſtio, cuius ſolutio, qualiſcunque afferatur, faciliùs carpi & argui poterit, quàm prout ad conſcientiarum leuamen expedit, explicari: ne tamen lectorem ambiguum & hærentem relinquamus, tria breuiter hîc proponimus ex communi & recepta probatorum authorum doctrina.

Primum eſt, quòd, quotieſcumque quis ſiue teſtis, ſiue reus ſecundùm ordinem iuris à iudice, vel ſuperiore, ſiue Eccleſiaſtico, ſiue laico interrogatur de aliqua re, quam ſine vllo peccato declarare poteſt; tunc candidè ac ſincere & ſecluſa omni ambiguitate vel reſtrictione mentali ſecundùm mentem interrogantis reſponde-

re tenetur: quamuis enim multi Doctores exiſtiment reum non eſſe obligatum confiteri crimen morte vel mutilatione dignum, quod alias ſcit plenè probari non poſſe, vt Angelus, Syluester, Armilla verbo (*Delicti confeſſio*) Roſella verbo (*Accuſatus*) Panormitanus cap. 2. de Confeſſione, Pezantius in 22. quæſt. 70. diſp. vn. in fine, & alij quorum ſententiam probabilem exiſtimat Bonacina ad octauum Decalogi præceptum, diſp. 10. quæſt. 3. pu. 2. num. 7. longè tamen probabilior eſt aliorum ſententia, qui exiſtimant etiam in caſu ſupra relato reum, quando à proprio iudice interrogatur ſecundùm iuris ordinem; id eſt de crimine aliquo de quo præceſſit infamia, aut de quo ſuppetunt indicia aut ſemiplena probatio; teneri ad fatendum crimen & verum manifeſtandum, etiam ſi ex eius confeſſione mors ſequatur. Ita docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 1. & poſt illum plures alij, ac præſertim Toletus lib. 5. cap. 58. Torres in 2. 2. diſp. 50. dub. 2. Filliucius tract. 40. num. 263. Becanus lib. 5. manual. cap. 21. num. 4. Leſſius lib. 2. cap. 31. num. 12. & Laymannus tract. 6. de iudiciis cap. 5.

Secundum eſt, poſſe interdùm talem cauſam ſuppetere ex qua licitum fiat, imò etiam neceſſarium non apertè profiteri veritatem; ſed illam vel aliquibus verbis multiplici ſenſu vertibilibus, ſeu æquiuocatione aliqua, vel reſtrictione aliqua mentali tegere: exemplum profert S. Thomas in 4. diſt. 21. quæſt. 3. art. 1. quæſt. 1. ad 2. & 3. de confeſſario, qui de peccato ſibi in confeſſione declarato à iudice interrogaretur; aſſeritque poſſe illum etiam iuramento affirmare ſe neſcire eius peccatum, cum hac reſtrictione mentali: quòd neſciat vt interrogantis ſubditus. Ita cum S. Doctore ſentiunt Altiſſiodorenſis lib. 3. ſummæ tract. 18. quæſt. 1. ſub finem, Durandus in 4. diſt. 21. quæſt. 4. num. 10. Paludanus ibid. quæſt. 3. art. 3 Maior ibid. quæſt, 3. ad 9. Adrianus in

4. tract. de confeſſione quæſt. de confeſſore, Ioannes Medina cod. de pœnit. tract. 2. qu. 25. qui omnes vnanimiter idem aſſerunt id quod ex S. Doctore ſupra relatum eſt, & præterea Dominicus Soto lib. 5. de Iuſt. quæſt. 6. art. 2. concl. 7. docet teſtem qui contra iuris ordinem interrogaretur de crimine, quod ſecretò cognouit, poſſe abſque mendacio reſpondere, & etiam iuramento affirmare ſe illud neſcire, cum hac reſtrictione mentali, quòd neſciat, vt àlteri contra iuſtitiæ ordinem interroganti reuelet: quod etiam aſſerit, & fusè probat Dominicus Bannes in 2. 2. quæſt. 69. art. 2. dub. 1.

Tertium eſt, cauſa legitima & rationabili deficiente nemini vnquam fas eſſe (vt docent ſuprà citati authores & alij Theologi communiter) verbis ambiguis aut æquiuocis vel mentali reſtrictione inter loquendum vti: aliàs vſus, in quem inſtituta ſunt verba, perueteretur; & omnis colloquiorum & ſermonum certitudo; adeoque omne humanum commercium, & fructus ciuilis ac Chriſtianæ ſocietatis tolleretur; ſemperque ineſſet ratio ſuſpicandi dolum aliquem in verbis latere, & ambiguitatem & mentalem reſtrictionem ſubeſſe.

PARAGRAPHVS V.

De Reo.

TRIA præſertim circa obligationes rei quæri poſſunt. Primum eſt, vtrum teneatur fateri veritatem, quando à iudice interrogatur. Reſponſio facils eſt ex dictis paragrapho præcedenti; ſi enim à iudice legitimo interrogetur ſecundùm formam iuris, tenetur verum reſpondere: è contrà ſi iudex legitimam non habeat poteſtatem, aut formam iuris non ſeruet; id eſt, ſi infamia non præceſſerit

de crimine de quo ſit interrogatio, aut ſaltem illius criminis ſemiplena probatio, vel indicia ſufficientia non ſuppetant; tunc reſpondere ad interrogata non tenetur: quod ſi à iudice cogatur (quod tamen ſine peccato facere non poteſt) nec ab illo per appellationis viam declinare poſſit; tunc poterit reſpondendo crimen occultare ac tegere eo modo, quo præcedenti paragrapho explicatum eſt. Obſeruat etiam Toletus ſimi-
l. 5. c. li ratione reum non teneri ad complices ſuos
58. reuealandos, niſi illorum infamia aliqua præceſſerit; id eſt, niſi ex fama conſtet illum ſocios habuiſſe; vel quando crimen tale eſt, vt ſine ſociis non committatur: quod etiam docet Leſſius.

Secundum eſt, an licitum ſit reo ad ſuperio-
ſup. c. rem iudicem appellare. Reſpondet S. Doctor
9. id ei licitum eſſe, ſi cauſā ſuā iuſtā eſſe confidat,
dub. vel ſe ab inferiori iudice grauatum eſſe arbitre-
17 tur; illicitum verò, ſi appellatio fiat ſolùm ad moram afferendam, ne vel iuſta ſententia feratur, vel ſi lata eſt executioni mandetur, vt habetur cap. *omnino* 2. quæſt. 6.

Tertium eſt, vtrum reus condemnatus poſſit ſe per vim defendere, ne ſententia in eum lata executioni mandetur. Reſpondet S. Doctor id licitum non eſſe, ſi iuſtè condemnatus ſit etiam ad mortem: licitum verò eſſe, ſi ſit iniuſtè condemnatus; dummodo tamen nullum inde ſcandalum, neque grauis aliqua perturbatio in communitate timeatur. Addit S. Doctor illum, qui ad mortem iuſtê damnatus eſt, poſſe licitè fugere, ſi occaſio ſe offerat; dummodo nullam iudici, vel eius miniſtris vim in eorum perſona inferat.

PARAGRAPHVS VI.

De Aduocato & Procuratore.

SANCTVS Thomas quatuor præſertim conditiones requirit in Aduocato, quæ etiam 2.2.q.
ſeruata debita proportione de procuratore intelligi debent. 71.

Prima eſt peritia, qua (vt dicit S. Doctor) *poſſit conuenienter aſſumptæ cauſæ iuſtitiam oſtendere:* art. 2.
vnde (vt dicit Toletus) ſi ex ignorantia in cauſa eſt, cur cliens causâ alioquin iuſtâ decidat, peccat, & damnum illatum reſarcire tenetur: l. 5. c.
quod etiam ſimiliter dicendum cenſet de eius negligentia. 60.

Secunda conditio eſt, iuſtitia in exhibendo patrocinio: qui enim ſcienter iniuſtam cauſam defendit, abſque dubio grauiter peccat (vt aſſerit S. Doctor) teneturque ad reſtitutionem damni, quod pars aduerſa incurrit; niſi per clientem ſuum reſarciatur. Quod ſi cauſa dubia ſit, nec ſatis ex vtraque parte iuſtitia dignoſcatur, poteſt quidem eius patrocinium ſuſcipere; dummodo paratus ſit quàm primum ab illo patrocinio abſtinere, ſi in progreſſu litis eius iniuſtitiam deprehendat. art. 3.

Tertia conditio eſt, ab omni auaritiæ labe immunitas: quamuis enim (vt dixit S. Auguſtinus) *Aduocatus iuſtum patrocinium, & iuriſperitus verum conſilium licitè vendere poſſit*; patrocinij tamen vel conſilij illius pretium moderatè accipere debet, *Conſiderata* (vt loquitur S. Doctor) *conditione perſonarum, negotiorum, laboris & conſuetudinis patriæ.* ep. 54. ad Maced. art. 4.

Quarta denique conditio eſt charitas, qua tenetur aduocatus pauperum cauſas ſuſcipere illiſque patrocinari, quando aliter ipſis ſubueniri non poteſt, eadem ratione, qua tenentur omnes neceſſitatem patienti, miſericordiæ opus impendere, vt fuſius explicat S. Doctor. art. 1.

PARAGRAPHVS VII.

De iniuriis honoris & famæ per detractionem & contumeliam.

HONORIS nomine intelligitur teſtificatio quædam exterior excellentiæ alterius; per famam verò ſignificatur multorum exiſtimatio de vita, moribus & actibus eiuſdem, vt docet S. Thomas: vnde per detractionem
q. 72. & 73. fama præſertim læditur; honor verò per contumeliam: detractio ſiquidem eſt alienæ famæ, occulta & iniuſta denigratio; contumelia verò addit nouam iniuriam, qua non tantùm fama, ſed etiam honor violatur; non enim occultè & in abſentia, vt fit per detractionem, ſed coram & in præſentia honor per contumeliam cum quodam contemptu impetitur. Ex quo fit, vt, quamuis detractio ſit ex genere ſuo peccatum mortale & quidem grauiſſimum, (vt docet S. Thomas) contumelia tamen ſit peccatum ad-
q. 73. a. 2. huc illo grauius, quia magis lædit & acerbiorem infert iniuriam.

Diximus detractionem eſſe iniuſtam famæ alienæ denigrationem; quia non erit detractio, ſi iuſtè fama aliena denigretur; v. g. ſi quis ex motiuo iuſtitiæ vel charitatis alicuius crimen, quod vel bono publico pernicioſum eſt, vel alteri iniurioſum & nociuum, ſuperiori aut alicui alteri aperiat, qui remedium afferre poteſt, quòd ſi fama auferatur ex intentione nocendi: tunc illius ablatio ad detractionem pertinet.

Hæc autem intentio nocendi (vt obſeruat
ſup. c. 63. Toletus) dupliciter in detrahente reperiri poteſt: vno modo directè, cùm quis per detractionem reipſa nocere intendit; altero modo indirectè, cùm licet expreſsè id non intendat, ea tamen dicit, ex quibus nocumentum famæ alterius ſequitur; vt qui ex ioco vel loquacitate

alteri notabiliter detrahit.

Docet præterea S. Thomas detractionem octo potiſſimum modis committi poſſe, nimirum quatuor modis directè, & quatuor indirectè: Directè quidem 1. imponendo alteri falſum crimen: 2. crimen illius verum verbis adaugendo: 3. manifeſtando crimen verum, ſed occultum: 4. malitioſè ac perperam alterius factum bonum interpretando: qui quartus modus (vt notat Leſſius) quatenus per illam prauam interpretationem fama proximi læditur in animo audientis, pertinet ad detractionem, quatenùs verò concipitur in animo illius, qui ſic malitioſè interpretatur, pertinet ad iudicium temerarium, de quo ſequenti paragrapho agetur. a.1. ad 3. lib. 2. ca. 11. dub. 2.

Indirectè autem committitur detractio 1. negando rectè facta aut egregias dotes alterius: 2. verbis extenuando: 3. reticendo bona alterius eo tempore & loco, quo ſilentium iſtud eius famæ nocere poteſt: 4. remiſsè ac frigidè laudãdo.

Quouis autem modo committatur detractio, ſiue directè, ſiue indirectè, ſiue ex intentione formali & expreſſa nocendi, ſiue alio quouis illicito motiuo, cenſetur ſemper eſſe peccatum mortale, quoties quis deliberatè famam alterius lædit in re graui; veniale autem, ſi tantùm in re leui, vt docet S. Thomas. Grauitas autem & leuitas illa æſtimanda eſt, tum ex quãtitate læſionis, quæ per detractionem famæ alterius infertur; tum ex conditione perſonæ, cuius fama læditur: fieri ſi quidem poteſt (quod rectè obſeruat Toletus) vt manifeſtatio peccati alicuius reſpectu perſonæ vnius cenſeatur infamia leuis, imò interdum nulla, quæ reſpectu alterius grauem infamiam induceret, aut notabile ſcandalum ſecum inueheret: e. g. qui de milite diceret; quòd ad duellum prouocatus inimicum occiderit; de adoleſcente diſſoluto, quòd amore aliquo illicito implicitus ſit; leuem, imò prope nullam maculam illorum famæ inurere cenſeretur, cùm tales vt plurimùm de ſimilibus rebus glorientur: qui verò idem de Epiſco- art. 2. cap. 64.

po, aut perſona aliqua Eccleſiaſtica, vel religioſa diceret, haud dubiè grauiſſimam eius famæ & maximè ſcandaloſam iniuriam irrogaret.

cap. 11. dub. 3. Hinc etiam colligitur (vt docet Leſſius) vt plurimùm nonniſi venialiter peccare illos, qui aliorum defectus naturales occultos ſiue corporis ſiue animi patefaciunt; vt quòd aliquis ſit gibboſus, quòd ignarus, exilis ingenij, &c. niſi fortè inde (vt idem monet) graue aliquod illius damnum, aut notabilis contemptus in animis audientium, vel ſcandalum alterius oritur.

PARAGRAPHVS VIII.

Soluuntur dubia quædam circa peccatum detractionis.

PRIMVM eſt an peccet mortaliter is, qui alterius peccata audita refert coram aliis, nihil tamen aſſeuerando. Reſpondetur quòd, quamuis per ſe loquendo id non ſit peccatum mortale, quando nulla inde infamia oritur; nec apud prudentes viros iſto loquendi modo, qui
dub. 5. nullam meretur fidem, alterius fama multum lædatur: ſi tamen (vt rectè obſeruat Leſſius) crimen eſſet valdè graue quod in audientium animis ſuſpicionem aliquam prauam ingeneraret, in illo caſu peccaret mortiferè, qui huiuſmodi crimen referret, præſertim de perſona aliqua honeſta, reſpectu cuius ſuſpicio illa graue malum eſſe cenſeretur: quod etiam ſimiliter dicendum, ſi quis peccata alterius audita referat coram iis quos probabile eſt ex ſua leuitate credituros.

Secundum eſt, an peccet mortaliter is, qui peccatum proximi occultum vni aut alteri tantùm manifeſtaret. Reſpondetur quòd, quamuis
c. 18. n. 33. Nauarrus exiſtimet in tali caſu non eſſe niſi peccatum veniale, ſi non ſubſit periculum euul-

gationis au alterius incommodi; probabiliorem tamen & in praxi tutiorem eſſe eorum ſententiam, qui aſſerunt talem manifeſtationem eſſe vt in plurimùm peccatum mortale: cùm fieri poſſit (vt recte monet Leſſius) aliquem malle peccata ſua multis externis & plebeiis eſſe nota, quàm Prælato vel alicui graui viro, cum quo aſſiduè verſatur, vel à quo dependet. dub. 11

Si tamen aliquis iniuriam ſibi ab altero illatam amico aperiret, non quidem animo detrahendi aut nocendi, ſed vt conſilium vel conſolationem aliquam acciperet; in illo caſu idem Leſſius cenſet non eſſe peccatum ſaltem mortiferum. dub. 12

Tertium eſt, an liceat hominem diffamatum in vno loco, etiam diffamare; ſeu crimen illius manifeſtare in altero, vel apud alios qui illud ignorant. Reſpondetur ex Toleto id facere ex intentione nocendi eſſe peccatum mortale, ſi grauis ſit diffamatio; ſecluſa verò eiuſmodi praua intentione non eſſe peccatum, ſi quis alterum criminis no orietate aut publica iudicis ſententia infamatum, in aliqua vrbe manifeſtet alijs id in eadem vrbe ignorantibus; niſi ob temporis diuturnitatem crimen illius iam obliuioni datum eſſet, aut vitæ emendatione bonam famam recuperaſſet: in alijs verò locis id ipſum notum facere, quò fama communis illud breui perlatura, idem Toletus neque iuſtitiæ neque charitati repugnare exiſtimat: quod ſi veriſimiliter crederetur famam illius criminis illuc nunquam aut nonniſi poſt longum tempus peruenturam eſſe, exiſtimat Leſſius fore peccatum mortiferum, crimen illud in tali loco diuulgare, præſertim ſi is, qui illud crimen admiſit, bonam famam illuc conſecutus fuiſſet; vel ſi ex illa diffamatione aliquod damnum aut incommodum illi aut eius propinquis obueniret; ſecùs verò ſi ille parùm curaret ſe alibi infamari, quòd ſæpè fieri ſolet, præſertim ſi procul abſit; aut ſi quis ob graue crimen fuiſſet publicè punitus: tunc enim ſæpe

ſuprà c. 65.

expedit iſta ad aliorum exemplum diuulgari.

Quartum eſt, an licitum ſit aliquando quibuſdam de cauſis crimen alicuius occultum alteri detegere. Reſpondetur licitum eſſe, quoties id neceſſarium eſt ad impediendum notabile aliquod damnum alterius ſiue corporale ſiue ſpirituale, quod alia via impediri non poteſt. Ita Sotus lib. 5. de iuſt. quæſt. 7. art. 1. Nauarrus cap. 18. num. 31. Leſſius ſup. dub. 9. e. g. ſcis aliquem furtis addictum & ſæpe in illis deprehenſum, monere potes eos quibuſcum habitat, vt ſibi caueant, &c. ſimiliter nouiſti aliquem ſe gerentem pro medico, in illa tamen ſcientia valdè imperitum; potes monere eos, quibus ab eius imperitia periculum immineret: imò interdum non ſolùm potes, ſed etiam ex charitate teneris alterius crimen occultum manifeſtare, ſi ex illo graue aliquod nocumentum publicum aut etiam particulare immineat, quod cenſeatur præponderare damno, quod is qui illud commiſit in fama vel honore patietur: in dubio autem vtrum præponderet, inclinãdum eſt potiùs in fauorem innocentis; e. g. ſi quis aliqua hæreſi occulta laboret, ſitque periculum ne alios inficiat.

Quintum, an ſit peccatum mortale infamare ſeipſum, reſpondetur quòd, quamuis per ſe loquendo hæc infamatio ſui non ſit peccatum
dub. 6. mortale; cùm (vt rectè probat Leſſius) neque ſit contra iuſtitiam, homo ſiquidem eſt dominus ſuæ famæ, nec illam ſicut alia bona diſſipando vlli faciat iniuriam; neque etiam contra charitatem, quæ non obligat ad bona exteriora comparanda vel conſeruanda, niſi quatenus neceſſaria ſunt ad bona ſpiritualia vel noſtra vel proximorum: ſi tamen ex infamatione illa ſui ipſius, ſequeretur aliquod ſcandalum aut aliorum nocumentum, vt in perſonis quorum bona fama ad aliorum ſalutem neceſſaria eſt, v. g. Epiſcopis, Paſtoribus, &c. tunc infamatio illa eſſet peccatum mortale, vt docet idem author ſuprà.

Sextum denique eſt, vtrum audiens detra-ctoré, peccet. Reſpondetur ex mente S. Docto-ris peccare, quoties conſentit detractioni, iuxta illud Rom. 1. *Digni ſunt morte, non ſolùm qui pec-cata faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* q.73.2. 4.

Poteſt autem quis dupliciter detractioni con-ſentire (vt obſeruat Toletus) directè ſcilicet vel indirectè. Directe conſentit, qui vel alte-rum inducit ad detrahendum, vel illius detra-ctione delectatur: & is non minus peccat quàm detractor; de eoque intelligi debet illud dictum S. Bernardi: *Detrahere aut detrahentem audire, vtrum horum deteſtabilius ſit, non facile dixerim.* Indirectè autem conſentit detractioni, qui, licet nec ad illam inducat, nec ea delectetur; illam tamen non prohibet, nec detrahenti reſiſtit, cùm poſſit & debeat: & ſi quidem detractio ſit notabilis, & in materia graui, poſſitque facilè illam impedire, mortaliter peccat: cùm chari-tas obliget, vt graue damnum proximi, ſi com-modè poſſimus, impediamus: venialiter verò, ſi detractio ſit leuis, aut ſi præ nimia verecũdia vel animi puſillanimitate reſiſtere: detrahenti non audeat; niſi forte infamia eſſet valdè atrox, vel grauia incommoda putaretur illatura: tunc enim deberet ſibi ipſi vim facere, & excuſſa verecundia modeſtè contradicere. Nullo au-tem modo peccat, qui detrahentem non ar-guit, eo quòd probabiliter exiſtimat monitio-nem ſuam nihil profuturam; imò potius obfu-turam, ſi detractor occaſionem ex ea ſumat ma-gis ac magis oblocutionem ſuam aſſeuerandi. Item non peccat, qui rationabili aliquã vere-cundia præpeditur, vt ſi famulus domino, vel filius patri detrahenti non reſiſtat, quando ſe nihil profuturum exiſtimat. ſuprà 67.

Obſeruat tamen rectè Toletus longè ſtrictiùs obligari Superiores reſpectu inferiorum ad pro-hibendas detractiones ſicut & alia quæcunque peccata; proindeque verecundiam ac puſillani-mitatem illos à peccato mortali minimè excu-ſare, ſi grauiter detrahenti non reſiſtant, quan- cap.67

do id profuturum arbitrantur; imò quamuis detrahenti nihil id prodeſſet, ſi alios ſilentio ſuo ſcandalizandos eſſe aduertant.

art. 4. ad. 2. Admonet autem S. Doctor detrahentem corripi poſſe, non ſolùm arguendo, ſed etiam ſignis quibuſdam exterioribus, vt triſtitia faciei, oſtendendo ſibi diſplicere detractionem iuxta dictum Sapientis: *ventus Aquilo diſſipat pluuias, & Prou. 25. facies triſtis linguam detrahentem*: vel diſcedendo, vel ſermonem aliò diuertendo.

PARAGRAPHVS IX.

De iudicio temerario.

Cap. 18. nu. QVONIAM (vt rectè obſeruat Nauarrus) mendacia, detractiones, aliæq; huius octaui præcepti tranſgreſſiones vt plurimùm à judicijs temerarijs proficiſcuntur, magnamque cum illis habent culpæ affinitatem: idcirco de ijs breuiter hîc agendum eſt.

Iudicium autem hîc ſumimus, non prout ſignificat actum proprium iudicis, quo ſibi ſubditis ius dicit; ſed prout denotat actum intellectus, quo quilibet particularis de altero apud ſe aliquid cogitat & definit ſeu ſtatuit: & eo ſenſu tres veluti gradus diſtinguere poſſumus de iudicio, quod quis de aliquo concipit. Primus eſt, quo quis de alterius malo dubitat neutrum in partem inclinando. Secundus eſt, cùm ſuſpicatur ineſſe malum, & cum aliquo debili aſſenſu ita eſſe exiſtimat, cum formidine tamen oppoſiti. Tertius eſt, quando cum pleno aſſenſu & firma animi ſententia ita eſſe iudicat.

Hac obſeruatione ſuppoſita, certum eſt in primis dubitare, ſuſpicari, vel iudicare de proximo, eſſe quid indifferens in genere moris, ac benè vel malè ſe habere poſſe: bene quidem, ſi fiat ſecundùm regulam rectæ rationis: malè, autem, ſi à regula rectæ rationis aberret; vnde S. Ioã. 10. Chriſtus Dominus, *Nolite*, inquit, *iudicare ſecundùm faciem, ſed rectum iudicium iudicate.*

Certum eſt 2. dubitare, ſuſpicari aut iudicare quidpiam mali de altero, quando cauſæ ſufficientes ad id ſuppetunt, non eſſe illicitum, vt communiter Theologi docent ac præſertim Azorius tom. 3. cap. 11. dub. 3. Valentia diſp. 5. quæſt. 4. de iudicio pun. 3. Laymannus lib. 3. de iuſtitia tract. 3. part. 2. cap. 2. vbi tamen rectè monet maiores rationes & clariora indicia requiri ad ſuſpicandum, quàm ad dubitandum; & ad iudicandum quàm ad ſuſpicandum.

Quæres quænam cauſæ & rationes ad rectè dubitandum, vel ſuſpicandum, vel dubitandum de malo alterius ſufficientes eſſe cenſeantur. Reſpondetur, nullam certam regulam afferri poſſe, vt rectè docet Sotus lib. 3. de iuſtitia qu. 4. a. 3. & poſt illum Valentia ſupra pun. 3. ſed id iudicio viri prudentis eſſe definiendum, conſiderata conditione rei, qualitate perſonæ, alijſque circumſtantijs: quæ omnia, cùm interdum ſint valdè perplexa & inuoluta, ideò rectè monet Laymannus, interdum euenire poſſe, vt quis decipiatur exiſtimans ſufficientes ſibi adeſſe dubitandi, ſuſpicandi aut iudicandi rationes, quæ tamen reipſa tales non ſunt, præſertim quando ex cognitione operum externorum iudicatur de intentionibus alijſque actibus internis; vnde rectè concludit longè tutius eſſe animum ab eiuſmodi iudicijs, &c. cohibere, Deoque omnia dijudicanda relinquere, niſi forte neceſſitas aliqua, vel vtilitas propria vel aliena nos ad id obliget; & tunc rationis ac prudentiæ partes erunt expendere, quantum exteriores apparentiæ habeant probabilitatis, animumque cohibere, ne vltra iuſtitiæ aut charitatis metas progrediatur.

Certum eſt 3. iudicium temerarium, ſeu illud quo aduertenter ac deliberatè iudicatur aliquid mali de altero ex leuibus & in ſufficientibus rationibus ac indicijs, eſſe peccatum mortale; ſi malum illud graue ſit, eiuſque famam notabiliter lædat. Ita S. Thomas: & illud eſt iudicium quod Chriſtus Dominus prohibuit his q. 60. a. 3.

S. Mat. 7. & S. Luc. 6. verbis: *Nolite iudicare, vt non iudicemini*, vt exponit S. Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domini in monte cap. 18. & S. Baſilius in regulis Breuioribus reg. 164. aliàs ſi malum ſit leue, nec proximi famam multùm lædat, non erit niſi veniale.

Cùm hæc certa ſint & in confeſſo apud omnes, vnum eſt de quo non conuenit inter Theologos; ſcilicet quale peccatum ſit ex leuibus indiciis & cauſis ſuſpicari aliquid mali de proximo, vt plerumque ſolet euenire. Tres ſunt ſuper hac quæſtione ſententiæ. Prima eſt omnem ſuſpicionem temerariam de graui aliquo proximi malo eſſe peccatum mortale. Ita Bannes ad quæſt. 60. art. 3. Secunda eſt, ſuſpicionem illam, quæ debili tantum aſſenſu nititur cum formidine oppoſiti, numquam eſſe peccatum mortale. Ita Caietanus in hunc art. 3. Nauarrus in rubrica de iudiciis, & Ludouicus Mæratius tract. de iuſt. & iure diſp. 9. ſect. 1. & 2. qui pro hac ſententia citat S. Doctorem cit. art. 3. & S. Auguſt. tract. 99. in S. Ioan. vbi dicit genus iſtud ſuſpicionis. *Ad humanam tentationem pertinere, ſine qua vita iſta non ducitur*: concluditque *ſi ſuſpiciones vitare non poſſimus, quia homines ſumus; iudicia tamen, id eſt definitiuas firmaſque ſententias continere debemus.* Tertia denique ſententia, quæ omnium probabiliſſima videtur, eſt, ſuſpicionem temerariam non eſſe plerumque niſi peccatum veniale: fieri tamen poſſe interdùm ratione grauitatis materiæ reſpectiuè ad quaſdam perſonas vt ſit mortale; v. g. ſi quis Prælatum Eccleſiaſticum doctrina & pietate conſpicuum ex leuibus quibuſdam indiciis ſuſpicetur eſſe hæreticum, aut peccatum aliquod nefandum aut ſcádaloſum commiſiſſe. Ita Sotus lib. 3. qu. 4. art. 3. & Leſſius ſup. dub. 3. vbi hanc ſententiam fusè probat, præmiſſa tamen diſtinctione inter ſuſpicionem illam quæ oritur ex errore quodam intellectus, & eam quæ ex prauo affectu voluntatis; dicitque ſuſpicionem illam eſſe tantum peccatũ veniale quæ procedit ex quodá errore intellectus, quo

quis apprehendit indicia tanquam ſufficientia ad ſuſpicandum de proximo aliquod malum, negligitque perſpicere & examinare num illa ſint ſufficientia; eſt tamen paratus ad ſuſpicionem deponendam, ſi aduerteret cauſam illius non eſſe ſufficientem; ſuſpicionem verò illam eſſe peccatum mortale, quæ oritur ex prauo quodam affectu voluntatis & maleuolentiæ erga alterum, qua fit vt, etiamſi aduertat indicia illa non eſſe ſufficientia, velit nihilominùs pergere in ſua ſuſpicione, quæ eſt de graui aliquo proximi malo, quod in maximam illius vergit infamiam.

Optime S. Auguſtinus, *Duo ſunt,* inquit, *in quibus temerarium iudicium cauere debemus: cùm incertum eſt quo animo quid factum fuerit; vel cum incertum eſt qualis futurus ſit, qui nunc bonus vel malus apparet: ſi ergo quiſpiam v. g. conqueſtus de ſtomacho ieiunare noluit; & tu non credens, id edacitatis vitio tribueris; temere iudicabis; Item ſi manifeſtam edacitatem ebrioſitatemque cognoueris, & ita reprehenderis quaſi numquam ille poſſit corrigi atque mutari; nihilominus temere iudicabis. Non ergo reprehendamus ea, quæ neſcimus quo animo fiunt, neque ita reprehendamus, quæ manifeſta ſunt, vt deſperemus ſanitatem: vitabimus iudicium de quo nunc dicitur: nolite iudicare, ne iudicetur de vobis.* ſuprà. cap. 18

Quæres vtrum ea de quibus dubium eſt quo animo fiant, in meliorem partem ſint interpretanda. Reſpondetur ex hypotheſi, quòd æqualia ſint vtrimque indicia, ſi iudicium de proximo ferre velimus, tunc in partem meliorem ſeu benigniorem eſſe ferendum: quia (vt docet S. Thomas) melius eſt in dubio frequenter falli benè opinando de proximo, quàm malè opinando ſemel decipi. art. 4. ad 1.

Monet tamen rectè Leſſius, quando agitur de vitando aliquo damno, vel de adhibendo remedio, tutius eſſe dubia in deteriorem partem interpretari; non quidem exiſtimando proximum, v. g. eſſe furem vel improbum vel pro cap. 29 dup. 4.

tali habendum eſſe; ſed iudicando ita exteriùs cauendum eſſe, & ſibi vel alteri conſulendum, ac ſi dubia eſſet ipſius proximi probitas. Ita S. Thomas : & hac ratione, dum accipimus perſonam ignotam in ædes, poſſumus licitè rebus noſtris ita cauere, ac ſi dubia eſſet eius probitas, quamuis nullomodò improbam illam iudicemus : ſic etiam ſuperiores quamuis quoad internum affectum erga ſubditos dubia in meliorem partem interpretari debeant; ad præcauendum tamen malum & diſciplinam obſeruandam, itá ſe gerere poſſunt ac ſi de illorum probitate dubitarent.

art. 4. ad 3.

PARAGRAPHVS X.

Quot modis peccetur in octauum hoc Decalogi præceptum.

PECCANT in primis contra octauum hoc Decalogi præceptum; qui deliberatè mendacium aliquod proferunt; quod quidem erit mortale, ſi honori diuino aut proximi bono ſit pernicioſum : peccant etiam qui per hypocriſim vitæ ſanctimoniam fingunt,quod peccatum adhuc grauius erit, ſi ex illo ſequatur aliquod proximi damnum, vt ſi id fiat ad diſſeminandos errores: Item qui habitu aut veſtibus mentiuntur ſexum : vt ſi fœmina veſte virili, aut vir fæminea induatur, ſi id fiat propter aliquem prauum finem; aut ex eo peccati alicuius aut ſcandali periculum immineat.

Peccant qui ſine legitima authoritate iudicis ſibi officium arrogant,aut illud ambiunt,quamuis legum ac iuris ignari : Item iudices qui notitiá illam iuris & legum conſeruare negligunt: qui de cauſa aliqua ad ſe non pertinente iudicialiter cognoſcere, & ſententiam ferre præſumunt:Qui contra allegata & probata, aut contra leges & iura iudicant : qui formam à iure præſcriptá in iudicando non ſeruant : qui ſine vlla præcedenti infamia,aut aliis ſufficientibus indiciis, de occulto alicuius crimine iudicialiter

inquirunt, reum indebitè interrogát, & ad reſpondendũ cogunt: qui fauore, vel reſpectu aliquo humano, aut alio quouis prauo affectu à recto iuſtitiæ tramite deflectunt, ſiue iniuſtam ferendo ſententiam; ſiue cauſarum expeditionem notabiliter differendo, aut aliquid aliud iuſtitiæ contrarium faciendo, aut fieri permittendo: qui pro ſententia ferenda, aliiſque actibus iudicialibus aliquid exigunt vltrà id, quod pro iuſto & honeſto ſtipendio ex lege vel legitima conſuetudine accipere licitum eſt.

Peccant qui crimen aliquod bono communi pernicioſum non denunciant, quando commodè id poſſunt: qui contra alterum litem intentant ex odio, vindictæ appetitu, aut alio quouis prauo affectu: qui fraude, aut iniuſto aliquo proceſſu in litibus vtuntur.

Peccant qui ad teſtimonium ferendum citati, & à legitimo iudice ſecundùm iuris ordinem interrogati aliquid falſum aut ambiguum, & contra ipſius iudicis mentem reſpondent: quod & ſimiliter de ipſis accuſatis & reis intelligi debet; qui etiam prætereà peccant, quando iudici legitimè aliquid ſtatuenti, aut iuſtitiæ miniſtris illius iuſſa exequentibus reſiſtunt, aut vim aliquam inferunt.

Peccant etiam contra hoc præceptum qui alterius honori contumeliam irrogant; in eum verba probroſa & iniurioſa proferunt, eidem peccata occulta palàm exprobrant: aut alia quæuis cum irriſione & contemptu objiciunt.

Peccant qui alterius famæ ſecretò detrahunt; illi crimen aliquod falſum imponunt; aut verum malitioſè adaugent; aut eius peccatum occultum manifeſtant, vel rectè factum perperam interpretantur: Item qui rectè facta alterius inficiantur, vel eadem extenuant, aut de illis ſilent, vel ea frigidè ac ſimulatè laudant; cùm ex ſilentio illo & frigida ſeu ſimulata laude ſequitur aliquod in proximo famæ diſpendium.

Item qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius detractione delectantur; vel qui cum

poſſint & debeant, detractionem non impediunt: qui ſuſurrationibus cauſant diſcordias: qui libellos diffamatorios ſcribunt, aut in vulgus ſpargunt; illos prauo animo legunt, aſſeruant, aut aliis legendos tradunt.

Peccant denique qui deliberatè ac temerè aliquid mali de proximo iudicant, vel ſuſpicantur: qui actiones illius honeſtas vel indifferentes malè interpretantur.

PARAGRAPHVS XI.

De reſtitutione ob huius octaui præcepti violationem facienda.

DVPLEX reſtitutio occurrere poteſt ob huius præcepti violationem facienda, pro duplici damno famæ ſeu honoris ac bonorum fortunæ quod ex ea oriri poteſt: de vtraque breuiter aliquid dicendum eſt.

Atque in primis quod ſpectat ad reſtitutionem bonorum fortunæ, certum eſt ex ijs, quæ præcedenti ſectione dicta ſunt, ratione mendacij aut contumeliæ vel detractionis incumbere obligationem reſtituendi, quoties per illud mendacium aut contumeliam illam ſeu detractionem damni alicuius cauſa iniuſtè data eſt, aliquo ex modis ſectione præcedenti explicatis.

Conſtat prætereà iudicem qui ſiue in ferenda ſententia, ſiue in toto iudiciali proceſſu iniuſtitiam aliquam commiſit, vnde ſecutum eſt damnum innocentis, ad illius compenſationem obligari: ſimiliter & illum, qui falsò alterum accuſauit, aut qui falſum teſtimonium in iudicio detulit, ad reſarcienda damna inde ſecuta teneri.

Quod verò ſpectat ad reſtitutionem famæ & honoris, certum eſt (vt ex communi Theologorum doctrina docet Sotus lib. 4. de iuſt.

quæſt. 6. a. 3. in reſp. ad 4. & poſt illum Valentia diſp. 5. quæſt. 6. de reſtit. pun. 5.) famam ablatam reſtitui debere, ſi tres concurrant conditiones: prima eſt, vt fama reipſa ablata fuerit: ſecunda, vt iniuſtè ablata fuerit: tertia, vt non fuerit recuperata. His tribus conditiónibus concurrentibus

Dicendum 1. eum qui alterum infamauit aſſerendo aliquid falſum de illo, ad famam illi reſtituendam obligari affirmando ſe dixiſſe falſum. Ita S. Doctor, & poſt illum Scotus, Ricardus, Caietanus, Sotus, Nauarrus, & alij apud Valentiam ſuprà, qui tamen id ita eſſe intelligendum exiſtimat, ſi alia ratione famam alterius à ſe iniuſtè læſam ſufficienter reparare non poſſit. q. 62. a. 2. ad 2.

Dicendum 2. illum, qui alterum diffamauit crimen eius verum quidem, ſed occultum patefaciendo, ad famam illius reſtituendam obligari non quidem dicendo ſe falſum dixiſſe; id enim eſſet mendacium quod (vt ex ante dictis conſtat) nunquam licitum eſt; ſed aliqua alia ratione; nimirùm vel dicendo ſe malè & inconſideratè locutum fuiſſe, vt monet S. Doctor: vel ſe antea quidem exiſtimaſſe id eſſe verum, ſed poſtea comperiſſe perperam à ſe id eſſe dictum, vt cenſet Ioannes Major; vel ſi timeatur, ne apud perſonas eruditas aut perſpicacis ingenij ſimiles loquendi modi opinionem de crimine proximi conceptam potius confirment, quàm ex animis eorum doleant, Sotus & Nauarrus, apud Valentiam exiſtimant tacendum eſſe de illò crimine; illumque qui famæ detrimentum paſſus eſt, quacunque data occaſione de alijs rebus commendandum eſſe; vt ſic quædam iniuriæ compenſatio fiat. Addit Valentia poſſe etiam eum, qui verum dicendo alterum infamauit, aliqua verbi ambiguitate aut mentali reſtrictione ad retractandum id quod à ſe dictum eſt: quod tamen vltimum remedium non niſi alijs deficientibus, & in graui aliqua famæ reparandæ neceſſitate cum maxi- in reſp ad 4. in 4. diſt. 15 qu. 16.

Corduba, Toletus, & alij apud Leſſium.

Quæres, vtrum in eo caſu in quo fama reſtitui non poteſt, debeat pecunia compenſari. Reſpondetur probabile eſſe id, quod aſſerunt quidam Doctores, quos citat & ſequitur Valentia, nempe id fieri poſſe, ac proinde faciendum. Probabilius tamen eſſe id, quod Nauarrus, Syl-ueſter, & alij, quos citat, & quibus ſubſcribit Leſſius, docent; nullo ſcilicet pecuniæ pretio famam dignè compenſari poſſe, iuxta illud Prou. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ*; cùm ſit bonum ſuperioris ordinis, nec proinde ad illam compenſationem faciendam vllum obligari. lib. 2. cap. 11. dub. 26. Sup. Dub. 16.

Quod autem de reſtitutione famæ, idem quoque de honoris læſi compenſatione intelligi debet, quoties quis aliquam contumeliam in aliũ protulit, aut quocunque alio modo honorem illius iniuſte læſit: tunc enim illum reparare & perſonæ læſæ ſatisfacere debet, vel ab ea petendo veniam, aut aliquid ſimile faciendo, quod iudicio viri prudentis honoris illius compenſationi ſatis eſſe poſſit.

SECTIO IX.

Explicantur nonum & decimum De-*calogi præceptum.*

Non concupiſces vxorem proximi tui, &c.

Non domum, non agrum, &c. nec vniuerſa quæ illius ſunt.

QVAMVIS ea quæ his duobus vltimis decalogi præceptis prohibentur, iam ſexto & ſeptimo prohibita eſſe videantur, in quibus vt in alijs vetantur, non ſolùm actus exteriores,

ſed etiam interiores diuinæ legi repugnantes; nihilominùs (vt rectè obſeruat Sanctus Doctor) non ſine maxima ratione hæc duo vltima præcepta Deus ſubiunxit aliis præcedentibus; tum vt legum ſuarum perfectionem & ab humanis legibus differentiam oſtenderet: *Leges ſiquidem humanæ* (vt loquitur Catechiſmus Romanus) *rebus tantùm externis contentæ ſunt; diuinæ verò ipſius animi puram ſinceramque caſtitatem atque integritatem requirunt*, tum etiam vt expreſſius moneret, quàm cauti & ſolliciti eſſe debeamus in deuitandis illis peccatis, quæ ſola cogitatione & animi propoſito committuntur: cùm (vt habetur in Concilio Trid.) *Nonnunquam animum grauius ſaucient, & periculoſiora ſint iis, quæ in manifeſto admittuntur.*

1. 2. q. 100. a. 4. & 5.

Part. 3. c. 10.

ſeſſ. 14 cap. 5.

Docet autem Catechiſmus Romanus hoc duplici præcepto non prohiberi illam concupiſcendi vim, quæ nobis à Deo vt authore naturę indita eſt, ſed prauum illius vſum, & effrenatam illam cupiditatem, quæ fines à recta ratione conſtitutos tranſgreditur, ſiue res malas appetendo, vt adulteria, ebrietates, &c. ſiue res quidem bonas, ſed iniuſtè & inordinatè deſiderando. Quæ quidem cum ſatis conſtent ex iis, quæ præcedentibus ſectionibus explicata ſunt, hîc breuiter adiungemus modos aliquos, quibus Romanus Catechiſmus declarat, hæc duo vltima Decalogi præcepta poſſe violari.

ſuprà.

Atque in primis docet peccare in nonum Decalogi præceptum, non modò illum, qui alterius vxorem adultero affectu concupiſcit, ſed etiam qui eam ſibi matrimonio iungi præmaturo & inordinato affectu optat; tum propter illius deſiderij peruerſitatem; tum etiam propter periculum, ne ex illo inducatur ad optandam viri mortem, aut illegitimum vxoris eius complexum concupiſcendum. Quod quidem non ſolum de mulieribus coniugatis, ſed etiam de illis quæ alteri deſponſatæ ſunt, intelligendum eſſe dicit; has ſiquidem concupiſcere non licet; ſicut nec pacta ſponſaliorum reſcindere,

nec fidem datam violare licitum eſt.

Quod vero ſpectat ad decimum & vltimum pręceptum, docet idem Catechiſmus in illud peccare præſertim eos, qui nimis auidè diuitias expetunt, aut alienis opibus inhiant : qui modis prauis & illicitis artibus opes augere concupiſcunt: qui lucri captandi gratia erga ludos aleę immoderatè afficiuntur.

Peccare item mercatores, qui rerum penuriam annonæque caritatem optant : qui egrè ferunt, vt ſint alij præter ipſos qui vendant aut emant, quo ipſi cariùs vendere aut viliùs emere poſſint : qui alios egere cupiunt, vt vendendo & emendo magis lucrentur.

Similiter & milites qui militiæ nomen dant, aut bellum expetunt, vt impunè furentur : medicos etiam, qui morbos aliorum exoptant: aduocatos, procuratores, & etiam iudices qui lites multiplicari & protrahi cupiunt : artifices denique, qui quæſtus auidi earum rerum, quæ ad victum aliaſque vitæ neceſſitates pertinent, penuriam exoptant, vt indè plurimum lucri faciant.

Porrò quàm noxia ſint & perniciosa hæc praua & inordinata deſideria, ſi deliberatè animo foueantur, teſtatur Apoſtolus his verbis: *Nihil intulimus in hunc mundum : haud dubium quòd nec auferre quid poſſumus : habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus : nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem, radix enim omnium malorum eſt cupiditas.* 1. *Timoth.* 6.

Atque hactenùs de legis diuinæ præceptis ad ipſius ſupremi optimi & maximi Legiſlatoris majorem laudem & gloriam.

CAPVT V.

De Præceptis Eccleſiæ.

Cap. 3. ECCLESIÆ præcepta quinque communiter numerantur, vt videre eſt apud Petrum Caniſium in ſumma doct. Chriſt. in quorum primo & ſecundo ſanctificatio dierum feſtorum, & in ijſdem diebus Miſſæ auditio præſcribitur: in tertio ieiunium certis diebus ſeruandum iniungitur: in quarto & quinto confeſſio Sacramentalis ſemel ſaltem in anno facienda, & ſacra Euchariſtia ſaltem in Paſchate ſumenda præcipitur. Et de primo quidem & ſecundo egimus ſuprà in explicatione Decalogi: quartum & quintum etiam explicauimus in tract. de Sacramentis: quare tunc de ſolo tertio, ſcilicet de Ieiunij ſeruandi præcepto, aliquid dicendum nobis ſupereſt.

SECTIO VNICA.

Explicatur tertium Eccleſiæ præceptum, quod eſt de ieiunio.

PARAGRAPHVS I.

Quid ad debitam ieiunii obſeruationem requiratur.

IEIVNII nomen tribus modis accipi ſolet. Primò pro abſtinentia à vitijs & peccatis, iuxta illud S. Auguſtini: *Ieiunium magnum &*

ò generale eſt abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſaculi, quod eſt perpetuum ieiunium. Secundò pro abſtinentia à quolibet cibo & potu; diciturque Ieiunium naturale, quale requiritur ex præcepto Eccleſiaſtico ad ſumptionem Euchariſtiæ, vt ſuprà dictum eſt. Tertiò denique pro abſtinentia quadam & cibi ſubſtra- tra. de
ctione ſecundùm formam ab Eccleſia præſcri- ſac. c.
ptam; & vocatur ieiunium Eccleſiaſticum: de 5.
quo propoſita quæſtio intelligenda eſt. Pro cuius reſolutione,

Dicendum eſt tria præſertim requiri ad debitam Ieiunij Eccleſiaſtici obſeruationem.

Primum eſt ciborum delectus, ſeu abſtinentia à carnibus, vt docet S. Thomas, & conſtat ex 2.2. q.
perpetuo Eccleſiæ vſu & traditione, cuius teſtes 147.
ſunt S. Baſilius hom. 1. de Ieiunio, S. Auguſti- a. 6.
nus lib. 20. contra Fauſtum cap. 5. & alij plurimi apud Azorium lib. 7. cap. 10. quæſito 6. Quamuis autem olim non à carnibus ſolùm, ſed etiam ab iis quæ à carne procedunt, vt ab ouis & lacticiniis, in diebus ieiuniorum eſſet abſtinendum, vt habetur ex reſcripto S. Gregorij Papæ ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum; imò in quibuſdam ſolemnioribus Ieiuniis v.g. ſex diebus hebdomadæ ſanctæ cibis tantum aridioribus, pane videlicet, aqua & oleribus veſci liceret, vt teſtatur S. Clemens lib. 5. cap. 17. & S. Epiphanius hæreſi 75. Eccleſia tamen ob cauſas rationabiles de priſtino illo rigore nonnihil remiſit, & abſtinentiam illam ſtrictiorē cuiuſque deuotioni relinquens, in quadrageſima quidem vniuerſim à carnibus & ouis abſtinendum eſſe cenſuit, & lacticiniorum vſum in pleriſque locis indulſit; in aliis autem ieiuniorum diebus per annum, etiam ouorum queſt.
vſum conceſſit: de quibus tamen vt rectè mo- 1. de
net Bonacina) conſuli debet & ſeruari cuiuſque præc.
loci legitima conſuetudo, quæ eſt optima legum Eccl.
Eccleſiaſticarum interpres. pun.2.

Secundum eſt vnica in die refectio vt do- ſup. a.
cet S. Thomas, & communiter cum illo 6.

Theologi omnes: quod meliùs probari non poteſt (vt obſeruat idem S. Doctor, & poſt illum Bonacina ſuprà pun. 3.) quàm ex perpetua & vniuerſali Eccleſiæ praxi; cùm nullum ſuper hac re decretum reperiatur.

Tertium denique eſt certum refectionis tempus, ita vt refectio illa vnica, non prandij, ſed cœnæ rationem obtineat, vt tradit idem S. Do-
ſuprà art.7. ctor, & conſtat ex S. Ambroſio Serm. 8. in Pſal. 118. & ex S. Gregorio hom. 36. in Euangelia. Et olim quidem aliis ieiuniorum diebus hora nona (quæ eſt tertia poſt meridiem) erat ordinarium ſoluendi ieiunij tempus: in quadrageſima verò vſque ad veſperam prorogari ſolebat,
ſerm. 3. de quadrag. vt teſtatur S. Bernardus, *Hactenùs*, inquit, *vſque ad horam nonam ieiunauimus ſoli, nunc (in tempore quadrageſimæ ſcilicet) vſque ad veſperam ieiunabunt pariter vniuerſi reges & principes, clerus & populus, nobiles & ignobiles, ſimul in vnum diues & pauper.*

Eccleſia tamen his poſterioribus ſæculis, tum ob infirmitatem corporum quæ mundo ipſo ſeneſcente minus vigoris retinent, tum ob alias rationes tacito conſenſu indulſit, vt hora illa veſpertina licitè anticipetur, & in quadrageſima diebuſque aliis præſcriptis circa meridiem ieiunium ſolui poſſit, atque vt præter illam refectionem modicum aliquid cibi ſerò per modum cœnulæ ſeu collatiunculæ (vt vocant) ſumeretur. Ita docent Nauarrus, Armilla, Leſ-
Supra pu. 3. & 4. ſius, Azor, Reginaldus, Toletus, & alij apud Bonacinam. Diximus modicum aliquid cibi: qui enim notabiliter excederet, haud dubiè ieiunium frangeret.

Porrò quantum cibi ſumere liceat in eiuſmodi cœnula, difficile eſt determinare: Azorius & alij apud Bonacinam ſentiunt quantitatem trium vel quatuor vnciarum panis & fructuum licitè ſumi poſſe; Reginaldus apud eumdem exiſtimat, non eſſe notabiliter excedendã quartã partem eorum, quæ ipſi ieiunanti ad ordinariam cœnam ſufficerent: Toletus omnium opti-

me cenſet in eo ſpectandum eſſe morem locorum, prout à piis & timoratis perſonis ſeruari ſolet ieiunium: & intra illius limites vnumquemque licitè ac tutò continere ſe poſſe.

Rectè autem monet Laymannus, cautè intelligendum eſſe id quod docet Caietanus verbo *ieiunium* cap. 1. non referre, quid quiſquis in ſerotina cœnula ſumat, ſi modum non excedat, additque conſuetudinem Eccleſiæ à piis & timoratis ſeruatam hanc eſſe, vt in cœnula illa ſerotina non modò quantitas, ſed etiam qualitas & delectus ciborum obſeruetur, vtque nihil aliud cum pane niſi fructus aliquot vel olera in modica quantitate ſumantur: neque ſibi probari, quod aliqui nimis liberaliter adhibent, placentas & alia ſimilia obſonia butyro frixa: quamuis iuſculi cocti vſum vrgente præſertim aliqua infirmitate aut neceſſitate, licitè indulgeri poſſe exiſtimet. Cap. 1 de obſeru. ieiu.

Ex dictis colligitur 1. crebriore potus ſumptione non ſolui ieiunium, vt docet S. Thomas: licet, ſi quis temperantiæ modum in potu excederet, haud dubiè peccaret, grauiter quidem aut leuiter, pro ratione grauitatis vel leuitatis exceſſus. ſup. art 6. ad 2.

Infertur 2. neque etiam ſolui ieiunium, ſi aliquid ſumatur per modum medicinæ; niſi fortè (vt obſeruat S. Doctor) in fraudem ieiunii aliquid eiuſmodi ſumatur in notabili quantitate. ſup. ad 3.

Infertur 3. lectores & miniſtros menſæ in monaſteriis aliiſque communitatibus aliquid præſumentes non peccare, nec ideò ab illis ieiunium ſolui, vt ex Nauarro, & Caietano docet Leſſius: cum id ab eis fiat veluti inchoando prandium: ſicut etiam ieiunium non ſolueret is, qui v. g. ob negotium aliquod à menſa auocaretur, & refectionem inchoatam interrumperet, & poſtmodùm negotio abſoluto ad menſam rediret, & prandium ſeu cœnam perficeret. lib. 4. cap. 2. dub. 2.

Quæres vtrum anticipare notabiliter horam

refectionis in die ieiunij, ſit peccatum mortale. Nauarrus & quidam alij affirmant: Toletus tamen & plures alij, quos citat & ſequitur Leſſius ſuprà, nonniſi veniale peccatum committi exiſtimant: imò dicit nullum fore peccatum, ſi iuſta aliqua cauſa ſubſit; ſicut nec ſi veſpertina cœnula manè vel meridiè vrgente aliqua cauſa rationabili ſumeretur, cœna in veſperum dilatâ.

PARAGRAPHVS II.

Quæ ſit obligatio ieiunij.

CErtum & indubitatum eſt apud omnes Catholicos præceptum Eccleſiaſticum ieiunij obligare ad ſui obſeruationem ſub peccato mortali, vt ex communi Theologorum
Sup. dub. 5 conſenſu docet Leſſius, probatque ex eo quod can. 68. Apoſtolorum & can. 56. ſexti Concilij generalis, item can. 19. Concilij Gangrenſis & pluribus aliis, violatores ieiunij excommunicationis pœna plectuntur; quæ tamen ab Eccleſia nuſquam niſi ob peccatum aliquod mortale infligi ſolet, vt infrà ſuo loco explicabitur; vnde ſequitur illum peccare mortaliter, qui abſque legitima cauſa ieiunium aliquod ab Eccleſia præſcriptum frangit.

Verùm difficultas eſt, quas perſonas & quibus temporibus præceptum illud obliget. Quod
art. 4. ſpectat ad primum, docet S. Thomas omnes Chriſtianos, cuiuſcunque ſint dignitatis aut perfectionis, præcepto ieiunij obſtringi, niſi iuſta aliqua cauſa excuſentur: vnde etiam in Concilio Viennenſi (vt habetur cap. *Ad noſtrum* de hæreticis) inter alia praua Beguardorum & Beguinarum dogmata damnatum eſt tanquam hæreticum illud, quo aſſerebant, ſolos imperfectos ad ieiunia obligari, perfectos verò ab illis eſſe exemptos.

Diximus (niſi iuſtâ aliquâ cauſâ excuſentur) ſunt enim cauſæ aliquæ ob quas excuſari poteſt

quiuis ab obſeruatione ieiunij; quæ communiter ad tria capita reduci poſſunt, vt videre eſt apud Leſſium, Bonacinam, Nauarrum, & alios locis ſuprà citatis; ſcilicet ad impotentiam, laborem, & pietatem.

Ratione impotentiæ excuſantur quotquot, qui ſine graui aliquo incommodò vel notabili damno ieiunare non poſſunt; vt infirmi, conualeſcentes, debiles, (accedente præſertim medicorum iudicio:) item mulieres prægnantes, & lactantes: item pauperes, qui non habent quod eis ad vnicam comeſtionem commodè ſufficiat: ob eam cauſam excuſantur pueri & adoleſcentes vſque ad annum vigeſimum primum completum, vt docet S. Thomas, & poſt illum Abulenſis, Nauarrus, Azorius, Leſſius, Reginaldus, Toletus, & plures alij apud Bonacinam: & excuſantur etiam ſenes præſertim ſexagenarij; quos tamen ab hac ieiunij obſeruatione minimè exemptos eſſe docet Abulenſis apud Bonacinam ſuprà, ſi ita robuſti ſint, vt certum ſit eos ex ieiunio nullum detrimentum in viribus corporis pati; ſicut è contrà Leſſius & alij quos citat, exiſtimant, etiam ante illam ætatem eximi licitè poſſe à ieiunio illos, in quibus vires & calor naturalis notabiliter minui incipiunt. Quod ſi dubitetur, an eiuſmodi ſenes ſatis virium habeant ad incommoda ieiunij ferenda; tunc ad illud ſeruandum minimè cenſentur obligati, præſertim in præfata ætate ſexagenaria, vt docet idem Leſſius ſuprà. art. 4. ad 4. ſup. pu. vlt ſup. ſup.

Ratione laboris eximuntur illi, qui tali labore victum ſibi comparant, cum quo ieiunium viri prudentis iudicio conſiſtere non poteſt; quales ſunt agricolæ, fabri ferrarij, & ſimiles operarij, ſiue diuites ſint, ſiue pauperes, vt ex declaratione Eugenij 4. docet Leſſius: imò Abulenſis, Azorius, & alij apud Bonacinam cenſent, eiuſmodi operarios excuſari à ieiunio, non ſolùm die illo quo laborant, ſed etiam eo quo laborem intermittunt, ſi ieiunando laborem præcedentis aut ſequentis diei ſine graui incommodo ferre ſup.

non poſſint: ſimili ratione excuſantur viatores, præſertim pedibus iter facientes ob aliqua negotia quæ commodè differri nequeunt; quando itineris laborem ſimul cum ieiunii moleſtia ſine graui incommodo ferre non poſſunt.

Qui verò ſolius delectationis gratia, puta venationis, deambulationis, iter alioquin longum ſuſciperent, non excuſarentur; cùm in aliud tempus differre poſſent: ſicut nec artifices, nec operarii illi, quorum labor exiguus eſt, & facilè cum ieiunio tolerari poteſt: quales Bonacina dicit eſſe tonſores, pictores, ſartores, &c.

Demùm ratione pietatis excuſantur omnes, qui operibus præſtantioribus vel maioris momenti incumbunt, quæ vna cum ieiunio abſque graui incommodo perficere non poſſunt; qualia ſunt opera miſericordiæ corporalis vel ſpiritualis: item opera religionis, vt concionari, docere, ſacramenta miniſtrare, ornare templa, &c.

Porrò cùm dicimus hos vel illos à præcepto ieiunij excuſari, id intelligi debet quatenùs per illud præceptum vnica ſolùm refectio præcipitur, non verò quatenùs carnium & aliorum huiuſmodi ciborum vſus prohibetur; qui quidem rarius concedi ſolet, nec niſi ratione grauioris alicuius neceſſitatis: quæ ſi euidens ſit & vrgeat, poteſt quis carnibus & aliis cibis vetitis licitè veſci etiã abſq; vlla diſpenſatione, quando ſuperior commode adiri non poteſt: quod ſi neceſſitas non ita vrgeat, vel de illa non tam euidenter conſtet, diſpenſatione ſuperioris opus eſt, vt
dub. 6 docet Leſſius: qui etiam addit ex Toleto, iis, quibus carnium vſus conceditur, his etiam cenſeri permiſſam ſecundam refectionem: quod tamen rectè limitat idem Leſſius, ſi ratione alicuius infirmitatis aut debilitatis id conceſſum ſit: non autem ſi ea ſolum de cauſa, quia aliquis à piſcibus abhorret, vel quia piſces eius temperamento nocere cenſentur: tunc enim nulla ſubeſt cauſa, cur ſecunda refectio concedatur.

Quod ſpectat ad tempora ieiuniorum, quæ ab Eccleſia præſcripta ſunt, antiquiſſimum & apud

SS. Patres maximè teſtatum & commendatum ſemper fuit ieiunium quadrageſimæ, quod quidem teſte S. Ignatio epiſt. ad Philippenſes, S. Hieronymo epiſt. 54. ad Marcellam, & S. Leone ſerm. 9. de quadrageſima ab Apoſtolis inſtitutum eſt ad exemplum Chriſti Domini. Hoc autem ieiunium à feria 4. cinerum vſque ad ſabbatum ſanctum incluſiuè obſeruari debet, ſolis diebus Dominicis exemptis, in quibus ſola à carnibus abſtinentia ſeruatur: vnde mortaliter peccant, qui feria quinta hebdomadæ ſanctæ ſoluunt ieiunium: qui abuſus in Concilio Laodiceno can. 50. omninò improbatur, vbi dicitur. *Non opportere in quadrageſima quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium ſolui, & totam quadrageſimam inhonorari.*

Præter quadrageſimale ieiunium, religiosè obſeruatum fuit in vniuerſa Eccleſia ieiunium quatuor temporum; quod quidem vel ab ipſis Apoſtolis, vel non multò poſt Apoſtolorũ tempora inſtitutum fuit, vt variis SS. Patrum teſtimoniis probat Laymannus. Alia etiam ieiunia indicta ſunt in vigiliis quarumdam feſtiuitatum ſolemniorum, Chriſti Domini, Sanctiſſimę Virginis Deiparæ, Apoſtolorum, aliorumq; ſanctorum: de quibus conſulendæ ſunt locorum leges & conſuetudines, & id obſeruandum, quod in qualibet regione ſeu diæceſi lex ſeu conſuetudo legitima præſcribit: ſi tamen vigiliæ alicuius ieiunium incideret in diem Dominicam, anticipari deberet præcedenti ſabbato, vt habetur cap. *Ex parte*, de obſeruatione ieiuniorum, & ex communi Eccleſiæ vſu ſatis conſtat. Cap. 2 de obſerua. ieiun.

Singulis quoque hebdomadibus diebus veneris & ſabbati à carnibus abſtinendum eſt, vt conſtat ex communi Eccleſiæ praxi, & habetur ex c. *Quia dies*, diſt. 5. de conſecr. & ex cap. vlt. de obſeruat. ieiun. vbi tamen excipitur ſi feſtum Natalis Domini in feriã 6. incidat: in illo enim caſu *Illi, qui nec voto, nec regulari obſeruantia obſtricti ſunt* (vt loquitur Innocentius III.) propter feſti excellentiam carnibus veſci poſſunt ſecun-

dùm conſuetudinem Eccleſiæ generalis: nec tamen reprehendi debent, qui ob deuotionem voluerint abſtinere. In aliquibus etiam Galliæ noſtræ partibus conceſſus eſt eſus carnium diebus Sabbathi à Chriſti Domini natali vſque ad Purificationem.

Seruatur etiam abſtinentia à carnibus in feſto S. Marci, & in tribus rogationum: quod quidem iam olim in Romana Eccleſia vſitatum fuiſſe teſtatur ordo Romanus cap. de Litania minore.

PARAGRAPHVS III.

Quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præceptum.

PECCANT in primis, qui abſque iuſta cauſa aut legitima diſpenſatione in diebus ab Eccleſia præſcriptis non ieiunant, aut ieiunium inchoatum ſoluunt: qui abſtinentiam violant, carnibuſque aut aliis cibis vetitis veſcuntur; cum hac tamen differentia, quòd quoties quis edit cibos vetitos, toties peccet mortaliter: qui verò per ſecundam refectionem ieiunium violauit, non ampliùs peccet, ſaltem mortaliter, ſi poſteà pluries comedat, vt ex
ſup. c. 1. communi Theologorum conſenſu docet Laymannus.

Peccant quoque mortaliter, qui in die ieiunij crebrius comedũt aliquid, licet in exigua quan-
ſup. dub. 2 titate: quamuis enim (vt dicit Leſſius) ſemel vel iterùm paucas buccellas extra refectionis tempus comedere non ſit niſi peccatum veniale; ſi tamen id crebriùs fiat, puta ſepties vel octies, cenſebitur eſſe mortale; quia crebræ illæ comeſtiunculæ æquiualent notabili refectioni.

Peccant etiam qui in cænula ſeu collatiuncula veſpertina notabiliter excedunt vltra quam ieiunij ratio exigit, prout à piis & timoratis ſeruari ſolet.

Peccant qui alios ad ieiunium violandum inducunt perſuaſionibus, irriſionibus, aut alio

quouis modo : item caupones qui cœnam ſeu alteram refectionem apponunt iis, quos probè ſciunt ad ieiunium obligari ; quod quidem intelligendum eſt (vt monet Leſſius) quando dub. abſque graui aliquo ſuo incommodo illis negare poſſunt : & etiam quando nullum inde 4. ſcandalum ſecuturum vident : aliàs ſi timeatur ne iis, quibus cœna negatur, grauiùs Deum offendant, blaſphemias & conuitia proferendo; aut aliquid ſimile faciendo, poterit illis apponi : qua ratione dicit Leſſius interdum excuſari patres aut matres familias cœnam famulis & domeſticis in die ieiunij permittentes, ne, ſi denegetur, grauiùs Deum offendant : aliàs ſi nihil ſimile timeatur, permittere non debent, ne peccatis eorum cooperentur.

Ad hoc præceptum quoque reduci poteſt peccatum eorum, qui temperantiæ & ſobrietatis in cibo & potu limites tranſgrediuntur, etiam in aliis diebus in quibus, nulla eſt ieiunandi obligatio : qui ſe cibis ingurgitant, vnde notabile damnum in ſanitate percipiunt ; qui ex nimio potu inebriantur, ſeipſoſque vſu rationis per ebrietatem priuant : qui alios ad largiùs bibendum inducunt, vnde ſequuturam præuident ebrietatem : quod quidem ebrietatis peccatum eo grauius eſt, ſi ex illo alia peccata ſecutura præuideantur, puta blaſphemiæ, immunditiæ, & ſimilia.

CAPVT VI.

De cenſuris Eccleſiaſticis & irregularitate.

CENSVRÆ nomen ex veteri Romanorum iure deſumptum, ab Eccleſia vſurpatum eſt ad ſignificandam pœnam ſpiritualem, per quam homo baptizatus delinquens ac contumax, authoritate ipſius Eccleſiæ bonorum quorumdam ſpiritualium vſu priuatur, vt docet & fusè explicat Suares, & plenius ex infra dicendis intelligetur.

diſp.1. de cēſuris ſect.1.

SECTIO I.

De cenſuris in communi.

CVM plurima ſint & varia, quæ de cenſuris in genere à Theologis diſputantur, nos pro ratione inſtituti noſtri ſeligemus ea, quæ cognitu magis neceſſaria aut vtilia viſa ſunt, & paragraphis ſequentibus breuiter explicabimus.

PARAGRAPHVS I.

In quibus perſonis reſideat ferendarum cenſurarum poteſtas.

DICENDVM eſt poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras reſidere in prælatis Eccleſiæ, iuriſdictionem in foro exteriori non impeditam habentibus; ac proinde in ſummo Pontifice, reſpectu omnium Chriſtianorum; & præterea in Epiſcopis, Archiepiſcopis, Patriarchis, reſpectu ſibi ſubditorum, vt docet S. Thomas, & ſatis conſtat ex perpetuo vſu totius Eccleſiæ. in 4. diſt. 18. q. 2. a. 2.

Eamdem etiam poteſtatem ferendi cenſuras obtinet legatus à latere ſummi Pontificis, vt habetur ex cap. *Legatus*, de officio Legati in 6. Item Vicarius Papæ aut Epiſcopi, vt Theologi communiter docent, & habetur ex cap. *Licet*, de officio vicarij. Docet etiam Suarez (quem citat & ſequitur Bonacina quæſt. 1. de cenſ. pu. 2.) eamdem poteſtatem habere Capitulum ſede vacante, & ipſius Capituli vicarium: Item Abbates, Prouinciales, & alios regularium præpoſitos ac ſuperiores habentes poteſtatem in foro exteriori reſpectu ſibi ſubditorum.

Hæc autem poteſtas ferendi cenſuras ab Ordinariis delegari poteſt cuilibet Clerico priuilegiis Clericalibus gaudenti, vt habetur ex cap. vlt. de officio Ordinarij; non verò laico, quamuis religioſo; nec etiam Clerico coniugato, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina ſup. ac multò minus fœminæ, vt habetur ex cap. *Dilecta* de maioritate & obedientia, & fuſiùs explicat & probat Suares. diſp. de cẽſ. ſect. 3.

PARAGRAPHVS II.

In quaſnam perſonas cenſuræ ferri poſſint.

DIcendum eſt ferri poſſe in omnes & quaſcunque perſonas baptizatas, rationis & doli capaces, in ſtatu viæ exiſtentes, illiuſque ſubditas à quo cenſuræ feruntur.

Dicitur 1. perſonas illas, quæ cenſuris feriri poſſunt, debere eſſe baptizatas, aliàs Eccleſia in eas nullam obtinet iuriſdictionem, iuxta illud Apoſtoli: *Quid mihi de iis, qui foris ſunt iudicare*, quod etiam conſtat ex cap. *Gaudemus*, de diuortiis, & cap. *Iudæis*, diſt. 45.

Dicitur 2. (rationis & doli capaces) cenſura enim eſt peccati pœna: peccatum verò præſup-
qu. 1. ponit peccatorem eſſe rationis & doli capacem;
de céſ. vnde infert Suares & poſt illum Bonacina,
p. 4. etiam impuberes, ſi doli capaces ſint, poſſe cenſuris plecti: quamuis id fieri non ſoleat, niſi poſtquàm pubertatis annos attigerint.

Dicitur 3. (in ſtatu viæ exiſtentes) *Non enim*
cauſa (vt rectè obſeruat Gratianus) *Dominus dixit:*
24. q. *quacunque ligaueritis ſub terra; ſed ſuper terram:*
2. *oſtendens ſcilicet, quod viuentes pro varietate meritorum ſuorum ſoluere poſſumus vel ligare: de mortuis autem ſententiam ferre non poſſumus: ſed* (vt
Epiſt. ait S. Leo) *horum cauſa Dei iudicio reſeruanda eſt.*

90. ad Poteſt quidem Eccleſia vel Prælatus declarare
Ruſti- mortuum aliquem, dum viueret, cenſuras in-
cum. curriſſe: eaſque aduerſus eum executioni mandare, v. g. priuare illum Eccleſiaſtica ſepultura, vetare ne pro illo ſuffragia aut ſacrificia offerantur: & è contrà, ſi aliquis excommunicatus moriens contritionis & pœnitentiæ ſigna exhibuit, à pœna illius excommunicationis illum eximere, non quidem abſoluendo, ſed permittendo aliis, vt eum in loco ſacro ſepeliant,

ac pro illo ſuffragia & ſacrificia offerant.

Dicitur denique (ſubditas eius à quo cenſuræ feruntur :) ſicut enim nullus poteſt legibus ſuis aut decretis illum obligare qui non eſt ſibi ſubditus; ſic nec illum ad id pœnis cogere, vel renuentem cenſuris punire.

PARAGRAPHVS III.

Ob quam cauſam cenſura infligantur.

DICENDVM eſt cenſuras infligi ob peccatum mortale exterius, opere completum, cum contumacia.

Dicitur 1. (ob peccatum :) quia pœna, vt iuſtè infligatur, ſupponit culpam, cùm innocens iuſtè puniri non poſſit: vnde (vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina) vbi non eſt peccatum, ibi nullus eſt cenſuræ locus. ſup. pu. 3.

Dicitur 2. (mortale) quod intelligi debet de cenſuris grauioribus, puta excommunicatione maiori, ſuſpenſione ab ordine, interdicto generali, &c. eiuſmodi enim pœnæ, cùm ſint grauiſſimæ, nonniſi ob culpam grauem iuſtè infligi poſſunt, vt docent Nauarrus, Suares, & plures alij apud Bonacinam ſup. & habetur ex cap. *Nemo Epiſcoporum.* & cap. *Nullus Sacerdotum* 11. quæſt. 3. & ex Concilio Trid. ſeſſ. 23. ibid. cap. 3. de reform. Vnde ſequitur (vt rectè obſeruat Laymannus cap. 5. de cenſuris in communi) nullam incurri cenſuram grauiorem, quandocunque ob ignorantiam aliquam aut inaduertentiam ſeu imperfectionem actus peccatum commiſſum non cenſetur eſſe mortale.

Quod autem ſpectat ad cenſuras minùs graues, vt excommunicationem minorem, ſuſpenſionem leuem, pro leuioribus interdum & venialibus peccatis infligi poſſunt, vt ex Suare, Toleto & aliis docet idem Bonacina ſup.

Dicitur 3. (exterius:) quia ob peccatum merè internum cenſura infligi non poteſt, cùm Eccleſia de rebus occultis & merè internis non iudicet, vt docent Sotus, Syluester, Suares, & plures alij apud Bonacinam ſupra: & habetur ex cap. *Erubeſcat*, & cap. *ſicut tuus*, de ſimonia.

Dicitur 4. (opere completum:) ad incurrendam enim cenſuram requiritur effectus completus, quem legiſlator intendit cenſura punire, v. g. ſi quis ex voluntate occidendi Sacerdotem ſagittam in eum proiiciat, ſed illum non attingat; tunc enim, quamuis grauiter peccauerit, non incidit tamen in excommunicationem latam contra percuſſores Clericorum.

Dicitur 5. (cum contumacia:) cùm enim cenſura ſit *Pœna medicinalis*, vt dicitur cap. 1. de ſententia excom. non intelligitur per modum vltionis & vindictæ; ſed exhibetur per modum medicinæ ad hominem à peccato auertendum; & ex conſequenti præſupponit ſemper admonitionem aliquam præcedentem, quæ ſine contumacia reſpui non poteſt. Et de excommunicatione quidem conſentiunt omnes, vt videre eſt apud Bonacinam ſup. de reliquis verò cenſuris idem etiam docet Suares, Ægidius, & alij apud c. 5. de eumdem Laymannum; & conſtat ex cit. cap. 1. cenſ. de ſententia excomm.

PARAGRAPHVS IV.

Quæ forma in ferendis cenſuris obſeruanda ſit.

FORMA in cenſuris ferendis obſeruanda ſecūdùm communem Eccleſiæ praxim duo requirit. Primum eſt, vt admonitio aliqua præcedat, vt habetur ex cap. *Sacro*, de ſententia excomm. & ex cap. *Reprehenſibilis*, de appellationibus, & ex cap. *Statutum* de ſententia excomm. in 6. Ratio eſt, quia cenſura fertur tan-

tum in contumaces contra Eccleſiam vel ſuperiorem, vt ſupra dictum eſt: niſi autem admonitio aliqua præcedat, non poteſt quis cenſeri contumax. Hæc eſt autem differentia inter cenſuras quæ infliguntur pro præteritis culpis eluendis, & illas quæ infliguntur pro futuris cauendis; quód hæ non requirant admonitionem diſtinctam ab ipſa lege vel prohibitione, quæ eo ipſo quo promulgatur vel notificatur, ſufficientem admonitionem continere cenſetur; illæ verò expreſſam & diſtinctam admonitionem requirant, vt docent Suares, Filiucius, & alij apud Bonacinam. ſup. pu. 9.

Triplex autem regulariter admonitio præmitti debet tribus diſtinctis dierum aliquorum interuallis, vt habetur ex cap. *omnes decimæ* 16. q. 7. & cap. *Constitutionem* de ſententia excomm. in 6. niſi neceſſitas aliqua aut rationabilis cauſa trinam illam admonitionem aut plurium dierum interuallum impediat, vt habetur ex citato cap. de ſententia excomm.

Secundum eſt, vt cenſura feratur in ſcripto, quo exprimatur ſpecies cenſuræ quæ infligitur, nomen illius cui infligitur, & cauſa ob quam infligitur; aliàs ferens cenſuram ſolo verbo ſine ſcriptura, mortaliter peccat, (vt ex communi Doctorum conſenſu docet Bonacina) incurritq; ſup. pu. 8. ſuſpenſionem ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem: quam etiam ſuſpenſionem incurrit is, qui parti petenti ſententiæ latæ exemplar non concedit intra menſem, vt habetur ex cap. *Cum medicinalis* de ſententia excomm. in 6. Eximuntur tamen ab hac ſuſpenſionis pœna Epiſcopi ferentes cenſuram ſine ſcripto; non enim in citato capite fit mentiō Epiſcoporum: quando autem in cenſuris ſuſpenſionis vel interdicti non fit expreſſa mentio Epiſcoporum, certum eſt Epiſcopos iis non ligari, vt habetur ex cap. *Periculoſum* de ſententia excomm. Eximuntur etiam ab hac pœna quicunque ſuperiores ferētes cenſuram ſine ſcripto, quando id ſolummodò faciunt ob vrgentem aliquam & iuſtam cauſam, vt obſer-

uat idem Bonacina; qui etiam rectè monet, quòd, quamuis nulla huiuſmodi cauſa vrgente illicitum ſit cenſuram aliquam ferre ſine ſcripto, hæc tamen cenſura valida eſt.

PARAGRAPHVS V.

Quænam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent.

QVatuor præcipuæ à Theologis numerantur. Prima eſt ignorantia inuincibilis ſeu inculpabilis tum iuris tum facti. Atque in primis communis eſt Doctorum ſententia ignorantiam inculpabilem iuris excuſare ab incurrenda quauis cenſura; cum quis ſcilicet inculpabiliter ignorat prohibitioné aliquã, aut eſſe legé latã à iure vel ab homine. Ratio eſt quia ad incurrendam cenſurã requiritur contumacia: ſed vbi adeſt ignorantia eiuſmodi inculpabilis, nulla committitur contumacia; ergo nec vlla cenſura incurritur. Ita Sylueſter, Nauarrus, Henriques, Filiucius, Suares, & plures alij apud Bo-
q. 2. pu. 1. nacinam, & habetur ex cap. 2. de conſtit. in 6. vnde colligitur illum, qui ſcit quidem delictum aliquod eſſe diuina lege vetitum, ſed neſcit illud eſſe quoq; ab Eccleſia ſpeciali lege prohibitum; ſi delictum illud committat, quamuis alioquin grauiter peccet, nullam tamen cenſuram incurrere, vt Doctores ſuprà citati docent.

Quòd autem etiam ignorantia facti ſeu qualitatis facti excuſet à cenſuris incurrendis, aſſerunt iidem Doctores & plures alij apud eumdem Bonacinam: & conſtat tum ex cap. *Si vero* 1. de ſent. excomm. tum etiam ex eo quòd eiuſmodi facti vel qualitatis facti ignorantia interueniente, nulla quoque adſit aduerſus Eccleſiam contumacia: vnde patet eum, qui occidit ſacerdotem putans ſe occidere hominem laicum, quamuis grauiter peccet, non tamen incurrere excommunicationem.

Addit idem Bonacina ex Suare, Nauarro, & aliis quos citat, etiam ignorantiam pœnæ, id eſt cenſuræ, excuſare ab ipſa cenſura incurrenda: v. g. illum, qui ſciret quidem Sacerdotis percuſſionem eſſe diuina & Eccleſiaſtica lege prohibitam, ſed ignoraret ſub excommunicationis pœna prohibitam eſſe: ſi Sacerdotem percutiat, quamuis peccet, nullam tamen incurrere excommunicationem.

Secunda cauſa excuſans ab incurrendis cenſuris eſt appellatio iuſta & debitè facta: quæ tamen cauſa locum habet ſolummodo in cenſuris illis, quæ ſub conditione feruntur; vt quando iudex vel Prælatus inferior præcipit alicui ſub interminatione cenſuræ, vt aliquid faciat vel omittat: in eiuſmodi enim cauſa, ſi appellatio ad Superiorem fiat ante conditionis illius poſitionem, excuſabit ab incurrenda cenſura; non verò ſi poſtquam conditio illa poſita fuerit. Ita Syluester, Henriques, Nauarrus, & plures alij apud Bonacinam ſuprà: e. g. præcipitur alicui ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, vt compareat coram iudice Eccleſiaſtico intra tres dies; ſi ab ea ſententia ex cauſa aliqua rationabili appellet ante tres illos dies expletos, appellatio impedit quominus incurrat excommunicationem: non impedit autem, ſi poſt tres illos dies appellationem differat.

Tertia cauſa eſt impotentia id faciendi, quod ſub cenſuræ alicuius interminatione faciendum præcipitur: ſiue impotentia illa ſit Phyſica, ſiue Moralis tantùm; quando ſcilicet aliquis vel nullomodò vel ſine graui aliquo incommodo id facere non poteſt: quod ſimiliter dici debet, quando quis ob metum aliquem grauem & cadentem in conſtantem virum eiuſmodi præcepto non obtemperat, quia (vt Nauarrus, Suares, Filiucius, & alij apud Bonacinam docent) Eccleſiæ præcepta benigne ſunt accipienda: nec credibile eſt illam cum tanto rigore obligare velle: proindeque, cùm huiuſmodi impotentia vel metus à contumacia excuſet, qu.2. pu.5.

excuſat etiam à quauis cenſura incurrenda.

Quarta denique cauſa eſt voluntas & intentio illius, in cuius fauorem lata eſt cenſura aliqua: v. g. ſi quis creditor ab Eccleſiaſtico iudice obtineat ſententiam excommunicationis aduerſus debitores ſuos, niſi intra ſex menſes reſtituant; proroget verò poſteà inſcio illo iudice, terminum illum vſque ad annum; debitores illi nonniſi poſt annum elapſum incurrent excommunicationem, vt ſuprà citati Do-
ſup. ctores aſſerunt apud eumdem Bonacinam.

PARAGRAPHVS VI.

Quis abſoluere poſſit à cenſura, & quæ requirantur diſpoſitiones in eo qui abſoluitur.

A Cenſuris, quæ nemini reſeruantur, abſoluere poteſt quilibet poteſtatem habens abſoluendi à peccatis mortalibus, vt docent Nauarrus, Sotus, Suares, & alij apud Bona-
qu. 3. cinam: à cenſuris verò reſeruatis abſoluere po-
pu. 1. teſt, qui ea tulit, vel eius Superior aut Succeſſor aut Delegatus, vt ex communi Doctorum conſenſu docet idem Bonacina; & habetur ex cap. *Per tua*, & ex cap. *Sacro*, de ſentēt. excomm. Imò Epiſcopi à quibuſuis delictis annexam cenſuram Papæ reſeruatam habentibus abſoluere poſſunt, dummodò delicta ſint occulta; id eſt non ſint publica, vel notoria, aut famoſa, nec deducta ad forum contentioſum, vt ex communi
Sup. Doctorum ſententia docet idem Bonacina. In articulo verò mortis poteſt quilibet Sacerdos, etiam ſuſpenſus & degradatus, abſoluere à quibuſlibet cenſuris, vt in tractatu de Sacramentis cap. 5. dictum eſt: cum onere tamen, vt qui ſic abſolutus eſt, ſi periculum euadat, ſuperiorem adeat executurus id quod ſibi ab eo præ-

ſcribetur, vt habetur ex cap. *Eos*, de ſentent. excomm. in 6.

Ad abſolutionem autem à cenſuris ex parte abſoluentis nulla certa verborum forma neceſſaria eſt: ſed ſufficiunt quæcunque verba ore prolata, vel ſcriptis expreſſa, quibus ipſa abſolutio exprimatur, vt docent Suares, Filiucius, & alij apud Bonacinam. ſupra.

Ex parte verò illius qui abſoluitur, duo præſertim requiruntur; ſcilicet ipſius abſolutionis petitio, & debita ſatisfactio, ſi cenſura ob illatum alicui damnum illata ſit, aut ſaltem ſufficiens cautio de illa præſtanda: & præterea ſi cenſura inflicta ſit ob aliquod graue delictum, debet abſoluendus ſub iuramento polliceri, ſe non amplius tale crimen patraturum, ſeque in poſterum mandatis Eccleſiæ obtemperaturum, vt docet idem Bonacina. pun.

In abſolutione verò ſolemni à cenſuris debent ea ſeruari; quæ in Rituali Romano aut aliis cuiuſque Diœceſis propriis præſcribuntur. vlt.

PARAGRAPHVS VII.

Quotuplex ſit cenſura Eccleſiaſtica.

MVLTIPLEX eſt cenſura: alia ſiquidem eſt cenſura *à Iure*, quæ lege aliqua aut canone fertur; & tãdiu viget, quamdiu ipſa lex aut Canon vim ſuam obtinet: alia *ab homine*, quæ à Iudice, aut Superiore fertur, non per modum legis, ſed per modum ſententiæ iudicialis, ſeu præcepti temporalis & tranſitorij: & hæc cenſura illo mortuo ceſſat.

Alia item eſt cenſura *latæ ſententiæ*, quæ ipſo facto incurritur, abſque alia iudicis ſententia: alia *comminatoria* ſeu *ferendæ ſententiæ*, quæ non incurritur ante ſententiam iudicis. Ex terminis autem quibus cenſura fertur dignoſci debet, an

ſit ſolummodò comminatoria, an verò ipſo facto incurratur.

Alia præterea eſt cenſura *iuſta*, quæ præuiis tribus monitionibus, & ſeruato iuris ordine, iuſtámque ob cauſam fertur ab eo, qui legitimam habet authoritatem. Alia *iniuſta*, in qua deeſt aliquid ex ſupra dictis; & hæc rurſus ſubdiuiditur in *validam*, & *inualidam*. Cenſura iniuſta & nihilominus valida, ea eſt, quæ fertur ab eo, qui habet authoritatem legitimam, ob cauſam ſufficientem, aliqua monitione præcedente; quamuis aliæ conditiones ſupradictæ deſint. Cenſura verò iniuſta & inualida illa eſt, in qua deeſt una ex his tribus conditionibus: nimirum quæ fertur ab eo qui legitimam non habet authoritatem, vel abſque ſufficienti cauſa, aut nulla monitione præmiſſa.

Denique cenſura in tres præcipuas ſpecies diuiditur, ſcilicet excommunicationem, ſuſpenſionem; & interdictum: de quibus ſequenti ſectione agendum.

SECTIO II.

De Cenſuris in particulari.

QVÆ de ipſis cenſuris in communi dicta ſunt, ea de vnaquaque illarum in particulari intelligi debent: cùm in iis ſimili modo conueniant, & par ſit illarum ratio, vt habetur ex cap. 1. de ſentent. excomm. in 6. quare hîc ſolùm ſubiungemus ea, quæ cuiuſque illarum propria ſunt.

PARAGRAPHVS I.

De Excommunicatione.

EXCOMMVNICATIO duplex eſt, alia maior, alia minor, Excommunicatio maior eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua homo baptizatus priuatur communione fidelium, id eſt participatione aliquorum bonorum, quæ ſunt fidelium communia. Non dicitur priuare participatione omnium bonorum, ſed tantùm aliquorum: non enim priuat e. c. gratiâ, ſed priuationem illius per peccatum & cõtumaciam præſupponit: imò fieri poſſet vt quis perfectæ contritionis actu gratiam recuperaſſet, priuſquam ab excommunicatione abſolueretur. Similiter non priuat bonis ſpiritualibus particularibus. v. g. effectu orationum, quas aliquis priuatim pro excommunicato offert; ſed tantùm communibus quæ (vt docet Bonacina & alij communiter) ſex præſertim numerantur. diſp. 2 de excom, q. 2. p. 1. & ſeq.

Primò enim priuat adminiſtratione & receptione Sacramentorum.

Secundò participatione ſuffragiorum communium Eccleſiæ, quæ ſcilicet à Clericis quatenus Eccleſiæ Miniſtris, pro fidelibus offeruntur.

Tertiò iure audiendi Miſſam, & aſſiſtendi officiis diuinis publicis: tenetur tamen Clericus in ſacris conſtitutus aut Beneficiatus, quamuis excommunicatus, priuatim ſolus officium recitare; ſed in illa recitatione abſtinere debet ab illis verbis: *Dominus vobiſcum*, vt docent Nauarrus, & alij apud Bonacinam: ſupra.

Quartò electione paſſiua ad quæuis beneficia & dignitates Eccleſiaſticas.

Quintò ſepultura Eccleſiaſtica.

Sextò communicatione omni humana & ci-

uili cum aliis fidelibus: quod Doctores hoc verſiculo exprimunt:

Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Os, ſignificat allocutionem, confabulationem, ſiue fiat per literas, nutus, aut alia ſigna: Item quæcunque alia ſigna exteriora amicitiæ, vt oſcula, amplexus, &c.

Orare, ſignificat ſimul cum excommunicato orationem facere, diuinum officium recitare, &c.

Vale, id eſt excommunicatum ſalutare, aut honorem aliquem verbis aut geſtis, illi exhibere.

Communio, id eſt quæuis ſocietas cum excommunicato in habitatione, vel exercitio, aut contractu.

Menſa, id eſt ſimul cum illo & in eadem menſa comedere.

Quæ communicationes cum excommunicato prohibentur, in quantum per illas vnio & amicitia mutua inter fideles fouetur.

Qui autem cum excommunicato communicant, peccant; grauiter quidem ac mortaliter, ſi hæc communicatio fiat in diuinis; venialiter verò, ſi in aliis caſibus: & qui cum illis communicant incurrunt minorem excommunicationem, quæ priuat tantummodò ſuſceptione Sacramentorum, & electione paſſiua ad beneficia aut dignitates Eccleſiaſticas, vt habetur ex cap. *ſi celebrat*, de Cleric. excom. miniſtr.

Sunt tamen hic duo obſeruanda. Primum eſt id quod habetur in Bulla Martini V. quæ incipit: *Ad euitanda*, & confirmata fuit à Leo. X. in Concilio Lateran. referturque à Nauarro cap. 27. nu. 35. qua quidem ſummus Pontifex ad euitanda animarum pericula ſtatuit, vt nemo deinceps quemquam ratione alicuius ſententiæ aut cenſuræ Eccleſiaſticæ à iure vel ab homine generaliter promulgatæ in Sacramentorum adminiſtratione, receptione, aut aliis quibuſcunque rebus diuinis vel externis vitare, aut interdictum obſeruare teneatur; niſi ſen-

tentia vel cenſura eiuſmodi contra certam perſonam, Collegium, Eccleſiam, &c. ſpecialiter à iudice publicata vel denunciata fuerit, eo excepto, qui ob ſacrilegam manuum iniectionem in Clericum excommunicationem canonis notoriè incurrerit, vt factum eius nulla tergiuerſatione celari & nullo iuris ſuffragio excuſari poſſit: nam ab eiuſmodi etiam non denunciati communione abſtinendum eſt. Poſteà verò ſubiungitur: *Per hac autem non intendimus ipſos excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos in aliquo ſubleuare, vel quomodolibet eis ſuffragari*; id eſt (vt explicat Laymannus) quòd, quamuis in commodum aliorum hac Pontificis indulgentia vti poſſint excommunicati illi, qui non ſunt denunciati, aut notorij Clericorum percuſſores: quando tamen agitur de ipſorum excommunicatorum commodo, eadem hac indulgentia ipſi ſuffragari minimè poſſit. Par. 2. cap. 1. de excom.

Secundum eſt, ratione neceſſitatis vel vtilitatis vel pietatis licitam interdùm eſſe communicationem aliquam cum excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clericorum percuſſore: vnde Doctores ex cap. *Quoniam multos* 11. quæſt. 3. cauſas aliquas colligunt, ob quas eiuſmodi communicatio licitè haberi poteſt, quas hoc verſiculo communiter exprimunt.

Vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Vtile ſignificat vtilitatem ſpiritualem excommunicati, aut illius qui cum eo communicat.

Lex, obligationem illi reddendi, quod ei iuſtè debetur; vt ſi debitor creditori mutuum reſtituat; ſi vxor viro debitum coniugale reddat.

Humile, deſignat ſubiectionem & obſequium, quod filius parenti, ſeruus domino deferre tenetur.

Res ignorata, iuris aut facti ignorantiam inuincibilem, ſeu inculpabilem.

Neceſſe, neceſſitatem ſpiritualem, aut etiam temporalem ſi ſit notabilis: vnde licitum eſt

v.g. in graui neceſſitate corporali eleemoſynam petere & accipere ab excommunicato denunciato.

Quæret aliquis quot ſint & quinam caſus, in quibus excommunicatio maior incurritur: minorem ſi quidem conſtat vnico ſolùm caſu incurri, communicatione ſcilicet cum excommunicato in caſibus ſupra explicatis. Reſpondetur in duobus generatim caſibus incurri. Primò quando fit vel omittitur aliquid quod à iure prohibitum eſt: vel præſcriptum ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ. Secundò quando iudici Eccleſiaſtico vel Prælato aliquid ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ præcipienti, & monitiones aliquas eo fine adhibenti non obtemperatur.

Et primi quidem generis excommunicationes plurimæ & maximè diuerſæ per totum iuris canonici corpus paſſim pro variis cauſis & euentibus latæ reperiuntur, quæ à Toleto ſumma cura collectæ ſunt, & apud illum videri poſſunt: quas proinde hic ſigillatim recenſere nimis prolixum foret, & inſtituti nobis propoſiti limites excederet Vnum tantum caſum, qui frequentius accidere poteſt, hic breuiter adnotabimus, qui habetur cap. *Si quis*, 17. qu. 4. his verbis, *ſi quis ſuadente diabolo in Clericum vel monachum manus violentas iniecerit, anathematis vinculo ſubiaceat.* Ad cuius canonis intelligentiam obſeruandum eſt, hac voce: *ſi quis* comprehendi omnes vtriuſque ſexus, ordinis, ac dignitatis perſonas, quæ ſunt excommunicationis capaces. Nomine *Clerici* intelligi, non modò illum, qui in ſacris vel minoribus ordinibus conſtitutus eſt, ſed eum etiam, qui prima tonſura initiatus eſt, dummodò priuilegium Clericale non amiſerit: amittitur autem illud priuilegium primò degradatione, vt liquet ex cap. *Degradatio*, de pœnis in 6. ſecundò profeſſione artis alicuius indecentis, puta hiſtrionis, lenonis, cauponis, vt habetur in 6. & in Clement. capite de vita honeſta Clericorum: tertio

lib. I. cap. 18. 19 &c.

bigamia,

bigamia, vt conſtat ex cap. *Nuper* de bigamis. Imò Bannes, Suares, & alij apud Laymannum docent Clericum non gaudere priuilegiis dicti canonis, niſi Clericalem habitum & tonſuram deferre ſolitus ſit; vel beneficium Eccleſiaſticum poſſideat: vel alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi deſeruiat: Additque Laymannus Clericum in ſacris conſtitutum, ſi dimiſſo habitu & tonſura ſe negotiis ſecularibus immiſceat, admonituſque ab Epiſcopo non emendetur, amittere priuilegiũ canonis, vt habetur ex cap. *Audientia*, & cap. *Contingit* 2. de ſententia excomm. non tamen priuilegium fori; vnde, ſi à iudice ſæculari in aliquo crimine deprehendatur ſine habitu Clerici, poſtulare poteſt, vt ad proprium iudicem Eccleſiaſticum remittatur; quod illi à iudice ſæculari recuſari non debet.

part. 2 cap. 5. de ex.

Nomine *Monachi* comprehenduntur Religioſi profeſſi, aut conuerſi, & etiam nouitij: intelliguntur etiam Moniales profeſſæ, aut conuerſæ, vel nouitiæ, vt habetur cap. *Cum illorum*, & cap. *De Monialibus* de ſentent. excomm. & cap. *Religioſo* de ſentent. excomm. in 6.

Per *manus violentas*, ſignificatur quæuis exterior actio iniurioſa ſeu contumelioſa contra perſonam Eccleſiaſticam vel Religioſam; v. g. eum percutere manu vel pede, eum violenter detinere, aliquid ab eo violenter eripere, eum conſpergere aqua, puluere, aut aliquid ſimile attentare, quod eum notabili aliqua contumelia afficere cenſeatur, vt fuſiùs explicat Bonacina: qui rectè obſeruat non incurri excommunicationem, ſi eiuſmodi manus iniectio fiat ex aliquo ſubito & indeliberato animi motu; aut ſi iniuria vel contumelia illata, viri prudentis iudicio, talis non ſit, quæ ad peccatum mortale ſufficiat.

diſp. 2 de ex. qu. 4. pu. 1.

[f] Circa excommunicationes poſterioris generis, cùm vt plurimùm ferantur à iudice Eccleſiaſtico, non modò cõtra eos qui crimen aliquod commiſerint, vt iis quorum intereſt ſatisfaciant: ſed etiam contra illos, qui crimen aliquod commiſſum eſſe probè ſcientes, illud denunciare

aut reuelare noluerint: difficultas eſt, vtrum in quibuſuis caſibus teneatur quis iudici denunciationem aut declarationem eiuſmodi ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare; & niſi fiat, vtrum ſemper excommunicationem incurrat. Pro cuius reſolutione dicendum eſt varios eſſe caſus, in quibus nulla eſt obligatio ad eiuſmodi reuelationem ſeu denunciationem; ac proinde nulla ex omiſſione illius incurritur excommunicatio: ad caſus autem illos dignoſcendos ſequentes regulæ communiter à Doctoribus proponuntur, vt videre eſt apud Bonacinã. ſup.q. 6.pu. 1.

Prima regula eſt neminem teneri in delictis, quæ in proprium damnum ab aliis commiſſa ſunt, ſeu in propria cauſa, denunciare delinquentem; niſi fortè publicum & commune bonum id poſtulet: cùm quilibet poſſit iniurias ſibi factas condonare.

Secunda regula eſt, neque etiam obligationem eſſe denunciandi quando ex tali denunciatione notabile aliquod damnum aut periculum imminet denuncianti; neque enim lex humana aut præceptum ſuperioris cum tanto incommodo cenſetur obligare: vnde ſequitur neque vxorem teneri ad denunciandum crimen mariti, neque maritum vxoris, neque filium patris: quia ſcilicet damnum mariti vel patris non poteſt non redundare in vxorem aut filium, vel è contrà: imo Auila & alij Doctores apud eumdem Bonacinam hanc regulam extendunt ad generos, ſoceros, fratres, & alios intra quartum gradum, & etiam ad ſeruos & domeſticos; quando ex tali denunciatione inimicitiæ, rixæ, aut alia ſimilia incommoda oriri poſſunt: excipiuntur tamen crimina illa, quæ vergunt in maximum communitatis aut reipublicæ detrimentum, qualia ſint crimen hæreſis, læſæ majeſtatis, &c. bonum enim commune præferri debet bono particulari

Tertia regula eſt neminem obligari ad reuelandum id, quod nouit ex ſecreto naturali: v.g. quando quis conſilij vel auxilij petendi gratia,

pro ſalute animæ vel corporis aut pro defenſione honoris, bonorum, &c. crimen ſuum alicui ſub ſecreto manifeſtauit: qua ratione Medici, Aduocati, obſtetrices, &c. non tenentur, imò non debent reuelare id, quod hac tantùm ratione cognouerunt.

Quarta regula eſt, neminem obligari ad denuntiandum crimen illud, quod ſcit probari non poſſe: v.g. is qui ſolus vidit furtũ aliquod committi, quod nullis aliis teſtibus aut indiciis ſcit probari poſſe; non tenetur ad illud denunciandum: crimen enim quod probari non poteſt, ita ſe habet, ac ſi neſciretur, vt colligitur ex capite *Qualiter & quando* de accuſationibus: excipitur tamen crimen hæreſis, aut aliud vergens in graue damnum cõmunitatis, quod ſemper denunciandum eſt, vt docent Bannes, Filiucius, & alij apud eumdem Bonacinam: quod ſimiliter dicendum eſt, quando quis nouit impedimentum aliquod Matrimonij; vnus enim teſtis ſufficit ad impediendum matrimonium, vt habetur cap. *Poſtea*, de ſponſalibus.

Quinta regula eſt, nullam eſſe obligationem reuelandi ea, quæ verè & cum certitudine aliqua morali non cognoſcuntur, ita vt denunciatio illa nullã in foro externo fidem facere poſſit, qualia ſunt quæ audita ſunt ex rumore aliquo incerto, vel à perſonis aliquibus quæ non ſunt fide dignæ, vel quando quis audiuit à fide digno ſed non meminit quis ille ſit, à quo audiuit: Item quando audiuit ab eo, qui iam denunciauit. Addit idem Bonacina nec etiam obligationem eſſe reuelandi, quando certò vel probabiliter creditur, nullum remedium facta eiuſmodi reuelatione adhibendum eſſe à ſuperiore.

Eſt autem hìc obſeruandum excommunicationis ſententiam ſiue à lege, ſiue ab homine nunquam ferri poſſe contra communitatem aliquam aut Collegium, vt habetur ex cap. *Romana*, de excomm. in 6. Ratio eſt, quia (vt ibi dicitur) *Exinde contingere poſſet innoxios huiuſmodi ſententia irretiri*; proindeque, *in illos duntaxat de*

collegio vel communitate, quos culpabiles eſſe contigerit, promulgari debere.

PARAGRAPHVS II.

De ſuſpenſione.

SVſpenſio eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua prohibetur alicui perſonæ Eccleſiaſticæ vſus
ca.27. ſeu exercitium officij vel beneficij Eccle-
num. ſiaſtici. Ita ex communi Doctorum ſententia
151. Nauarrus. Ex qua definitione intelligitur multiplicem eſſe ſuſpenſionem: alia eſt enim ab officio tantùm, ſiue officium ſit ordinis ſiue iuriſdictionis: alia à beneficio tantùm, ſeu ab adminiſtratione & fructibus beneficij percipiendis: alia ab officio & beneficio ſimul. Rursùs alia ſuſpenſio eſt ab officio in totum, quando quis priuatur omni vſu officij ſui: alia eſt ab officio in partem, qualis eſt illa qua v. g. quis ſuſpenditur ab audiendis confeſſionibus, non verò ab aliis Sacramentis adminiſtrandis. Alia præterea eſt ſuſpenſio temporalis, quæ fertur ad certum tem-
ſupra. pus, & illo elapſo ceſſat, nec eſt opus abſolutione, vt docet Nauarrus: alia quæ nullo termino temporis circumſcribitur. Alia denique eſt ſuſpenſio pœnalis, alia medicinalis: pœnalis eſt ea, quæ fertur in punitionem & vindictam delicti commiſſi, vt quando quis ſuſpenditur ob peccatum merè præteritum; quæ quidem non fertur per modum cenſuræ, ſed per modum pœnæ,
diſp. vt obſeruat Bonacina: medicinalis eſt illa, qua
3. de intenditur emendatio delinquentis: & hæc eſt
ſuſp. propriè cenſura.
pu. 1. Qui autem ſuſpenſionem violat, exercetque actum à quo ſuſpenſus eſt, peccat mortaliter, niſi materiæ leuitas excuſet: &, ſi ſuſpenſionem illam violet per exercitium ſolemne ordinis alicuius maioris à quo ſuſpenſus eſt, incurrit irregularitàtem, vt docent Suares, Nauarrus, & alij
pu. 4. apud Bonacinam, & ex dicendis conſtabit.

Sunt autem variæ ſuſpenſiones in iure: & eas, quæ frequentius incurri poſſunt, hîc breuiter ſubiiciemus.

Prima eſt contra Clericum cōcubinarium notorium, vt habetur ex cap. *Quæſitum* de cohabitatione Clericorum & mulierum: quamuis autem Bonacina & quidam alij Doctores quos citat, exiſtiment ſuſpenſionem illam non incurri, niſi poſt ſententiam iudicis præmiſſa monitione; nihilominus Toletus aſſerit ſuſpenſionem illam ipſo facto incurri ante quamcunque ſententiam. Certè Concilium Tridentinum graues decernit pœnas contra Clericos concubinarios: præterquā enim quòd innouat pœnas antiquis canonibus latas; ſtatuit prætereà vt, ſi à Superioribus admoniti non reſipiſcant, priuatione beneficiorum, excommunicatione maiori, ſuſpenſione ab ordinibus, inhabilitate ad quæcunque beneficia, officia, & dignitates, incarceratione & aliis ſimilibus pœnis plectantur. ſupra. pu. 5. lib. 1. c. 47. ſeſſ. 45. c. 14.

Secunda eſt contra recipientem ſacros ordines ſub titulo ficto patrimonij vel beneficij, vt colligitur ex Bulla Pij V. quæ incipit *Romanus Pontifex*, vt docent Quarenta, Suares, Filiucius, & alij apud Bonacinam ſup. quamquam Toletus exiſtimet ſuſpenſionem illam non incurri ipſo facto, ſed arbitrio Epiſcopi infligendā eſſe.

Tertia eſt contra eum qui ſacros ordines recepit extra tempora per Eccleſiam conſtituta, vel ante legitimam ætatem, vel abſque litteris dimiſſoriis, vt habetur in extrauaganti Pij II. quæ incipit: *Cum ex ſacrorum*, & in altera extrauaganti Sixti V. quæ incipit: *Sanctum & ſalutare*, vt docent Suares, Nauarrus, & alij apud Bonacinam ſup. A qua ſuſpenſione (vt ibidem dicit) abſoluere poteſt Epiſcopus, ſi delictum occultum ſit; id eſt, ſi non ſit notorium, nec deductum ad forum contentioſum.

Quæres vtrum recipiens ordines non ſeruatis interſtitiis incurrat ſuſpenſionem aliquam. Reſpondetur non incurrere, quamuis peccet is, qui interſtitia non ſeruat; niſi id fiat licentia Epiſcopi, aut conſuetudine aliqua excuſetur.

Quarta eſt contra ſuſcipientem duos ſacros ordines in eodem die, aut duobus diebus con-

tinuis & immediatis; qui quidem ſuſpenditur ab executione poſterioris, vt habetur ex capite *Litteras* de tempor. ordinationum: ſimiliter ſuſcipiens eodem die minores ordines cum ſubdiaconatu, vt ibidem dicitur. Et hæc ſuſpenſio Papæ reſeruata eſt, vt docet idem Bonacina: obſeruat tamen Laymannus tract. 9. cap. 10. de Sacramento Ordinis Cardinalium congregationem ſuper ſeſſ. 23. Concilij Trid. cap. 13. declaraſſe eum, qui à regionis conſuetudine vno eodemque die quatuor minores & ſubdiaconatum recipit, nullam incurrere ſuſpenſionem.

Quinta eſt contra Clericum qui vacante ſede Epiſcopali, & non arctatus occaſione beneficij recepti aut recipiendi, ordinem aliquem ſacrum recipit cum dimiſſoriis Capituli, vt habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 7. cap. 10. de reform. vbi prohibetur capitulis Eccleſiarum, ne ſede vacante infra annum à die vacationis dent litteras dimiſſorias, niſi vrgente aliqua neceſſitate; aliàs ſtatuit, vt Capitulum interdicto Eccleſiaſtico ſubiaceat; & ſic ordinati ad beneplacitum futuri Prælati ſint ab ordinibus ſuſceptis ipſo facto ſuſpenſi.

Sexta eſt contra Clericum, qui per ſaltum recipit Ordinem ſuperiorem, antequam receperit inferiorem; v. g. Preſbyteratum ante Diaconatum, vt habetur cap. vnico de Clerico per ſaltum permoto, & ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 14.

Septima eſt contra eum, qui recipit Ordines ab Epiſcopo excommunicato, ſuſpenſo, aut interdicto, denunciato; vel etiam ſimoniaco per ſententiam declarato, vt habetur cap. 1. & 2. de ſchiſmat. & cap. *Si quis*, 1. quæſt.

Octáua eſt contra eum, qui recipit ſcienter aliquem ordinem per ſimoniam, quamuis occultam, vt habetur cap. *Per tuas* de ſimonia.

Nona contra eum, qui excommunicatione aliqua irretitus ſcienter ordinem recipit, vt habetur cap. *Cum illorum* de ſent. excomm.

Decima contra eum, qui furtiuè aliquem

ordinem recipit; id eſt qui inſcio Epiſcopo non vocatus vel approbatus ad Ordines ſuſcipiendos accedit; aut qui alio præmiſſo, qui ſuo nomine examinetur, vocatus, deinde proprio nomine Ordines recipit, vt habetur cap. 1. de eo qui furtiuè, &c.

Vndecima contra Sacerdotem tam ſæcularem quàm regularem coniungentem in matrimonium vel benedicentem ſubditos alterius Parochiæ abſque licentia Parochi vel Ordinarij, vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform.

Duodecima eſt contra Epiſcopum conferentem Ordines vel primam Tonſuram extraneo abſque dimiſſoriis proprij Epiſcopi; aut ordinationes facientem in aliena Diœceſi abſque licentia Ordinarij, vt habetur in Concilio Trid. ſeſſ. 23. cap. 8. de reform. aut conferentem ordines vel Tonſuram ſimoniacè, vt habetur cap. penult. de ſimonia.

Decima tertia eſt contra Epiſcopum aliquid etiam ſponte oblatum in viſitatione accipientem, præter id, quod ſibi debetur: qui quidem ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ, niſi intra menſem duplum reſtituat, vt habetur cap. *Exigit*, de cenſibus in 6. Et hæc ſuſpenſio incurritur etiam ab aliis viſitatoribus Eccleſiarum aut eorum familiaribus, ſi occaſione viſitationis munera etiam ſpontè oblata recipiant, niſi intra menſem duplum reſtituant.

Sunt aliæ plures iuris ſuſpenſiones rariùs occurrentes, quæ videri poſſunt apud Toletum & alios.

Ad ſuſpenſionem proximè accedit depoſitio & degradatio, per quam perſona Eccleſiaſtica ob enorme aliquod crimen remouetur in perpetuū ab omni Ordine, iuriſdictione & beneficio; ita vt, quamuis non amittat characterem Ordinis, qui indelebilis eſt, priuetur tamen omni & quocunque illius vſu ſine remiſſionis ſpe. Quòd ſi hæc fiat ſolis verbis, appellatur verbalis depoſitio: ſi præter verba, quædam aliæ ceremoniæ

in Pōtificali preſcriptæ adhibeãtur, vocatur realis depoſitio ſeu degradatio. Hæc eſt autem inter vtramque differentia (vt obſeruat Bonacina) quòd depoſitio verbalis fieri poſſit in abſentem degradatio verò ſolummodò fiat in præſentem; præterea depoſitio verbalis non tollit priuilegium fori; degradatio verò tollit: ita vt degradatus poſſit à iudice Laïco eodem modo plecti, ac ſi nunquàm in Chriſti Domini Clerum fuiſſet cooptatus.

diſp. 4. de deg. pu. vnico.

Obſeruat autem Toletus quòd quamuis depoſitio verbalis ob crimen aliquod enorme arbitrio iudicis infligi poſſit; degradatio tamen realis fieri non debet, niſi ob crimina illa quæ in iure expreſſa ſunt, qualia ſunt hæreſis manifeſta, ſodomia, calumnia proprio Epiſcopo irrogata, & alia ſimilia, quæ videri poſſunt apud Doctores & Canoniſtas.

PARAGRAPHVS III.

De Interdicto.

INterdicti nomine intelligitur Eccleſiaſtica cenſura, per quam participatio Sacramentorum, diuinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ prohibetur. Id colligitur ex cap. *Non eſt nobis* de ſponſalibus, ex cap. *Quod in te* de pœnitentia & remiſſione.

Interdictum aliud eſt locale, aliud perſonale, aliud mixtum. Locale eſt, quo interdicitur locus, ne in eo diuina officia celebrentur, ſacramenta adminiſtrentur, &c. quamuis eiuſmodi loci incolę poſſint alibi diuinis officiis aſſiſtere, Sacramenta recipere, &c. Perſonale eſt, quo perſona aliqua particularis vel communitas aliqua perſonarum, puta populus ciuitatis aut prouinciæ alicuius interdicitur, ne, vbicunque ſit, diuinis officiis aſſiſtat; Sacramenta recipiat, &c. Mixtum verò complectitur vtrumque, perſonale ſcilicet & locale. Ita Nauarrus, Syluecter, & alij apud Bonacinam.

diſp. 5. de Int. pu. 1.

Rurſùs interdictum aliud eſt generale, aliud particulare. Interdictum particulare eſt, quo locus aliquis particularis interdicitur, v. g. Eccleſia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, vel quo perſonæ aliquæ afficiuntur, non vt membra ciuitatis, ſed vt perſonæ particulares; v. g. quando interdicuntur omnes & ſinguli, qui tale facinus patrarunt. Interdictum verò generale eſt, quod fertur in locum aliquem generalem, qui à communitate aliqua occupatur, v. g. in regnum, diœceſim, ciuitatem; vel in ipſam communitatem, vt eſt corpus aliquod politicum; v. g. in populum alicuius regni, ciuitatis, &c. Et eiuſmodi interdictum conſtringit omnes qui ex illa communitate ſunt, etiam innocentes; qui proinde illud ſeruare tenentur, niſi ſpeciali aliquo priuilegio ſint exempti, vt fuſiùs explicat Bonacina ſup.

Quamuis autem per interdictum prohibeatur participatio ſacramentorum, diuinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ; hæc prohibitio tamen varias recipit exceptiones.

In primis enim ſacramenta Baptiſmi & Confirmationis ſolemniter tempore interdicti miniſtrari poſſunt, vt habetur cap. *Quoniam*, & cap. *Alma mater* de ſentent. excomm. in 6. Sacramentum etiam Pœnitentiæ (vt ibidem dicitur) miniſtrari poteſt præterquam iis, qui ſunt in cauſa culpabili ob quam latum eſt interdictum, niſi priùs ſatisfecerint, aut ſatisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel ſaltem ſe ſatisfacturos eſſe iurauerint. Sacramentum item Euchariſtiæ tempore interdicti non niſi in articulo mortis per modum viatici miniſtrari poteſt. Sacramentum verò Extremæ vnctionis, (ſecluſo extremæ neceſſitatis caſu, quando alia ſuſcipi non poſſunt) item Ordinis, & Matrimonij tempore interdicti neque miniſtrari neque ſuſcipi licitè poſſunt, vt fuſiùs docet, & variis authoritatibus probat Bonacina ſup. quamuis Nauarrus cap. 27. num. 179. & alij probabiliter exiſtiment, Matrimonium tem-

tempore interdicti licitè contrahi poſſe.

Quod ſpectat ad officia diuina, obſeruandum eſt eo nomine ſignificari ſacrificium Miſſæ, Horas Canonicas, quæ publicè cantantur in Eccleſia, benedictiones ſolemnes, & alia omnia, quæ publicè ad cultum diuinum fiunt à perſonis Eccleſiaſticis; quæ omnia prohibita eſſe cenſentur; cum hac tamen limitatione (ſicut habetur cap. *Alma mater*) vt tempore interdicti quotidiè in Eccleſiis ſpecialiter non interdictis celebrentur Miſſæ & alia diuina officia, ſed ianuis clauſis, ſine campanarum ſono, voce ſubmiſſa, excluſis excommunicatis & interdictis; præter quàm in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes & Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis; quibus additus fuit à Martino V. dies feſtus corporis Chriſti cum octaua, & à Leone X. dies Conceptionis Beatæ Mariæ Virginis: in quibus diebus licitum eſt tempore interdicti generalis Miſſas & diuina Officia celebrare publicè & ſolemniter, ianuis apertis, cum ſono campanarum, admiſſis quoque interdictis, illis etiam quorum cauſa latum eſt interdictum; modò iſti longè ſint ab altari, nec ad oblationes aut communionem admittantur. In Eccleſiis verò ſpecialiter interdictis, in quibus aſſeruatur Euchariſtia, licitum eſt tantùm ſemel in hebdomada Miſſam celebrare ad renouandam Euchariſtiam, vt docent Henriques, Nauarrus, & alij apud Bonacinam ſup.

Ca. 2. de Interd. Quod ſpectat denique ad priuationem ſepulturæ Eccleſiaſticæ, obſeruat Laymannus, quòd, quamuis tempore interdicti localis non poſſint laïci, licet non interdicti, ſepeliri in loco interdicto: poſſunt tamen Clerici, dummodò perſonaliter interdicti non ſint, etiam in loco interdicto ſepeliri, in ſilentio tamen ſine campanarum pulſu: ſicut & laici etiam perſonaliter interdicti, ſi denuntiati non ſint, poſſunt in loco ſacro non interdicto ſepeliri.

Quæres quibus in caſibus incurratur interdictum. Reſpondetur interdictum locale generale præſertim incurri, quando dominus terræ iniuriose Epiſcopum percutit, aut capit, aut id fieri mandat: item quando impedit, ne Legatus aut Nuntius Apoſtolicus officium ſuum exequatur; & in aliis etiam caſibus, qui, quoniam rariùs eueniunt & apud Bonacinam ſup. alioſque Doctores videri poſſunt, à nobis prætermittuntur: circa quos caſus tamen obſeruat Bonacina ex Suare, Filiucio, & aliis, nullam eſſe obligationem ſeruandi interdicti ante denuntiationem.

Proximè ad interdictum accedit ceſſatio à diuinis, quæ quidem non eſt cenſura, neque etiam pœna, ſed ſimplex prohibitio diuinorum officiorum, & adminiſtrationis ſacramentorum, & ſepulturæ Eccleſiaſticæ, in ſignum mœroris alicuius grauiſſimi propter atrocem aliquam iniuriam honori diuino aut Eccleſiæ illatam; & hæc ceſſatio ſeruari debet eodem modo, quo de interdicto ſuprà explicatum eſt, vt ex probabiliori Theologorum ſententia docet Laymannus cap. 6. de ceſſat. à diuinis.

SECTIO II.

De Irregularitate.

IRREGVLARITAS non eſt cenſura, ſed impedimentum Canonicum ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum vel eorum vſum impediens. Ita ex communi Theologorum doctrina Suares, Henriques, Filiucius, & alij apud Bonacinam. Diſp. 7. de Irreg. queſt. 1. pu. 1

Ex duplici autem capite contrahitur irregularitas, ſcilicet vel ex defectu vel ex delicto: de vtraque in ſequentibus paragraphis breuiter agemus.

PARAGRAPHVS I.

De Irregularitate quæ oritur ex defectu.

DEfectus ex quibus oritur irregularitas ſunt in genere ij, qui aliquam vel indecentiam cauſant ad Ordines Eccleſiaſticos conuenienter ſuſcipiendos aut exercendos: & ij ſeptem præſertim à Doctoribus adnotantur,
.1. vt videre eſt apud Toletum & alios.

.57. Primus eſt defectus animæ, qualis reperitur
fc. in iis qui vſu rationis carent; qui morbo epileptico laborant, qui ſunt lunatici, energumeni,
ip. c. omninò illiterati, neophiti, publicam pœniten-
14. tiam agentes: vt fuſiùs explicat Toletus.

Secundus eſt defectus corporis; quando ſcilicet aliqua in corpore mutilatio, vel deformitas, aut debilitas ineſt, quæ reddit hominem inhabilem ad functiones Ordinum exequendas, aut talem efficit vt eas exercere non valeat, niſi cum notabili indecentia & deformitate, quæ maximum illius contemptum & horrorem ingereret: vt ſi ſit membro aliquo mutilatus, mutus, cœcus, aut altero oculo præſertim ſiniſtro carens: Item ſi ſit leproſus, ſi monſtruoſum aliquid & valdè difforme præ ſe ferat,
Cap. 63. vt pluribus docet idem Toletus.

Tertius eſt defectus natalium; quando quis non ex legitimo matrimonio, ſed ex fornicatione, adulterio, aut alio quouis illitico concu-
Cap. 58. bitu procreatus eſt, vt explicat idem Toletus.

Quartus eſt defectus bonæ famæ; quando quis contraxit infamiam aliquam; ſiue ea ſit iuris, qua ratione circulatores, hiſtriones, mimi, comœdi & alij artes eiuſmodi aut officia exercentes iure tum ciuili tum Eccleſiaſtico cenſentur infames: ſiue infamia ſit facti; vt quando quis crimine aliquo notorio & ſcandaloſo contraxit infamiam, v. g. proditione, ſacrilegio,

& aliis ſimilibus, quæ degradatione vel depoſitione digna ſunt, vt habetur apud eumdem Toletum. c. 62. & 74.

Quintus eſt defectus ætatis ad ſuſcipiendos Ordines requiſitæ, de quo dictum eſt ſup. tract. de ſac. c. 7.

Sextus eſt defectus Sacramenti, qui in bigamia reperitur; quando quis pluries matrimonium contraxit: quamuis enim id licitè fiat, tale nihilominùs matrimonium pluries iteratum perfectionem ſuam omnimodam non habet, quantum ad ſignificationem ſacramenti: non enim perfectè ſignificare poteſt vnionem Chriſti Domini cum Eccleſia, quando vnus vel vna cum pluribus ſucceſſiuè contraxit, vt fuſiùs explicat idem Toletus. Eſt autem triplex bigamia vt docet idem author: vera; quando quis verè & realiter pluries nupſit: interpretatiua; quando viduam in matrimonium duxit: & ſimilitudinaria (vt loquuntur Doctores;) quando quis poſt votum ſolemne Caſtitatis matrimonium etiam obtenta diſpenſatione contrahit. ca. 69.

Septimus denique eſt defectus lenitatis; quando quis directè vel indirectè morti vel mutilationi alterius, licet modo aliquo licito & iuſto cooperatur: vt iudices morti reum adiudicantes, accuſatores, teſtes, ſcribæ & alij officiales capitalis ſententiæ executioni cooperantes; hi enim omnes, quando mors vel mutilatio alterius ſequitur, ſunt irregulares. Item qui alios conſilio vel ſuaſionibus inducunt ad accuſandum & ad litem criminalem intentandam, ſi ex ea lite ſequatur accùſati condemnatio & eius mors vel mutilatio: non tamen incurrit irregularitatem iudex Eccleſiaſticus, qui aliquem degradat & tradit brachio ſæculari, maximè præmiſſa proteſtatione ſe non intendere vllam pœnam ſanguinis, vt docet Bonacina: nec etiam inquiſitores fidei tradendo aliquos iudici ſæculari comburendos, etiamſi nullam præmittant proteſtationem: vt conſtat ex Bulla Pij V apud eumdem Bonacinam: qui etiam rectè do- diſp. 7. q. 4. de Irreg. pu. 1.

cet clericum, qui alium accuſat, ſi non vindictam nec vllam ſanguinis pœnam petat, ſed tantùm ſatisfactionem ſibi iuſte debitam, non fieri irregularem, etiamſi poſteà ſequatur accuſati mors vel mutilatio: quod tamen limitari debet, quando quis in cauſa propria poſtulat ſatisfactionem præmiſſa proteſtatione ſe nullam ſanguinis pœnam petere; secùs verò, ſi accuſet de iniuria illata perſonis extraneis: tunc enim, quamuis præmittat proteſtationem, ſi tamen mors vel mutilatio ſequatur, incurrit irregularitatem, vt habetur ex cap. *Prælatis* de homicidio: vbi permittitur quidem Clerico conqueri coram iudice de malefactoribus ſuis, non vero de iis qui aliis nocuerunt: aliqui tamen Doctores, vt Auila, Henriques, & alij
ſup. apud Bonacinam probabiliter exiſtimant nullam incurri irregularitatem à Clerico, qui conqueritur coram iudice de illis, qui damnum domeſticis ſuis aut aliis valdè propinquis, v. g. parentibus, fratribus, intulerunt; quia damnum illud propter vnionem, quæ cum eiuſmodi perſonis intercedit, vt proprium cenſetur.

Qui autem fert teſtimonium coram iudice contra reum aliquem, ſi ex eius teſtificatione mors vel mutilatio ſequatur, fit irregularis: vnde perſonæ Eccleſiaſticæ nunquam ferre debent teſtimonium in eiuſmodi cauſis, vt pluribus do-
pu. 3. cet & probat idem Bonacina.

Similiter qui pugnat & occidit in bello iuſto, quamuis licitè id faciat, fit tamen irregularis, vt habetur ex cap. *Petitio tua* de homicidio: non tamen fit irregularis ille, qui proficiſcens ad bellum iuſtum alio fine quàm pugnandi, hoſtem inuadentem occidit ad propriæ vitæ defenſionem; neque qui hoſtem oppugnantem muros vrbis in ſui ſuorumq; defenſionem occidit; aut qui hortatur milites ad fortiter pugnandum hoſtémque repulſandum: & generaliter quicunque in ſui vel aliorum defenſionem, vel etiam in propugnationem honoris ſui, aut rerum ſuarum alterum occidit, ſeruato

tamen moderamine inculpatæ tutelæ, non fit irregularis, vt fuſiùs explicat & probat idem Bonacina. pu. 6.

PARAGRAPHVS II.

De irregularitate quæ oritur ex delicto.

QVINQVE ſunt præſertim genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur. Primum eſt iteratio Baptiſmi; quando quis ſcienter rebaptizat aut rebaptizatur; vterque enim contrahit irregularitatem: quod tamen intelligendum eſt de Baptiſmo abſolutè reiterato: qui enim ſub conditione rebaptizat infantem, de quo dubitaret an validè baptisatus eſſet, nec peccaret, nec vllam incurreret irregularitatem, vt docent Nauarrus, Suarez, & alij apud Bonacinam. diſp. 7 qu. 3. pu. 3.

Secundum eſt violatio cenſuræ in ſuſceptione, vel exercitio Ordinum; v. g. ſi quis maiori excommunicatione ligatus recipiat Ordines; aut ſi excommunicatione, ſuſpenſione vel interdicto irretitus exerceat ſolemniter aliquos actus maiorum Ordinum; vt ſi Miſſam celebret; ſacramentaliter abſoluat; talis enim fit irregularis; vt habetur ex cap. *Si quis Epiſcopus*. 11. quæſt. 3. & cap. *Is qui*, de ſent. excomm. Obſeruat tamen Bonacina, quòd, ſi quis cenſurâ aliquâ ligatus exercet actum Ordinis vrgente aliqua graui neceſſitate, aut ad euitandum aliquod ſcandalum, non incurreret irregularitatem; ſicut nec ille, qui ex ignorantia aut inaduertentia vel obliuione inculpabili idem faceret.

Tertium eſt indignum & indebitum ſacrorum ordinum exercitium abſque legitima ordinatione: ſi quis v. g. ſolemniter miniſtret in Ordine aliquo ſacro, quẽ non habet; vt ſi ſacerdos exerceat actus ordinis Epiſcopalis; ſi ſimplex Clericus Baptiſmũ ſolemniter adminiſtret:

in his enim & ſimilibus caſibus incurritur irregularitas.

Quartum eſt crimen hæreſis: nam hæretici omnes & apoſtatæ à fide, nec non eorum fautores & defenſores ſunt irregulares, etiamſi ſint occulti, vt habetur ex cap. *Qui in aliquod* & cap. *Presbyteros* diſt. 5. & etiam hæreticorum filij vſque ad ſecundam generationem, quamuis ab errore parentum receſſerint, & veram fidem amplexi ſint, vt habetur ex cap. *ſtatutum* de hæreticis: ſi tamen parentes eorum ante mortem Eccleſiæ reconciliati fuerint, tunc, quamuis ipſi parentes etiam poſt hæreſis abiectionem maneant irregulares, filij tamen nullam ab iis contrahunt irregularitatem.

Quintum denique eſt homicidium & mutilatio: quicunque enim alterum iniuſtè quocunque modo occidit aut mutilat: vel illius iniuſtæ occiſioni vel mutilationi cooperatur, iuſſu, conſilio, auxilio, aut alio ſimili modo, fit irregularis, vt fusè explicat & probat Bonacina ſup. pu. 8. & Toletus lib. 1. cap. 79. & ſeq. neque ſolum incurritur irregularitas ex homicidio voluntario, ſed etiam ex caſuali, quod accidit præter intentionem occidentis, quando debita diligentia adhibita non fuit, quæ ſi adhibita fuiſſet, eiuſmodi homicidium ſequutum non fuiſſet: quod & ſimiliter de mutilatione dicendum eſt: quod quidem variis exemplis explicat Toletus ſup. quæ apud illum videri poſſunt.

PARAGRAPHVS III.

Qua ratione tollatur irregularitas.

QVATVOR modis tolli poteſt irregularitas, nimirùm ſuſceptione Baptiſmi, profeſſione religioſa, ablatione ſeu remotione cauſæ, & diſpenſatione legitima.

Per Baptiſmum tollitur quæuis irregularitas

ex delicto prouenìens, vel (vt magis propriè loquamur) per Baptiſmum fit, vt Baptizatus nullam incurrat irregularitatem ratione delictorum, quæ ante Baptiſmum commiſit: non tollit verò irregularitatem, quæ oritur ex defectu, ſi poſt Baptiſmum idem defectus remaneat.

Per profeſſionem religioſam tollitur ſolummodò irregularitas ex defectu natalium prouenìens quoad ordines, non verò quoad prælaturas, vt habetur cap. 1. de filiis preſbyterorum.

Aufertur etiam irregularitas ex defectu prouenìens ſublatâ cauſâ, ob quam fuerat inducta; v. g. tollitur irregularitas ex defectu ætatis prouenìens per aduentum legitimæ ætatis, & ſic de aliis: vt docet Bonacina. q. 5.

Demùm tollitur irregularitas per diſpenſationem legitimam: atque in primis ſummus Pontifex pro ſuprema authoritate, quam in vniuerſam Eccleſiam obtinet, diſpenſare poteſt in quauis irregularitate, quæ iure humano introducta eſt, vt ex communi Doctorum conſenſu docet Bonacina pu. 1. & conſtat ex iis, quæ dicta ſunt ſup. cap. de Legibus. pu. 2.

Epiſcopus etiam diſpenſare poteſt cum ſuis ſubditis in irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, id eſt, ex delicto quod non eſt publicum ſeu notorium in ratione delicti; e.g. ſi quis maiori excommunicatione occultè ligatus publicè celebret, & ſic contrahat irregularitatem, poterit Epiſcopus in illa diſpenſare: quia, licet celebratio ſit publica, delictum tamen non eſt publicum, vt explicat Bonacina ſup.

Excipitur tamen irregularitas ex homicidio voluntario prouenìens, & ex quocunque delicto deducto ad forum contentioſum, à qua ſolus ſummus Pontifex diſpenſat; ſicut & à quauis alia irregularitate, quæ ex defectu aliquo prouenit, vt ex communi Theologorum conſenſu docet Bonacina. ſup. q. 2. pu. 1.

Poteſt nihilominùs Epiſcopus diſpenſare

cum illegitimo ad Tonſuram & minores Ordines, ſicut & ad beneficium ſimplex; ad Ordines verò ſacros, & alia beneficia quæ ordinem ſacrum requirunt, diſpenſare non poteſt, vt habetur cap. de filiis preſbyterorum in 6.

Atque hactenùs de cenſuris Eccleſiæ ad majorem Dei Gloriam & ipſius Eccleſiæ vtilitatem.

APPENDIX.

DE STATV CLERICALI & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ diſciplina.

NE quid eorum, quæ perſonas diuino cultui mancipatas ſpectant, hoc in opere deſideretur, hanc appendicem inſtar cuiuſdam veluti ſupplementi ad illius calcem ſubjecimus; in qua breuiter adnotauimus ea quæ ad Clericalem ſtatum & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ diſciplinam pertinent; nec in aliis huius libri partibus commodè potuerunt explicari: vt quiuis ſacris ordinibus initiatus, aut Eccleſiaſticis miniſteriis adſcriptus ob oculos habeat, & vno veluti aſpectu facilius intueri poſſit, quæ ſint muneris ſibi impoſiti partes, quidve ratione characteris, aut beneficij, ſeu officij ſuſcepti, præſtare teneatur.

ARTICVLVS I.

De primo ad ſtatum Clericalem ingreſſu.

QVONIAM *in omni actione ſuſcipienda* (vt loquitur Catechiſmus Romanus) *magnopere refert, quem ſibi quiſque finem* p. 2. c. 7. *conſtituat: optimo enim fine poſito, rectè omnia*

conſequuntur: qui ſacris initiari volunt, hos in primis attendere debent, vt nihil ſibi tanto munere indignum proponant; &c. Alij enim eo conſilio ad hanc viuendi rationem ſe conuertunt, vt quæ ad victum veſtitumque neceſſaria ſunt, parent; ita vt præter quæſtum nihil aliud in ſacerdotio, quemadmodum vulgò cæteri omnes in quouis ſordidi artificij genere, ſpectare videantur: quamuis enim ex Apoſtoli ſententia, naturalis & diuina lex iubeat, vt qui altari ſeruit, de altari viuat; tamen quæſtus & lucri causâ ad altare accedere, maximum ſacrilegium eſt. Alios honoris cupiditas & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alij verò, vt diuitiis affluant, initiari volunt: cuius quidem rei illud argumento eſt, quod niſi opulentum aliquod Eccleſiaſticum beneficium eis deferatur, nullam ſacri Ordinis cogitationem habent: hi verò ſunt quos Saluator noſter mercenarios appellat, &c. Soli verò illi oſtio in Eccleſiam meritò introire dicuntur, qui à Deo legitimè vocati, Eccleſiaſtica munera eius vnius rei cauſa ſuſcipiunt, vt Dei honori inſeruiant, &c.

Quibus quidem verbis monentur quicunque in Chriſti Domini Clerum cooptari cupiunt, vt antequàm illius ſanctuarium ingrediantur, ſeriò apud ſe perpendant, num ſe ad ſublime illud vitæ genus diuino nutu vocatos agnoſcant. *Neque enim quiſquam ſumit ſibi honorem* (vt ait Apoſtolus) *ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Heb. 5.

Quod vt faciliùs & certius quiſque perſpicere poſſit, conſiderare debet num à Deo acceperit ea, quæ ad miniſteria Eccleſiaſtica ritè obeunda requiruntur: quos enim vocauit, hos (iuxta dictum eiuſdem Apoſtoli) *idoneos effecit miniſtros noui teſtamenti.* 2. Cor. 3.

Atque in primis debet attendere num vlla Cenſura, Irregularitate, aut alio ſimili impedimento ſit obſtrictus? num aliquibus prauis inclinationibus aut vitiis cum Clericali vitæ ſanctimonia è diametro repugnantibus obnoxius ſit; num litteraturam ſufficientem ſit adeptus, aut ſaltem ad illam adipiſcendam idoneus iudi-

cetur? Conſideret præterea quæ ſit eius mens, quod conſilium; quis voluntatis ſcopus, in hoc Clericali ſtatu amplectendo? quonam eius intentio feratur: *Vniuerſos enim* (inquit S. Bernardus ſuper illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia, &c.*) *in Ordinibus Eccleſiaſticis, cæteriſque ad ſanctuarium pertinentibus, honorem quærentes proprium aut diuitias, vel corporis voluptatem, poſtremò quæ ſua ſunt non quæ Ieſu Chriſti, manifeſtè prorsùs & indubitanter non ea quæ ex Deo eſt charitas, ſed aliena à Deo, & quæ omnium malorum radix eſt, cupiditas introducit.*

Denique, quod præcipuum eſt, ſuperioris & prælati voluntatem auſcultetur; non precibus importunis aut aliorum interuentu animum eius flectere nitatur; nihil abſcondat eorum quæ ab eo ſciri debent; ſed totum ſe illius diſcretioni & prouidentiæ permittat.

Porrò ad vocationem illam diuinam certiùs dignoſcendam, conducere plurimùm poteſt, ſi (quod à pleriſque ſanctorum factum legimus) qui Clericali militiæ adſcribi cupit, paululum ſe à negotiis ſæcularibus & mundi conuerſatione ſubducat, & in aliquo ſeceſſu anteactæ vitæ rationem à ſeipſo repoſcat, conſcientiæ ſordes diligenter abſtergat, vt purgato mentis oculo, adſpirante cœleſtis gratiæ luce, clariùs perſpicere poſſit, quæ ſit in re tanti momenti diuina voluntas: ad quod etiam viri prudentis conſilio plurimum iuuari poterit: certè S. Paulus ad Apoſtolatum ipſiuſmet Chriſti Domini voce deſtinatus, & cæleſtibus gratiis vſque ad miraculum perfuſus, nonniſi Ananiæ interuentu diuinæ voluntatis conſilium agnouit.

conſequuntur : qui ſacris initiari volunt , hoc in primis attendere debent , vt nihil ſibi tanto munere indignum proponant ; &c. Alij enim eo conſilio ad hanc viuendi rationem ſe conuertunt , vt quæ ad victum veſtitumque neceſſaria ſunt , parent ; ita vt præter quæſtum nihil aliud in ſacerdotio , quemadmodum vulgò cæteri omnes in quouis ſordidi artificij genere, ſpectare videantur : quamuis enim ex Apoſtoli ſententia , naturalis & diuina lex iubeat , vt qui altari ſeruit , de altari viuat ; tamen quæſtus & lucri causâ ad altare accedere , maximum ſacrilegium eſt. Alios honoris cupiditas & ambitio ad Sacerdotalem ordinem ducit. Alij verò , vt diuitiis affluant , initiari volunt : cuius quidem rei illud argumento eſt , quod niſi opulentum aliquod Eccleſiaſticum beneficium eis deferatur , nullam ſacri Ordinis cogitationem habent : hi verò ſunt quos Saluator noſter mercenarios appellat , &c. Soli verò illi oſtio in Eccleſiam meritò introire dicuntur , qui à Deo legitimè vocati , Eccleſiaſtica munera eius vnius rei cauſa ſuſcipiunt , vt Dei honori inſeruiant , &c.

Quibus quidem verbis monentur quicunque in Chriſti Domini Clerum cooptari cupiunt, vt antequàm illius ſanctuarium ingrediantur , ſeriò apud ſe perpendant , num ſe ad ſublime illud vitæ genus diuino nutu vocatos agnoſcant. *Neque enim quiſquam ſumit ſibi honorem* (vt ait
Heb. 5. Apoſtolus) *ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*

Quod vt faciliùs & certius quiſque perſpicere poſſit , conſiderare debet num à Deo acceperit ea , quæ ad miniſteria Eccleſiaſtica ritè obeunda requiruntur : quos enim vocauit , hos
2. Cor. 3. (iuxta dictum eiuſdem Apoſtoli) *idoneos effecit miniſtros noui teſtamenti.*

Atque in primis debet attendere num vlla Cenſura , Irregularitate , aut alio ſimili impedimento ſit obſtrictus ? num aliquibus prauis inclinationibus aut vitiis cum Clericali vitæ ſanctimonia è diametro repugnantibus obnoxius ſit ; num litteraturam ſufficientem ſit adeptus, aut ſaltem ad illam adipiſcendam idoneus iudi-

cetur? Conſideret præterea quæ ſit eius mens, quod conſilium; quis voluntatis ſcopus, in hoc Clericali ſtatu amplectendo? quonam eius intentio feratur: *Vniuerſos enim* (inquit S. Bernardus ſuper illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia, &c.*) *in Ordinibus Eccleſiaſticis, cæteriſque ad ſanctuarium pertinentibus, honorem quærentes proprium aut diuitias, vel corporis voluptatem, poſtremò quæ ſua ſunt non quæ Ieſu Chriſti, manifeſtè prorsùs & indubitanter non ea quæ ex Deo eſt charitas, ſed aliena à Deo, & quæ omnium malorum radix eſt, cupiditas introducit.*

Denique, quod præcipuum eſt, ſuperioris & prælati voluntatem auſcultetur; non precibus importunis aut aliorum interuentu animum eius flectere nitatur; nihil abſcondat eorum quæ ab eo ſciri debent; ſed totum ſe illius diſcretioni & prouidentiæ permittat.

Porrò ad vocationem illam diuinam certiùs dignoſcendam, conducere plurimùm poteſt, ſi (quod à pleriſque ſanctorum factum legimus) qui Clericali militiæ adſcribi cupit, paululum ſe à negotiis ſæcularibus & mundi conuerſatione ſubducat, & in aliquo receſſu anteactæ vitæ rationem à ſeipſo repoſcat, conſcientiæ ſordes diligenter abſtergat, vt purgato mentis oculo, adſpirante cœleſtis gratiæ luce, clariùs perſpicere poſſit, quæ ſit in re tanti momenti diuina voluntas: ad quod etiam viri prudentis conſilio plurimum iuuari poterit: certè S. Paulus ad Apoſtolatum ipſiuſmet Chriſti Domini voce deſtinatus, & cæleſtibus gratiis vſque ad miraculum perfuſus, nonniſi Ananiæ interuentu diuinæ voluntatis conſilium agnouit.

ARTICVLVS II.

De habitu & Tonſura Clericali.

Tract. 1. c. 7. DE his iam aliquid ſuprà, ſacræ ordinationis doctrinam explicantes, delibauimus; quæ quoniam non minimi momenti eſſe cenſentur, paulo accuratiùs, breuiter tamen hîc denuò attingere non erit inutile.

Atque in primis obſeruandum eſt Eccleſiam ſapienti conſilio voluiſſe, vt, *Sicut Clerici à laicis diſcreti eſſe debent in conuerſatione* (vt dixit S. Anacletus Papa epiſt. ad Eccleſias per Galliam inſtitutas circa ann. Domini 167.) *ita & in Tonſura & in omni habitu diſcreti apparerent.* Ex quibus Pontificis verbis obiter colligi poteſt, quàm ſit antiquus ipſius Tonſuræ Clericalis vſus, quem ab ipſo etiam S. Petro incepiſſe teſtatur Rabanus, aſſeritque ſanctum illum Apoſtolum *hunc ritum primum ſumpſiſſe, vt formam & ſimilitudinem Chriſti in capite geſtaret, dum pro redemptione noſtra crucis patibulum ſubiturus, à nefanda Iudæorum gente acutis ſpinarum aculeis coronaretur.* (l. 1. de inſt. cler. c. 2.)

Hæc autem Tonſura Clericalis duo præſertim ſecundùm Eccleſiæ inſtitutum requirit, primò vt Clerici comam non relaxent aut nutriant: quod in plurimis Conciliis ſub anathemate prohibitum eſt, nominatimque in Concilio Barcinonenſi ſub Vigilio Papa can. 3. Conc. Romano ſub Gregorio 2. cap. vlt. Conc. Moguntino 1. ſub Leone IV. can. 15. Conc. Triburienſis ſub Formoſo can. 17. & aliis.

Secundò vt in modum circuli & coronæ Tonſuram in capite geſtent: quod etiam plurimorum Conciliorum decretis ſtatutum reperitur ac potiſſimùm Concilij Aquiſgranenſis 1. ſub Stephano V. cap. 1. Conc. Lateranen-

ſis ſub Innocentio III.cap. 16. Concilij Oxouienſis ſub Honorio 3. cap.de habitu Clericorum, Conc. Rauennatis ſub Honorio IV. rubrica 3. & Concilij Palentini ſub Vrbano VI. rubrica de Clericis coniugatis.

Similiter etiam clericalis habitus deferendi lex, quæ in iiſdem Conciliis lata eſt, & in plurimis aliis etiam noſtri huiuſce ſæculi confirmata, duo præſertim capita continet. Primum ipſius habitus materiam ſpectat de qua in Concilio Nicæno 2. id memorabili decreto conſtitutum fuit: *vt Epiſcopi & Clerici ex ſericeis texturis variatum veſtimentum non habeant, nec ſe ſplendidis veſtibus exornent.* Quod etiam ſimili modo ſancitum reperitur in Concilio Palentino cap. 6. & in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. in bulla reformationis. & in Concilio Senonenſi paulò ante Tridentinum, & in Concilio Mediolanenſi 1. ſub S. Carolo Borromæo; in quibus & plurimis aliis Conciliis tum Prouincialibus tum diæceſanis prohibitæ ſunt in priuato habitu Clericali ſericæ veſtes, & lanearum ſolummodo vſus vniuerſali propemodum Eccleſiæ praxi approbatus fuit. *Can. 6.*

Secundum eiuſdem Clericalis habitus formam reſpicit; vt ſcilicet veſtes eiuſmodi ſint talares: quod habetur ex collectione antiquorũ Canonum à S. Martino Bracharenſi Archiepiſcopo facta circa annum Domini 572. & in Concilio Romano ſub Zacharia can. 31. ac vt alia plurima Concilia omittamus demùm in Concilio Senonenſi cap. 24. his verbis. *Veſtes ſint talares, nec nimia amplitudine ſuperfluæ, nec plus æquo conſtrictæ, in quibus Clericalis ordinis honeſtas & modeſtia deprehendatur, faſtus, iactantia, vel elationis vitium deuitetur.* Præterea vt veſtes Clericales nigri ſint coloris, quamuis enim olim violaceus color apud quoſcunque Clericos in vſu eſſet, (vt obſeruat Baronius) ad an. nihilominus communis Eccleſiæ vſus obtinuit 393.n. nunc, vt colore violaceo Epiſcopis reſeruato, 48. alij Clerici fuſco ſeu nigro vterentur; quod

etiam in Concilio Mediolanenſi 1. cap. de Clericorum veſtitu & in Concilio Burdegalenſi an. 1583. & Aquenſi 1585. conſtitutum eſt : quas quidem ſanctiones Apoſtolica Sedes confirmauit.

His autem Conciliorum adeoque Eccleſiæ vniuerſæ toties repetitis decretis, omnes omnino Clericali militiæ adſcriptos conſtringi manifeſtum eſt : quod quamuis hiſce vltimis temporibus, relaxata nonnihil Eccleſiaſticâ diſciplinâ, non ita ſtrictè exigatur ab iis, qui Clericali ſolummodo tonſura initiati ſunt; certum eſt tamen Clericos beneficia aut officia Eccleſiaſtica obtinentes, aut ordinibus Eccleſiaſticis præſertim ſacris initiatos, ad Tonſuram & habitum Clericalem ſtrictè obligari; quod Concilium Tridentinum expreſſis his verbis declarauit. *Omnes Eccleſiaſticæ perſonæ quantumcumque exemptæ, quæ aut in ſacris fuerint, aut dignitates, perſonatus, officia, aut beneficia qualiacumque Eccleſiaſtica obtinuerint, ſi poſtquam ab Epiſcopo ſuo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honeſtum habitum Clericalem illorum ordini & dignitati congruentem, & iuxta ipſius Epiſcopi ordinationem & mandatum non detulerint, per ſuſpenſionem ab ordinibus ac officio & beneficio, ac fructibus, reditibus & prouentibus ipſorum beneficiorum; necnon ſi ſemel correpti denuò in hoc deliquerint, etiam per priuationem beneficiorum eiuſmodi coerceri poſſint & debeant.*

ſeſſ. 14. c. 6. de ref.

Ex cuius decreti tenore ſequitur hodie Clericos Tonſuram & habitum Clericalem contemptui aut neglectui habere ſine graui peccato non poſſe; cùm pœna ſuſpenſionis generalis in illius legis violatores decernatur, quam nonniſi ob peccatum aliquod graue decerni ex ante dictis conſtat. Vnde Nauarrus, Reginaldus, Riccius, Henriques, & alij apud Bonacinam, docent Clericum in ſacris Ordinibus conſtitutum aut obtinentem beneficium, peccaturum mortaliter ſi notabili aliquo tempore Tonſuram aut habitum Clericalem non deferat; obtinuit tamen

diſp. 8. de ſacr. ord. q. vnic. pu. vlt

vſus

vſus communis Doctorum & piorum ſuffragio & praxi approbatus, vt Clerici quicunque iter facientes aut alia ſimili de cauſa breuiorem aliquam veſtem, quam ſotanellam vocant, geſtare licitè poſſint; cùm in ea ſufficiens habitus Clericalis nota reperiatur, per quam, accedente præſertim Tonſurâ; ab aliis laicis facile diſtinguantur.

ARTICVLVS III.

De Beneficiis Eccleſiaſticis.

NOMINE beneficij Eccleſiaſtici intelligitur ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, propter aliquod officium ſpirituale authoritate Eccleſiæ conſtitutum. Ita Leſſius lib. 2, de Iuſt. & Iure cap. 34. dub. 1.

Sunt autem alia beneficia regularia, quæ ſolis regularibus competunt, & alia ſecularia, quæ ſecularibus conferuntur. Item alia ſunt beneficia duplicia (vt loquuntur Canoniſtæ apud Rebuffum in praxi pag. 6.) alia ſimplicia. Duplicia vocantur illa quæ adjunctam habent aliquam adminiſtrationem aut eminentiam in Eccleſia; qualia ſunt beneficia curata, Archidiaconatus, Epiſcopatus, &c. beneficia ſimplicia dicuntur illa quæ nullam adminiſtrationem aut eminentiam eiuſmodi habent, ſed tantum inſtituta ſunt ad preces Deo fundendas, aliaque diuina officia obeunda; tales ſunt Capellaniæ, &c. vt docet Nauarrus & alij apud Leſſium ſup. dub. 2.

His breuiter prænotatis, ex variis ac plurimis quæ à Theologis circa beneficia diſputari ſolent, præcipua & maximè ſcitu neceſſaria, ex communi & magis recepta probatorum authorum doctrina hic breuiter ſubijciemus, & quæſtiunculis aliquot explicabimus.

QVÆSTIVNCVLA I.

Quot modis beneficia Eccleſiaſtica licitè obtineri poſsint.

QVINQVE præſertim modis beneficia hodie obtineri poſſunt. Primò præſentatione ſeu nominatione patroni & inſtitutione collatoris: ſecundò electione & confirmatione: tertiò collatione libera: quartò reſignatione in fauorem cum ſecuta collatione: quintò permutatione.

Preſentatio ſeu nominatio eſt perſonæ alicuius idoneæ per patronum Epiſcopo vel alteri, ad quem inſtitutio ſeu collatio pertinet, legitimè facta exhibitio: inſtitutio autem eſt ipſius beneficij iuriumque illius collatio & attributio: & hæc inſtitutio ſeu collatio fieri ſolùm poteſt per Eccleſiaſticos; præſentatio verò etiam per laicos.

Electio in eo differt à præſentatione, quòd electio fiat à pluribus vt à Capitulo, & à ſolis Eccleſiaſticis, per ſuffragia, præſertimque in prælaturis locum habeat: præſentatio verò etiã ab vna perſona etſi laica, & in quouis beneficij genere. Confirmatio verò eſt collatio beneficij facta electo; ſicut inſtitutio eſt eadem collatio facta præſentato ſeu nominato.

Collatio dicitur quando beneficium ſolo iure Prælati datur, nec ſubeſt iuri patronatus.

Reſignatio eſt quando quis beneficium ſuum liberè reſignat ſeu dimittit in manibus collatoris in fauorem alterius.

Permutatio denique, quando hæc reſignatio fit cauſa permutandi beneficii cum alterius beneficio. De quibus videri poteſt Leſſius ſuprà.

Quæres vtrum beneficia ſint ſemper dignioribus conferenda. Reſpondetur quod, licet is qui reſignat beneficium in fauorem alterius,

non teneatur quærere digniſſimum,ſed ſufficiat ſi dignus ſit reſignatarius: electores tamen, præſentatores, & collatores tenentur ſemper, quantùm in ipſis eſt, curare, vt digniſſimis conferantur beneficia, præſertim curam animarum annexam habentia, vt ex S. Thoma & plurimis aliis Theologis docet Leſſius ſup. dub. 14. idque variis SS. Patrum authoritatibus fusè probat; ita vt peccet mortaliter is qui eligit, præſentat, aut confert beneficium, præſertim curam animarum annexam habens, digno, prætermiſſo abſque vlla cauſa legitima eo, qui notabiliter dignior & aptior videtur, ſperaturque multo meliùs functurus officio. Quod etiā confirmari poteſt ex Concilio Tridentino ſeſſ. 24. cap. 1. vbi dicitur expreſſè, *Omnes & ſingulos, qui ad promotionem præficiendorum quomodocumque ius habent, mortaliter peccare, niſi quos digniores & Eccleſiæ magis vtiles ipſi iudicauerint, non quidem precibus vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curauerint.*

Dictum eſt (abſque legitima cauſa) quia ſi v. g. patronus præſentet dignum, collator conferre tenetur, etſi alios magis idoneos nouerit: Item ſi beneficium ex inſtitutione ſua conferendum ſit alicui ex certa familia: tum enim aptiſſimo ex illa familla conferendum erit, non verò aliis, etſi aptioribus.

Quocunque autem modo beneficium aliquod obtineatur, cauendum eſt præ cæteris ſimoniæ peccatum, quod in prædictis omnibus obtinendi beneficij modis reperiri poteſt, tam ex parte obtinentis quàm conferentis aut patroni: de quo quidem peccato, quoniam nimis crebrò euenire ſolet, paulò accuratiùs nobis agendum eſt.

QVÆSTIVNCVLA II.

Quibus modis ſimonia, tum in aliis caſibus, tum præſertim in obtinendis beneficiis committi poſſit.

Act. 8. SIMONIÆ peccatum à Simone Mago nomen accepit, eo quòd primus dona Spiritus ſancti pecuniâ emere voluerit, & vt loquitur S. Auguſtinus tract. 10. in S. Ioan. *volebat emere Spiritum ſanctum, quia volebat vendere Spiritum ſanctum:* ex quo factum eſt, vt peccatum illud, quo ſpirituale aliquid aut ſpirituali annexum pecuniâ aut aliqua re pretio æſtimabili emitur aut venditur, *Simonia* nuncùpatur. Quàm graue autem ſit illud peccatum, patet tum ex obiurgatione aſperrima, qua S. Petrus erga præfatum Simonem vſus eſt; tum etiam ex eo quòd cap. *Reperiuntur* 1. q. 1. appellatur *Execrabile flagitium:* & cap. *ſicuti* 1. de ſimonia, dicitur, *Simoniacam peſtem ſui magnitudine alios animæ morbos vincere,* & cap. *ſane* 15. quæſt. 13. dicitur, *Inſtar publici criminis læſæ maieſtatis eſſe puniendam.*

Eſt autem triplex ſimonia (vt docet Toletus lib. 5. cap. 86.) mentalis, conuentionalis, & realis. Simonia mentalis duplici modo contingere poteſt: primò cum quis deliberatè vult emere aut vendere aliquid ſpirituale: ſecundò cùm aliquid exteriùs facit cùm intentione emendi aut vendendi aliquid ſpirituale ſine vllo pacto externo; vt ſi quis obſequium præſtet prælato aut patrono hac intentione, vt conferatur illi beneficium in obſequij mercedem.

Simonia conuentionalis eſt, quando aliquod pactum externum interuenit; quod tamen ſiue ex vtraque, ſiue alterutra parte nondum executioni mandatum eſt.

Simonia realis eſt quando ex vtraque parte pactum executioni mandatum eſt.

Quocunque autem modo ſimonia committatur, eſt ſemper grauiſſimum peccatum; non tamen incurruntur pœnæ aduerſus ſimoniacos decretæ, niſi propter ſimoniam realem, aut propter conuentionalem, quæ in confidentia reperitur, vt docet & probat Leſſius, & ex infrà dicendis patebit. ſuprà dub. 27.

Quoniam verò innumeris propè modis hoc peccatum committi poteſt, quos ſigillatim perſequi nimis prolixum foret, proponemus hîc regulam generalem communiter à Theologis receptam, qua dignoſci poterit in quouis caſu particulari vtrum ſimonia committatur necne: ad cuius faciliorem intelligentiam ſupponimus 1. nomine rei ſpiritualis, quæ per ſimoniam vendi aut emi dicitur, intelligi à Theologis (vt rectè obſeruat Leſſius,) non id omne, l. 2. ca. aut ſolum, quod eſt incorporeum, ſed id quod 35. eſt aliquo modo ſupernaturale, ſiue ſit aliquid dub. 1. reale, ſiue aliquid morale tantùm, ſiue in modum actus, ſiue in modum habitus, vt ſunt virtutes ſupernaturales, gratiæ gratis datæ aut gratum facientes, ſacramenta, & quiuis vſus poteſtatis alicuius ſupernaturalis: vel etiam id quod eſt rei ſupernaturali annexum, vt ſunt beneficia Eccleſiaſtica, &c.

Supponimus 2. pecuniam aut aliquid pecunia æſtimabile, vario & multiplici titulo pro aliqua re ſpirituali dari poſſe: ſcilicet vel per modum pretij ipſius rei ſupernaturalis, vel per modum eleemoſynæ & ſuſtentationis, quæ miniſtro Eccleſiaſtico tribuitur; vel per modum oblationis, quæ Deo fit in perſona miniſtri; vel per modum liberalis & gratuitæ donationis, aut denique per modum laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ.

Supponimus 3. ex communi & recepta Theologorum doctrina (cuius probatio videri poteſt apud Leſſium) duplicem eſſe ſimoniam, aliam ſup. iure diuino, aliam iure humano & Eccleſiaſtico dub. 4

prohibitam : e. g. venditio quæuis aut emptio rei ſpiritualis ſupernaturalis eſt ſimonia iure diuino prohibita, vt ex variis Scripturæ locis probat Leſſius ; venditio autem vel emptio rei alicuius temporalis, quæ alicui rei ſpirituali annexa eſt, v. g. emptio aut venditio beneficiorum Eccleſiaſticorum , quoad partem temporalem , ſimonia eſt Eccleſiaſtico iure verita : quia (vt idem Leſſius fuſè declarat) quamuis ius ad percipiendos fructus beneficij materialiter & ſeorſim à quouis officio ſpirituali & ſacro conſideratum , ſit aliquid temporale, quod proinde diuino iure non eſt inuendibile , Eccleſiaſticis tamen legibus, quæ ab eodem Leſſio & aliis Doctoribus fusè citantur , ob reuerentiam rei ſpiritualis annexæ prohibitum fuit, ne tale ius vẽdi poſſet : vnde ſicut Eccleſia poteſt decreto aliquo ſuo locum materialem diuino cultui dicatum reddere immunem, ita vt qui violat immunitatem illam Eccleſiaſtico iure introductam, peccet contra virtutem religionis , adeoque peccatum ſacrilegij committat : ita rem temporalem rei ſpirituali annexam , propter annexionem illam poteſt à venditione reddere immunem, ita vt ſi vendatur aut ematur pretio aliquo temporali , venditio illa aut emptio ſimoniaca cenſeatur.

His ſuppoſitis , ad dignoſcendum in quibus caſibus ſimoniæ labes incurratur , vel non incurratur , generalis regula hæc eſto. Quotieſcunque aliquid ſpirituale vel ſpirituali annexum, (eo ſenſu qui ſuprà explicatus eſt) emitur aut venditur : id eſt quotieſcunque pro tali re accipitur aut datur aliquid pecunia æſtimabile tanquam illius pretium , toties peccatum ſimoniæ committitur ; ſecus verò ſi alio titulo detur, vel accipiatur: tunc enim perpendendum eſt qualis ſit ille titulus , an verus & legitimus, an verò fucatus & ad palliandam ſimoniam appoſitus.

Ex quo intelligitur ad rationem ſimoniæ duo præſertim requiri ; quorum vnum eſt pretium,

qualis eſt pecunia, aut quiduis aliud pretio aliſquo æſtimabile, quale eſt munus à lingua, vel à manu vel ab obſequio, vt communiter docent Theologi: alterum eſt veluti merx, ſcilicet res aliqua ſpiritualis aut ſpirituali annexa, quæ tali pretio æſtimatur, eoque venditur aut emitur: vnde qutieſcunque hæc duo ſimul concurrunt toties committitur ſimonia; ſi verò vel vnum illorum deſit, non committitur.

Ex antè dictis ſequitur 1. non eſſe ſimoniam ſi pretium aliquod vel merx recipiatur pro munere docendi ſcientiam aliquam naturali induſtria comparabilem: quia eiuſmodi ſcientia non eſt quid ſupernaturale; & præterea (vt rectè obſeruat Alenſis) merx illa propriè loquendo non tam datur pro doctrina quàm pro labore docendi, qui eſt pretio æſtimabilis: qua ratione etiam licitè merces aliqua honeſta, pro tradenda Theologiæ doctrina dari aut accipi poteſt, ratione laboris, qui in ſcientia adeò ſublimi & ardua rectè explicanda non niſi maximus eſſe poteſt, quique proinde ipſius corporis vires valde exhaurire ſolet: quod etiam docent Adrianus, Caietanus, Victoria, Sotus, Suares & alij apud Laymannum cap. 7. de ſim. paragrapho 4. 2. p. q. 185. n. 3.

Sequitur 2. neque etiam committi ſimoniam ſi Sacerdotes ſtipendium ſeu honorarium accipiant pro celebrationibus Miſſarum, exequiis mortuorum aliiſque functionibus Eccleſiaſticis: quando illud non datur per modum pretij, ſed per modum eleemoſynæ & ſuſtentationis, aut laudabilis conſuetudiuis ab Eccleſia approbatæ; vnde Apoſtolus dicit quòd *Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui altari deſeruiunt cum altari participant*: & cap. *ad Apoſtolicam audientiam* de ſimonia, expreſsè habetur, quod quamuis Sacerdotibus & Clericis, pro his & ſimilibus pecuniam exigere & extorquere prohibitum ſit; laici tamen laudabilem conſuetudinem piâ erga ſanctam Eccleſiam deuotione introductam infringere non debent ſub prætex- 1. Cor. 9.

tu Canonicæ pietatis, ſed quòd per Epiſcopum ad id poſſunt compelli.

Sequitur 3. nullam quoque committi ſimoniam quando pro dote puellæ, quę vitam religioſam vult profiteri, aliquid ab ea vel eius parentibus accipitur; cùm id accipiatur per modum ſuſtentationis; ſecus verò ſi præciſe pro ipſa ſuſceptione ad ſtatum religioſum aliquid acciperetur, quia tunc eſſet id omnino ſimoniacum, vt docent S. Thomas, Sotus, Syluester, Suares apud Laymannum, qui etiam meritò dubitat vtrum quando monaſterium diues eſt, licitum ſit aliquid eiuſmodi titulo ſuſtentationis exigere: certè S. Doctor apertè declarat. *Quando ſine grauamine monaſterij recipi poteſt nouitius, ſimoniacum eſt aliquid exigere*: cui ſubſcribunt Caietanus, Victoria, Roſella, Armilla, Leſſius, Suares & alij apud Laymannum ſuprà, & Innocentius III. in Concilio generali Lateranenſi cap. 64. habeturque cap. *Quoniam*, de ſimonia, pœnitus prohibuit, ne moniales pro aliis in cætum & Monaſterium ſuum cooptandis & admittendis, pretium vllum recipiant prętextu paupertatis, non quidem verę, ſed fictæ & ſimulatæ. Quamuis autem Leſſius cit. cap. 35. dub. 12. Toletus lib. 5. cap. 89. & quidam alij Theologi nitantur excuſare praxim illam quæ in omnibus fermè monaſteriis etiam ditiſſimis nunc viget, vt in ea nonniſi mediante dote ac pretio ſub obtentu ſuſtentationis pateat aditus; idem tamen Leſſius fatetur id eſſe verum auaritiæ ſignũ, & ſpeciẽ ſimoniæ retinere.

c. vlt. de ſim parâgraph. 4. — 4. diſt 25. q. 3. 2. 2. q. 2 ad 7.

Sequitur 4. nullam eſſe ſimoniam quando calices & alia vaſa & veſtimenta ſacra venduntur aut emuntur, quia vt ex communi Theologorum conſenſu docet Suares, hæc & ſimilia quamuis conſecrata & cultui diuino dicata remaneant ſemper ſecundùm ſe pretio æſtimabilia, ac proinde vendibilia: conſecratio enim non niſi accidentaliter illis annectitur: ſi tamen maiori pretio venderentur, quia conſecrata ſunt, tunc ſimonia committeretur vt docet Toletus ſup. & ſatis per ſe patet.

l. 4. c. 4. nu. 12.

Quod autem ſpectat ad ſimoniam quæ in beneficijs Eccleſiaſticis reperiri poteſt, vt faciliùs & certiùs dignoſci poſſit, in quibuſnam caſibus id contingat, obſeruationes aliquas ex magis communi & recepta Doctorum ſententia hic breuiter ſubijciemus.

Prima eſt, nullam eſſe ſimoniam reſignare beneficium in fauorem tertij cum clauſula (*Non aliter, nec aliàs*) quando eiuſmodi reſignatio fit in manibus ſummi Pontificis vt ex Rebuffo, Nauarro, & alijs docet Leſſius; & ſatis ex communi vſu & praxi conſtat. cap. 35 dub. 14.

Secunda, nullam quoque eſſe ſimoniam reſignare beneficium in manibus eiuſdem ſummi Pontificis reſeruata aliqua moderata penſione, vt docet idem author & ex communi vſu ſatis patet. Imò qui vult reſignare in fauorem tertij ſub onere alicuius penſionis, poteſt licitè cum illo tranſigere de illa, non quidem abſolutè, ſed ſub beneplacito Pontificis; aliàs ſi abſolutè faceret, ſimoniam committeret. dub. 15.

Quæres vtrum is qui reſignat ſub onere penſionis ad faciliorem & tutiorem illius ſolutionem de hypotheca aliqua aut fideiuſſore cum reſignatario conuenire licitè poſſit? Reſpōdetur poſſe, dummodo fiat ſub eiuſdem ſummi Pontificis beneplacito, & illius authoritate confirmetur; aliàs illicitum fore, ac ſimoniam redolere, vt docet idem Leſſius: qui etiam rectè monet in reſignationibus quibuſcunque omne pactum de onere temporali, quod iure non eſt annexum, licitè fieri non poſſe, abſque legitima authoritate ſuperioris: quod maxime obſeruandum eſt.

Tertia, reſignare vel conferre beneficium alicui in confidentiam, id eſt ex intentione illum obligandi, vt poſt aliquod tempus propinquo vel amico reſignantis, aut conferentis aut cuiuis alteri reſignet, aut vt penſionem ex ea alteri ſoluat, eſſe ſimoniam confidentiæ mentalis: ſi verò pactum intercedat, eſſe confidentiam ſimonię realis, quæ pœnas iuris infert, vt-

dub. 16. docet idem Leſſius, & Bulla habetur in Pij V. quam refert Nauarrus capite 23. numero 110.

Quarta eſt, beneficia non poſſe licitè permutari ſine Prælati authoritate: & hanc permutationem non modò illicitam eſſe ac ſimoniam redolere, ſed etiam irritam & inualidam, vt habetur apud eumdem Leſſium. dub. 17.

Quæres vtrum in permutatione beneficiorum compenſari poſſit fructuum inæqualitas? Reſpondetur poſſe, dummodo id fiat ex licentia & authoritate ſummi Pontificis, vel reſeruando penſionem ex beneficio quod ampliores habet prouentus, vel aliquid præſtando, quod ab ipſo Pontifice tanquam iuſtum & licitum approbetur, vt docet idem Leſſius ſuprà.

Quinta eſt, illum qui habet ius in beneficio aliquo, ſeu cui beneficij collatio legitimè facta eſt, poſſe pretio redimere vexationem iniuſtam ſi forte quis illum à poſſeſſione capienda impediat; nec in ea redemptione vllam committi ſimoniam, vt ex S. Doctore, Soto, Nauarro, & alijs docet Leſſius. dub. 18.

QVÆSTIVNCVLA III.

Quænam ſint pœnæ contra ſimoniacos constitutæ.

POENÆ illę ſecundùm iuris diſpoſitionem non incurruntur niſi ob ſimoniam commiſſam in religionis ingreſſu, Ordine, & Beneficijs.

Atque in primis excommunicantur tam dantes quàm recipientes aliquid ſimoniacè pro ingreſſu religionis; & qui ſic admiſſi ſunt, nonniſi ex diſpenſatione Ordinarij in Monaſterio illo manere poſſunt, vt patet ex extrauag. Vrbani IV. quæ incipit: *Sane nen in vinea Domini.*

Similiter is qui confert Ordines ſimoniacè, eſt excommunicatus, vt habetur extrauag. *Cum deteſtabile*, de ſimonia: eſt etiam ſuſpenſus à collatione cuiuſuis Ordinis, etiam tonſuræ, & ab executione omnium munerum Pontificalium: interdictus eſt etiam illi Eccleſiæ ingreſſus: & ſi contra ſuſpenſionem vel interdictum illud aliquid fecerit, eſt ſuſpenſus ab adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ, & à perceptione fructuum omnium ſuorum beneficiorum, nulluſque poteſt illum abſoluere præter ſummum Pontificem, etiamſi delictum ſit occultũ, vt habetur in Bulla Sixti V. edita in male promouentes & promotos quod intelligendum eſt pro ijs locis in quibus Bulla illa promulgata & recepta fuit: exiſtimat ſiquidem Leſſius illam pleriſque in locis ignorari, proindeque non eſſe receptam. dub. 24.

Qui autem Ordinem aliquem ſimoniacè ſuſceperit, eſt excõmunicatus ipſo facto, vt habetur cit. extrauag. *Cum deteſtabile*: eſt etiam ſuſpenſus ab executione ſuorum Ordinum, vt ibidem dicitur; & per ſupradictam Bullam Sixti V. priuatur omnibus dignitatibus, officiis, beneficiis & efficitur inhabilis ad omnia, nec ab alio quã à Rom. Pontifice abſolui poſſe dicitur.

Denique qui beneficium ſimoniacè confert aut conferri procurat, eligendo, præſentando, confirmando, commendando, eſt ipſo facto excommunicatus, vt habetur ex cit. extrauag. *Cum deteſtabile*: quæ pœna etiam ibidem decernitur contra illos, qui operam ſuam interponunt, vt beneficium ſimoniacè obtineatur, vel vt Ordo ſimoniacè conferatur.

Qui verò beneficium per talem ſimoniam acquirit, eſt ipſo facto excommunicatus, & collatio ac prouiſio beneficij nulla eſt, nullumque ius tribuit, vt in eadem extrauaganti ſtatuitur: ac inſuper fit inhabilis ad idem beneficium obtinendum, vt habetur capite *Nobis fuit* de ſimonia, & capite penultimo de electione. Quæ pœnæ ſimiliter inflictæ ſunt contra eos qui ſimoniam confidentiæ committunt.

dub. vt fuſiùs explicat Leſsius.
26. Quæres vtrum pretium ſimoniacè acceptum,
ſit reſtituendum. Reſpondetur quòd, quamuis
Nauarrus cap. 23. num. 103. & 104. & quidam
alij Theologi exiſtiment nullam ad id eſſe obli-
gationem, probabiliter tamen & tutior videtur
dub. ſententia Adriani, Henrici, Soti & plurimorum
28. aliorum Doctorum apud Leſsium, qui aſſerunt
pretium illud eſſe reſtituendum, non quidem ei
qui dedit, ſed Eccleſiæ vel pauperibus, vt ex
dub. S. Thoma & alijs probat idem Leſsius.
31.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Vtrum licitum ſit plura ſimul beneficia poſsidere.

VT huic quæſtiunculæ ſatisfiat, nihil aptius
afferre poſſumus, quam ipſius Concilij
Tridentini decretum, in quo quis eſſet Eccleſiæ
eſſ. 24 vniuerſæ ſenſus ſuper hac re declarauit his ver-
c. 17. bis. *Cùm Eccleſiaſticus ordo peruertatur, quando vnus plurium officia occupat; ſanctè ſacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Eccleſiis adſcribi: verùm quoniam multi improbe cupiditatis affectu ſeipſos, non Deum decipientes ea quæ bene conſtituta ſunt, variis artibus illudere, & plura ſimul beneficia obtinere, non erubeſcunt: ſancta ſynodus debitam regendis Eccleſiis diſciplinam reſtituere cupiens, præſenti decreto, quod in quibuſcunque perſonis quocunque titulo, etiamſi Cardinalatus honore fulgeant, mandat obſeruari: ſtatuit vt in poſterum vnum tantùm beneficiũ Eccleſiaſticum ſingulis cõferatur; quod quidem ſi ad vitam eius cui confertur honeſtè ſuſtinendam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo vtrumque perſonalem, reſidentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad Cathedrales Eccleſias, ſed etiam ad alia om-*

nia beneficia tam ſæcularia quàm regularia quæcunque, etiam commendata, pertineant, cuiuſcunque tituli ac qualitatis exiſtant.

Ex quibus Concilij verbis quædam ſcitu neceſſaria, obſeruatu digniſsima colligere poſſumus.

Primum eſt, quòd quamuis habere plura beneficia non ſit intrinſecè malum, alioquin nullo in caſu ſuper illis diſpenſari poſſet, non eſt tamen ex ſe omnino indifferens, ſed eſt ex genere eorum, quæ deformitatem quamdam & inordinationem præ ſe ferunt cùm Concilium dicat pluralitate illa ordinem Eccleſiaſticum peruerti; proindeque nonniſi adhibitis certis circumſtantiis cohoneſtari poſſe: quæ eſt expreſſa ipſius S. Thomæ doctrina, cui communiter alij Theologi ſubſcribunt. Quodlib. 9. art. 15.

Secundum eſt, pluralitatem illam præſertim in beneficiis curam animarum habentibus, cenſeri illicitam, & expreſsè declaratur in Concilio Tridentino loco ſup. cit. & in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. cap. 13. quod etiam ſimiliter intelligendum eſt de aliis quibuſcunque incompatibilibus, quales ſunt dignitates, perſonatus, officia & alia omnia beneficia quæ reſidentiam requirunt: quæ quidem plura ſimul retineri non poſſunt, quamuis vnumquodque eorum ſeorſim ad vitam honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat, vt ex Concilij verbis ſatis conſtat. Eſt tamen verum aliquando in iſta pluralitate beneficiorum incompatibilium ſummum Pontificem diſpenſare poſſe, quando euidens & notabilis Eccleſiæ neceſsitas, vel vtilitas id exigit; qua ratione S. Gregorius, Martinum, Paulinum, Agnellum, & alios Epiſcopos, duobus ſimul Epiſcopatibus præeſſe voluit: verùm de illa neceſsitate & vtilitate Eccleſiæ, an talis ſit quæ pluralitatem illam coram Deo excuſet, penes ipſum ſummum Pontificem eſto iudicium.

Tertium eſt, licitum eſſe plura beneficia compatibilia ſimul obtinere, ſi ita neceſſe ſit ad honeſtam vitæ ſuſtentationem, vt ex citato Concilij decreto habetur. Compatibila autem beneficia in diuerſis quidem Eccleſijs cenſentur ea, quorum ſaltem alterum ad reſidentiam perſonalem non obligat; in eadem autem Eccleſia compatibilia beneficia dicuntur ea, quæ non ſunt vniformia, ſeu quæ ad eaſdem functiones minime concurrunt, quæ proinde in caſu ſupradictæ neceſſitatis ſimul retineri poſſent, niſi alicuius ſpecialis Eccleſiæ conſtitutio vel conſuetudo repugnet, vt docet Nauarrus, Leſſius, & alij apud Laymannum.

tract. 1. c. 8. de benef.

Qualis autem ſit honeſta illa vitæ ſuſtentatio, cuius neceſſitas pluralitatem illam beneficiorum coram Deo excuſet, prudentis ac timorati viri iudicio determinandum eſt, qui ſpectatis & perpenſis circumſtantijs ſtatus, conditionis, ætatis, perſonæ & aliis ſimilibus, id ex æquo & bono diiudicare debet: alia ſi quidem cenſetur eſſe honeſta vitæ ſuſtentatio requiſita in Epiſcopo: alia in ſacerdote inferioris ordinis: alia item eſſe ſolet ratio victus in perſona multum nobili & illuſtri, alia in ignobili. Conſtat etiam virum doctum ingenijque dotibus præcellentem, ac pro bono communi Eccleſiæ laborantem vberiori annona indigere, non quidem ad delicias aut faſtum; ſed ad ſuſtentandas corporis vires, vel ad alia adiumenta neceſſaria comparanda.

Quartum denique eſt ceſſante cauſa rationabili & iuſta, ſiue honeſtæ ſuſtentationis, ſiue neceſſitatis aut vtilitatis ipſius Eccleſiæ, (vt ſuprà dictum eſt) illicitum eſſe plura beneficia, quamuis compatibilia, ſimul retinere, nec ad id vllam ſummi Pontificis diſpenſationem poſſe ſuffragari, cum hæc beneficiorum qualiumcunq; pluralitas iuri naturali repugnet, quando nulla juſta & rationabili cauſa cohoneſtatur. Ita ſentit S. Bernardus Epiſt. 271. ad Theobaldum

Campaniæ Comitem, & lib. 3. de conſideratione ad Eugenium cap. 6. & S. Thomas cit. quod lib. 9. art. 5. Ita etiam docent Paludanus, Adrianus, Gabriel, Sylueſter, Maior, Caietanus, Azorius, Nauarrus & plures alij, quos citat & ſequitur Laymannus ſuprà: quibus addere poſſumus Cardinalem Bellarminum in Epiſt. ad Epiſcopum Theanum nepotem ſuum; vbi poſtquam dixit ſacros Canones horrere multiplicitatem beneficiorum, addit Theologos Pariſienſes poſt longam diſputationem anno 238. definiuiſſe. *Neminem poſſe duo beneficia, ſi vnum ſufficeret ad eum alendum, obtinere ſine peccato mortali.*

Cæterùm an præter Eccleſiæ neceſſitatem & vtilitatem, & honeſtam vitæ ſuſtentationem, ſubeſſe poſſit aliqua alia cauſa iuſta & rationabilis, ob quam diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum compatibilium licitè poſtulari & validè impetrari queat, Doctorum iudicio diſcutiendum relinquintes; hoc ſolùm obſeruamus huic beneficiorum pluralitati abſque vlla legitima cauſa, minime ſuffragari conſuetudinem & vſum à multis intròductum: cùm (vt rectè monuit Bellarminus in admonitione ad Clement VIII.) vſus ille tanquam prauus & abuſiuus à Concilio Tridentino ſit abrogatus.

QVÆSTIVNCVLA V.

Qualiter ſe beneficiarii gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum reditibus.

TRIA ſunt genera bonorum quæ beneficiarij poſſidere poſſunt: *Patrimonialia* quæ
Leſſ. l. ipſi hæreditate, vel induſtria, vel donatione, vel
2. c. 4. alio modo, quo laici ſolent, ſibi acquirunt: *Quaſi*
d. 6. *patrimonialia*, quæ ipſis tanquam Clericis ob-
Laym ueniunt, ob functiones aliquas Eccleſiaſticas
c. 3. de v. g. ob Miſſæ celebrationem, concionem,
benef. cantum Eccleſiaſticum &c. *Mere Eccleſiaſtica*, quæ ratione beneficij alicuius v. g. Canonicatus, Decanatus &c. percipiuntur. Et de bonis quidem patrimonialibus certum eſt beneficiarios (ſecundum doctrinam S. Thomæ & aliorum communiter Theologorum) liberè diſpo-
2. 2. q. nere poſſe; cùm eiuſmodi bonorum verum ha-
185. a. beant dominium perinde ac laïci: neque enim
7. per Clericatus aut Ordinis ſuſceptionem fiunt dominij incapaces, neque ſe bonorum dominio abdicant, proindeque bona patrimonialia pro libito expendere poſſunt, dummodò tamen in eis expendendis nihil ab ipſis fiat, quod iuſtitiæ vel charitati repugnet Idem quoque de bonis quaſi patrimonialibus dici poſſe cenſent Ioannes Major, Couarruuias, Nauarrus, Leſſius & alij, quos citat & ſequitur Laymannus ſup. & etiam de bonis merè Eccleſiaſticis, ſeu de reditibus beneficiorum, quoad eam partem tantùm, quæ congruæ cuiuſque ſuſtentationi neceſſaria eſt.

Difficultas igitur præcipua eſt de ea parte redituum & prouentuum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ & honeſtæ ſuſtentationi minimè neceſſaria eſt, ac proinde ipſis beneficiariis ſuperflua: de qua quæritur qualiter ab ipſis expẽdi debeat. Cuius quidẽ difficultatis reſolutio pendere

videtur ex altera quæſtione, num ſcilicet beneficiarij habeant verum & proprium dominium illius partis fructuum & redituum ſuorum, quæ congruæ & honeſtæ illorum ſuſtentationi neceſſaria non eſt; de qua re duæ ſunt celebres Doctorum ſententiæ.

Prior eſt Maioris, Paludani, Nauarri & aliorum apud Leſſium, qui cenſent beneficiarios non eſſe dominos illius partis redundantis, ſed tantum diſpenſatores, proindeque obligari ex iuſtitia ad partem illam in pios vſus expendendam; aliàs ſi ſecùs fecerint, non modò peccare mortaliter, ſed etiam ad reſtitutionem obligari; id eſt teneri tantumdem ex alijs bonis in pia opera impendere. Poſterior ſententia eſt eorum qui docent poſt erecta beneficia, ceteroſque prouentus ſingulis titulis aſſignatos, beneficiarios effici abſolutè dominos omnium prouentuum, itaut quamuis partem ſuperfluam in profanos vſus expendendo mortaliter peccent, non tamen ad vllam reſtitutionem faciendam obligentur. Ita Sotus, Couarruuias, Franciſcus Sarmiento & alij; quos citat & ſequitur idem Leſsius. ſup. ſup.

Quamuis autem ambæ illæ ſententiæ propter authoritatem grauiũ & inſignium Theologorũ qui eas propugnant, & rationes quibus fulciuntur, ſint valdè probabiles: prior tamen, vt ipſemet Leſsius fatetur, tutior eſt & in praxi conſulenda; licet damnari non debeat is, nec à Sacramento Pœnitentiæ arceri, quì poſteriorem amplecteretur, nec ab illa recedere vellet.

Cæterùm ſiue beneficiarij cenſeantur eſſe domini redituum ſuorum, ſiue ſolummodò diſpenſatores, certum eſt & apud omnes in confeſſo, peccaturos illos ſi portionem illam redundantem profanis vſibus, aut propinquis ditandis impendant; quod aperte conſtat ex Concilio Tridentino ſeſſ. 25. cap. 1. de reform. quod quidem caput quoniam multa ſuper quæſtione quam tractamus, continet obſeruatu digniſsima quæ quiuis in beneficijs & dignitatibus Eccle-

ſiaſticis conſtitutus maximè ob oculos habere deberet, integrum hic ſubijcimus; ſic igitur Concilium: *Optandum eſt*, inquit, *vt ij qui Epiſcopale miniſterium ſuſcipiunt* (ea vero quæ de Epiſcopis, de quibuſcunque etiam alijs beneficiarijs intelligenda eſſe infrà declarat) *quæ ſuæ ſint partes agnoſcant ac ſe non ad propria commoda, non ad diuitias aut luxum, ſed ad labores & ſollicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt, & fideles reliquos ad religionem innocentiamque, faciliùs inflammandos, ſi præpoſitos ſuos viderint, non ea quæ mundi ſunt, ſed animarum ſalutem ac cæleſtem patriam cogitantes hæc cùm ad reſtituendam Eccleſiaſticam diſciplinam præcipua eſſe ſancta ſynodus animaduertat; admonet Epiſcopos omnes, vt ſecum ea ſæpe meditantes, factis etiam ipſis ac vitæ actionibus, quod eſt veluti perpetuum quoddam prædicandi genus, ſe muneri ſuo conformes oſtendant: inprimis verò, ita mores ſuos omnes componant, vt in reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac, quæ nos tantopere commendat Deo, ſanctæ humilitatis exempla petere poſſint. Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthagienenſi, non ſolum iubet vt Epiſcopi, modeſta ſupellectili & menſa ac frugali victu contenti ſint; verùm etiam in reliquo vitæ genere, ac tota eius domo caueant, ne quid appareat, quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum; quodque non ſimplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ ſe ferat. Omninò verò eis interdicit, nec ex redditibus Eccleſiæ conſanguineos familiareſue ſuos augere ſtudeant: cùm & Apoſtolorum canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent; ſed ſi pauperes ſint, ijs vt pauperibus diſtribuant; eas autem non diſtrahant nec diſſipent illorum cauſa: imò quàm maximè poteſt, eos ſancta ſynodus monet, vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, vnde multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitus deponant. Quæ vero de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolum in quibuſcunque beneficia Eccleſiaſtica tam ſæcula-*

aria quàm regularia obtinentibus pr. gradus ſui conditione obſeruari, ſed & ad ſancta Romana Eccleſiæ Cardinales pertinere decreuit: quorum conſilio apud ſanctiſſimum Romanum Pontificem cum vniuerſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatur, nefas videri poteſt, non ijs etiam virtutum inſignibus & viuendi diſciplina eos fulgere, quæ meritò omnium in ſe oculos conuertant.

QVÆSTIVNCVLA VI.

Quæ ſit obligatio Beneficiariorum ad reſidentiam.

RESIDENTIÆ nomine intelligitur aſſiduitas commorationis in loco beneficij ad obſequia Eccleſiaſtica perſonaliter reddenda: vnde colligitur (vt rectè obſeruat Syluester verbo: *Reſidentia*) illum qui in loco beneficij commoraretur, ſed nullum vnquam per ſe præſtaret officium, cùm poſſet & deberet, non cenſendum eſſe reſidere.

Ad reſidentiam igitur perſonalem eo modo intellectam, obligantur in primis omnes habẽtes beneficia quibus animarum cura incumbit, vt expreſſe declaratur in Concilio Tridentino his verbis: *Cùm præcepto diuino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere, &c. quæ omnia ab iis nequaquam præſtari & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non inuigilant & aſſiſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt, &c. declarat ſancta Synodus omnes Cathedralibus Eccleſiis præfectos obligari ad perſonalem in ſua Eccleſia vel diœceſi reſidentiam, vbi iniuncto ſibi officio defungi teneantur, &c.* & infrà: *eadem omnino etiam quoad culpam amiſſionem fructuum & pœnas de curatis inferioribus & alijs quibuſcunque, qui beneficium aliquod Eccleſiaſticum curam animarum habens obtinent, ſacro-ſancta Synodus declarat & de-* ſeſſ.23. c. 1. de ref.

cernit. In illo tamen capite permittitur Epiſcopis ſingulis annis ſiue continuè ſiue interruptè à ſuis Eccleſiis ſeu diœceſibus ex iuſta aliqua cauſa abeſſe per duos aut ad ſummum tres menſes.

Ex eodem etiam capite colligunt Doctores curatos ſeu parochos & quoſuis alios beneficiũ Eccleſiaſticum curam animarum habens obtinentes, ab Eccleſiis ſeu parochiis, per duos tantummodo menſes ſiue continuè ſiuę interrupté quotannis abeſſe poſſe, idque nonniſi iuſta aliqua ex cauſa, & dummodò idoneos vicarios ab Ordinariis approbatos ſubſtituant; ita vt grex ipſorum curæ commiſſus, nihil ex eiuſmodi abſentia detrimenti patiatur.

Vtrum autem huius bimeſtris abſentiæ cauſa per Epiſcopum approbari debeat, illiuſque licentia obtineri, non ſatis expreſsè declarauit Concilium: Leſſius approbationem illam & licentiam Epiſcopi requiri affirmat loco ſuprà citato; Nauarrus verò cap. 25. num. 121. negat: videtur autem probabiliſſima ſententia Laymanni, qui hac in re tutiſſimum eſſe dicit cuiuſque diœceſis conſuetudinem & ſtatuta Epiſcopalia ſequi. ſuprà.

Qui autem ſiue Epiſcopi ſiue Curati vltra præfatum tempus à iure conceſſum non reſident, præter culpam mortalem quam incurrunt, etiam fructus pro tempore abſentiæ ſuos non faciunt, vt habetur ex citato decreto Concilij: quod tamen Laymannus intelligi poſſe exiſtimat eo ſolum in caſu, quo ex paſtoris abſentia damnum aliquod notabile illatum Eccleſiæ foret.

Quod ſpectat ad alios beneficiarios qui officium aliquod in Eccleſiis quibus aſcripti ſunt, perſonaliter præſtare debent, quales ſunt ij qui obtinent dignitates, canonicatus, præhendas vel portiones in cathedralibus vel collegiatis Eccleſiis; decreuit Concilium vt illis non liceat vigore cuiuſlibet ſtatuti, aut conſuetudinis, vltra tres menſes ab iis Eccleſiis quolibet anno,

ſeſſ. 24 c. 12. de ref.

abeſſe, ſaluis nihilominùs earumdem Eccleſiarum conſtitutionibus, quæ longius ſeruitium requirunt, alioquin pro tempore abſentiæ priuandos eſſe fructibus decernit; ſuper qua re legitima cuiuſque Eccleſiæ conſuetudo conſulenda eſt, & ſeruanda.

Sunt tamen quædam cauſæ ob quas diuturnior abſentia quorumcunque beneficiariorum etiam curam animarum habentium licita reddi poteſt, quales ſunt (vt loquitur Concilium) ſeſſ. 23. c. 1. *Chriſtiana charitas, vrgens neceſſitas, debita obedientia, ac euidens Eccleſiæ vel reipublicæ vtilitas:* quæ tamen cauſæ vt legitimæ cenſeantur, à ſuperioribus probari debent, niſi quando abſentia contingit ob aliquod munus & reipublicæ officium Epiſcopatibus aut aliis beneficiis adiunctum.

QVÆSTIVNCVLA VII.

Quænam requirantur diſpoſitiones vt quis cenſeatur idoneus ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum.

PRIMA eſt, vt ſit ex legitimo thoro procreatus: illegitimus enim cuiuſcunque beneficij incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur: diſpenſatio autem illa in Epiſcopatibus & aliis beneficiis curam animarum habentibus nonniſi per ſummum Pontificem dari poteſt; in aliis autem beneficiis ſimplicibus etiam per Epiſcopum. Ita habetur ex cap. 1. de filiis presbyterorum in 6.

Secunda eſt, vt ſit ſaltem prima clericali tonſura initiatus, aliàs inhabilis cenſetur ad quoduis beneficium: id conſtat ex cap. *Cum Deo* 17. de reſcriptis & cap. *Ex litteris in* 6. de tranſactionibus. Requiritur prætereà vt is qui Eccleſiam parochialem adeptus eſt, promoueatur

ad ordinem presbyteratus intra annum à tempore pacificæ poſſeſſionis; aliàs ipſo iure beneficio illo priuatus cenſebitur. Ita cap. *Licet non* 14. & cap. *Commiſſa*. 35. de electione in 6. qui autem dignitatem, perſonatum, præbendam, portionem & aliud ſimile beneficium in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis obtinet, tenetur infra annum ordinem officio ſibi proprio conuenientem ſuſcipere v. g. ſi ad Euangelium cantandum ratione officij ſui deputatus eſt, Diaconatum ſuſcipere debet; ſi ad Miſſam celebrandam, presbyteratum: In Eccleſiis tamen Cathedralibus tenentur Canonici intra annum ad Ordinem ſacrum preſbyteratus aut diaconatus, vel ſaltem ſubdiaconatus promoueri, vt ſtatutum eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. cap. 4. & ſeſſ. 24. cap. 12. qui verò Epiſcopatum adeptus eſt niſi munus conſecrationis intra tres menſes ſuſceperit, ad fructuum perceptorum reſtitutionem tenetur: & ſi totidem poſteà menſes neglexerit, Epiſcopatu ipſo iure priuatus eſt, ex eodem Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 2.

Tertia eſt, vt non ſit coniugio copulatus, vt habetur cap. 1. 2. & 8. de Clericis coniugatis, & in Tridentino ſeſſ. 22. cap. 4. Vnde ſi quis Clericus beneficium habens & nondum ſacro Ordine initiatus Matrimonium contrahat, ipſo iure illud amittit, vt ex communi Doctorum conſenſu & Eccleſiæ praxi conſtat.

Quarta eſt, vt nulla ſit cenſura irretitus aut irregularitate affectus; collatio enim beneficij facta excommunicato excommunicatione majori, ſuſpenſo, interdicto, vel irregulari, nulla eſt, & ipſo facto irrita; vt habetur ex cap. *Poſtulaſtis* 7. de Clerico excommunicato cap. *Cum dilectus* 8. de conſuetudine, cap. 1. de poſtulatione prælatorum, & cap. *Tanta* 18. de exceſſibus prælatorum.

Quinta eſt vt probis moribus & doctrina ſufficienti præditus ſit, id habetur ex cap. *Cum in cunctis* de electione, & ex Concilio Tridentino

ſeſſ. 24. cap. 12.

Sexta denique eſt vt habeat determinatam intentionem ſtatus Eccleſiaſtici, ordiniſque muneri ſuo neceſſarij, nec non in ſuſcepto beneficio ſincerè & bona fide Deo inſeruiendi; id conſtat ex cap. *Super inordinata* & cap. *Grani* de præbendis; & ex communi Theologorum c. 34. conſenſu docet Leſſius: vnde ſequitur illum d. 16. peccare mortaliter, qui acceptat beneficium aliquod abſque recta & Deo grata intentione, ſed ſolummodò vt eius fructus per aliquod tempus percipiat v. g. donec ſtudiorum curſum abſoluerit, vel opulentam vxorem inuenerit; vt ex Nauarro & alijs probat Leſsius ſup. qui etiam docet eumdem teneri ad reſtitutionem fructuum perceptorum, nec poſſe beneficium illud licitè retinere.

ARTICVLVS IV.

De Horarum Canonicarum recitatione.

HORARVM canonicarum nomine intelliguntur publicæ quædam ac determinatæ preces horis diurnis nocturniſque ab Eccleſiaſticis perſonis ex ſacrorum Canonum decreto Eccleſiæ nomine ad Deum perſoluendæ, quæ etiam interdum officij diuini vel Eccleſiaſtici nomine ſignificantur.

Quatuor autem præſertim de Horarum Canonicarum recitatione quæri ſolent. Primum eſt, quinam ad horas illas recitandas obligentur. Secundum, quomodò horæ illæ recitari debeant, vt obligationi illi ſatisfiat: Tertium, quibus pœnis ſubiaceant illi qui recitare omittunt. Quartum denique, quæ ſint cauſæ ab hac horarum recitatione excuſantes.

QVÆSTIVNCVLA I.

Quænam perſonæ obligentur ad recitandas Horas Canonicas.

HORARVM canonicarum recitandarum obligatio ex triplici capite oritur, nimirum ex ſuſceptione Ordinis ſacri, ex beneficio Eccleſiaſtico, & ex religioſi ſtatus profeſſione, ac proinde tria ſunt genera perſonarum quæ ad recitationem illam obligantur, initiati ſacris ordinibus, beneficium aliquod obtinentes, ac religioſi.

Atque in primis certum eſt omnes & quoſcunque Clericos in ſacro aliquo Ordine conſtitutos, ad Horas canonicas priuatim recitandas ſub culpa mortali obligari, etiamſi nullum Eccleſiaſticum beneficium obtineant: Ita communiter Doctores ac præſertim Angelus, Syluester, Azor, Couarruias, Medina, Sotus, Suares, Toletus & alij apud Laymannum tract. 1. de horis canonicis cap. 4. & apertè conſtat tum ex cap. *Dolentes* de celebratione Miſſarum, tum maximè ex generali totius Eccleſiæ praxi & conſuetudine, quæ vim legis obtinere meritò cenſetur, vt rectè obſeruat Nauarrus cap. 7. num. 2.

Certum eſt præterea, omnes ac quoſcunque Clericos beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentes, licet nullo ſacro Ordine inſignitos ad eaſdem Horas canonicas recitandas ſimiliter obligari, vt habetur ex cap. *Quia per ambitioſam* de reſcriptis in 6. & ex Concilio Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 9. in Bulla reformationis parag. *Statuimus*; quam conſtitutionem poſteà renouauit & explicauit Pius V. Bulla ſua 138. quæ refertur ad Nauarrum cap. 26. num. 122.

Quod verò ſpectat ad religioſos, quamuis quidam Doctores exiſtiment illos ad horarum canoni-

canonicarum recitationem minimè teneri, niſi vel ſacrum aliquem ordinem ſuſceperint, vel ſpeciali aliquo regulæ ſuæ ſtatuto ad id obligentur; vera nihilominùs & in praxi tenenda eſt contraria ſententia, quæ aſſerit religioſos omnes, ac ſingulos, exceptis nouitiis, ac laïcis conuerſis, qui profitentur religionem choro addictam, non minus quam Clericos maioribus ordinibus initiatos ſub mortali peccato ad horas canonicas recitandas obligatos eſſe, idque vi generalis conſuetudinis quæ in omnibus religionibus choro addictis recepta eſt. Ita S. Antoninus, Bartholomæus Medina, Emanuel, Rodrigues, Suares, Azorius, Valentia, Bellarminus Leſſius & alij quos citat & ſequitur Laymannus cap. 4. de horis canonicis. Toletus etiam lib. 2. cap. 12. aſſerit non modo religioſos, ſed etiam moniales profeſſas ad eaſdem horas recitandas obligari; quod tamen cum duplici limitatione intelligendum videtur; Prima eſt, vt illæ tantùm ad id obligentur quæ religionem choro addictam profeſſæ ſunt, vnde religioſæ illæ quæ ſe ad infirmorum obſequium totas deuouerunt ab huiuſmodi recitatione vt plurimum cenſentur immunes. Secunda eſt vt ex inſtituto Ordinis ſui aliæ preces loco canonicarum recitandæ, illis præſcriptæ non ſint; qua ratione moniales illæ quæ ex inſtituto ſuo ad recitandum officium paruum Beatæ Mariæ Virginis ſolummodò tenentur, ad majus officium perſoluendum non cenſentur obligatæ.

QVÆSTIVNCVLA II.

Quomodo canonicæ horæ recitari debeant.

QVATVOR in recitatione horarum canonicarum præſertim obſeruanda ſunt, qualitas ſcilicet illarum, ac integritas, & in iis recitandis aptum tempus, & modus debitus.

Quod ſpectat ad primum, omnes qui ad horas canonicas obligantur, tenentur eas recitare iuxta præſcriptum Breuiarij Romani à Pio V. editi, & à Clemente VIII. reformati, exceptis Eccleſiis & conuentibus qui iam à ducentis annis ante illius editionem alio breuiario vſi fuerint, quibus permittitur vt illud deinceps retineant, niſi malint cum Epiſcopi ſeu prælati & capituli conſenſu Romanum Breuiarium acceptare. Ita expreſſe habetur in Bulla Pij V. ipſi Breuiario Romano præfixa. Addit Suares, t.2. de relig. l.4. c. 11. n. 4. poſtquam dictæ Eccleſiæ Breuiarium ſuum cum Romano ſemel commutarunt, non poſſe deinceps hoc relicto ſuum antiquum accipere, eo quod Pontificiæ conceſſioni antiquum ritum retinendi, renunciaſſe cenſentur.

Quamuis autem in publica recitatione officij quæ fit in choro vſus proprius cuiuſque Eccleſiæ ſeruari debeat; & maximè deceat Clericos in priuata eiuſdem officij recitatione Eccleſiæ ſuæ ritum ſequi; multi tamen Doctores probabiliter exiſtimant cuiuis extra chorum, licitum eſſe poſthabito Eccleſiæ ſuæ Breuiario, Romanum recitare, Ita Nauarrus, Rodrigues, Emanuel Sa, Leſſius, & alii quos citat & ſequitur Laymannus cap. 5. de hor. canon.

Quod ſi (vt interdum contingere poteſt) ex inaduertentia; quis officium mutet, v. g. officium de feria, pro officio alicuius feſti proprio, recitet, quamuis laudabile ſit vt poſtquam id a-

uerterit officium prætermiſſum repetat, ad id tamen ſub peccato non obligatur, quia dummodò ſeptem horæ canonicæ integræ recitentur, præceptum Eccleſiaſticum quoad ſubſtantiam ſeruari cenſetur: Ita Syluester, Caietanus, ſup. Azorius, Leſſius, & alii apud eumdem Laymannum: qui tamen addit ex Suare, ſi officium vtrumque ſit æquiualens, conſultum eſſe ea ſubiungere (ſi commodè fieri poſſit) quæ intermiſſo officio propria ſunt: ſi autem officium, quod per errorem recitatum eſt; multo breuius ſit, v. g. ſit de ſancto cum de dominica fieri debuiſſet, compenſationem aliquam eſſe faciendam dicendo v. g. nouem pſalmos ex primo dominicæ nocturno, ne tam notabilis pars officij intermiſſa maneat. Similiter ſi quis ex obliuione, vel ex aliqua cauſa, ordinem horarum inuerterit, ſi v. g. veſperas recitauerit ante ſextam, aut nonam, ſufficit vt omiſſas horas repetat, nec enim vllum peccatum eſt, ſaltem mortiferum, ordinem horarum inuertere, cum eiuſmodi ordo extra chorum non ſit ſub præcepto, niſi ſecundariò, & tanquam circumſtantia minoris momenti vt docet Leſſius c. 37. dub. 12.

Quod ſpectat ad ſecundum, ſeptem ſunt horæ canonicæ ſcilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona; Veſperæ & Completorium, quæ ſingulæ integrè recitari debent, idque continuè & ſine notabili interruptione vt habetur cap. *Nihil* 7. q. 1. cap. *Nullus*, de conſecrat. diſt. 1. & in Concilio Baſileenſi ſeſſ. 21. cap. *Qualiter hora*. Sed difficultas eſt quale ſit peccatum, cùm quis horarum recitationem interrumpit. Reſpondetur nullum eſſe peccatum, ſi hæc interruptio fiat ex cauſa aliqua iuſta v. g. ſi vocetur quis à ſuperiore, vel ſi ex charitate vel neceſſitate aliquid faciendum occurrat, quod differri commodè non poſſit: ſi verò nulla eiuſmodi cauſa ſubſit Nauarrus exiſtimat interruptionem illam ſine peccato mortali fieri deliberatè non poſſe: alij tamen communiter cenſent, quantacunque ſit interru- ca. 16. tract. de or.

ptio illa, ſecluſo contemptu, non incurri niſi peccatum veniale, neque vllam eſſe obligationem officium aut horam inchoatam repetendi, quæ nullam vt plurimum inter ſe connexionem habent, cum ſinguli Pſalmi, imò ſinguli penè verſiculi per ſe ſuam ſignificationem completam retineant. Ita Peltanus, Zecchius, Caietanus, Suares, Leſſius & alij, quos citat Laymannus ſup. cap. 5. Monet tamen Comitolus lib. 1. reſp. q. 66. ſi interruptio quamuis iuſta, diuturna tamen fuerit conſultum eſſe repetitionem facere ſaltem ab initio nocturni vel pſalmi ſi id commodè fieri poſſit.

Quod ſpectat ad tertium, in recitatione quidem publica horarum, tempus à legitima conſuetudine præſcriptum ſeruari debet: in priuata autem, etſi laudabile ſit, vt ſingulæ horæ ſuis temporibus & interuallis recitentur, ad vitandum tamen peccatum mortale, ſufficit vt recitentur eo interuallo quod eſt inter medium noctis præcedentis & ſequentis; qui enim intra illud tempus horas recitauerit ſiue initio, ſiue in medio ſiue in fine, ſatisfacit ſubſtantiæ præcepti, vt docet Toletus lib. 2. c. 13. Leſſius ſuprà, & alij communiter. Quamuis autem id citra peccatum mortale fieri poſsit, nihilominùs qui ex culpabili negligentia tempus horis recitandis præſcriptum notabiliter inuerteret, peccati venialis reatum haud dubiè incurreret v. g. ſi abſque vlla cauſa ſummo manè horas omnes etiam veſpertinas & completorium aut poſt meridiem matutinum illius diei recitaret.

ſup. Obſeruat autem Leſsius ex conſuetudine licitum eſſe matutinum & laudes recitare pridie, poſt ſolis occaſum, vt Caietanus, Nauarrus & alij dicunt: imò etiam ante ſolis occaſum, poſt tempus Veſperarum, & Completorij, vt docet Sanctus Thomas: vnde vbi hæc abſolui ſolent in Eccleſiis hora quarta pomeridiana, licitum erit priuatim nocturnum officium ſequentis diei inchoare, cui laudes adiungi vel ab illo diſiungi poſſunt, & in ſequentem diem diſ-

quod. lib. 5. art. 3.

ferri : paruæ autem horæ non poſſunt dici pridiè ſed ſolùm poſt mediam noctem , poſſunt tamen omnes vſque ad veſperas excluſiuè ob aliquam honeſtam cauſam recitari manè , teſte Nauarro ſup. imò ſi cauſa iuſta ſubſit , etiam veſperæ adiungi poſſunt, vt cenſet idem Leſſius vt ſatis apertè colligitur ex cap. 1. de celebrat. Miſſarum : eſt autem iuſta cauſa ſi quis perſpiciat ſe maiori cum deuotione aut animi tranquillitate horas illas mane recitare ; vel ſi vereatur ne in aliis temporibus occurrant occupationes aut interpellationes quæ animum diſtrahant ; Optimè & appoſitè Hugo de S. Victore dixit (vt refert Paludanus) *Antè horam orare , prouidentiæ eſſe , poſt horam , negligentiæ , in hora , obedientiæ.* In 4. diſt. 15. q. 5

Quod denique ad 4. ſpectat ; in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *Dolentes* diſtrictè præcipitur *vt Diuinum officium nocturnum pariter & diurnum ſtudioſè ac deuotè celebretur.*

Studioſe *quoad officium oris* vt Gloſſa interpretatur : id eſt, vt verba debitè proferantur , vt habetur in Concilio Baſileenſi ſeſſ. 21. cap. *Qualiter hora canonica : vt Non gutture vel inter dentes ſeu deglutiendo , & ſyncopando dictiones , vel verba ſed reuerenter verbis diſtinctis officium perſoluatur.* Quamuis autem ſi id ex inaduertentia aut infirmitate aliqua ſeu balbutie linguæ proueniat , nullum ſit peccatum : ſi tamen ex negligentia aut culpabili præcipitatione , erit peccatum , veniale quidem ſi non ſit magnus exceſſus : mortale verò ſi hæc omiſsio & ſyncopatio ſyllabarum ad notabilem aliquam partem officij pertingat : quo caſu recitans tenebitur , id quod indebitè prolatum eſt , repetere, vt docet Leſſius cap 37. dub. 10.

Deuotè *quoad officium cordis :* quod quidem requirit vt attentè & reuerenter officium recitetur. Cum autem multiplex eſſe poſsit attentio , vel ad ſola verba , vt rectè proferantur ; vel ad verborum ſenſum , vt mente & corde percipiatur : vel ad Deum , quem vt præ-

ſentem recitans intuetur, ad eumque petitiones ſuas & effectus dirigit, aut circa quem occupatur, veritates aliquas aut myſteria fidei conſiderando, vt ſic ſe ad eius amorem excitet: quæritur quænam attentio neceſſaria ſit ad hoc vt quis horarum recitandarum obligationi ſatisfaciat. Quidam Doctores, quos citat
dub. 11. Leſſius, docent primam attentionem, quæ eſt ad ſola verba rectè proferenda, eſſe ſufficientem; quibus etiam ſubſcribit Toletus lib. 2. cap. 12. Alij tamen probabiliùs exiſtimant attentionem illam eſſe quidem neceſſariam, non tamen ſolam ſufficere, niſi adſit quoque attentio ad ſenſum verborum, aut ſaltem generalis aliqua attentio ad Deum, aut ad ea quæ Dei ſunt.
c. 5. de hor. can. Ita Ioannes Gerſon, Maior, Sotus, Nauarrus, Caietanus, Suares, Leſſius & plures alij quos citat Laymannus: quibus accedit authoritas S. Doctoris in 4. diſt. 15. q. 4. a. 2. q. 4. ad 2. & hæc ſententia videtur magis tuta & in praxi tenenda: quis enim dixerit eum ſatisfacere præcepto recitandi officium diuinum, qui animo ſponte & deliberatè vanis cogitationibus diſtracto, labiis ſolummodò verba illius officij protulerit? Eccleſia certè præceptum illud imponendo miniſtris ſuis, intendit vt ab illis nomine totius populi Chriſtiani Deus laudetur, exoretur, &c. quomodo verò Deus laudari vel exorari poterit ab iis, quibus ipſe exprobrat: *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* Vnde etiam ſupradicti Doctores & nominatim S. Thomas cenſent diſtractiones illas voluntarias & deliberatas eſſe peccatum mortale, quando notabiliter durant; ſeu cum quis in parte aliqua notabili officij voluntariè & deliberatè diſtrahitur; aut quando aduertens ſe diſtractionibus implicari, eas à ſe non abiicit: quamuis enim in orationibus ad quas nulla eſt obligatio, diſtractio quæuis licet voluntaria, excluſo contemptu non ſit niſi peccatum veniale, vt docet Caietanus, Sotus, Leſſius & alij apud Laymannum ſup. in iis tamen precibus

ad quas ſub peccato mortali obligamur, diſtractio notabilis, abſque peccato mortali admitti deliberatè non poteſt.

Neque dicas Eccleſiam iudicare non poſſe de internis actibus, ergo nec illos præcipere: quia, vt rectè docet Leſſius, Eccleſia poteſt præ- ſup. cipere actus internos quando neceſſarij ſunt, vt actus externi ab ea imperati ſint actus virtutis; alias Eccleſiæ præceptis poſſet ſatisfieri per meram hypochriſim & ſimulationem; quod, quàm abſurdum ſit, nemo non videt.

Ex his patet ad debitam attentionem in recitando officio requiri, vt verba officij debite proferantur, animo orandi & laudandi Deum, nec interim quidquam profanum ſponte voluatur animo: ſponte inquam: qui enim inuitus diſtraheretur, non peccaret; & in eius oratione ſemper reperiretur attentio, ſi non actualis, ſaltem virtualis, ratione primi propoſiti quod habuit inchoando officium, & hæc virtualis attentio, ſicut in aliis actibus virtutis, ſic etiam in oratione ſufficit.

Porrò ad attentionem illam debitam non minimum confert reuerentia, tum interior quam excitat fides, tum exterior quæ ex illa interiori procedit, conſiſtitque in electione prudenti temporis, loci & externæ compoſitionis idoneæ ad orandum: quamuis enim exteriores illæ circumſtantiæ ex libera cuiuſque electione pendeant, tamen maximè decet vt is religionis actus cum tali geſtu & habitu corporis fiat, quo debitum noſtræ erga diuinam maieſtatem ſubmiſſionis affectum proteſtemur; neque vllus eſt qui ſe non fateatur peccaſſe, ſi minùs modeſtè & reuerenter officium illud perſoluerit.

Eſt autem præſertim cauendum ne dum quis horas recitat, aliquas actiones ſimul exerceat, quæ cum oratione cenſentur omnino incompatibiles, quale eſt, ſcribere, fieri enim non poteſt teſte ipſa experientia, vt quis ſimul & orationi & ſcriptioni attendat, imò

tunc ab aliis quibuſcunque actionibus exterioribus aliquomodo incompatibilibus abſtinere conſultiſsimum eſt, quæ vel attentionem minuere vel reuerentiæ debitæ minùs congruere cenſentur.

QVÆSTIVNCVLA III.

Quibus pœnis ſubiaceant ij qui horas canonicas recitare omittunt.

CERTVM eſt ex communi Doctorum conſenſu, obligationem ad horas canonicas recitandas, grauem eſſe, & ſub peccato mortali ex ſuo genere, cum ſit ex virtute religionis, & in beneficiariis etiam ex virtute iuſtitiæ. Ita S. Antoninus, Medina, Suares & alij apud Laymannum: Requiritur tamen omiſsio materiæ notabilis, cuiuſmodi eſt integrum vnius diei officium, vel integra aliqua hora, imò Nauarrus exiſtimat omiſsionem tertiæ partis vnius paruæ horæ v. g. vnius Pſalmi cum hymno eſſe peccatum mortale: quod tamen Leſſio nimis durum videtur.

c. 4. de ho. c. 7. de orat. in 6. cap. 34. dub. 9

Iam præter peccati mortalis reatum, quem incurrit is qui totum vnius diei officium vel aliquam notabilem illius partem recitare omittit, Concilium Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſ. 9. ſpeciali conſtitutione (quæ poſtmodum à Pio V. renouata fuit & explicata, vt ſuprà initio huius articuli dictum eſt) decreuit vt quiuis beneficiarius qui elapſis ſex menſibus à conſecutione beneficii, ſine legitimo impedimento officium diuinum recitare omiſerit, pro tempore illius omiſsionis teneatur ad fructuum reſtitutionem.

Ex qua quidem conſtitutione colligitur eum qui primis ſex menſibus poſt adeptam beneficii poſſeſsionem officium non recitauerit, peccare quidem grauiter, non tamen ad reſtitutionem teneri, vi illius conſtitutionis; quod ſi poſt

illos ſex menſes elapſos adhuc omiſerit, tunc ad faciendam reſtitutionem obligabitur, pro rata illius omiſsionis; vnde qui per vnum diem officium omiſit, tenetur illius diei fructus reſtituere: qui matutinum tantum omiſerit, dimidiam partem, & ſic ſeruata proportione de aliis, quæ quidem reſtitutio facienda eſt fabricæ, vel pauperibus, ſiue illius loci, vbi beneficium ſitum eſt, vel alterius.

Quamuis autem Concilium omnes fructus reſtituendos eſſe decreuerit; rectè tamen Sotus, Medina, Henriques, Toletus, Leſſius, & alii apud Laymannum, docent, hoc illius decretum intelligi poſſe cum tali moderamine, vt beneficiarii qui præter horarum recitationem alia quoque habent annexa onera, eam ſolummodo fructuum partem reſtituant, quæ iudicio viri prudentis Horarum Canonicarum recitationi ſeruata debita proportione reſpondere cenſetur: qua ratione e. g. Toletus exiſtimat Curatum teneri ad reſtituendam tertiam partem fructuum, Medina quartam ſufficere dicit, Henriques, & Emanuel Sâ quintam: Laymannus omnium optimè cenſet conſiderandam eſſe tum quantitatem ònerum & officiorum quæ beneficiarius ſiue Curatus ſiue quilibet alius præter horarium penſum præſtare tenetur, & reipſa præſtat: quæ quidem officia interdum tam multa & grauia ſunt vt viri prudentis arbitrio ſextuplo imò interdum decuplo ſuperent Officium Horarum Canonicarum: tum etiam quantitatem redituum; fieri enim poteſt vt reditus illi interdum vix æquent iuſtum vitæ ſtipendium, quod beneficiario ob aliorum munerum præſtationem naturali iure deberetur: quibus omnibus perpenſis maiori cum æquitate determinari poteſt, quæ reſtitutio ob ſupradictam horarum omiſsionem iniungenda ſit.

c. 5. de Hor. Can.

ſup.

QVÆSTIVNCVLA IV.

Quænam cauſa ab Horarum Canonicarum recitatione excuſent.

PRIMA eſt grauis infirmitas, quæ talis eſt vt ſine magna difficultate aut corporis periculo Horariæ preces recitari poſſe non videantur: neque enim Eccleſia in eiuſmodi caſu obligare intendit, vt ſumitur ex cap. *Clericus victum* diſt. 91. & docent Azor, Suares, Toletus & alij apud Laymannum: In dubio autem an talis ſit infirmitas quæ excuſet, iudicio confeſſarij vel medici aut alterius pij & prudentis viri ſtandum eſt.

c. 6. de Hor. Can.

Secunda eſt grauis & repentina occupatio, quæ ſine ſcandalo vel notabili detrimento proprio vel alieno omitti aut differri nequit, cum qua tamen Officij diuini recitatio moraliter loquendo conſiſtere non poteſt, v. g. ſi populi tumultus ſubitò exortus ſedandus ſit; ſi confeſſiones infirmorum excipiendæ, quæ nonniſi cum notabili periculo illorum differri poſſint: ſi tamen recitatio illa intra eumdem diem naturalem abſque maxima difficultate anteponi vel poſtponi poſſit, id fieri deberet; Ita citati authores apud eumdem Laymannum ſuprà.

Tertia eſt recitandi impotentia; v. g. ſi quis iter faciens in terris infidelium amittat Breuiarium, nec aliud reperire poſſit, haud dubiè excuſabitur cum ad impoſsibile nemo teneatur.

Quæres vtrum; qui ob cauſas ſupradictas integrum diei Officium recitare non poteſt, teneatur ſaltem illius partem aliquam recitare ſi poſsit. Nauarrus, Azor, Rodrigues, & alij apud Laymannum exiſtimant, ſi quis maiorem ſaltem vel præcipuam officij partem v. g. Matutinum cum Landibus recitare poſsit, obligandum eſſe; non item ſi partem ſolum minorem

vel minus præcipuam, v. g. paruas Horas, vel etiam Veſperas: quod quamuis probabiliter dici poſſit, probabilior tamen videtur & in praxi tenenda ſententia Suaris lib. 4. de Horis Canon. cap. 28. num. 27. & Laymanni ſup. qui cenſent eum qui commodè poteſt integram aliquam Officij Eccleſiaſtici Horam recitare, teneri ad illam recitandam: quod ſi dubitet num poſſit vnam horam integram recitare, certus ſit autem ſe non poſſe omnes, præſumere poteſt ſe omninò excuſatum: in his enim caſibus leges Eccleſiæ non obligant cum tanto rigore, vt materiam anxietatis & ſcrupulorum pariant.

Quarta denique cauſa excuſans à recitatione Horarum, eſt quando beneficiarius nondum ſacris Ordinibus initiatus nullos vel adeo tenues fructus è beneficio percipit, vt æſtimabilem aliquam partem ſuſtentationis non præbeant, quintam v. g. aut ſextam. Ita Sotus, Arragonius, Leſſius, & alij quos citat & ſequitur Laymannus. Quod intelligendum eſt dummodo non ſtet per beneficiarium illum quominus beneficij ſui fructus percipiat, neque illos aliquando percepturus ſit, vt fuſius explicat idem Laymannus. Recte tamen monet Leſſius eos qui tenues reditus è beneficiis recipiunt, quamuis ad quotidianam Horarum recitationem non obligentur, obligari tamen ad Horas illas aliquoties per annum recitandas, aut ſaltem ad aliquas alias preces, v. g. ad recitandum Officium paruum Beatæ Virginis, ſingulis diebus Dominicis aut feſtiuis: quod iudicio pii & prudentis confeſſarij determinari debet.

c. 5. de benef.

l. 2. c. 34. du. 31.

ARTICVLVS V.

Explicantur reliqua iuxta Canonicas ſanctiones ad Clericalis vitæ diſciplinam ſpectantia.

ſeſ. 22 c. 1. de refor. CONCILIVM Tridentinum totius diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſummam paucis complecti volens hoc decretum ſcitu & obſeruatu digniſsimum cōdidit: quod integrum hic exſcripſimus. *Nihil eſt*, inquit, *quod alios magis ad pietatem & Dei cultum aſsiduè inſtruat, quam eorum vita & exemplum, qui ſe diuino miniſterio dicarunt. Cum enim à rebus ſæculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur; in eos, tanquam in ſpeculum, reliqui oculos conijciunt, ex iiſque ſumunt quod imitentur. Quapropter ſic decet omnino Clericos in ſortem Domini vocatos, vitam moreſque ſuos omnes componere, vt habitu, geſtu, inceſſu, ſermone aliiſque omnibus rebus nihil, niſi graue, moderatum, ac religione plenum præ ſe ferant; leuia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant, vt eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur, quo maiore in Eccleſia Dei & vtilitate & ornamento hæc ſunt, ita etiam diligentiùs ſunt obſeruanda: ſtatuit ſancta Synodus, vt, quæ alias à ſummis Pontificibus & à ſacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate, cultu doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, commeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, ac quibuſcunque criminibus, nec non de ſæcularibus negotiis fugiendis copioſe ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterum iiſdem pœnis vel maioribus, arbitrio Ordinarij imponendis, obſeruentur, nec appellatio excuſationem hanc, quæ ad morum corruptionem pertinet ſuſpendat. Si qua vero ex iis in deſuetudinem abiiſſe compererint; ea quam primum in vſum reuocari, & ab omnibus*

accuratè cuſtodiri, ſtudeant, non obſtantibus conſuetudinibus quibuſcunque, ne ſubditorum neglectæ emendationis ipſi condignas, Deo vindice, pœnas perſoluant.

Ex quo quidem decreto illud præ cæteris habetur, hanc fuiſſe Concilij mentem, vt quæ olim circa vitam, mores honeſtatemque Clericorum ſalubriter ſancita fuerant, eadem etiam nunc religioſe obſeruarentur, & ſi quæ in deſuetudinem abiiſſent in priſtinum vſum reuocarentur, & ab omnibus accuratè cuſtodirentur: qua propter opere prætium duximus, præcipuas ipſius Eccleſiæ ſuper reliquis Eccleſiaſticæ diſciplinæ partibus ſanctiones excerpere, eaſque ex vniuerſo iure Canonico collectas ſub vnum veluti aſpectum ponere: vt quiuis Chriſti Domini Clero adſcriptus, præ oculis habere poſſit, quid ſecundum ipſius Eccleſiæ vota & decreta in eo requiratur, vt (ſicut loquitur Apoſtolus,) *digne ambulet ea vocatione quo vocatus eſt.* *Eph.4.*

Maioris autem facultatis & perſpicuitatis gratia quæ dicenda ſuperſunt in breues titulos digeſſimus, & cuique vnum aut alterum canonem attexuimus, aliorum præcipuorum decretorum ſi quæ ſint locis tantum breuiter adnotatis.

Quod ſacris Ordinibus initiati perpetuam continentiam ſeruare teneantur.

MInistri altaris presbyteri ſiue Diaconi ad Dominica tales eligantur Officia, qui continentiam ſeruent. S. Lucius Papa diſt.81. cap. *Miniſtri.*

Nullus Subdiaconorum ad nuptias tranſire aliqua præuaricatione præſumat. Concilium Romanum ſub S. Syluestro. cap. 8.

Cauendum eſt his (Diaconis ſcilicet & Subdiaconis) *ne quando ſponſionis ſuæ immemores ad terrenas nuptias , aut furtiuos concubitus vltra recurrant , quod ſi fortè fecerint , vt ſacrilegij rei ab Eccleſia habeantur extranei.* Concilium Toletanum 2. cap. 1. Idem habetur quoque conſtitutum in Conc. Romano ſub Nicolao 2. cap. 3. in alio Conc. Romano ſub Caliſto 2. cap. 20. in Concil. Carthaginenſi 1. cap. 3. & 4. & in pluribus aliis.

Quare S. Gregorius Papa lib. 1. Epiſt. 42. ſapienter edixit : *vt nullus ad miniſterium altaris accedat , niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata.*

Quoniam vero adeò ſublimis & ardua virtus inter tot huius vitæ illecebras nonniſi adhibita ſumma cautela ſeruari poteſt , ad euitanda pericula , ſapienter ab Eccleſia prouiſum eſt.

Ne ſacri Eccleſiæ miniſtri in eadem domo cum fœminis commorentur.

INTERDIXIT *per omnia magna Synodus, non Epiſcopo , non Presbytero , non Diacono , nec alicui omnium qui in Clero eſt , licere ſubintroductam habere mulierem , niſi forte aut matrem , aut ſororem , aut amitam , aut materteram , aut eas tantum perſonas quæ ſuſpiciones effugiunt.* Conc. Nicænum. cap. 3.

Idem habetur in Concil. Aquiſgranenſi 2. part. 3. cap. 11. Carthaginenſi 3. cap. 17. Carthaginenſi 4. cap. 46. Aurelianenſi 3. cap. 4. Turonenſi 2. cap. 10. Toletano 4. cap. 41. Nannetenſi cap. 3. Metenſi cap. 3.

Ancillas ab eadem manſione in qua Clericus manet placuit remoueri : Agathenſi cap. 11.

Concilium autem Moguntinum (vt habetur cap. *Inhibendum eſt* , extra de cohabitatione Clericorum & mulierum) prohibuit , *Ne Sa-*

CIBIDCIE

cerdos etiam mulieres illas, quas canones concedunt, matrem, amittam & ſororem ſecum in eadem domo retineat; quia inſtigante diabolo & in illis ſcelus perpetratum reperitur, aut etiam in pediſſequis earum.

Certe S. Gregorius Papa lib. 7. Epiſt. 39. refert: *quod beatus Auguſtinus nec cum ſorore habitare conſenſerit, dicens quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt: Docti ergo viri cautela, magna nobis debet eſſe inſtructio.*

Appoſitè S. Hieronymus Epiſt. ad Nepot. de vita Clericorum: *Hoſpitiolum*, inquit, *tuum aut raro aut nunquam mulierum pedes terant: omnes puellas & Virgines Chriſti, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige: ne ſub eodem tecto manſeris, nec in præterita caſtitate confidas; nec Dauide ſanctior, nec Salomone ſapientior potes eſſe, &c. ægrotanti tibi ſanctus quilibet frater aſſiſtat, & germana vel mater, &c. periculoſe tibi miniſtrat, cuius vultum frequenter attendis, &c. caueto omnes ſuſpiciones: & quidquid probabiliter fingi poteſt, ne fingatur ante deuita.* Et in Epiſt. ad Oceanum. *Prima*, inquit, *tentamenta ſunt Clericorum fœminarum frequentes acceſſus; iſte ſexus reprehenſibiles exibet Clericos, quid tibi re vera cum fœminis, qui ad altare cum Domino fabularis? te in publico cuncti, te in agro ruſtici, aratores, ac vinitores quotidie lacerabunt, ſi contra depoſitum fidei cum fœminis habitare contendis, &c. mihi crede non poteſt toto corde habitare cum Domino, qui fœminarum acceſſibus copulatur.*

Porro quanto horrore crimen huic ſacræ continentiæ oppoſitum proſecuti ſint SS. Patres in ſacerdotibus aliiſque altaris miniſtris, hinc patet, quod cum in variis Conciliis graues pœnæ depoſitionis, exilij, &c. ea de cauſa impoſitæ fuerint; in Concilio Eliberitano, can. 18. ſummo quidem ſed tamen iuſtiſſimo rigore ſancitum fuerit, vt *ſi quis Epiſcopus, Sacerdos aut Diaconus infandum hoc mœchiæ crimen perpetrarit, etiam in fine vitæ Corporis Chriſti commu-*

none privetur : quem rigorem licet poſteriori-bus ſæculis Eccleſia ob cauſas iuſtiſſimas remiſerit, nihil tamen hæc eius remiſſio de ſacrilegij huius enormitate diminuit ; quod ſemper æque dignum cenſeri debet qui pæna illa imò adhuc longe grauiori plectatur, ſi quæ in hac vita reperiri poſſit.

Ne Clerici temperantiæ modum in victu exceddnt.

A CRAPVLA *& ebrietate omnes Clerici diligenter abſtineant, &c. Nec ad bibendum quiſpiam incitetur, &c. Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit niſi à ſuperiore commonitus ſatisfecerit ab officio vel beneficio ſuſpendatur.* Concilium Lateranenſe ſub Innocentio. 3. cap. 15.

Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fames ac nutrix eſt ; itaque eum quem ebrium fuiſſe conſtiterit trigenta dierum ſpatio à communione ſtatuimus ſubmouendum. Conc. Agathenſe cap. 41.

Ad euitandum exceſſum illum cibi & potus maximè conducit ſi tabernæ, cauponæ & ſimilia loca vitentur, in quibus temperantia omnis & ſobrietas vt plurimum periclitatur ; ideo ſæpius prohibitum fuit ne Clerici eiuſmodi loca edendi & bibendi cauſa ingrediantur, niſi causâ neceſſitatis quando ſunt in itinere conſtituti. Ita expreſſe habetur in Conc. Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 16. in Concil. Carthaginenſi 3. cap. 27. Laodicenſi cap. 24. Aquigranenſi 2. part. 3. cap. 8. Cabilonenſi cap. 41. & aliis.

Neque ſolum cauponas & alia ſimilia loca ſed etiam conuiuia præſertim nuptialia Clericis euitanda eſſe cenſuit Concilium Agathenſe cap. 39. & habetur diſt. 34. his verbis *Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi vel deincepi, quibus duc endi*

vxores licentia non eſt, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia, nec his cœtibus miſceantur vbi amatoria cantantur & turpia, aut obſcœni motus corporis choreis & ſaltationibus efferuntur, ne auditus aut obtutus ſacris miſterijs deputati, turpium ſpectaculorum atque verborum contagione polluantur.

Prætera Concilium Tholetanum 3. cap. 7. menſam Clericalem lectione ſacra condiri voluit *Pro reuerentia*, inquit, *Dei Sacerdotum, id vniuerſa ſancta conſtituit Synodus, vt (quia ſolent crebro menſis otioſæ fabulæ interponi) in omni Sacerdotali conuiuio lectio diuinarum ſcripturarum miſceatur: per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non neceſſariæ prohibentur.*

Ne Clerici ſæcularium negotiorum procurationibus implicentur.

P*Eruenit ad ſanctam Synodum quia de ijs qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam, alienarum poſſeſſionum conductiones, & cauſas ſæculares ſuſpiciunt & à ſacris quidem officijs ſe per deſidiam ſeparant, ad domos autem ſæcularium concurrunt, & ſubſtantiarum eorum gubernationes auaritiæ cauſa ſuſcipiunt. Decreuit ergo ſancta Synodus, nullum Clericum deinceps aut Monachum conducere poſſeſſiones, aut miſceri ſæcularibus procurationibus, niſi forte qui legibus ad minorum ætatum tutelas, ſiue curationes inexcuſabiles attrahitur, aut cui ciuitatis ipſius Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum commiſerit gubernacula & orphanorum ac viduarum quæ indeffenſæ ſunt, & earum perſonarum quæ maxime Eccleſiaſtico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis verò tranſgreſſus fuerit hæc præcepta correctioni Eccleſiaſticæ ſubiaceat.* Conc. Calcedonenſe cap. 5. Idem conſtitutum habetur in Conc. Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 16. & in Conc. Latheranenſi ſub Alexandro III. cap. 12. & etiam à Melchiade Papa cap. *Decreuit* diſt.

18. & à Gelaſio cap. *Conſequens eſt.* ibid. & ab Honorio III. cap. *Ex litteris.*

Et in Concilio Carthaginenſi 3. prohibetur Clericis *Ne fiant conductores vel procuratores*, in Concil. Calcedonenſi cap. 3. *Ne aliena prædia conducant, nec tractent adminiſtrationem rerum ſæcularium*: & in Conc. Cabilonenſi ſub Carolo Magno cap. 12. *Ne fiant villici.*

Ne Clerici aleis, venationibus & hiſtrionum ac ioculatorum ſpectaculis vacent.

CLerici *mimis, iaculatoribus, & hiſtrionibus non intendant, &c. ad aleas & taxillos non ludant, nec eiuſmodi ludis interſint.* Conc. Lateranenſe ſub Innocentio III. cap. 16.

Idem quoad hiſtriones & minos conſtitutum habetur in Conc. Laodiceno, cap. 54. Turonenſi ſub Carolo cap. 7. Cabilonenſi cap. 9. Pariſienſi ſub Ludouico & Lothario lib. 1. cap. 36.

Similiter venatio, illa præſertim quæ fit cum ſtrepitu & clamore, prohibetur Clericis in Conc. Romano ſub Eugenio II. cap. 12. Moguntino ſub Carolo cap. 14. Turonenſi cap. 8. Et ne canes ad venandum aut accipitres habeant in Concilio Agathenſi cap. 55. Epaunenſi cap 3. Vormat. cap. 17.

Appoſitè S. Hieronymus in cap. 2. Micheæ, & citatur cap. *Quorumdam* diſt. 34. *Eſau*, inquit, *venator erat, quoniam peccator erat, & penitus non inuenimus in ſcripturis ſanctis ſanctum aliquem venatorem.*

Ne clerici militent, aut criminalibus cauſis ſe immiſceant.

SI quis Clericus relicto officij ſui Ordine Laicam voluerit agere vitam, vel ſe militiæ tradiderit, excommunicationis pœna feriatur*: Concilium Turonenſe c. 5 Idem etiam conſtitutum habetur in Conc. Meldenſi cap. 37. Pictauienſi cap. 10. Metenſi cap. 3. Claromontano cap. 4.

Quod ſpectat ad cauſas criminales Innocentius III. in Concilio Lateranenſi capite 18. prohibuit, *Ne vllus Clericus ſententiam ſanguinis dictet vel proferat, ſed nec ſanguinis vindictam exerceat, aut vbi exercetur interſit, &c. Nullus quoque Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos illam Chirurgiæ partem exerceat, quæ aduſtionem vel inciſionem inducit.*

Ne Clerici abſque litteris commendatitijs Epiſcopi ſui diſcedant, neue ab vllo ſuſcipiantur.

P*Eregrinos Clericos in aliena vrbe ſine commendatitijs litteris Epiſcopi nullo modo miniſtrare oportet* Concilium Calcedonenſe cap. 13.

Presbyteri vel Diaconi, qui de alio Epiſcopo ad alium tranſeunt, vel quicunque Clerici ſine commendatitiis à ſuo Epiſcopo litteris, non recipiantur, Conc. Romanum ſub Gregorio VII. cap. 23. Idem habetur quoque in Conc. Mileuitano cap. 41. Agathenſi cap. 38. Andegauenſi cap. 2. Turonenſi cap. 12. & aliis.

Ne Clerici ſint illiterari.

LIt:eris carens, *ſacris non poteſt aptus eſſe myſterÿs.* Gelaſius in Epiſt. ad Epiſcopos Lucaniæ cap. 18.

Presbyteri ſint litterati, aliter enim quomodo erunt Magiſtri qui non fuerunt diſcipuli &c. Iſti ſunt canes muti non valentes latrare Conc. Romanum ſub Eugenio II. cap. 4. Idem habetur ſtricte conſtitutum à ſummis Pontificibus Clemente Ep. 1. Anacleto Epiſt. 1. Leone Epiſt. 23. Item in Concilio Toletano 4. cap. 24. dicitur quoque *Ignorantia mater cunctorum errorum maxime in Sacerdotibus vitanda eſt, qui docendi officium populi ſuſceperunt.*

Porro circa hanc Sacerdotum ſcientiam conqueritur S. Hieronymus Epiſt. 146. ad Damaſum, *Sacerdotes Dei omiſſis Euangelÿs & Prophetis Comedias legere, amatoria bucolicorum verſuum verba canere, Virgilium tenere, & id quod in pueris neceſſitatis eſt, eſt crimen in ſe facere voluptatis.* Et alibi rectè monet *ſi quis artem Grammaticam docuerit, vel dialecticam vel rationem rectè loquendi habeat, & inter falſa & vera dÿudicet, non improbamus, Geometrica quoque & Arithmetica, Muſica habent in ſua ſcientia veritatem: ſed non eſt ſcientia illa, ſcientia pietatis; ſcientia pietatis eſt noſcere legem, intelligere Prophetas, Euangelio credere, Apoſtolos non ignorare.*

in c. 1. Ep. ad Tit.

Appoſitè S. Ambroſius ſuper S. Lucam in explanat. Proëmij loquens de multiplicibus libris qui interdum ob varias cauſas legendi occurrunt. *Legimus*, inquit, *aliqua ne negligantur, legimus ne ignoremus, legimus non vt teneamus, ſed vt repudiemus.*

Coronidem huic operi idem S. Pater imponet his verbis ex Sacerdotis animo nunquam delendis, in libro de dignitate Sacerdotali cap. 3. vbi Saçerdotes omnes ipſe veluti conſacer-

dos alloquens. *Digne cognoſcamus*, inquit, *quid ſumus; & quod ſumus profeſſione, actione potius quam nomine demonſtremus; nomen congruat actioni, actio reſpondeat nomini: ne ſit nomen inane & crimen immane: ne ſit honor ſublimis, & vita deformis: ne ſit deifica profeſſio, & illicita actio: ne ſit gradus excelſus, & deformis exceſſus: ne habeatur in Eccleſia Cathedra ſublimior, & conſcientia Sacerdotis reperiatur humilior: ne locutionem ſimulemus columbinam, & mentem habeamus caninam: ne profeſſionem monſtremus ouinam, & ferocitatem habeamus lupinam: ne digne nobis per Prophetam reſpondeatur à Domino; populus hic labijs me honorat, cor autem longe eſt à me.*

Age iam nunc ſanctificus ſpiritus, qui nos in hoc opere diuinis inſpirationibus adiuuiſti, cunctos Sacerdotes adiuua & præſta vt faciant quæ in hoc opuſculo ipſe eloqui inſpiraſti, vt eis vna mecum tribuas ſæculorum regna, quæ ſanctis in regna ſæculorum dare promiſiſti. Amen. San. Amb. lib. de dign. Sacer. c. vlt.

AD MAIOREM DEI præpotentis gloriam.

SVMMA PRIVILEGII
Regis Chriſtianiſſimi

REGIS litteris datis Lutetiæ vltima die menſis Septembris anni 1651. ſignatis Richer, & maiori Sigillo Regio communitis, permiſſum eſt Magiſtro LVDOVICO ABELLY, in ſacra Theologiæ facultate Doctori & Eccleſiæ Patrochialis ſancti Iudoci Rectori, vt à quouis Bibliopola à ſe deligendo Librum cui titulus eſt *Medulla Theologica, &c.* pars altera, à ſe compoſitum, imprimi, vendi, ac diſtribui, per decem annorum ſpacium faciat, cum prohibitione ne quis alius intra illud tempus abſque conſenſu aut licentia eius præfatum Librum prælo ſubiicere aut diuendere poſſit, ſub pœna multæ in dictis litteris expreſſæ.

Et præfatus Magiſter LVDOVICVS ABELLY Priuilegium illud GEORGIO IOSSE Bibliopolæ Pariſienſi ceſſit, conſenſitque vt eo per dicti temporis ſpatium liberè frui poſſit.

Acheué d'imprimer pour la premiere fois le dernier iour d'Octobre 1651.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

694

RESTAURO del LIBRO ANTICO
Cav. G. DI GIACOMO
PESCARA 1969

NAZIONALE
VITT
BIBLIOTECA
EMANUEL